DROBETA

XVII

Arheologie - Istorie

Editura Universitaria Craiova

https://biblioteca-digitala.ro

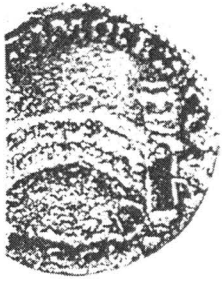
https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL REGIUNII PORTILOR DE FIER

Arheologie - Istorie

DROBETA

XVII

DROBETA TURNU SEVERIN
2007

https://biblioteca-digitala.ro

REFERENȚI ŞTIINȚIFICI
Prof. Univ.dr. Petre Gherghe
Facultatea de Istorie Filosofie Geografie, Universitatea Craiova
dr. Tudor Rățoi
Director Arhivele Naționale Filiala Mehedinți

COLEGIUL DE REDACȚIE
dr. Ion Stîngă
dr. Gabriel Crăciunescu
Ecaterina Bosoancă

EDITOR IMAGINE
Magdalena Trăistaru

ADRESA REDACȚIEI
MUZEUL REGIUNII PORȚILOR DE FIER
Str. Independenței nr.2
220160 Drobeta Turnu Severin
Tel. 0040252/312177
Tel/Fax 0040252/320027
E-mail: muzeulpdf@rdslink.ro

TIPOGRAFIA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA
Str. Brestei, nr.156, Craiova, România
Tel.+40251/598054

https://biblioteca-digitala.ro

S U M A R

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ARHEOLOGIE

Marin Iulian Neagoe - REPERTORIUL AŞEZĂRILOR ŞI DESCOPERIRILOR CULTURII VĂDASTRA DIN SUD-ESTUL OLTENIEI ŞI VESTUL MUNTENIEI.....5
Cătălin Nicolae Pătroi - CATALOGUL AŞEZĂRILOR ŞI DESCOPERIRILOR APARŢINÂND CULTURII SĂLCUŢA.....17
Gheorghe Calotoiu - CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA CEPLEA - PLOPŞORU, JUDEŢUL GORJ.....36
Cristian Schuster & Mircea Negru - CERAMICA TEI III DE LA BUCUREŞTI MILITARI "*CÂMPUL BOJA*", SECTORUL D.....52
Gabriel Crăciunescu, Constantin Para - O STATUETĂ ZOOMORFĂ DE LA OSTROVUL MARE, JUD. MEHEDINŢI.....62
Simona Lazăr - OBSERVAŢII CU PRIVIRE LA DEPOZITELE DE BRONZURI DE LA DUNĂREA DE JOS.....67
Constantin Augustus Bărbulescu - VASE DIN BRONZ, DE PROVENIENŢĂ ROMANĂ, DESCOPERITE ÎN SPAŢIUL DACIEI MERIDIONALE.....75
Toma Rădulescu - TEZAURUL DE DENARI ROMANI REPUBLICANI DESCOPERIT LA CRAIOVA - CERNELE, JUDEŢUL DOLJ.....89
Constantin C. Petolescu - UN *SACERDOS* AL MUNICIPIULUI DROBETA RECENT CUNOSCUT.....96
Dorel Bondoc - CU PRIVIRE LA SEMNIFICAŢIA UNOR OBIECTE DE FIER DE LA DROBETA.....101
Mircea Negru, Petre Gherghe, Lucian Amon, George Mihai - NOI INFORMAŢII CU PRIVIRE LA CENTURA DE APĂRARE A ORAŞULUI ROMULA (JUD. OLT). CAMPANIA 2007.....109
Vasile Marinoiu, Dumitru Hortopan - CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA BENGEŞTI-CIOCADIA JUDEŢUL GORJ.....116
Ovidiu Bozu - CONSTRUCŢII CU CARACTER PUBLIC ŞI PRIVAT SITUATE DE-A LUNGUL DRUMURILOR ROMANE DIN BANAT.....121
Simona Regep Vlascici - NOI DESCOPERIRI DE OPAIŢE DE TIPUL *FIRMALAMPEN* LA TIBISCUM. CONSIDERAŢII PRIVIND RELAŢIILE INTERPROVINCIALE.....146
Mariana Crînguş Balaci - REPREZENTĂRILE *ASCIEI* PE MONUMENTELE FUNERARE DIN DACIA ROMANĂ.....171
ION STÎNGĂ - O BAZILICĂ PALEOCREŞTINĂ LA IZVOARELE (JUDEŢUL MEHEDINŢI). CONSIDERAŢII PRELIMINARE.....178
Petre Gherghe, Florin Ridiche - CÂTEVA CONSIDERAŢII PRIVIND CARACTERUL DESCOPERIRILOR ARHEOLOGICE DE LA DESA, PUNCTELE „CASTRAVIŢA" ŞI „LA RUPTURĂ", JUD. DOLJ.....190

https://biblioteca-digitala.ro

MEHEDINȚI. CULTURĂ ŞI CIVILIZAȚIE

Ion Stîngă, Mihai Stîngă - SUD-VESTUL ȚĂRII ROMÂNEŞTI LA SFÂRŞITUL SECOLULUI AL XIV-LEA ŞI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XV-LEA. NOI CONTRIBUȚII PRIVIND IMPORTANȚA EUROPEANĂ, STRATEGICĂ ŞI ECONOMICĂ A ZONEI.....200
Cornelia Balaci, Ecaterina Bosoancă, Vasile Şişu - CONTRIBUȚII LA CUNOAŞTEREA PATRIMONIULUI DE CARTE ROMÂNEASCĂ AL BISERICILOR CERNEȚIULUI, AFLAT ÎN CUSTODIA MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER.....208
Varvara Magdalena Măneanu - ALBINĂRITUL TRADIȚIONAL ÎN PARTEA DE VEST A OLTENIEI.....228
Nicolae Chipurici - PROIECTUL TEHNIC DE FONDARE A ORAŞULUI MODERN SEVERINUL ŞI ARHITECTUL CATALAN XAVIER VILLACROSSE.....243
Tudor Rățoi - EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ A ORAŞULUI TURNU SEVERIN ORGANIZATĂ CU PRILEJUL CENTENARULUI ACESTUIA.....251

MUZEUL REGIUNII PORTILOR DE FIER. COLECTII, EXPOZITII, RELATII PUBLICE

Varvara Magdalena Măneanu - PREZENTA COMUNITATII TURCO TATARE LA EXPOZITIA GENERALA, BUCURESTI 1906 (EXPOZIȚIE SIBIU, 2007) ELEMENTE DE CIVILIZATIE TURCO TATARA LA MUZEUL REGIUNII PORTILOR DE FIER DIN DROBETA TURNU SEVERIN.....257
Gabriel Crăciunescu - SFÂRŞITUL EPOCII BRONZULUI ÎN SUD-VESTUL ROMÂNIEI (EXPOZIȚIE SIBIU, 2007) CULTURA GÂRLA MARE.....265
Maria Bălăceanu - CRONICI PLASTICE 2007.....267
Magdalena Trăistaru - DINAMICA VIZITATORILOR MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER ÎN ANUL 2006 275

VARIA

Ovidiu Marinel Koch-Tufiş - UNELE ASPECTE REFERITOARE LA MINERITUL ŞI METALURGIA BĂNĂȚEANĂ ÎNTRE ANII 1718-1726, ANALIZATE PRIN PRISMA UNOR DOCUMENTE AFLATE LA ARHIVELE CURȚII IMPERIALE DIN VIENA.....281

https://biblioteca-digitala.ro

REPERTORIUL AŞEZĂRILOR ŞI DESCOPERIRILOR CULTURII VĂDASTRA DIN SUD-ESTUL OLTENIEI ŞI VESTUL MUNTENIEI

Marin Iulian Neagoe

The repertory of the sites and discoveries Vădastra culture, from south-east of Oltenia and west of Muntenia

In this article we have try to put together all of the discoveries who was made in this area, because we have considered that this informations can ofer a good support for the future researchers.

This repertory contains informations for all the Vădastra sites, wich are known in present from archaeological excavations and other characteristic materials of the Vădastra culture, discoveries made in diferent sites from south-east of Oltenia and west of Muntenia.

Primele informaţii cu privire la descoperiri aparţinând culturii Vădastra apar destul de timpuriu în literatura de specialitate (Bolliac 1872, 12-15), însă va trece foarte mult timp până când această cultură va primi denumirea pe care o poartă astăzi (Nestor 1934, 57) şi, mai mult decât atât, până când anumite lacune privind formarea, sincronizarea şi periodizarea internă vor fi înlăturate (Berciu 1934, 75; Berciu 1966a, 51; D Berciu 1966b, 93-98; Mateescu 1965, 534; Nica 1970, 31-51).

Printre cele mai importante contribuţii aduse în vederea cunoaşterii acestei culturi se numără cele ale lui D. Berciu care, pentru prima dată, stabileşte stratigrafia din aşezarea eponimă (Berciu 1934, 75), apoi cele ale lui C. N. Mateescu, ale cărui campanii de săpătură, deşi în doar două staţiuni* (Mateescu 1957, 103-113), se întind pe o perioadă de peste trei decenii şi nu în ultimul rând contribuţiile lui M. Nica, mai ales în ceea ce priveşte periodizarea internă, evoluţia tipologică a ceramicii, a uneltelor din piatră (Nica 1970, 31-51; Nica 1971, 5-33) şi a plasticii antropomorfe (Nica 1980, 27-56), ca urmare a valorificării rezultatelor obţinute în urma campaniilor de săpătură efectuate la Fărcaşele şi Hotărani, judeţul Olt (Nica 1968, 1-16).

Cu toate aceste realizări, se poate spune însă că există destule probleme neelucidate pe deplin, atât în ceea ce priveşte periodizarea internă, cât şi a raporturilor dintre cultura Vădastra şi alte culturi învecinate şi contemporane, dar mai ales, acele probleme care se referă la încadrarea acestei manifestări culturale într-un spaţiu mult mai larg în perioada neo-eneoliticului din spaţiul est-european.

Deoarece lucrarea de faţă nu îşi propune abordarea acestor probleme, ele trebuind să constituie obiectul unor noi studii, separate sau, de ce nu, al unui studiu complex, care să abordeze aceste probleme în

* În afara săpăturilor efectuate la Vădastra, în punctele: „Măgura fetelor", „Măgura Drăgan" şi „Dealul Cişmelei", C. N. Mateescu a efectuat în 1955 sondaje arheologice în aşezarea de la Cruşovu, jud. Olt, unde a identificat două niveluri de locuire Vădastra, caracteristice fazelor I şi II de dezvoltare a acestei culturi.

https://biblioteca-digitala.ro

ansamblu, ne limităm aici să amintim aceste direcţii esenţiale în cercetarea şi cunoaşterea mai aprofundată a culturii Vădastra.

Obiectul acestui articol îl constituie repertorierea aşezărilor şi descoperirilor din sud-estul Olteniei şi vestul Munteniei, aparţinând culturii Vădastra, obiectiv important pentru stabilirea cu certitudine a ariei de răspândire a purtătorilor acestei culturi la nord de Dunăre* (Nica 1982, 175-187).

În vederea realizării acestui repertoriu am procedat la utilizarea criteriului alfabetic, pe localităţi, căutând ca informaţiile să fie cât mai exacte şi cuprinzătoare.

Astfel, am inclus aici şi acele descoperiri care au fost doar semnalate, fără a dispune de o descriere amănunţită a acestora, uneori nici chiar a locului de proveniență, deoarece, am considerat că ele pot constitui indicii valoroase pentru viitoarele cercetări.

Pentru o prezentare uniformă a acestor descoperiri, am stabilit, ca metodolgie de lucru, criterii de prezentare a datelor despre fiecare descoperire în parte, care să cuprindă următoarea informaţie:

1. Localitatea (sat, comună (com.), judeţ (jud.));

a) poziţia (denumirea locului, toponimicul);
b) descrierea geografică a locului şi caracterul descoperirilor;
c) locul de păstrare al materialelor;
d) bibliografie.

REPERTORIUL DESCOPERIRILOR

1. Bălăneşti, sat Bălăneşti, com. Mărunţei, jud. Olt.

a) ?
b) Aşezarea se află situată în zona de hotar dintre satul Bălăneşti şi oraşul Drăgăneşti-Olt, fiind identificată în urma unor cercetări de suprafaţă întreprinse de C. N. Mateescu, care a recoltat mai multe fragmente ceramice caracteristice fazei I a culturii Vădastra.
c) ?
d) E. Comşa 1990, p. 32 şi nota 26

2. Caracal, oraş Caracal, jud. Olt.

a) „Parc"
b) Materiale aparţinând culturii Vădastra au fost recuperate de pe terasa superioară a Oltului, brăzdată de pârâul Caracal, în zona parcului Constantin Poroineanu din localitate*. Având în vedere faptul că aceste materiale sunt inedite, fiind doar menţionate în literatura de specialitate, nu putem aprecia în care dintre fazele evolutive ale culturii Vădastra se pot încadra
c) Materialele se păstrează la Muzeul Romanaţiului din Caracal
d) M. Nica 1996, p. 107

---

* Este cunoscut faptul că, materiale caracteristice culturii Vădastra au fost descoperite şi la sud de Dunăre, în Bulgaria.

* Informaţie verbală primită de la domnul Mihai George, director al Muzeului Romanaţiului din Caracal.

https://biblioteca-digitala.ro

3. Corabia, oraş Corabia, cartier Celei, jud. Olt.

a) „Malul Bălții"

b) Aşezarea se află situată pe terasa înaltă a Dunării, în partea de sud-vest a cartierului Celei. În urma unor sondaje întreprinse în acest punct au fost recuperate numeroase fragmente ceramice, unelte de silex, os şi piatră, râşnițe din piatră, fragmente de oase de animale, de peşti şi cochilii de scoici. De asemenea, au fost surprinse urmele unor locuințe de suprafață, cu pereții şi podeaua construite din bârne de lemn şi împletituri de nuiele lipite cu lut. Descoperirile din această aşezare, deşi au fost analizate şi publicate sumar, pot fi încadrate în fazele II-III de evoluție a culturii Vădastra

c) ?

d) B. Expectatus, D. Tudor 1962, p. 561-562

4. Corneş, sat Corneş, com. Găneasa, jud. Olt.

a) „La Vâlcea"

b) Aşezarea se află situată la 500 m. vest de sat, pe un platou înalt, cu pante abrupte pe laturile de nord şi est, flancate de pârâul Corneş. În urma unor cercetări de suprafață şi a unor sondaje arheologice efectuate în anii '90 de Muzeul Județean Olt din Slatina, din acest punct au fost recoltate fragmente ceramice precum şi unelte din silex şi piatră şlefuită.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Județean Olt din Slatina, jud. Olt

d) M. Butoiu 1999, p. 14

5. Criva de sus, sat Criva de sus, oraş Piatra Olt, jud. Olt.

a) ?

b) Aşezarea, de mari dimensiuni, se află situată între sat, fabrica de cărămidă şi gara C. F. R. din Slătioara

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Județean Olt din Slatina

d) M. Butoiu 1999, p. 21

6. Cruşov, sat Cruşov, com. Brastavățu, jud. Olt.

a) „Vatra satului"

b) Aşezarea se află amplasată pe panta dintre Câmpia Caracalului şi terasa superioară a Oltului, la cota 70 m, fiind suprapusă astăzi, în cea mai mare parte, de satul actual. În urma sapăturilor arheologice efectuate în anul 1954, au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, figurine antropomorfe, unelte din silex, piatră şlefuită şi os, fragmente de râşnițe şi fragmente de oase ale unor animale domestice, atribuite din punct de vedere cultural şi cronologic, culturii Vădastra (fazele I şi II)

c) O parte din aceste materiale se află depozitate la muzeul Romanațiului din Caracal, jud. Olt

d) C. N. Mateescu 1957, p. 103-113

7. Drăgăneşti-Olt, oraş Drăgăneşti-Olt, jud. Olt.

a) „Centrul civic"

b) Aşezarea de dimensiuni mijlocii este situată pe o terasă joasă a Oltului, la piciorul terasei superioare, înalte de 40 m. a aceluiaşi râu. Aşezarea este protejată de intemperii şi are deschidere spre lunca Oltului, printr-o vale uşor albiată. Astăzi este acoperită aproape în întregime de construcțiile situate în centrul oraşului Drăgăneşti-Olt. Printre materialele ceramice aparținând culturii Dudeşti, fazele I-IV, au fost descoperite şi câteva materiale care pot fi atribuite fazei I a culturii Vădastra

c) Materialele se află depozitate la Muzeul de Istorie din Drăgăneşti-Olt

d) M. Nica, T. Zorzoliu, 1992, p. 5-8

https://biblioteca-digitala.ro

8. Fărcaşele, com. Fărcaşele, sat Fărcaşul de Sus, jud. Olt

a) "Pe Coastă"

b) Aşezarea este situată pe terasa Hotărani, terasă inferioară a Oltului tăiată de valea râului Teslui, afluent al râului Olt, pe partea dreaptă. În urma săpăturilor arheologice întreprinse între anii 1967-1983, a rezultat un bogat material ceramic, reprezentat de fragmente de vase întregibile, figurine antropomorfe şi zoomorfe, foarte multe gropi, dintre care multe au servit ca locuinţe, vetre de foc in situ, schelet uman în poziţie chircită etc. În aşezarea de la Fărcaşul de Sus, a fost surprinsă existenţa unui strat de cultură neolitică, împărţit în trei niveluri de locuire, care au fost la rândul lor divizate în câte două etape fiecare (IA, IB, IIA, IIB, IIIA, IIIB), (M.Nica 1970, p. 33-51). Primul nivel de la Fărcaşul de Sus „Pe Coastă", (IA, IB) corespunde culturii Dudeşti faza timpurie, iar cel de al doilea (IIA, IIB), corespunde ultimei faze (Cernica) a aceleiaşi culturi. Limita superioară a nivelului IIB şi limita inferioară a nivelului III A, corespund primei faze (I) a culturii Vădastra. Limita superioară a nivelului III A şi nivelul III B corespund fazei Vădastra II.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Romanaţiului din Caracal.

d) M. Nica 1970, p. 42, fig. 1/ 19-22, fig. 6/ 1-18, fig. 7, fig. 10/ 1-4; M. Nica 1997, p. 109, fig. 1/ 2-11

9. Fărcaşele, com. Fărcaşele, sat Fărcaşul de Jos, jud. Olt

a) "La Cimitir"

b) Aşezarea era situată la o distanţă de aprox. 2 km. est, în linie dreaptă de cea de la Fărcaşul de Sus, fiind amplasată pe aceeaşi terasă inferioară a Oltului (terasa Hotărani). În urma cercetărilor care au fost restrânse, a fost sesizat un strat de cultură gros de 0,30-0,50m, format din 2 niveluri de locuire: Dudeşti III şi Dudeşti IV (Cernica). Ceramica complexului Dudeşti IV prezintă şi elemente caracteristice Vădastra I.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Romanaţiului din Caracal

d) M. Nica 1970, p. 45, fig. 8/ 8-12; p. 48, fig. 11/ 1-5; M. Nica 1997, p. 110, fig. 2/ 7, 13, 19

10. Hotărani, com. Fărcaşele, sat Hotărani, jud. Olt

a) "La Şcoală"

b) Aşezarea este situată pe terasa inferioară a râului Olt (terasa Hotărani), în vatra satului actual, la aprox. 3 km. vest de punctul „Pe coastă" din Fărcaşul de Sus. În urma săpăturilor arheologice a fost sesizat un strat de cultură, gros de 0,5 m., fiind format din trei niveluri de locuire: Dudeşti III, Dudeşti IV şi Vădastra I.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Olteniei din Craiova.

d) M. Nica 1970, 3p. 2; M. Nica 1976, p. 93, fig. 14/ 12; M. Nica 1997, p. 110, fig. 2/ 2.

11. Hotărani, com. Fărcaşele, sat Hotărani, jud. Olt

a) "La Turn".

b) Aşezarea se află amplasată pe terasa Hotărani la o distanţă de aprox. 1 km. vest de punctul „La Şcoală". În urma săpăturilor arheologice, efectuate începând din 1967, a fost sesizat un strat de cultură, cu o grosime de 1, 05 m, fiind format din mai multe niveluri de locuire (Hotărani IA, IB, II, IIIA, IIIB), corespunzătoare fazelor Vădastra I(Hotărani IA), Vădastra II (Hotărani IB), Vădastra III (Hotărani II), Vădastra IV (Hotărani IIIA-IIIB). Ceramica ocupă primul loc în descoperirile făcute în această aşezare. De asemenea, menţionăm descoperirea a numeroase figurine antropomorfe, râşniţe, unelte

https://biblioteca-digitala.ro

din piatră şlefuită sau cioplită, oase de animale domestice sau sălbatice, vetre de foc.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Olteniei din Craiova şi la Muzeul Romanaţiului din Caracal.

d) M. Nica 1971, p. 5-33; M. Nica 1980, p. 31, fig. 2/ 1-6, p. 32, fig. 4/ 1-7, p. 35, fig. 5/ 1-6, p. 36, fig. 6/ 1, 2, p. 37, fig. 7/ 1-5, p. 38, fig. 8/ 1-5, p. 39, fig. 9/ 1-8, p. 44, fig. 10/ 1-5, p. 45, fig. 11/ 1, 2, p. 46, fig 12/ 1-6, p. 47, fig. 13/ 1, p. 48, fig. 14/ 1-6, p. 49, fig. 15/ 1-5, p. 59, fig. 16/ 1-3, p. 51. fig. 17/ 1, 2; M. Nica 1996, p. 115, fig. 5/ 1-3, 5, 6, 9, 10, p. 116, fig. 6/ 1, 2, 4, 6, 7, 9-11, 13a-13c, 14-20, p. 118, fig. 8/ 7a, b; M. Nica 1997, p. 110, fig. 2/ 5, 6, 16, 22, p. 111, fig. 3/ 7-25, p. 112, fig. 4/ 1-12, p. 113, fig. 5/ 1-9b, p. 114, fig 6/ 2, 3, 5, 6, 8-10, 12-17b, p. 115, fig. 7/ 1, 3-6, 9, 14, 15.

12. Ipoteşti, sat Ipoteşti, com. Milcov, jud. Olt

a) "La Conac"

b) Acest punct se află amplasat la aprox. 200 m. vest de satul Ipoteşti, pe o terasă înaltă a Oltului. În prezent, cea mai mare parte din aşezare este distrusă, ca urmare a prăbuşirii malului terasei. În cursul săpăturilor de salvare întreprinse în 1961, din acest punct au fost recoltate, deşi în număr foarte redus, fragmente ceramice Vădastra II, în asociere cu materiale aparţinând culturii Boian, faza Petru Rareş (Boian V). Din punct de vedere stratigrafic situaţia din această aşezare continuă să fie incertă, în sensul că nu s-au putut defini foarte clar nivelurile de locuire surprinse în timpul celor câteva sondaje efectuate aici.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina

d) E. Comşa 1962, p. 213-219; E. Comşa 1973, p. 33-37

13. Ipoteşti, sat Ipoteşti, com. Milcov, jud. Olt

a) ?

b) Acest punct se află amplasat la aprox. 300 m. nord de punctul „La Conac", pe aceeaşi terasă înaltă a Oltului. În urma sondajelor arheologice efectuate în anul 1959, din acest punct au fost recoltate fragmente ceramice caracteristice Vădastra I şi II, precum şi numeroase unelte şi aşchii de silex.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina.

d) E. Comşa 1962, p. 213-219, fig. 3/ 8, 9; E. Comşa 1968, p. 9

14. Ipoteşti, sat Ipoteşti, com. Milcov, jud. Olt

a) „La Izvor"

b) Descoperirile din acest punct au fost făcute la aprox. 500 m. nord de punctul „La Conac", tot pe terasa înaltă a Oltului. Ca urmare a unor cercetări de suprafaţă din această aşezare au fost recoltate fragmente ceramice caracteristice Vădastra II.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina

d) E. Comşa 1962, p. 217; E. Comşa 1968, p. 8

15. Ipoteşti, sat Ipoteşti, com. Milcov, jud. Olt

a) ?

b) Acest al patrulea punct cu descoperiri aparţinând culturii Vădasta, identificat la Ipoteşti, se află situat în vatra satului. În urma unor cercetări de suprafaţă din acest punct au fost recoltate fragmente ceramice caracteristice culturilor Dudeşti şi Vădastra. Din păcate, informaţii suplimentare cu privire la aceste descoperiri, lipsesc încă.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina

d) E. Comşa 1973, p. 36 şi nota 8

16. Piatra-Sat, oraş Piatra-Olt, jud. Olt

a) „Vadul Codrii"

https://biblioteca-digitala.ro

b) Aşezarea de dimensiuni reduse, 60x40 m, prezintă urme de locuire din epoca neolitică, epoca bronzului, epoca dacică şi epoca feudală (necropolă de sec. XVI). Pentru perioada neolitică urmele de locuire sunt caracteristice culturii Boian, însă au fost identificate şi fragmente ceramice aparţinând culturii Vădastra (faza a IV a), în poziţie secundară, deranjate de gropile mormintelor medievale. Până în prezent nu s-a putut identifica, din punct de vedere stratigrafic, un nivel de locuire care să poată fi atribuit cu certitudine culturii Vădastra.
c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina
d) M. Nica 1989, p. 29.

17. Piatra-Sat, oraş Piatra-Olt, jud. Olt

a) „Nucet"
b) Acest punct este situat la o distanţă de aprox. 300 m. vest de cel de la „Vadul Codrii", pe aceeaşi terasă înaltă a Oltului. O parte din aşezare a fost distrusă datorită prăbuşirii malului terasei. În cadrul săpăturilor efectuate în anul 1983 au fost identificate două niveluri de locuire aparţinând culturii Vădastra (fazele III şi IV) şi un nivel Boian V, care suprapune nivelul Vadastra III şi este suprapus de nivelul Vădastra IV. În primul nivel de locuire (Vădastra III) au fost identificate trei gropi de bordeie cu material ceramic, aparţinând acestei faze de evoluţie iar în cel de-al doilea nivel, material ceramic caracteristic ultimei faze de evoluţie (Vădastra IV).
c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina
d) M. Nica 1989, p. 35; M. Nica 1997, p. 15, fig. 7/ 13

18. Recea, sat Recea, com. Valea Mare, jud. Olt

a) „Dealul Recea"
b) Aşezarea este situată pe Dealul Recea, la aprox. 400 m. vest de sat, între pârâul Dârjov, calea ferată Slatina-Piteşti şi drumul judeţean 653 Slatina-Bălteni. Din această aşezare au fost recuperate, în urma unor cercetări de suprafaţă, fragmente ceramice şi unelte de silex*.
c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina
d) M. Butoiu 1999, p. 27

19. Slatina, oraş Slatina, jud. Olt

a) „Crişan II "
b) Aşezarea este amplasată pe un deal din nord-vestul oraşului, în dreapta şoselei naţionale Craiova-Slatina-Piteşti, precum şi pe pantele acestui deal şi pe terasa stângă a pârâului Sopot. Primele descoperiri au fost făcute cu prilejul unor cercetări de suprafaţă, în anul 1956-1957, iar în 1959 au fost efectuate primele săpături arheologice în această aşezare. Alături de fragmente ceramice aparţinând epocii bronzului (cultura Glina III şi cultura Verbicioara), au fost recoltate şi numeroase materiale aparţinând culturii Vădastra, fazele I, III şi IV. În lipsa cercetărilor sistematice, datele privind această aşezare rămân în continuare foarte reduse, făcând aproape imposibilă o încercare de prezentare mai amănunţită a descoperirilor de aici
c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina.
d) D. Berciu, M. Butoiu 1961, p. 139-143, fig. 1/ 2, 12; M. Butoiu 1973, p. 137-139, fig. 1 şi fig. 2; M. Butoiu 1999, p. 18, fig. 1, 2, p. 24

---

* Facem precizarea că, în primăvara anului 2006, am efectuat cercetări de suprafaţă în această aşezare, de unde am recuperat mai multe fragmente ceramice aparţinând culturii Vădastra (faza I), lame de silex, precum şi fragmente ceramice aparţinând culturilor Coţofeni şi Verbicioara

https://biblioteca-digitala.ro

20. Slatina, oraş Slatina, jud. Olt

a) „Strada Oituz"

b) Aşezarea este situată pe terasa dreaptă a pârâului Sopot, la aprox. 500 m. nord-vest de aşezarea din „Crişan II". În urma unor lucrări de amenajare stradală au fost descoperite fragmente ceramice aparţinând culturii Vădastra.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina

d) M. Butoiu 1999, p. 27

21. Slatina, oraş Slatina, cartier Cireaşov, jud. Olt

a) „Grecoaica"

b) Aşezarea este situată aproape de biserica satului şi drumul comunal. În urma unor cercetări de suprafaţă din acest punct au fost recuperate fragmente ceramice aparţinând culturii Vădastra.

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Judeţean Olt din Slatina

d) M. Butoiu 1999, p. 27

22. Sineşti, sat Sineşti, oraş Potcoava, jud. Dolj

a) „Pădurea Osica"

b) Punctul se află situat pe valea pârâului Osica, afluent al râului Plapcea pe partea stângă. În urma unor cercetări de suprafaţă au fost recoltate câteva fragmente ceramice carcateristice culturii Vădastra.

c) ?

d) M. Butoiu 1999, p. 22

23. Şimnicu de Sus, com. Şimnic, jud. Dolj

a) ?

b) În această localitate este documentată o aşezare aparţinând comunităţilor neolitice ale aspectului cultural Vinča –Dudeşti, însă în cadrul acestei aşezări au fost descoperite şi materiale ceramice aparţinând culturii Vădastra (faza a IV a)

c) Materialele se află depozitate la Muzeul Olteniei din Craiova

d) D. Galbenu 1977, p. 105, fig. 13/ 1-4, fig. 15/ 20, 21, 23, 25; M. Nica 1989, p. 41 şi nota 16

24. Vădastra, com. Vădastra, jud. Olt

a) „Măgura Cetate"

b) Aşezarea este situată pe o terasă mijlocie a Dunării, traversată de pârâul Obârşia, la o distanţă de aprox. 500 m. nord de satul actual, pe malul stâng al pârâului, prezentându-se ca o ridicătură de pământ cu diametrul de 100 m. şi cu o înălţime de aprox. 2 m. faţă de terenul înconjurător. Asupra bogatului material, aparţinând culturii Vădastra, rezultat în urma cercetărilor efectuate în 1871, 1926 şi 1934 nu au fost făcute observaţii amănunţite, acestea fiind doar parţial publicate.

c) ?

d) C. Bolliac 1872, nr. 965, p. II; V. Christescu 1933, p. 173-194; D. Berciu, p. 37-49

25. Vădastra, com. Vădastra, jud. Olt

a) „Măgura Fetelor"

b) Aşezarea este situată pe aceeaşi terasă mijlocie a Dunării, denumită „Dealul Cişmelei", în partea de vest a comunei, pe malul drept al pârâului Obârşia. Diferenţa de nivel între albia acestui pârâu şi fruntea terasei este de 12-14 m. Aşezarea se prezintă ca o ridicătură de pământ cu diametrul de 50 m şi o înălţime de 1,40 m. Descoperirile făcute în acest punct sunt foarte numeroase. Menţionăm pe scurt: fragmente ceramice, vase întregi sau

https://biblioteca-digitala.ro

întregibile, figurine antropomorfe şi zoomorfe, unelte din piatră, silex, os, cupru, locuințe de suprafață, gropi de bordeie, vetre de foc, oase de animale domestice şi sălbatice. Aşezarea a fost prevăzută cu un şant de îngrădire care se pare că avea un traseu circular. Aceste descoperiri ilustrează o intensă locuire în decursul primelor două faze ale culturii Vădastra (I şi II), existând posibilitatea ca în acest punct să fie documentate şi materiale din fazele următoare, ținând cont de grosimea stratului de cultură, de aprox. 1 m., faze nesesizate în urma cercetărilor arheologice efectuate aici.

c) ?

d) C. N. Mateescu 1973, p. 19-23.

26. Vădastra, com. Vădastra, jud. Olt

a) „Măgura Drăgan"

b) Situat la o distanță de 45 m vest de „Măgura Fetelor", acest punct se prezintă tot ca o ridicătură de pământ cu diametrul de 30 m şi cu o înălțime de aproximativ 1, 50 m. În urma săpăturilor efectuate în anul 1970 au fost descoperite numeroase fragmente ceramice, unelte din piatră, silex şi os, aparținând fazelor I şi II ale culturii Vădastra.

c) ?

d) C. N. Mateescu 1973, p. 19-23

27. Vlădila, com. Vlădila, jud. Olt

a) „Pepinieră"

b) Situl este plasat în valea Vlădilei, la mai puțin de 15 km vest de Olt. Primele cercetări au fost efectuate în anul 1977, urmate de o altă campanie în anul 1993 şi apoi în 2006. Cu ocazia acestor cercetări au fost descoperite sporadic şi fragmente ceramice aparținând culturii Vădastra.

c) ?

d) R. Andreescu, M. Nica, S. Popovici 2007, p. 208

28. Zănoaga, com. Dăneasa, jud. Olt.

a) ?

b) Situl este situat pe terasa inferioară a Oltului, brăzdată de pârâul Sâiu, la intrarea în satul Zănoaga, dinspre satul Dăneasa, de-o parte şi de alta a drumului județean 546. Cu ocazia unor cercetări de suprafață, efectuate de prof. Ion Măgală*, au fost descoperite fragmente ceramice, topoare din piatră slefuită şi perforate, unelte de silex, un fragment de statuetă aparținând culturii Vădastra (fazele II şi III).

c) ?

d) R. Andreescu, M. Nica, S. Popovici 2007, p. 208

În afara acestor puncte catalogate, în literatura de specialitate sunt menționate şi alte descoperiri aparținând culturii Vădastra în localitățile: Grădinile,

---

* Aceste cercetări au fost efectuate, din informațiile primite de la domnul profesor, prin anii '70, când dânsul funcționa ca profesor de istorie la şcoala din satul Zănoaga. Materialele au fost expuse o perioadă în colecția şcolii din Zănoaga, iar după dezafectarea colecției o parte din aceste materiale au ajuns la şcoala din comuna Coteana, jud. Olt, aduse de domnul Ion Măgală după transferul domniei sale la această şcoală. Aici am găsit, în anul 2006, câteva fragmente ceramice, două topoare din piatră, şlefuite şi perforate şi un fragment din partea inferioară a unei figurine antropomorfe feminine, materiale pe care le-am analizat şi prezentat la Simpozionul organizat de Muzeul Banatului din Timişoara, în luna mai a anului 2007.

https://biblioteca-digitala.ro

Grojdibod, Orlea, Poganu (Nica 1996, 111), Romula (Nica 1996, 106), Studina (Nica 1981, 27).

Din nefericire, nepublicarea materialelor arheologice însoțită de date concrete referitoare la localizarea exactă a acestor descoperiri, precum şi la caracterul acestora, ne determină să amintim sumar aceste puncte, sperând totuşi ca în viitor să putem beneficia de mult mai multe informații referitoare la aceste aşezări.

Lista localităților cu descoperiri Vădastra

1. Bălăneşti
2. Caracal
3. Corabia
4. Corneş
5. Criva de Sus
6. Cruşov
7. Dăgăneşti-Olt
8. Fărcaşele
9. Grădinile
10. Grojdibod
11. Hotărani
12. Ipoteşti
13. Orlea
14. Piatra-Sat
15. Poganu
16. Recea
17. Reşca
18. Sineşti
19. Slatina
20. Studina
21. Şimnic
22. Vădastra
23. Vlădila

https://biblioteca-digitala.ro

Harta cu descoperiri aparținând culturii Vădastra.

https://biblioteca-digitala.ro

Bibliografie

Andreescu, Nica, Popovici	2007	R. Andreescu, M. Nica, S. Popovici, *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2006*, Bucureşti, 2007, p. 396-397
Berciu	1934	D. Berciu, *O colecție de antichități din județul Romanați –Gh. Georgescu-Corabia*, în B. C. M. I., XXVII, 1934, fasc. 80
Berciu	1939	D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova 1939
Berciu	1966a	D. Berciu, *Contribuții la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetări*, Bucureşti, 1966
Berciu	1966b	D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați şi la Dunăre,* Bucureşti, 1966
Berciu, Butoiu	1961	D. Berciu, M. Butoiu, *Cercetări arheologice în oraşul Slatina şi împrejurimi*, în Materiale, VII, 1961, p. 139-144
Butoiu	1999	M. Butoiu, *Descoperiri arheologice şi numismatice făcute de Muzeul județean Slatina*, Slatina, 1999
Butoiu	1971	M. Butoiu, *Noi descoperiri arheologice în oraşul Slatina*, în Rev. Muz., p. 137-139
Bolliac	1872	C. Bolliac, *Ceramică*, în Trompeta Carpaților, X, 1872, nr. 965, p. II
Christescu	1933	V. Christescu, *Les stations préhistoriques de Vădastra*, în Dacia, III, 1933, p.167-211
Comşa	1962	E. Comşa, *Săpături arheologice la Ipoteşti,* în Materiale, VIII, 1962, p. 213-219
Comşa	1968	E. Comşa, *Câteva descoperiri arheologice din sud vestul raionului Slatina,* în Comunicări. Seria Craiova, III, 1968
Comşa	1973	E. Comşa, *Rezultatele săpăturilor arheologice în aşezarea neolitică de la Ipoteşti (Jud. Olt)*, în Materiale, X, 1973, p. 33-38
Comşa	1990	E. Comşa, *Probleme ale neoliticului din vestul Munteniei,* în Rev.Muz., 2, 1990, p. 29-36
Expectatus, Tudor	1962	B. Exspectatus, D. Tudor, *Sucidava*, în Materiale, VIII, 1962, p. 555-564
Galbenu		D. Galbenu, *Neoliticul în Oltenia de sud-vest*, teză de doctorat, Bucureşti, 1974
Nica	1968	M. Nica, *Contribuții asupra originii şi dezvoltării culturii Vădastra, pe baza descoperirilor de la Fărcaşele-Caracal*, Craiova 1968
Nica	1970	M. Nica, *Asupra originii şi dezvoltării culturii Vădastra de la Fărcaşele (jud. Olt),* în Historica, I, 1970, p. 1-51
Nica	1976	M. Nica, *La culture de Dudeşti en Olténie,* în Dacia N.S., XX, 1976, p. 71-103.
Nica	1980	M. Nica, *Reprezentările antropomorfe în cultura Vădastra, descoperite în aşezările neolitice de la Hotărani şi Fărcaşele, județul Olt*, în Oltenia. Studii

https://biblioteca-digitala.ro

şi comunicări, 2, 1980, p. 27-56

Nica 1996 M. Nica, *La rôle de la culture de Vinča à l'evolution néolithique d'Oltenie*, în The Vinča culture, its role and cultural connections, 1996, p. 105-123

Nica 1997 M. Nica, *Unitate şi diversitate în culturile neolitice de la Dunărea de Jos,* în Pontica, XXX, 1997, p. 105-110

Nica, Ciucă 1989 M. Nica, I. Ciucă, *Cercetări arheologice la Piatra-Sat „Nucet"*, în A. O., S. N., 6, 1989, p. 17-42

Nica, Zorzoliu 1992 M. Nica, T. Zorzoliu, *Câteva date despre aşezarea neolitică de tip Dudeşti de la Drăgăneşti – Olt,* în A. O., VII, 1992, p. 5-18

Nestor 1933 I. Nestor, *Der Stand der Vorgeschichtsforschung in Rumänien,* în 22. BerRGK, 1933

Mateescu 1957 C. N. Mateescu, *Săpături arheologice la Cruşovu, județul Olt*, în Materiale, III, 1957, p. 103-113

Mateescu 1965 C. N. Mateescu, *La plus ancienne phase de la civilisation de Vădastra, Vădastra I, à la lumière de nouvelles fouilles de Vădastra*, în Bericht über den V. Internationalen Kongres, für Vor–und Frühgeschichte, Hamburg 1958, Berlin, 1961, p. 529-541.

Abrevieri

AO – Arhivele Olteniei
Rev.Muz. – Revista Muzeelor
Materiale – Materiale şi Cercetări de Arheologie, Bucureşti I (1953) şi urm.
Pontica – Muzeul de Istorie Națională şi Arheologie (Constanța)
Oltenia – Oltenia. Studii şi Comunicări. Muzeul Olteniei, Craiova.
Dacia – Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, Bucureşti.
Historica . Historica. Academia de ştiințe sociale şi Politice a R. S. România. Centrul de Ştiințe Sociale din Craiova.
B. C. M. I. – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice (Bucureşti).
BerRGK – Bericht der römisch-germanischen Kommision. Frankfurt am Maine, I (1904) şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro

CATALOGUL AŞEZĂRILOR ŞI DESCOPERIRILOR APARŢINÂND CULTURII SĂLCUŢA

Cătălin Nicolae Pătroi

Volumul şi exactitatea datelor pe care le deţinem sunt inegale şi diferă de la o aşezare la alta. Pentru concizie ne vom rezuma la datele strict necesare pentru identificarea localităţilor şi a punctelor în care au apărut asemenea vestigii.

Datele privind aşezările sau descoperirile întâmplătoare, care atestă prezenţa unei staţiuni sau a unor materiale aparţinând culturii Sălcuţa, vor fi prezentate, pe cât posibil,în forma în care au fost menţionate, indicându-se de fiecare dată sursa informaţiei.

Pentru aşezările şi descoperirile publicate sau doar semnalate în literatura de specialitate, va fi indicată bibliografia care însumează principalele date anterioare. Informaţiile cunoscute, referitoare la fiecare aşezare sau descoperire, vor fi menţionate în următoarea ordine:

Localitatea (comuna, satul, judeţul); a). poziţia (denumirea locului, punctul de descoperire); b). caracterul descoperirii (data, autorul descoperirii, conducătorul, săpături – campanii efectuate); c). constatări şi observaţii (stratigrafice, cronologice); d) locul de depozitare a materialelor (muzee, colecţii); e). bibliografie.

1.ALMĂJEL (judeţul Mehedinţi)
a. „Valea Seacă"
b. Săpătură de salvare începută în anul 1967 care a continuat până în 1971. Lucrările au fost coordonate de către Doina Galbenu.
c. Aşezarea se află pe un afluent secat al râului Drincea. Ambele maluri ale apei au fost surpate de către localnici pentru a lua pietriş. Sunt atestate nivele de locuire Starcevo- Criş, Vinča, Sălcuţa - fazele evolutive I, II, III.
d. Muzeul Olteniei Craiova
e. Galbenu, D., *Aşezarea de tip Sălcuţa de la Almăjel*, CA, VI, 1983, p.144

2.BAIA DE ARAMĂ (judeţul Mehedinţi)
b. Vestigii descoperite întâmplător şi semnalate de către N.D. Spineanu
e. C. Boteanu, *Baia de Aramă şi împrejurimile ei*, 1999, p. 31; N.D. Spineanu, *Dicţionar geografic al judeţului Mehedinţi*, Bucureşti, 1894

3.BAIA DE FIER (judeţul Vâlcea)
a. „Peştera Muierilor"
b. Cercetări efectuate între anii 1951-1955 de către E. Comşa şi C.N. Plopşor
c. Materialul descoperit aparţine culturilor Sălcuţa şi Coţofeni
e. E. Comşa, *Unele date despre descoperirile arheologice din „Peştera Muierilor" de lângă Baia de Fier,* Comunicări, Craiova, 1968, VIII, p.10

4.BALTA VERDE (judeţul Mehedinţi)
a. „La Morminţi"

https://biblioteca-digitala.ro

b. Sondaje de informare efectuate de către D.Berciu şi E.Comşa în anii 1932, 1949-1950
c. Aşezarea se află la NV de satul Balta Verde. Datorită caracterului de dună al locului, cât şi din cauza apelor Dunării, s-a păstrat o mică parte din locuire. Au fost identificate materiale Sălcuţa şi Coţofeni.
d. Lucrările au fost efectuate sub egida Academiei Republicii Populare Române
e. D. Berciu, E. Comşa, *Săpăturile arheologice de la Balta Verde şi Gogoşu*, MCA, II, 1956, p.263-264

5. BATOŢI (judeţul Mehedinţi)
b. Descoperiri de suprafaţă semnalate de către preotul Puiu Ciolan
d. Fragmente ceramice de tip Sălcuţa se află în parohia din sat

6. BÂLVĂNEŞTI (judeţul Mehedinţi)
b. Descoperiri izolate aparţinând culturii Sălcuţa
c. Au fost identificate străchini cu buza îngroşată în interior sau evazată, decor canelat, butoni plasaţi în zona umărului.
d. Muzeul Regiunii Porţilor de Fier Drobeta Turnu Severin
e. D. Berciu, , *Catalogul Muzeului Arheologic din Turnu Severin*, MCA, I,1951, p.588-693

7. BREBENI (judeţul Olt)
a. „Ogaşul lui Ioniţă Ţiganul"
b. Cercetările au fost efectuate între anii 1964-1967 de către M.Butoi
c. Aşezarea se găseşte în partea de SE a Văii Oboga, în imediata apropiere a apei cu acelaşi nume. *Tell*-ul are forma ovală, diametrul mare de 52m şi prezintă un val de pământ înalt de 1,10 m şi lat la bază de 6 m. În faţa valului se găseşte un şanţ puţin adânc şi foarte lat, săpat în pământ viu. Stratul de cultură, gros în mijlocul aşezării de 2,55 m, este împărţit în 4 niveluri de locuire. S-au descoperit locuinţe de suprafaţă cu pereţii din pari bătuţi în pământ şi împletitură din nuiele peste care era lipit lut amestecat cu paie şi pleavă. Inventarul arheologic constă în unelte din silex, piatră, os-corn, podoabe din cupru, figurine os şi corn. Sunt atestate fazele evolutive Sălcuţa I-III.
d. Muzeul Judeţean Slatina
e. M. Butoi, , Descoperirile *arheologice şi numismatice făcute de Muzeul Judeţean Slatina,* Slatina, 1999

8. CĂLUGĂRENI (judeţul Gorj)
a. „La Morminţi"
b. Descoperiri de suprafaţă
e. P. Gheorghe-Govora, *O preistorie a nord estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 16

9. CĂZĂNEŞTI (judeţul Vâlcea)
a. „Fabrică"
b. Descoperiri întâmplătoare de materiale ceramice Sălcuţa
e. P.Gheorghe-Govora, *O preistorie a nord estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea1995, p.14

10. CERĂT (judeţul Dolj)
b. Cercetari efectuate de către D. Galbenu în anul 1969

https://biblioteca-digitala.ro

c. Au fost identificate locuințe, unelte din silex, os-corn, dălți din cupru aparținând fazelor evolutive Sălcuța II – III
d.Muzeul Olteniei Craiova
e. D. Galbenu, *Neoliticul în sud-vestul Olteniei*, teza de doctorat, Bucureşti,1974

11. CIREŞU (județul Dolj)
b. Descoperiri de suprafață
f. E.Condurache, V. Dumitrescu, D. Matei, *Harta arheologică a României*, Bucureşti, 1972

12. CÂRCEA (județul Dolj)
a. „Viaduct"
b. Aşezare ce are nivele de locuire aparținând culturilor Vinča, Dudeşti, Sălcuța
c. Au fost descoperite cupe, străchini cu buza îngroşată spre interior, torți, decor cu proeminențe, incizii, alveole, toate caracteristice fazei evolutive Sălcuța II şi suprapunând un nivel Vinča D
e.M.Nica, *Le rôle de la culture Vinča à l'évolution néolithique d'Oltenie*, Muzeul Banatului, p.108

13.CÂRNA (județul Dolj)
b. Descoperire izolată.
c. Topor din cupru de tip Jaszlandany, varianta Orşova
e. D.Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.85

14. CLOŞANI (județul Mehedinți)
b. Descoperire izolată
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany
e. D.Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.85.

15.CLOŞANI (județul Gorj)
b. Descoperiri izolate aparținând culturii Sălcuța
e. Gh.Calotoiu, I.Mocioi, V.Marinoiu, *Mărturii arheologice în județul Gorj* 1987, Târgu Jiu, p.22

16.CORLĂȚEL (județul Mehedinți)
a. „Podul lui Nica"
b. Descoperiri de suprafață.
c. Vestigiile se găsesc la N de sat, pe malul pârâului Drincea.

17.CORNU (județul Mehedinți)
b. Descoperire izolată.
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany.
e. D.Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.85.

18.COSOTA (județul Vâlcea)
a. In exteriorul cetății dacice Buridava
b. Descoperiri de suprafață
e. P.Gheorghe Govora, *O preistorie a nord estului Olteniei*, Râmnicu – Vâlcea, 1995, p.15

https://biblioteca-digitala.ro

19.COŞOVENII DE JOS (judeţul Dolj)
b. Descoperire izolată
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany,varianta Târnăviţa
e. C.Moisil, SCMI, 4, 1991, p.85, fig.1. ; E.Comşa, *Consideration...*, DACIA, XXV, 1981, p.334

20.COŢOFENII DIN DOS (judeţul Dolj)
a. „Botul Mare şi Botul Mic"
b. Descoperiri izolate
c. Materiale caracteristice culturii Sălcuţa printre care şi un topor de tip Jaszlandany,varianta Orşova
e. D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.85

21.CRAIOVA (judeţul Dolj)
b. Materiale izolate.
c. Două topoare de cupru de tip Jaszlandany
d. Muzeul Olteniei Craiova
e. D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.85

22.CRÂMPOAIA (judeţul Olt)
a. „Măgura din Izlaz"
b. Localizare – vatra satului.
c. Aşezare Sălcuţa de tip *tell*

23.CRUŞOVU (judeţul Olt)
b. Localizare – 500 m SE de sat
c. Aşezare de tip *tell*

24.CURMĂTURA (judeţul Dolj)
b. Sondaje de salvare în anii 1967-1977. Cercetări efectuate de M.Nica şi C.Câşlaru
c. Aşezarea eneolitică este la 2 km. S. de satul cu acelaşi nume şi ocupă un pinten de terasă ce înaintează în lunca Desnăţuiului pe o distanţă de aproximativ 150m. Au fost identificate vestigii de tip Sălcuţa şi Verbicioara.
d. Muzeul Olteniei Craiova, Muzeul Oraşului Băileşti
e. M. Nica, C.Câşlaru, *Complexul cuptoarelor eneolitice de copt pâine de la Curmătura*, judeţul Dolj, OLTENIA, III, 1981, p.9-16

25.DEVESEL (judeţul Mehedinti)
a. „Ochiuri"
c. Aşezarea se află în stânga podului de pe şoseaua Devesel-Bistreţ, nivelul Sălcuţa fiind suprapus de vestigii Gârla Mare

26.DÂRVARI (judeţul Mehedinţi)
a. „Cetăţuia"
b. Descoperiri de suprafaţă.
c. Vestigiile se găsesc la 3 km. V de sat împreună cu materiale aparţinând epocii bronzului

27.DOBRICENI (judeţul Vâlcea)
b. Descoperire izolată făcută de Gh.Lazăr
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany

https://biblioteca-digitala.ro

e. A.Dumitraşcu, Gh.Manea, *Un topor de aramă descoperit la Dobriceni, judeţul Vâlcea*, SCIVA, XXIX, 3, 1978, p.433

28.DOBROSLOVENI (judeţul Olt)
a. „S.M.T."
c. Aşezare de tip *tell* situată pe o terasă joasă din Lunca Tesluiului. Sunt atestate nivele de locuire aparţinând culturilor Criş, Boian V, Sălcuţa
d. Muzeul Slatina
e. M. Nica, *Descoperiri ale complexului Boian V – Gumelniţa în Oltenia*, AO, 4, 1985, p. 35-47

29.DOBROTEŞTI (judeţul Olt)
b. Descoperiri de suprafaţă
e. Roman, P., *Un nou aspect cultural*, SCIV, 2, 1967, p. 457

30.DRĂGĂNEŞTI-OLT (judeţul Olt)
a. „Corboaica"
b. În perioada 1983-1994 cercetările au fost efectuate de către M.Butoi şi T.Zorzoliu şi au continuat apoi sub coordonarea specialiştilor M.Nica, C. Schuster, T. Zorzoliu.
c. Aşezare de tip *tell*, orientată NE-SV, cu dimensiuni de 123/75m, se găseşte în marginea de V a cartierului Băzărani, pe malul drept al Sâiului. Lunca în care se află *tell*-ul era mlăştinoasă în trecut, aici găsindu-se balta Corboaica. *Tell*-ul este înconjurat cu un val şi şanţ de apărare şi prezintă un strat de cultură gros de 2,85 m. în centrul aşezării şi 2 m în spatele valului. Cel din urmă este înalt de 1,30 m. Stratul de locuire are 4 nivele bine delimitate prin podine de lut şi vetre arse puternic. Alături de vestigii Sălcuţa există şi locuiri de tip Gumelniţa şi Glina.
d. Muzeul Judeţean Slatina
e. M.Butoi, T.Zorzoliu, *Cercetări cu caracter de salvare de la Drăgăneşti Olt*, MCA, 1992, p.73-79; M.Nica, T.Zorzoliu, M.Schuster, *Cercetările arheologice în tell-ul gumelniţean - sălcuţean de la Drăgăneşti Olt*, Cercetări Arheologice în Aria Nord Tracă, 1995, p.10-19; M.Nica, *Tell-ul eneolitic gumelniţean de la Drăgăneşti Olt*, OLTENIA, I, sn., 1990, p.5-22; M.Nica, *Cercetări arheologice în tell-ul de la Drăgăneşti* Olt, SCIV, 45, 1, 1994, p.41-59

31.DROBETA TURNU SEVERIN (judeţul Mehedinţi)
b. Descoperiri izolate la sud şi vest de oraş
c. Materiale aparţinând fazelor evolutive I- III Sălcuţa
d. Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta Turnu Severin
e. D.Berciu, *Catalogul arheologic al Muzeului Turnu Severin*, MCA, 1, 1951, p.588

32.FĂRCAŞU DE SUS
a. „La şcoala"
b. Materiale aparţinând fazei II Sălcuţa

33.GĂNEASA (judeţul Olt)
a. „La Vâlcea"
c. La 500m V de satul Corneş se găseşte o aşezare ce ocupă un platou înalt, uşor de apărat, cu pantă abruptă spre N şi spre E flancată de pârâul Corneş. Au fost identificate vestigii aparţinând culturilor Vădastra, Sălcuţa, Coţofeni, Glina şi Verbicioara.

https://biblioteca-digitala.ro

d. Muzeul Județean Slatiana.
e. M. Bută, *Descoperiri arheologice în județul Olt*, Slatina, 1999, p.17

34. GIULEŞTI (județul Vâlcea)
b. Descoperire întâmplătoare
c. Ceramica Sălcuța, o secure din piatră
d. Muzeul Olteniei Craiova
e. C.N. Plopşor, *O secure neolitică* , OLTENIA, cartea I, fascioara VII, 1923, p.97

35.GÂRLA MARE (județul Mehedinți)
a. „Malul Mare"
b. Aşezare de tip Sălcuța întinsă pe o lungime de 40-50 m, ce are vestigii eneolitice la adâncimea de –2,50 m.
c. În malul Dunării s-au identificat locuințe incendiate, gropi, chirpic ars. Peste locuirea sălcuțeană se află vestigii de tip Coțofeni
e. D.Berciu, *Scurte cercetări arheologice în județul Mehedinți*, AO, 1942, p.61

36.GÂRLEŞTI (județul Dolj)
a. „La Livadie" sau „Surpătoare"
b. În anul 1970 M.Nica efectuează o periegheză în zonă, pentru ca în anul 1989 să efectueze o săpătură de salvare.
c. Pe botul terasei Tesluiului au fost identificate urmele unei aşezări neolitice aparținând culturii Vinča. După ce Văile Tesluiului şi Ursoaia se unesc în dreptul cimitirului Gherceşti, vom găsi necropola eneolitică ce datează din faza evolutivă Sălcuța III. Marginea de nord se găseşte la sud de satul Soreni.
d. Muzeul Olteniei Craiova.
e. M. Nica, *Câteva date despre necropola eneolitică de la Gârleşti-Gherceşti, județul Dolj,* AO, sn., 8, 1993, p.3-17

37.GLODENI (județul Dolj)
a. „Piscul cu Jidovii"
b. Cercetări de suprafață efectuate de către Gh.Popilian în anul 1954.
c. Materialul identificat aparține culturilor Sălcuța şi Coțofeni
e. Gh. Popilian, *Cercetări arheologice de suprafață la Glodeni* , SCIV, VI, 1-2, 1995, p.309-310

38.GOVORA(județul Vâlcea)
a. „Treime"
b. Cu ocazia săpării unei fântâni a fost identificat un nivel de locuire sălcuțean având grosimea de aproximativ 3m
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany
d. Muzeul Govora
e. P.Gheorghe - Govora, Thraco- Dacica, 1-2, 1983, p.85

39.HALÂNGA (județul Mehedinți)
b. Descoperire izolată
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany, varianta Petreşti
e. Vulpe, Al., *Die Äxte und Beile* Rumänien, II, PBF., 1974, nr.169, pl. 23/169

40. HINOVA (județul Mehedinți)
b. Descoperire izolată

https://biblioteca-digitala.ro

c. Topor din cupru de tip Jaszlandany, varianta Târnăvița
e. D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, fig.1, p.85

41.IZVERNA (județul Mehedinți)
b. Descoperire izolată
c. Topor din cupru de tip Jaszlandany, varianta Bradu
e. D.Tudor, AO, 13, 1934, p.348; E. Comşa, *Consideration...*, DACIA, XXV, 1981, p.336

42.LOCUSTENI (județul Dolj)
c. Tipare pentru topoare plate descoperite într-un nivel Sălcuța
e. Informație verbală din partea lui M.Nica.

43.MAGLAVIT (județul Dolj)
b. Descoperiri întâmplătoare
e. E.Condurachi, V. Dumitrescu, D. Matei, *Harta arheologică a României*, 1972

44.MĂRUNȚEI (județul Olt)
a. „Gura Văii"
b. Descoperiri de suprafață
c. Pe malul stâng al Iminogului , în malul apei şi în arătură , la cca. 1km. S- E de sat, au apărut fragmente ceramice aparținând culturilor Criş, Boian, Sălcuța şi fragmente La Tene.
e. Butoi, M., *Descoperiri arheologice în județul Olt*, Slatina, 1999, p.17

45.MOȚĂȚEI (județul Dolj)
b. Descoperiri izolate
c. Topoare de cupru de tip Jaszlandany, varianta Bradu
e. D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.85, fig.99; Al. Vulpe, Die *Äxta und Beile in Rumänien*, II, PBF., 1974, pl.24/181

46.OBOGENI (județul Vâlcea)
b. Descoperire izolată făcută în anul 1974
c. Topor din cupru de tip Jaszlandany găsit pe panta dealului pe partea dreaptă a şoselei de intrare în sat, la cca.200m. V de biserică
d. Muzeul Govora.
e. P.Gheorghe-Govora, *O preistorie a nord estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea, 1999, p.15

47.OCNELE MARI (județul Vâlcea)
a. „Coasta Ungurenilor"
b. Aşezare de tip *tell* ce prezintă fazele evolutive Sălcuța II – III
c. Au fost identificate vetre, ceramică, pictură cu grafit
e. P. Gheorghe Govora, *O preistorie a nord estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea1995, p.15

48.OPTAŞI (județul Olt)
b. Descoperiri de suprafață semnalate de către profesorul Mitran Paul.
c. Aşezarea de tip *tell* se găseşte la confluența Vezii cu Vedița. S-au identificat materiale ceramice ornamentate cu butoni cilindrici ce aparțin culturii Sălcuța.
e. M. Butoi, *Descoperiri arheologice în județul Olt*, Slatina, 1999, p.20

https://biblioteca-digitala.ro

49.ORLEA (județul Olt)
a. „La Grinduri"
c. Vestigii aparținând culturii Sălcuța au fost semnalate la 2 km S de sat în zona grindurilor Muşat, Picior Gras, Măgura Grădiştei. Nivelul Sălcuța este suprapus de o locuire Coțofeni.
e. D. Berciu, *Noi descoperiri preistorice din județul Romanați*, AO, 1942, p.49

50.OREVIȚA MARE (județul Mehedinți)
a. „La Pârâu"
b. Vestigii arheologice semnalate de către G.Crăcinescu în anul 1982
c. Aşezarea se găseşte la 2km. E de sat şi este mărginită pe trei laturi de dealuri. Nivelele de locuire Sălcuța sunt suprapuse de materiale de tip Glina III.
d. Muzeul Regiunii Porților de Fier, Drobeta Turnu Severin.
e. G. Crăciunescu, *Noi puncte din epoca Bronzului pe harta arheologică a județului Mehedinți,* Drobeta, V, 1982, p.193

51.ORLEŞTI (județul Vâlcea)
a. „Valea Sâlei"
b. Aşezare de tip Sălcuța descoperită în anul 1966
c. Au fost identificate resturi de chirpici, unelte din silex, ceramică
e. P. Gheorghe Govora, *O preistorie a nord estului Olteniei*, Râmnicu Vâlcea, 1999, p.15

52.ORŞOVA (județul Mehedinți)
b. Descoperire întâmplătoare
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany,varianta Orşova
d. Muzeul Banatului Timişoara
e. Al. Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien*, II, PBF., 1975, p.39, tab.13, fig.104

54.OSTROVUL CORBULUI (județul Mehedinți)
a. „Botul Cliuciului"
b. În anul 1921 Al Bărcăcilă efectuează o periegheză aici. Urmează apoi săpăturile arheologice efectuate de către I. Andrieşescu, Şt. Ciuceanu şi I. Nestor în anul 1932. În anul 1942 efectuează cercetări aici D. Berciu şi Al. Bărcăcilă, iar în 1970 S. Morintz şi P. Roman. Ultimele lucrări au loc în anul 1988 şi sunt coordonate de către P. Roman şi M. Şimon
c. Locuirea este situată la 16km în aval de Drobeta Turnu Severin, între Km. fluviali 911-916. Malul este drept, înalt şi are două boturi - al „Piscului" (spre Hinova) şi al „Cliuciului" (Batoți). S-au identificat vestigii aparținând culturilor Vinča, Sălcuța, Bodrogkeresztur, Cernavoda I, Coțofeni, Glina, Gârla Mare, Hallstattiene şi dacice.
d. Muzeul Olteniei Craiova, Muzeul Regiunii Porților de Fier Drobeta Turnu Severin, Muzeul de Istorie Națională a României Bucureşti
e. M. Şimon, *Aşezarea sălcuțeană de la Ostrovul Corbului*, SCIVA, 40, 2, 1989, p.107-147; P. Roman, *Ostrovul Corbului*, 1996, p.12-17

55.OSTROVUL MARE (județul Mehedinți)
b. Descoperiri de suprafață în insula Ostrovul Mare de lângă Moldova Veche
e. D. Berciu, *Catalogul Muzeului Arheologic din Turnu Severin*, MCA, I, 1951, p.588

56.OSTROVUL ŞIMIAN (județul Mehedinți)
b. Cercetări efectuate de către D. Berciu între anii 1933-1935

https://biblioteca-digitala.ro

c. A fost găsită ceramică ce avea diverse tipuri de decor- pictură crusted,pictură cu grafit, caneluri, incizii, vârci, alveole, aplicații- râşnițe. Stratul de cultură Sălcuța este suprapus de locuiri aparținând culturii Coțofeni şi unor populații La Tène.
e. D. Berciu, *Săpături şi cercetări arheologice în ultimii 3 ani - 1933-1935*, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, XXVIII, 1935

57.PĂDINA MARE (județul Mehedinți)
b. Descoperire izolată
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany, varianta Orşova
e. O. Toropu, *Un topor de aramă cu brațele în cruce descoperit în Oltenia*, RM, 2, 1965, p.167

58.PEŞTERA PÂRCĂLABULUI (județul Gorj)
b. Descoperiri de suprafață
c. S-au găsit materiale eneolitice de tip Sălcuța, la 4km. NV de sat, pe malul drept al pârâului Galbenul
e. P.Roman, *Cultura Coțofeni*, p.34. Gh. Calotoiu, I. Mocioi, V. Marinoiu, *Mărturii arheologice în județul Gorj*, 1987, p.22

59.PLENIȚA (județul Dolj)
b. Aşezare de tip *tell* aparținând culturii Sălcuța.
e. C.N.Plopşor, *Măgura Mare din Pădurea Poenii*, *Plenița*, OLTENIA, cartea I, fascioara VI, 1923, p.81.

60.POIANA (județul Mehedinți)
b. Descoperire izolată
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany,varianta Petreşti
e. Tudor, E., SCIV, 23, 1, 1972, p.26-27

61.PRUDENI (județul Vâlcea)
a. „La Plutonier"
b. Descoperire izolată realizată în anul 1978
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany
d. Muzeul Oraşului Govora
e. P. Gheorghe Govora, *Noi topoare de aramă din nord estul Olteniei*, SCIVA, 34, 3, 1983, p.287

62.RACOVIȚA (județul Vâlcea)
a. „Gruiul Lupului"
b. Descoperire întâmplătoare din anul 1960
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany
d. Muzeul Oraşului Govora
e. P. Gheorghe Govora, *Noi topoare de aramă din nord estul Olteniei*, SCIV, 34, 3, 1983, p.289

63.REŞCA (județul Olt)
b. Aşezare de tip *tell* ce aparține culturii Sălcuța, faza evolutivă III. Prezintă şanț şi val de apărare, iar la baza valului Fl.Marinescu a descoperit un topor de cupru de tip Jaszlandany, varianta Târnăvița, cu rol votiv şi aflat intr-un context stratigrafic sigur.
e. E. Condurachi, V. Dumitrescu, M. Matei, *Hărțile arheologice ale României*, Bucureşti, 1972; Vulpe, Al., *Die Äxte und Beile in Rumänien*, II, PBF.,1974, p.22-23;

https://biblioteca-digitala.ro

64.ROMULA (județul Olt)
a. „Dealul Morii"
b. Nivel de cultură de tip Sălcuța ce suprapune locuiri aparținând culturilor Vinča, Dudeşti, Gumelnița.
d. Muzeul Militar Central din Bucureşti
e. M. Nica, *Descoperiri ale complexului Boian V-Gumelnița în Oltenia,* AO, 4, 1985, p.39

65.ROŞIENI (județul Olt)
a. „La Viile lui Brătăşanu"
c. Locuirea se găseşte pe valea pârâului Roşu, la 700m V de sat

66. SALCIA (județul Mehedinți)
a. „Livezul Satului"
b. Aşezări aparținând culturilor Sălcuța şi Coțofeni.
c. Au fost găsite vase cu corp bombat, gât înalt şi buză evazată, ceramică grosieră, de culoare neagră
d. Muzeul Regiunii Porților de Fier Drobeta Turnu Severin
e. D. Berciu, *Scurte cercetări arheologice în județul Mehedinți*, AO, 1942, p.61

67.SĂLCUȚA (județul Dolj)
a. „Piscul Cornişorului"
b. Cercetări efectuate începând cu anul 1916 de către I. Andrieşescu, apoi continuate în anii 1919 şi 1920. În anul 1917 a săpat aici şi arheologul german C. Schuchardt. După al doilea război mondial, în anul 1947 lucrările sunt reluate de H. Dumitrescu, C.N. Plopşor şi D. Popescu, iar în 1951 continuă D. Berciu, S. Morintz, C. Preda, S. Marinescu Bâlcu şi D. Boişteanu.
c. Aşezarea de tip *tell* prezintă şanț şi val de apărare şi se găseşte pe partea dreaptă a pârâului Desnățui şi pe stânga şoselei Craiova-Cetate. Au fost identificate vestigii aparținând culturilor Starcevo Criş, Sălcuța, Sălcuța IV, Glina III şi feudale.
d. Muzeul Național de Istorie al României
e. I. Andrieşescu, *Din preistoria Olteniei*, 1921; D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.49-72, fig.46-85; idem, *Contribuții la problemele neoliticului în lumina noilor cercetări,* 1961, p.162-359

68.SLATINA (județul Olt)
a. „Botul Calului"
b. Cercetări efectuate de către D. Berciu, P. Roman şi I. Butoi în anul 1959
c. Aşezarea se găseşte în apropierea localității Strehareț, pe dreapta şoselei Slatina-Proaspeți, lângă pod. Vestigii aparținând culturii Sălcuța au mai fost semnalate pe str.Piteşti, între spital şi sanatoriul TBC, pe panta ce coboară spre str. Piteşti, pe partea stângă a pârâului Sopot.
e. M. Butoi, *Descoperiri arheologice în județul Olt*, 1999, p.24., idem, *Cercetări arheologice în oraşul Slatina şi împrejurimi*, MCA, VII, 1961, p.139-143

69.STOICĂNEŞTI (județul Olt)
a. „Coandă"
b. Descoperiri de suprafață
c. Vestigiile se găsesc pe Valea Călmățuiului, la confluența cu Valea Dragnei, la 2km N de sat

https://biblioteca-digitala.ro

70. STREHAIA
a. „Podul cu Papura"
b. Informatii verbale M.Neagoe, G.Craciunescu
c. Situl este amplasat la aprox. 1km de la ieşirea din Strehaia spre Motru, pe partea stângă a drumului judeţean. În anii, 70 au fost aduse la muzeul Regiunii Porţilor de Fier din Drobeta Turnu Severin fragmente ceramice aparţinând culturii Sălcuţa.
d. Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta Turnu Severin

71.ŞIMNIC (judeţul Dolj)
b. Cercetări efectuate între anii 1967-1972 de către D. Galbenu
c. Aşezarea se află pe un bot de deal în imediata apropiere a Luncii Jiului. Au fost identificate vestigii ale culturilor Starcevo Cris, Vinca şi Sălcuţa
d. Muzeul Olteniei Craiova, Muzeul Naţional de Istorie a României
e. D. Galbenu, *Aşezările eneolitice de la Şimnic*, CA, I, 1, 1975, p.9-41

72.ŞVINIŢA (judeţul Mehedinţi)
a. „La Izlaz"
c. Vestigiile se află în dreptul km. fluvial 1005, iar nivelul de locuire Sălcuţa este suprapus de materiale de tradiţie Hallstattat.

73.TERPEZIŢA (judeţul Dolj)
b. Descoperiri de suprafaţă
e. E. Condurachi, Vl. Dumitrescu, M. Matei, *Hărţile arheologice ale României*, 197 2.

74.TÂRGU CĂRBUNEŞTI (judeţul Gorj)
a. „Geminele"
b. Descoperiri de suprafaţă aflate la 800m. E de cartierul Curteana
e. Calotoiu, Gh., Mocioi, I., Marinoiu, V., *Mărturii arheologice în judeţul Gorj*, 1987, p.24

75.ŢIGĂNAŞI (judeţul Mehedinţi)
a. „La Pompe"
c. Aşezarea se află lângă fostele grajduri C.A.P. şi vestigiile Sălcuţa sunt suprapuse de materiale Gârla Mare.

76.VALEA ANILOR (judeţul Mehedinţi)
a. „La Glamie"
b. Săpături efectuate de I. Stângă în anii 1981-1983
c. Aşezarea se află pe malul pârâului Drincea, la 2km. E de sat
d. Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta Turnu Severin

77.VĂDASTRA (judeţul Olt)
a. „Dealul Cişmelei" 1. şi „Măgura Fetelor" 2
b. Cercetări efectuate în 1871 de către C. Bolliac; în 1921 V. Pârvan realizează un sondaj; în 1934 sapă aici D. Berciu, iar între 1946-1970 lucrările sunt coordonate de către C.Mateescu. În anul 1926 V. Cristescu realizează cercetări în „Măgura Fetelor"
c. Aşezarea de tip *tell*, cu val şi şanţ de apărare este situată la 14km N-NV de Corabia,pe Valea Obârşiei, în partea de V a satului, la 82,5m. altitudine. Sunt identificate nivele de locuire aparţinând culturilor Vădastra, fazele I-II şi Sălcuţa.
d. Muzeul Naţional de Istorie a României

https://biblioteca-digitala.ro

e. C. Mateescu, *Săpăturile arheologice de la Vădastra*, MCA,V, 1959, p.61-73; *idem*, MCA, IX, 1970, p.67; idem, MCA, X, 1973, p.19-22; V. Cristescu, *Les stations prehistoriques de Vădastra*, DACIA, III-IV, 1927-1932, p.210.

78.VELA (județul Mehedinți)
b. Descoperire întâmplătoare
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany
e. D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, 1939, p.85

79.VÂLCELELE (județul Olt)
a. „Dealul Cişmelelor"
b. Descoperiri de suprafață
c. Vestigiile se găsesc pe Valea Iminogului

80. VERBICIOARA (județul Dolj)
b. Cercetări efectuate în anii 1949-1950 de un colectiv alcătuit din E.Comşa, D.Berciu, Ş.P.Ialomița
c. Materialul descoperit aparține culturilor Sălcuța, Coțofeni, Glina III şi Verbicioara III.
d. Muzeul Național de Istorie a României
e. E. Comşa, D.Berciu, S. P. Ialomița, *Şantierul arheologic Verbicioara*, SCIV, I, 1951, p.229-248., idem, *Şantierul arheologic Verbicioara*, SCIV, III, 1952, p.141-191.

81.VÂRTOP (județul Dolj)
b. Descoperire izolată
c. Topor de cupru de tip Jaszlandany,varianta Petreşti
e. Al.Vulpe, *Die Äxte und Beile in Rumänien*, II, PBF., 1974, p.42, nr.168, pl.22/168

82. ZÂMBREASCA (județul Olt)
b. Descoperiri de suprafață
e. E. Condurachi, Vl. Dumitrescu, M. Matei, *Hărțile arheologice ale României*, 1972

Abrevieri

AO – Arhivele Olteniei
CA – Cercetări arheologice
MCA – Materiale şi Cercetări arheologice
RM – Revista muzeelor
SCEI – Studii şi cercetări de etnografie şi istorie Caransebeş
SCIV – Studii şi cercetări de istorie veche
SCIVA – Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie

AŞEZĂRI ŞI DESCOPERIRI APARȚINÂND CULTURII SĂLCUȚA DIN BANAT

1. BĂILE HERCULANE „PEŞTERA HOȚILOR"
2. CUPTOARE „SFOGEA"
3. DOMAŞNEA
4. DUBOVA
5. MEHADIA

https://biblioteca-digitala.ro

6. PEŞTERA COLŢUL CĂTĂNII
7. PEŞTERA GURA PORCARIULUI
8. PEŞTERA GAURA UNGURULUI
9. PEŞTERA MARE DE LA GĂURI
10. SASCA MONTANĂ
11. SLATINA TIMIŞ

Aşezări şi descoperiri aparţinând culturii Sălcuţa din Oltenia

1.Almăjel (Mehedinţi)
2.Baia de Aramă (Mehedinţi)
3.Baia de Fier (Gorj)
4.Bâlvăneşti (Mehedinţi)
5.Balta Verde (Mehedinţi)
6.Batoţi (Mehedinţi)
7.Brebeni (Olt)
8.Călugăreni (Gorj)
9.Căzăneşti (Vâlcea)
10.Cerăt (Dolj)
11.Cireşu (Mehedinţi)
12.Cârcea (Dolj)
13.Cârna (Dolj)
14.Cloşani (Gorj)
15.Cloşani (Mehedinţi)
16.Corlăţel (Mehedinţi)
17.Cornu (Mehedinţi)
18.Cosota(Vâlcea)
19.Coşovenii de Jos (Dolj)
20.Coţofenii din Dos (Dolj)
21.Craiova (Dolj)
22.Crampoaia (Olt)
23.Cruşovu (Olt)
24.Curmătura (Dolj)
25.Devesel (Mehedinţi)
26.Dârvari (Mehedinţi)
27.Dobriceni (Vâlcea)
28.Dobrosloveni (Olt)
29.Dobroteşti (Olt)
30.Drăgăneşti-Olt (Olt)
31.Drobeta (Mehedinţi)
32.Fărcaşu de Sus (Olt)
33.Găneasa (Olt)
34.Giuleşti (Valcea)
35.Gârla Mare (Mehedinţi)
36.Gârlesti (Dolj)
37.Glodeni (Dolj)
38.Govora (Vâlcea)
39.Halânga (Mehedinţi)
40.Hinova (Mehedinţi)
41.Izverna (Mehedinţi)
42.Locusteni (Dolj)
43.Magalavit (Dolj)
44.Mărunţei (Olt)
45.Moţăţei (Dolj)
46.Obogeni (Vâlcea)
47.Ocnele Mari (Vâlcea)
48.Optaşi (Olt)
49.Orlea (Olt)
50.Orevita Mare (Mehedinţi)
51.Orleşti (Vâlcea)
52.Orodel (Dolj)
53.Orşova (Mehedinţi)
54.Ostrovul Corbului (Mehedinţi)
55.Ostrovul Mare (Mehedinţi)
56.Ostrovul Şimian (Mehedinţi)
57.Pădina Mare (Mehedinţi)
58.Peştera Pârcalabului (Gorj)
59.Plenita (Dolj)
60.Poiana (Mehedinţi)
61.Prudeni (Vâlcea)
62.Racovita (Olt)
63.Reşca (Olt)
64.Romula (Olt)
65.Roşieni (Olt)
66.Salcia (Mehedinţi)
67.Sălcuţa (Dolj)
68.Slatina (Olt)
69.Stoicăneşti (Olt)
70.Simnic (Dolj)
71.Svinita (Mehedinţi)
72.Terpezita (Dolj)
73.Tg.Cărbuneşti(Gorj)
74.Tiganaşi (Mehedinţi)
75.Valea Anilor (Mh)
76. Vădastra (Olt)
77.Vela (Mehedinţi)
78.Vâlcelele (Olt)
79.Verbicioara (Dolj)
80.Vârtop (Dolj)
81.Zâmbreasca(Olt)

https://biblioteca-digitala.ro

CATALOGUL AŞEZĂRILOR ŞI DESCOPERIRILOR APARŢINÂND CULTURII SĂLCUŢA

- - 28 de puncte în Mehedinţi
- - 19 puncte în Dolj
- - 19 puncte în Olt
- - 10 puncte în Vâlcea
- - 5 puncte în Gorj

CERCETĂRI SISTEMATICE DE LUNGĂ DURATĂ ÎN OLTENIA

- 1.Sălcuţa (Dolj)
- 2.Vădastra (Olt)
- 3.Ostrovul Corbului (Mehedinţi)
- 4.Almăjel (Mehedinţi)
- 5.Drăgăneşti – Olt (Olt)
- 6.Verbicioara (Dolj)
- 7.Şiminic (Dolj)
- 8.Cerăt (Dolj)

- În urma cercetărilor sistematice realizate la Sălcuţa „Piscul Cornişorului" în anii 1946-1947 de către H.Dumitrescu şi 1951 de D.Berciu, se obţine un nou profil evolutiv al culturii Sălcuţa.
- În volumul lui D.Berciu, *Contribuţii la problemele neoliticului din Romania în lumina noilor cercetări,* 1961, nivelele de cultură aparţinând culturii Sălcuţa de la „Piscul Cornişorului" sunt în numar de 7 şi anume:
- nivelul 2 - Sălcuţa I
- nivelele 3 - 5 – Sălcuţa IIa, IIb, IIc
- nivelul 6 - Sălcuţa III
- nivelele 7 - 8 - Sălcuţa IVa şi IVb

STRATIGRAFIE PEŞTERA DEVETAKI (BULGARIA) GRUPA KRIVODOL

- Nivelul Devetaki III aparţine nivelului Sălcuţa-Krivodol (0,20-1,40m).

-Sălcuţa I, Sălcuţa II (cel mai consistent), Sălcuţa III (slab), Sălcuţa IV (sporadic).
- nivel eterogen Boian III - Vădastra timpuriu - Vinča veche

Între anii 1960-1980 cercetările sistematice, în aşezări cu vestigii Sălcuţa, se extind, literatura de specialitate îmbogăţindu-se cu noi materiale şi stratigrafia din locuirile de la Almăjel, Şimnic, Cerăt (D.Galbenu), Ostrovul Corbului, Băile Herculane ,, Peştera Hoţilor,, (P. Roman), Vădastra (C.Mateescu), Curmătura, Gârleşti (M.Nica).

STRATIGRAFIE VĂDASTRA „MĂGURA FETELOR"

- *Judeţul Olt
- *Săpături realizate de către:

V.Pârvan (1924),V.Cristescu (1926), C.Mateescu (1956-1958)
- Sălcuţa
- Vădastra II
- Vădastra I

STRATIGRAFIE ŞIMNIC

- *Judeţul Dolj.
- *D.Galbenu.1962

https://biblioteca-digitala.ro

- Sălcuța III
- Sălcuța IIc
- Vinča
- Starčevo - Criş

STRATIGRAFIE ALMĂJEL

- *Județul Mehedinti.
- *D.Galbenu.1967-1971

- Sălcuța III
- Sălcuța II
- Sălcuța I
- Vinča
- Starčevo - Criş

STRATIGRAFIE BĂILE HERCULANE „PEŞTERA HOȚILOR"

- *Județ Caraş Severin
- *P.Roman, 1966-1968.
- Nivelele eneolitice sunt în număr de 10 şi sunt suprapuse de vestigii Coțofeni.

-Complexul Herculane - Cheile Turzii
-Sălcuța IV
-Sălcuța IIc - III

STRATIGRAFIE SĂLCUȚA ÎN BANAT

- Cercetările sistematice în aşezări cu vestigii Sălcuța se întind şi în Banat: Cuptoare "Sfogea„ 1979, Slatina Timiş, 1975-1980 (Gh.Lazarovici, A.Oprițescu)

- vestigii Tiszapolgar şi Bodrogkeresztur
- Sălcuța IIc şi III
- Vinča C

- După anul 1980 cercetările continuă în aşezările de la Valea Anilor, Ostrovul Mare, Ostrovul Corbului, Drăgăneşti Olt, Brebeni, Reşca, Dobrosloveni, Cârcea.
- Valea Anilor (Mehedinți) - Sălcuța IIc-III
- Dobrosloveni (Olt) – Boian V – Sălcuța
- Reşca (Olt)- Gumelnița - Sălcuța

STRATIGRAFIE DRĂGĂNEŞTI - OLT „CORBOAICA„

*Județul Olt.Campanii arheologice:

- - 1983 - 1984 M.Butoi, T.Zorzoliu
- - 1990 - Z.Floroiu, T.Zorzoliu, M.Vasilescu
- - 1993 - 1995 T.Zorzoliu, M.Nica, C.Schuster
- - nivel III de locuire cu vestigii Sălcuța (din ultima faza evolutivă)
- - Gumelnița B1 + elemente sălcuțene + ceramica de tip C
- - Gumelnița A2

STRATIGRAFIE OSTROVUL CORBULUI

- *Județul Mehedinți
- *Săpături sistematice realizate între anii 1970-1979, 1980-1984.
- *Secvența stratigrafică

https://biblioteca-digitala.ro

- - cimitir eneolitic final (Bodrogkeresztur, Herculane II)
- - aşezare a culturii Sălcuța
- - aşezare şi morminte ale culturii Criş

Secvență eneolitică de la OSTROVUL CORBULUI

Cele trei nivele aparținând culturii Sălcuța formează două etape distincte. Primele două formează o etapă, iar a treia o altă etapă. Astfel avem:

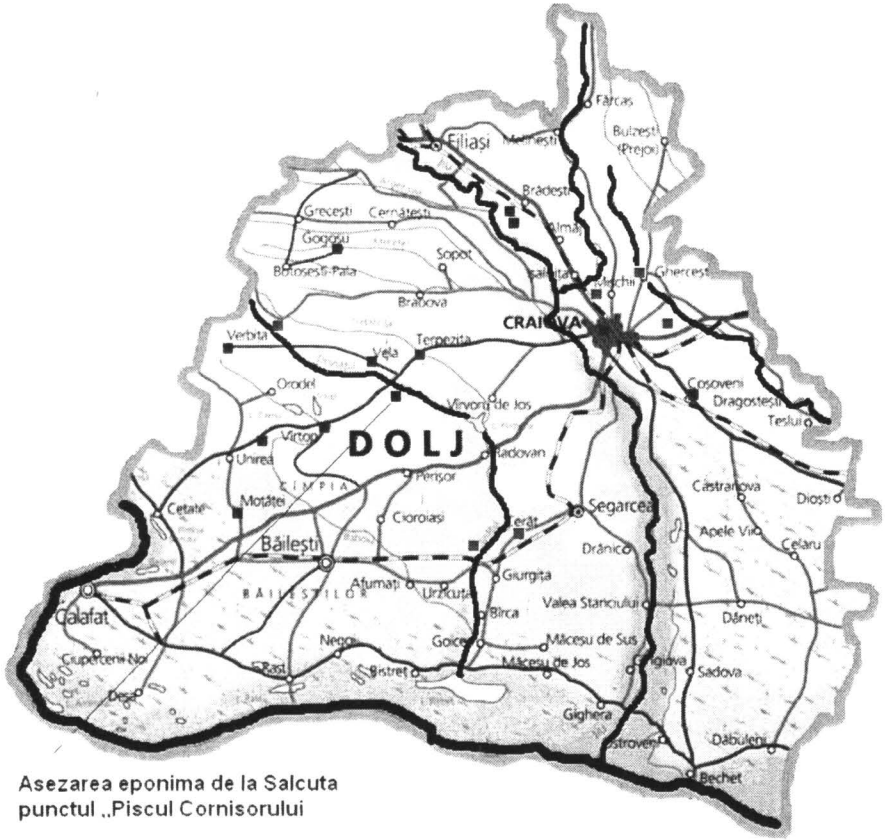
- Sălcuța IIIa - nivel corespunzător fazei III de la Sălcuța (caracterizat prin scoica pisată)
- Sălcuța IIIb (caracterizat prin scoică pisată, decor alveolat)
- Sălcuța IIIc (scoică pisată, decor imprimat). Este atestat paralelismul Sălcuța IIIa - IIIc -Cernavoda I - Brăteşti

- Ultimele săpături sistematice au avut loc la Drăgăneşti-Olt ,,Corboaica,, în 1997 (M.Nica,C.Schuster).
- În 1999 apare monografia A.Radu „Cultura Sălcuța în Banat"
- În 2003 S.M.Balcu publică materialele H.Dumitrescu din cercetările din 1946-1947 de la Sălcuța

FAZE EVOLUTIVE

- - SĂLCUȚA I
- - SĂLCUȚA IIa
- - SĂLCUȚA IIb
- - SĂLCUȚA IIc
- - SĂLCUȚA IIIa
- - SĂLCUȚA IIIb

https://biblioteca-digitala.ro

Asezarea eponima de la Salcuta punctul „Piscul Cornisorului

1. Cerat
2. Ciresu
3. Carcea „Viaduct„
4. Carna
5. Cosovenii de Jos
6. Cotofeni din Dos „Botul Mare„
7. Craiova
8. Curmatura
9. Garlesti „La Livadie„
10. Glodeni „Piscul cu jidovii„
11. Locusteni
12. Maglavit
13. Motatei
14. Plenita
15. Simnic
16. Terpezita
17. Verbicioara
18. Vartop

https://biblioteca-digitala.ro

1. Almajel „Valea Seaca„
2. Baia de Arama
3. Balta Verde „La Morminti„
4. Batoti
5. Balvanesti
6. Closani
7. Corlatel „Podul lui Nica„
8. Cornu
9. Devesel „Ochiuri„
10. Darvari „Cetatuia„
11. Dobra
12. Drobeta Turnu Severin
13. Garla Mare „Malul Mare„
14. Halanga
15. Hinova
16. Izverna
17. Izvoru Barzii
18. Orevita Mare
Ostrovul Corbului„Botul Cliuciului„
20. Ostrovul Mare
21. Ostrovul Simian
22. Padina Mare
23. Podeni
24. Poiana Cazanesti
25. Salcia „Livezul Satului„
26. Svinita „La Islaz„
27. Tiganasi „La Pompe„
28. Valea Anilor „La Glamie„

https://biblioteca-digitala.ro

1. Brebeni „Ogasul lui Ionita Tiganul„
2. Crampoaia „Magura din Islaz„
3. Crusovu
4. Dobrosloveni „S.M.T...
5. Dobrotesti
6. Draganesti-Olt „Corboaica„
7. Farcasu de Sus
8. Ganeasa „La Valcea„
9. Ipotesti
10. Maruntei „Gura Vaii„
11. Optasi
12. Orlea „La Grinduri„
13. Rosieni „Viile lui Bratasanu„
14. Slatina „Botul Calului„
15. Stoicanesti „Coanda„
16. Vadastra „Magura Cetate„
17. Vadastra „ Magura Fetelor„
18. Valcelele „Dealul Cismelelor„
19. Zambreasca

https://biblioteca-digitala.ro

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA CEPLEA-PLOPŞORU JUDEŢUL GORJ

Gheorghe Calotoiu

Les fouilles archéologiques de Ceplea-P. Plopşoru, dép. de Gorj

L'auteur présente des résultats partiels des fouilles entreprises à Ceplea, dans les années 2000-2007. Ont été découverts un âtre d'habitation et un matériel céramique appartenant à diverses formes de vases. On en trouve des fragments céramiques d'une phase tardive de la culture Verbicioara, pourtant le site de Ceplea appartient tout entier à la phase III de cette culture.

În colecţiile Muzeului Judeţean Gorj se află două vase care provin de la Ceplea – Broşteni – Plopşoru, aparţinând culturii Verbicioara III. Inventarul se compunea dintr-un văscior cu două torţi supraînălţate din pastă cărămizie bine aleasă de impurităţi cu buza tăiată drept şi torţile rotunde în secţiune şi cu fundul inelar. Un alt vas restaurat este lucrat din pastă compactă de culoare cenuşie, având ca ornamente sub buză triunghiuri mici incizate, iar pe pântec cercuri concentrice haşurate şi provine din acelaşi sit arheologic.
În perioada 2000 – 2007 au fost făcute cercetări arheologice în aşezarea de epoca bronzului de la Ceplea – „Valea Satului", comuna Plopşoru. Satul Ceplea, comuna Plopşoru se află la 65 km sud de oraşul Tîrgu Jiu, pe DN 175 Tîrgu Jiu – Craiova. Staţiunea arheologică pe care am investigat-o este situată la 100 m N – E de casa Cepleanu şi la 50 m S – E de pârâul Valea Satului, pe o terasă dinspre est, a râului Jiu. La cercetările arheologice a participat şi Mădălina Mărgineanu.

La începutul cercetării arheologice au fost deschise două secţiuni: S1/2002 S2/2002, cu dimensiunile de 10 x 2 m, orientate N-S, pentru a surprinde eventuale complexe arheologice.

În secţiunea S1, după îndepărtarea solului vegetal apare, începând de la adâncimea de 0,15 m până la 0,65 m, un strat de pământ negru fără materiale arheologice, iar de la 0,65 m la 0,90 m, din caroul 1 până în caroul 6 a fost sesizată o lentilă de culoare galbenă cu puţin material ceramic. Începând de la adâncimea de 0, 90 m şi până la – 1,45 m au apărut materiale arheologice. Datorită terenului puţin înclinat secţiunea este mai adâncă în zona de sud. În caroul 2 s-au descoperit multe fragmente ceramice aparţinând unor vase de provizii fragmentare (Pl. III/ 1-6), torţi de vase, fragmente de străchini (Pl. VI/1,2), căni (Pl. IV/1,2) precum şi mici bucăţi de cărbune.

Secţiunea S2/2002 cu dimensiunile de 10 x 2 m, a fost trasată la 2 m vest de S1 şi stratigrafic se aseamănă cu cea dintâi: între 0,15 – 0,55 m apare un strat de pământ de culoare neagră, cenuşie, fără materiale arheologice. Stratul cuprins între 0,55 şi 1,20 m adâncime conţine un material arheologic diversificat. Astfel, în caroul 1, la adâncimea de 0,95 m

https://biblioteca-digitala.ro

s-a descoperit un vas mic, cu două torți rupte (Pl. V/4); în caroul 6, la adâncime de 1,05 m au fost descoperite fragmente dintr-o ceaşcă şi un vas borcan fragmentar; în caroul 9, la adâncimea de 1,02 m a fost găsit un fragment ceramic, care prezenta un decor specific fazei târzii a culturii Verbicioara, constând într-un cerc alcătuit din incizii concentrice din care porneau triunghiuri simple sau dispuse în rețea (Pl. V/3). În caroul 10, la – 1,05 m a fost descoperit un vas mare de provizii, fragmentar care prezintă sub buză, două şiruri de ornamente alveolate. În această secțiune au mai fost descoperite două ceşti fragmentare (Pl. V/1,2) şi o alta întreagă, lucrate din pastă fină sau semifină.

În S3/2003 (Pl. I), după îndepărtarea stratului vegetal, începând de la caroul 2 şi de la adâncimea de 0,30 m apare un strat de culoare cenuşie care, în caroul 4 atinge adâncimea maximă de 0,65 m. Sub acest strat cenuşiu apare un pământ negru, compact până la – 1,15 m, care este stratul arheologic şi conține fragmente arheologice, bucăți de chirpici şi pietre. Materialul ceramic constă în fragmente de vase mari de provizii având ornamente duble alveolate (Pl. III/5), străchini fragmentare, cu buza trasă spre interior şi caneluri oblice, fragmente de vase cu buza lobată, torți de la căni de culoare cărămizie.

În S4/2003 (Pl. I) cu dimensiunile de 10 x 2 m, în carourile 1 şi 2, la adâncimea de 0,85 m au fost descoperite câteva bucăți de lipitură de 0,50 – 0,60 m. În caroul 1, la adâncimea de 1,10 m, apar câteva fragmente decorate cu liniuțe verticale realizate prin impresiune şi un alt fragment de culoare neagră având ca decor un romb cu linii dispuse în rețea (Pl. VI/1). În caroul 4, la – 0,85 a fost găsit un fragment ceramic care avea un decor cu meandre (Pl. VI/3). La capătul nordic al secțiunii, în caroul 10, la – 0, 90 m, au fost găsite fragmente ceramice dintr-un vas mare de provizii decorat cu un brâu dublu alveolat; tot aici au apărut şi câteva torți groase de vas.

În S3/ 2004 (Pl. II), începând cu caroul 4 şi continuându-se în carourile 5-6, la adâncimea de 0,86-0,95 m şi pe o suprafață de 2,2 x 1,8 m apar bucăți mari de chirpici, cu urme de nuiele, provenind de la o locuință de suprafață. În parte de sud est a locuinței, sub chirpici, a fost dezvelită o vatră cu dimensiunile de 1,05 x 0,98 m (Pl. VII/1), care avea pe ea multe vase întregi şi fragmentare (Pl. VII/2). Sub aceste vase se afla un strat de cenuşă cu grosimea cuprinsă între 0,25 – 0,35 m, în care se găseau şi vase fragmentare.

Pe unele porțiuni de la baza vetrei se observă o crustă puternică de arsură, iar în partea de sud-est erau fragmente mari de vase. Pe această crustă a fost descoperită jumătatea inferioară a unei forme de tipar din piatră pentru turnat topoare plate.

Materialul arheologic se compune din ceramică, piatră şi os. O cantitate însemnată de material ceramic a fost găsită pe vatra din locuință. Vasele de formă tronconică sunt lucrate din pastă de bună calitate, având în compoziție nisip fin. Buzele vaselor sunt drepte sau uşor evazate. Vasele au o culoare cărămizie pe interior, cu urme de arsură secundară şi sunt prevăzute cu apucători sub formă de urechiuşe (Pl. IX/2).

https://biblioteca-digitala.ro

Vasele de formă bitronconică au buza uşor evazată, cu două torţi ce pornesc de sub ea. Pe diametrul maxim al unui vas sunt dispuse câte patru apucători late, mici (Pl. IX/1). Sub buză, unul dintre vase prezintă un ornament crestat organic. Pasta este de bună calitate, având în compoziţie nisip fin, iar culoarea vaselor este cărămizie sau cenuşie.

Un vas bitronconic este lucrat din pastă fină cu buza evazată şi lobată, cu fundul drept, iar pe diametrul maxim are un şir de lut. Din buză pornesc două tortiţe şi din brâul de la mijloc pleacă linii verticale paralele spre gură. Sub margine, sunt linii concentrice incizate, iar pe pântec, în partea superioară are un şir circular de câte trei linii. Deasupra acestui şir sunt patru proeminenţe mici, diametral opuse. Vasul prezintă în interior urme de ardere secundară.

O altă categorie ceramică o constituie cănițele din pastă fină, cu două torţi supraînălţate. Una din acestea prezintă pe pântec incizii verticale, iar pe partea interioară a toartei se află o incizie. Pe exterior, la baza tortiţelor, se poate observa câte o liniuţă verticală (Pl. X/1).

Pe vatră au mai fost descoperite şi vase tronconice, fragmentare, din care amintim un vas lucrat din pastă fină având ca degresant nisipul, cu buza dreaptă. Sub buză, are mai multe apucători mici sub care era dispus un brâu prevăzut cu apucători organice. Fundul vasului este drept, iar în interiorul său se află urme de arsură secundară. Culoarea vasului este roşie la exterior şi cenuşiu deschis în interior.

A mai fost descoperit un vas tronconic fragmentar cu buza dreaptă şi două apucători dreptunghiulare situate sub aceasta şi perforate. Vasul are o formă cilindrică. Un alt vas fragmentar este lucrat din pastă fină, de culoare cărămizie, având ca degresant nisipul fin, cu apucători perforate de formă pătrată (Pl. IX/3). A mai fost găsit un castron fragmentar cu buza în patru colţuri din pastă fină, care are pe pântec o toartă rotundă în secţiune.

În S3/ 2004 a fost descoperit un picior de cupă mică, cu incizii dispuse paralel şi vertical. Pe un perete de vas au fost incizate ornamente sub formă de romburi dispuse grupat sau câte unul. Pe un alt fragment de vas au fost incizate triunghiuri în reţea încadrate într-un chenar (Pl. VI/2). Un alt fragment de vas din pastă neagră are incizate liniuţe orizontale şi oblice, iar altul prezintă un ornament în miniatură şi anume motivul sub formă de şnur şi pe cel alveolar (Pl. III/2).

O parte din vase, în special cele din pastă grosieră, au sub buză motivul crestat şi alveolar dublu sau simplu. Din aceste categorii fac parte vasele de provizii cu buza dreaptă lucrate din pastă zgrunţuroasă.

Mai sunt fragmente de vase care au încrustate sub buză liniuţe oblice, iar altele sunt în formă de bob de linte imprimate sub buză.

Vasele tronconice se găsesc în mai multe situri arheologice din Oltenia, ca cele de la Vierşani Jupâneşti[1] (Gorj), Vlădeşti[2] (Vâlcea) şi Oprişor[3] (Mehedinţi).

---

[1] Gh. Calotoiu, *Contribuţii la cunoaşterea culturii Verbicioara în judeţul Gorj*, Litua VI, p. 7 - 42

[2] D. Berciu, P. Purcărescu, P. Roman, M.C.A., VII, 1959, p. 131 - 134

https://biblioteca-digitala.ro

Vasele bitronconice descoperite la Ceplea Plopşoru prezintă asemănări cu cele de la Oreviţa Mare[4] şi Malovăţ[5].

Castroanele cu buza dreaptă au analogii cu cele de la Vierşani Jupâneşti şi cu cele din nord vestul Olteniei, iar pentru castroanele cu buza în colţuri avem asemănări cu cele de la Verbicioara şi Curmătura Măgura[6]. Cupa cu picior scund de la Ceplea Plopşoru apare şi la Vierşani Jupâneşti şi la Oreviţa Mare.

În aşezarea de la Ceplea Plopşoru au fost descoperite câteva fusaiole bitronconice, a fost descoperit un tipar de piatră pentru turnat topoare plate (Pl. XI/1), de asemenea a fost descoperit un topor de piatră cu orificiu de înmănuşare.

Motivaţia cercetării arheologice din 2005 şi 2007 a constat în delimitarea aşezării şi investigarea acesteia. A fost descoperit un vas borcan fragmentar din pastă zgrunţuroasă, au fost găsite fragmente ceramice ornamentate cu trei şanţuri întrerupte, o căniţă fragmentară cu toartă (Pl. XI/2), capace (Pl. XII/3), fragmente ceramice provenind de la vase cu buza lobată (Pl. XII/1), funduri de vase (Pl. XII/2). Tot acum au fost descoperite fragmente ceramice cu ornamente sub forma literei „S", o cană fragmentară cu toartă de culoare cărămizie şi un fragment ceramic roşu cărămiziu cu incizii oblice.

În punctul „Biserica Dacilor", pe un promontoriu situat la 1,5 km nord-est de Casa Cepleanu, au fost trasate două secţiuni cu dimensiunile de 5 x 2 m orientate E-V, aici fiind descoperite o ceaşcă din pastă semifină, având fundul şi buza drepte iar toarta ruptă din vechime. Forma este specifică fazei mijlocii a culturii Verbicioara. Lângă zona în care a săpat D. Berciu, în perioada interbelică, au fost trasate două secţiuni, de câte 5 x 2 m, unde a fost descoperit mult chirpici şi fragmente ceramice atipice. Materialele arheologice descoperite la Ceplea Plopşoru se încadrează cronologic în faza III a culturii Verbicioara (după D. Berciu).

---

[3] G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în judeţul Mehedinţi*, Drobeta VII, 1996, p. 41

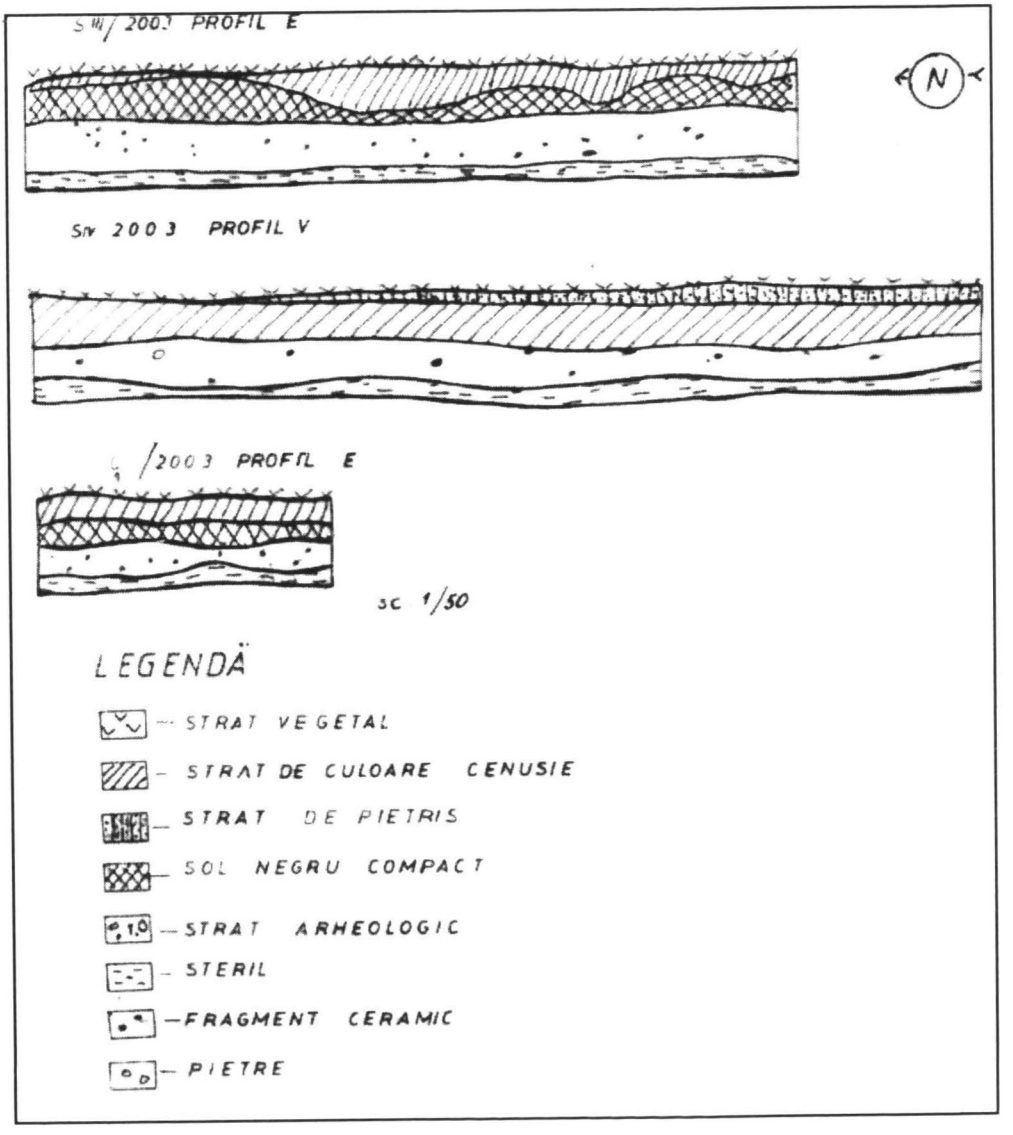
[4] *Ibidem, p. 59*

[5] Idem, *Cultura Vebicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, 2004, p. 189

[6] M. Nica, *Date noi cu privire la geneza şi evoluţia culturii Verbicioara*, Drobeta VII, 1996, p. 18 – 34.

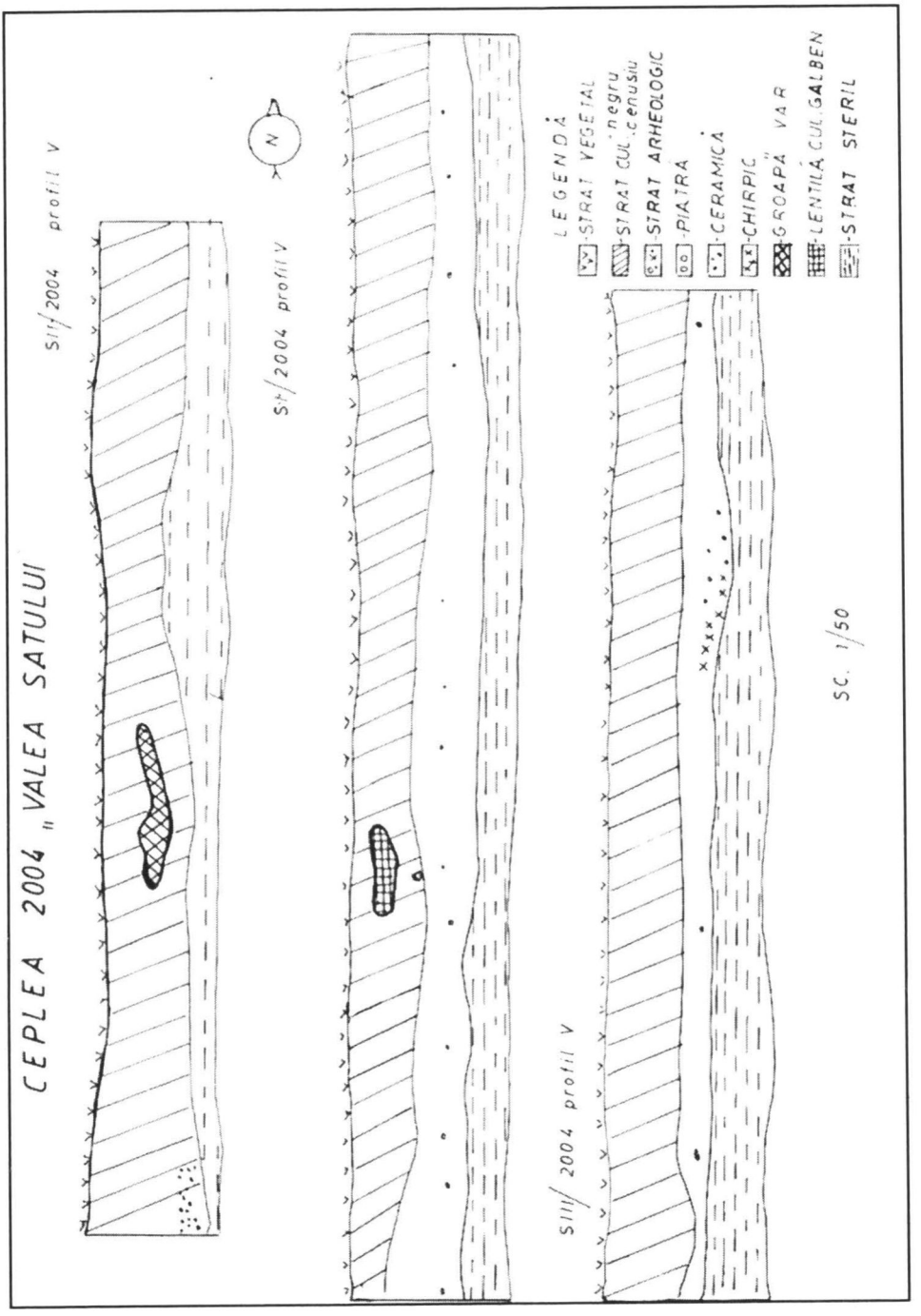
https://biblioteca-digitala.ro

Planşa I

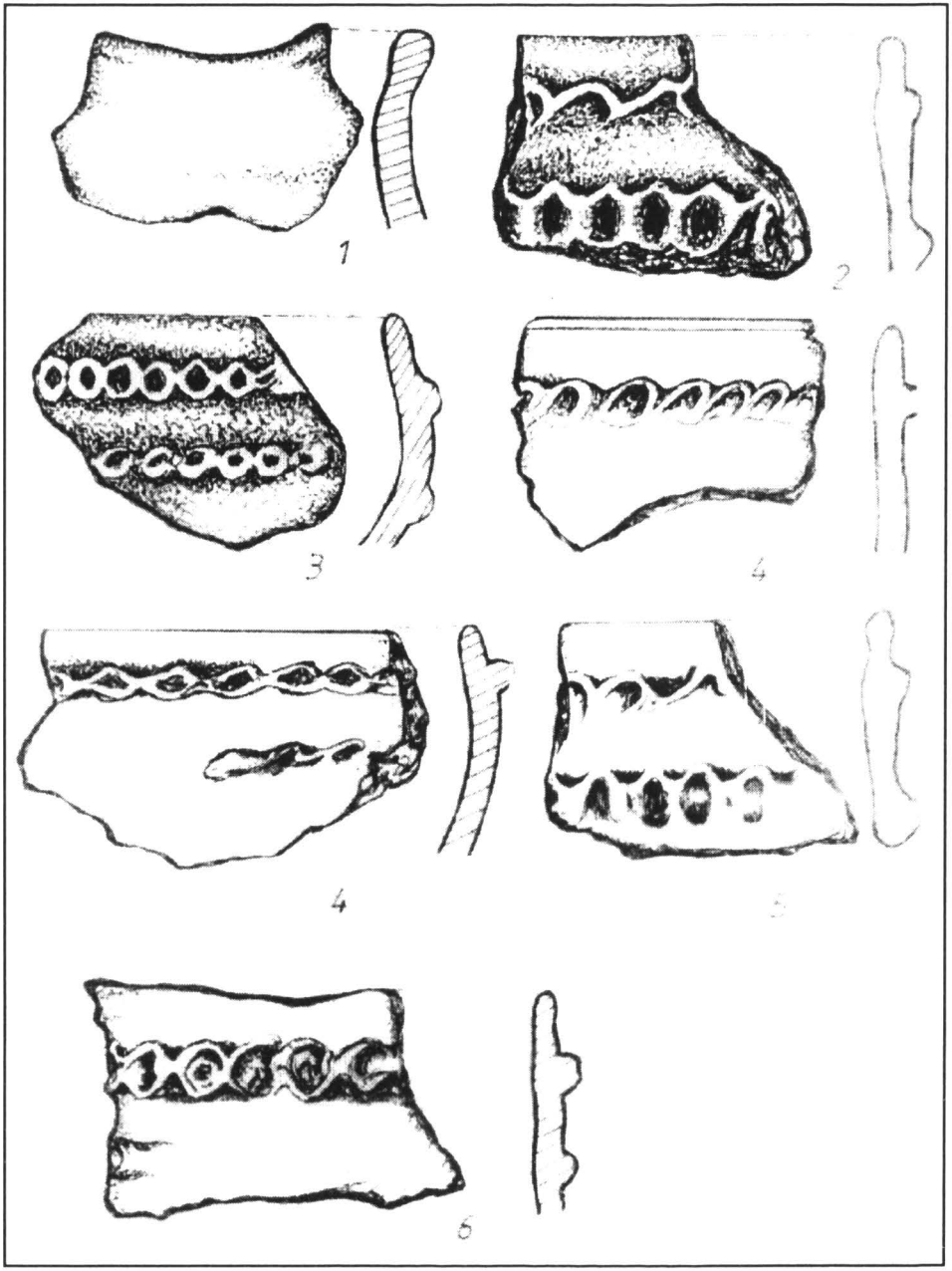
https://biblioteca-digitala.ro

Planşa II

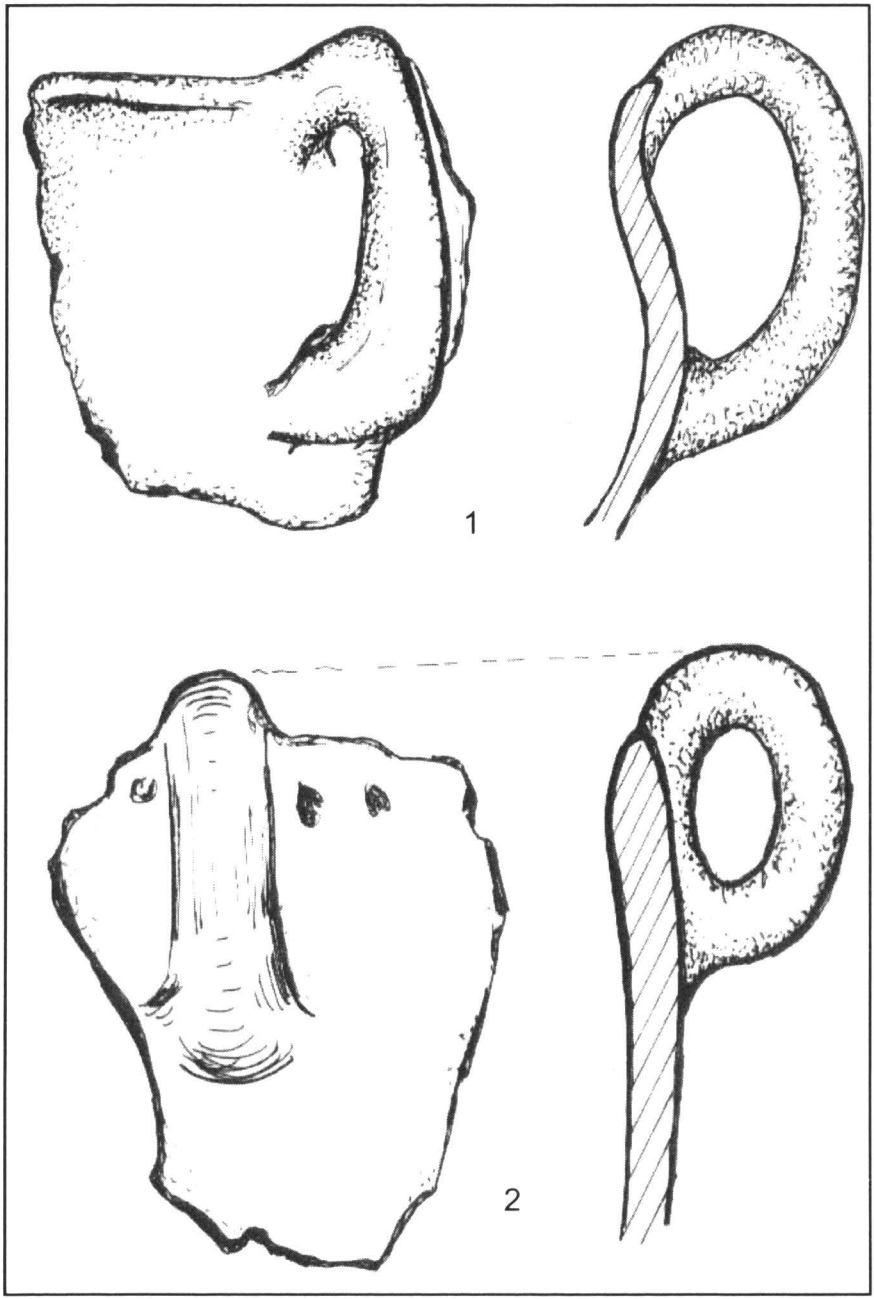
https://biblioteca-digitala.ro

Planşa III

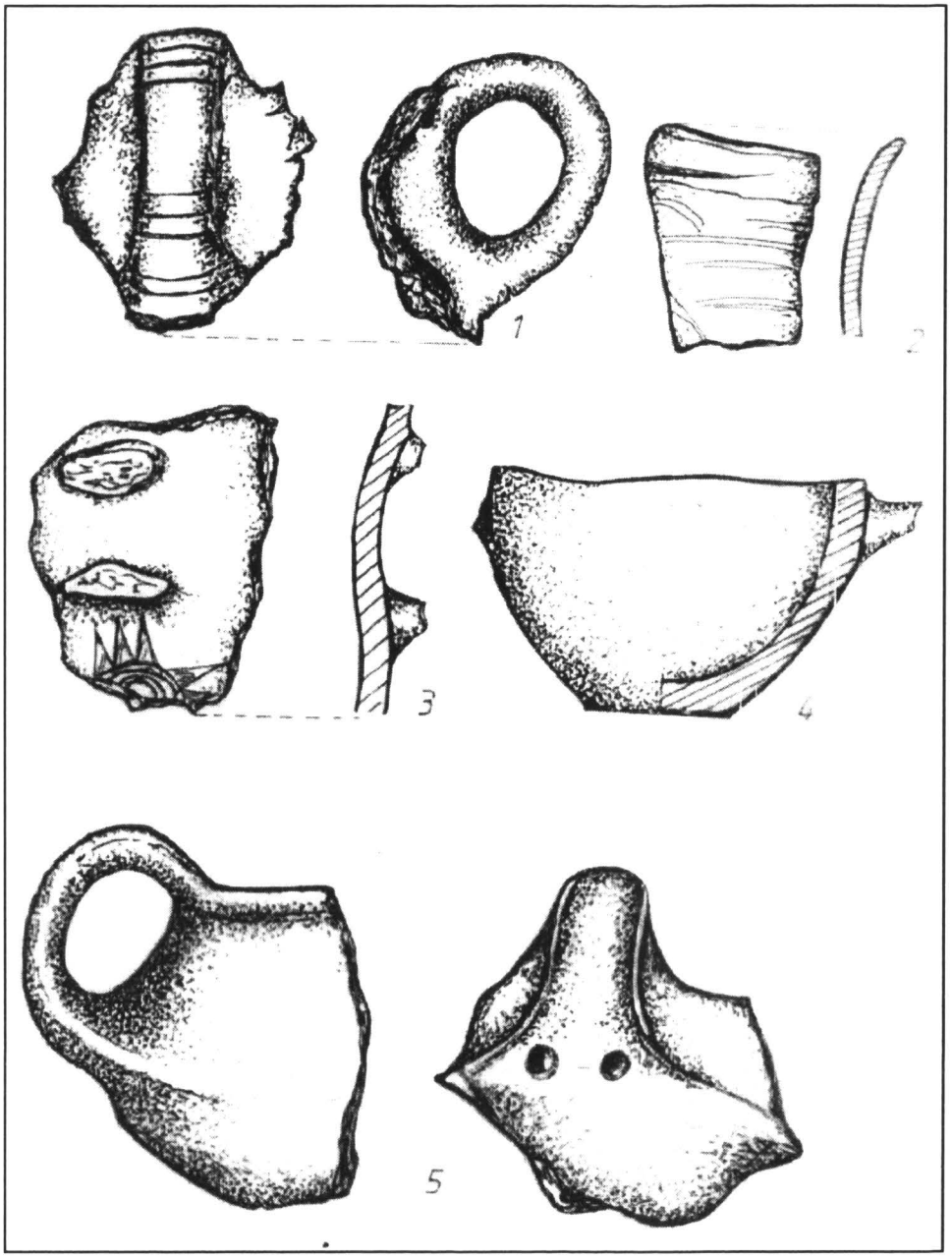

https://biblioteca-digitala.ro

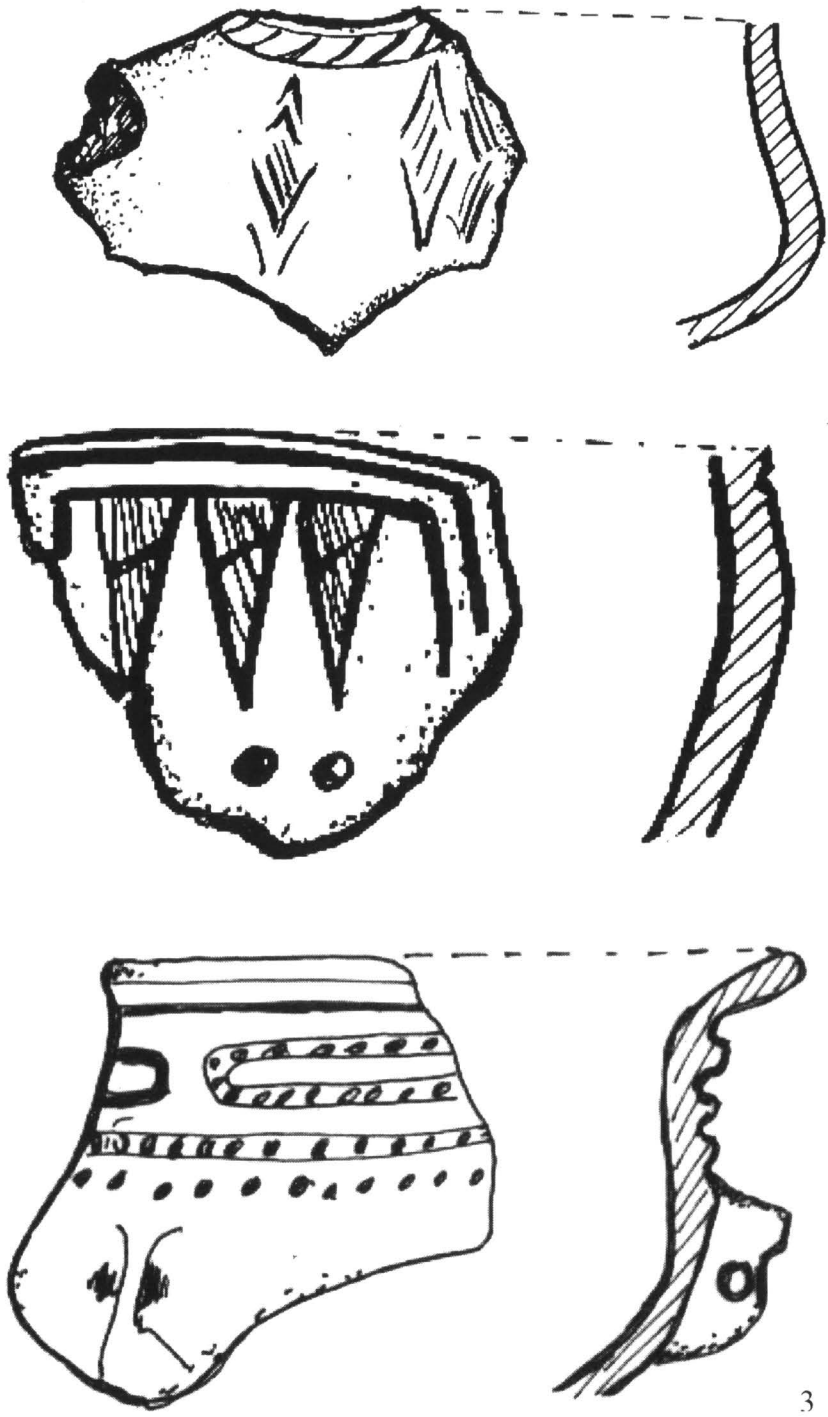

Planşa IV

https://biblioteca-digitala.ro

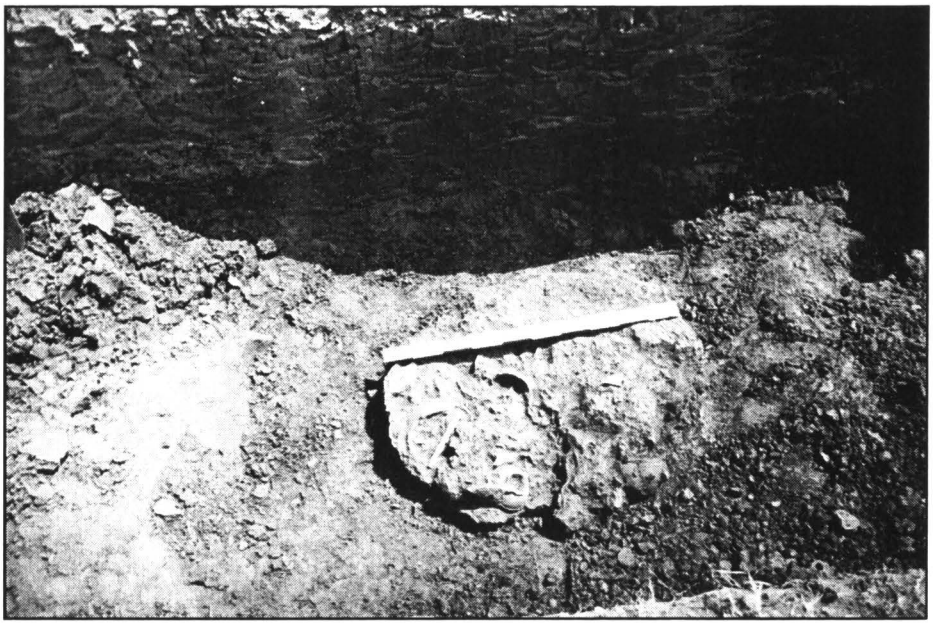

Planşa V

https://biblioteca-digitala.ro

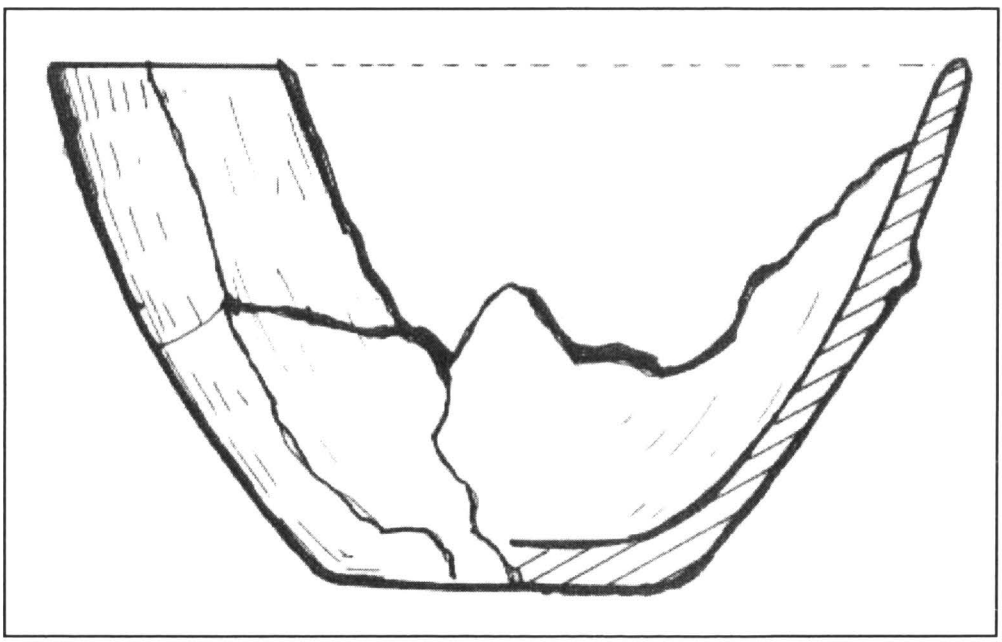

Planşa VI

https://biblioteca-digitala.ro

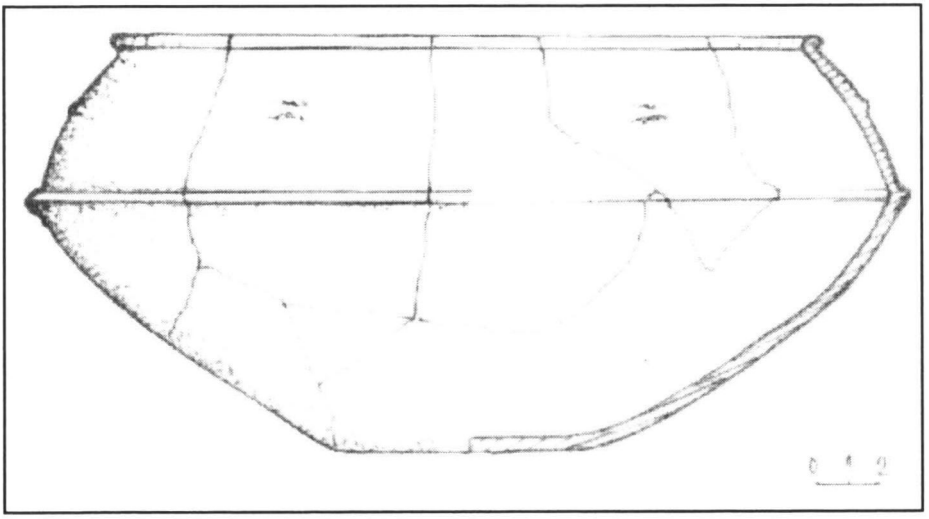
1

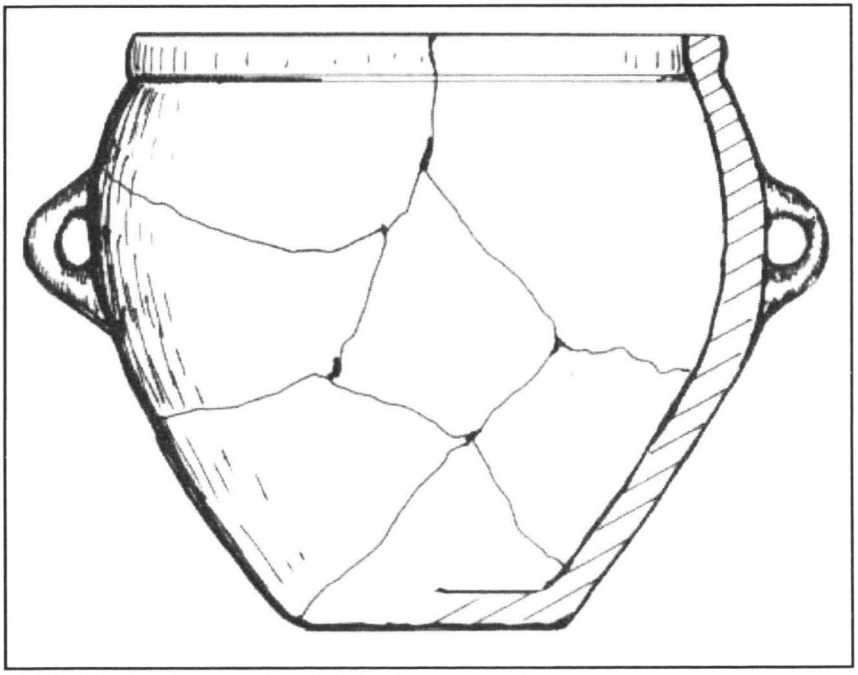
2

Planşa VII

https://biblioteca-digitala.ro

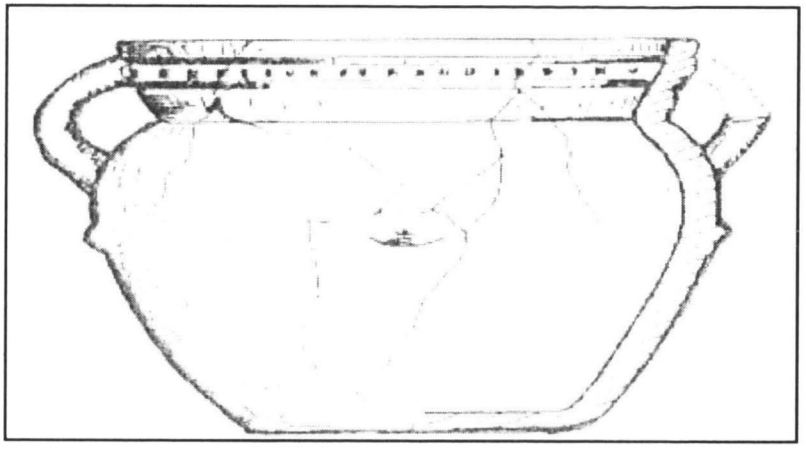
1

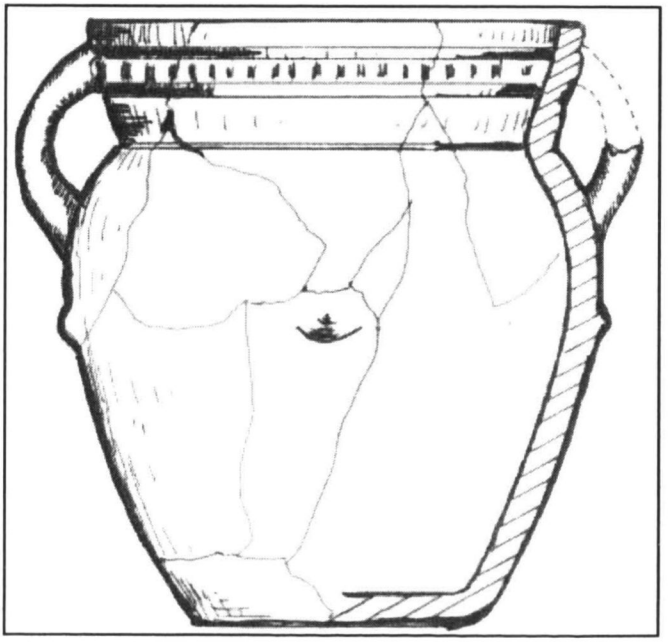
2

Planşa VIII

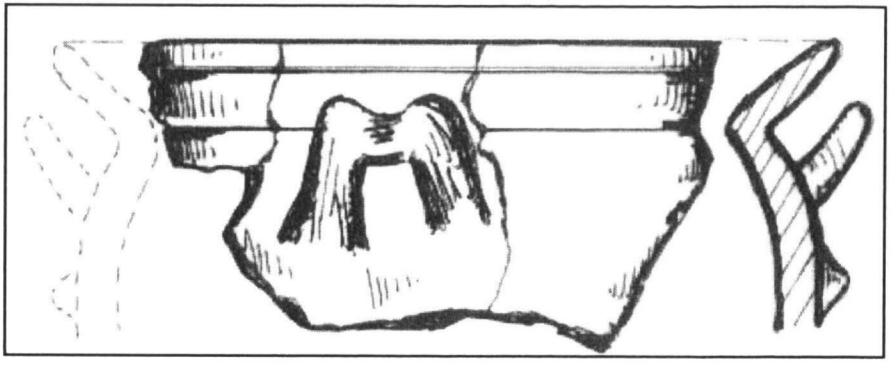

https://biblioteca-digitala.ro

1

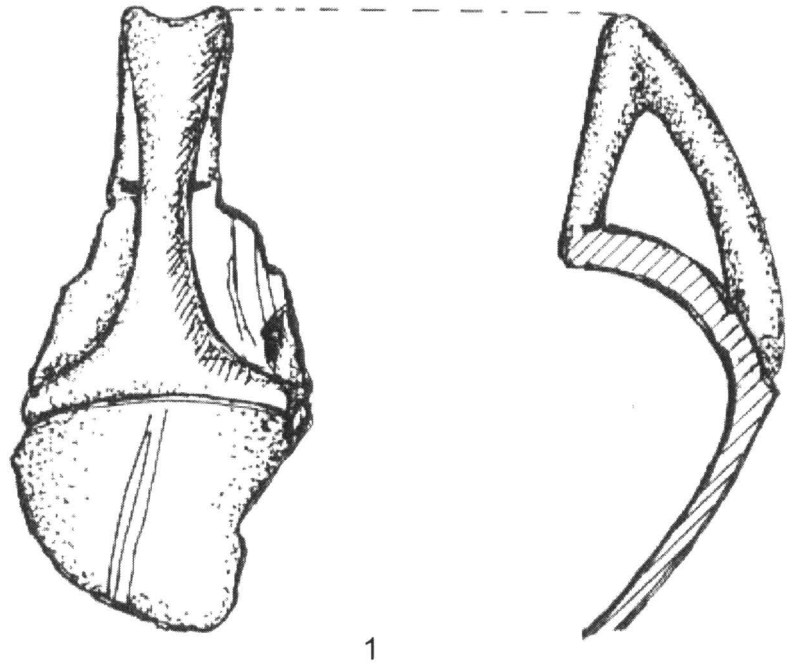
2

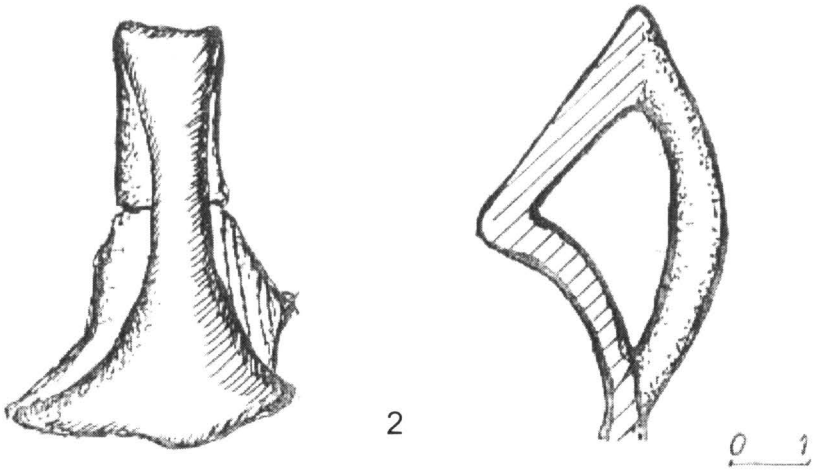
3

Planşa IX

https://biblioteca-digitala.ro

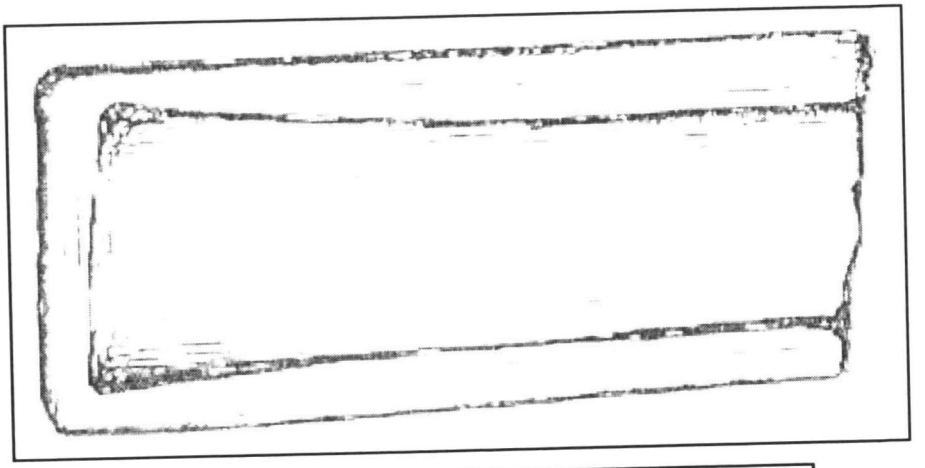
1

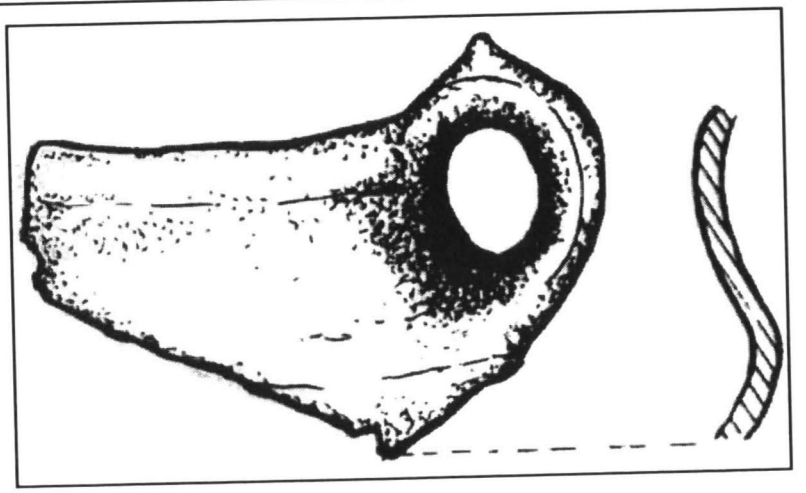

2

Planşa X

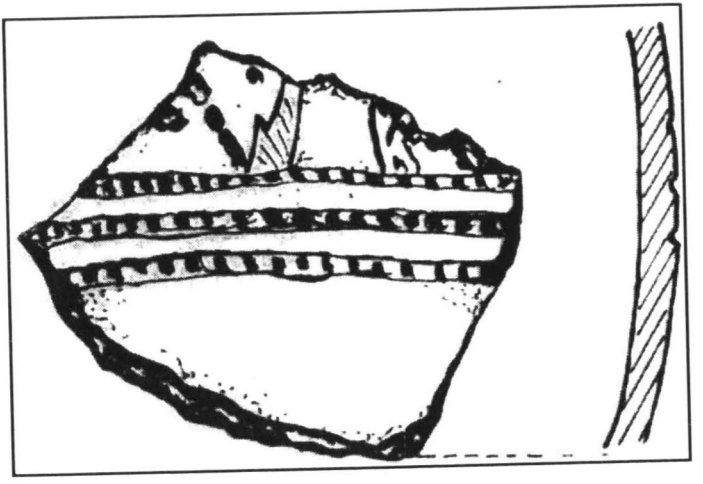

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

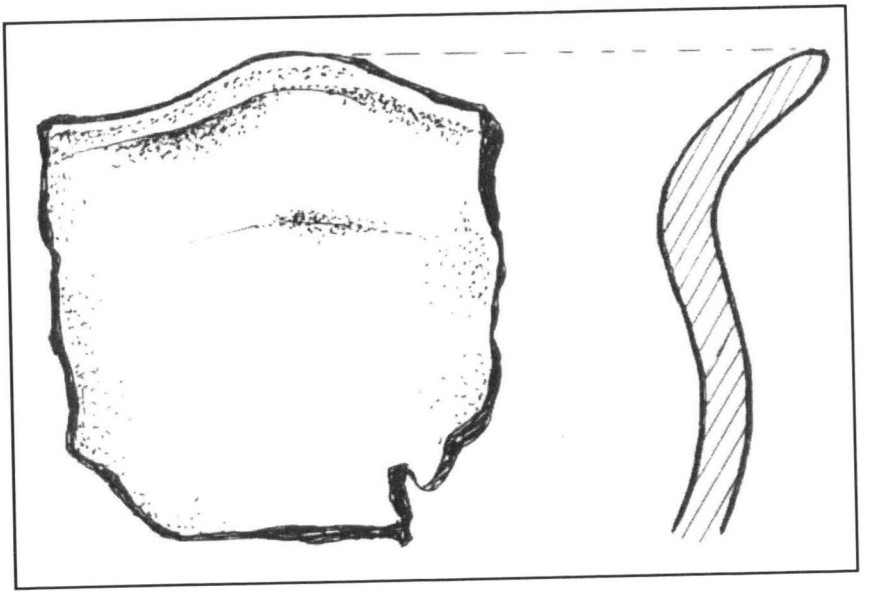

3

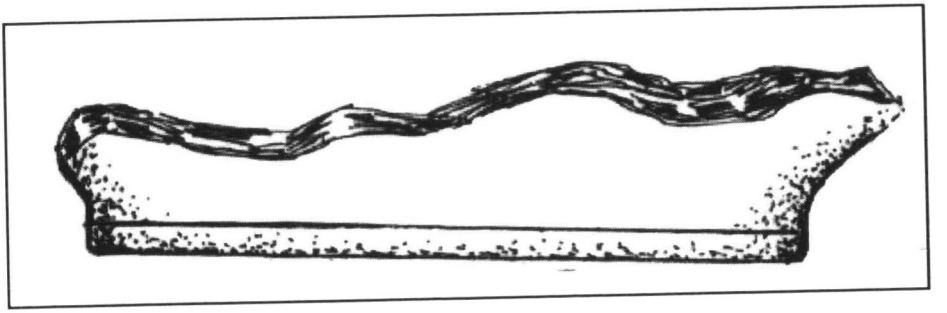
Planşa XI

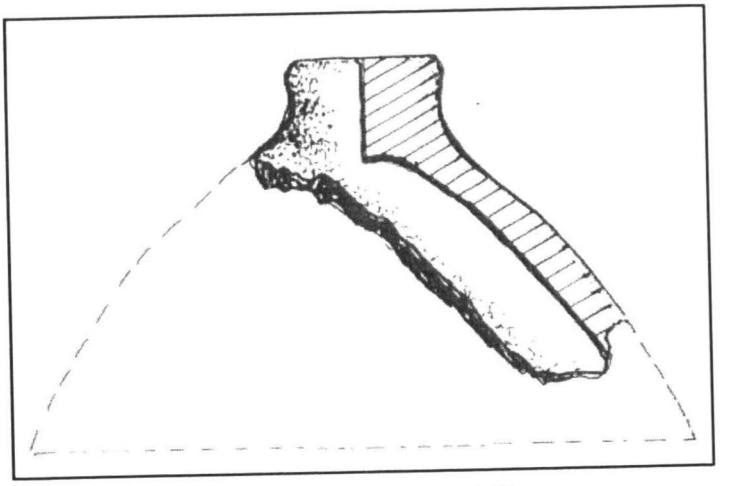
https://biblioteca-digitala.ro

1

2

3

Planşa XII

https://biblioteca-digitala.ro

CERAMICA TEI III DE LA BUCUREŞTI-MILITARI "*CÂMPUL BOJA*", SECTORUL D

Cristian Schuster & Mircea Negru

Die Tei III-Keramik von Bucureşti-Militari „*Câmpul Boja*", Zone D

Die im Jahr 2001 in der sogenannten *Zone D* des Grabungsortes *Militari-Câmpul Boja* durchgeführten Grabungen hatten u.a. das Entdecken von mittelbronzezeitlicher Tei III-Keramik als Ergebnis. Trotz ihrer geringer Menge und beschrenkter Ausagekraft, konnten anhand der Tonmischung drei Gattungen bestimmt werden. Weiter wurden mehrere Gefäßformen und einige Verzierungstypen festgelegt.

În anul 1994, în *Zona D* a arealului de interes arheologic de la Bucureşti-*Militari-Câmpul Boja*, s-au efectuat săpături de salvare, care au permis descoperirea unui strat de cultură din epoca bronzului, suprapus de altul din secolele III-IV d. Chr.[1]. *Sectorul D* se găseşte la est de *Canalul Roşu* şi la cca 50 m vest de râpa (astăzi colmatată), în jurul căreia au debutat în 1958 investigaţiile[2], care au avut ca obiectiv acest sit aflat în perioada respectivă în afara Bucureştilor.

Cercetările întreprinse în campania din anul 2001[3] s-au soldat, printre altele, cu identificarea sub solul vegetal, gros de 0,20/0,25 m, de culoare cenuşiu deschisă, a unui strat de aceeaşi culoare cu grosimea de 0,15/0,25 m, în a cărui compoziţie s-au găsit fragmente de cărămizi din ultimul secol al mileniului trecut. De la adâncimea de –0,40/0,50 m şi până la –0,60/0,70 m maximum, s-a putut observa un alt strat de pământ de culoare cenuşiu-negricioasă, care adăpostea ceramică din epoca bronzului. Sub acest strat se găsea un altul castaniu, steril din punct de vedere arheologic.

Dacă în prima campanie arheologică în *Zona D* s-a bănuit pe baza ceramicii fragmentare şi puţin expresive, că stratul din epoca bronzului aparţine mai degrabă culturii Glina[4], noile cercetări infirmă respectiva concluzie, dovedind că, de fapt, este vorba de materiale din Bronzul mijlociu, cultura Tei, faza a III-a[5]. Trebuie precizat că, atât în 1994, cât şi în anul

---

[1] C. Schuster şi M. Negru, *Istoricul cercetărilor*, în M. Negru, C.F. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureştilor*, Bucureşti, 2000, p. 9.

[2] *Ibidem*, p. 8-10 cu bibl. mai veche.

[3] Săpături efectuate de M. Negru. Vezi M. Negru, *Bucureşti. Punct: Militari-Câmpul Boja*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2001*, Bucureşti, 2002, p. 75-77; idem, *Descoperiri arheologice din secolele III şi IV la Bucureşti-Militari „Câmpul Boja"*, Bucureşti. Materiale de istorie şi muzeografie, XVI, 2002, p. 58-72.

[4] C. Schuster şi M. Negru, *op. cit.*, p. 9.

[5] M. Negru, *Bucureşti. Punct: Militari-Câmpul Boja*, în *Cronica cercetărilor arheologice din România. Campania 2001*, Bucureşti, 2002, p. 75: vorbeşte de ceramică Tei IV. O analiză mai atentă a contrazis respectiva concluzie.

https://biblioteca-digitala.ro

2001, nu au fost sesizate urmele clare ale unor complexe de locuit sau gospodăreşti. Această situaţie nu este singulară în aria culturii Tei[6].

Aşezări din această fază au fost identificate pe teritoriul Bucureştilor şi în zona imediat apropiată la *Cățelu Nou*, *Dealul Piscului*, *Văcăreşti*, *Otopeni*, *Băneasa-Lunca*, *Chitila-Cărămiderie*, *Berceni*, *Bobeşti*, *Glina*, *Tei*, *Lunca-Bârzeşti*[7]. Alte puncte cu vestigii Tei III s-au găsit la *Căldăraru*, *Călugăreni*, *Mironeşti* (punctele *La Panait*, *Coastă* şi *Malu Roşu*), *Mihăileşti-Tufa*, *Novaci*, *Adunaţii Copăceni-Pod*, *Schitu* (*La Conac*), *Crivina*, *Mogoşeşti* (punctele *II* şi *III*), *Comana* (punctele *I* şi *II*), *Grădiştea*, *Letca Veche*, *Vlaşinu*, *Naipu*, *Chirnogi*, *Butimanu* (punctele *Motoroi* şi *Sterianu Fermă*), *Bărbuceanu*, *Nucet*, *Morteni*, *Ploieşti-Nord* etc., în Ţara Bârsei şi la sud de Dunăre, în Bulgaria[8].

Investigaţia de la *Militari-Câmpul Boja*, cuprinzând o suprafaţă relativ redusă, subţirimea stratului arheologic atribuit epocii bronzului, precum şi posibilitatea ca în arealul respectiv să se fi surprins numai periferia aşezării Tei III, au făcut ca lotul de ceramică expresivă cultural şi utilă încadrării ei cronologice, să fie limitat cantitativ şi, implicit, calitativ. Totuşi, din punct de vedere al realizării pastei ceramicii[9] au putut fi identificate trei categorii: a. grosieră, b. semifină şi c. fină. Prima categorie are ca degresanţi pietrişul (dim.1-4 mm) şi nisipul cu bobul mijlociu. Ceramica semifină are în compoziţie impurităţi de dimensiuni mai mici (nisip şi rare pietricele), iar cea fină este frământată dintr-un lut curat, cu fire aproape insesizabile de nisip şi mică.

Ceramica este diferit arsă. Primele două categorii - **a** şi **b** – sunt prost (incomplet) arse, mai cu seamă cea grosieră, în schimb ultima categorie (**c**) a beneficiat de o ardere foarte bună. O parte dintre fragmentele ceramice recoltate poartă urmele unei arderi secundare (cca 60%).

Culoarea este diferită, spectrul ei mergând de la negru spre cărămiziu-gălbui (ceramica fină), uneori maro sau chiar cenuşiu închis (ceramica grosieră).

---

[6] V. Leahu, *Sondajul arheologic de la Izvoarele*, CA I, 1975, p. 102, 104; V. Leahu, G. Trohani, *Sondajul arheologic de la Surlari*, CA II, 1976, 75; V. Sandu, *Cercetările arheologice în zona Lunca Bîrzeşti*, CAB IV, 1992, p. 167-169.

[7] C. Schuster, *Unele probleme ale bronzului mijlociu (BM) şi final (BF) din centrul Munteniei (I)*, BMJTA II-IV, nr. 2-4, 1996-1998, p. 147 cu bibl.

[8] *Ibidem*. Vezi şi V. Leahu, *Cultura Tei*, Bucureşti, 1966, p. 17; idem, *Cultura Tei în sud-estul Transilvaniei*, Angustia II, 1997, p. 124-127; C. Schuster, *Cultura Tei şi sud-estul Transilvaniei*, Angustia II, 1997, p. 131-135; idem, *Middle and Late Bronze Age of Southeastern Europe (Romania and Bulgaria)*, în L. Nikolova (ed.), *Technology, Style and Society. Contributions to the Innovations between the Alps and the Black Sea in Prehistory*, BAR International Series 854, Oxford, p. 281-285; C. Schuster şi A Comşa, *Die Tei-Kultur und der Südosten Siebenbürgens*, Forschungen zur Volks- und Landeskunde, Bd. 40, Nr. 1-2, p. 107-116.

[9] O discuţie privind pasta din care este modelată ceramica Tei v. la C.F. Schuster, *De la epoca bronzului la prima vârstă a fierului*, în M. Negru, C.F. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureştilor*, Bucureşti, 2000, p. 26 sq.; C.F. Schuster, T. Popa, *Mogoşeşti. Studiu monografic*, Bibliotheca Giurgiuvensis I, Giurgiu, 2000, p. 45 sq.

https://biblioteca-digitala.ro

Dintre forme, au putut fi distinse următoarele:

I. Ceramică grosieră:

Vase de dimensiuni mari, de **tip sac**:

1.a. cu gât relativ înalt, uşor evazat, cu buza îngroşată spre exterior, având sub aceasta un brâu alveolar, iar pe gât o apucătoare cu o alveolă = pl. I, 1.

1.b. cu gât arcuit, buza trasă şi îngroşată spre exterior, având sub aceasta un brâu alveolar = pl. I, 2.

Vase de dimensiuni mijlocii:

2.a. De **tip sac**, cu gâtul arcuit şi buza dreaptă şi uşor îngroşată spre exterior = pl. I, 4.

2.b. De **tip borcan**, cu gât aproape cilindric, buza dreaptă îngroşată şi alveolată la exterior, iar pe gât prevăzută cu o proeminenţă-apucătoare = pl. I, 3.

2.c. **Strachină** = pl. II, 4; V, 1.

2.d. **Castron** uşor rotunjit, cu buza dreaptă şi îngroşată spre exterior, având sub buză o proeminenţă-apucătoare = pl. II, 3.

II. Ceramică semifină:

Vase de **tip sac**, cu gâtul uşor arcuit şi buza simplă (pl. III, 2) sau îngroşată spre exterior = pl. III, 3.

Vase cu **corpul globular**, cu buza evazată = pl. VI, 6.

Castroane cu corpul globular, cu buza uşor îngroşată - pl. III, 1 - sau pregnant îngroşată spre exterior = pl. II, 1.

Strachină = pl. III, 4.

Cană, cu gât înalt şi corp globular = pl. IV, 5.

Ceşti = pl. IV, 1 - 2.

III. Ceramică fină:

Ceşti = pl. VI, 1 - 4.

Dintre **torţile** recipientelor, consemnăm existenţa celor în bandă lată (pl. V, 2-3).

În ceea ce priveşte **tipurile de decor**, s-au putut identificat următoarele:

decor aplicat: - brâu alveolar sub buză şi/sau pe gât (pl. I, 1-2; IV, 3; V, 1); - proeminenţele-apucători = pl. I, 1 , 3; II, 3; V, 1; VI, 5.

decor adâncit: - alveole pe buză (pl. VI/5); - linii sub toartă (pl. V/2-3); - *Besenstrich* (pl. II/2); - în tehnica împunsăturilor succesive = linii, şiruri, meandre, triunghiuri, paralelograme (pl. VI/1-4).

Atât formele cât şi decorul ceramicii au analogii în sit-urile culturii Tei[10], cât şi în alte manifestări ale epocii bronzului[11].

Până în prezent, în arealul *Militari-Câmpul Boja* cercetările arheologice au permis identificarea unor urme materiale din epoca bronzului, aparţinând atât perioadei sale timpurii, cât şi celei târzii. Astfel, în *Zona B* a putut fi cercetată, evident numai parţial, o aşezare a culturii Glina[12], iar în

[10] C.F. Schuster, T. Popa, *op. cit.*, p. 46-56 cu lit.

[11] *Ibidem*.

[12] C.F. Schuster, *op. cit.*, p. 15-21.

https://biblioteca-digitala.ro

Zonele A şi *C* câte o aşezare din Bronzul târziu, cultura Tei IV[13]. În aceiaşi *Zona C* a fost descoperită o ceramică atribuită unei expresii culturale a finalului Bronzului timpuriu, denumită de noi *„materiale de tip Militari-Câmpul Boja"*[14].

Toate aceste descoperiri ne arată că în epoca bronzului (şi nu numai), terasa înaltă din dreapta Dâmboviţei a fost intens populată, aici ridicându-şi sălaşuri mai multe comunităţi.

Explicaţia figurilor

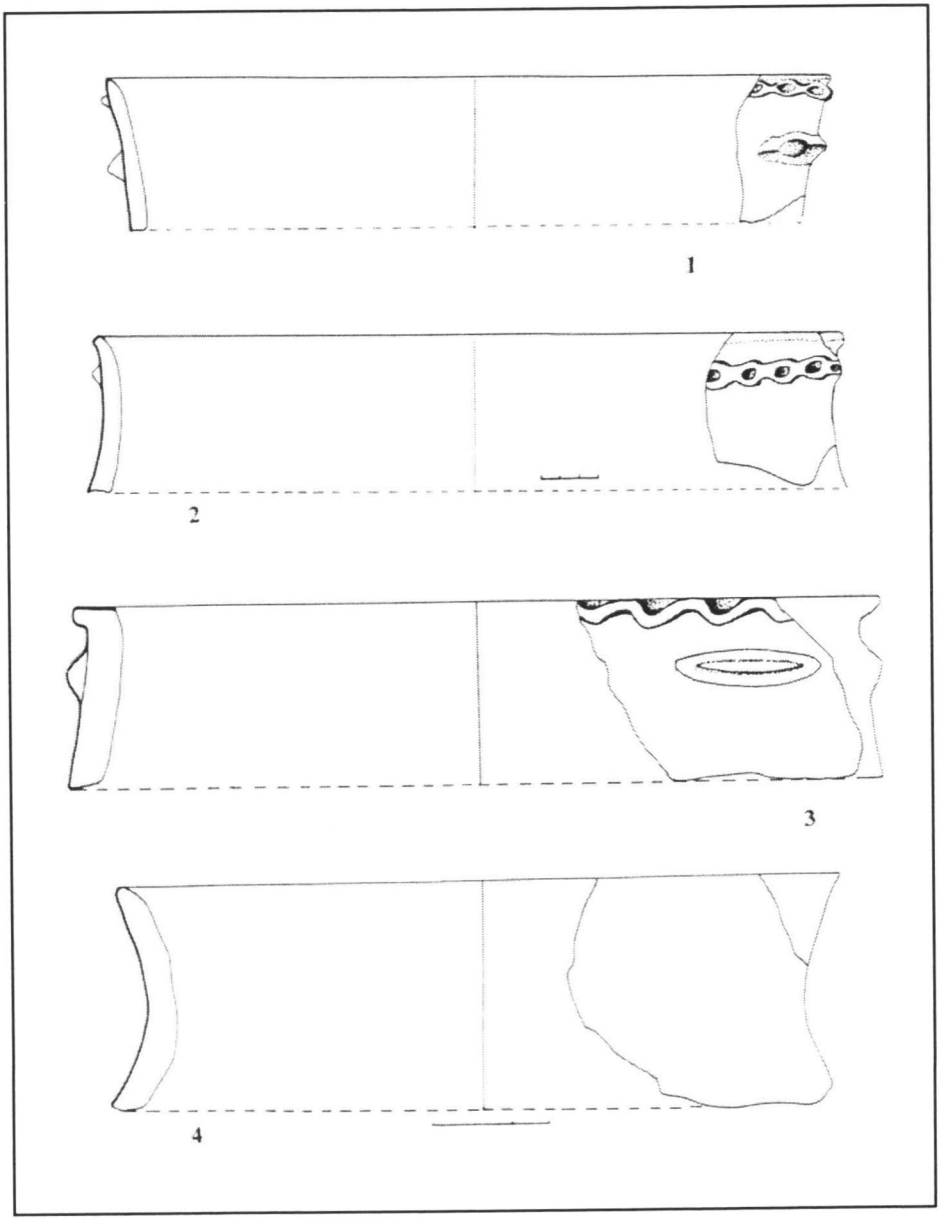
Pl. I. Militari-Câmpul Boja. Ceramică Tei III.
Pl. II. Militari-Câmpul Boja. Ceramică Tei III.
Pl. III. Militari-Câmpul Boja. Ceramică Tei III.
Pl. IV. Militari-Câmpul Boja. Ceramică Tei III.
Pl. V. Militari-Câmpul Boja. Ceramică Tei III.
Pl. VI. Militari-Câmpul Boja. Ceramică Tei III.

Erklärung der Abbildungen

Taf. I. Militari-Câmpul Boja. Tei III-Keramik.
Taf. II. Militari-Câmpul Boja. Tei III-Keramik.
Taf. III. Militari-Câmpul Boja. Tei III-Keramik.
Taf. IV. Militari-Câmpul Boja. Tei III-Keramik.
Taf. V. Militari-Câmpul Boja. Tei III-Keramik.
Taf. VI. Militari-Câmpul Boja. Tei III-Keramik.

[13] *Ibidem*, p. 13 sq., 25-37.
[14] *Ibidem*, p. 22-25; idem, *Erwägungen zum Ende der Frübronzezeit im Bukarester Raum*, Annales d'Université „Valahia" Târgovişte, Section d'Archéologie et d'Histoire, Tome II-III, 2000/2001, p. 127-138.

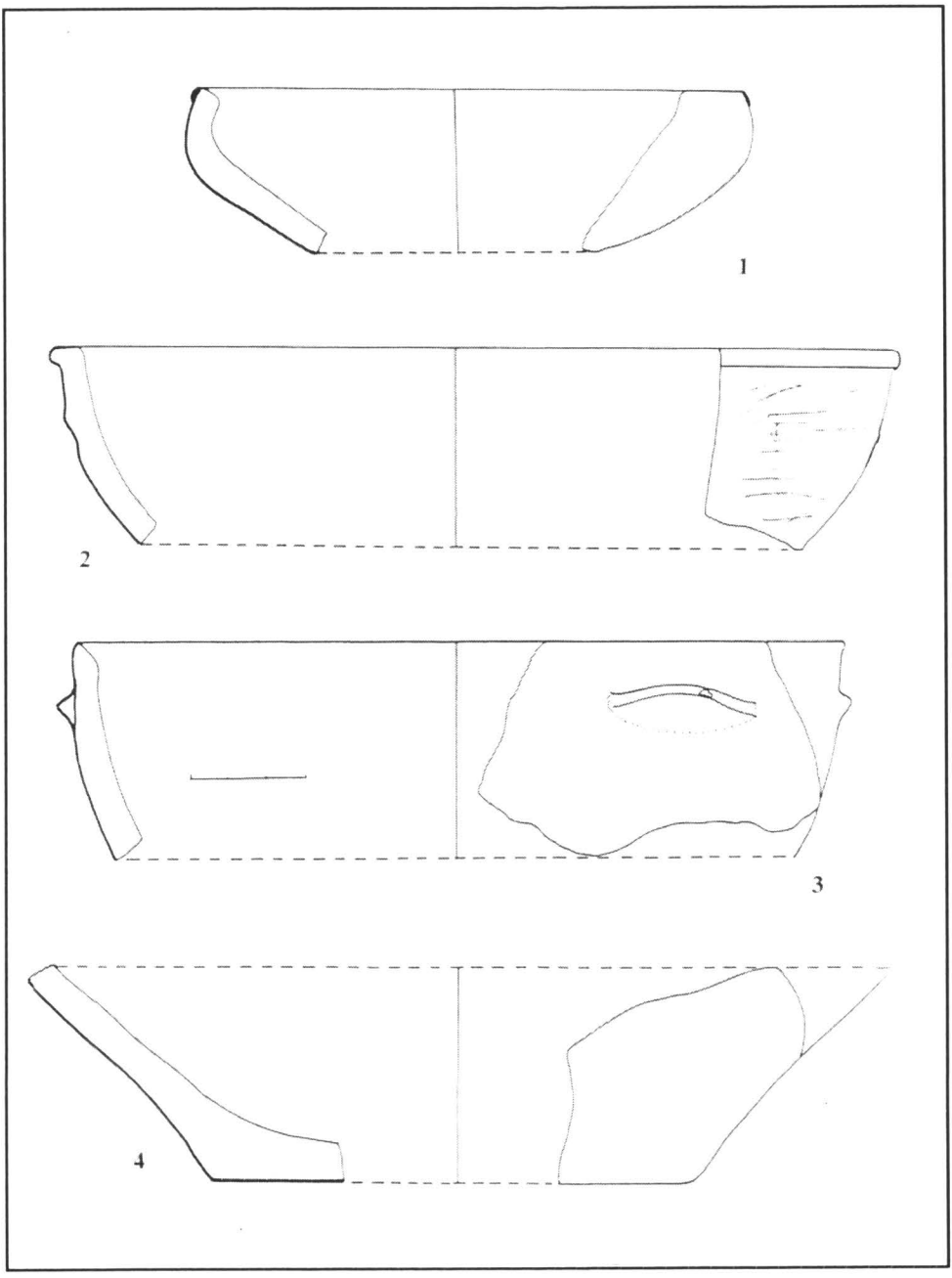

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa I

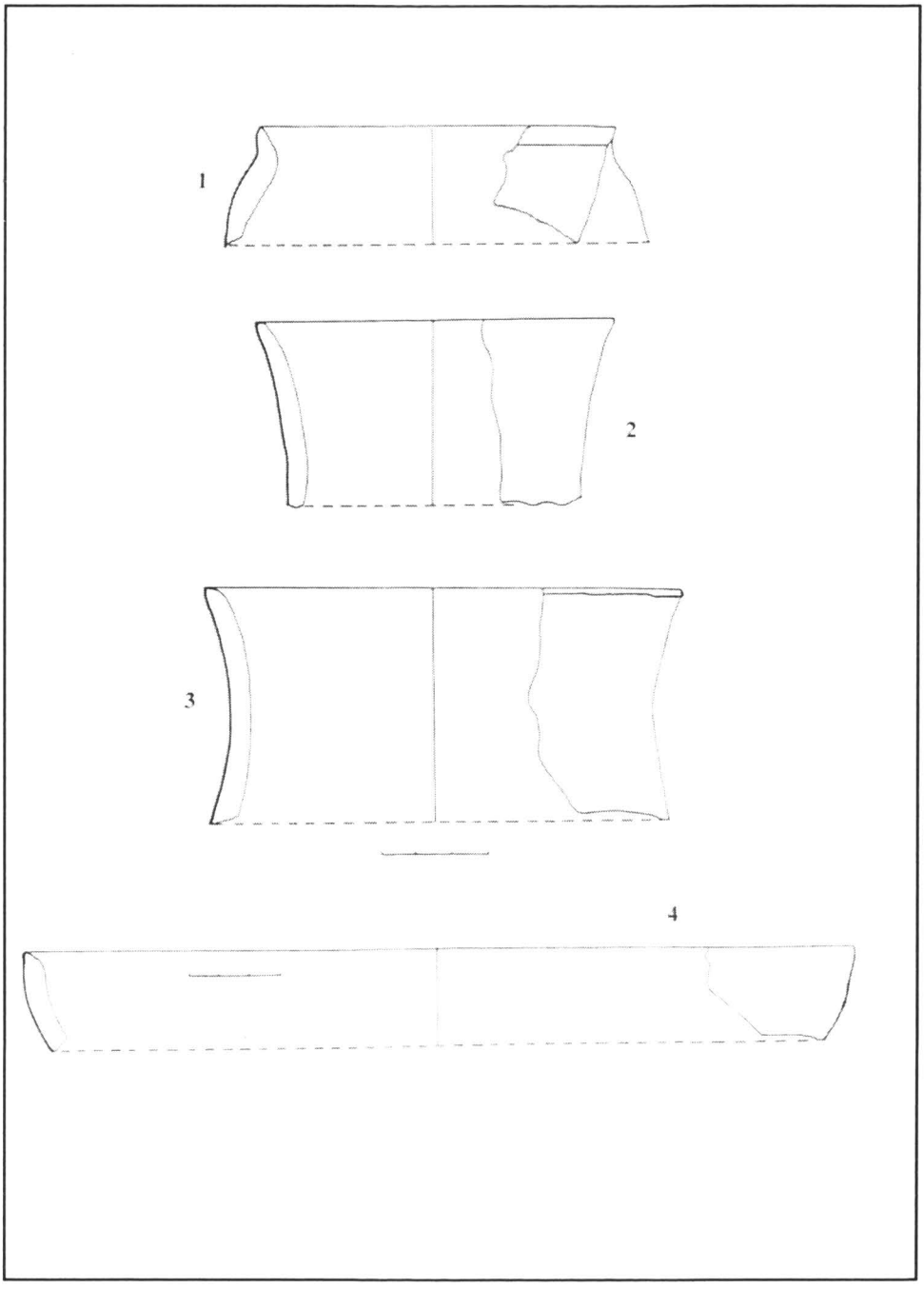

https://biblioteca-digitala.ro

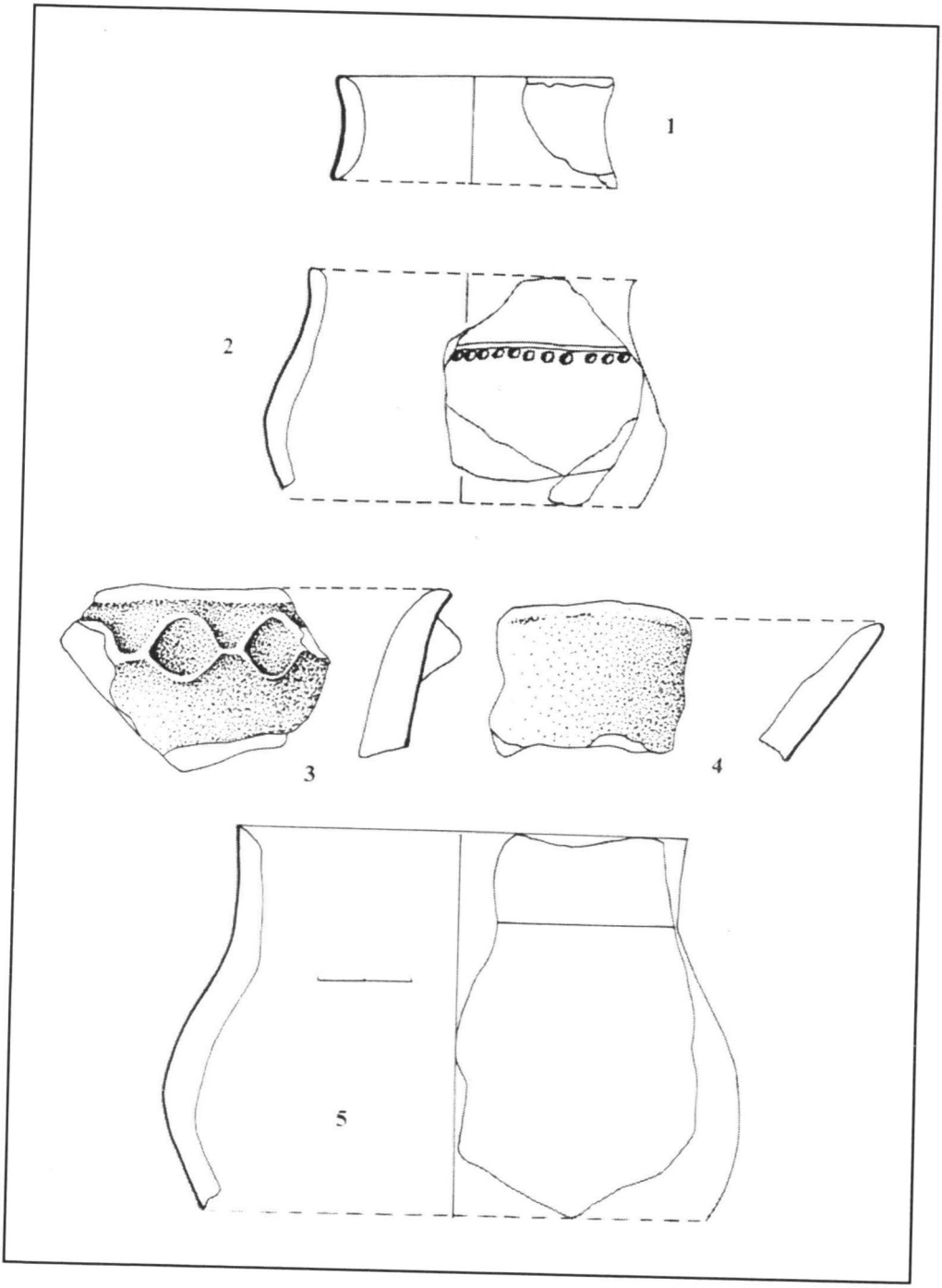

Planşa II

https://biblioteca-digitala.ro

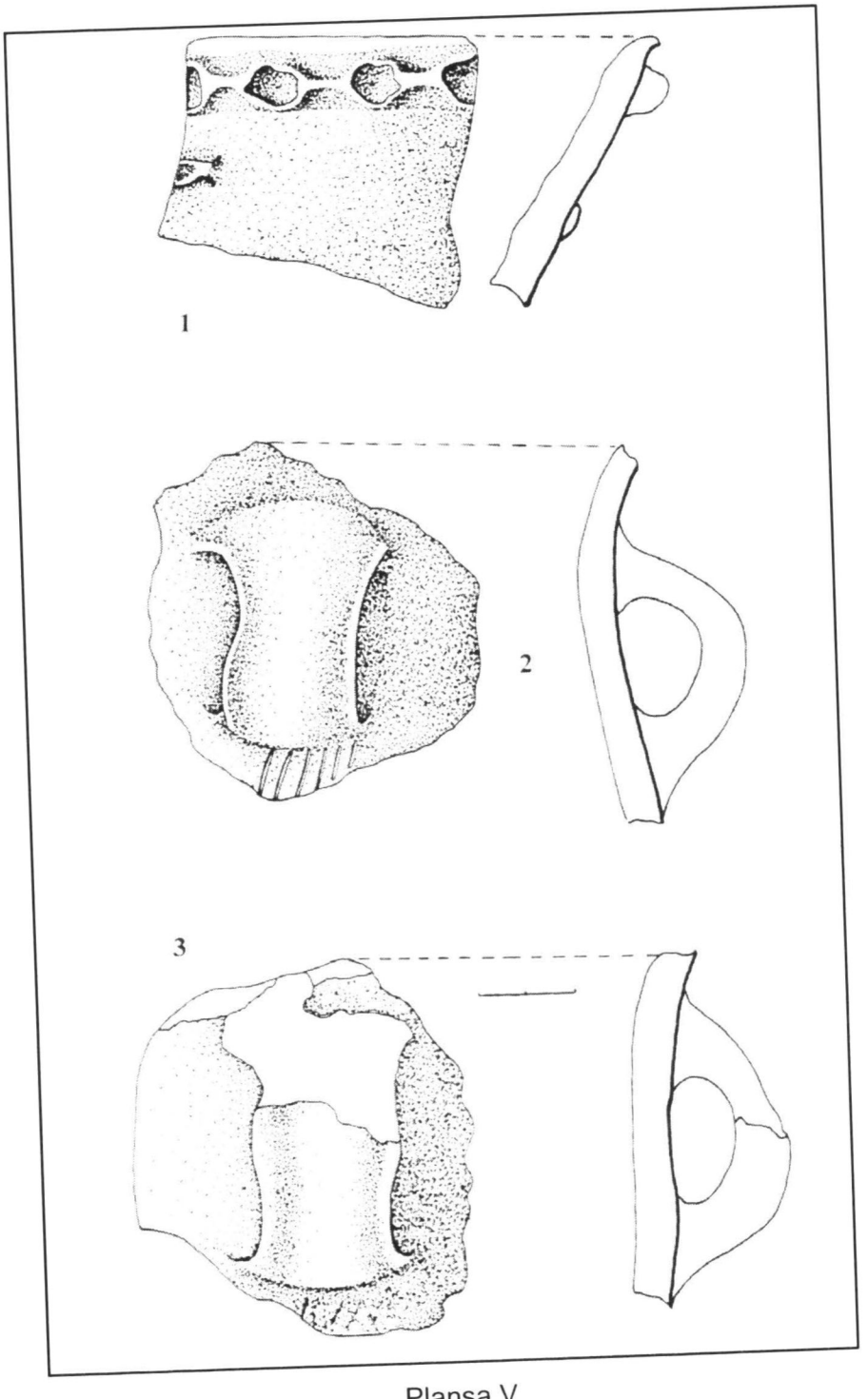

Planşa III

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa IV

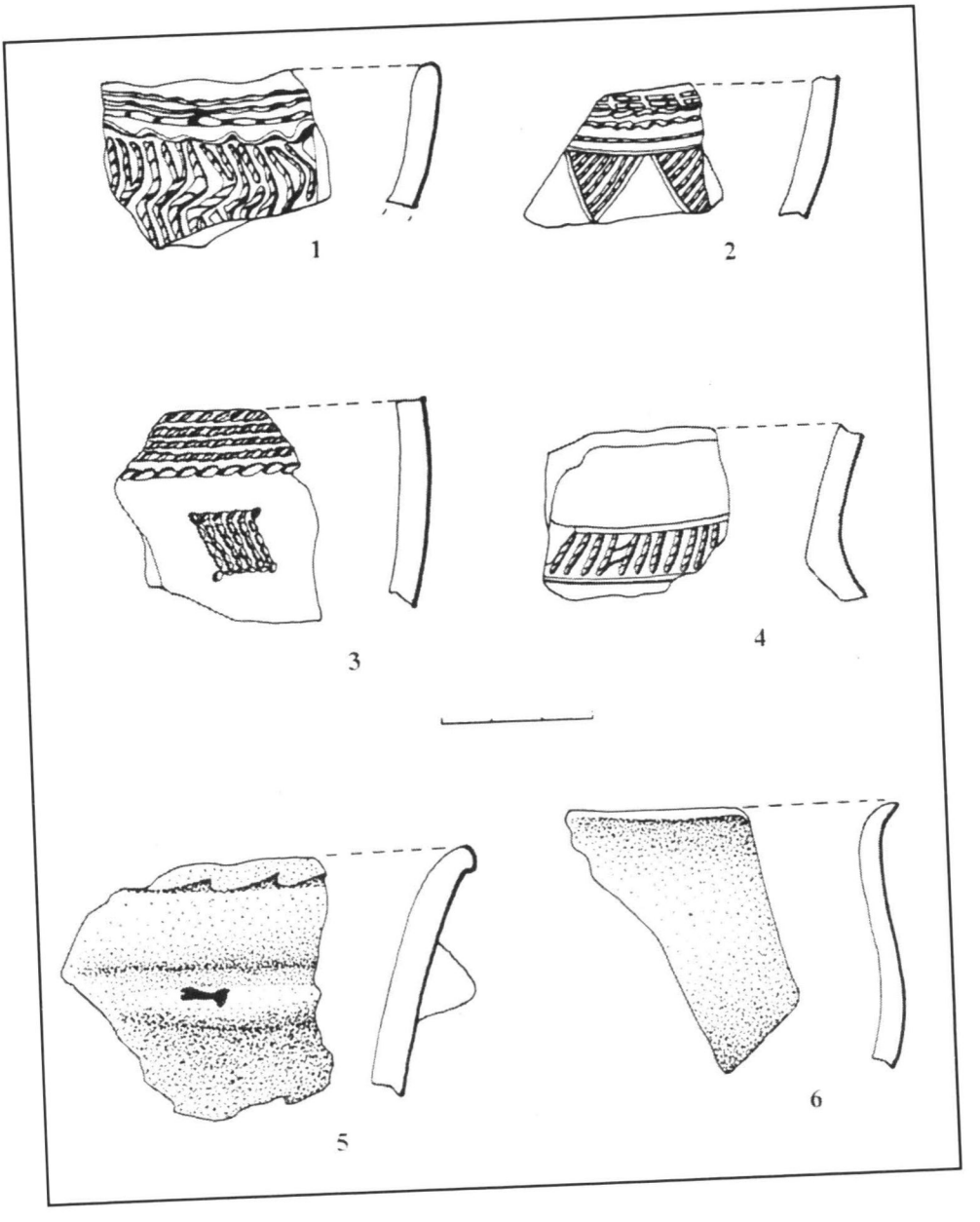

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa V

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa VI

https://biblioteca-digitala.ro

O STATUETĂ ZOOMORFĂ DE LA OSTROVUL MARE, JUD. MEHEDINȚI

Gabriel Crăciunescu, Constantin Para

Une statuette zoomorphe d'Ostrovul Mare, dép. de Mehedinți

Les auteurs soulignent le fait que la culture Žuto Brdo-Gârla Mare s'est developpée d'une manière assez unitaire, tant à l'est, qu'à l'ouest des Portes de Fer. Pourtant il y a des zones où les représentations plastiques de cette culture sont uniques, telles que l'île Ostrovul Mare. Les découvertes de cette île présentent des traits singuliers pour la culture Žuto Brdo-Gârla Mare, concernant les statuettes anthropomorphes féminines. De ce même lieu provient une statuette représentant un taureau dans la partie supérieure et une robe cloche dans la partie inférieure, renvoyant à la plastique anthropomorphe. Il s'agit d'une pièce d'exception, unique jusqu'à présent dans l'espace occupé par les porteurs de la culture Žuto Brdo-Gârla Mare.

În bronzul mijlociu şi final, de-a lungul Dunării, între Belgrad şi vărsarea Oltului în fluviu, se dezvoltă cultura Žuto Brdo-Gârla Mare. Aceasta ocupă zonele de la nordul şi sudul Dunării, cu aşezări care nu se îndepărtează la mai mult de 3-4 km de malurile apei. Cu toată această întindere deosebită, această cultură are o dezvoltare destul de unitară. Totuşi, în sectorul de la est de Porțile de Fier descoperirile aparținând acesteia sunt mai numeroase decât în vestul zonei. Chiar şi în acest sector estic se observă unele particularități, dacă nu în modul de decorare a ceramicii, cel puțin în realizările plastice ale acestei populații. În acest sens insula Ostrovul Mare ocupă o poziție deosebită.

Ostrovul Mare este una din cele mai mari insule ale Dunării şi se află la circa 80 km est de Porțile de Fier. Cu o lungime de 17 km şi lățime de 4 km, aceasta a putut să adăpostească în acelaşi timp mai multe comunități umane. Această situație a fost pusă în evidență de cercetarea arheologică desfăşurată în insulă asupra mai multor perioade istorice. Astfel, pentru cultura Gârla Mare sunt cunoscute două aşezări: una a fost cercetată prin săpături sistematice şi este situată la km fluvial 865 iar cea de a doua este situată la km fluvial 861, fiind cunoscută în urma numeroaselor cercetări de suprafață efectuate în zonă. Această ultimă stațiune este situată pe Botul Pisculuí din aval, al insulei, fiind plasată chiar în marginea apei. Acum, întreaga zonă este acoperită de o pădure tânără care este greu de străbătut într-o cercetare de suprafață.

Culturii Gârla Mare îi sunt caracteristice statuetele antropomorfe care redau, aproape în exclusivitate, personaje feminine. De-a lungul anilor s-a crezut că aceste statuete, care erau descoperite în morminte, reprezintă divinități feminine cu caracter general[1] dar că nu există motive să se creadă că aceste statuete ar reprezenta preotese sau alte persoane în legătură cu săvârşirea diferitelor ceremonii religioase. V. Dumitrescu, consideră că

[1] V. Dumitrescu, *Necropola de incinerație din epoca bronzului de la Cîrna*, Bucureşti, 1961, p. 278

https://biblioteca-digitala.ro

aceste statuete ar putea fi legate de cultul divinității mame[2]. Alți autori consideră că statuetele au legătură cu practicile rituale şi, referindu-se la necropola de la Cârna, consideră că prezența sau absența statuetelor în mormintele de copii se datorează existenței unei comunități divizate în două grupe, unii folosind statuetele iar alții nu[3]. D. Berciu consideră că aceste statuete reprezintă o divinitate feminină[4]. O dată cu cercetarea unei locuințe aparținând acestei culturi, la Ostrovul Mare, s-a putut constata că doar în aceasta au fost descoperite 12 statuete antropomorfe. Una din aceste statuete era nedecorată, ca şi cea descoperită în aşezarea de la km 861[5]. Trebuie să menționăm că nici unul din autorii care s-au ocupat de plastica culturii Gârla Mare nu a acordat atenție acestui fel de piese, mergându-se pe ideea că decorul statuetelor redă costumul epocii respective. Asemenea piese nedecorate au mai fost descoperite şi în arealul altei culturi. Este cazul părții superioare a unei statuete de factură Gârla Mare, descoperită la Orevița Mare în mediu Verbicioara. Aceasta reprezintă un import pentru cultura Verbicioara, într-o vreme când cultura Gârla Mare se afla la apogeul dezvoltării ei. Nu putem pune pe seama decadenței culturale existența acestor piese nedecorate. Ele sunt o realitate şi ne sugerează faptul că au şi un alt mesaj, în afara aceluia de a prezenta vestimentația epocii. Despre semnificația statuetelor antropomorfe în cadrul acestei culturi s-a scris mult, dar trebuie să ținem seamă şi de faptul că unele din acestea au mâinile redate foarte bine şi în poziții care ar putea să contrazică părerile anterioare. V. Dumitrescu discută poziția brațelor unei statuete de la Ostrovul Mare[6] dar pentru că a văzut piesa doar în fotografie, consideră că aceasta nu are cap. Realitatea este aceea că piesa este întreagă iar capul este schematic tratat. Aceasta reprezintă un personaj feminin într-o poziție de dans sau în timpul unei orații. O altă statuetă de la Ostrovul Mare, dar de la care se păstrează doar partea superioară[7], are brațele ridicate şi împreunate deasupra capului, în plan vertical. Şi la aceasta capul este sumar tratat, semnificația piesei constând în poziția brațelor. Aceste două piese sunt singulare în aria culturii Žuto Brdo-Gârla Mare.

Ostrovul Mare a mai scos la iveală o piesă deosebită. Aceasta reprezintă o statuetă cu rochie clopot şi cap de taur. Piesa a fost descoperită întâmplător în aşezarea de la km fluvial 861. Acum, întreaga zonă este acoperită de o pădure tânără care face dificilă o cercetare de suprafață. Peste aşezarea propriu zisă se află un strat gros de pământ şi nisip, malul este înalt şi abrupt, împiedicând observații detaliate ale stratigrafiei.

---

[2] *Ibidem,* p. 279

[3] Monica Chicideanu-Şandor, I. Chicideanu, *Contributions to the Study of the Gîrla Mare Anthropomorphic Statuettes,* Dacia, N.S., XXXIV, 1990, p.(10)

[4] D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei,* Craiova, 1939, p. 131

[5] G. Crăciunescu, *Despre locuirile bronzului mijlociu din Ostrovul Mare,* Drobeta, XVI, Arheologie-Istorie, 2006, p. 144, Pl. I/6

[6] V. Dumitrescu, *op. cit.* p. 270

[7] G. Crăciunescu, *Noi descoperiri arheologice din epoca bronzului la Ostrovul Mare*, Drobeta, IV, 1980, Fig. 16/C

https://biblioteca-digitala.ro

Menționăm că peste locuirea Gârla Mare se află şi o altă locuire aparținând culturii Verbicioara[8]. Statueta noastră, de la care se păstrează partea superioară şi puțin din rochia clopot, are culoarea gri închis şi este lucrată din pastă amestecată cu nisip cu bobul mare şi ceramică pisată. Partea superioară a piesei are forma unui cap de taur cu un bot lat şi alungit în față, două urechi uşor concave, fiecare fiind perforată de câte trei ori, iar sub bot, dispusă median, se află o zonă reliefată şi decorată cu crestături. Două coarne se arcuiesc în sus de pe cap. În momentul descoperirii unul din coarne era întreg dar datorită slabei arderi şi mediului umed în care a stat piesa, vârful acestuia s-a pulverizat. Piesa este prost finisată pe partea posterioară şi ceva mai bine pe partea anterioară. Decorul constă dintr-o linie de împunsături succesive situate în zona taliei sub care a fost trasat, îngust, un brâu realizat din linii imprimate vertical. Acest decor ocupă doar partea anterioară. Capul taurului este decorat cu un romb care se continuă cu două linii paralele până către vârful botului iar în continuarea acestor linii se află două puncte care ar putea sugera nările animalului. Rombul amintit este haşurat în interior cu două linii, întreg acest decor fiind realizat prin împunsături succesive. Şapte puncte sunt imprimate pe partea anterioară a botului, sugerând gura animalului. Cornul păstrat al animalului este decorat cu trei linii realizate tot prin împunsături succesive şi conțin urme de substanță albă de incrustație.

În cultura Gârla Mare se întâlnesc numeroase vase antropomorfe sau vase care au drept protomă capul de taur ori de păsări de baltă[9]. Această protomă se întâlneşte atât la vasele mari[10], cât şi la vase de mici dimensiuni[11]. Într-o recentă lucrare[12] protomele nu sunt luate în discuție deşi, prin ceea ce sunt ele, reprezintă un inedit şi o sursă de informare.

„În arta ceramică de la începutul neoliticului până la sfârşitul culturii minoice capetele de bou au fost frecvent asociate simbolurilor regenerării şi energiei" spune Marija Gimbutas[13]. Taurul apare redat şi în picturile rupestre, ca simbol al regenerării şi virilității. Statueta noastră poate să redea un taur cu semnificațiile amintite dar, foarte bine, poate să reprezinte o mască

---

[8] Idem, Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei, Bibliotheca Thracologica, XLI, Craiova, 2004, p. 56

[9] D. Berciu, Catalogul muzeului arheologic din Turnu-Severin, M. A., I, Pl. XXX/2,3; A. Bonev, The LBA cremation graveyard of Orsoja, Reports of Prehistoric Research Projects, vol. 2-3, 1999, Fig. 2.10

[10] M. Nica, Date noi cu privire la sfârşitul epocii bronzului şi începutul epocii fierului pe teritoriul Olteniei, în Gh. Matei, „Prima epocă a fierului la gurile Dunării şi în zonele Circumpontice", Lucrările Colocviului Internațional, Septembrie, 1993, Tulcea 1997, p. 22. Pl. 4/1b

[11] G Crăciunescu (ed.), *Sfârşitul epocii bronzului în sud-vestul României. Cultura Gârla Mare*, Catalog, Craiova, 2007, p. 33, nr. cat. 90

[12] Monica Şandor-Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo-Gârla Mare. Contribuții la cunoaşterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie şi Inferioară*, Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2003

[13] Marija Gimbutas, Civilizația Marii Zeițe şi sosirea cavalerilor războinici, Ed. Lucrețius, Bucureşti, 1997, p. 50

https://biblioteca-digitala.ro

pentru anumite ceremonii. Această ultimă ipoteză, la nivelul descoperirilor actuale din cadrul culturii Žuto Brdo-Gârla Mare, nu are credibilitate pentru că nu se cunosc descoperiri de măşti. Pe de altă parte, existența rochiei-clopot poate sugera un personaj uman în timpul unei ceremonii religioase. Cercetările viitoare, în special în aşezări, ne pot aduce elemente care să fie determinante pentru una sau alta din ipoteze.

Bibliografie

BERCIU 1939 D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei,* Craiova, 1939

BERCIU 1953 D. Berciu, *Catalogul muzeului arheologic din Turnu - Severin,* M.A. I, p. 589-691

BONEV 1999 A. Bonev, *The LBA cremation graveyard of Orsoja,* în Reports of Prehistoric Research Projects, vol. 2-3, 1999, p. 3-35

CHICIDEANU-ŞANDOR CHICIDEANU 1990 M.Chicideanu-Şandor, I.Chicideanu, *Contributions to the Study of the Gîrla Mare Anthropomorphic Statuettes,* Dacia, N.S., XXXIV, 1990, p. 53-75

ŞANDOR-CHICIDEANU 2003 Monica Şandor-Chicideanu, *Cultura Žuto Brdo Gârla Mare. Contribuții la cunoaşterea epocii bronzului la Dunărea Mijlocie şi Inferioară,* Editura Nereamia Napocae, Cluj-Napoca, 2003

CRĂCIUNESCU 1980 G. Crăciunescu, *Noi descoperiri arheologice din epoca bronzului la Ostrovul Mare,* Drobeta, IV, 1980, p. 43-58

CRĂCIUNESCU 2004 G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei,* Bibliotheca Thracologica, XLI, Craiova, 2004

CRĂCIUNESCU 2006 G. Crăciunescu, *Despre locuirile bronzului mijlociu din Ostrovul Mare,* Drobeta, XVI, Arheologie-Istorie, 2006, p. 143-164

CRĂCIUNESCU 2007 G. Crăciunescu (ed.), *Sfârşitul epocii bronzului în sud-vestul României. Cultura Gârla Mare,* Craiova, 2007

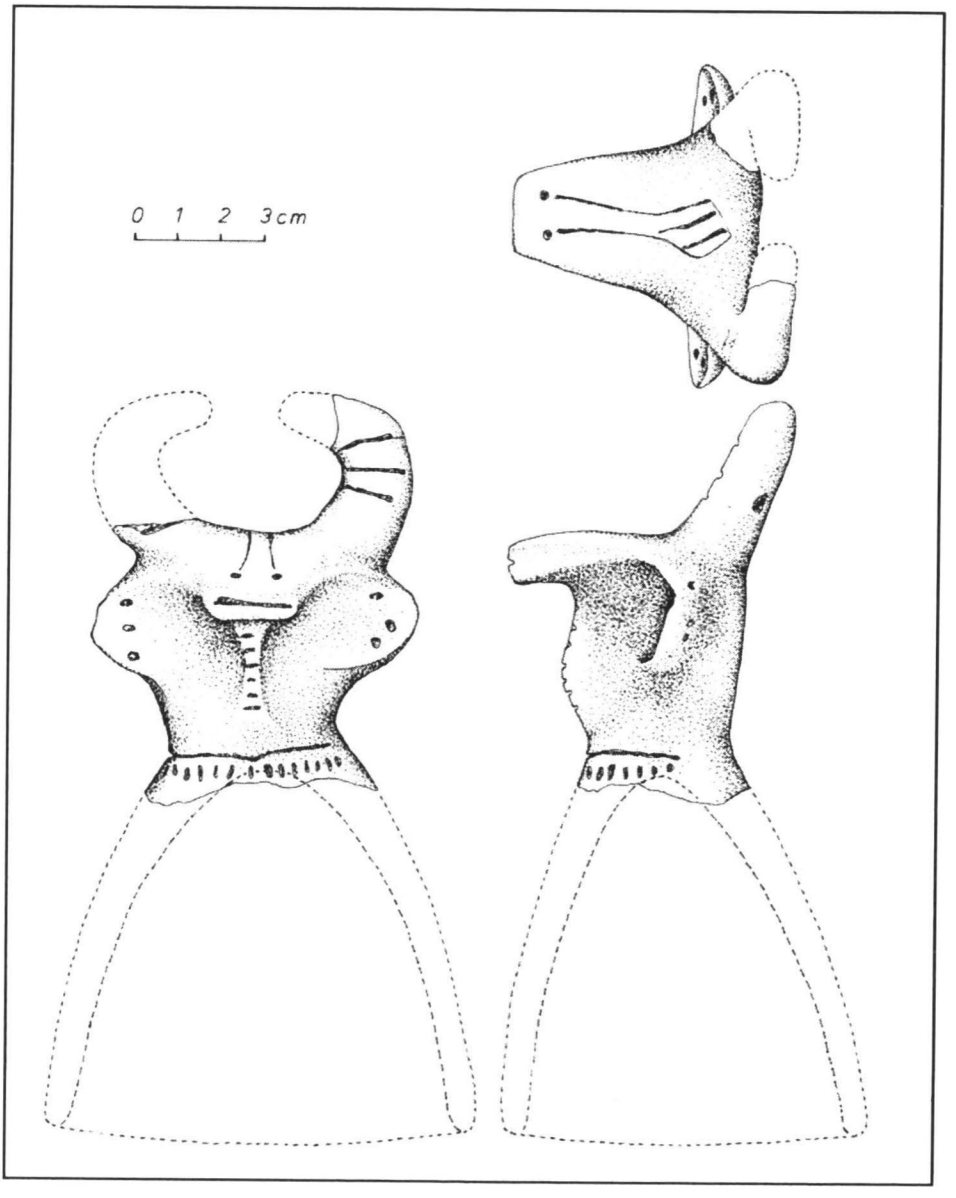
DUMITRESCU 1961 V. Dumitrescu, *Necropola de incinerație din epoca bronzului de la Cîrna,* Biblioteca de Arheologie, IV, Bucureşti, 1961,

GIMBUTAS 1997 Marija Gimbutas, *Civilizația Marii Zeițe şi sosirea cavalerilor războinici,* Ed. Lucrețius, Bucureşti, 1997

NICA 1997 M. Nica, *Date noi cu privire la sfârşitul epocii bronzului şi începutul epocii fierului pe teritoriul Olteniei,* în Gh. Matei, „Prima epocă a fierului la gurile Dunării şi în zonele Circumpontice", Lucrările Colocviului Internațional, Septembrie, 1993, Tulcea 1997

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA DEPOZITELE DE BRONZURI DE LA DUNĂREA DE JOS

Simona Lazăr

Observations concernant les dépôts de bronzes du Bas Danube

L'auteur discute le caractère des dépôts de bronzes, qu'il s'agisse d'offrandes votives, de trésors ou d'étalons de valeur à fonction prémonetaire. On rappelle l'opinion de Richard Bradley, conformément à laquelle le Bronze tardif, extrêmement riche en dépôts de bronzes, est consideré comme une période de stabilité du pouvoir. On discute le contenu du dépôt de bronzes d'Ovča Mogila, près de Pleven, comptant 38 pièces qui ne sont pas toutes contemporaines. Le sabre micénien de ce dépôt a le bout plié, signe de rôle accompli après le décès de son propriétaire. Il existe des dépôts contenant des pièces produites dans différents milieux culturels, illustrant l'amplitude des relations à distance à l'époque. On rappelle aussi l'opinion d'Al. Vulpe, conformément à laquelle un changement radical se produisait dans la manière de traiter les défunts qui n'avaient plus droit à des tombes individuelles. Dans les *tumuli* de Lăpuş, Vârtop ou de Susani, les restes de la cérémonie funéraire étaient déposés en absence des corps incinérés ou inhumés des défunts. À travers dépôts de bronzes et pratiques funéraires une transformation se reflète, survenue sur le plan idéologique à la fin de l'Âge du Bronze, pourtant les types de pièces contenues dans les dépôts ne coïncident pas avec les inventaires funéraires.

Despre semnificațiile depozitelor, despre circulația bunurilor de prestigiu şi complexitatea relațiilor pe care acestea le determină s-a mai discutat. Încercând să sintetizăm, putem spune că depozitele au fost înțelese ca depuneri votive (ofrande)[1], ca forme de tezaurizare, sub aspect de însemne ale prestigiului social[2], dar şi ca etaloane de valoare cu funcție premonetară[3].

S-a arătat de asemenea că depozitele de bronzuri, fie ele concepute ca depuneri cu caracter utilitar, fie sacru, au rezultat în urma unor tipuri diferite de tranzacții (în urma relațiilor de reciprocitate), în care unele obiecte pot juca rol de bunuri sau de daruri, deci pot avea funcții diferite ce ar trebui să transpară în trei domenii observabile arheologic. Primul ar viza contextul depunerii, al doilea starea obiectelor (analizele metalografice putând indica dacă obiectul a fost reciclat de mai multe ori, dacă a fost tratat ca „bun", la

[1] S.Hansen, *Depozitele ca ofrandă: o contribuție la interpretarea descoperirilor de depozite din perioada timpurie a UFZ* , în SCIVA, 43, 4, 1992, 371-392; idem., *Studien zu Metalldeponierung wärend der ältern UFZ zwieschen Rhonental und Karpatenbecken,* Univforsch. z. Prähist. Arh., Bonn, 1994; T.Soroceanu, *Bronzefunde aus Rumänian*, PAS, 10, 1995, p. 15-80.

[2] A.Vulpe, *Tezaurul de la Perşinari. O nouă prezentare.,* în CCDJ, 15, 1997, p. 265-301; A.Vulpe, V.Mihăilescu Bârliba, *Tezaurul de la Rădeni –Neamț,* în Mem.Ant, 12-14, 1980-1982, (1986), Piatra Neamț, p. 41-63.

[3] Ch. Sommerfeld, *Gerätegeld Sichel. Studien zur monetären Struktur bronzezeitlicher Horte im nördlichen Mitteleuropa,* Berlin, 1994.

https://biblioteca-digitala.ro

această categorie fiind discutate mai ales lingourile şi obiectele cu greutate standardizată) şi, în sfârşit, modelul spaţial al distribuţiei depozitelor[4].

Richard Bradley reia problematica discutată anterior şi analizează obiceiul depunerilor pentru zona de nord-vest a Europei[5] Cu această ocazie accentuează nevoia de a distinge între sacrificii, care predomină în zona amintită în neolitic şi în epoca fierului, şi ofrande, frecvente în epoca bronzului. Autorul subliniază că Bronzul târziu, perioadă în care depunerile de bronzuri au cunoscut o amploare maximă, este şi o perioadă de stabilitate a puterii politice, în contrast cu epoca fierului, când depozitele încetează, iar în plan socio-politic se constată o fragmentare a puterii şi accentuare a conflictelor[6]. Putem observa cu uşurinţă că acest model de analiză poate fi aplicat şi Europei centrale şi de sud-est, unde perioada Câmpurilor de urne (*Urnenfelderzeit*, pe scurt *UFZ*) este un răstimp de mare dezvoltare a metalurgiei bronzului, dar şi de stabilitate.

La începutul epocii bronzului, sud-estul Europei şi, implicit, spaţiul carpato-danubian, situat la periferia culturilor urbane ale Orientului (Mesopotamia, Anatolia), participă la răspândirea anumitor tehnici de turnare sau tipuri de arme şi unelte, cum ar fi de exemplu securile cu gaură de înmănuşare transversală de la începutul epocii bronzului[7], constituindu-se în raport cu restul Europei ca un centru de propagare a impulsurilor metalurgice spre centrul şi nordul continentului.

În mileniului al II-lea şi mai ales în a doua jumătate a sa, dezvoltarea metalurgiei bronzului şi perfecţionarea tehnicilor de realizare a dus la intensificarea schimburilor şi la restructurarea economico-socială a societăţii. Stau mărturie în acest sens descoperiri precum depozitul de la Drajna de jos (care conţine o spadă de tip micenian, alături de o spadă de tip Reutlingen, şi trei topoare plus un sceptru)[8], tezaurul de la Rădeni şi cel de la Vălčitrăn (care conţineau vase de aur)[9] sau tezaurele de la Perşinari(arme din aur şi argint)[10], Ţufalău (4 topoare de aur)[11], Ţigănaşi şi Hinova jud. Mehedinţi (piese de podoabă de aur)[12].

Publicarea recentă a depozitului de bronzuri de la Ovča Mogila, localitate situată în sudul Dunării, lângă Pleven, oferă ocazia de a discuta unele aspecte legate atât de cronologia şi periodizarea bronzurilor, dar mai

---

[4] R.Bradley, Man, 20, 1985, p. 629-704

[5] Idem, *The Passage of Arms. An archaeological analysis of prehistoric hoard and votive deposits*, Oxbow Books, 1998

[6] *Ibidem*, p. 198-202

[7] A.Vulpe, *Tezaurul de la Perşinari. O nouă prezentare*, în CCDJ, 15, 1997, p. 272.

[8] M.Petrescu Dîmboviţa, *Depozitele de bronzuri din România*, 1977, pl.91-93.

[9] A.Vulpe, V.Mihăilescu Bârliba, *Tezaurul de la Rădeni –Neamţ*, în Mem.Ant, 12-14, 1980-1982, (1986), Piatra Neamţ, p. 41-63.

[10] A.Vulpe, *op. cit.*, p. 265-301.

[11] A. Mozolics, *Goldfunde des Depotfundhorizont von Hajdusamson*, în Ber. RGK 46-47., 1965-1966, p. 1-67.

[12] M.Davidescu, *Un tezaur de podoabe tracice descoperit la Hinova, jud. Mehedinţi*, în Thraco-Dacica, 2, 1981, p. 7-22.

https://biblioteca-digitala.ro

ales probleme de interpretarea depunerilor. Depozitul la care ne referim conține o rapieră micenian, două vîrfuri de lance, un cuțit, 32 celturi, 2 fragmente de celt şi un bulgăre de bronz. Aşa cum subliniază şi autorul, Raiko Krauss care a republicat descoperirea[13], o primă dificultate apare atunci când se încearcă datarea depozitului, piesele componente nefiind contemporane. Încercarea de a rediscuta cronologia celor două tipuri de celturi – ambele prezente în depozitul sus-amintit – şi pe care B. Hänsel le încadrează "Gura-Râşeşti" şi le datează mai timpuriu (în context Noua) şi cele din tipul mai nou în seria "Lesura Vărbica" (sfârşit Br D-Ha A_1), este văzută de autorul articolului ca o soluție capabilă să rezolve problema raporturilor cronologice dintre cele două seri de depozite, pe care le consideră ca aparținând aceleaşi perioade, respectiv Br. C2 (SH IIIA). Astfel de situații în care piesele ce compun un depozit se datează pe o durată mare de timp, uneori unul sau două secole, întâlnim şi la nordul Dunării. De exemplu, tezaurul de la Perşinari, unde lama halebardei, care a fost transformată în pumnal şi asociată cu alte 12 halebarde nefinisate (toate de aur) şi patru topoare de argint, se poate data încă de la începutul mileniului al II-lea, iar transformarea ei s-a petrecut cândva spre mijlocul aceluiaşi mileniu, fiind contemporană cu restul pieselor din tezaur[14]. Relația cu zona de la sud de Carpați este amintită şi de către Krauss, care s-a mărginit să amintească doar analogia cu depozitele de la Drajna şi Sokol, şi ele conținând piese de metal datate în Bronz D în asociere cu lame fragmentare de rapiere miceniene.

Trebuie arătat însă că prezența în cadrul aceluiaşi depozit a unor artefacte ce se încadrează în perioade de timp diferite, nu se poate opri la o simplă ajustare a cronologiei, metodele de analiză ale arheologiei tradiționale (tipologie, cronologie, chorologie), dovedindu-se în astfel de cazuri insuficiente. Se impune de aceea o abordare diferită, care să aibă în vedere felul diferit în care alte culturi (decât cea modernă), au înțeles relația om-artefact. În acest sens, paralelele etnografice sau studiile legate de felul în care funcționează simbolurile la nivel individual şi colectiv, pot fi de mare ajutor.

Deosebit de interesantă este la Ovča Mogila felul în care este asociat echipamentul tipic de luptător micenian, respectiv rapiera însoțită de două vârfuri de lance (una lungă, deci aptă pentru aruncare şi una mai scurtă destinată împunsului) şi un cuțit, cu cele 32 de celturi, la care se adaugă alte 2 fragmente de celturi (care, deşi nu se completează reciproc, au împreună greutatea încă unui celt întreg) şi turta de bronz ce cântăreşte echivalentul

---

[13] R. Krauss, *Der Depotfund von Ovča Mogila, Kreis Svištov (Bulgarien): Zur Datierung der Bronzehorte von der unteren Donau über mykenische Schwerter* (ed. B. Horejs, R. Jung, E. Kaiser, B. Teržan), Interpretationsraum Bronzezeit Bernhard Hänsel von seinen Schülern gewidmet, Bonn, 2005, p. 199-210.

[14] A. Vulpe, *Tezaurul de la Perşinari. O nouă prezentare*, în CCDJ, 15, 1997, p. 272; N. Palincaş, *Statutul social şi relații de gen în bronzul târziu de la Popeşti. Pledoarie pentru o altfel de arheologie.*, Academica, 33, dec. 2004, p. 26-29

https://biblioteca-digitala.ro

greutății a două celturi. Trebuie precizat că spada a fost depusă îndoită de două ori şi împreună cu restul echipamentului militar constituie piese ce au beneficiat de o turnare şi prelucrare de foarte bună calitate, spre deosebire de celturile care sunt lucrate neglijent.

Asupra rolului de piesă de prestigiu, dar şi de armă a elitelor, pe care spadele miceniene îl aveau în epoca respectivă, nu vom mai insista, deoarece el este binecunoscut[15]. Îndoirea piesei, acțiune care avea probabil o semnificație asemănătoare cu fragmentarea, ruperea, ne indică o transformare în plan simbolic ce echivalează cu distrugerea, cu "omorârea" ei. Asocierea unor piese cu valoare de reprezentare, cum este în cazul de față echipamentul militar format din spadă şi vârfuri de lance, cu celturi şi turtă de bronz, ne sugerează o încercare de deplasare a accentului de pe obiect cu semnificație de simbol al puterii spre obiect ca simbol al valorii. Trebuie arătat că sensul pe care îl dăm aici noțiunii de valoare, nu se referă la "valoarea de piață", ci valoarea ca mijloc de exprimare simbolică a prestigiului social, a acumulării. Se poate presupune prin urmare o mutare a accentului de pe valoarea individuală, personalizată a artefactelor, în cazul de față a armelor, spre valoarea simbolică colectivă, a metalului. Acest tip de valoare simbolică conferit metalului este stimulat în această perioadă a *UFZ* şi de extinderea schimburilor intercomunitare, chiar şi la distanțe mari, schimburi care au şi rolul simbolic de exprimare a prestigiului individual şi colectiv.

Spre exemplu, legătura dintre spațiul mediteranean şi zona vestică a Mării Negre poate fi documentată de descoperirea recentă de la Tekirdağ şi de încărcătura epavei corăbiei de la Uluburun[16]. Depozitul de la Tekirdağ[17] conține două spade, dintre care una micenian㠄 un pumnal de tip „cananeean", un vârf de lance cu manşonul despicat, tip întâlnit frecvent în spațiul egeean, trei securi duble considerate ca fiind o „fosilă directoare creto-micenian㠄, dar care se întâlneşte şi in zona Balcanică şi Dunăreană, două topoare cu aripioare, tipuri prezente în Anatolia Centrală, un celt şi mai mult seceri cu cârlig, frecvente în Tracia şi la nord de Dunăre, vase de bronz, şi un lingou de tip keftiu. Aşa cum observă autorul articolului „ toate părțile componente ale depozitului de la Tekirdağ se datează între sfârşitul sec. al XV-lea şi începutul celui de-al XIII-lea a.Chr. Importanța sa rezidă în faptul că acest depozit uneşte – cum rar se mai poate remarca la o descoperire similară – într-o manieră aşa de frapantă, produse din diferite cercuri de ateliere metalurgice, ilustrând legăturile la mare distanță din acele timpuri."[18]

---

[15] A. Țârlea, *Playng by the rules: swords and swordfighters in the Mycenaean society*, în Dacia NS. 2004-2005, p. 125-150.

[16] H-G. Buchholz, *Ein ausergewöhnliches Steinzepter im östlichen Mittelmer,* în PZ, 74, 1999, 1, p. 68-78; A.Vulpe, în *Istoria Românilor*, p. 358

[17] S.Hansen,, *Noi cercetări asupra metalurgiei epocii bronzului în sud-estul Europei,* în Descoperiri de bronzuri din Romania II, vol. editat de T..Soroceanu, 2005, p.304

[18] Ibidem, p. 304

https://biblioteca-digitala.ro

Din aceeaşi perspectivă ar putea fi interpretată şi încărcătura corăbiei de la Uluburun[19], care conţinea lingouri de cupru în greutate de 10t. şi lingouri de staniu în greutate de o tonă (din care se puteau produce 11tone de bronz), împreună cu diferite piese. Interesant pentru noi este însă sceptrul cu lama încovoiată şi ceafa semisferică, confecţionat din rocă vulcanică neagră, pentru care există o analogie în depozitul de la Drajna de Jos şi alta într-o formă de turnat din depozitul de la Pobit Kamăk (nord-estul Bulgariei). Amintim că depozitul de la Drajna mai conţinea şi o spadă de tip micenian.

Este evident că între funcţia de reprezentare a statutului social şi cea de valoare în sine a materialului din care era confecţionat obiectul, exista o strânsă relaţie. Dacă în bronzul timpuriu, în zona Europei Centrale, principalele piese de metal considerate ca reprezentare a statutului social au fost halebarda, pumnalele triunghiulare, topoarele cu marginea reliefată (*Randbeile*) şi colierele, în spaţiul nostru, un rol asemănător pare să-l fi jucat toporul cu gaura de înmănuşare transversală (*Schaftlochaxt*)[20]. Mai târziu, în perioada UFZ, în Europa vestică şi centrală formele de reprezentare a prestigiului s-au diversificat, acum această funcţie fiind îndeplinită de spada de bronz, lancea, carul de luptă etc.

Este evident că piesele de bronz nu au fost alese întâmplător pentru depunerea lor în pământ, că ele au fost tratate diferenţiat, în funcţie de anumite reguli caracteristice anumitor zone şi au îndeplinit anumite funcţii, care erau cunoscute şi acceptate de comunităţile respective, ele comunicând informaţii cu privire la diferitele forme de identitate socială.

O bună parte din piesele de metal, interpretate ca forme de reprezentare a statutului social, care sunt investite cu prestigiu, devin „capital simbolic". Referindu-se la felul în care societăţile arhaice valorizează un anumit tip de schimburi şi relaţii de comunicare supraregionale, Pierre Bourdieu arăta că „aici trebuie făcut să intervină tot ce are legătură cu simbolicul, capitalul simbolic, interes simbolic, profit simbolic...Numesc capital simbolic orice categorie de capital (economic, cultural...), percepută conform unor categorii de percepţie, unor sisteme de clasificare...Capitalul simbolic este un capital cu bază cognitivă, fundamentat pe cunoaştere şi recunoaştere."[21]

Mecanismele circulaţiei bunurilor, esenţial deosebite de ceea ce înţelegem astăzi prin acest proces, se bazau pe principiile reciprocităţii şi redistribuţiei. Sistemul prestaţiilor totale, întâlnit în societăţile tradiţionale implică nu atât persoane individuale, cât mai ales persoane morale (familii, clanuri), având ca rezultat crearea de legături şi alianţe, dar şi stabilirea de ierarhii. În interiorul acestui sistem al prestaţiilor totale se conturează de multe ori şi o formă de prestaţie de tip agonistic, prin distrugere intenţionată – *potlatch*. Circulaţia bunurilor poate fi înţeleasă atât ca redistribuire prin

---

[19] Ibidem., p.305

[20] A.Vulpe, *Tezaurul de la Perşinari...*, loc. cit. *supra.*

[21] P.Bourdieu, *Raţiuni practice. O teorie a acţiunii.* Ed. Meridiane, 1999, p. 120.

https://biblioteca-digitala.ro

moştenire, sau sub forma schimburilor de daruri de tipul „dar contra dar" (*do ut des*)[22], dar şi ca acumulare în vederea tezaurizării.

În aceste condiţii schimbul de daruri funcţionează şi ca mijloc de consacrare a unei poziţii, a unui statut privilegiat. "Obligaţia de a înapoia constituie adevăratul potlatch, în măsura în care el nu constă dintr-o distrugere pură...potlatch-ul trebuie înapoiat cu dobândă". În aceeaşi lucrare, Marcel Mauss, observă că în afara schimburilor de daruri care implică şi distrugerea lor, există „altele cu spirit de competiţie mai moderat în care contractanţii rivalizează în cadouri. Am constatat aceste forme în lumea indo-europeană, în particular la traci"[23]

În depozitele preistorice piesele erau depuse într-un raport cantitativ specific, de multe ori ele fiind nefolosite ori distruse intenţionat. De fapt această deteriorare a fost înţeleasă fie ca o fragmentare a valorii[24], fie ca dorinţa de a face un obiect inutilizabil, posibil în cursul unor ritualuri care precedau depunerea obiectelor[25].

Înţelegerea semnificaţiei distrugerii rituale practicată de populaţiile primitive studiate etnografic poate oferi cercetării arheologice un model cu ajutorul căruia ar putea fi explicate unele situaţii concrete întâlnite în practica arheologică. Colin Renfrew[26] şi Andrew Sherratt[27] plecând de la modelul etnografic consideră că în preistorie – respectiv în epoca bronzului şi a fierului – schimburile de bunuri s-au realizat mai ales sub forma schimbului de obiecte cu valoare simbolică, piesele de metal având un rol esenţial. Kristian Kristiansen[28] emite chiar ipoteza unei economii bazate pe bunuri de prestigiu (*prestige goods economy*) şi reţele de schimb la mare distanţă, create şi susţinute de elitele locale. S-a creat astfel o dependenţă între regiuni situate la mare distanţă, având în vedere nevoia de materie primă şi produse finite. Astfel, schimbări petrecute la un capăt al reţelei, ar putea afecta comunităţi situate la sute de kilometri.

---

[22] M.Mauss, *Eseu despre dar,* Iaşi, 1993.

[23] ibidem p. 44

[24] S.Hansen, op cit, p, 307; Ch. Sommerfeld, *Gerätegeld Sichel. Studien zur monetären Struktur bronzezeitlicher Horte im nördlichen Mitteleuropa,* Berlin, 1994.

[25] C.Metzner Nebelsick, *Despre importanţa cronologică şi cultural – istorică a depozitelor din România în epoca târzie a bronzului şi în epoca timpurie a fierului,* în Descoperiri de bronzuri din Romania II, vol. editat de. T.Soroceanu, 2005, p.321, unde îl citează pe L. Nebelsick, *Auf Biegen und Brechen. Ekstatische Elemente bronzezeitlcher Materialopfer- Ein Deutungsversuch.,* in Hänsel/Hänsel, 1997, p. 35-41; idem, *Rent asunder: ritual violence in Late Bronze Age hoards, in* Metal make the world go round. The supply and circulation of metal in Bronze Age Europe. Proceeding Conference Birmingham 1977, Oxford 2000, p. 160-175

[26] C.Renfrew, *The Emergence of Civilization : the Cyclades and the Aegean in the Third Millenium B.C.,* London,, 1972

[27] A.Sherratt, *Socio-economic and demografic model for the Neolitic and the Bronze Age*, în D.L.Clarke (ed), Models in Archaeology, London, 1972, p. 477-542; idem, *Resources, technology and trade: an essay in early European metallurgy,*în Problems in Economic and Social Archaeology, London, 1976, p. 557-581

[28] K.Kristiansen, *Europe before History*, Cambridge, 1998, p. 3 şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro

Se poate astfel observa cum legăturile dintre spațiul egeean, cel vest şi nord pontic, dar şi transilvănean se pot contura şi prin intermediul unor piese care apar cu frecvență mai mică, dar care par încărcate de semnificații. Depozitul de la Ovča Mogila poate fi dat şi din această perspectivă ca exemplu: echipament militar de tip micenian asociat cu celturi de tip Oinac (răsăritean) şi celturi de tip transilvănean. Este evident că orice sistem economic şi cu atât mai mult cel aparținând unei societăți primitive este strâns legat de structurile sociale şi de reprezentările socio-culturale specifice. Se poate spune, generalizând noțiunea de schimb, în condițiile în care circulația bunurilor este doar unul din aspectele schimbului, că fenomenele economice „se topesc" în ceea ce Mauss a numit „fenomen social total".

Depunerea în unele depozite a pieselor de metal într-un raport cantitativ specific şi observația că de multe ori ele erau nefolosite ori distruse/fragmentate intenționat a făcut ca această deteriorare să fie înțeleasă atât ca dorința de a face un obiect inutilizabil, cât şi ca o intenție de fragmentare a valorii.

În ultimele decenii au fost propuse mai multe modele teoretice[29] pentru diferitele tipuri de schimburi, de la cele dintre comunitățile învecinate, până la cele desfăşurate la mari distanțe, prin intermediari. Mecanismele circulației bunurilor, esențial deosebite de ceea ce înțelegem astăzi prin acest proces, se bazau pe principiile reciprocității şi redistribuției. Pentru înțelegerea lor, dar şi a altor aspecte legate de sistemul complex al relațiilor sociale şi de putere, un rol important l-au avut studiile etno-antropologice, care au oferit posibile modele de interpretare, dar pe care nu ne propunem să le detaliem în cadrul acestui material.

În încheiere revenim la ideea sugerată anterior cu privire la caracteristica depunerilor, în care observăm mutarea accentului de pe valoarea simbolică de reprezentare individuală, chiar personalizată a prestigiului social/puterii deținută de un anumit artefact spre o reprezentare simbolică de natură colectivă/comunitară. Este de văzut dacă acest fenomen nu-l regăsim exprimat arheologic şi pe alte planuri. O interpretare asemănătoare propune Alexandru Vulpe cu prilejul discutării practicilor funerare detectabile arheologic, în care se sesizează o diminuare până la dispariție, în cea mai mare parte a spațiului carpato-dunărean a necropolelor[30]. După o evaluare statistică a înmormântărilor din diferite regiuni la sfârşitul epocii bronzului şi începutul epocii fierului, autorul remarcă o schimbare radicală a modului de tratare a defuncților, care nu mai beneficiază de morminte individuale. El citează situații pe care le consideră

---

[29] C. Renfrew, preluat de A. F. Harding, *The Mycenaeans and Europe*, 1984, p. 33; J. M. Coles, *Metallurgy and Bronze Age Society*, în Studien zur Bronzezeit. Festschrift für W. A. v. Brunn, 1981, p. 101.

[30] A. Vulpe, *Zu den Grabsitten der älteren Hallstattzeit in Rumänien*, comunicare ținută la Baia Mare în 1998, în momentul de față sub tipar; mulțumesc domnului Vulpe pentru permisia de a cita această lucrare.

https://biblioteca-digitala.ro

edificatoare în ritualul practicat în tumulii de la Lăpuş, Vârtop[31] sau Susani, în care resturile ceremoniei funerare au fost depuse în condiţiile absenţei corpurilor incinerate sau înhumate ale indivizilor defuncţi. Vulpe presupune o reformă pe plan ideologic/religios de nivelare simbolică a statutului social individual şi o reprezentare a lui sub aspect colectiv reflectat în ceremonia şi în monumentul funerar, fenomen care a avut loc nu numai în spaţiul nostru, ci, sub diferite forme, şi într-o mare parte a Europei în perioada *UFZ*[32].

Este posibil ca în cele două fenomene – depunerile de bronzuri şi practicile funerare – să se reflecte acelaşi proces de transformare petrecut în plan ideologic care s-a desfăşurat la sfârşitul epocii bronzului. Trebuie precizat însă, că deşi în plan ideologic observăm în această perioadă asemănarea discutată mai sus, tipurile de piese conţinute de depozite nu coincid cu inventarele funerare. O situaţie similară a fost constatată şi pentru *UFZ* şi în Europa Centrală, unde zona dintre Rin şi Transdanubia nordică, cu morminte ale căror inventare conţin spade şi vârfuri de lance, nu are şi depozite care să conţină astfel de piese. În spaţiul învecinat, în Palatinatul de Sus se găsesc însă depozite cu spade, dar acestea nu apar şi în inventarele funerare[33].

[31] Despre Vârtop, recent: S. Lazăr, *Cultura Vârtop*, Craiova, 2005, p 49-50.

[32] Referitor la existenţa unei reforme pe plan religios la începutul *UFZ*, v. şi A. Vulpe, în *Istoria Românilor* I, 2001, p. 377.

[33] S.Hansen, SCIVA, 43, 1992, p. 372

https://biblioteca-digitala.ro

VASE DIN BRONZ, DE PROVENIENȚĂ ROMANĂ, DESCOPERITE ÎN SPAȚIUL DACIEI MERIDIONALE

Constantin Augustus Bărbulescu

Prin intermediul acestui prim studiu referitor la vasele din bronz descoperite în spațiul Daciei Meridionale, ne propunem să reluăm problematica *importurilor* şi a relațiilor dintre lumea geto-dacică şi cea romană în ultimele două secole de dinaintea transformării Daciei în provincie a Imperiului. De la apariția lucrării[1] lui Ioan Glodariu, în 1974, dedicate relațiilor comerciale dintre lumea elenistică şi romană şi cea geto-dacică, literatura românească de specialitate nu a mai cunoscut un demers asemănător. Ultimele decenii au permis descoperirea în spațiul dintre Dunăre şi Carpați a unui număr impresionant de situri şi totodată de obiecte de proveniență romană.

Ioan Glodariu punea accent în volumul său pe relațiile geto-dacilor cu lumea elenistică, lăsând într-un con de umbră prezența romană. O mare parte a obiectelor inventariate la aceea dată ca fiind de proveniență elenistică, pot fi astăzi catalogate ca *importuri romane*, în condițiile în care începând cu a doua jumătate a secolului I a. Chr., Roma este cea care controlează spațiul egeeano-balcanic[2]. Concomitent cu pătrunderea armată, a Republicii romane în Balcani, se înregistrează în secolul II a. Chr. şi o penetrație comercială şi implicit culturală, amintită şi pe larg comentată de Vasile Pârvan[3].

Problema importurilor şi a relațiilor comerciale dintre lumea greco-romană şi cea a geto-dacică a fost abordată mai ales de către: Irina Casan-Faranga[4], V. Christescu[5], D. Tudor[6], D. Berciu[7], C. Daicoviciu[8] şi H.

---

[1] Ioan Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică şi romană*, Cluj, 1974; doi ani mai târziu apărea tradusă în engleză, în seria British Archeological Reports, Oxford 1976.

[2] Prezența romană în Balcani debutează la sfârşitul secolului III a. Chr. şi se datorează războaielor illirice şi celor macedonene, care vor conduce la transformarea Dalmației, Macedoniei şi Greciei, în anii 167-145, 148, 146 a. Chr., în provincii romane.

[3] Vasile Pârvan, *Dacia. Civilizațiile antice din țările carpato-danubiene*, Bucureşti, 1972, pp. 131-134; Alexandru Barnea, *La Dobroudja romaine*, Bucureşti, 1991, pp. 22-30;

[4] Irina Casan-Faranga, *Contribuții la cunoaşterea ceramicii geto-dacice. Cupele „deliene" getice de pe teritoriul României*, ArhMold, V, 1967, p. 7-35

[5] Vasile Christescu, *Viața economică a Daciei romane*, Piteşti, 1929

[6] Va publica o primă lucrare dedicată amforelor greceşti, *Amfore elenistice descoperite în adâncul teritoriului RPR*, StReflstRom, I, 1954, p. 81-88, aceasta va fi urmată de alte articole dedicate aceluiaşi subiect, *Ein in Suden Daciens gefundenes hellenistich-romisches Silbergefass*, Germania, 37, 1959, p. 232-242.

[7] D. Berciu, *Un import roman dintr-o aşezare geto-dacă din Câmpia Munteniei*, Apulum, X, 1972, p. 661-668, urmată în 1981 de monografia arheologică a aşezării de Ocnița-Buridava şi de o serie întreagă de articole prvind piese de import greceşti sau romane.

[8] Constantin Daicoviciu, *Sistemi e tecnica di construzione militare e civile presso i Daci nella Transilvania*, Alti del sett. Congr. Intern. Di Arch. Class., III, Roma, 1961

https://biblioteca-digitala.ro

Daicoviciu[9], R. Vulpe[10], Fl. Preda[11], Em. Condurachi[12], B. Mitrea[13], I. Winkler[14]. Aşa cum am mai amintit până la mijlocul deceniului VIII, al secolului al XX-lea o singură lucrare de sinteză privind importurile şi relaţiile comerciale dintre cele două lumii a mai apărut şi a aparţinut lui Ioan Glodariu[15]. O parte a cercetătorilor români, între care Mircea Babeş[16], Alexandru Barnea[17], C. C. Petolescu, Maria Chiţescu[18], A. Rustoiu[19], S. Cociş[20], au reluat în cadrul unor articole şi studii problema prezenţei militare, economice şi culturale romane la nordul Dunării în perioada premergătoare cuceririi[21].

Termenul de *importuri* nu presupune o abordare strict comercială a provenienţei obiectelor romane la nordul Dunării. În acest sens trebuie luate în considerare o serie de aspecte, care reies din izvoarele antice, dar şi din cercetările arheologice. Referirile autorilor antici la incursiunile de jaf (Frontinus, Stratagemata, II, 4,3); (Tacitus, Hist. III, 5,1), ale diferiţilor dinaşti geto-daci, la sudul Dunării, ne permit să abordăm ipoteza conform căreia o serie de produse, obiecte şi tezaure sunt aduse pe această cale în Dacia.

O a doua ipoteză de lucru face referire la prezenţa vremelnică, la nordul fluviului, a Republicii şi ulterior a Imperiului Roman, prin incursiunile lui Aelius Catus sau Ti. Plautius Silvanus Aelianus, dar şi prin intermediul flotei romane care circula pe Dunăre, din timpul dinastiei Flaviilor. Vasile Pârvan vorbea chiar de spaţiul de siguranţă pe care Roma şi l-ar fi asigurat în Câmpia Munteniei cu mult înainte de cucerire, iar Iordanes (Getica, 76), vorbeşte despre distrugerea punctelor romane de pe ambele maluri ale fluviului în cursul anului 85.

Un alt aspect îl constituie eventualele alianţe, *foedus*, (Cassius Dio LI, 24, 1-7) încheiate de Roma cu dinaştii şi geto-daci, în urma cărora

---

[9] Hadrian Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972

[10] Radu Vulpe, *La penetration hellenistique dans les plaines getes*, Ber. Uber den V. Intern. Kongr. Fur Vor- und Frühgeschichte, Hamburg, 1958

[11] Florentina Preda, *Răspândirea produselor greceşti în Dacia extracarpatică (sec. VI-I a. Chr.)*, AnUnivB, XV, 1966, p. 15-34

[12] Em, Condurachi, *Influences grecques et romaines dans la Balkans, en Hongrie et en Pologne*, VIIIe Congr. Int. d'Arch. Class, Paris, 1963

[13] Bucur Mitrea, *Moneda romană republicană şi unitatea lumii geto-dace*, UnitContIstRom, Bucureşti, 1968, p. 53-64

[14] Iudita Winkler, *Contribuţii numismatice la istoria Daciei*, SCŞCluj, VI, 1-2, 1955, p. 13-180.

[15] Ioan Glodariu, *Relaţiile comerciale ale Daciei cu lumea elenistică şi romană*. Cluj, 1974

[16] M. Babeş, *Puncte de vedere relative la o istorie a Daciei preromane*, SCIVA, 25, 1974, 2, p. 217-244; Idem, *Problèmes de la chronologie de la culture geto-dace à la lumière des fouilles de Cârlomeneşti*, Dacia N.S., 19, 1975, p. 125-140; Idem, *Die Beziehungen der Geto-Daker zu dem Römischen Reich vor Trajans Eroberung*, Arheologia Moldovei 17, 1994, 49-56

[17] Al. Barnea, *La Dobroudja romaine*, Bucureşti, 1991

[18] M. Chiţescu, *Numismatic Aspects of the History of the Dacian State. The Roman Republican Coinage in Dacia and Geto-Dacian Coins of Roman Type*, BAR Int. Ser. 112, Oxford, 1981

[19] A. Rustoiu, *Fibule din Dacia preromană (sec. II a. Chr. – I p. Chr.)*, Bucureşti, 1997

[20] S. Cociş, *Fibule romane în Dacia preromană*, AMP, 8, 1984, p. 149-157

[21] Am amintit aici doar câteva din lucrările care fac referire la prezenţa romană la nordul Dunării, numărul studiilor şi articolelor dedicate acestui aspect fiind cu mult mai mare.

https://biblioteca-digitala.ro

aceştia primeau stipendii în schimbul păcii pe limesul danubian, aşa cum a fost şi cazul păcii din 89, dintre Decebal şi Domitian (Cassius Dio, LXVII, 7, 1-3).

Relaţiile comerciale dintre lumea geto-dacică şi cea romană debutează de timpuriu, de la începutul secolului I a. Chr., când Roma se instalează definitiv la Dunărea Mijlocie şi de Jos, în timpul lui Octavian fluviul devenind graniţa de nord a Imperiului[22]. Oricare ar fi fost raporturile politice şi militare dintre cele două civilizaţii devine certă prezenţa comercială romană la nordul Dunării chiar prin intermediul acelor *mercantores*, *cives Romani*, mai cu seamă în secolul I p. Chr..

Discuţii relative asupra prezenţei *importurilor* romane la nordul fluviului în secolele I a. Chr. – I p. Chr., pot rezumate astfel: secolul I a.Chr., găseşte lumea geto-dacă legată în special de comerţul cu cetăţile greceşti, majoritatea descoperirilor purtând încă amprenta atelierelor din acest spaţiu, pentru ca în secolul I p. Chr., să se poată observa un aflux de obiecte provenind din spaţiul occidental-roman aşa cum observau J. Werner[23] şi M. Babeş[24]

Numărul vaselor din bronz este relativ mic, cu toate acestea, de la volumul lui Ioan Glodariu şi până astăzi numărul descoperirilor s-a dublat[25]. Majoritate formelor corespund tipologiei întocmite de Eggers, modelelor 122, 125, 129, 140, 141 şi 144[26], acestea provenind cu preponderenţă din atelierele italice şi galice, dar şi din alte zone ale Imperiului.

Se înregistrează o diversitate a formelor: caserole, căni, amforete, talere, *oenochoe*, *simpulum* sau cazane, ordinea prezentată mai sus corespunde în mare şi repartiţiei numerice a acestora[27].

Cronologic, majoritatea descoperirilor sunt de secol I p. Chr., peste 60%, şi provin din aşezarea de la Ocniţa-Buridava. Majoritatea siturilor unde s-au descoperit vase din bronz, aparţin Munteniei, în Oltenia doar două descoperiri, la Dunăreni (jud. Dolj) şi la Ocniţa (vezi Pl. VI).

Primele trei aşezări care înregistrează un număr mai mare de descoperiri, de acest gen, sunt Ocniţa, Popeşti şi Pietroasele. Se remarcă faptul că primatul îl deţin două aşezări din zona subcarpatică, ambele cu

---

[22] Pentru o cât mai clară imagine asupra prezenţei romane în Balcani şi la Dunărea Mijlocie şi de Jos este necesară consultarea volumul lui C-tin C. Petolescu, *Dacia şi Imperiul Roman*, Bucureşti, 2001, p. 29-63; Res gestae Divi Augusti (V 30, 47-49) „*Sub comanda mea supremă, oştirea dacilor, care trecuse dincoace de fluviu, a fost învinsă şi alungată, iar apoi armata mea a trecut dincolo de Dunăre şi a silit neamurile dacilor să îndure stăpânirea romană*".

[23] J. Werner,

[24] Mircea Babeş, *Relaţiile geto-dacilor cu Imperiul Roman înainte de cucerirea traiană*, în Cugetul. Revistă de Istorie şi Ştiinţe Socio-Umaniste, 4, 1991, pp. 8-9

[25] În 1974, Ioan Glodariu identificata pentru zona Daciei Meridionale, 7 situri unde s-au descoperit obiecte din bronz, astăzi numărul lor este de 10, iar numărul descoperirilor este dublu.

[26] H. J. Eggers, *Der römische Import in freien Germanien*, Hamburg, 1951,

[27] Pentru repartiţia numerică, geografică şi cronologie a se vedea Anexele, respectiv Planşa VI

https://biblioteca-digitala.ro

descoperiri de sfârşit de secol I a. Chr. şi mai ales de secol I p. Chr.. (vezi anexa 1).

Dacă vom face abstracţie de aşezarea de la Ocniţa, raportul cronologic şi numeric se schimbă semnificativ, pentru că 75% din piese ar aparţine secolului I a. Chr. şi au fost descoperite la Popeşti şi Pietroasele, aşezări a căror dezvoltare atinge în aceea perioadă apogeul, situri amplasate în Câmpia Munteniei.

Aceste date vin să confirme în mare parte izvoarele scrise şi arheologice, siturile din zona de câmpie a Munteniei suferind, până la începutul secolului I a. Chr. şi în prima jumătate a secolului I p. Chr., distrugeri cauzate probabil de incursiunile romane la nordul fluviului.

Trebuie pusă întrebarea dacă nu cumva, acest tip de obiecte, provin mai ales din incursiuni de jaf sau din plata unor stipendii şi mai puţin din comerţ. Vasele de bronz, ca şi cele de argint, evidenţiază un statut social, o formă de prosperitate, iar legătura acestora cu structurile de putere nu trebuie neglijată, în condiţiile în care majoritatea descoperirilor aparţin, aşa cum mai arătam, unor aşezări, care pot fi considerate posibile centre de putere dinastică: Ocniţa-Buridava, Pietroasele şi Popeşti.

Catalogul descoperirilor[28]

1. Bucureşti-Herăstrău (Pl. I /fig. 1)
Situl: aşezare geto-dacică ; *Complexul*: tezaur compus din monede şi obiecte din argint ; *Data descoperirii*: 1938; *Tipul obiectului*: vas de bronz ; *Descrierea*: fragmente dintr-un vas de bronz, acesta nu poate fi reconstituit.; *Cronologie obiect*: sec. I a. Chr..; *Cronologie sit*: nu se menţionează ; *Locul de păstrare*: MNA; *Bibliografie*: D. Popescu, Dacia, XI-XII, 1945-1947, p. 35/51, fig. 2/5 şi 6/3

2. Călăraşi, jud. Călăraşi (fără ilustraţie)
Situl: aşezare geto-dacică, „Grădiştea Borcii"; *Complexul*: alături de ceramică dacică şi un fragment ceramic de proveniență romană; *Data descoperirii*: înainte de 1923; *Tipul obiectului*: vas de bronz; *Descrierea*: obiect din bronz cu o parte îndoită; *Cronologie obiect*: nu se menţionează, probabil sec. I a. Chr..; *Cronologie sit*: nu se menţionează; *Locul de păstrare*: nu se menţionează; *Bibliografie*: R. Vlădescu, BCMI, XVII, 1924, p. 86

3. Dunăreni, com. Golcea, jud. Dolj (Pl. I /fig. 2)
Situl: nu se menţionează; *Complexul*: vas de bronz conţinând un tezaur monetar; *Data descoperirii*: 1966; *Tipul obiectului*: vas de bronz; *Descrierea*: vas din bronz, se apropie de tipul **Eggers 122, probabil o variantă timpurie a acestuia**; *Cronologie obiect*: sec. I a. Chr. (tezaurul monetar se încadrează între 211-56 a. Chr.); *Locul de păstrare*: Muzeul Olteniei Craiova; *Bibliografie*: G. Popilian, Historica, I, 1970, p. 53-56, fig. 1; B. Mitrea, Dacia NS, 22, 1978, pp. 336-369

4. Grădiştea, jud. Brăila (Pl. I/fig. 3)
Situl: aşezare geto-dacică; *Complexul*: groapa 160 - atelier de prelucrare a metalelor; *Data descoperirii*: 1989; *Tipul obiectului*: vas de bronz; *Descrierea*:

[28] Prezentul studiu beneficiază de o serie de lipsuri, în cazul Planşelor I-V, majoritatea obiectelor nu au prezentată o scară. Pe viitor aceste probleme vor fi rezolvate în măsura în care studiul acestora în depozitele diferitelor instituţii va fi mai uşor facilitat.

https://biblioteca-digitala.ro

fragment dintr-un vas de bronz cu decor sub formă de şnur, fără corespondență; *Cronologie obiect*: sec. I p.Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Brăila; *Bibliografie*: V. Sârbu, Istros, VI, 1992, pp. 37/38-46, pl. V/9

5. Ocnița, jud. Vâlcea

a. *Situl*: aşezare geto-dacică, Ocnița-Buridava, aşezarea civilă, Nivelul II; *Complexul*: şanțul XXXIX; *Data descoperirii*: 1978; *Tipul obiectului*: toartă caserolă din bronz, **Pl. V /fig. 4**; *Descrierea*: fragment toartă caserolă din bronz, cu cercul în relief crestat L 0,066m, corespondență **Eggers tipul 144**; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 41, Pl. 32/3

b. **(Pl. I/fig. 5)** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, Nivelul IIa; *Complexul*: ş. XXXIX; *Data descoperirii*: 1978; *Tipul obiectului*: mâner caserolă; *Descrierea*: fragment mâner caserolă din bronz, L 0,058m; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr.; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 41, Pl. 27/4

c. **(Pl. II /fig. 6).** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, nivelul IIa; *Complexul*: nu se menționează; *Data descoperirii*: între 1961-1981; *Tipul obiectului*: mâner caserolă; *Descrierea*: fragment mâner caserolă din bronz, de formă inelară, cu trei reliefuri concentrice, d 0,052m; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 41, Pl. 21/9

d. **(Pl. II /fig. 7).** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, aşezarea civilă, nivelul IIa; *Complex:* nu se menționează; *Data descoperirii*: între 1961-1981; *Tipul obiectului*: mâner caserolă bronz; *Descrierea*: fragment dintr-un mâner de la o caserolă de bronz, probabil **tipul Eggers 140**; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 203, Pl. 27/8.

e. **(Pl. II /fig. 8).** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, aşezarea civilă, Nivelul II; *Complexul*: alături o monedă de la Augustus; *Data descoperirii*: între 1961-1981; *Tipul obiectului*: mâner de la o caserolă din bronz; *Descrierea*: fragment mâner de caserolă din bronz, probabil **tipul Eggers 141**; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 198, Pl. 22/4 şi 27/5.

f. **(Pl. II /fig. 9).** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, nivelul III; *Complexul*: nu se menționează; *Data descoperirii*: 1974; *Tipul obiectului*: mâner de tigaie; *Descrierea*: mâner de tigaie, având miezul din fier, îmbrăcat la exterior în bronz, L 0,09m; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 41, Pl. 31/6

g. **(Pl. II /fig. 10).** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, Nivelul II; *Complexul*: ş. VIII; *Data descoperirii*: 1967; *Tipul obiectului*: mâner de la un vas din bronz,; *Descrierea*: fragment de mâner de la un vas din bronz, L 0,095m; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 42, Pl. 17/12

h. **(Pl. II /fig. 11).** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, Cetatea 1; *Complexul*: nu se menționează; *Data descoperirii*: 1961-1981; *Tipul obiectului*: mâner de bronz; *Descrierea*: fragment mâner de vas din bronz, l 0,055m şi h 0,035m, fig. 34; *Cronologie obiect*: sec. I. p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 72, Pl. 72/10

i. **(Pl. III /fig. 12).** *Situl*: aşezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, pe panta de sud a înălțimii nr. 1; *Complexul*: locuință de suprafață, şanțul B3; *Data descoperirii*: 1979;

https://biblioteca-digitala.ro

Tipul obiectului: vas de bronz; *Descrierea*: vas de bronz, confecționat prin sudură, gura vasului este trilobată, vas oenochoe roman, d vas 0,10m, h 0,122m, d fund 0,065m, **tipul Eggers 125**; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr.; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, pp. 97-99, Pl. 108/1 a-b

j. **(Pl. III /fig. 13).** *Situl*: așezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, Terasa II; *Complexul*: nu se menționează; *Data descoperirii*: 1961-1981; *Tipul obiectului*: vas de bronz; *Descrierea*: vas cilindric de bronz, pe una din laturi având încrustată o figură omenească, cu capac, h 0,042m, d 0,025m; *Cronologie obiect*: sec. I. p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 108, Pl. 96/1 şi 91/8

k. **(Pl. III /fig. 14).** *Situl*: așezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, așezarea civilă sectorul nordic; *Complexul*: S VII, depozit de 33 piese; *Data descoperirii*: 1967; *Tipul obiectului*: vas de bronz; *Descrierea*: vasul are formă de amforetă, cu două toarte simple, h 0,19m, d gură 0,07m, d fund 0,055m, **tipul Eggers 129**; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr.; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 45, Pl. 34/12

l. **(Pl. III /fig. 15).** *Situl*: așezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, nivelul IIa; *Complexul*: nu se menționează; *Data descoperirii*: 1982; *Tipul obiectului*: toartă de la un vas de bronz; *Descrierea*: toartă vas de bronz, sub forma unui cioc de rață, H 7,20cm, lățime 1,80cm; *Cronologie obiect*: sec. I a. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, p. 42, Pl. 17/3

m. **(Pl. III /fig. 16).** *Situl*: așezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, sectorul „palisadă", nord-estul acropolei; *Complexul*: groapa 1; *Data descoperirii*: 1988; *Tipul obiectului*: vas de bronz; *Descrierea*: vas de bronz de tipul unei farfurii sau al unui taler, D gură 16,4cm, D fund 15,8cm, H 2,1cm; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, S. Purice, M. Iosifaru, P. Gherghe, Thraco-Dacica, X, 1-2, 1989, p. 207-212, fig. 1/1 şi 2/1

n. **(Pl. IV /fig. 17).** *Situl*: așezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, Terasa III; *Complexul*: locuința 8; *Data descoperirii*: 1986; *Tipul obiectului*: mâner provenit de la un vas simpulum; *Descrierea*: probabil mâner de simpulum **(la D. Berciu apare ca mâner? sau ustensilă, mâner de oglindă?)**, L 23,2 cm; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, S. Purice, M. Iosifaru, Gh. Andreescu, Thraco-Dacica, VIII, 1-2, 1987, p. 154-161, fig. 1/12

o. **(Pl. IV /fig. 18).** *Situl*: așezarea geto-dacică Ocnița-Buridava, așezarea civilă, nivelul III;*Complexul*: nu se menționează; *Data descoperirii*: nu se menționează; *Tipul obiectului*: mâner provenit de la o caserolă; *Descrierea*: probabil mâner de caserolă din bronz **(la D. Berciu apare drept cataramă)**; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: Muzeul Rm. Vâlcea; *Bibliografie*: D. Berciu, 1981, pl. 36/23 sau 38/1

6. Pietroasele, jud. Buzău

a. **(Pl. IV /fig. 19).** *Situl*: așezare geto-dacică, Gruiul Dării; *Complexul*: S_3 ; *Data descoperirii*: 1980; *Tipul obiectului*: bol din bronz; *Descrierea*: bol din bronz, puternic deformat, H 30 mm, D 50 mm; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: nu se menționează; *Bibliografie*: V. Dupoi, V. Sârbu, 2001, p. 44, fig. 51/1 sau 55/13

b. **(Pl. IV /fig. 20).** *Situl*: așezare geto-dacică, Gruiul Dării; *Complexul*: nu se menționează; *Data descoperirii*: 1976; *Tipul obiectului*: ataşă de cazan din bronz;

https://biblioteca-digitala.ro

Descrierea: ataşă de cazan, H 105 mm, D 23 mm, L bază 42 mm; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Cronologie sit*: sec. II a. Chr. – I p. Chr..; *Locul de păstrare*: nu se menţionează; *Bibliografie*: V. Dupoi, V. Sârbu, 2001, p. 44, fig. 55/10 sau 62/4

7. Popeşti, jud. Giurgiu

a. **(Pl. IV /fig. 21).** *Situl*: aşezare geto-dacică, cartierul de sud-est al acropolei; *Complexul*: locuinţa „palat"; *Data descoperirii*: 1957; *Tipul obiectului*: toartă de la un vas de bronz; *Descrierea*: fragment de toartă, în formă de cap de lebădă, provenind de la un vas de bronz; *Cronologie obiect*: sec. I a. Chr.; *Cronologie sit*: sec. IV a. Chr. – I a. Chr..; *Locul de păstrare*: nu se menţionează; *Bibliografie*: R. Vulpe, MCA, VI, 1959, p. 314, fig. 12/6

b. **(Pl. IV /fig. 22).** *Situl*: aşezare geto-dacică; *Complexul*: nu se menţionează; *Data descoperirii*: cu câţiva ani înainte de 1972; *Tipul obiectului*: ataşă de bronz; *Descrierea*: ataşă masivă de bronz puternic profilată provenind de la un castron H 0,05m, lăţime maximă la bază 0,057m; *Cronologie obiect*: sec. I a. Chr.; *Cronologie sit*: sec. IV a. Chr. – I a. Chr..; *Locul de păstrare*: colecţiile Facultăţii de Istorie din Bucureşti; *Bibliografie*: D. Berciu, Apulum, X, 1972, pp. 661-668, fig. 1.

c. *Situl*: aşezare geto-dacică; *Complexul*: nu se menţionează; *Data descoperirii*: 1954 ; *Tipul obiectului*: tipsie de tablă din bronz, fără ilustraţie; *Descrierea*: tipsie din tablă de bronz, cu marginile simple, diametrul 0,16m; *Cronologie obiect*: nu se menţionează; *Cronologie sit*: sec. IV a. Chr. – I a. Chr..; *Locul de păstrare*: nu se menţionează; *Bibliografie*: R. Vulpe, SCIV, VI, 1-2, 1955, p. 256.

d. *Situl*: aşezare geto-dacică; *Complexul*: nu se menţionează; *Data descoperirii*: 1954; *Tipul obiectului*: mânere masive din bronz, fără ilustraţie; *Descrierea*: mânere masive din bronz; *Cronologie obiect*: nu se menţionează; *Cronologie sit*: sec. IV a. Chr. – I a. Chr..; *Locul de păstrare*: nu se menţionează; *Bibliografie*: R. Vulpe, SCIV, VI, 1-2, 1955, p. 256.

8. Tinosu, jud. Prahova (Pl. IV /fig. 23)

a. *Situl*: aşezare geto-dacică, „Nucet"; *Complexul*: nu se menţionează; *Data descoperirii*: 1924; *Tipul obiectului*: vase din bronz; *Descrierea*: fragmente provenind de la mai multe vase din bronz; *Cronologie obiect*: sec. I a. Chr.; *Cronologie sit*: sec. IV a. Chr. – I a. Chr.; *Locul de păstrare*: MNA; *Bibliografie*:R. Vulpe şi Ec. Vulpe, Dacia, I, 1924, pp. 180/217, fig. 41/6-7, 43, 49/2

9. Ţigăneşti, jud. Teleorman (Pl. V /fig. 24)

Situl: „La deal", la baza unui mic promontoriu al terasei superioare a râului Vedea; *Complexul*: tezaur; *Data descoperirii*: 1984; *Tipul obiectului*: cană din bronz, puternic deformată; *Descrierea*: cană din bronz, puternic deformată, H 11,7cm, diametrul gură 8,5cm, d fund 7cm, d maxim 10,5cm, grosime perete 0,1cm; *Cronologie obiect*: sec. I a. Chr. – sec. I p. Chr.; *Cronologie sit*: nu se menţionează; *Locul de păstrare*: Cabinetul Numismatic al Institutului de Arheologie, Bucureşti; *Bibliografie*: C. Beldiman, Thraco-Dacica, IX, 1-2, 1988, pp. 75-82, fig. 2/1 a-b şi fig. 3/1

10. Ulmeni, jud. Călăraşi (Pl. V /fig. 25)

Situl: aşezare geto-dacică în apropierea unei necropole sarmatice; *Complexul*: nu se menţionează; *Data descoperirii*: 1941; *Tipul obiectului*: caserolă din bronz; *Descrierea*: caserolă romană din bronz cu corpul îngustat spre bază, aparţine tipurilor **Eggers 144**; *Cronologie obiect*: sec. I p. Chr..; *Locul de păstrare*: nu se menţionează; *Bibliografie*: S. Morintz, B. Ionescu, SCIVA, XIX, 1, 1968, pp. 109-111, fig. 12/1 şi 13; Gh. Bichir, Dacia NS, 21, 1977, p. 192, fig. 25/2; Radu Harhoiu, SCIVA, 44, 1, 1993, p. 46

https://biblioteca-digitala.ro

Anexa 1

Tabel statistic

NR.	Localitatea/ Județul	Număr de descoperiri	Procente	Cronologie Obiect	
				Se.I a. Chr.	Sec. I p. Chr.
1	Bucureşti –Herăstrău	1	3,57%	X	
2	Călăraşi, jud. Călăraşi	1	3,57%	X?	
3	Dunăreni, jud. Dolj	1	3,57%	X	
4	Grădiştea, jud. Brăila	1	3,57%		X
5	Ocnița, jud. Vâlcea	15	53,57%	1	14
6	Pietroasele, jud. Buzău	2	7,14%		X
7	Popeşti, jud. Giurgiu	4	14,28%	X	
8	Tinosu, jud. Prahova	1	3,57%	X	
9	Țigăneşti, jud. Teleorman	1	3,57%	?	?
10	Ulmeni, jud. Călăraşi	1	3,57%		X
	TOTAL	28	100%		

https://biblioteca-digitala.ro

Fig.1

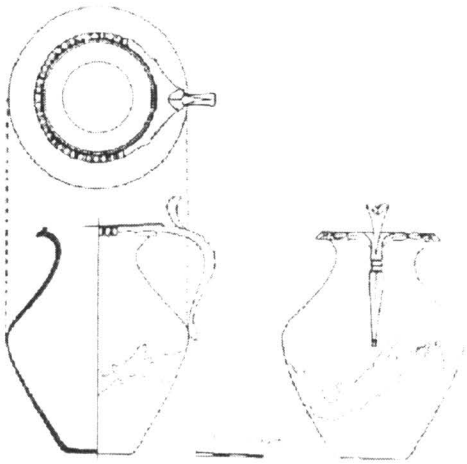

Fig.2

Fig.3

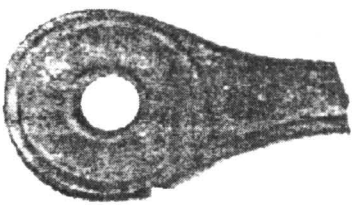

Fig.4

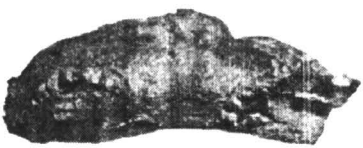
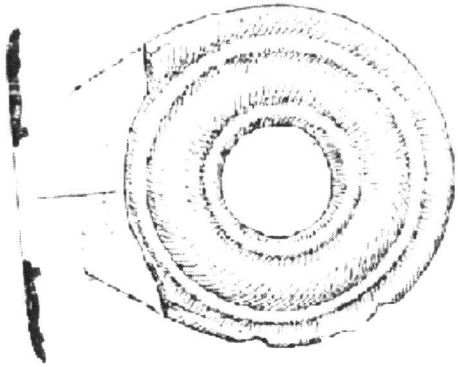

Fig.5

Pl. I. Vase din bronz. Fig. 1-5. După D. Popescu, G. Popilian, V. Sârbu, D. Berciu.

https://biblioteca-digitala.ro

Fi.6

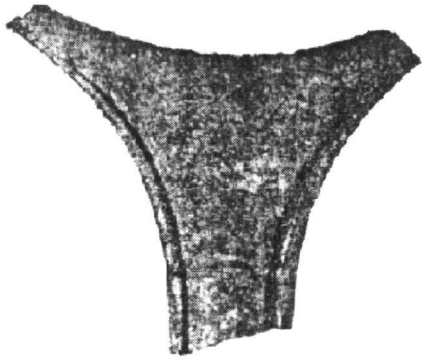

Fig.7

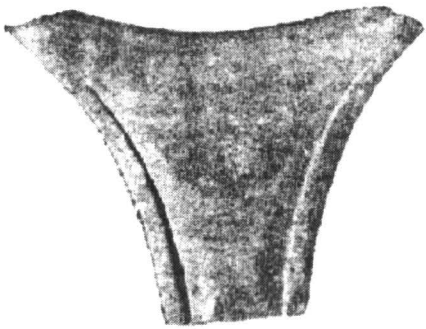

Fig.8

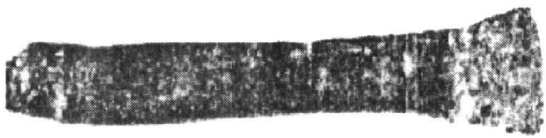

Fig.9

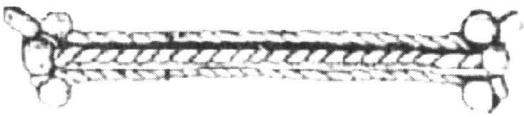

Fig.10

Fig.11

Pl. II. Vase din bronz. Fig. 6-11. După D. Berciu.

https://biblioteca-digitala.ro

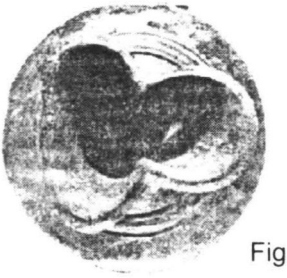
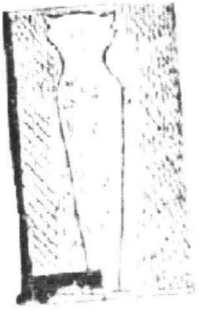

Fig. 12

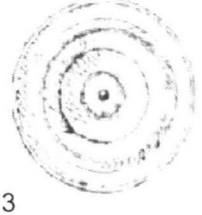

Fig. 13

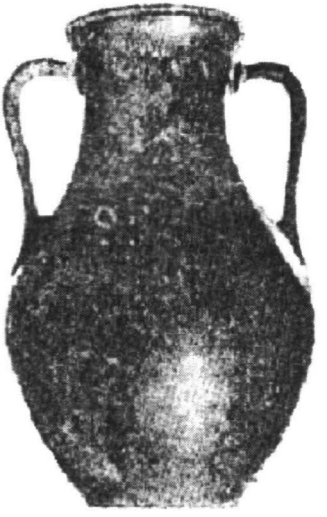

Fig. 14

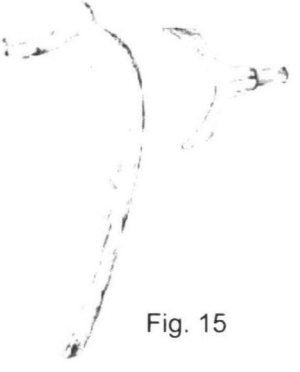

Fig. 15

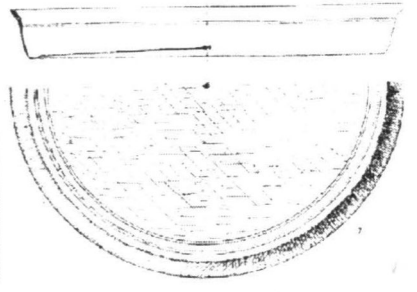

Fig. 16

Pl. III. Vase din bronz. Fig. 12-16. După D. Berciu.

https://biblioteca-digitala.ro

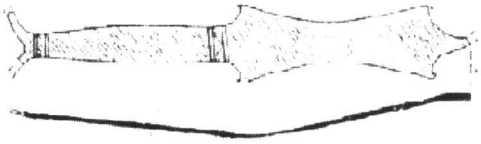

Fig.17

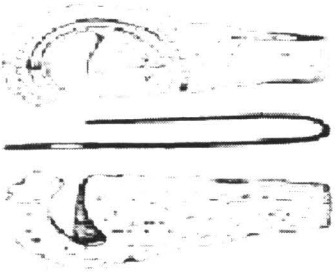

Fig.18

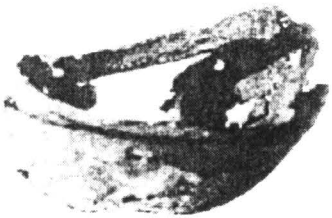

Fig.19

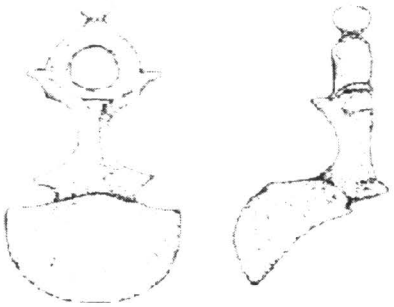

Fig.20

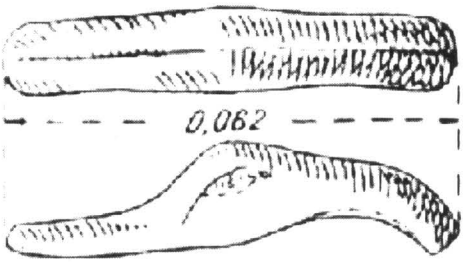

Fig.21

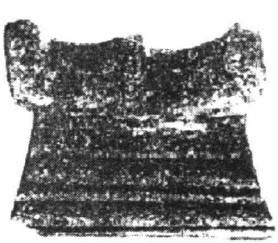

Fig.22

Fig.23

Pl. IV. Vase din bronz. Fig. 17-23. După D. Berciu, V. Dupoi, R. Vulpe.

https://biblioteca-digitala.ro

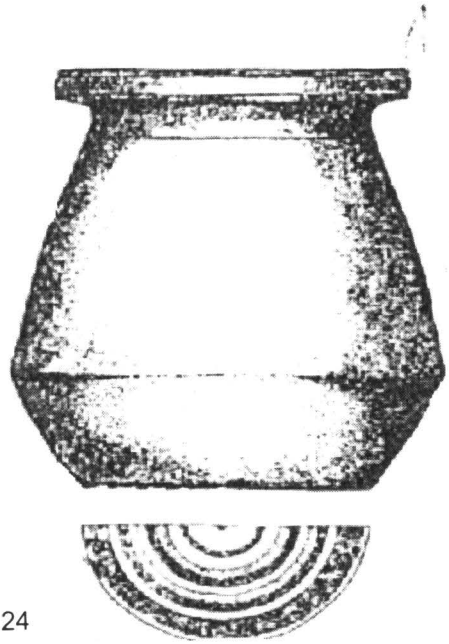

Fig..24

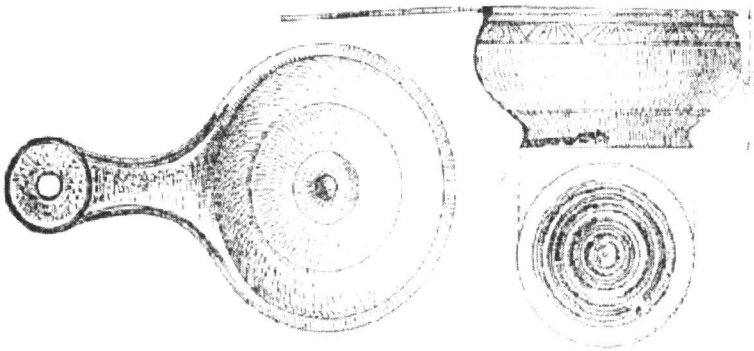

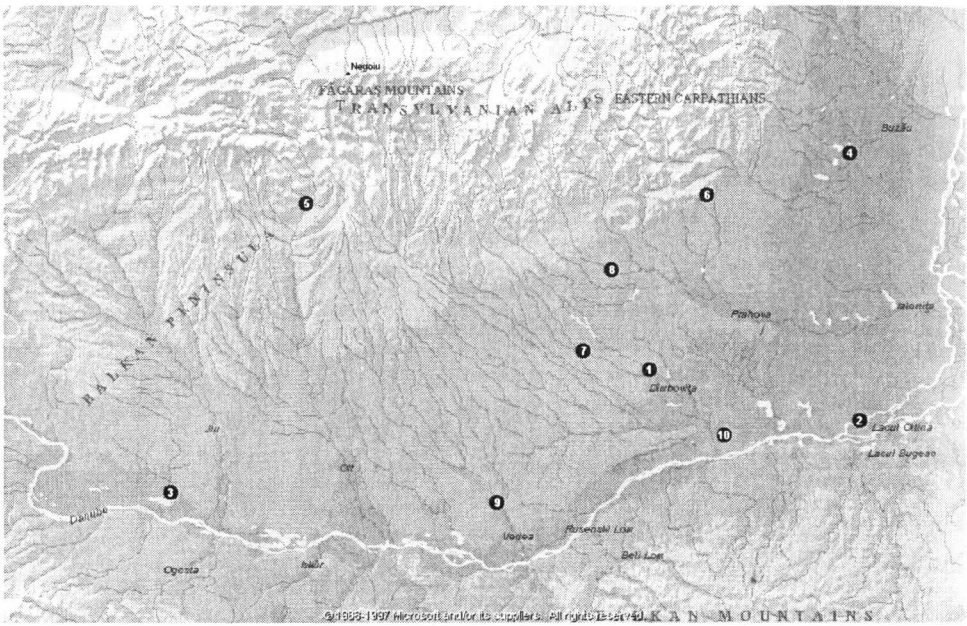
Fig..25

Pl. V. Vase din bronz. Fig. 24-25. După C. Beldiman, S. Morinz.

https://biblioteca-digitala.ro

NR.	Localitatea / Judeţul
1	Bucureşti –Herăstrău
2	Călăraşi, jud. Călăraşi
3	Dunăreni, jud. Dolj
4	Grădiştea, jud. Brăila
5	Ocnița, jud. Vâlcea
6	Pietroasele, jud. Buzău
7	Popeşti, jud. Giurgiu
8	Tinosu, jud. Prahova
9	Ţigăneşti, jud. Teleorman
10	Ulmeni, jud. CălărAşi

PL. VI. Harta repartiției vaselor din bronz în spațiul Daciei Meridionale.

https://biblioteca-digitala.ro

TEZAURUL DE DENARI ROMANI REPUBLICANI DESCOPERIT LA CRAIOVA-CERNELE, JUDEȚUL DOLJ

Toma Rădulescu

În urmă cu patru ani o tânără familie din Craiova a prezentat spre cercetare şi identificare 12 monede care s-au dovedit a fi denari romani republicani. Cu acordul celor doi tineri am fotografiat şi catalogat cei 12 denari romani republicani. De asemenea am căutat să obțin mai multe informații despre această descoperire. Astfel am aflat că denarii au aparținut unchiului lor, Nicolae Bărbulescu (1889-1974), moşier originar din Pleşoi-Dolj. Acesta, în martie 1949, după confiscarea conacului şi a celorlalte bunuri, a fost arestat şi supus muncii forțate în împrejurimile Craiovei, şi anume în zona Cernele-Işalnița. Aici, împreună cu mulți alții, au lucrat la săparea unor şanțuri pentru drenarea apei rezultată din topirea zăpezii. Atunci mai mulți deținuți au observat într-unul din şanțuri un vas de ceramică de culoare cenuşie în care se găseau mai multe monede care, fără ştirea paznicilor, au fost împărțite între descoperitori. În amintirea acelor vremuri cei 12 denari romani republicani au fost păstrați de Nicolae Bărbulescu până la decesul său în anul 1974 şi apoi preluați de nepoata sa.

Geografic, aria descoperirii poate fi plasată între satele Cernele, azi inclus în oraşul Craiova, localitate suburbană situată la 3 km. nord-vest de gara Craiova, şi Işalnița, comună situată la 9 km. nord-vest de Craiova, ambele fiind şi stații de cale ferată pe linia Craiova-Filiaşi[1]. Tot în această zonă este amplasată şi şoseaua Craiova-Filiaşi. Deci putem afirma că tezaurul a fost descoperit în spațiul cuprins între şoseaua şi calea ferată din zona amintită. Dealtfel în această parte au fost semnalate numeroase descoperiri întâmplătoare sau rezultate în urma unor cercetări arheologice sistematice. Astfel la Cernele, în punctul „Poligon", au fost recuperate fragmente ceramice de tip Verbicioara fazele IV şi V. În anul 1964 pe o dună de nisip, la 50 m. în dreapta şoselei Craiova-Filiaşi, cu prilejul construirii termocentralei de la Işalnița a fost identificat un grup de morminte de incinerație care a stat la baza definirii aspectului Bistreț-Işalnița din epoca bronzului[2].

Pentru epoca geto-dacică în această zonă descoperirile sunt remarcabile şi numeroase. În zona Cernele-Işalnița au fost identificate mai multe fragmente ceramice, lucrate la roată, din pastă fină de culoare roşie[3]. Tot în zona Cernele a fost descoperit întâmplător un mormânt de incinerație care avea în componența inventarului funerar o *situla* şi o *oinochoe* din

---

[1] *Viața bisericească în Oltenia*, Craiova, 1941, p. 206 şi 243.

[2] Florin Ridiche, *Noi date privind cunoaşterea culturii Verbicioara (I)*, Oltenia, XII, 2000, p. 48, nr. 48 şi p. 62, nr. 131.

[3] Mircea Negru, A. O., S. N., 9, 1994, p. 7-8.

https://biblioteca-digitala.ro

secolele IV-V î. Hr., ce denotă apartenența acestui mormânt unui membru al aristocrației locale din această perioadă[4].

Locuințele de tip bordei, gropile menajere, cuptoarele de pâine sau vetrele de foc, atestă o anume densitate de locuire determinată de condițiile materiale aparte oferite de lunca Jiului şi a Amaradiei[5]. Pe un grind de nisip, în punctul „Poianca", în urma mai multor campanii arheologice, a fost atestată aşezare geto-dacică în parte datată în secolele II-I î. Hr.

Şi descoperirile montare din zonă subliniază intensitatea vieții economice care se desfăşura aici în urmă cu peste două milenii. Din secolul VI î. Hr. datează tetradrahmele emise de oraşul elen Damastion, descoperite în zona Işalnița[6]. O dată cu începutul secolului I î. Hr. remarcăm prezența masivă a denarilor romani republicani, în tezaure sau descoperiri izolate. Astfel pe raza satului Floreşti, comuna Şimnicu de Sus, nu departe de zona noastră, s-a descoperit un tezaur de monede romane republicane încheiat în anul 84 î. Hr.[7]. Alte două depozite monetare îngropate după anul 64 î. Hr. au fost descoperite în Craiova, str. Bucovățului[8] şi pe valea Jiului, în nordul Craiovei, pe raza satului Cârligei (com. Bucovăț)[9].

Conform catalogului întocmit de Michael Crawford, cei 12 denari romani republicani care s-au mai păstrat din tezaurul descoperit în zona Cernele se eşalonează între anii 155 şi 42 î. Hr. El poate fi comparabil cu tezaurul descoperit la confluența Amaradiei cu Jiul, de pe raza comunei Işalnița, din care s-au recuperat în anul 1943 133 de denari care se păstrează la Muzeul Olteniei, eşalonați cronologic între anii 151 şi 41 î. Hr.[10]

Îngroparea acestui depozit monetar poate fi legată de evenimentele care au urmat asasinării lui Caesar şi Burebista (44 î. Hr.). În lucrarea sa „Războaiele civile", istoricul roman Appianus nota: „Deodată se răspândi vestea că geții care aflaseră de moartea lui Cesar, pustiesc prin incursiuni Macedonia. Antonius cere atunci armată de la Senat pentru a pedepsi pe geți susținând că ea a fost pregătită de Caesar contra geților şi în al doilea rând împotriva parților şi că ținuturile parților sunt deocamdată liniştite. Privind cu îndoială lucrul acesta Senatul trimise observatori la fața locului. Cei trimişi pentru a cerceta cum stau într-adevăr lucrurile în privința geților, s-au întors şi au comunicat că nu văzuseră geți în Macedonia, adăugând însă, fie că era adevărat, fie că-i învățase astfel Antonius, că ar fi unele

---

[4] Gheorghe Popilian, *Noi mărturii arheologice descoperite la Craiova, privind civilizația geto-dacică*, A. O., S. N., 1, 1981, p. 45-52.

[5] Petre Gherghe, *Repertoriul informațiilor şi descoperirilor arheologice din Oltenia. Epoca La tène*, Craiova, 2001, p. 42, nr. 84.

[6] *Ibidem*, p. 74.

[7] Corneliu Mărgărit Tătulea, *Noi date cu privire la tezaurul de monede romane republicane de la Floreşti-Şimnicul de Sus*, județul Dolj, Oltenia, V-VI, 1986, p. 74.

[8] Toma Rădulescu, Emilian Brezeanu, *Tezaurul de denari romani republicani descoperit la Craiova – strada Bucovățului*, Oltenia, XIII, Craiova, 2001, p. 87-89.

[9] Onoriu Stoica, *Un tezaur de monede romane republicane descoperit la Mofleni, Mitropolia Olteniei*, 24, 9-10, 1972, p. 709-710.

[10] Bucur Mitrea, Constantin S. Nicolaescu Plopşor, *Monede din timpul republicii romane descoperite la Işalnița (Dolj)*, Materiale arheologice privind istoria veche, I, 1953, p. 543-587.

https://biblioteca-digitala.ro

motive de teamă ca nu cumva geții să năvălească în Macedonia". În altă parte Appian preciza că într-adevăr după moarte lui Caesar dacii au pătruns în Macedonia[11]. Firesc, intervenția militară a proconsulului Macedoniei a afectat cel puțin zona câmpiei de la nord de Dunăre cunoscută azi sub numele de câmpia Română. Supoziția noastră este întărită şi de existența altor tezaure monetare romane republicane îngropate în aceeaşi perioadă, descoperite mai ales în județele limitrofe Dunării, în cazul nostru Dolj, Olt, Teleorman. Exemplificăm cu tezaurele „doljene" descoperite la Işalnița (amintit de noi) şi Sadova, localitate situată în Valea Dunării[12], tezaurele din județul Olt, descoperite la Fărcaşele[13] (două tezaure), tezaurul de la Buridava (Ocnița-Vâlcea)[14] precum şi prin tezaurele „teleormănene" descoperite la Suhaia[15] şi Fântânele, sat component al comunei Suhaia[16], Nicolae Bălcescu, comuna Călmățuiu (două tezaure)[17] localitate situată nu departe de Olt şi relativ aproape de Dunăre şi de comuna Fărcaşele din fostul județ Romanați.

Conform criteriilor stabilite de numismații Delia Moisil şi Georges Depeyrot, depozitul monetar descoperit pe raza localității Cernele se încadrează în grupa a V-a de tezaure republicane romane, adică cele care au emisiune finală în anii 49-50 î. Hr. Pe baza hărții întocmite de aceştia remarcăm o mai mare densitate de descoperiri monetare în cele trei județe dunărene (Dolj, Olt, Teleorman) din câmpia Română[18]. Regretatul numismat Radu Ocheşanu care a încercat şi el o clasificare a tezaurelor republicane romane, a identificat 22 de tezaure având ca emisiuni finale anii 50-41 î. Hr. şi pe care le-a încadrat în grupul Dacia IV. Analizând aceste tezaure a

---

[11] Appian, *Războaiele civile*, VI, 10, şi VII, 37, apud Hadrian Daicoviciu, *Dacia de la Burebista la cucerirea romană*, Cluj, 1972, p. 112-113.

[12] Gheorghe Poenaru-Bordea, Onoriu Stoica, Vasile Ciucă, *Tezaurul de denari republicani de la Sadova (jud. Dolj)*, Buletinul Societății Numismatice Române, 70-74, 1976-1980, p. 139-151.

[13] Bucur Mitrea, *Le trésor de Fărcaşele (Dép. de Romanați). La pénétration du commerce romain dans la petite Valachie, avant la conquête da la Dacie*, Dacia, 9-10, 1941-1944, p. 359-381; Gheorghe Popilian, *Două tezaure de monede romane republicane descoperite în Oltenia*, Buletinul Societății numismatice Române, 1976-1980, 70-74, p. 153-159; Carmen Maria Petolescu, *Al doilea tezaur de monede romane republicane descoperit la Fărcaşele, jud. Olt*, Buletinul Societății numismatice Române, 1983-1985, 77-79, p. 117-126.

[14] Dumitru Berciu, Bucur Mitrea, Sergiu Purice, Maria Iosifaru, Gheorghe Andreescu, *Descoperiri şi însemnări de la Buridava dacică (V)*, Thraco-Dacica, 8, 1987, 158-160.

[15] Maria Chițescu, *Notă despre două tezaure romane republicane descoperite în Câmpia Munteană*, Studii şi cercetări de numismatică, 4, 1968, p. 453-455.

[16] Vasile Mihăilescu-Bârliba, Ion Mitrea, *Un nou depozit monetar antic descoperit lângă Zimnicea*, Memoria Antiquitatis, 2, 1970, p. 491-498.

[17] Bucur Mitrea, *Legături comerciale ale geto-dacilor din Muntenia cu Republica Romană, reflectate în descoperiri monetare (Tezaurul de la Strâmba, r. Târgovişte)*, Studii şi cercetări de numismatică, 2, p. 123-238, n. 21; Maria Chițescu, Cornel Beda, *Date noi în legătură cu tezaurul monetar descoperit în comuna Nicolae Bălcescu (jud. Teleorman)*, Buletinul Societății Numismatice Române, 70-74, 1976-1980, p. 127-137.

[18] Delia Moisil, Georges Depeyrot, *Les Trésors de deniers antérieurs à Trajans en Roumanie*, Wetteren, 2003, p. 12.

https://biblioteca-digitala.ro

stabilit proporțiile denarilor emişi în diversele perioade astfel: 25% pentru perioada anilor 150-111 î. Hr., 25% pentru anii 110-71 î. Hr. şi 50% pentru perioada 70-41 î. Hr.[19]. Lotul nostru cuprinde exact aceleaşi proporții stabilite pentru cele trei perioade de către Radu Ocheşanu.

Dar pentru o mai corectă încadrare a acestor emisiuni considerăm necesar a face o analiză a compunerii altor tezaure contemporane şi plasate într-un spațiu geografic apropiat de descoperirea de la Cernele. Astfel tezaurul de la Işalnița descoperit la circa 2-3 km. de acesta, cu ultima emisiune din anul 41 î. Hr. (133 denari romani republicani şi o imitație) are alte proporții: pentru prima perioadă 60, 44% (81 denari), a doua perioadă 21, 64% (19 denari) şi a treia perioadă 17, 15% (23 denari). Deci putem considera, desigur cu o anumită doză de relativitate, că diferențele între perioadele de reprezentare a denarilor sugerează existența unui alt flux monetar care îşi face prezența în această zonă aproximativ în anul 40 î. Hr.

Proporțiile din tezaurul de la Cernele se apropie mai mult de cele din tezaurele: Fărcaşele I (84 de exemplare din care 3 imitații) – prima perioadă 29, 64% (25 denari), a doua perioadă 57, 32% (48 denari), a treia perioadă 9, 40% (8 denari); Fărcaşele II (120 denari din care 4 imitații şi un denar nedatat) - prima perioadă 40% (48 denari), a doua perioadă 49, 16% (59 denari), a treia perioadă 5% (6 denari); Fântânele – prima perioadă 50% (5 denari), a doua perioadă 30% (3 denari), a treia perioadă 20% (2 denari); Suhaia – prima perioadă 10% (1 denar), a doua perioadă 70 % (7 denari), a treia perioadă 20% (2 denari).

Ca orice alt depozit monetar şi cel descoperit la Cernele are anumite particularități, dar şi similitudini cu alte tezaure contemporane sau nu. Astfel pentru județul Dolj întâlnim emisiuni identice în tezaurele descoperite la Cârna[20] (nr. 5, 6, 7 de la Cernele), Lipov (nr. 3, 4, 5, 6)[21], Işalnița (nr. 2, 3, 4, 5, 9,12), dar si în alte localități amplasate geografic în apropiere sau mai departe. Exemplificăm cu piesele identice cu cele din tezaurul nostru, întâlnite în tezaurele de la Râmnicul Vâlcea[22], Țicleni-Gorj(nr. 3)[23], Fărcaşele I (nr. 5, 6, 12), Fărcaşele II (nr. 3, 4, 5, 6), Strâmba[24] (Dâmbovița – nr. 2, 3, 4, 5, 6), Jegălia-Călăraşi (nr. 5)[25], Aegyssus[26], Dobrogea (nr. 4, 12), Iclod-Mureş (ne. 2, 3)[27] etc.

---

[19] Radu Ochesanu, *Dinamica penetrării denarilor republicani romani în Dacia secolelor I î. e. n. – I e. n.*, Cercetări arheologice în Bucureşti, 4, 1992, p. 119-121.

[20] Gheorghe Popilian, *Tezaurul de monede romane republicane descoperit la Dunăreni (jud. Dolj)*, Historica I, 1970, p. 53-66.

[21] Idem, *Două tezaure de monede republicane descoperite în Oltenia*, Buletinul Societății Numismatice Române, 70-74, 1976-1980, p.153.

[22] Aurel Dumitraşcu, *Tezaurul de monede republicane romane descoperit la Râmnicu Vâlcea*, Studii şi cercetări de numismatică, 12, 1998, p. 8-11.

[23] Gheorghe Popilian, *Un nou tezaur de monede romane republicane descoperit în Oltenia*, Drobeta, I , 1978, p. 36.

[24] Bucur Mitrea, *op cit*, p. 130, 132, 133, 134, 145.

[25] Niculae Conovici, Nicolae Scăunaş, *Notă suplimentară la tezaurul de denari descoperit la Jegălia, județul Călăraşi*, Studii şi cercetări de numismatică, 9, 1989, 113-114.

https://biblioteca-digitala.ro

Aşa cum se poate constata 10 denari sunt emişi în atelierele de la Roma, iar alţi 2 denari (nr. 10, 11) sunt emişi în Spania în anii 46-45 î. Hr. Desigur ca urmare a războaielor civile din acel moment care presupuneau deplasarea meşterilor monetari în diverse zone ale imperiului în funcţie de zona de influenţă a emitentului. Situaţie asemănătoare întâlnim şi în tezaurele de la Fărcaşele, Ocniţa, Nicolae Bălcescu, etc. Din analiza greutăţii celor 12 denari, rezultă că acestea s-au păstrat într-o bună stare de conservare având o greutate corespunzătoare greutăţii teoretice a denarilor republicani romani (3, 90 gr.)[28]. Cea mai mică greutate o are exemplarul cu nr. 1 (3, 61 gr.), iar cea mai ridicată – exemplarul nr. 8 (4, 11 gr.). Greutatea lor ridicată este completată de o bună stare de conservare în care imaginile sunt clare iar unele elemente de uzură se datorează probabil conservării lor în timp.

Remarcăm la unii din denarii tezaurului elemente care-i individualizează şi amplifică, diversifică numărul contramărcilor şi a unor combinaţii ale acestora. Este cazul denarului nr. 6 (L. PISO L. F. L. N. FRVGI) care are la avers o marcă de control mai puţin cunoscută, iar la revers XVI – cifră întâlnită şi în catalogul lui Crawford; exemplarul nr. 4 unde apare la revers marcă de control C, exemplarul nr. 5 unde apare la avers marcă de control M.

Identificarea şi includerea acestei descoperiri monetare contribuie la o mai bună cunoaştere a circulaţiei monetare în zona Câmpiei Române şi mai ales în arealul anticei Pelendava.

---

[26] Radu Ochesanu, *Un tezaur de denari republicani şi imperiali descoperit la Aegyssus*, Studii şi Cercetări de numismatică, 12, 1998, 16-17.

[27] Gheorghe Poenaru-Bordea, Maria Cojocaru, *Contribuţii la circulaţia monetară din centrul Transilvaniei în secolul I î- e. n. . Tezaurul monetar descoperit la Iclod (com. Cernei), jud. Mureş*, Studii şi Cercetări de numismatică, 8, 1984, p. 53-75.

[28] Maria Chiţescu, *Tezaurul de la Poroschia (jud. Teleorman) şi unele probleme privind monedele geto-dacice de tip roman republican*, Studii şi cercetări de numismatică, 7, 1980, p. 61.

https://biblioteca-digitala.ro

NAT

1. Denar

Av. Capul Romei, cu coif, spre dreapta; în spate, X, L. P.

Rv. Victorie în bigă spre dreapta, ține bici cu mâna dreaptă şi hățuri cu stânga; dedesupt, NAT; în exergă Roma, L. P.

Ax. 5; 3, 61 gr.; 18, 6x18, 5 mm., R. R. C. 200, Roma, an 155 î. Hr. Bine conservată.

M. ABVRI

2. Denar

Av. Capul Romei, cu coif, spre dreapta; în față, C.p., în spate, GEM.

Rv. Sol în quadrigă spre dreapta, ține hățuri în mâna stângă şi bici în mâna dreaptă; jos M. AB VRI; în exergă, Roma, C.p., puțin ştearsă, la mrgine mici crăpături din batere.

Ax. 3; 3, 82 gr.; 18, 1x19 mm., R. R. C. 250/1, Roma, an 132 î. Hr.

M. SERGI SILVS Q

3. Denar

Av. Capul Romei, cu coif, spre dreapta;, în față, EX. S. C.; în spate Roma şi C.p.

Rv. Călăreț spre stânga, ține spadă şi un cap retezat în mâna stângă; în față, Q; dedesubt, M. SERGI; în exergă, SILVS. C. p.

Ax. 9; 3, 87 gr.; 17, 4x17, 2 mm., R. R. C. 286/1, Roma, an 116 sau 115 î. Hr.

Bine conservată

C. COIL CALD

4. Denar

Av. Capul Romei, cu coif, spre stânga C.p.

Rv. Victorie în bigă, spre stânga ține hățuri cu ambele mâini; sus, marcă de control, C; jos, C. Coil; în exergă, CALD. C.p.

Ax. 9; 3, 92 gr.; 18, 7x18, 5 mm., R. R. C. 318/ 1a, Roma, an 104.

Bine conservată

D. SILANVUS L. F.

5. Denar

Av. Capul Romei, cu coif, spre dreapta; în spate, marcă de control, M.

Rv. Victorie în bigă, spre dreapta, ține hățuri cu ambele mâini; deasupra, XXX; în exergă [D] SILANV[S]; [ROMA] – în afara cadrului.

Ax. 12; 3, 93 gr.; 11, 1x17, 6 mm., R. R. C. 337/3, Roma, an 91.

Bine conservată

L. PISO L. F. L. N. FRVGI

6. Denar

Av. Capul lui Apollo, laureat, spre dreapta; în spate, marcă de control, o pasăre?. C. p.

Rv. Călăreț spre dreapta ținând ramură de palmier; deasupra, XVI; în exergă L. PISO FRVGI C. p.

Ax. 5; 4, 05 gr.; 18, 3x17, 6 mm., R. R. C. 340/1, Roma, an 90 î. Hr.

Bine conservată

C. CONSIDI NONIANI

7. Denar

Av. Bustul zeiței Venus, spre dreapta, diademat şi părul cu diverse elemente decorative; în spate, C. CONSIDI NONIANI, în față [S.C.] C. p.

Rv. Munte pe care se înalță un templu, înconjurat de zid cu poartă; deasupra porții ERVC. C. p.

Ax. 9; 3, 92 gr.; 18x20 mm., R. R. C. 424/1, Roma, an 57 î. Hr.

https://biblioteca-digitala.ro

Bine conservată

Q. CASSIVS

8. Denar

Av. Capul Vestei, spre dreapta, purtând voal; în față VEST; în spate Q. CASSIVS. C.p.

Rv. Templul Vestei; înăuntru scaun curul; la stânga, urnă funerară; la dreapta, tabletă cu inscripția A. C. C. p.

Ax. 10; 4, 11 gr.; 18, 6x19, 6 mm., R. R. C. 428/1, Roma, an 55 î. Hr., puțin ştearsă la revers dreapta din circulație.

Bine conservată

Q. SICINIVS IIIVIR

9. Denar

Av. Capul Fortunei forului roman, la dreapta, cu diademă; în față, FORT; în spate, R. P. C. p.

Rv. Ramură de palmier încrucişată cu un caduceu înaripat; deasupra o cunună; dedesubt, Q. SICINIVS; între ramura de palmier şi caduceu, IIIVIR. C. p.

Ax. 11; 3, 86 gr.; 18, 5x18, 5 mm., R. R. C. 440, Roma, an 49 î. Hr.

Bine conservată

Caesar

10. Denar

Av. Venus spre dreapta, purtând diademă; în spate, Cupidon.

Rv. Trofeu cu scut oval şi carnyx de o parte şi de alta; o femeie captivă, şezând spre stânga îşi reazemă capul pe mâna dreaptă; la dreapta un bărbat captiv, cu mâinile legate la spate; în exergă, CAESAR. C. p.

Ax. 3; 3, 81 gr.; 18, 2x17, 6 mm., R. R. C. 468/1, Spania, an 46-45 î. Hr.

Bine conservată

CN. MAGNVS IMP, M. POBLICI. LEG. PROPR

11. Denar

Av. Capul Romei cu cască la dreapta (cască corintiană); în față, circular, CN. MAGNVS IMP. C. p.

Rv. Trofeu cu scut oval şi carnyx de o parte şi de alta; o femeie captivă, şezând spre stânga îşi reazemă capul pe mâna dreaptă; la dreapta un bărbat captiv, cu mâinile legate la spate; în exergă, CAESAR. C. p.

Ax.7; 3, 91 gr.; 18x18, 7 mm., R. R. C. 469/ 1a, Spania, an 46-45 î. Hr.

Bine conservată

L. LIVINEIVS REGVLVS IIIVIR. A. P. F.

P. CLODIVS M: F LONGVS IIIVIR A. P. F.

C. V(E)IBIVS V(A)ARVS

12. Denar

Av. Capul lui Apollo, laureat spre dreapta; în spate o liră. C. p.

Rv. Diana, în picioare, din față, ține câte o torță aprinsă în fiecare mână, iar pe umăr arc şi tolbă de săgeți; la dreapta P. CLODIVS; la stânga M. F. C. p.

Ax.9; 3, 96 gr.; 18x21, 5 mm., R. R. C. 494/ 23, Roma, an 42 î. Hr.

Bine conservată

https://biblioteca-digitala.ro

UN *SACERDOS* AL MUNICIPIULUI DROBETA RECENT CUNOSCUT

Constantin C. Petolescu

Un *sacerdos* du municipe Drobeta récemment connu

Une inscription funéraire fragmentaire mise au jour à *Aquae* (aujourd'hui Prahovo, sur le bord droit du Danube, en Serbie), conserve seulement les noms des dédicants: la femme du défunt et son fils, décurion et *sacerdotales* (!) *m(unicipii) D(robetensis)* (pour la bibliographie, voir note 4). Il s'agit d'une "pierre errante", provenant de Drobeta, transportée dans l'Antiquité tardive à Aquae (en *Dacia Ripensis*) et réutilisée en tant que matériel de construction.

Iulius Martinus était sans doute prêtre de l'autel impérial, *sacerdos arae Augusti,* prêtrise attestée par quelques autres inscriptions dans les villes de la Dacie (Sarmizegetusa, Apulum, Potaissa. Napoca; voir dans le texte roumain, n°s 1-8). Du rang de ces prêtres municipaux était recruté le prêtre de l'autel provincial (*sacerdos provinciae,* voir n° 4; *sacerdos Daciae,* voir n° 7), appelé aussi, après la réorganisation provinciale de l'époque de Marc Aurèle, *coronatus Daciarum trium* (voir n°s 3 et 8).

Până în prezent, studiul cultului imperial la Drobeta se baza doar pe cunoaşterea a trei inscripţii, atestând doi *flamines* (unul al municipiului[1], celălalt al coloniei[2]) şi un *aug(ustalis) col(oniae)*[3].

De curând a fost publicat un fragment de lespede, probabil de calcar (partea superioară ruptă), descoperită prin anul 1960 la Prahovo (în antichitate: *Aquae*), în Serbia. Inscripţia este cuprinsă într-un cadru profilat, aşa cum se prezintă alţi *tituli* de la Drobeta. Nu se indică dimensiunile. Se păstrează în Muzeul Naţional din Belgrad[4]. Textul inscripţiei este următorul:

[- -]
mo, vet(erano), v(ixit) a(nnis) LXXX;
Cl(audia) Herete coniu-
gi pientissimo et si-
bi faciendum et
Iul(ius) Martinus fil(ius),
dec(urio), sacerdota-
les (!) *mun(icipii) D(robetae ?), cur-*
averunt

[1] ILD, 54 (= AÉ, 1979, 520).
[2] ILD, 57 (= IDR, II, 13).
[3] ILD, 56.
[4] Žarko Petrovic, în: Doina Benea ed., *Simpozionul internaţional* ***Daci şi romani.*** *1900 de ani de la integrarea Daciei în Imperiul Roman (Timişoara, 24-26 martie 2006),* Timişoara, 2006, p. 234-235, fig. 1 (foto). Probabil aceasta este inscripţia menţionată de: Miroslava Mirkovic, Živa antika, 27, 1977, 2, p. 444-445 si nota 8; M. Garašanin, M. R. Vasic, G. Marjanovic-Voijovic, Cahiers des Portes de Fer, 2, 1984, p. 79 (menţiune preluată în ILD, 55).

https://biblioteca-digitala.ro

Editorul epigrafiei consideră, pe bună dreptate, ca este vorba de o „piatră călătoare", adusă în antichitatea târzie de la Drobeta (mai puțin probabil de la Dierna) şi reutilizată ca material de construcție.

Numele veteranului este pierdut; dar el era fără îndoială *Iulius,* cel purtat şi de fiul său[5]. De asemenea, judecând după finalul *cognomen*-ului (*MO,* în cazul dativ), numele său putea fi, spre exemplu, *[Iulius Maxi?]mus.* Cel al soției sale este grecesc[6].

De ridicarea inscripției s-a îngrijit fiul defunctului: Iulius Martinus, consilier şi fost preot *(sacerdotalis)* al municipiului Drobeta; această formă o mai întâlnim în legătură cu exprimarea preoției cultului imperial din provincia Dacia: *sacerdotalis provinciae* (Sarmizegetusa)[7], *[sa]cerdotalis Daciae* (Potaissa)[8]. Înseamnă că personajul nostru era preot al altarului imperial la Drobeta, *sacerdos arae Augusti.* Dintre titularii acestei preoții, mai cunoaştem în Dacia câteva personaje:

1. Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Altar onorific de marmură (?), copiat de Ioannes Mezerzius; dispărut[9].

[Cominiae - - -] / [- - - coniugi] / T(iti) Varen(i) Probi, / q(uin)q(uennalis) col(oniae) Sarm(izegetusae), / [5]M(arcus) Cominius / Quintus, pontif(ex) / et bis q(uin)q(uennalis) col(oniae), eq(uo) p(ublico), / sacerdos arae / Aug(usti) / [10]sorori pientissimae, l(oco) d(ato) d(ecreto) d(ecurionum).

Cominii erau o cunoscută familie din elita coloniei Ulpia Traiana[10].

2. Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Fragment de lespede onorifică de marmură. Muzeul din Deva[11].

---

[5] De la Drobeta cunoaştem mai mulți purtători ai acestui gentiliciu: *Iulius Daciscus* si *L. Iul(ius) Pae[t(inius) ?] V[al]ens* (IDR, II, 50); *Iulius Herculanus, dec(urio) scol(ae) fab(rum)* şi fiii săi *Iulius Marcianus* si *Iulius Marcellinus* (CIL, III, 1583 = 8018; ILS, 7247; IDR, II, 135; ILD, 80); *C. Iul(ius) Melgidianus, vet(eranus) [e]x b(ene)f(iciario) co(n)s(ularis) leg(ionis) [V] Mac(edonicae)* (CIL, III, 14216, 6; IDR, II, 41); *Iulius Rufinus* (CIL, III, 6280 = 8020; IDR, II, 55); *C. Iul(ius) Sabinus, bis II-viralis et patr(onus) m(unicipii) H(adriani) D(robetensium)* si nepotul său *C. Iul(ius) Naesus Sabinus,* şi el *flamen* (AÉ, 1979, 520; ILD, 54); *Iulius Strato, (centurio) leg(ionis) IV Fl(aviae)* (CIL, III, 14484; IDR, II, 34), *C. Iul(ius) Verecundus, vet(eranus) ex dec(urione) al(ae) Cl(audiae)* (IDR, II, 43). Nu putem şti însă cu care dintre ei era înrudit personajul nostru.

[6] Editorul trimite spre comparație la IGB, III, 1603, 1714 şi 1851. Prosopografia oraşului Drobeta mai înregistrează câteva nume greceşti: *Aelia Eutychia* (CIL, III, 14216, 4; IDR, II, 46), *[Ael?]ia Phoeba* (IDR, II, 77); *Antonia Callista* (CIL, III, 1586; IDR, II, 52); *Asclepia Chrona* (CIL, III, 14216, 13; IDR, II, 48), *Aurelia Calliroe* (CIL, III, 1584; IDR, II, 39), *Iulia Kalligenia* (IDR, II, 50), *Iulia Philumene* (CIL, III, 6280 = 8020; IDR, II, 55), *Laudice Syra* (IDR, II, 56).

[7] CIL III, 7962 (= IDR, III/2, 353); vezi textul inscripției reprodus la nr. 4.

[8] *Infra,* nota 17 (ad nr. 7).

[9] CIL, III, 1513 (= ILS, 7131; IDR, III/2, 108).

[10] Vezi IDR, III/2, p. 406 (indici).

[11] IDR, III/2, 79 (= AÉ, 1903, 69).

https://biblioteca-digitala.ro

[Pro salute Imp(eratoris) Caes(aris) / M(arci) Aur(eli) Severi Alexan-/ d]ri Pii [Fel(icis) Aug(usti)] concilium p[ro]-/ [5]vinciarum Daci-/[arum - - - / - - -] / sacerdot(io) Tib(eri) Cl(audi) / Augustiani, eq(uo) p(ublico).

La începutul inscripției se afla numele împăratului Severus Alexander, martelat după asasinarea lui (în anul 235); în r. 6-7, de asemenea martelate, se afla numele unui guvernator al celor trei Dacii, eliminat poate şi el din ordinul lui Maximin Tracul.

3. Ulpia Traiana Sarmizegetusa (dar după unii anticari de la Apulum). Altar votiv (probabil de marmură) descoperit de Ioannes Mezerzius în ruinele coloniei, mai târziu copiat (desenat) de L. F. de Marsigli la Ostrov; ridicat în 1722 de Ariosti pentru a fi transportat la Viena, a dispărut la Seghedin în apele Dunării[12].

Marti Aug(usto), / pro salute Imp(eratoris) / Caes(aris) M(arci) Antoni / Gordiani Pii / [5]Felicis Aug(usti), / M(arcus) Antonius / Valentinus / eq(ues) R(omanus), dec(urio) m(unicipii) Apul(ensis), / sacerdos arae / [10]Aug(usti) n(ostri), / coronatus Daciarum / III d(ono) d(edit).

4. Ulpia Traiana Sarmizegetusa. Fragment de placă de marmură. Dispărută[13].

[- - - - - - municip-] / iorum Porolis(sensis) et / Tibisc(ensis), sacerdotal(is) / provinciae / donum dedit.

Între alte onoruri, acest anonim fusese probabil decurion al municipiilor Porolissum şi Tibiscum.

5. Apulum. Bază de calcar, pe care se înalță un rest de coloană; pe bază este gravată inscripția următoare[14]:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo) Cons(ervatori) / pro salute / P(ublii) Ael(ii) Antipatri / sac(erdotis) arae Aug(usti), / [5]sua suorumque / omniu(m), Onesimus, / actor v(otum) s(olvit).

P. Aelius Antipater poate fi identic cu un personaj omonim, *a militiis, II-vir col(oniae) s(upra) s(criptae) (= Apulensis)*[15].

6. Apulum. Bază de statue onorifică de marmură. Dispărută[16].

P(ublio) Ael(io) P(ublii) fil(io) Pap(iria tribu) / Strenuo, eq(uo) / p(ublico), sacerd(oti) arae / Aug(usti), auguri et / [5]II-viral(i) col(oniae) / Sarm(izegetusae), augur(i) col(oniae) Apul(ensis), dec(urioni) col(oniae) Drob(etensis), pat-/ ron(o) collegior(um) / [10]fabr(um) cento-/ nar(iorum) et naut-/ ar(um), conduc(tori) pas-/ cui salinar(um) / et commer -/ [15]cior(um), Rufinus eius.

---

[12] CIL, III, 1433 (= IDR, III/2, 266).
[13] CIL, III, 7962 (= IDR, III/2, 353).
[14] C. Daicoviciu, AMN, 3, 1966, p. 156, nr. 5 (= *Dacica*, Cluj, 1969, p. 388); IDR, III/5, 210.
[15] CIL, III, 1181 (= IDR, III/5, 439).
[16] CIL III, 1209 (= ILS, 7147; IDR III/5, 443).

https://biblioteca-digitala.ro

P. Aelius Strenuus era preot al altarului împăratului, augur şi primar al coloniei Sarmizegetusa. Dintre celelalte onoruri, cea de *patronus nautarum* era probabil nu la Apulum, ci, contrar opiniei generale, la Drobeta.

7. Potaissa. Lespede de marmură cuprinzând o lungă listă de persoane, probabil membrii unui colegiu: cel puţin 5 coloane, fiecare având gravate câte 15 nume. În capul listei, cu litere mai mari, un necunoscut, posibil şeful acestui *sodalicium,* fost preot al altarului împăratului: *[sa]cerdotalis Daciae*[17].

8. Napoca: Fragment de altar descoperit în 1943 în piaţa centrală a Clujului. Muzeul din Cluj[18].

[Gesahe]nis pro / [se et suis P(ublius) A]elius Maxi- / mus, [II-vir q(uin)]q(uennalis) et fla- / [men col(oniae) Nap(ocensis)], a militi(i)s, /
5[sacerdos ar]ae Aug(usti) n(ostri), / [coronatus Dac(iarum) I]II, dec(urio) / [col(oniae) s(upra)] s(criptae).

Denumirea de *sacerdos arae Augusti* a fost pusă de C. Daicoviciu[19] şi M. Macrea[20] în legătură cu crearea, şi în Dacia, a unui *concilium provinciae*[21]. Acesta este atestat abia pe timpul împăratului Severus Alexander[22], dar se consideră că s-ar fi constituit îndată după reorganizarea provincială de pe timpul împăraţilor Marcus Aurelius şi Lucius Verus.

Cum rezultă din inscripţiile transcrise mai sus, doar în două cazuri (la Sarmizegetusa şi Napoca, nr. 3 si 8) acest titlu este asociat cu cel de *coronatus Daciarum trium.* Nu se confirmă astfel părerea că *sacerdos arae Augusti* ar fi fost, în toate cazurile, "nu numai preotul cultului imperial, ci şi căpetenia, cel care prezidează consiliul provinciei"[23].

În realitate, menţionarea simplă a titlului de *sacerdos arae Augusti* arată că acesta era slujitor al altarului imperial într-unul din oraşele Daciei: M. Cominius Quintus (nr. 1) şi P. Aelius Strenuus (nr. 6) la Ulpia Traiana, P. Aelius Antipater la Apulum (nr. 5), P. Aelius Maximus la Napoca (nr. 8). Nu este clar dacă M. Antonius Valentinus (nr. 3) era *sacerdos* al altarului imperial la Ulpia Traiana sau mai degrabă la Apulum. Din rândul acestor

---

[17] CIL III, 7688.

[18] M. Macrea, AISC, 5, 1944-1948 (1949), p. 249-254; J. Trynkowski, Eos, 56, 1966, 1, p. 220-222; AÉ, 1969-1970, 548; C. Daicoviciu, AMN 4, 1967, p. 469-470 (= *Dacica,* 1969, p. 409-410); lectura reprodusa în AÉ 1971, 395; I. Piso, Potaissa, 2, 1980, p. 125-126, nr. 4; AÉ, 1999, 1279; ILD, 554.

[19] C. Daicoviciu, *Severus Alexander şi provincia Dacia,* AMN, 3, 1966, p. 153-171 (= *Dacica,* p. 386-402).

[20] M. Macrea, *Viaţa în Dacia romană,* Bucureşti, 1969, p. 383.

[21] Vezi în aceasta privinţă J. Deininger, *Die Provinziallandtage der römischen Kaiserzeit, von Augustus bis zum Ende des dritten Jahrhunderts n. Chr.,* München - Berlin, 1965, p. 118-119.

[22] Vezi inscripţia de la Ulpia Traiana, transcrisă de noi, *supra,* la nr. 2. Această adunare mai apare în alte două inscripţii închinate împăraţilor Gordian III (CIL, III, 1454; ILS, 7128; IDR, III/2, 80) şi Filip Arabul (IDR, III/2, 81).

[23] M. Macrea, *Viaţa,* p. 384.

https://biblioteca-digitala.ro

sacerdotes locali era ales *coronatus Daciarum trium*[24]; cei ieşiţi din funcţie se numeau *sacerdotal(is) provinciae* (nr. 4) sau *sacerdotalis Daciae* (nr. 7).

Graţie inscripţiei de la Drobeta, ştim acum că şi în oraşele Daciei funcţiona câte un *sacerdos arae Augusti*; dar numai unii dintre aceştia (probabil doar cei deţinători ai demnităţii ecvestre) accedeau la rangul de *coronatus Daciarum trium* (în inscripţiile citate, M. Antonius Valentinus de la Sarmizegetusa şi, eventual, P. Aelius Maximus de la Napoca). Calitatea de fost preot se exprima, cum s-a văzut, tot prin termenul *sacerdotalis* (vezi inscripţiile de la Sarmizegetusa şi Potaissa, citate mai sus).

Abrevieri

AÉ	L'Année Épigraphique, Paris
AISC	Anuarul Institutului de Studii Clasice, Cluj
AMN	Acta Musei Napocensis, Cluj
CIL	*Corpus Inscriptionum Latinarum, Berlin*
IDR	*Inscripţiile Daciei Romane,* Bucureşti
IGB	*Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae* (G. Mihailov, Sofia)
ILD	*Inscripţii Latine din Dacia* (C. C. Petolescu; Bucureşti, 2005)
ILS	*Inscriptiones Latinae Selectae* (H. Dessau, Berlin)

[24] M. Macrea, *loc. cit.*: "Din câte putem deduce după locurile unde au apărut inscripţiile care amintesc pe *sacerdotes arae Augusti* sau pe *sacerdotales provinciae* sau *Daciae*, ei erau aleşi dintre reprezentanţii tuturor oraşelor din Dacia, în primul rând fiind însă luaţi în considerare fireşte cei ai metropolei şi apoi ai celorlalte oraşe mai mari ale provinciei"

https://biblioteca-digitala.ro

CU PRIVIRE LA SEMNIFICAȚIA UNOR OBIECTE DE FIER DE LA DROBETA

Dorel Bondoc

The significance of some iron objects from drobeta

The paper raises for discussion the two iron objects discovered in 1960, in a barrack from *raetentura dextra* of the Roman camp Drobeta. These are not pieces of a war machine, as it has been said. The analogies show that we deal with yoke pieces from a Roman cart.

Oraşul şi castrul roman Drobeta au oferit şi continuă să ofere nenumărate subiecte de dezbatere, încă de la începuturile lor în istoriografie. Unul dintre acestea poate fi de pildă incinta pentagonală publicată de Marsigli (fig. 1) în anul 1726 (Marsigli 1726, II, tab. 10, fig. XXXIII). Că am dreptate în această privință, o dovedeşte reluarea acestui plan de către Gr. Tocilescu şi P. Polonic (fig. 2) la începutul secolului XIX (apud Tudor 1978, p. 147, fig. 39/1).

Lăsând la o partea notorietatea mult discutatului pod de piatră ridicat la ordinul împăratului Traian, o altă discuție poate fi purtată pe evoluția arhitecturală a castrului. A fost conceput la începutul secolului II ca un castru obişnuit de trupă auxiliară (fig. 3) (Tudor 1965, p. 34; Tudor 1978, p. 275, fig. 73), tocmai în scopul protejării capului nordic al podului mai înainte menționat. Deşi a păstrat mereu forma dreptunghiulară (137 x 123m), de-a lungul vremii arhitectura sa interioară a suferit modificări substanțiale. Una dintre aceste operațiuni s-a petrecut cândva în a 2-a jumătate a secolului III (fig. 4), iar schimbările operate atunci, anunțau practic pe cele care vor urma. Blocarea a trei din cele patru porți şi apariția turnurilor exterioare sunt fenomene caracteristice epocii romane târzii (Toropu 1976, p. 21).

Edificiul cruciform ridicat în vremea împăratului Constantin cel Mare (fig. 5) (Tudor 1965, p. 36; Tudor 1978, p. 436, fig. 137) şi cele două unități menționate de Notitia Dignitatum Orientis (XLII, 16; XLII, 24), *cuneus equitum Dalmatarum Divitensium* şi respectiv *auxilium primorum Daciscorum* atestă faptul că Drobeta şi-a păstrat aceeaşi importanță şi în secolele IV-V.

Istoriografia aferentă Drobetei romane este dintre cele mai bogate. Inscripții, piese sculpturale, circulație monetară, ceramică, fibule, podoabe, etc., aproape nimic nu a scăpat atenției cercetătorilor începând cu Gr. Tocilescu şi P. Polonic, Al. Bărcăcilă, Gr. Florescu, Dumitru Tudor, şi continuând până în zilele noastre cu Mişu Davidescu şi Ion Stângă. În prezenta comunicare am pornit de la monografia lui Mişu Davidescu, publicată în anul 1980 (Davidescu 1980).

https://biblioteca-digitala.ro

Astfel, mă voi referi la două piese de fier descoperite în anul 1960, într-o baracă militară din *retentura dextra* a castrului Drobeta. Cu excepția unei mențiuni în treacăt făcută de către M. Davidescu (Davidescu 1980, p. 134), obiectelor nu li s-a acordat atenția cuvenită. La vremea respectivă piesele au fost socotite drept componente, citez: "*din angrenajul unei maşini de război romane. Ele sunt confecționate din bare masive de fier, având forma bombată la mijloc, iar la capete se termină în forma literei T*". În sprijinul acestei identificări pleda şi faptul că în vecinătatea locului unde au fost descoperite piesele, au mai fost găsite câteva proiectile din lut ars şi piatră (Davidescu 1980, p. 134). Nu au fost publicate desene sau fotografii ale obiectelor, însă posibilitatea identificării lor cu piese ale unei maşini romane de război era foarte atrăgătoare. Din prezentarea lui M. Davidescu, am presupus la început că este vorba despre piese de la kambestrionul unei ballista, fapt care însă nu s-a adeverit.

18 ani mai târziu, într-o lucrare ce aborda viața economică a Drobetei, au fost publicate fotografii ale pieselor (fig. 6) (Stângă 1998, p. 336, pl. LXVI/5-6).

Nefiind lămurit asupra semnificației lor, în data de 9.05.2001 m-am deplasat la Drobeta, unde am procedat la studierea pieselor, operațiune posibilă cu acordul directorului Muzeului Porților de Fier, dl. Ion Stângă. Cele două piese se prezintă după cum urmează.

1. Piesa nr. 1 (fig. 7) a fost realizată din bară masivă de fier, îndoită la mijloc sub forma unei bucle. La ambele capete, piesa se bifurcă pe o lungime de 7cm, în forma literei "T". Extremitățile superioare ale capetelor au forma unor cârlige ("gheare"), păstrate pe o lungime maximă de 5cm. Scopul acestora din urmă era unul de fixare. Distanța dintre bară şi "gheare" este de 2,5cm.

Dimensiuni: lungime desfăşurată - 42cm; diametru maxim- 2cm; lățimea buclei - 24cm; înălțimea buclei - 16cm. Cu mici excepții constatate la extremele bifurcației, piesa se află într-o stare de conservare bună.

2. Piesa nr. 2 (fig. 8) a fost realizată din bară masivă de fier, îndoită la mijloc sub forma unei bucle. Este similară ca execuție cu piesa anterioară cu deosebirea că bara este puțin mai groasă. La ambele capete piesa se bifurcă pe o lungime de 7cm, în forma literei "T". Extremitățile superioare ale capetelor au forma unor "gheare", practicate în scopul fixării piesei. "Ghearele" s-au păstrat pe o lungime maximă de 4,5cm. Distanța dintre bară şi "gheare" este de 1,5cm.

Dimensiuni: lungime desfăşurată - 37,5cm; diametru maxim - 2,5cm; lățime buclă - 22,5cm; înălțime buclă - 15cm. Cu excepția unei mici rupturi la unul dintre capete şi această piesă se păstrează într-o bună stare de conservare.

Ambele obiecte mai sunt încă expuse în Muzeul Porților de Fier, aşa că pot fi văzute oricând. Pe măsură ce studiam obiectele, posibilitatea identificării lor cu piese ale unor maşini romane de război, părea tot mai

https://biblioteca-digitala.ro

îndepărtată. Piese de această factură au fost aflate în faimosul depozit metalic de la Neupotz (fig. 9), în provincia Germania Inferior (Künzl 1993, G 1- G 5). Tezaurul constă în peste 700 kg de piese de metal jefuite de alamani în provincia Gallia Belgica pe la anul 260. Alamanii nu au apucat însă să se bucure de prada lor; au fost probabil ajunşi din urmă de trupele romane de intervenţie şi siliţi să abandoneze prada sau vasele lor au fost scufundate de flota romană (recenzia lucrării lui E. Künzl la N. Gudea, în Ephemeris Napocensis, V, 1995, p. 331-333).

În componenţa tezaurului se găseşte un număr semnficativ de piese analoage cu cele descoperite la Drobeta, a căror utilitate nu este în nici un caz de piese ale unor maşini de război.

Utilitatea lor reiese destul de clar după părerea mea dintr-o reprezentare de pe o stelă funerară a unui anume Lucius Securius (fig. 10) descoperită la Neumagen, Germania (după E. Künzl, 1993). În colţul din stânga-jos a reprezentării se disting astfel de piese purtate pe gât de către doi boi ce trag la o căruţă.

Analogiile găsite, dimensiunile şi forma pieselor conduc indubitabil la identificarea celor două obiecte de fier de la Drobeta drept piese de jug de la o căruţă trasă de animale (fig. 11).

Cu privire la datarea pieselor, contextul lor de descoperire nu a fost precizat foarte clar. Nu s-a menţionat cărei faze aparţine baraca militară din *raetentura dextra*, unde au fost descoperite cele două obiecte.

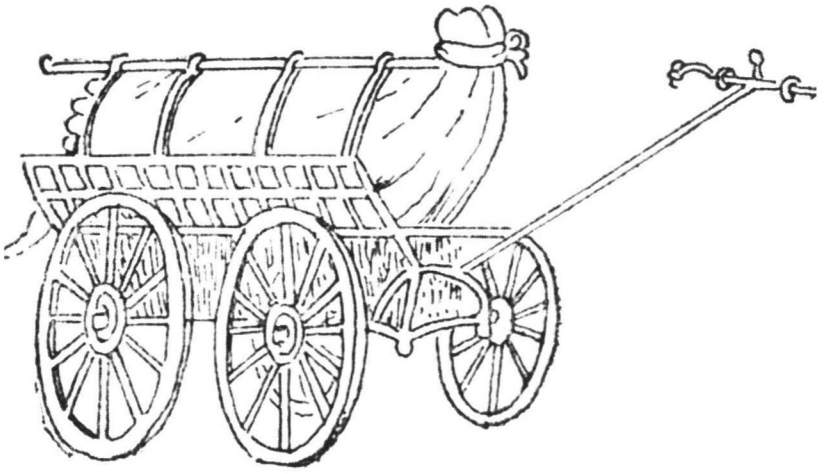
Însă ţinând cont de faptul tezaurul de la Neupotz invocat mai înainte, a fost constituit pe la anul 260 în urma invaziei alamanilor în provincia Gallia Belgica, socotesc că nici cel două piese de la Drobeta, nu pot fi prea departe de această dată.

Abrevieri şi bibliografie

Davidescu	1980	M. Davidescu, *Drobeta în secolele* I-VII *e.n.*, Craiova 1980
Künzl	1993	E. Künzl, *Die Alamannenbeute aus dem Rhein bei Neupotz. Plünderungsgut aus dem römischen gallien*, Mainz 1993, Teil I-IV
Marsigli	1726	L.F. Marsigli, *Danubius Pannonicus Mysicus, observationibus geographicis, astronomicis, hydrographicis, historicis, physicis perlustratus et in sex tomos digestus ab Aloysio Ferd. Com. Marsili, Socio Regiarum Societatum Parisiensis, Londinensis*, Hagae Comitum et Amstelodami, 1726.
Stângă	1998	I. Stângă, *Viaţa economică la Drobeta în secolele II-VI p.Ch*, Bucureşti, 1998.
Toropu	1976	O. Toropu, *Romanitatea târzie şi străromânii în Dacia traiană sud carpatică*, Craiova, 1976
Tudor	1965	D. Tudor, *Drobeta*, Bucuresti 1965
Tudor	1978	D. Tudor, *Oltenia romană*, ediţia a IV-a, Bucureşti, 1978.

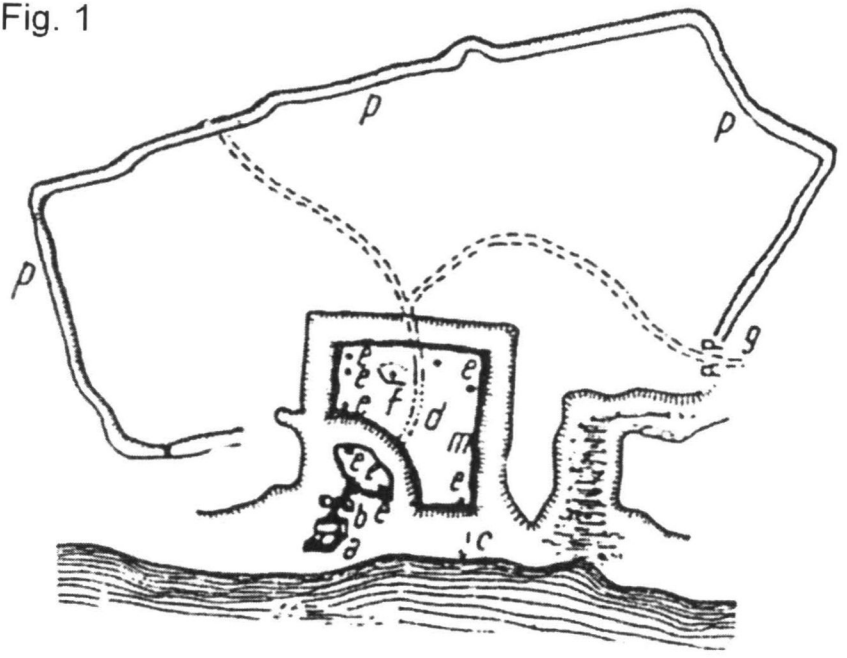

https://biblioteca-digitala.ro

După N. Gudea 1996, cu bibliografia

Fig. 1

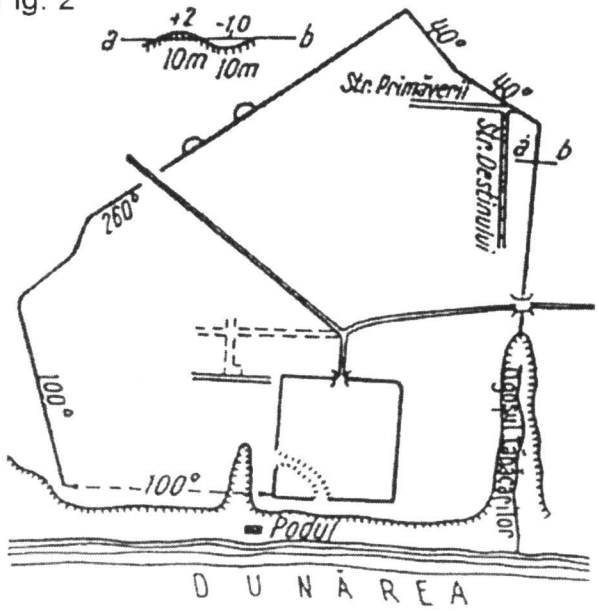

Orașul roman Drobeta, după Marsigli 1726.

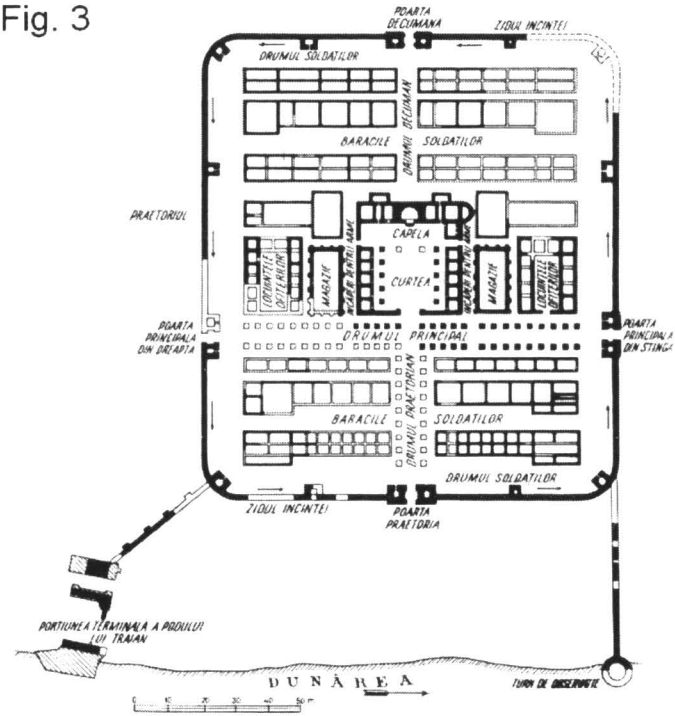
https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 2

Orașul roman Drobeta, după G. Tocilescu.

Fig. 3

Castrul roman de la Drobeta în sec. II—III (după D. Tudor)

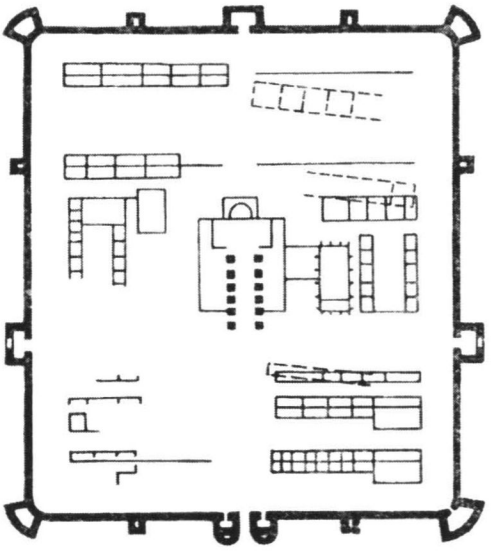

https://biblioteca-digitala.ro

—— construcții din a doua jumătate a sec. III

---- construcții de la începutul sec. IV

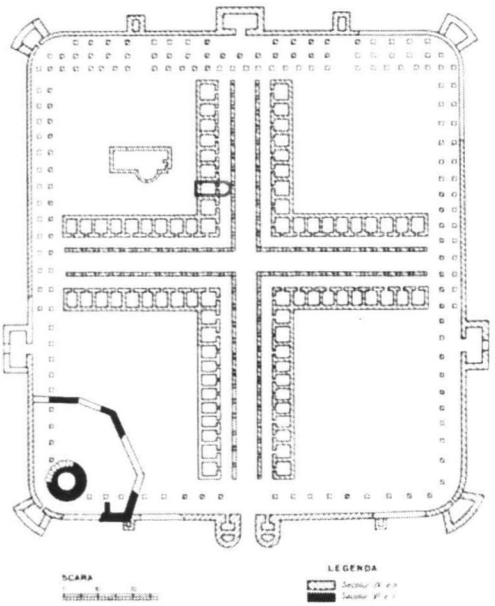
Fig. 4

Drobeta, castrul din a doua jumătate a sec. al III-lea și începutul sec. al IV-lea (după R. Florescu și M. Davidescu)

După O. Toropu, 1976.

Fig. 5

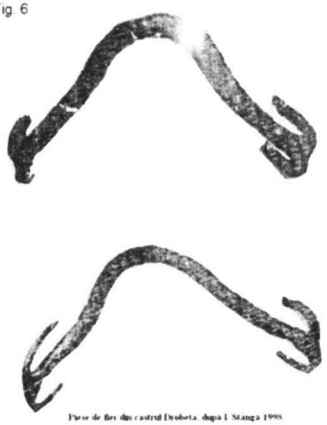

Castrul roman Drobeta în epoca romană târzie, după D. Tudor.

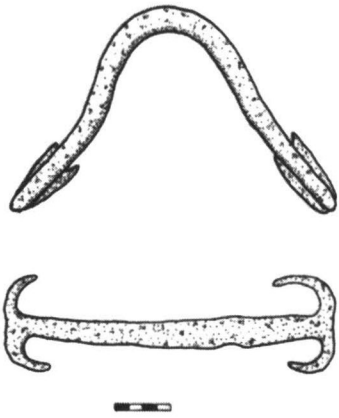
https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 6

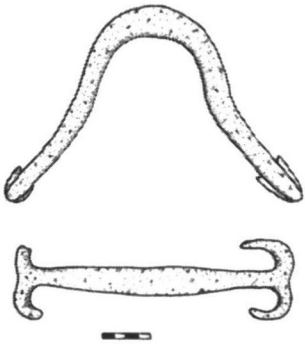
Piese de fier din castrul Drobeta, după I. Stanga 1998

Fig. 7

Piesa nr. 1

Fig. 8

Piesa nr. 2

Fig. 10

Dupa E. Kunzl 1993, teil 1, p. 332, abb. 1

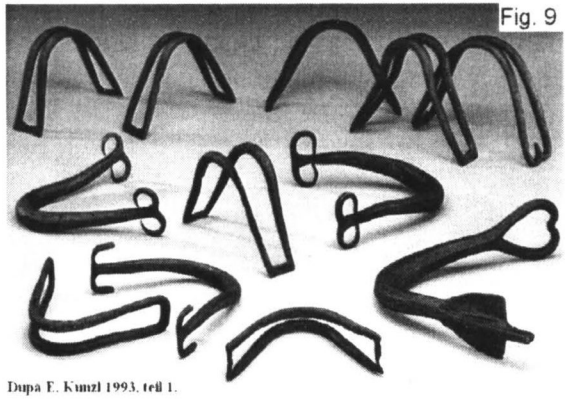

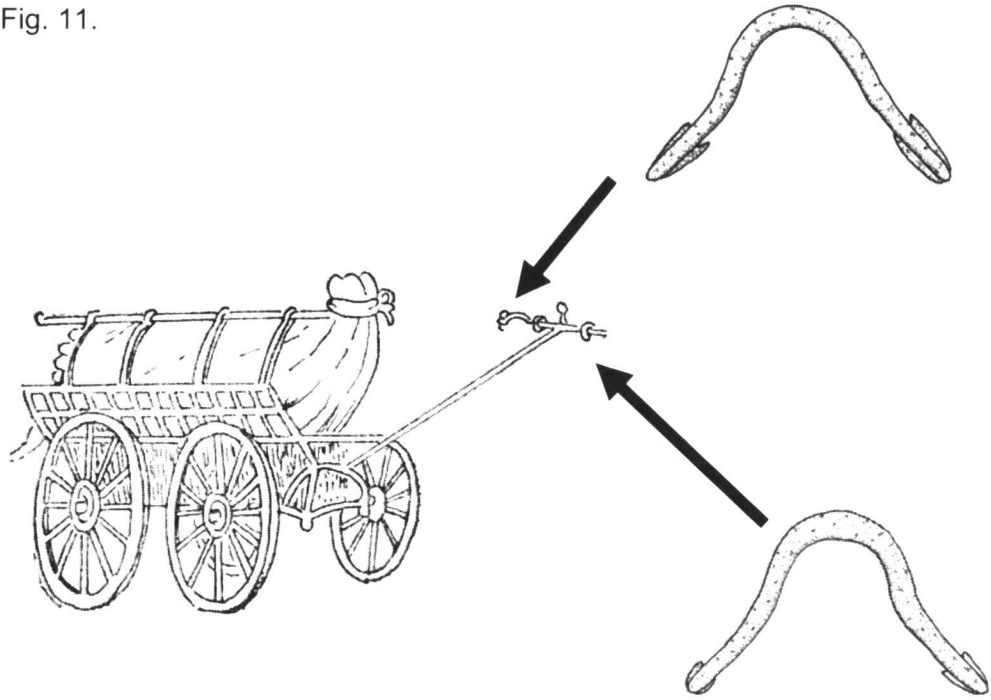
Fig. 9

Dupa E. Kunzl 1993, teil 1.

https://biblioteca-digitala.ro

Fig. 11.

Modul de amplasare al pieselor de jug de la Drobeta.

https://biblioteca-digitala.ro

NOI INFORMAȚII CU PRIVIRE LA CENTURA DE APĂRARE A ORAŞULUI ROMULA (JUD. OLT). CAMPANIA 2007

Mircea Negru, Petre Gherghe, Lucian Amon, George Mihai

După cum se cunoaşte, oraşul Romula a fost înconjurat, în vremea împăratului Filip Arabul[1], cu un zid poligonal, lat de 2 m, prevăzut cu bermă şi fosă[2].

În perioada 23 iulie-3 august autorii articolului de față au participat la o nouă campanie de săpături arheologice care s-a desfăşurat în zona de nord-vest a oraşului antic. Cercetarea a fost efectuată pe latura nordică a zidului lui Filip Arabul, aproape de locul unde această centură defensivă cotea spre sud (fig. 1). În punctul descris, microrelieful înregistrează o uşoară ridicare, un gen de movilă mult aplatizată, din care, prin arătură, au ieşit la suprafață numeroase fragmente de cărămizi şi țigle romane, alături de câteva bucăți de calcar cu urme de prelucrare (fig. 2).

Pe baza acestei observații, am luat în calcul ipoteza ca aici să fi existat o construcție, posibil un turn aferent zidului filipian. Pentru verificarea acestei supoziții, pe suprafața movilei a fost deschisă o secțiune (S.I) orientată aproximativ E-V, cu dimensiunile de 50 x 2 m. Ea a fost împărțită în 25 de carouri, a căror numerotare s-a făcut începând din extremitatea estică. Ulterior, la nord de aceasta, în dreptul carourilor 17-22, a fost adăugată o casetă (C.1) cu dimensiunile de 14 x 1,50 m, separată de secțiune printr-un martor lat de 0,50 m, şi care, ulterior, a fost excavat (fig. 3).

În cele ce urmează nu ne-am propus să realizăm o prezentare exhaustivă a rezultatelor întregii cercetări, rezumându-ne doar la consemnarea observațiile înregistrate cu privire la zidul lui Filip Arabul.

Urmele acestei construcții defensive au fost surprinse în secțiune încă de la mică adâncime, începând din caroul 14 precum şi în caseta alăturată (fig. 4). În dreptul carourilor 16-18 zidul a fost dezvelit în întregime, putându-se astfel reconstitui structura sa (fig. 5).

Peste un strat de cenuşă cu grosime de 3 cm, care probabil reprezenta un mijloc de hidroizolare, este plasat un alt strat, alcătuit din fragmente mici de cărămizi sparte, gros de 20 cm şi identificat la adâncimea de 0,70 – 0,90 m,. El are o lățime de aproximativ 2,40 m. Deasupra acestuia urmează zidul propriu-zis, care se sprijină pe un strat de mortar gros de 3 - 5 cm. Este alcătuit din cărămizi legate tot cu mortar şi are lățimea de 1,10 - 1,20 m. Cel mai bine conservat apare în caroul 18, unde se păstrează pe şase rânduri de cărămizi suprapuse. Deasupra acestui nivel apar numeroase fragmente mari de cărămizi şi țigle dispuse haotic provenind din suprastructura demantelată a zidului.

---

[1] IDR, II, 324.

[2] D. Tudor, *Oltenia romană*, ed. a IV-a, Bucureşti, 1978, p. 183; Cr.M. Vlădescu, *Fortificațiile romane din Dacia Inferior*, Craiova, 1986, p. 40 etc.

https://biblioteca-digitala.ro

Din cele expuse se observă că lățimea stratului format din fragmente mici de cărămizi sparte (2,40 m) o depăşeşte pe cea a zidului propriu-zis (1,10 - 1,20 m). Explicația constă în faptul că la bază, atât paramentul interior cât şi cel exterior al zidului este flancat de câte o bordură lată de 0,60 – 0,70 m, constituită tot din fragmente de cărămizi sparte, peste care s-a aplicat o lutuială superficială de pământ galben. Probabil că aceste borduri aveau un rol de protecție dar şi de soclu (fig. 6-8).

Importante au fost şi elementele consemnate în legătură cu particularitățile constructive observate (de la est la vest) de-a lungul traseului zidului filipian, **la adâncimea la care urmele acestuia au început să fie vizibile**. Din acest punct de vedere se pot delimita mai multe sectoare.

După cum am menționat anterior, zidul a fost intersectat de secțiune începând din caroul 14. Pe un prim sector, lung de 6 m, apar doar fragmente mari de cărămizi şi țigle dispuse dezordonat, care provin din suprastructura acestei construcții defensive.

Urmează un al doilea sector (carourile 17-19), cu lungimea de 5 m, în care urmele zidului sugerează o structură mai masivă şi mai înaltă (fig. 15, 2). Cauza o constituie faptul că aici, printre resturile de cărămizi şi țigle, apar mai multe fragmente mari din calcar sculptat, care, la origine, au aparținut a cel puțin două construcții, probabil funerare (fig. 9).

Prima piesă reprezintă un fragment din capul unui delfin pe care sunt redate înotătoarea dorsală şi un ochi (fig. 10). O sculptură foarte asemănătoare a mai fost descoperită acum două decenii în apropierea zidului lui Filip Arabul din sectorul sud-estic al oraşului[3]. Alte fragmente, sunt decorate cu motivul viței de vie şi cel al şnurului răsucit, caneluri etc. (fig. 11). În sfârşit, amintim şi patru fragmente de inscripții (fig. 12-14). Pe baza caracteristicilor şi a înălțimii literelor, opinăm că acestea provin de la două inscripții diferite, care debutează prin formula D(IS)M(ANIBUS).

Este evident că toate aceste elemente au fost aduse din altă parte şi introduse în structura zidului cu prilejul unei reparații efectuate în grabă şi (sau) pentru a-i conferi acestuia, tocmai în această zonă, mai multă rezistență.

Pe suprafața zidului din cel de al treilea sector (carourile 19-20), cu lungimea de 1,60 m, apare doar o aglomerare alcătuită din spărturi mici de cărămizi, asemănătoare oarecum cu structura unui emplecton (fig. 15, 3).

Pe ultimul sector (carourile 20-21), lung de 2,90 m, zidul capătă o pantă descendentă (fig. 15, 4). Aici apar doar mai multe şiruri de cărămizi, toate plasate oblic, ceea ce sugerează o prăbuşire spre vest. Ținând cont de faptul că un aliniament este alcătuit din 24 de cărămizi şi că grosime unei asemenea cărămizi este de 7 cm, deducem că suprastructura prăbuşită a zidului avea, în momentul alunecării ei, o înălțime de circa 1,70 m. Deoarece toate cărămizile sunt căzute spre vest, bănuim că în această direcție exista un spațiu gol, fără zid.

---

[3] L. Amon, *Une hypothèse au sujet de l'emplacement d'une des fortifications de la ville Romula*, în *In honorem Gheorghe Popilian*, (editor D. Bondoc), Craiova, Ed. Aius, 2006, p. 42.

https://biblioteca-digitala.ro

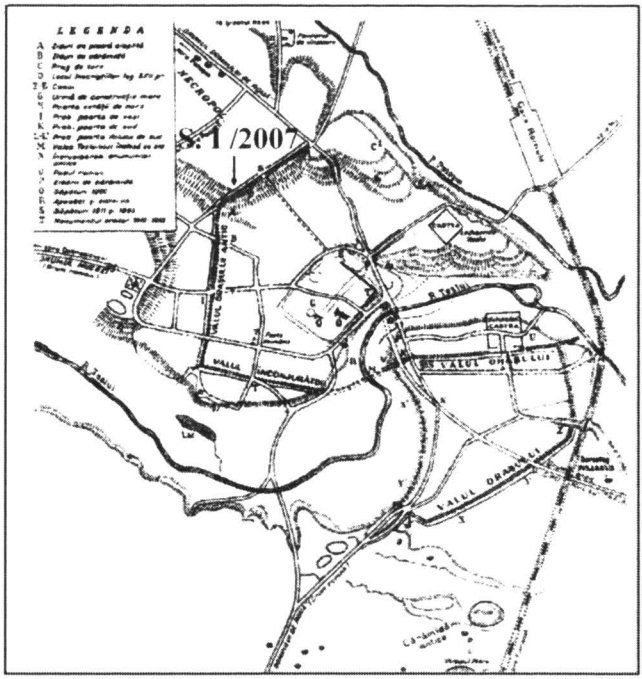
În fine, în carourile 22 -23 urmează o zonă cu lungimea de 4 m în care urmele zidului lipsesc în totalitate, pentru a reapare în zona penultimului carou al secțiunii, 24. Totuşi, în caroul 22, la adâncimea de 0,70 m se păstrează un bloc spart de calcar, aproximativ paralelipipedic şi fasonat pe două laturi, lung de 60 cm, lat de 40 cm şi înalt de 24 cm (fig. 16).

Dintre piesele mărunte, descoperite cu ocazia acestei campanii, ne rezumăm să amintim doar că în stratul corespunzător nivelului zidului au fost identificate numeroase fragmente ceramice de forme diverse, alte obiecte din metal şi os, cât şi monede dintre care o parte au fost identificate şi atribuite împăraților Severus Alexander şi Filip Arabul.

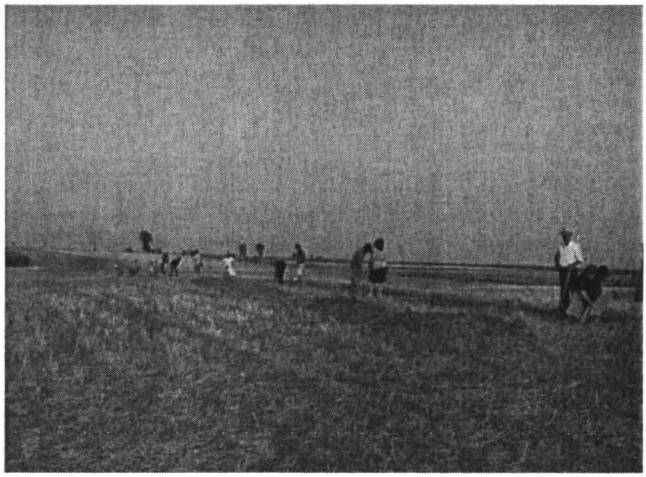
În concluzie, cercetările din vara acestui an au adus un plus de informații cu privire la structura şi dimensiunile pe care zidul edificat în timpul lui Filip Arabul le avea, cel puțin în acest punct. Lățimea acestuia este de maxim 1,20 m şi nu de 2 m, cum era consemnat în literatura de specialitate. Structura sa este constituită din cărămizi legate cu mortar, între care, cu ocazia unor reparații, au fost încastrate şi diverse bucăți de calcar recuperate de la monumente sau construcții dezafectate. Zidul era aşezat pe o temelie alcătuită din spărturi de cărămizi, care, fiind mai lată, avea şi rolul unui soclu sau borduri ce proteja paramentul interior şi exterior al zidului.

În ceea ce priveşte ipoteza existenței în această zonă a unui turn, nu există, cel puțin în acest stadiu al cercetării, argumente care să o susțină. În schimb, anumite indicii descoperite în zona carourilor 20 -23, care dovedesc întreruperea traseului zidului aici, ar putea sugera existența unei noi porți, necunoscută până în prezent. Continuarea cercetării, pe o suprafață mai extinsă, va fi singura în măsură să clarifice aceste aspecte.

https://biblioteca-digitala.ro

1

2

1.Amplasamentul zonei cercetate în campania 2007. **2**.Movila pe care au fost deschise secțiunea S.I şi caseta C1

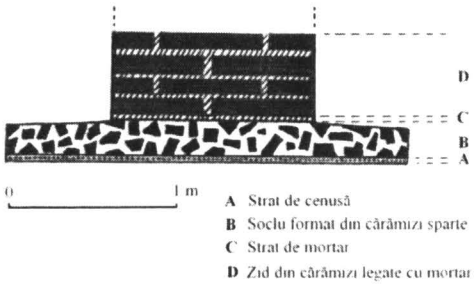
https://biblioteca-digitala.ro

3

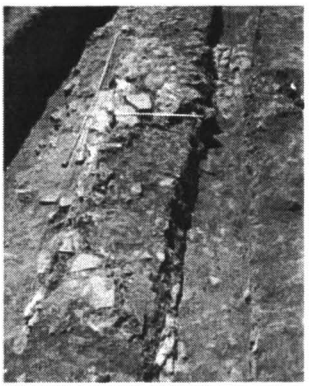

4

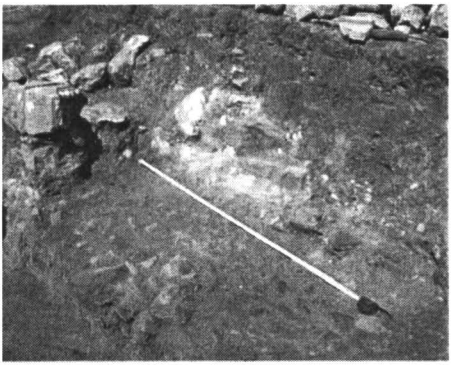

A Strat de cenusă
B Soclu format din cărămizi sparte
C Strat de mortar
D Zid din cărămizi legate cu mortar

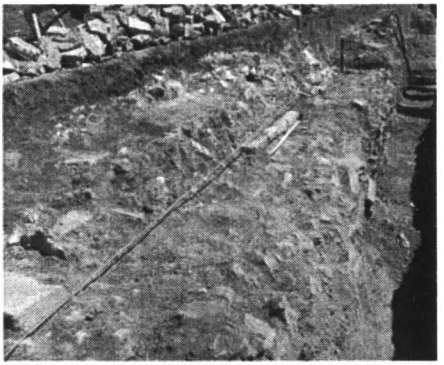
5

6

7

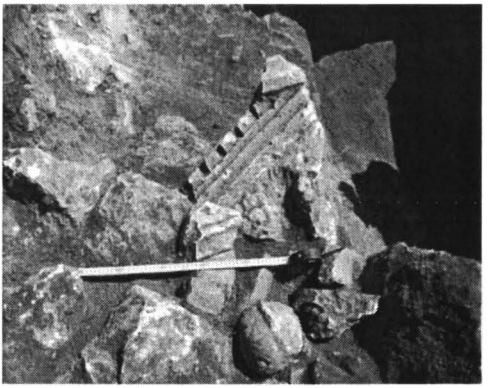

8

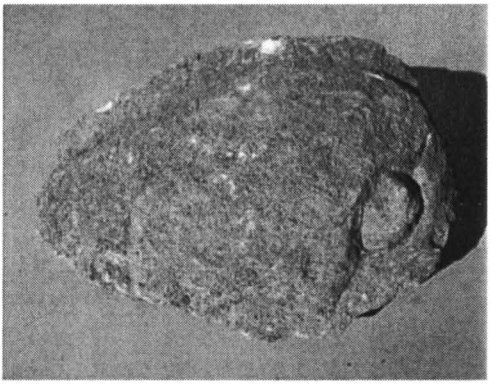
3.Aspect general de la începutul cercetării. **4.**Urmele zidului lui Filip Arabul, surprinse la mică adâncime. **5.**Secțiune prin structura zidului. **6**. Zidul flancat de cele două socluri. **7-8**. Urmele paramentului sudic al zidului

https://biblioteca-digitala.ro

9

10

11

12

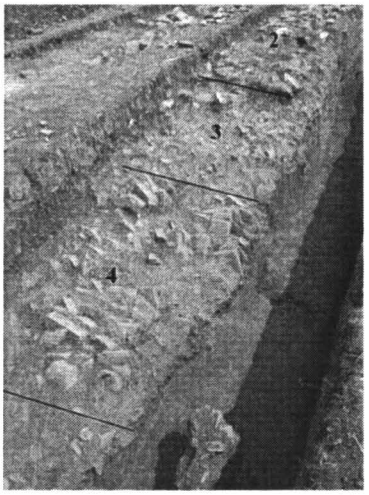
13

14

9.Piese din calcar descoperite în stratul de demantelare din al doilea sector. **10.**Cap de delfin. **11**.Diverse piese sculptate. **12-14**. Fragmente de inscripții.

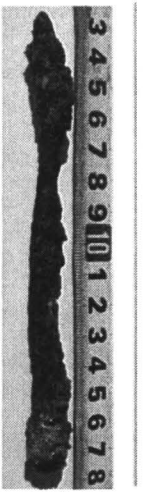

https://biblioteca-digitala.ro

15

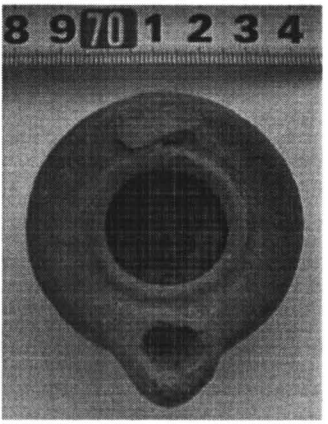
16

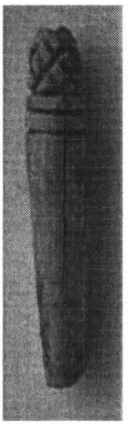

17

18

19

20

21

22

23

15.Ultimele trei sectoare delimitate pe suprafața traseului zidului. **16**.Zona unde zidul este întrerupt (poartă ?). **17-23**.Câteva dintre piesele descoperite în campania 2007 (17, fier; 18-19, ceramică; 20, os; 21-22, bronz; 23, argint).

https://biblioteca-digitala.ro

CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA BENGEŞTI-CIOCADIA JUDEŢUL GORJ

Vasile Marinoiu, Dumitru Hortopan

Ca urmare a unor periegheze arheologice efectuate în anul 2000, în urma informaţiilor primite de la câţiva locuitori din satul Ciocadia (cătunul Bircii), comuna Bengeşti–Ciocadia, în anii ce au urmat s-au desfăşurat cercetări sistematice în acest nou sit arheologic de epocă romană. S-a descoperit aici o *villa rustica* şi o necropolă, care au fost datate, după materialele arheologice scoase la iveală , în secolele II –III d. Hr.

Acest sit arheologic este situat la 34 km nord - est de Târgu Jiu, la 4 km nord de DN 67 Târgu Jiu – Râmnicu Vâlcea şi la 300m est de râul Ciocadia, având următoarele coordonate geografice: latitudine 45° 05' 50" longitudine 23° 35'52" altitudine 226 m - *villa rustica* şi 352 m – necropola.

Dacă cercetările arheologice din *villa rustica* sunt recente (anul 2006), cele din necropolă s-au desfăşurat necontenit din anul 2000.

Necropola romană din punctul „Codrişoare" se află pe un platou ce domină împrejurimile şi ocupă o suprafaţă de cca. 3 ha, teren ce aparţine locuitorilor din zonă, unii dintre aceştia nefiind întotdeauna înţelegători cu demersul nostru ştiinţific.

Cercetările din necropolă au dus la descoperirea a şapte morminte, dintre care şase de incineraţie şi unul de inhumaţie. Acesta din urmă a fost scos la iveală în anul 2005, la adâncimea de 0,70 m faţă de nivelul actual de călcare, el având o formă dreptunghiulară şi fiind zidit cu cărămidă. Are dimensiunile de 1,80 m lungime, 0,47 m lăţime şi adâncimea de 0,40 m şi este orientat SV –NE.

Mormântul a fost jefuit încă din antichitate, lipsind obiectele ce fuseseră depuse în el, iar scheletul era răvăşit (s-a păstrat cea mai mare parte din craniu şi oase ale membrelor inferioare şi superioare). În apropierea mormântului s-au descoperit mai multe obiecte ce fuseseră aruncate cu prilejul jefuirii acestuia. Amintim dintre acestea, un fragment dintr-un vas de sticlă –*unguentarium,* ce avea înălţimea de 8,3 cm, din care se păstrează gâtul şi o parte din corpul sferic, o fibulă de argint de tip ancoră, o piesă de harnaşament din bronz, precum şi o toartă de la un vas de bronz ce avea în partea superioară (în basorelief) reprezentat un cap de leu, iar în cea inferioară un cap de gorgonă. Această toartă provine de la un vas *oinochoe,* şi are dimensiunile de 14,9 cm înălţime şi 1,5 cm lăţime.

În afara acestui mormânt, începând din anul 2000 am descoperit şase morminte de incineraţie de tip *ustrinum*, ale căror gropi sepulcrale aveau forme circulare sau rectangulare. Cel descoperit în anul 2006, are o formă rectangulară cu dimensiunile de 1,40 x 0,70 m, fiind orientat N – S şi marcat de un ring realizat din cărămizi, ţigle şi piatră de râu.

Resturile cremaţiei (oasele calcinate, cenuşa şi cărbunele), în toate cele şase morminte, erau depuse pe fundul gropii şi erau însoţite de vase

https://biblioteca-digitala.ro

ceramice (lucrate cu mâna sau la roată şi păstrate fragmentar), precum şi de obiecte din bronz sau argint (obiecte de uz casnic şi bijuterii). Dintre aceste obiecte amintim descoperirea a doi cercei de argint filigranați (unul de tip „Nodul lui Hercule", iar celălalt cu o piatră semipreţioasă), două inele (unul de argint şi unul de fier, ultimul având gravat pe placă chipul zeului Mercur), aplice traforate de bronz, fibule din bronz (tipul puternic profilat, tipul ancoră, cu capete sub formă de bulb de ceapă etc.), mărgele discoidale din os, cuțite din fier, piroane de fier de diferite dimensiuni etc. Tot aici s-a descoperit şi o monedă de bronz, un as, emis de împăratul Caracalla pentru mama sa Iulia Domna în anii 211-217 (AE↓ Av., *IVLIA PIA FELIX AVG., Rv. VESTA.* RIC 595, anii 211 – 217*)*. Toate aceste materiale pot data necropola în secolele II – III d. Hr.

În apropierea unor morminte (cele descoperite în anul 2000 şi 2006), au apărut fundațiile unor edificii, ce ar putea să aibă o destinație religioasă. Cercetările viitoare ar putea preciza destinația acestora.

Villa rustica, semnalată în anul 2006, la poalele platoului, la 300 m sud de necropolă, ne-a determinat să deschidem două secțiuni, ambele orientate N- S, de dimensiunile de 8 x 2 m şi respectiv 6 x 2 m. Încă de la îndepărtarea stratului vegetal au apărut materiale de construcție de factură romană : țigle, olane, fragmente de vase ceramice lucrate la roată, piroane de fier etc.

La adâncimea de 0,25 m a apărut fundația unei clădiri , executată din piatră de râu legată cu mortar de var, ce are o grosime de 0,64 –0,68 m. Fundația a fost descoperită pe două laturi, pe o lungime de 8,64 m şi respectiv 5,40 m, urmând ca cercetările viitoare să delimiteze conturul întregii clădiri.

Una din laturile fundației a fost întreruptă pe o lățime de 0,70 m, în apropierea colțului sud-estic, unde s-a descoperit scheletul unui om înhumat la adâncimea de 0,80 m şi orientat E-V (după canoanele creştine). Lungimea scheletului este de 1,62 m. Nu s-a descoperit inventar funerar, dar poziția scheletului ne determină să credem că a fost înhumat cu mult timp după părăsirea aşezării rurale romane (probabil după sec. al VI-lea). Poate că cel de-al doilea schelet, ale cărui oseminte se observă în profilul vestic al secțiunii, ne vor da mai multe detalii privind perioada înhumării.

Pe lângă materialul arheologic amintit mai sus, în cele două secțiuni s-au descoperit şi patru monede (doi denari şi doi dupondius), monede care vin să precizeze perioada în care a funcționat *villa rustica* de la Ciocadia, ele fiind emise în sec. II-III d.Hr. (1. AE ↑, Av. *ANTONINVS AVG [PIVS P.P.];* Rv. *CONCORDIA?, Φ.29 mm, anii 140 –144;* 2. Ag ↓, Av. *DIVVS ANTONINVS,* Rv. *CONSECRATIO,* diametrul 18 mm, RIC,433, Roma, anii 161 –162; 3. Ag↓,Av. *IVLIA MAESA AVG.,* Rv.,*PVDICITIA,* diametrul 18 mm, RIC,268, anul 223; 4. AE ↑, Av. *IMP.CAES.M.AVR.SEV.[ALEXAND AVG],* Rv. Zeul Marte, *PMTRP. VI COS II P.P.S.C.,* Φ 26 mm, RIC II/IV, nr. 457, anul 227).

https://biblioteca-digitala.ro

Cercetările arheologice din acest an s-au desfăşurat în perioada 3 septembrie – 18 octombrie 2007, atât în *billla rustica*, cât şi în necropola din punctul *„Codrişoare"*.

În *villa rustica* s-au trasat 3 secţiuni de câte 10X2 m.

S-au descoperit zidurile de la *villa rustica*, materiale de construcţie (ţigle, olane, piroane din fier), vase de uz casnic, o fibulă din bronz, două monede de la începutul sec. al III-lea d. Hr.

Monedele sunt emise în timpul împăraţilor Septimius Severus şi Caracalla.

1. Denar – Septimius Severus
   – Ag. Av, *SEVERVS AVG PART. MAX*
   - Rv, *RESTITVTOR VRBIS*
   - Φ 19mm RIC IV/1, nr. 167a, anii 200 – 201, atelier Roma.
2. Denar – Caracalla
   - Ag. Av↓, *ANTONINVUS PIVS AVG*
   - RV. *INDVLGEN TIA AVGG*

   în exergă: *INCARTH*

   Φ18 mm RIC, 130(a), Anii 211-217, Atelier Roma.

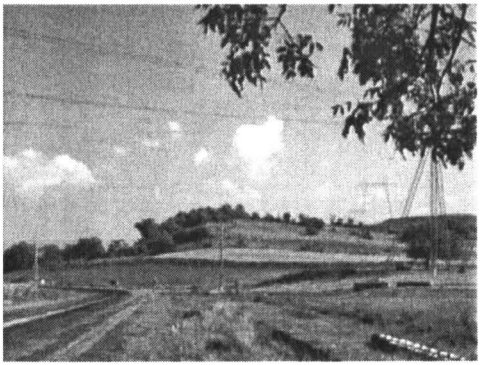
În secţiunile trasate au apărut 4 morminte creştine, un vas ceramic şi o monedă de argint de la domnitorul Dan al II-lea.

În necropola romană din punctul *„Codrişoare"* s-au trasat 2 secţiuni de 11X2 m unde s-au descoperit 3 morminte de incineraţie cu materiale ce le pot data la sfârşitul sec. al II-lea (după fibula cu balama tip ancoră). S-au descoperit cuţite de fier, un *stilum*, fragmente de sticlă etc. Aici s-a descoperit şi o bază de stelă funerară la adâncimea de 70 cm. Nu am putut descoperi stela, ea fiind ori distrusă, ori în apropiere.

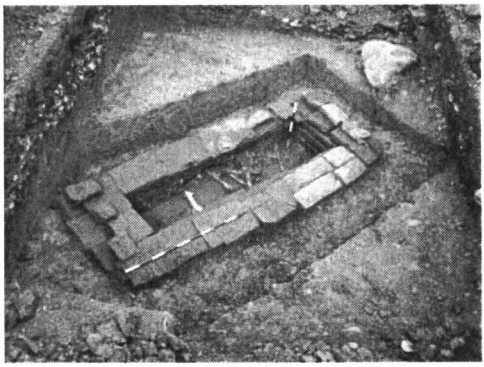
Rezultatele cercetărilor arheologice de la Ciocadia, de-a lungul celor şapte ani, cât s-au desfăşurat până în prezent, ne determină să considerăm că aici a existat o *villa rustica* şi necropola sa birituală romană, ce datează din secolel II –III d. Hr., dar şi o necropolă medievală din sec. al XV-lea

Obiectivele cercetărilor viitoare se vor axa pe investigarea altor complexe funerare din cele două necropole, dar mai ales pe delimitarea incintei fermei romane din această zonă.

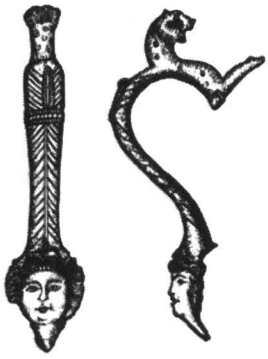

https://biblioteca-digitala.ro

Vedere spre necropolă

Mormânt roman de inhumație

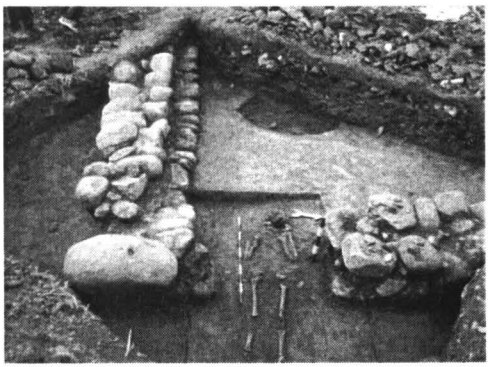
TOARTĂ BRONZ - BENGEȘTI CIOCADIA -
SC 1/1-2005 -

Morminte medievale, secolul al XV-lea

Morminte medievale, secolul al XV-lea

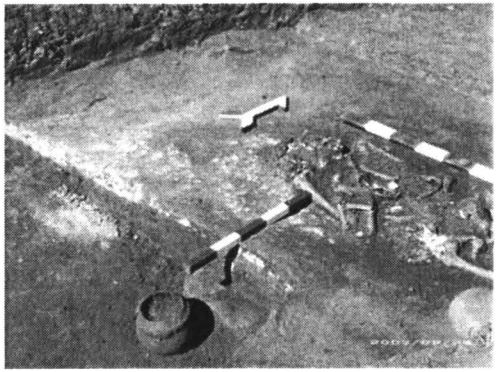

Fundații *villa rustica*

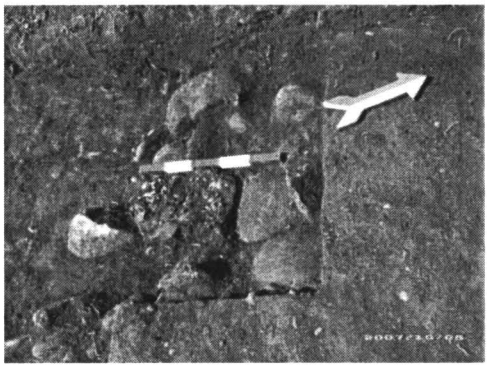

https://biblioteca-digitala.ro

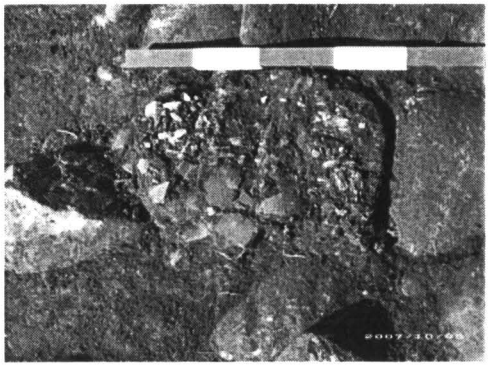
Bază de stelă funerară romană

Mormânt medieval, secolul al XV-lea

Morminte de incinerație - romane

Morminte de incinerație - romane

https://biblioteca-digitala.ro

CONSTRUCȚII CU CARACTER PUBLIC ŞI PRIVAT SITUATE DE-A LUNGUL DRUMURILOR ROMANE DIN BANAT.

Ovidiu Bozu

Public and private roman constructions along the roman roads in Banat

Leaving from the Danube, through *Lederata and Dierna,* two roads that by-pass the Banat Mountains, one to the west and one that roams through the Timiş-Cerna depression, will meet at *Tibiscum.* From here they will fork off towards Mureş Valley and Bistra Valley and will enter the carpathian Dacia. Another Roman road roams from the south-west to the north-east the Bozovici depression, connecting the two main routes: *Lederata-Tibiscum* and *Dierna-Tibiscum.*

Beside the Roman camps that are located along these roads, the archaeological discoveries have also located civil constructions, both private and public, around which there have developed civil localities. Such public or private buildings have been located and investigated at Băile Herculane, Mehadia, Domaşnea, Bucoşniţa, Petroşniţa, Valea Timişului, Caransebeş, Iaz, along *Dierna – Tibiscum* route.

BĂILE HERCULANE The amphitheatre's ruins were located at a distance of 183 m from the native rock situated in the middle of Cerna River. There was built in stone the bridges pillar. At 42,70 m distance from the left riverside. According to the austrian cartographers, the amphitheatre, with the stone foundation, had an outer diameter of 47,40 m, and an inner diameter of 41,70 m. The enclosure's circumference, as a main element of form and capacity, was probably about 148 m, with a inner surface of 1852 sqm. The arena, which was the area designated to entertainment, surrounded by the wall's circle, probably had a surface of 1498,60 sqm, with a circumference of 142 m.

A roman bath's plan had a built surface of 667 sqm and a number of 11 chambers. The thermal spring known today as *Izvorul Higiei,* mapped in 1774, was built over this roman bath.

The romans built five enclosed thermal springs in the Cerna's steep bank, at a height of 10 m, between the Cerna's permanent riverbed and the building's level which today bares the name of The Apollo Thermal Complex, at 4 to 6 m from the right riverside of Cerna river. The walls enclose surfaces with different dimensions: 21,46 sqm, 23 sqm and 23,70 sqm

CARANSEBEŞ Point: *Câmpul lui Corneanu Mansio* type Roman construction, located at the exit from Caransebeş 150-200 m away from DN 6 Caransebeş – Orşova near the roman road Dierna – Tibiscum. Investigated built surface: 2500 m^2. Architectural elements: inner wall 90 cm wide, 60-70 cm tall above the base, a building with six rooms, walls made of river rocks fixed with earth 60 cm wide, with an average height of 70 cm. Not all the walls were built with mortar, there are no *hypocaust* installations. Along the northern inner wall, at 5 and 7 m on the inside there is a space, 2 m wide, with a roof of ridge tiles disposed in 2 rows, sustained by a wood structure, probably a barn. Archaeological material: provincial roman pottery, fine and semi – fine, 2 fibulae 2 spear apex, 7 Vespasian, Faustina junior, Crispina coins.

CARANSEBEŞ Point: *Măhala Villa rustica* type Roman construction, located along DN 6 Caransebeş – Orşova at the exit from Caransebeş to Orşova, on the left banck af the Sebeş river, at I km from DN 6, and 500-700 m N-E of the former animal farm from Caransebeş, near the roman road Caransebeş – Tibiscum. Investigated built surface: 147,5 m^2 (14,75/10 m) Architectural elements: inner wall built in stone and earth, a building with 3 rooms (A,B and C), one of which has an apse; walls built in the *opus incertum* technique with river rocks caught in mortar, 80 cm wide well

https://biblioteca-digitala.ro

preserved mortar floor 20 cm thick plastered inner walls, *hypocaustum* installation; *tegulae mamatae*, pipes/*tubi* for hot air. Archaeological material: very few pottery, a bronze pad, a fragment from a rush light, embossed with floral motifs a six-angled glass bead, 6 tiles with the inscription: *AEP*. Age determination: the 2nd century AD.

LAPUSNICELPoint: Vineşti hill – *Cetate Mansio-statio* type Roman construction. On DJ 57 B Mehadia - Iablanița - Bozovici - Anina at about 700 m right of the milestone nr 77; placed at a Roman crossroad. Built surface: 3261 m^2; 2925 m^2 represents the main building and 336 m^2 the bathrooms. Architectural elements: rectangular outline precinct wall, walls built in the *opus incertum* technique from stone quarry and also river stones, well caught in mortar, preserved at the base level, between 80 cm and 1,60 m as in the apsed rooms; *hypocaustum* instalation, with 80 cm tall pillars, including 23 cm floors made of *cocciopesto*; pipes (*tubi*) for hot air, caught in the mortar of the inner walls of the apsed rooms; *Taegule mamatae*: a level of mortar plastered with a Pompeian – red colour, walls plastered in white and Pompeian – red. Bath No. I *frigidarium*: external diameter - 4,80 m; inner diameter - 3,25 m, plastered on the outside in white. Bath No. II *caldarium* external diameter - 5,75 m; inner diameter - 4 m, plastred in Pompeian - red on the outside; the inner side of the pool is made of a mortar floor with small rocks af 30-35 cm in diameter, paved with bricks of 30/30/5 cm covered with a 5 cm layer of *cocciopesto*. No archaeological material has been discovered, except a bronze button.

DALBOŞEȚ Point: *Dragomireana*. *Villa rustica* type Roman construction (D.Protase 1975); *statio-mansio* (O.Bozu,1979). Along DN 57 B Mehadia - Iblanița - Lapuşnicel - Dalboşeț - Şopotu Nou on the left side of Nera river at about 1 km from the entrance in Dalboşeț. Roman crossroad: through Şopotu Nou, Sasca, on the valley of the Nera river, toward Lederata, and further on, through Bârzului Valley, over the Almăj mountains at the Danube. Built surface: 6800 m^2. Architectural elements: square outline, the roman road passes along the south frontage of the building; Inner wall built in the *opus incertum* technique with river rocks and also pit stones, preserved between 80 cm and 1,30 m from the base; inner court with a surface of 672 m^2 (31,40 / 21,40 m); about 40 rooms of different sizes; 3 basins located in the west corner of the building; the walls of the rooms are redressed in red, brown, white and green. Archaeological material: 250 unbroken and fractionary flower pots.

Along the *Lederata-Tibiscum* road there were located and investigated, up until now, the roman constructions from Berzovia's, Ramna's and Brebu's boundaries **(Pl. VIII//1)**

BERZOVIA A Roman construction near the IIII Flavia Felix Legion's camp appears on Hoffinger's excavation plan since 1783. This building, with more heated rooms – one of which resembles a water basin with steps – probably belonged to the camps thermas.

RAMNA Point: *Berani*. *Taberna* or *villa rustica* type Roman construction. At Dealul Mare foot-hill, half the way between Bocşa Vasiova and Ramna. Investigated built surface: 48 m^2 (10,8 /4,45 m). Architectural elements: simple rectangular outline, a dwelling with 2 rooms, *opus incertum* walls built of pit rocks caught in mortar 80 cm wide and 25 cm tall; *hypocaustum* installation; rectangular *praefurmium* (2,70/1,25 m) on the south side of the building; a floor built from *cocciopesto*, 25 cm thick. Archaeological material: few pottery fragments, a *pillum*, nails. Age determination: 2nd-3rd century AD.

BREBU Point: *Gura Văii* Roman construction : inn sau *therma*. On DN 6 Reşița – Caransebeş at 3 km NE from the Brebu village, on the right side of *Valea Matului* brook, 50 m from the road, at about 30 km from Tibiscum. Preserved built surface : 380 sqm. Architectural elements: no. of rooms: 11, inner liveable area: 84 m^2, rooms with *hypocaustum* on the north side (B; C; D; F), pool *Inatatio* (4,50/3,50 m) with *opus signium* floor. Age determination: 2nd-3rd century AD. Archaeological recovery site: 1980. *In situ* bracing: 1980.

https://biblioteca-digitala.ro

Along the Danubes banatian riverside there are located several roman settlements, along a nowadays fludded roman road. Parts of this road can be seen when the Danube's depth lowers at Liubcova-*Grind II* and Gornea-*Ţărmuri* points.

GORNEA Point: *Căuniţa de Sus.* Roman construction: *villa rustica* type. Owner: probably (acc. to N.Gudea) *Oppius Iulianus*. Near the 76 km milestone on the road from Orşova to Moldova Veche. The Danube has covered the traces of the roman road apprised by O.Bozu in 1997 at Gornea-*Ţărmuri* and Liubcova-*Grind II,* about 300 m from the present day road. Built surface: 113,5 sqm (19,40/5,85 m). Architectural elements: a building with 5 rooms, one of which is apsed, *opus incertum* walls built in pit-stone caught in mortar 75-80 cm wide and a height of 70 cm, the floor in rooms B,C,D is made of *cocciopesto*, 12-14 cm thick; in rooms A and F the floor has a layer of sand and gravel on top of which were layed bricks covered with a thin layer of *cocciopesto*; the *hypocaustum* heated 3 of the 4 rooms; the *furmium* was near the northern wall of the building with the dimensions of 5,20/5,35 m, built in stone and bricks, with a tile roof. Rich archaeological material: *tegulae* with the stamp of VII Claudia legion. Age determination: from the last quarter of the 1st century AD untill the 4th century AD.

MOLDOVA NOUĂ Point: *Ogaşul Băieşului.* Roman construction: *villa* belonging to a family of roman miners. In the Almăj Mountains, at 7 km of Moldova Nouă. Built surface: 392 m^2 (28m/14m). Architectural elements: rectangular outline, inner wall, a building with 8 rooms, an inner courtyard paved with bricks of 50/50 cm; an annex built in stone with 3 rooms; *opus incertum* walls of pit-stone caught in mortar; the floors are made of mortar; *hypocaust* installation. Archaeological material: pottery fragments, caster fragments, tiles with the stamp of VII Claudia. Age determination: 2nd-3rd century AD.

Most of the roman constructions along the roman roads in Banat, investigated so far, were built, considering the construction technique, using quary stone, but also rolling stones glued together with high quality mortary. The only exception is the roman construction from *Câmpul lui Corneanu*-Caransebeş.

The planimetry and architecture of those roman constructions, whether simple with few rooms, or complex with dozens of rooms (such as the ones from Dalboşeţ, Lăpuşnicel an Băile Herculane with well preserved walls, *hypocaustum*, baths, colored coating etc.) place the Banat on a leading position in the Roman Dacia's architectural landscape.

La baza drumurilor romane din Banat, cum de altfel pentru întreaga reţea rutieră a imperiului, au stat arterele naturale, utilizate de om din cele mai îndepărtate vremuri. De-a lungul lor s-au scurs populaţiile preistorice, au fost vehiculate bunuri materiale şi culturale, s-au înfruntat imperii. Culoarul tectonic Timiş-Cerna, culoarul Bistrei, Valea Mureşului, ca artere naturale din sud-vestul României, au stat la baza reţelei rutiere, ce avea să se dezvolte în Dacia romană.

Având ca punct de plecare Dunărea, prin *Lederata* şi *Dierna* , două drumuri ce ocoleau Munţii Banatului, unul pe la vest şi altul străbătând depresiunea culoar Timiş-Cerna, se vor întâlni la Tibiscum, de unde se vor ramifica spre valea Mureşului şi valea Bistrei, pentru a pătrunde în Dacia intercarpatică[1]. Un alt drum roman străbate de la sud-vest spre nord-est, depresiunea intramontană Bozovici, făcând legătura între cele două rute principale *Lederata-Tibiscum* şi *Dierna-Tibiscum.*

[1] Răuţ, Bozu, Petrovschi, 1977, - O.Răuţ, O.Bozu, R.Petrovschi, *Drumurile romane în Banat,* în *Banatica*, IV, 1977, Reşiţa, p.136

https://biblioteca-digitala.ro

Pe lângă castrele romane existente de-a lungul drumurilor romane din Banat, descoperirile arheologice au localizat construcții cu caracter civil, privat şi de utilitate publică, în jurul cărora s-au dezvoltate adevărate localități rutiere. Astfel de construcții de utilitate publică sau privată, pe ruta Dierna –Tibiscum, au fost localizate şi cercetate la Băile Herculane, Mehadia, Domaşnea, Bucoşnița, Petroşnița, Valea Timişului, Caransebeş , Iaz. (Pl. I/ 1).

BĂILE HERCULANE, județul Caraş-Severin.

În Arhivele Statului din Caransebeş, județul Caraş-Severin, se păstrează un document cartografic din anul 1774[2], care prezintă configurația stațiunii Băile Herculane unde sunt desenate planul unui amfiteatru, izvoare şi băi thermale amenajate, ziduri şi canale romane.

Ruinele amfiteatrului erau situate la 183 m de stânca nativă din mijlocul râului Cerna, pe care a fost zidit în piatră piciorul de susținere a podului şi la 42,70m distanță de malul stâng al râului. Cu fundații din piatră, amfiteatrul, conform cartografilor austrieci, avea diametrul exterior de 47,40 m, iar cel interior de 41,70 m. Circumferința incintei, ca principal element al formei şi capacității, era probabil de cca.148 m, cu o suprafață circumscrisă de 1852 mp. Arena, spațiul destinat jocurilor amfiteatrale, cuprinsă în inelul zidului, avea probabil o suprafață de 1498,60 mp, cu o circumferință de 142 m (Pl. I/2). Arhitecții şi constructorii austrieci, au fost obligați să țină cont de masivitatea ruinelor ca să plaseze în spațiul fostului amfiteatru roman un parc dreptunghiular cu terase în trepte, prezent şi astăzi în centrul istoric al stațiunii Băile Herculane (Pl. I/3)[3].

Planul unei băi romane, peste care a fost amenajat mai târziu izvorul termal cuoscut astăzi sub denumirea de *Izvorul Higiei*, aşa cum a fost cartografiat la 1774, ocupa o suprafață construită de 667 mp numărând 11 încăperi. Încăperea "d" din centrul clădirii având 60,80 mp, era prevăzută cu un bazin circular cu trepte, ce coborau spre fundul bazinului cu apă termală cu diametrul de 5 m.. În încăperea "g" funcționa un alt bazin dreptunghiular, cu laturile de 8/4,20 m., de aproximativ 33 mp.Destinat înotului, era de asemena prevăzut cu trepte, ce coborau spre luciul apei termale. Între bazin şi pereții laterali ai încăperii, lipiți de aceştia, bazinul termal dispunea de un număr de 18 bănci de formă pătrată cu o suprafață de 1,60 mp (Pl. I/4)[4].

În malul abrupt al Cernei, la o diferență de nivel de aproximativ 10 m, între cursul permanent al Cernei şi nivelul clădirilor ce astăzi poartă denumirea de complexul termal Apollo, la o distanță de 4-6 m de malul drept al Cernei, romanii au amenajat spre folosință terapeutică, în spații închise,

---

[2] *Plan von demen Bäden zu Mehadia, unwweith Orsova Erklärung der Buchstaaben,* Arhivele Statului, Filiala Caransebeş, Județul Caraş-Severin, fond 116, Colecția planuri, nr.inv. 222, cota 215/1774.

[3] Ovidiu Bozu, Vidu Micli, *Edificii publice şi amenajări thermale romane pe un plan al stațiunii Băile Herculane din 1774*, în *Patrimonium Banaticum*, IV, Timişoara, 2005, p.124-125, 130, Pl. I/2, Pl.V/1 .

[4] Ibidem., p.125-126, p.141, P.Pl.IV.

https://biblioteca-digitala.ro

un număr de cinci izvoare termale. Zidurile inchid suprafețe interioare cu suprafețe cuprinse între 21,46 mp, 23 mp şi 23,70 mp[5].

Astăzi trama stradală, edificiile moderne şi contemporane din centrul istoric al staţiunii balneare Băile Herculane suprapun pe cele consemnate cartografic în anul 1774 sau menționate de Nicolae Stoica de Hațeg în cronica sa[6].

MEHADIA, comuna Mehadia, județul Caraş-Severin.

Antica aşezare romană *Praetorium*, se află pe culoarul Timiş-Cerna, la aproximativ 29 km. nord de *Dierna*-Orşova şi la 83 km de *Tibiscum*-Jupa. Situată la 3 km nord de comuna Mehadia, în punctul numit de localnici *Zidina* şi *Luncă*. Se întindea pe o suprafață de aproximativ 7 ha între şoseaua națională Caransebeş-Orşova, în zona de confluență a râului Bolvaşnița cu râul Belareca. Cercetările intreprinse în acest sit arheologic evidențiază o serie de construcții cu caracter public şi privat[7].

La est de castru, în fața porții *principalis dextra*, este consemnată existența a două clădiri A şi B[8] (Pl. II/1). Din clădirea A, a fost cercetată o încăpere cu un plan dreptunghiular, cu dimensiunile de 10,70/6,60 m şi o suprafață interioară de 70,62 mp. Zidurile sunt prinse cu mortar având o lățime de 60-70 cm. Din colțul de nord-est al încăperii se desprinde o altă încăpere ale cărei dimensiuni, în afară de lungimea zidurilor de 9,50 m, 4,50 m şi 4 m nu se cunosc.

La 4 m spre nord de corpul de clădire A, au fost delimitate doar zidurile în lungime de 12 şi respectiv de 6 m de pe latura de sud-est a clădirii B prevăzută cu o absidă semicirculară cu diametrul probabil de 3 m[9]. De asemenea în malul râului Belareca au fost identificate un număr de trei clădiri din care s-au păstrat doar laturile de est, restul fiind distruse de apele râului (Pl. II/2). Cu un plan dreptunghiular şi ziduri din piatră de râu prinse în mortar, cele trei clădiri, situate una de alta la distanțe de 9,50 m şi respectiv 6,50 m, se aliniază pe direcția est, ceea ce i-a determinat pe autorii monografiei acestui sit arheologic să opineze: "*prezența unei stradele în interiorul aşezării, dacă nu cumva ar putea fi chiar drumul roman principal care mergea spre nord*"[10]

Clădirea băii romane aparținând aşezării şi castrului roman de la Mehadia era situată la cca. 108 m sud de castru şi la aproximativ 50 m de malul stâng al râului Belareca. Orientată cu axa pe direcția nord-est-sud-vest, cu un plan dreptunghiular, ocupa o suprafață zidită în piatră prinsă cu mortar de 232 mp (Pl. II/3). Amenajările interioare constau dintr-un număr de

---

[5] Ibidem., p.127-128, 138 PL II/2.

[6] Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*, în Cronicile medievale ale României, VII, studiu şi ediție de Damaschin Mioc, Bucureşti, 1969, p.8-83, 173.

[7] M.Macrea, N.Gudea, I.Moțu, , op.cit., p.59-60 , Fig.2

8 Ibidem, p.56, Fig .7

[9] Ibidem.

[10] Ibidem., p.61

https://biblioteca-digitala.ro

şase încăperi din care trei prevăzute cu abside care asigurau minimum necesar funcţionării unei băi romane.[11]

DOMAŞNEA, comuna Domaşnea, judeţul Caraş-Severin.

În zona de confluenţă a pârâurilor Domaşnea şi Luncavița, în punctul *Coveiul lui Iocşa*, situat în dreapta şoselei naţionale Caransebeş-Orşova, la 1 km de la ieşirea din comuna Domaşnea, arheologic a fost localizată o aşezare romană, cu urme evidente de clădiri cu fundaţii de piatră şi mortar care se extind şi în dreapta şoselei. Săpăturile arheologice de salvare din anul 2007, executate cu ocazia modernizării DN 7, au localizat în dreapta şoselei, prezenţa unor construcţii romane din lemn şi chirpic acoperite cu ţigle. În urma cercetării efectuate a rezultat un bogat material ceramic şi o cantitate impresionantă de ţigle romane. Pe dealul Domaşnea-Poarta Orientală, în anul 1828, cu ocazia executării drumului a fost descoperită o construcţie romană cu laturile de 38/32 m de unde provine diploma militară datată 159, emisă de Antoninus Pius[12]. De asemena în vatra satului, pe Mala Lungă şi la casa lui Românu Nicolae, sunt semnalate urmele altor construcţii romane.

BUCOŞNIŢA, comuna Bucoşniţa, judeţul Caraş-Severin

Cu ocazia modernizării şoselei naţionale DN 6 pe partea dreaptă a şoselei din direcţia Caransebeş-Orşova, a fost dezvelită şi cercetată parţial o construcţie romană situată de asemenea în apropierea drumului roman Dierna-Tibiscum[13].

PETROŞNIŢA, comuna Petroşniţa, judeţul Caraş-Severin

Săpăturile arheologice de salvare întreprinse în *Lunca Timişului*, la cca. 200 m vest din dreptul bornei cu km 10 de pe şoseaua Caransebeş-Orşova[14](Pl. III/1), au dus la identificarea unei construcţii romane. A fost cercetată doar o porţiune dintr-o încăpere cu două ziduri construite din piatră fasonată late de 1,25 m, legate cu mortar, păstrându-se, de la bază pe o înălţime de 75-85 cm, şi urmele unui zid scos.[15] Autorul cercetărilor arheologice menţionează existenţa în interiorul încăperii a două nivele de locuire, iar în exteriorul zidurilor, la o distanţă de 3,50 m a unui şanţ adânc de -1,50 m (Pl. III/2)[16]. Fără a se menţiona de către autor funcţionalitatea acestei construcţii romane, situată la 17 km de castrul militar de la Tibiscum[17], pe baza puţinului material special descoperit cu ocazia cercetării[18], se poate sugera existenţa în lunca Timişului a unei *villae*

---

[11] Ibidem., p.70-73 , Fig.13

[12] *Inscripţiile Daciei Romane*, III/1, Buc. 1975, p.121

[13] Săpături de salvare 2006 efectuate de Dumitru Ţeicu şi Adrian Ardeţ prezentate cu ocazia simpozionului

[14] Adrian Ardeţ, *O construcţie romană descoperită la Petroşniţa (jud.Caraş-Severin)*, în *Banatica* 15, I, Reşiţa, 2000, p.217-222.

[15] Ibidem, p.221, Pl.2

[16] Ibidem., p.217-218

[17] Ibidem, p.217

[18] Ibidem., p.218, p.222, Pl.3. unde sunt menţionate: fragment de opaiţ, fibulă de bronz, instrumente pentru scris din os (*stylum*), cărămidă romană cu incizi, o monedă de bronz cu efigia împăratului Geta.

https://biblioteca-digitala.ro

rusticae şi că, la fel ca şi alte construcţii romane din zonă, acesta se află în vecinătatea apropiată a drumului roman Dierna-Tibiscum.

VALEA TIMIŞULUI, comuna Buchin, judeţul Caraş-Severin

În trama stradală a satului, în anul 2005, cu ocazia executării lucrărilor pentru introducerea conductelor pentru apă potabilă, au fost surprinse ziduri aparţinând unor construcţii romane[19].

CARANSEBEŞ, municipiul Caransebeş, judeţul Caraş-Severin.

Câmpul lui Corneanu

Locul numit de localnici *Câmpul lui Corneanu* se află situat la 150-200m de DN 6 Caransebeş-Orşova. În acest punct, în anul 1975, cerectările arheologice au dus la dezvelirea unei clădiri romane cu zid de incintă ce închide o suprafaţă construită de 2500 mp. (Pl. IV/1)

Zidurile de incintă pe toate cele patru laturi măsoară 50 m, au fost construite din piatră de râu prinsă cu pământ, late de 90 cm. Structura zidurilor constă dintr-o fundaţie adâncă de 20 cm din piatră nelegată. În elevaţie, zidurile se păstrează pe o înălţime medie de 60-70 cm. colţurile păstrându-se mai bine până la înălţimea de 1,20 m.[20] (Pl. IV/2) Arheologic, autorii cercetării au constatat trei faze de construcţie. Primei faze îi aparţine zidul de incită, fazei a doua, zidurile unei construcţii lipite de zidul de incintă de pe latura de est, în suprafaţă totală de 130 mp. Cu laturile de 13/10, acest corp de clădire numără la interior şapte încăperi, marcate pe plan de la litera A la F[21]. Dimensiunile şi suprafeţele interioare ale celor şapte încăperi sunt următoarele: încăperea "A " are laturile de 7,5/1,5 m. cu o suprafaţă de 11,25 mp; încăperea "B" ocupă spaţiul central, cu dimensiunile de 7,5/4,5 m are o suprafaţă interioară de 33,75 mp.; cu laturile 7,5/1,5 m. şi cu o suprafaţă interioară de 11,25 mp. ca dimensiuni încăperea "C" este identică cu încăperea "A "; încăperile D, E şi E' au dimensiuni identice de 2,5/2,5 m cu o suprafaţă de 6,25 mp; încăperea „F" cu dimensiunile de 8,5/2 m închide o suprafaţă de 17 mp. Autorii cercetărilor atrag atenţia asupra faptului că nici una din încăperi nu prezintă urme de instalaţie de încălzit[22].

Între zidurile de incintă de pe latura de est şi de vest, de-a lungul zidului de nord, la 7 m interior faţă de acesta, a fost surprins un spaţiu lat de 2 m cu un acoperiş din ţigle în două ape susţinut de o structură de lemn servind probabil de grajd.[23]

În urma cercetării efectuate, a rezultat un bogat şi variat material arheologic constând din ceramică, obiecte de podoabă, unelte, piese de uz casnic, monede[24].

---

[19] Săpătură de salvare inedită executată de dr. Adrian Ardeţ de la muzeul din Caransebeş.

[20] *Ibidem.*

[21] *Ibidem*, Pl.IVIII

[22] *Ibidem*,

[23] *Ibidem*, p. 313.

[24] *Ibidem*, Pl.III /1-5: fragmente ceramice ornamentate, pandantiv din bronz, greutate de cântar, ac din bronz, două fibule din care una de tip „trompetă" şi cealaltă aparţinând grupului „ Frührömische Scharnierfibeln"; Pl.IV/1-8:farfurie cu fundul plat, toartă de căldăruşă din bronz, vârf de suliţă din fier, obiecte din fier folosite în construcţie, vărf de lance, 7 monede

https://biblioteca-digitala.ro

Construcția romană din punctul *Câmpul lui Corneanu*, a fost datată în a doua jumătate a secolului al II-lea. Situată în imediata apropiere a drumului roman, autorii descoperirii atribuie această construcție ca fiind de utilitate publică, cu rol comercial, loc de popas pentru aprovizionare şi schimb de cai, de tip *mansio*[25].

CARANSEBEŞ, municipiul Caransebeş, jud.Caraş-Severin

Măhala

La ieşirea din Caransebeş spre Orşova, la cca. 1 km. de DN 6, pe malul stâng al râului Sebeş, se află o construcție romană de tip *villa rustica.* [26] La fel ca şi construcția romană din punctul *Câmpul lui Corneanu* ce se află la o distanță de cca. 500-700 m. şi aceasta este situată în imediata apropiere a drumului roman.

Orientată nord-sud, suprafața construită cercetată este de 147,5 m.. Cu un zid de incintă din piatră legat cu pământ, a fost cercetat doar un corp de clădire cu plan dreptunghiular, cu trei încăperi, din care una cu absidă (Pl. V/1). La ridicarea zidurilor cu o lățime de 8o cm. s-au folosit bolovanii de râu prinşi în mortar.

Încăperile au fost încăzite, dispunând de instalații de *hypocaustum.* Pereții la interior au fost tencuiți, iar încăperile cu excepția celei prevăzute cu *hypocaustum*, aveau o podea confecționată dintr-un mortar bine întins, gros de 20 cm. de foarte bună calitate. Prezența unor conducte */tubi/* pentru transportul aerului cald, a fragmentelor de *taegulae mamatae,* sugerează că aceast corp de clădire ar fi putut fi etajat.

Materialul arheologic rezultat în urma cercetări este sărac, constând din foarte puțină ceramică de factură provincial romană, o plăcuță din bronz, un fragment dintr-un opaiț ornamentat cu motive florale, o mărgea de sticlă în secțiune hexagonală, şase țigle cu inscripția *AEP* [27]. Această *villa rustica* din punctul Mahală după descoperiri a funcționat pe toată durata stăpânirii romane în Dacia.

IAZ, comuna Obreja, județul Caraş-Severin

Cărbunari-Țigăneşti

Locul denumit de localnici *Cărbunari-Țigăneşti*, se află situat la ieşirea din Caransebeş spre Oțelul Roşu, la circa 1 km, pe terasa superioară a râului Timiş şi la cca. 2 km sud-est de anticul Tibiscum[28].(Pl. V/2)

Cu toate că pe o hartă austriacă, locul cu pricina este menționat cu toponimul *Biseicutza*, cercetările arheologice întreprinse au pus cu certitudine în evidență, existența unei construcții romane, suprapusă de o necropolă de secol XIII-IV.[29]

---

din care două de argint de la Vespasian şi de la Faustina junior, una de la Crispina şi alte patru monede rău păstrate.

[25] *Ibidem*, p.320

[26] E.Iaroslavschi, *O villa rustica la Caransebeş*, în *Banatica*, III, 1975, 355-360, Fig. 1

[27] Ibidem

[28] Adrian Ardeț, *Cercetări arheologice la biserica medievală de la Cărbunari-Țigăneşti (sec.XIII-XIV)*, în *ActaMN*, 33, I, 1996, p,415, 419, Fig.1.

[29] *Ibidem,* p.416.

https://biblioteca-digitala.ro

Autorul descoperirii şi al cercetării arheologice intreprinse, menţionează existenţa a două ziduri de fundaţie din piatră, late de 75 cm. orientate aproximativ est-vest, la o distanţă de 6 m. unul de altul.[30] (Pl. V/3) În secţiunea executată lângă zidul de fundaţie, la adâncimea de 40 cm, a fost descoperit un dupondius de la Philip Arabul rău păstrat.[31]

Este cert faptul că suntem în prezenţa ultimei construcţii romane înainte ca cele două drumuri principale care străbat Banatul de munte Lederate-Tibiscum şi Dierna-Tibiscum să se unifice într-unul singur, ce străbătând culoarul Bistrei se se îndrepte spre Sarmizegetusa Ulpia Traiana Augusta, capitala Daciei romane.

Pe drumul roman care uneşte cele două rute principale amintite mai sus, Lederate-Tibiscum şi Dierna-Tibiscum, au fost cercetate construcţiile romane de la Lăpuşnicel şi Dalboşeţ

LĂPUŞNICEL, comuna Lăpuşnicel, judeţul Caraş-Severin

În hotarul comunei Lăpuşnicel, la cca. 700 m nord din dreptul bornei kilometrice nr.77 de pe drumul judeţean 57B , ce leagă localităţile Mehadia - Iablanița- Bozovici - Anina, la poalele dealului Vineşti, se află locul numit de localnici "Cetate" (Pl. VI/1).

În acest punct, a fost cercetată parţial o construcţie romană de tip *mansio- statio*[32]. Această construcţie, cu o suprafaţă construită de 3261 mp., cu axa orientată N-S, a fost ridicată de romani în imediata apropiere a unor îmbinări de drumuri romane (Pl. VI/2).

Din acest punct o bifurcaţie se îndreptă pe o distanţă de 30 km spre castrul şi aşezarea romană *Praetorium*-Mehadia, un alt tronson tot de 30 km duce la *Ad Panonnios* – Teregova şi un altul străbate întreaga depresiune a Bozoviciului spre Dalboşeţ. situat la 30 km de Lăpuşnicel.

Zidurile de incintă ce inchid o suprafaţă de 2925 mp cu dimensiunile de 65/45 m sunt îngrijit construite din piatră de carieră, bine prinse în mortar de bună calitate, cu o fundaţie de 85 cm grosime şi se înalţă în medie 60-80 cm. având o lăţime de 75-80 cm. Zidurile de la încăperile cu absidă (A,B,C) aparţinând băii romane adosate corpului principal ating şi înălţimea de 1,60 m. În imediata apropiere a colţurilor de nord-est şi nord-vest zidul de incintă prezintă două abside aparţinând unor încăperi care nu au fost dezvelite.

Clădirea băii are în compunere trei corpuri A,B,C, toate prevăzute cu abside semicirculare şi două bazine rotund. Situată lateral, la 4 m de zidul de incintă de pe latura de vest a corpului principal măsoară 24/14 m cu o suprafaţă totală de 336 mp.

Încăperea A este orientată nord-sud şi face corp comun cu încăperile B şi C. În lungime măsoară 6,50 m fără să-i cunoaştem lăţimea, are podeaua situată la -1,60 m din mortar bine întins gros de 50 mm turnat direct pe pământul galben. Pe acest paviment se află dispuşi stâlpii de *hypocaustum* cu baza din cărămizi pătrate cu dimensiunile de 30/30/8 cm.

---

[30] *Ibidem*, p.422, Fig.4.

[31] *Ibidem*, p.416.

[32] Ovidiu Bozu, *Cercetările arheologice din punctul „Cetate" comuna Lăpuşnicel, judeţul Caraş-Severin*, în *Banatica* , V, 1979, Reşiţa, p.189-200, Fig.11.

https://biblioteca-digitala.ro

care susțin stâlpul propriu-zis, construit din cărămizi pătrate de 20/20/8 cm, prinse cu mortar. Dispuşi pe trei rânduri, în număr de 11, cu distanța între ei de 25-30 cm, stâlpii de *hypocaustum* nu se mai păstrează la înălțimea lor inițială. După observațiile făcute pe profilul secțiunii, se pare că atingeau înălțimea de 60-65 cm şi susțineau un paviment superior din *cocciopesto* în grosime de 23 cm prăbuşit pe toată suprafața cercetată a încăperii. Pereții interioară erau tencuiți în alb, iar la exterior, în zona absidei în roşu (Pl. VI/4).

Încăperea B, orientată nord-sud, are dimensiunile interioare de 5,5/3 m., închizând o suprafață de 16,50 mp.şi era de asemenea prevăzută cu instalație de încălzire , din care s-a păstrat doar baza stâlpilor de *hypocaust*. Pe mijoc, zidul absidat este străpuns pe o lățime de 65 cm, încălzirea încăperii făcându-se direct de-afară. Din interiorul încăperii absidate provin fragmente de *taegulae mamatae* ce păstrau un strat gros de mortar cu tencuială vopsită în roşu. La exterior încăperea B a fost tencuită în alb. Zidul dinspre est al încăperii, în zona deschiderii absidei, se leagă printr-un zid orientat est-vest, în lungime de un metru şi lat de 75 cm de bazinul nr.II. (Pl. VI/3)

Încăperea C, orientată est-vest are dimensiunile interioare de 6/4,75 m, şi o suprafață de 28,50 m. Era prevăzută de asemenea cu instalație de *hypocaustum*. În număr de 12, stâlpii de *hypocaustia* dispuşi pe lățimea încăperii pe trei şiruri paralele la distanțe de 60 cm unii de alții. S-a păstrat în întregime un sigur stâlp compus din 11 cărămizi inclusiv baza. Întreaga instalație de încălzit susținea un paviment din *cocciopesto* în grosime de 23 de cm. turnat în două straturi succesive, primul având grosimea de 15 cm. şi al doilea de 8 cm. De pe această pardoseală a fost ridicată o cantitate apreciabilă de conducte -*tubi*-, folosiți la dirijarea aerului cald, bine prinşi în mortarul şi tencuiala peretelui. Şi în cazul acestei încăperi, zidul absidat pe mijloc este străpuns pe o lățime de 61,25 cm, încălzirea încăperii făcându-se, ca şi în cazul încăperii B direct de-afară.

Bazinul I, folosit ca *frigidarium*, este construit în piatră de carieră şi mortar, cu ziduri late de 75-80 cm. ce se păstrează pe o înălțime de 45-65 cm. Diametrul exterior este de 4,80 m. iar cel interior de 3,25 mp. Podeaua este din mortar bine întins în amestec cu piatră măruntă, peste care a fost turnat un paviment gros de 10 cm de *cocciopesto* ce acoperă întreaga suprafață interioară a bazinului. Zidul bazinului este prevăzut cu un canal de scurgere. Un zid în lungime de 3,10 m orientat nord-sud , paralel cu zidul de vest al corpului principal al construcției, porneşte din exteriorul bazinului şi se pierde sub fundația unui sălaş actual. (Pl. VI/3)

Bazinul II a fost dezvelit doar pe jumătate, are diametrul exterior de 5,75 m, iar cel interior de 4 m. Folosit ca bazin cu apă caldă – *caldarium*- a fost construit din piatră de carieră fățuită bine prinsă în mortar, zidul lat de 80 cm se păstrează pe o înălțime maximă de 75 cm. De jur împrejur, în interiorul bazinului, pereții zidului pe înălțime au fost căptuşiți pe o lățime de 15 cm, cu rânduri successive de cărămidă. Două straturi de tencuială, primul gros de 3 cm. şi al doilea de 2 cm, acoperă pereții interiori căptuşiți ai acestui bazin. Fundul bazinului constă dintr-o podea de mortar cu pietre

https://biblioteca-digitala.ro

mărunte, gros de 30 cm, bine întins. Întreaga suprafață a podelei a fost pavată cu cărămizi cu dimensiunile de 30/30/5 cm, peste care s-a turnat un strat gros de 5 cm de *cocciopesto,* care la baza zidului tencuit formează o bordură. Din interiorul acestui bazin au fost recuperate un număr ridicat de conducte introduse una în alta bine prinse cu mortar, a căror funcționalitate poate fi legată de un tavan boltit .

DALBOŞEŢ, comuna Dalboşeț, jud.Caraş-Severin

Locul numit *Dragomireana*, unde a fost cercetată arheologic o *villa rustica,* se află situat pe terasa înaltă de pe malul drept al râului Nera, care din punct de vedere cadastral aparține satului Şopotul Vechi, fiind proprietatea cetățeanului Găină Petru. Suprafața construită a acestei construcții romane este de cca. 6.800 mp. [33](Pl. VII/1-2)

Zidurile de incintă închid o curte interioară cu laturile de 31,40/21,40 m în suprafață de 672 mp şi un număr de cca. 40 de încăperi mari, mijlocii şi mici. În colțul de nord-vest, adosată clădirii principale, este situată baia acestei impunătoare construcții romane, care prin numărul de încăperi şi cele trei bazine satisfăcea pe deplin un flux termal specific pretenților arhitecturale romane. Zidurile au fost construite din bolovani de râu dar şi cu piatră de carieră, prinse în mortar, păstrate de la nivelul fundației între 80 cm şi 1,30 m. Pereții încăperilor păstrau urmele unor retencuiri cu vopsea roşie, brună, albă, verde. În interiorul bazinelor se aflau un număr impresionant de recipiente fragmentare şi întregi în formă conică.[34]

Drumul roman de pe traseul Mehadia-Lăpuşnicel, trece doar la câțiva zeci de metri prin fața construcției romane de la Dalboşeț. De aici prin Şopotul Nou , deasupra localităților Stancilova şi Cărbunari ajunge în zona exploatărilor miniere de epocă romană de la Sasca. [35] Este posibil, ca de la Dalboşeț, peste Munții Almăjului prin Valea Bârzului şi culmea Orevița să fi existat acele *viae agrariae, rusticae, paganicae,* care legau aşezările din depresiunea intramontană a Văii Nerei cu aşezările romane de la Gornea, Moldova Veche, Moldova Nouă, Măceşti Pojejena de pe țărmul bănățean al Dunării[36]. De-a lungul drumului *Lederata-Tibiscum* au fost semnalate şi cercetate până în prezent construcțiile romane din hotarul localităților Berzovia, Ramna şi Brebu. (Pl. VIII//1)

BERZOVIA, comuna Berzovia, județul Caraş-Severin

Pe un plan datând din anul 1783, aparținând săpăturilor executate de Hoffinger este prezentat planul dreptunghiular al unei construcții romane situate în apropierea castrului aparținând legiunii a IIII Flavia Felixa din

---

[33] Dumitru Protase, *Villa rustica de la Dalboşeț,* în *Banatica*, III, 1975, p.349; în prezent cercetarea arheologică a acestui sit a aparține unui colectiv de la Universitatea de Vest din Timişoara condus de prof.dr.Doina Benea.

[34] *Ibidem.*, p-352

[35] O.Răuț, O. Bozu, R.Petrovszky, *op.cit.*, p.147

[36] În perioada interbelică locuitorii celor şapte sate din Depresiunea Bozovici pe drumuri existente şi astăzi traversau Munții Almăjului la târgurile de la Moldova Vecehe, Sichevița, Berzeasca. Între anii 1990-1995, în timpul războiului civil din fosta Iugoslavie au fost folosite de către locuitori drumurile peste Munții Almăjului, pentru a face contrabandă la sud de Dunăre cu produse petroliere.

https://biblioteca-digitala.ro

intravilanul comunei Berzovia-*Berzobis*. Cu mai multe încăperi încălzite, din care cea mai mare prevăzută cu o absidă semicirculară şi alta pătrată cu trepte ce sugerează un bazin cu apă, acest corp de clădire aparţine cu probabilitate thermelor castrului de legiune[37]. (Pl. VIII//2)

RAMNA , comuna Ramna, judeţul Caraş-Severin

În cazul rutei *Lederata-Tibiscum*, aceasta se ramifică după localitatea Surduc Banat, pe direcţia localităţilor Doclin, Biniş, Bocşa Ramna, locul de joncţiune cu drumul principal ce venea de la Vărădia-Surduc-Berzov, îndreptându-se prin Ramna-Fârliug-Brebu-Cornuţel Banat spre *Tibiscum*-Jupa. La poalele Dealului Mare, la jumătatea drumului de ţară, care leagă Bocşa Vasiova de Ramna, în punctul *Berani*, situat la poalele Dealului Mare, a fost localizată şi cercetată parţial o construcţie romană de tip *villa rustica*[38]. (Pl.IX/4)

De formă dreptunghiulară cu dimensiunile de 10,80/4,45 m. în suprafaţă de 48 mp. se compune din două încăperi încălzite. Instalaţia de *hypocaustum* era confecţionată din stâlpi din cărămizi rotunde cu diametrul de 19/9 cm, prinse cu mortar, aşezate pe cărămizi pătrate cu dimensiunile de 22/6 cm. Încălzirea celor două camere se făcea printr-un *praefurmium* dreptunghiular având dimensiunile de 2,70/1,25 m, situat pe latura de sud a clădirii. Construite din piatră de carieră, zidurile se păstrau doar pe o înălţime de 25 cm, având o lăţime de 80 cm. Podeau celor două încăperi era din *cocciopesto* în grosime de 25 cm. În urma cercetărilor efectuate, a rezultat foarte puţin material ceramic şi câteva piese din fier. Ca tip şi formă această construcţie seamănă cu *villa rustica* de la Gornea.

BREBU, comuna Brebu, judeţul.Caraş-Severin

La 3 km. nord-est de comuna Brebu, la numai 40 m. în stânga drumului judeţean Reşiţa-Caransebeş, la poalele dealului Cozlar, se află punctul *Gura Văii* (Pl.IX/1) unde a fost cercetată o construcţie romană de tip *villa rustica*. Cu un plan aproape pătrat, având laturile de 19/20 m în suprafaţă construită de 380 mp, impresionează prin simplitae şi proporţionalitate arhitecturală. (Pl. VIII//2-3) În faza finală, întreaga clădire dispunea de un număr de 10 încăperi, cu o suprafaţă interioară locuibilă de 84 mp.[39] Încăperile de pe latura de nord-vest în număr de 4, erau încălzite stâlpii de *hypocaustum* acoperind întreaga suprafaţă interioară. Stâlpii, alcătuiţi dintr-o cărămidă-bază cu laturile de 25/25/5 cm. peste care s-au mai păstrat cel mult trei cărămizi cu laturile de 18/18/9 cm, susţineau o podea alcătuită din cărămizi mari bipedale cu dimensiunile de 53/53/7,5 cm. Una din încăperile construcţiei (E), cu dimensiunile de 4,50/3,50 m funcţiona ca baie. Pardoseala încăperii este situată la – 70 cm faţă de celelalte încăperi şi este alcătuită din piatră măruntă bine tasată, peste care s-a turnat un strat gros de 30 cm de *signinum*. Pereţii acestei încăperi au fost tencuiţi în

---

[37] O.Răuţ, O. Bozu, R.Petrovszky, *op.cit.*, p.157, Fig.10

[38] Florin Medeleţ, *Contribuţii la istoria începuturilor Muzeului din Reşiţa,* în Banatica, 15, 2000, p.14.

[39] Ovidiu Bozu, *Construcţia romană din punctul „Gura Văii", comuna Brebu, judeţul Caraş-Severin, în Banatica* VI, 1981, p.129 şi urm.

https://biblioteca-digitala.ro

aceeaşi tehnică pe o grosime de de 6-8 cm. devenind impermeabili. Colţul de nord-est, prin coborârea a trei trepte semicirculare zidite din cărămizi cu laturile de 25/25/5 cm, marchează intrarea şi coborârea până la nivelul apei, din acest *balnaeum* existent în interiorul acestei construcţii romane. La nivelul pardoselei zidul de sud al încăperii este străpuns de o conductă cu diametrul de 11 cm. ce asigura evacuarea apei.

Materialului arheologic rezultat[40], cele două faze de refacere surprinse arheologic, fac posibilă o datare largă, a acestei construcţii, ca funcţionând pe toată durata stăpânirii romane în Dacia.

Având unele caracteristici, dar nu definitorii, ce o plasează în categoria vilelor rustice situată la numai 100 m sud de drumul roman ce duce, urcând Dealul Cozlar spre *Tibiscum,* putea să îndeplinească şi funcţii de utilitate publică. Ştim că o bună parte din construcţiile romane existente de-a lungul drumurilor publice, de tip *villa rustica*, pe lângă funcţia lor de unitate economică de tip agrar, puteau să îndeplinească şi funcţii de utilitate publică de tip *mutationes, mansiones, tabernae, therma*[41].

De-a lungul malului bănăţean al Dunării sunt localizate mai multe aşezări romane care se înşirau de-a lungul unui drum roman azi acoperit *de* apele fluviului. Porţiuni din acest drum pot fi sesizate în punctele Liubcova-*Grind II* şi Gornea-*Ţărmuri* odată cu scăderea apelor fluviului ca urmare a golirii parţiale a barajelor de la Porţile de Fier. (Pl. X/1)

GORNEA, comuna Sichevița, județul Caraş-Severin

Construcţia romană de tip *villa rustica*, cercetată şi consolidată *in situ* din punctul *Căuniţa de Sus*,[42] se află situată pe malul Dunării, în stânga şoselei Moldova Veche-Orşova în dreptul kilometrului 76 (Pl. X/2). Se prezintă ca o locuinţă de formă dreptunghiulară, construită în două etape, cu o suprafaţă zidită de 113,50 mp, orientată est-vest, cu dimensiunile de 19,40/5,85 m. În prima fază, *villa* dispunea de patru încăperi, inclusiv cele cu absidă semicirculară. Doar trei dintre încăperi dispuneau de instalaţia de *hypocaust*. Încălzirea încăperilor se făcea printr-un *furmium* cu dimensiunile de 5,20/5,35 m. Zidit din piatră şi cărămizi, un acoperiş boltit din ţigle aşezate pe lăţime în trepte, este lipit de zidul de nord al clădirii. Zidurile sunt din piatră de carieră prinse în mortar late de 75-80 cm şi înalte de 70 cm. Trei din încăperile locuinţei (B,C,D) aveau podeaua de *cocciopesto* în grosime de 12-14 cm, pe când la încăperile A şi F, podeaua consta dintr-un strat de nisip şi prundiş peste care erau aşezate cărămizi peste care s-a întins un strat subţire de *cocciopesto.*[43].

---

[40] Ibidem., p.132-133 Fig.4, 5 şi 6 : amintim aici doar opaitul cu ştampila *COMNIS* şi fibula din bronz aparţinând tipului *Kräftigprofilierte Fibeln* .

[41] R.Chevallier, *Les voies romanes,* Paris, 1972, p. 277 şi urm.; Nicolae Gudea, *Porolissum.Un complex arheologic daco-roman la marginea de nord a imperiului.II. Vama romană monografie arheologică,* Cluj-napoca,1996, p.100.

[42] Nicolae Gudea, *Gornea.Aşezări din epoca romană şi romană târzie,* în *Banatica.Studii şi cercetări arheologice,* Reşiţa, 1977, p.16, fig.3

[43] *Ibidem.*, p.20-24

https://biblioteca-digitala.ro

În jurul acestei construcții au fost semnalate şi cercetate parțial mai multe locuințe din lemn şi chirpic şi unul din cele două cuptoare de ars ceramica. Pe baza materialului arheologic rezultat începuturile aşezării din punctul Căunița de Sus a fost datat începând cu ultimul sfert al secolului I şi până târziu în secolul al IV-lea[44].

MOLDOVA NOUĂ, oraş Moldova Nouă, județul Caraş-Severin

La cca. 15 km de Dunăre şi la 7 km de centrul oraşului Moldova Nouă, în zona masivului Boşneac din Munții Almăjului, a fost localizată o aşezare minieră de epocă romană.

Săpăturile arheologice au salvat de la distrugere doar o singură construcție romană, alte două au fost irecuperabil distruse de lamele buldozerelor în anul 1987, în vederea extinderii exploatărilor miniere din punctul *Ogaşul-Băieşului.*

Construcția romană de tip *villa*, aparținând unei familii de minieri romani, ocupă o suprafață construită de 392 mp[45]. (Pl. XI/1). Avea un plan perfect dreptunghiular, cu dimensiunile de 28/14 m. compusă dintr-un corp principal de locuit cu un număr de 8 încăperi, din care doar una prevăzută cu instalație de încălzit. Încăperea 4, de mici dimensiuni, era folosită ca baie, având podeaua şi o parte din pereți din *cocciopesto,* cu un coridor ce dădea într-o curte interioară închisă între ziduri. În fundul acestei curți a fost construită o anexă cu trei încăperi cu ziduri din piatră. În interiorul încăperilor s-a descoperit zgură, metal topit, acestea fiind folosite ca magazii sau ateliere metalurgice. În interiorul acestor încăperi au fost descoperite fragmente ceramice aparținând unor creuzete, ai căror pereții interiori prezentau depuneri de metal topit. Toate zidurile au fost construite din piatră de carieră, prinse în mortar, late de 70 cm şi s-au păstrat pe o înălțime de 35-40 cm. În imediata vecinătate a acestei construcții, literatura de specialitate consemnează prezența a numeroase puțuri şi galerii romane de unde se extrăgea un minereu complex ce conținea cupru, argint, aur, plumb şi fier.[46]

Majoritatea construcțiilor romane cercetate până în prezent situate de-a lungul drumurilor romane din Banat, sub aspectul tehnicii lor de construcție, au fost ridicate în piatră de carieră, dar şi cu bolovani de râu prinşi cu mortar de bună calitate, excepție făcând doar construcția romană din punctul *Câmpul lui Corneanu*-Caransebeş. Planimetria şi arhitectura lor, fie că este simplă cu un număr redus de încăperi, fie deosebit de elaborată cu zeci de încăperi, cum este cazul celor de la Dalboşeț şi Lăpuşnicel, Băile Herculane, elevația bine păstrată, instalațiile de *hypocaustum*, încăperile folosite ca băi, pereții tencuiți în diferite culori etc., situează Banatul, pe un loc de frunte în peisajul arhitectural al Daciei romane.

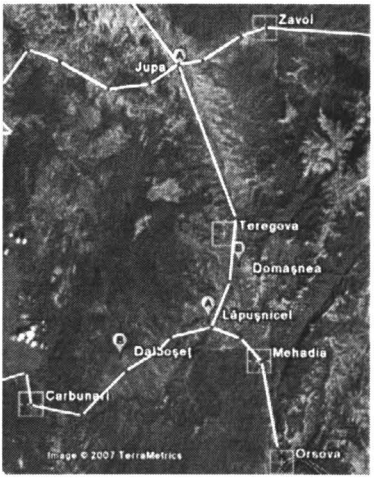
---

[44] Ibidem, p.27.

[45] Ovidiu.Bozu, *Exploatări miniere de epocă romană la Moldova Nouă-Ogaşul Băieşului*, Symposia Thracologica, 1993

[46] Volker Wollmann, *Mineritul metalifer, extragerea sării, carierele de piatră din Dacia romană,* Cluj_Napoca, 1996, p.151

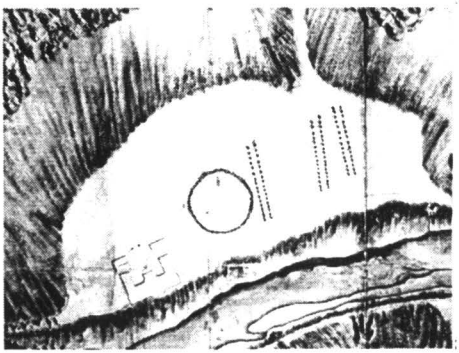

https://biblioteca-digitala.ro

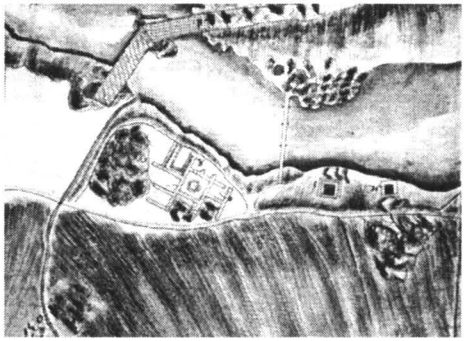

1

Pl.I

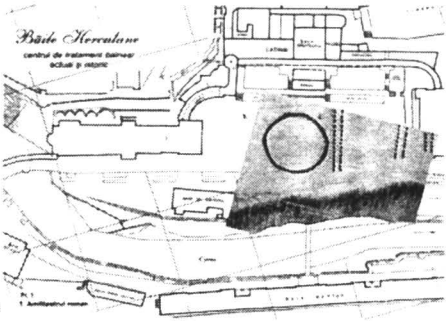
1. Drumul roman Dierna – Tibiscum.
   Dierna – Tibiscum roman road.
2. Băile Herculane în 1774 cu amfiteatrul roman.
   Băile Herculane in 1774 with the Roman Amphiteatre.
3. Amfiteatrul roman amplasat pe un plan de
   situație actual al Băilor Herculane.
   Roman amphiteatre on a recent map of Băile Herculane.
4. Planul thermelor în 1774.
   Therma's plan in 1774.
5. Thermele, detaliu.

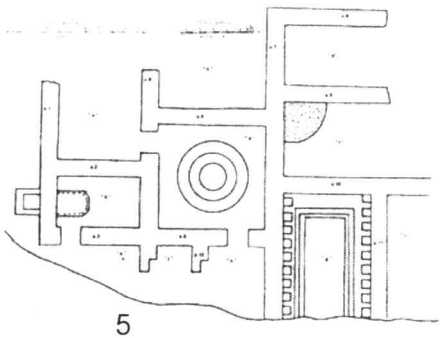
2

4

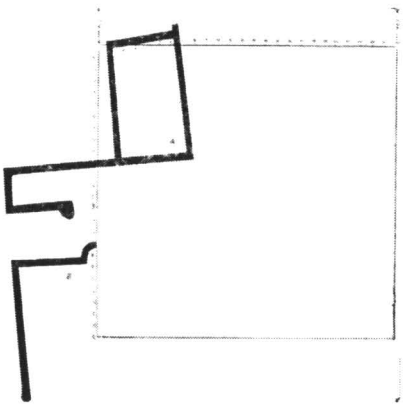

3

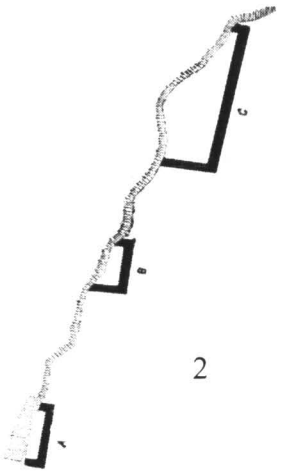
5

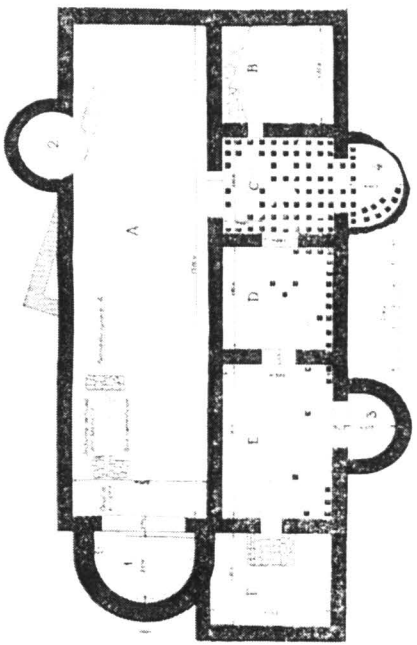
https://biblioteca-digitala.ro

1

2

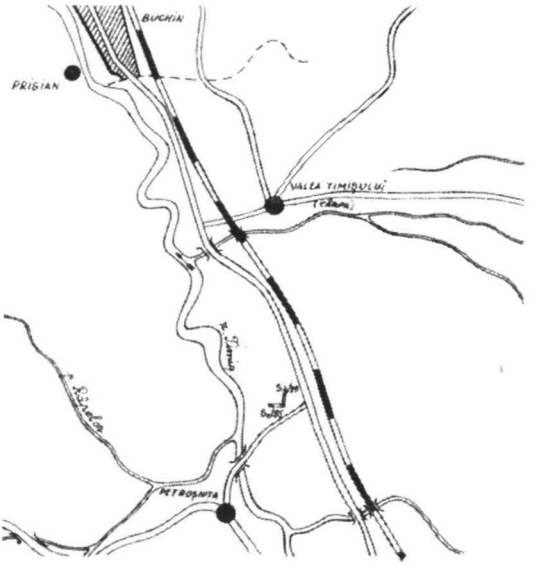

Pl. II.

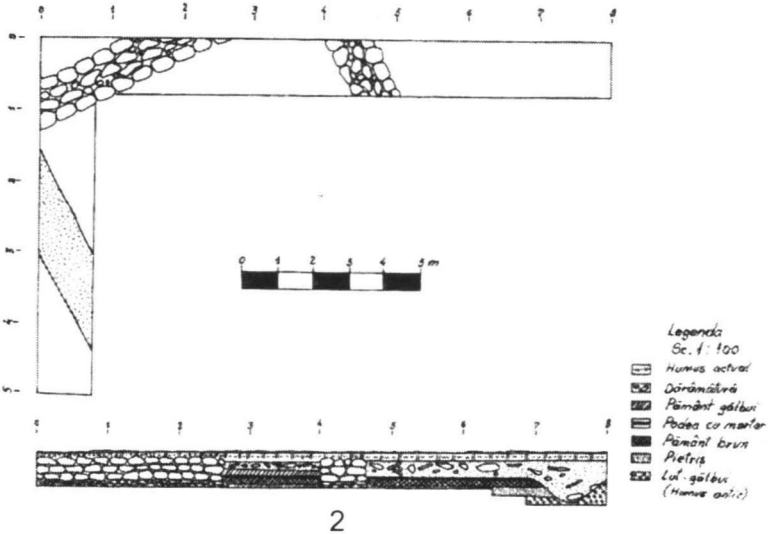
1. Planul clădirii A.
The plan of building A. (după Macrea, Gudea, Moțu 1993, Fig.7)
2. Planul celor 3 clădiri din malul râului Belareca.The plan of the 3 building from the Belareca river bank. (după Macrea, Gudea, Moțu 1993, Fig. 8)
3. Clădirea băii romane. The Roman therma. (după Gudea, Moțu 1993, Fig. 13)

https://biblioteca-digitala.ro

1

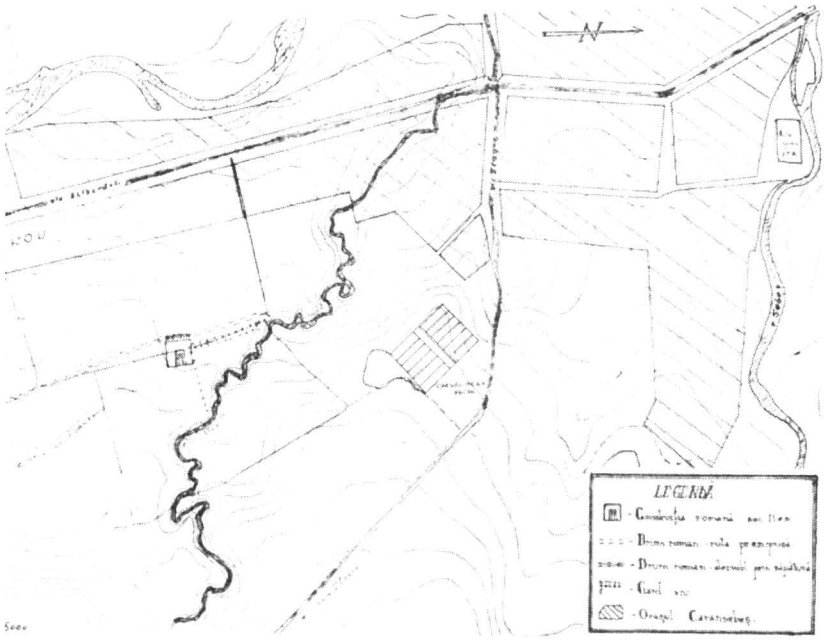

2

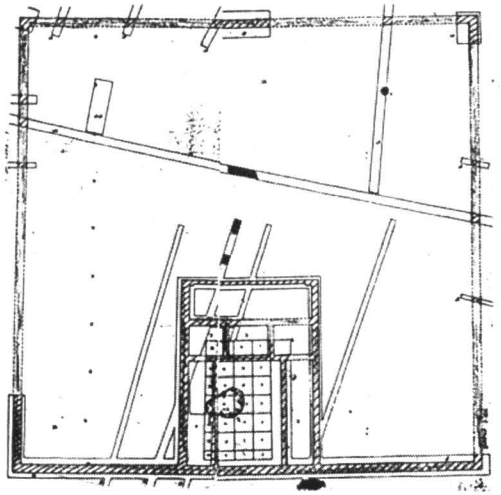
Pl. III. 1. Harta zonei Petroşnița; 2. Planul construcției romane.
1. The map of Petroşnița zone; 2. The plan of the Roman construction.
(După Ardeț 2000, 220, Pl.1; 221, Pl.2).

https://biblioteca-digitala.ro

1

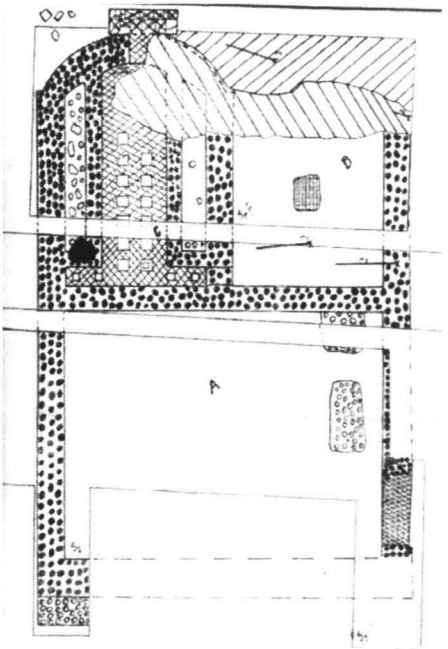

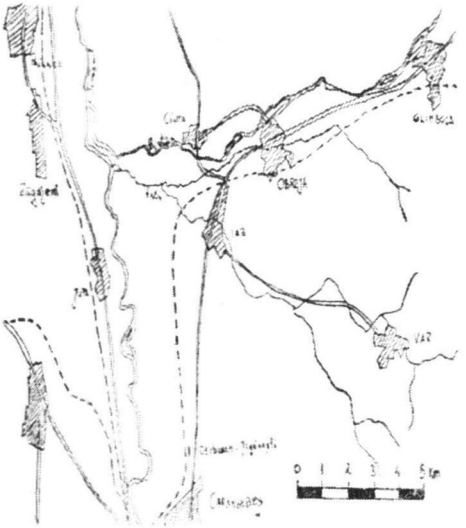
2

Pl. IV. 1. Schiță topografică cu amplasarea construcției romane din punctul *Câmpul lui Corneanu*; /Topographic map with the Roman construction from *Câmpul lui Corneanu* 2. Planul construcției romane./The plan of the Roman construction.
(După M. Petrovszky, R. Petrovszky 1977, Pl. 1, Pl. 8).

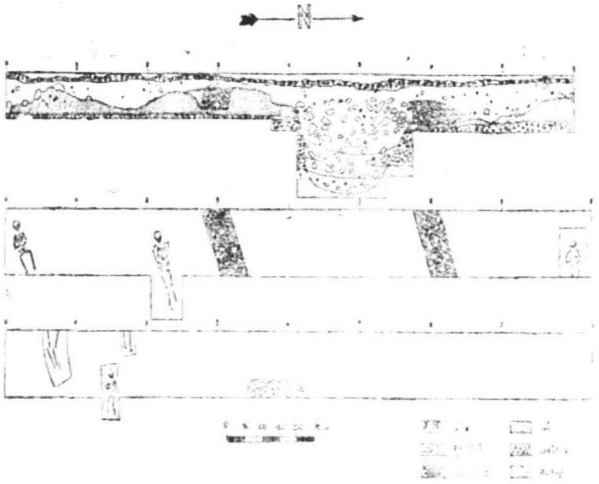
https://biblioteca-digitala.ro

2

1

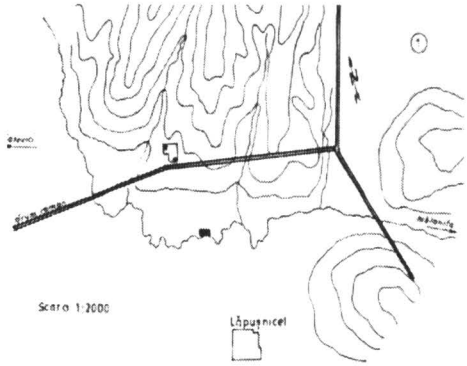
3

Pl. V.

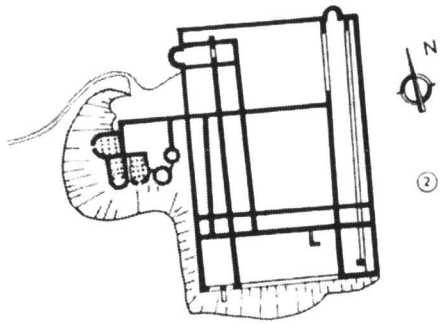
1. Construcția romană din punctul *Mehală*. Roman construction from *Mehală*. (După Iaroslavschi 1975, Fig. 1). 2. Harta zonei Iaz *Cărbunari-Țigăneşti*. The map of Iaz *Cărbunari-Țigăneşti*. 3. Planul şi profilul construcției romane. The plan and the profile of the Roman construction. (După Ardeț 1996, 419, Fig.1; 422, Fig.4).

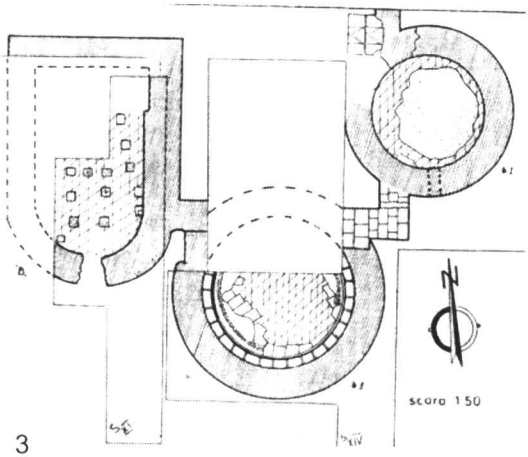
https://biblioteca-digitala.ro

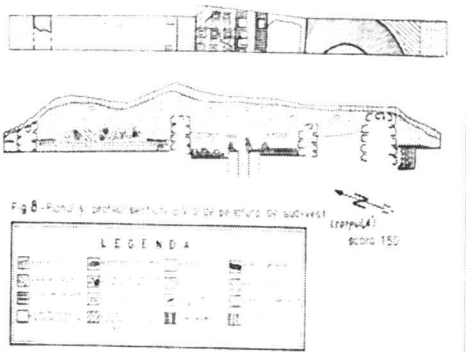

1

2

3

4

Pl. VI.

1. Localizarea pe hartă a drumurilor şi a construcţiei romane de la Lăpuşnicel/The map with the roman roads and construction from Lăuşnicel

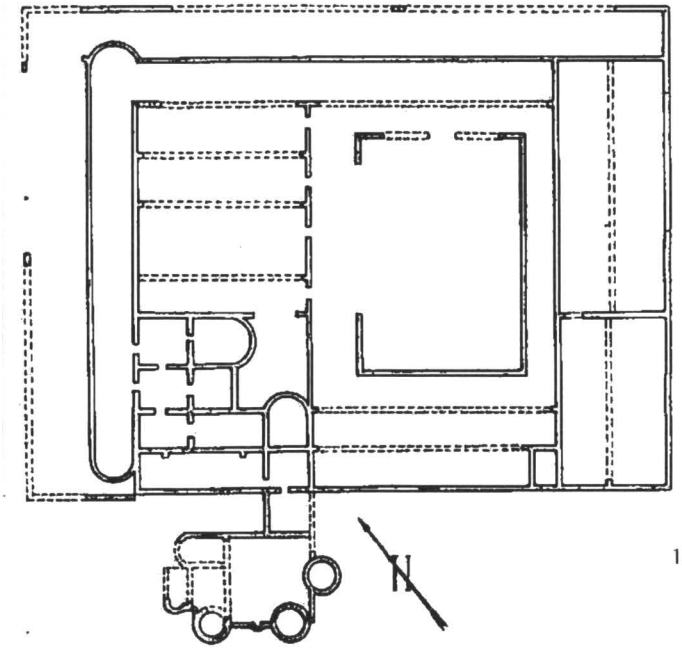
2. Planul construcţiei romane de tip *mansio-statio* de la Lăpuşnicel./The plan of the *mansio-statio* type Roman Construction.

3. Încăperea B cu cele 2 bazine aparţinând băilor romane. /Broom with the 2 pools of the Roman baths.

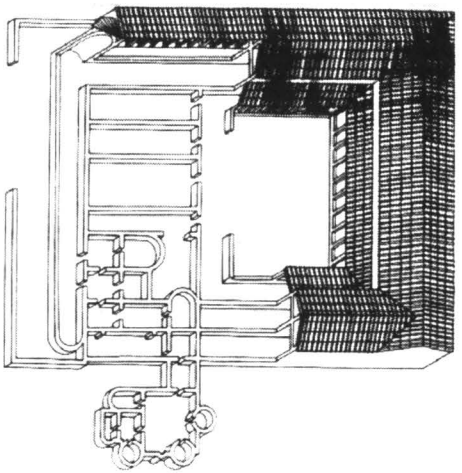
4. Planul încăperii A aparţinând băii romane./The plan of room A of the Roman baths.

https://biblioteca-digitala.ro

1

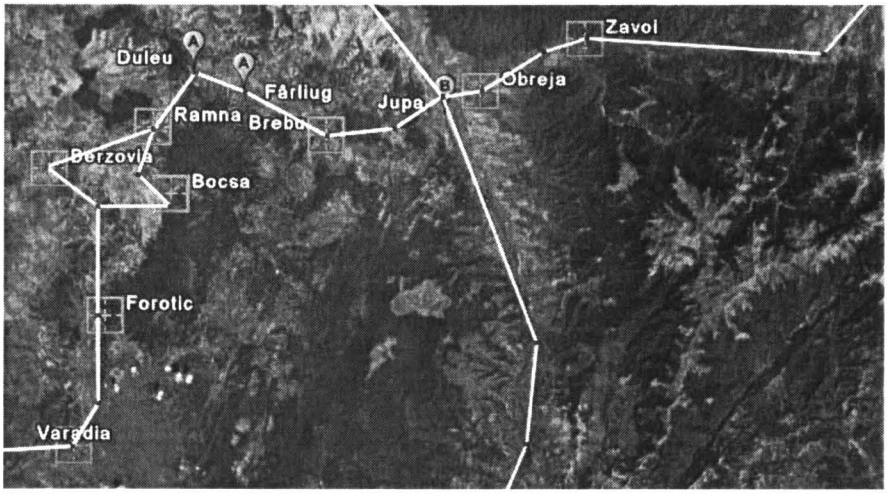

2

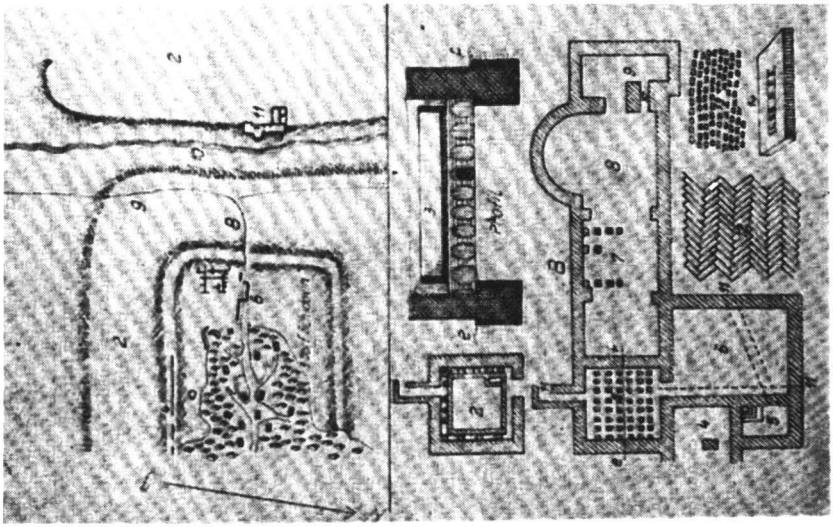
Pl. VII.
1. Planul construcției romane de tip *villa rustica* de la Dalboşeț (după planul prof. D. Protase din arhiva muzeului din Reşița); 2. Încercare de reconstituire O. Bozu.
1. The plan of the *villa rustica* type Roman construction from Dalboşeț; 2. Rebuilding attempt.

https://biblioteca-digitala.ro

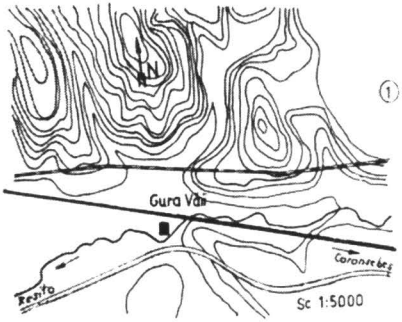

1

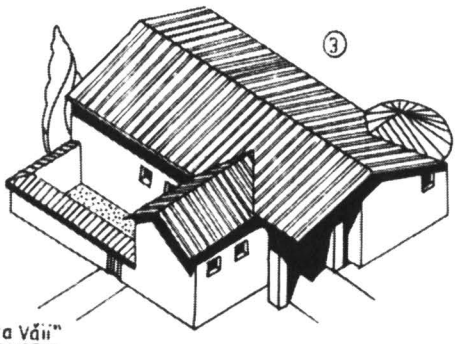
2

Pl. VIII. 1. Drumul roman *Lederata-Tibiscum*; 2. Construcția romană de la Berzovia după planul săpăturilor din anul 1783 executate de Hoffinger.
1. *Lederata-Tibiscum* Roman road; 2. The Roman construction from Berzovia accordindg to Hoffinger's plans from 1783.

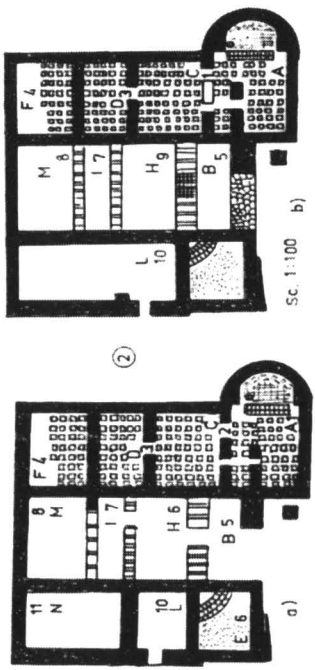

https://biblioteca-digitala.ro

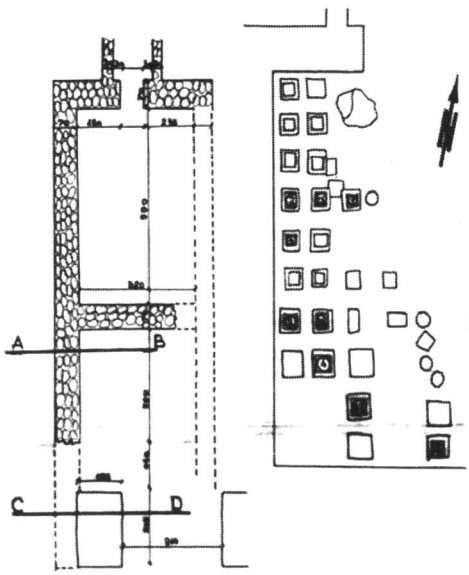

1

3

2

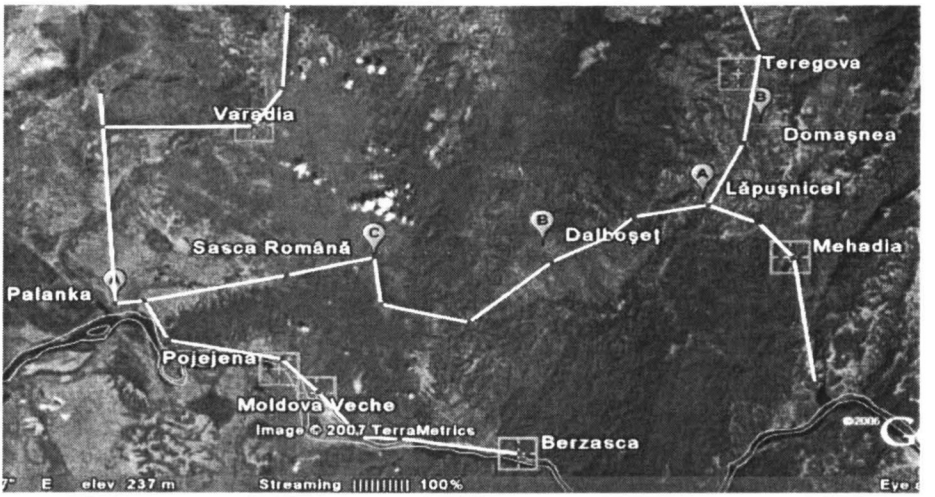

4

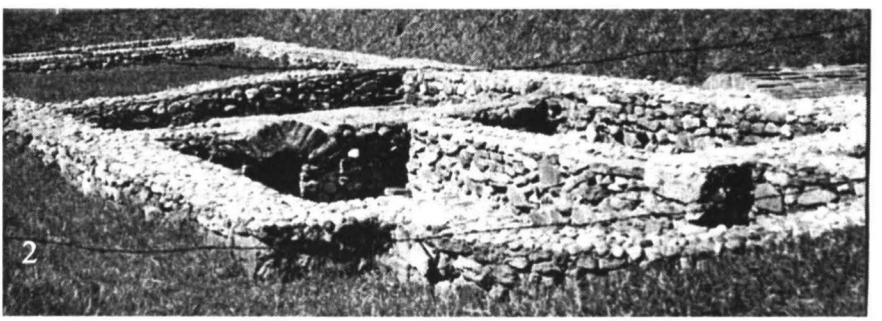
Pl. IX. 1, 2, 3. Harta cu planul şi reconstituirea construcției romane de la Brebu-*Gura văii*; 4. Construcția romană de la Ramna-*Beran*.
1, 2, 3. Map, plan and reconstruction of the Roman construction from Brebu-*Gura văii*; 4. The Roman construction from Ramna-*Beran*.

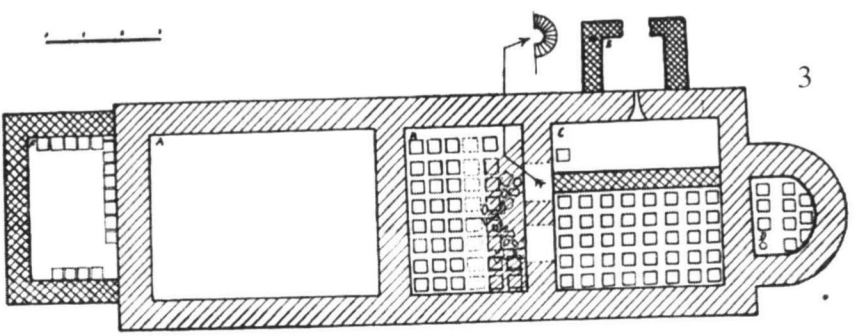
https://biblioteca-digitala.ro

1

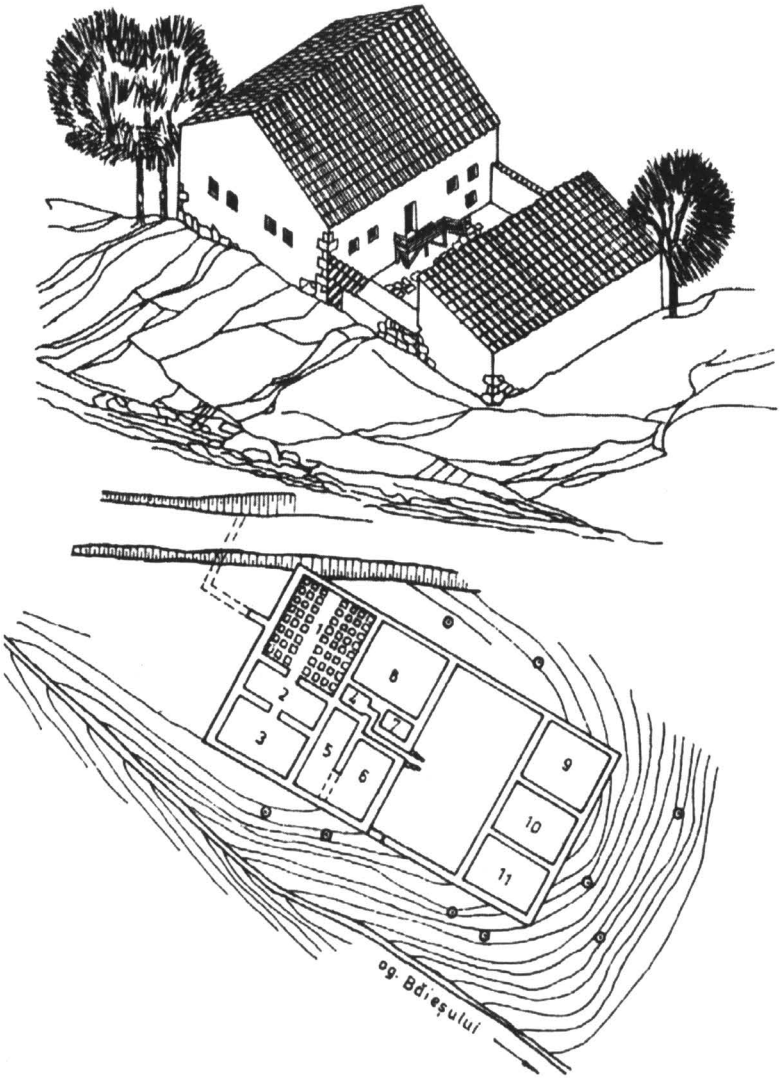
2

3

Pl. X. 1. Drumul roman din valea Dunării; 2. *Villa rustica* de la Gornea.
1. The Roman road in the valley of the Danube; 2. *Villa rustica* from Gornea

https://biblioteca-digitala.ro

Pl. XI. Construcție de tip *villa* de la Moldova Nouă-*Ogaşul Băieşului*, aparținând unei aşezări miniere de epocă romană / *Villa* type construction from Moldova Nouă-*Ogaşul Băieşului*, belonging to a roman age mining settlement.

https://biblioteca-digitala.ro

NOI DESCOPERIRI DE OPAIȚE DE TIPUL *FIRMALAMPEN* LA *TIBISCUM*. CONSIDERAȚII PRIVIND RELAȚIILE INTERPROVINCIALE

Simona Regep Vlascici

Nouvelles découvertes des lampes de type *Firmalampen* à Tibiscum. Considerations sur les relations interprovinciales

Dans les camps et l'établissement civile de *Tibiscum* sont connues plusieurs découvertes des lampes de type *Firmalampen* qui sont des pièces d'importation, autant que des pièces qui sont realisées en ateliers locaux provinciaux. Récemment, les recherches archéologiques entreprises dans les dernières années dans le *vicus* de *Tibiscum* dans l'édifice XI (habitation) et XII (*thermae* I) on conduit à la découverte des lampes qui ont l'estampille des maîtres comme: Apolaustus, Caius Dessius, Favor, Flavius, Octavius et Sextus

Les pièces d'éclairage récemment découvertes dans le *vicus* donnent une image sur de commerce avec des lampes à *Tibiscum*. Une seule lampe provient probablement des ateliers nord- italiques , c'est la pièce avec l'estampille C. Dessi.

La majorité des pièces sont des lampes qui ont été produites en ateliers locaux pannoniques, mais qui imitent les lampes appartenant aux maîtres nord-italiques comme Favor, Octavius et Sextus.

Bien moins nombreuses sont les lampes produites de la Mésie Supérieure et qui ont l'estampillé Flavi.

Il y a la possibilité que la lampe avec l'estampillé Apolaust, qui est trouvée à *Tibiscum*, soit produite dans un atelier local nord - danubien, sans avoir la possibilité d'identifier l'*officina* fonctionnant dans la seconde moitié du II-e siècle.

Le commerce avec les lampes exécutées dans les ateliers nord-italiques ou provinciaux de la Dacie a été réalisé par les voies commerciales connues au long des voies d'accès principales dans la province nord-danubienne.

La datation des lampes importées nord-italiques ou provinciales (pannoniques ou mésiques) à *Tibiscum* correspond au II-e siècle (à partir de la période des Empereurs Hadrianus et Marcus Aurelius jusqu'à l'époque de Septimius Severus).

În castrele şi aşezarea civilă de la *Tibiscum* sunt cunoscute numeroase descoperiri de opaițe din tipul *Firmalampen*[1], ce documentează piese de iluminat importate din nordul Italiei sau provinciile dunărene limitrofe Daciei. Se adaugă numeroase piese produse în ateliere locale, fie de la *Tibiscum*, ori în alte centre nord-dunărene[2].

Cercetările arheologice întreprinse în ultimii ani în *vicus*-ul de la *Tibiscum* la clădirile XI (locuință) şi XII (*thermae* I) au dus la descoperirea unui important material arheologic ceramic printre care se numără şi piesele de iluminat. În cadrul acestora în cele două clădiri au fost găsite numeroase opaițe de diferite tipuri (opaițe cu volute şi cioc triungiular ori ogival, opaițe cu corp dreptunghiular) şi tipare, din care se evidențiază numeric opaițele cu ştampilă, pe care le aducem în discuție mai jos. Piesele de iluminat recent descoperite poartă ştampile ale unor meşteri ca: Apolaustus, Caius Dessius, Favor, Flavius, Octavius şi Sextus.

https://biblioteca-digitala.ro

APOLAUSTUS

Sediul atelierului lui Apolaustus a fost localizat în nordul Italiei, unde *officina* şi-a început activitatea în primele decenii ale secolului al II-lea p. Chr.[3]. Produsele sale sunt de tipul *Firmalampen* cu canal deschis, cu ştampila imprimată la genitiv de forma APOLAVSTI şi APOLAVST[4].

Opaițele cu marca meşterului Apolaustus au circulat pe o arie restrânsă de pe teritoriul Imperiului Roman şi pe o perioadă relativ scurtă[5]. Monede descoperite alături de piesele cu ştampila lui Apolaustus se datează cel mai târziu în timpul domniei lui Hadrian[6]. În provincii au circulat însă până spre sfârşitul domniei lui Marcus Aurelius[7].

În Dacia, ca de altfel şi în alte provincii ale Imperiului Roman, numărul opaițelor cu marca lui Apolaustus este redus. Astfel, au fost descoperite piese doar pe teritoriul Daciei Superior la: *Apulum*[8] (două exemplare), Ilişua[9] (un exemplar) şi Oarda (de Jos sau de Sus)[10] (un exemplar).

Cronologic opaițele lui Apolaustus descoperite în provincia Dacia se încadrează la *Apulum* în perioada domniei împăraților Hadrian-Marcus Aurelius[11].

Recent, în *vicus*-ul de la *Tibiscum* a fost descoperit un opaiț întreg purtând marca lui Apolaustus (catalog piesa nr.1). Piesa este de tipul X Loeschcke, având ştampila la genitiv, de forma APOLAVST. A fost lucrată dintr-o pastă de culoare gălbuie, semifină, opaițul fiind realizat într-un atelier provincial, probabil, din Dacia.

De remarcat, este faptul că varianta ştampilei APOLAVST, întâlnită doar pe piese găsite în provincia Dacia, la *Apulum*, *Tibiscum* şi Ilişua, sugerează existența unui atelier local în care se realizau copii ale opaițelor originale nord-italice. Desigur numărul mic de exemplare şi nedescoperirea altor elemente care să ateste existența unui atelier fac ca ideea să rămână o ipoteză de lucru. Funcționarea atelierului a fost de scurtă durată, încadrându-se în perioada împăraților Hadrian-Marcus Aurelius.

Cronologic opaițul găsit la *Tibiscum* se înscrie unui context stratigrafic în care s-a găsit o monedă de la Diva Faustina. Piesa noastră se încadrează astfel, perioadei de circulație a opaițelor lui Apolaustus în provincii.

CAIUS DESSIUS

Atelierul inițial al acestui meşter a fost localizat în nordul Italiei[12], unde şi-a început activitatea spre sfârşitul secolului I sau începutul secolului al II-lea p. Chr.[13].

Produse cu ştampila meşterului C. Dessius se întâlnesc în multe provincii ale Imperiului Roman[14], având o circulație pe o perioadă întinsă de timp până spre sfârşitul secolului al III-lea – începutul secolului al IV-lea p. Chr.[15].

Opaițele sale aparțin tipului *Firmalampen* atât cu canal închis, cât şi cu canal deschis. Ştampila este imprimată de cele mai multe ori cu inițiala unui gentiliciu: C. DESSI în cazul genitiv[16]. Uneori ştampila apare şi fără inițiala gentiliciului[17].

Circulația lungă în timp şi frecvența opaițelor cu ştampila lui Dessius indică existența unor ateliere provinciale în care se produceau astfel de

https://biblioteca-digitala.ro

lămpi. *Officinae* locale provinciale care realizau opaițe cu ştampila C. DESSI se pare că au funcționat şi pe teritoriul provinciei Daciei.

Un asemenea atelier a fost localizat la *Potaissa,* unde după cum remarca cercetătoarea Ana Cătinaş, caracteristicile opaițelor *trilychnis* descoperite aici oferă indicii asupra existenței unei officine locale[18]. Produse similare celor de la *Potaissa* s-au descoperit la *Napoca*[19] şi *Apulum*[20]. Se poate constitui astfel, un areal de comercializare a opaițelor locale realizate la *Potaissa.*

În provincia Dacia opaițele cu ştampila lui C. Dessius sunt numeroase. Astfel, au fost descoperite în multe aşezări romane la: *Apulum*-Partoş[21], *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*[22], *Drobeta*[23], *Potaissa*[24], *Romula*[25], *Sucidava*[26], *Alburnus Maior*[27], *Napoca*[28], *Ampelum*[29] Cristeşti[30], Micăsasa[31], Buciumi[32], Căşei[33] Războieni- Cetate[34], Ruda-Brad[35]. Există şi un exemplar căruia nu i se cunoaşte locul descoperirii, provenind din Transilvania[36].

Cronologic, opaițele cu marca meşterului Dessius descoperite în provincia Dacia sunt încadrate în intervalul cuprins între domnia împăratului Traian şi cea a primilor Severi. Astfel, opaițele de la *Potaissa* au fost găsite alături de monede de la Antoninus Pius, Marcus Aurelius, Septimius Severus şi Severus Alexander[37]. La fel, lămpile descoperite la *Apulum*-Partoş sunt datate între domnia lui Traian şi primii Severi[38], iar cele găsite la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* în prima jumătate a secolului al II-lea p. Chr., după contextul arheologic[39].

La *Tibiscum* au fost descoperite două opaițe ce au imprimată ştampila C. DESSI. Unul dintre opaițe este deja cunoscut în literatura de specialitate[40]. Deoarece nu i se cunoaşte cu exactitate contextul descoperirii, a putut fi încadrat cronologic în intervalul larg al secolelor II-III p. Chr., de circulație al opaițelor lui Dessius.

Cercetări recente efectuate în *vicus*-ul militar, în clădirea XI, au dus la descoperirea unei piese întregibile, de tipul X Loeschcke, ce poartă ştampila meşterului C. Dessius (catalog piesă nr. 2). Opaițul este realizat dintr-o pastă de culoare roşie, fină, uniform arsă, piesa nu prezintă angobă . De asemenea, ştampila este clar imprimată, cu litere scrise îngrijit. Modul îngrijit de execuție şi finisare, cât şi pasta indică realizarea opaițului într-un atelier specializat, probabil italic. De remarcat, este faptul că această piesă nu prezintă urme de folosire.

Cronologic, opaițul poate fi datat, după contextul arheologic, în a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr, încadrându-se astfel în perioada de circulație a produselor lui Dessius.

FA(V)OR

Unii specialişti consideră că numele meşterului care semnează opaițele cu ştampila FAVOR, FAVOR/F sau FAOR se poate întregi FAVOR(inus)[41]. De remarcat, este faptul că antroponimele cu forma prescurtată FAOR sunt bine cunoscute ca *nomen servile* sau cognomen[42].

Sediul atelierului lui Favor a fost localizat în nordul Italiei[43]. *Officina* îşi începe activitatea în prima jumătate a secolului al II-lea p. Chr.[44], dar există

https://biblioteca-digitala.ro

şi părerea că şi-a început funcţionarea în a doua jumătate a aceluiaşi secol bazându-se pe asocierea la *Poetovio* cu monede de la Marcus Aurelius[45].

Produsele atelierului lui Favor sunt doar lămpi de tipul X Loeschcke, cu canal deschis, cu marca imprimată în variantele grafice FAVOR, FAVOR/F şi FAOR, însoţită de cele mai multe ori de cerculeţe, frunzuliţe sau coroniţe[46].

Aria de răspândire a lămpilor sale este destul de întinsă în provinciile europene ale Imperiului Roman[47]. Acest fapt se datorează şi existenţei unor ateliere provinciale care imitau lămpi originale. Un astfel de atelier a funcţionat în Pannonia, la *Aquincum* unde a fost descoperită partea inferioară a unui tipar care are imprimantă ştampila FAOR[48].

Lămpi ale meşterului Favor au fost descoperite pe teritoriul provinciei Daciei la: *Apulum*[49], *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*[50], *Potaissa*[51], *Napoca*[52], *Ampelum*[53], *Romula*[54], Buciumi[55], Ilişua[56], Baia de Arieş[57], Gilău[58], Căşei[59], Roşia Montană- Corna[60]. Se cunoaşte şi o lampă provenind din Transilvania[61].

Piesele din Dacia sunt considerate posibile importuri pannonice, datorită activităţii atelierului de la *Aquincum*[62].

Cronologic lămpile meşterului Favor descoperite pe teritoriul Daciei sunt datate între domnia împăratului Traian şi cea a primilor Severi. Cele mai multe opaiţe provin de la *Apulum* şi sunt importuri italice datate în timpul domniei lui Traian, dar şi produse pannonice şi autohtone încadrate cronologic între Traian şi începutul dinastiei Severilor[63].

Un singur exemplar cu ştampila FAOR, piesă glazurată, a fost descoperit la *Apulum* alături de monede de la Diva Faustina şi Gordianus al III-lea[64]. Pe baza acestei datări s-a considerat că atelierul lui Favor a fost activ până în prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr[65].

La *Tibiscum* a fost descoperit recent în clădirea XI din *vicus* un singur opaiţ purtând ştampila FAOR (catalog piesă nr. 3). Piesa a fost realizată dintr-o pastă semifină, de culoare gălbuie. Se poate observa o anumită stângăcie în execuţia piesei şi nu prezintă urme de utilizare. Probabil opaiţul a fost adus la *Tibiscum* pentru comercializare, din atelierul de la *Aquincum,* cândva în a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr.

Aşadar, cronologic opaiţul de la *Tibiscum* se încadrează în perioada de circulaţie a produselor lui Favor în provincii.

FLAVIUS

Localizarea sediului atelierului lui Flavius este de mult timp obiect de dispută între specialişti. Astfel, oficina lui Flavius a fost plasată în provinciile dunărene Dacia, Pannonia şi cele două Moesii.

Unii specialişti situau atelierul lui Flavius în Dacia Inferior, printre aceştia se numără V. Christescu[66], la fel şi D. Tudor[67].

Nu de aceeaşi părere a fost N. Gostar, care susţinea că opaiţele cu ştampila FLAVI erau de origine pannonică[68], cu toate că acest meşter nu apare menţionat printre producătorii locali de opaiţe de pe teritoriul Pannoniei[69]. Pentru originea pannonică a atelierului au pledat şi alţi cercetători, de pildă, Doina Benea[70] şi I. Stîngă[71].

https://biblioteca-digitala.ro

O altă ipoteză a plasat sediul atelierului lui Flavius în Moesia Inferior, în satul Gărci, lângă Vidin, pe baza numărului mare de piese cu ştampila meşterului[72]. Tot în Moesia Inferior, C. Muşeţeanu a localizat atelierul, în schimb în canabele de la *Durostorum*[73].

Mai nou, a fost avansată o altă localizare a atelierului lui Flavius, şi anume în provincia Moesia Superior. Pentru plasarea sediului atelierului în această provincie sud-dunăreană pledează A. Jovanovič, care consideră că cel mai important centru de producţie al opaiţelor lui Flavius ar fi fost oraşul *Naissus* şi că ulterior, acest tip de opaiţe a fost produs şi de alte centre urbane de pe *limes*-ul Dunării de Jos[74]. Şi D. Alicu a ajuns la concluzia că atelierul lui Flavius se află în Moesia Superior, fără a preciza centrul de producţie[75].

Cronologic lămpile lui Flavius sunt datate în Pannonia în intervalul cuprins între sfârşitul secolului al II-lea-până la începutul secolului al III-lea p. Chr.[76], datare realizată cu ajutorul monedelor. Astfel, datarea piesei descoperite la *Intercissa* s-a făcut prin asocierea cu monede de la Caracalla[77].

Lămpile descoperite atât în Moesia Inferior[78], cât şi în Moesia Superior[79] sunt încadrate cronologic în intervalul cuprins între sfârşitul secolului al II-lea şi prima jumătate a secolului al III-lea p. Chr.

Spre deosebire de alte opaiţe din tipul *Firmalampen* produsele atelierului lui Flavius prezintă o bordură decorată, pe lângă butoni, cu motive vegetale (ciorchini de struguri şi vrejuri de viţă de vie) sau cu motive geometrice (linii în zig-zag cu puncte şi cerculeţe). Această particularitate a ornamentării bordurii şi grafia ştampilei meşterului sugerează realizarea pieselor în acelaşi atelier. Desigur, nu trebuie exclusă posibilitatea copierii lămpilor în alte centre de producţie dunărene.

Piese de iluminat produse în atelierul lui Flavius au fost comercializate şi la nordul Dunării, în provincia romană Dacia, dar şi în afara graniţelor ei[80]. Astfel, pe teritoriul Daciei romane lămpile meşterului Flavius au fost găsite în centre situate în apropierea Dunării şi pe căile principale de acces ale provinciei cum ar fi: *Apulum*-Partoş[81], *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*[82], *Drobeta*[83], *Romula*[84], *Praetorium* (Mehadia)[85], Cioroiu Nou[86], Boiţa[87], Corabia[88], Râmnicu Vâlcea[89], Pojejena de Sus (azi pierdută)[90].

Opaiţele descoperite pe teritoriul Daciei prezintă caracteristici similare cu piesele găsite în provinciile dunărene limitrofe. Astfel, opaiţele lui Flavius din Dacia sunt de tipul *Firmalampen* cu canal deschis, cu discul neornamentat, iar bordura lămpilor este decorată cu vrejuri de viţă de vie cu ciorchini de struguri sau cu linii în zig-zag, cerculeţe şi puncte. Ştampila meşterului este întotdeauna la genitiv: FLAVI. De asemenea, grafia ştampilei este întotdeauna la fel: litera F cu hastele orizontale oblice în sus, literele L şi A în ligatură, iar litera A fără hasta orizontală.

Particularităţile literelor ştampilei şi dispunerea lor, precum şi menţinerea neschimbată a decorului de pe bordura opaiţelor atestă proveniența acestora din aceeaşi *officina*. Desigur, confirmarea acestei ipoteze se poate face doar cu ajutorul analizelor chimice a tuturor pieselor descoperite.

https://biblioteca-digitala.ro

Cronologic lămpile cu marca lui Flavius sunt datate în Dacia în intervalul cuprins între a doua jumătate a secolului al II-lea şi prima jumătate a secolului al III-lea p. Chr. Astfel, exemplarele descoperite la *Apulum* sunt datate, după contextul arheologic, între domnia lui Marcus Aurelius şi Severus Alexander[91], iar opaitul de la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* este încadrat cronologic între sfârşitul secolului al II-lea şi prima jumătate a secolului al III-lea[92].

În *vicus*-ul militar de la *Tibiscum*, în clădirea VIII a fost descoperit un opaiţ cu ştampila meşterului Flavius ce prezintă bordura decorată pe lângă cei trei butoni, cu vrejuri de viţă de vie şi ciorchini de struguri[93]. Piesa a fost găsită în acelaşi context arheologic cu o monedă din timpul lui Severus Alexander (222-235).

Al doilea opaiţ fragmentar a fost găsit în *vicus* în clădirea XII (catalog piesă nr. 4). Piesa este realizată dintr-o pastă semifină, de culoare gălbuie. Bazinul fragmentar conţine ştampila [FL]AVI. Analiza pastei, a modului de execuţie a opaiţului sugerează realizarea piesei într-o *figlina* provincială, probabil de la sudul Dunării. Piesei nu i se cunoaşte cu exactitate contextul stratigrafic al descoperirii. Din această cauză încadrăm cronologic opaiţul în perioada de circulaţie a pieselor meşterului Flavius, adică a doua jumătate a secolului al II-lea - prima jumătate a secolului al III-lea.

OCTAVIUS

Officina meşterului Octavius a activat probabil în nordul Italiei, începând cu sfârşitul secolului I p. Chr[94].

Opaiţele purtând semnătura meşterului nord-italic vor fi copiate în ateliere provinciale. O dovadă în acest sens este reprezentată de partea inferioară a unui tipar purtând ştampila OCTAVI descoperită în Pannonia, la Siscia[95].

Produsele lui Octavius sunt larg răspândite în provinciile Imperiului Roman. Asemenea piese au circulat în Gallia, Raetia, Noricum, Moesia Inferior[96] etc.

Cronologic opaiţele lui Octavius ca piese provinciale, sunt întâlnite până în secolul al III-lea p. Chr[97].

Opaiţele lui Octavius sunt numai de tipul *Firmalampen* cu canal deschis având ştampila imprimată la cazul genitiv, uneori cu iniţiala gentiliciului C(aius) OCTAVI[98].

În provincia Dacia opaiţe cu ştampila lui Octavius sunt prezente la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*[99], *Apulum*[100], *Potaissa*[101], *Micia*[102], *Ampelum*[103], *Alburnus Maior*[104], *Drobeta*[105], *Romula*[106], *Sucidava*[107], *Porolissum*[108], Buciumi[109], Gilău[110], Ilişua[111], Micăsasa[112], Almaşul Mare[113], Cristeşti[114], Gârla Mare[115], Răcari[116]. Există şi un exemplar dintr-un loc neprecizat din Dacia[117].

Piesele descoperite în provincia Dacia sunt de tipul *Firmalampen* cu canal deschis cu ştampila imprimată în ambele variante grafice: OCTAVI şi C. OCTAVI[118], fiind considerate opaiţe italice, pannonice, dar şi autohtone.

Cronologic opaiţele cu ştampila lui Octavius se încadrează în intervalul cuprins între prima jumătate a secolului al II-lea p. Chr. şi prima jumătate a

https://biblioteca-digitala.ro

secolului al III-lea p. Chr. Astfel, la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* asemenea opaițe au circulat pe întreg parcursul secolului al II-lea p. Chr[119], la Gilău fiind datate între sfârșitul secolului al II-lea și începutul secolului următor[120]. La *Apulum* sunt asociate în diferite contexte arheologice cu monede începând de la Hadrian până la Filip Arabul[121].

La *Tibiscum* se cunosc trei opaițe purtând ștampila OCTAVI, piese ce provin din cercetări mai vechi, încadrate cronologic în prima jumătate a secolului al II-lea p. Chr.[122].

Recent, au fost descoperite în *vicus* alte trei fragmente de rezervor, ce conțin ștampila OCTAVI (catalog piese nr.5-7). Aceste piese au fost realizate, probabil, în atelierele pannonice.

Cronologic opaițele cu ștampila lui Octavi recent descoperite la *Tibiscum* se încadrează în a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.

SEXTUS

Atelierul lui Sextus a fost localizat în Italia nordică, fiind activ în secolul al II-lea p. Chr[123].

Opaițe purtând semnătura lui Sextus sunt larg răspândite în provinciile Imperiului roman pe întreg cursul secolului al II-lea p. Chr.[124]. Circulația relativ intensă a produselor lui Sextus se datorează și copierii acestora în ateliere provinciale. Astfel de ateliere provinciale au funcționat la *Aquincum, Brigetio, Poetovio* unde au fost descoperite părți inferioare ale unor tipare care au imprimată ștampila SEXTI[125].

Produsele lui Sextus sunt numai de tipul *Firmalampen* cu canal deschis și forma scurtă, cu ștampila imprimată în mai multe variante grafice în cazul nominativ de forma: SEXTVS/F, SEXTVS, și genitiv SEXTI[126].

În Dacia opaițe ale meșterului Sextus au fost descoperite la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*[127], *Apulum*[128], *Potaissa*[129], *Ampelum*[130], *Romula*[131], *Dierna*[132], *Sucidava*[133], *Porolissum*[134], *Salinae*[135], Cristești[136], Micăsasa[137], Petroșani[138], Războieni- Cetate[139], Buciumi[140], Bologa[141]. Există și un exemplar dintr-un loc neprecizat din Transilvania[142].

Opaițele meșterului Sextus descoperite în Dacia sunt considerate importuri italice, pannonice, dar și produse locale. Ștampila opaițelor este imprimată în două variante SEXTVS/F și SEXTI.

Cronologic opaițele lui Sextus descoperite în Dacia se încadrează în prima jumătate a secolului al II-lea - prima jumătate a secolului al III-lea p. Chr. Astfel, la *Ulpia Traiana Sarmizegetusa* piesa cu ștampila lui Sextus a fost datată la mijlocul secolului al II-lea[143], iar la *Apulum*-Partoș cu monede (în același strat de cultură) de la Hadrian, Elagabalus și Faustina Senior[144].

La *Tibiscum* se cunoaște din literatura de specialitate un opaiț purtând ștampila SEXTI, încadrat cronologic în secolul al II-lea[145].

Fragmentul de opaiț descoperit în clădirea XII (catalog piesă nr. 8) a fost realizat dintr-o pastă semifină, de culoare cărămizie. Piesa prezintă ștampila fragmentară [SE]XTI aplatizată, în cartuș, cu litere legate între ele. Puținele elemente permit atribuirea fragmentului de opaiț unui atelier provincial probabil, pannonic, ținând cont de numărul mare de ateliere existente pe

https://biblioteca-digitala.ro

teritoriul Pannoniei. Totodată, nu putem exclude nici posibilitatea realizării piesei într-un atelier local nord-dunărean.

Cronologic opaițul cu marca lui Sextus găsit la *Tibiscum* poate fi încadrat în prima jumătate a secolului al II-lea p. Chr.

Piesele de iluminat recent descoperite în *vicus* întregesc astfel imaginea asupra comerțului cu opaițe la *Tibiscum*. Prin analiza pastei, a comparării ştampilelor şi a altor elemente caracteristice (mai puțin a fost posibilă realizarea analizelor chimice asupra lutului) am încercat încadrarea noilor opaițe ca produse ale unor ateliere nord-italice ori provinciale dunărene.

Piesele recent descoperite la *Tibiscum* sunt importuri ori poate şi produse autohtone, contextul descoperirii lor este clar stratigrafic (cu excepția opaițului cu ştampila FLAVI) şi cu o datare relativ precisă în mediul *vicus*-lui militar.

Prezența la *Tibiscum* a acestor piese nu este singulară, deci toate opaițele *Firmalampen* analizate aici, cu excepția celor cu ştampila lui Apolaustus şi Favor, se găsesc în număr de unu-două exemplare pe teritoriul castrului şi *vicus*-ului militar. Nu credem că avem de a face cu o frecvență redusă a pieselor, ci mai degrabă cu o carență de cercetare, deocamdată.

În clădirea XI, care este o locuință privată s-au descoperit opaițe (5 piese) ce prezintă marca meşterilor C. Dessius, Favor, Octavius şi Sextus. Cronologic prezența pieselor de iluminat în această locuință se încadrează pe întreg parcursul secolului al II-lea p. Chr.

În clădirea XII, un edificiu public-*thermae*, opaițele sunt mai puține numeric (3 piese) şi prezintă ştampila meşterilor Apolaustus, Octavius şi Flavius. Cronologic exemplarele se încadrează în a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.

Astfel, un singur opaiț în acest lot de descoperiri provine probabil, din ateliere nord-italice este piesa ce poartă ştampila C. Dessi. Piesa se adaugă altor opaițe importate din oficine nord-italice în aşezarea de pe Timiş, cândva în a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr., când deja importurile italice sunt mai puțin frecvente.

De remarcat este faptul că predomină piesele de iluminat produse în ateliere locale pannonice, dar care imită opaițe ale unor meşteri nord-italici ca: Favor, Octavius şi Sextus. Cronologic exemplarele pannonice se datează pe întreg secolul al II-lea p. Chr., constatându-se o anumită frecvență de astfel de piese provinciale în aşezarea tibiscensă.

Mult mai puține numeric sunt prezente la *Tibiscum* importurile de opaițe din provinciile moesice – Moesia Superior – un opaiț cu ştampila FLAVI, căruia nu i se cunoaşte cu claritate nivelul descoperirii şi de aceea a fost încadrat cronologic în timpul funcționării atelierului, adică a doua jumătate a secolului al II-lea – prima jumătate a secolului al III-lea p. Chr..

Există posibilitatea ca opaițul cu ştampila APOLAVST găsit la *Tibiscum*, să fie realizat într-un atelier local nord-dunărean, fără a putea însă localiza oficina, cândva în a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.

https://biblioteca-digitala.ro

Comercializarea opaițelor realizate în ateliere nord-italice ori provinciale înspre Dacia s-a făcut pe căile comerciale cunoscute de-a lungul principalelor drumuri de acces spre provincia nord-dunăreană.

Privitor la căile de pătrundere ale opaițelor nord-italice, este cazul pieselor cu ştampila lui C. Dessius, frecvent întâlnite pe teritoriul provinciei Dacia, aceasta s-a putut realiza fie pe Dunăre, prin porturile *Dierna*, *Drobeta* etc., fie din nordul Italiei prin *Barbaricum* în Dacia Porolissensis. În ambele cazuri apoi, pe drumurile imperiale au putut ajunge la *Tibiscum*.

O situație asemănătoare au importurile de opaițe din atelierele pannonice. Astfel, existența atelierului lui Favor de la *Aquincum* şi frecvența destul de mare a opaițelor sale pe teritoriul Daciei Porolissensis sugerează relații comerciale între Pannonia Inferior şi Dacia prin *Barbaricum*. Apoi, din Dacia Porolissensis pe drumul imperial, opaițul cu ştampila lui Favor a ajuns în aşezarea de pe Timiş.

Aceeaşi cale comercială prin *Barbaricum* au putut urma şi importurile de opaițe pannonice cu ştampila meşterului Sextus.

O altă rută comercială urmată de importurile pannonice de opaițe cu ştampila lui Octavius a fost sugerată de existența unui atelier provincial la Siscia. Aceste piese au pătruns pe Dunăre, apoi prin porturile *Drobeta*, *Dierna* etc. în Dacia. De la Dunăre pe cele două drumuri imperiale (*Lederata-Tibiscum* şi *Dierna-Tibiscum*) au putut ajunge la *Tibiscum*.

În ceea ce priveşte pătrunderea importurilor din Moesia Superior spre provincia Dacia, este cazul opaițelor cu ştampila FLAVI, întâlnite mai ales în partea sudică a provinciei nord-dunărene, s-a realizat pe Dunăre, prin porturile *Dierna, Drobeta* etc., apoi pe drumurile imperiale *Lederata-Tibiscum* ori *Dierna-Tibiscum* spre aşezarea de pe Timiş.

Din motive care țin probabil de bunăstarea proprietarilor clădirii XI, aceştia utilizau pentru iluminat piese importate din nordul Italiei sau din Pannonia. Nu aceeaşi situație o întâlnim în cazul clădirii XII, un edificiu public, unde se foloseau doar opaițe de factură provincială pannonică, moesică ori locală, nord-dunăreană.

Ceea ce nu ştim acum, este dacă avem de a face cu o carență de cercetare a atelierelor locale, opaițele fiind piese de uz cotidian, sau denotă situația materială a proprietarilor de la *Tibiscum*.

Datarea importului de lămpi nord-italice ori provinciale (pannonice sau moesice) la *Tibiscum* este corespunzătoare secolului al II-lea (mai ales perioadei cuprinse între domnia lui Hadrian şi Marcus Aurelius până înspre epoca lui Septimius Severus).

Prezența la *Tibiscum* a opaițelor realizate în ateliere locale din provinciile Pannonia sau Moesia marchează de fapt, conturarea unor relații comerciale complexe între aşezarea tibiscensă şi centre din provinciile vecine în a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.

Catalog[146]

APOLAVST

1. Opaiț, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă semifină, de culoare gălbuie; 3- fragment; 4- L= 8,9 cm, D= 5,4 cm, h= 2,4 cm; 5- discul uşor adâncit

https://biblioteca-digitala.ro

nedecorat, bordura ornamentată de trei butoni (cel din partea stângă lipseşte); bazinul concav conţine ştampila APOLAVST în interiorul a două cercuri concentrice; 6- analogii: *Apulum* (Băluţă 2003, nr. 2, p. 8), Ilişua (Protase *et alii* 1997, pl. XXXVIII, 1); 7- datare: a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XII, caseta 1/2006, adâncimea 1,65 m; 9- UVT, nr. inv. 169/2006; 10- Inedit; fig. 2.

C. DESSI

2. Opaiţ, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă fină, de culoare roşie, uniform arsă, fără angobă; 3- fragment, o parte din disc şi rezervor lipsesc; 4- L= 11,3 cm, D= 7,8 cm, h= 3,5 cm; 5- discul plat, neornamentat, are orificiu de alimentare. Canalul spre cioc prezintă un mic orificiu de aerisire. Brâul reliefat înconjoară discul şi ciocul. Bordura este decorată cu doi butoni simpli dispuşi simetric. Rezervorul prezintă pe fundul uşor adâncit, în interiorul a două cercuri incizate, ştampila clar conturată C. DESS[I]; 6- analogii: Pannonia (Osijek- Iványi 1935, nr. 1915, p. 161, pl. LXXXV, 43), Moesia Superior (*Singidunum*- Krunić 2005, p. 61, fig. 22); 7- datare: a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XI, S1/2005, adâncimea 0,90-1,10 m; 9- UVT, nr. inv. 96/2005; 10- Inedit; fig. 3.

FA(V)OR

3. Opaiţ, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă semifină, de culoare gălbuie, fără angobă; 3- întreg; 4- L= 9,2 cm, D= 6,5 cm, h= 3,2 cm; 5- discul este plan, neornamentat. Brâul reliefat înconjoară discul şi ciocul; canalul spre cioc prezintă un mic orificiu de aerisire. Bordura este decorată cu trei butoni bifizi dispuşi simetric. Rezervorul prezintă pe fundul uşor adâncit ştampila în relief FAOR, în interiorul a două cercuri incizate. Opaiţul nu prezintă urme de folosire; 6- analogii: Pannonia (Drnovo- Iványi 1935, nr. 1975, p. 165, pl. LXXXVI, 31); 7- datare: a doua jumătate a secolul al II-lea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XI, S1/2005, adâncimea 0,95 m; 9- UVT, nr. inv. 100/2005; 10 - Inedit; fig. 4.

FLAVI

4. Opaiţ, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă semifină, de culoare gălbuie, fără angobă; 3- fragment; 4- L= 5,9 cm, l= 3,1 cm, h= 2,6 cm; 5- se păstrează un fragment din bazinul opaiţului, fundul este uşor adâncit spre interior păstrează în interiorul a două cercuri concentrice ştampila fragmentară [FL]AVI; 7- datare: a doua jumătate a secolului al II-lea- prima jumătate a secolului al III-lea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XII, *passim*; 9- UVT, nr. inv. 11/1997; 10- Inedit; fig. 5.

OCTAVI

5. Opaiţ, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă semifină, de culoare gălbuie; 3- fragmentar; 4- L= 4 cm, l= 3,1 cm; 5- se păstrează fundul opaiţului cu ştampila fragmentară OCT[AVI] în interiorul a două cercuri concentrice; 7- datare: a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XII, adâncimea 1,50 m; 9- UVT, nr. inv. 257/1997; 10- Inedit; fig. 6a.

6. Opaiţ, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă semifină, de culoare cenuşie, cu inpurităţi; 3- fragmentar; 4- l= 3,1 cm; 5- se păstrează un fragment din bazinul opaiţului cu ştampila fragmentară [O]CTAVI în interiorul a două

https://biblioteca-digitala.ro

cercuri concentrice; 7- datare: a doua jumătate a secolului al II-lea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XI, adâncimea 1,30 m; 9- UVT, nr. inv. 109/2005; 10- Inedit; fig. 6b.

7. Opaiț, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă semifină, de culoare roşie; 3- fragmentar; 4- l= 3,3 cm; 5- se păstrează un fragment din bazinul opaițului cu ştampila fragmentară [OC]TAVI în interiorul a două cercuri concentrice; 7- datare: sfârşitul secolului al IIIea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XI, adâncimea 0,80 m; 9- UVT, nr. inv. 108/2002; 10- Inedit; fig. 6c.

SEXTI

8. Opaiț, *monolychnis*, lut, tipar; 2- pastă semifină, de culoare cărămizie, cu angobă maronie; 3- fragmentar; 4- L= 5,1 cm, l= 3,2 cm; 5- se păstrează fragmentar bazinul şi partea inferioară a ciocului; fundul prezintă ştampila fragmentară [SE]XTI; 7- datare: prima jumătate a secolului al II-lea p. Chr.; 8- *Tibiscum, vicus,* clădirea XI, S1/2005, caroul 16-17, adâncimea 1,75 m; 9- UVT, nr. inv. 102/2005; 10- Inedit; fig. 7.

Bibliografie

Alicu 1994 — Alicu D., *Opaițele romane. Die römischen Lampen. Ulpia Traiana Sarmizegetusa*, Bucureşti.

Alicu 2006 — Alicu D., *Die Römischen Lampen von Sarmizegetusa (I). Die Funde der jahre 1882-1976,* Porolissum.

Alram-Stern 1989 — Alram-Stern Eva, *Die Römischen Lampen aus Carnuntum*, Vienn.

Ardeț 2004 — Ardeț A., Ardeț Lucia Carmen, *Tibiscum. Aşezările romane*, Cluj- Napoca.

Bailey 1980 — Bailey D. M., A *Catalogue of the Lamps in the British Museum 2. Roman Lamps made in Italy*, London.

Bailly 1962 — Bailly R., *Essai de classification des marques de potiers sur lampes en argile dans la Narbonnaise,* Cahiers Ligures de Préhistoire et d' Archéologie, 11, p. 79-127.

Balil 1968 — Balil A., *Lucernae singulares*, Latomus, vol. XCIII, Bruxelles.

Balil 1968a — Balil A., *Marcas de ceramista en lucernas Romanas halladas en España*, Archivo Español de Arqueologia, Madrid, 41, p. 158-178.

Băluță 1961 — Băluță C. L., *Opaițele romane de la Apulum*, în Apulum, IV, p. 189-220.

Băluță 1977 — Băluță C. L., *Lămpile romane din Muzeul Județean Hunedoara- Deva*, Sargetia, XIII, p. 209-228.

Băluță 1983 — Băluță C. L., *Lucernele romane din Dacia intracarpatică* (mss. Teză de doctorat), Cluj-Napoca.

Băluță 1986 — Băluță C. L., *"Firmalampen" sur le limes danubien de la Dacie- pénétration et diffusion, Studien zur militärgrenzen*, Roms III, Aalen (1983), p. 441-446.

Băluță 1996 — Băluță C. L., *Lămpile romane din Muzeul Național de Istorie*

https://biblioteca-digitala.ro

	a Transilvaniei, ActaMN, 33, I, p. 89-113.
Băluță 1999	Băluță C. L., *Lămpi cu marcă epigrafică, inedite descoperite la Apulum- Partoş*, Apulum, XXXVI, 1999, p. 225-237.
Băluță 2003	Băluță C. L., *Lămpile romane de la Alba Iulia (Apulum), I, Lămpile epigrafice*, Alba-Iulia.
Bărbulescu 1994	Bărbulescu M., *Potaissa. Studiu monografic*, Turda.
Benea 1990	Benea Doina, *Lampes romaines de Tibiscum*, Dacia, N. S., 34, p. 139-164.
Benea 1996	Benea Doina, *Lampenproduktion in Tibiscum*, RCRF Acta, Abingdon, 33, p. 59-62.
Benea 2003	Benea Doina, *Istoria aşezărilor de tip vici miltares din Dacia romană,* Timişoara, 2003.
Bichir 1980	Bichir Gh., *Chronologie et datation de la civilisation Militari-Chilia,* Dacia N.S., XXIV, p. 157-180.
Buchi 1975	Buchi Enzio, *Lucerne del Museo di Aquileia. Lucerne romane con machio di fabrica*, vol. I, Aquileia.
Cătinaş 1996	Cătinaş Ana, *Lampes à estampille de Potaissa*, RCRF Acta, 33, Abingdon, p. 63-74.
Cătinaş 2002	Cătinaş Ana, *Opaițele romane din Potaissa*, (mss. Teză de doctorat), Cluj- Napoca.
Chirilă *et alii* 1972	Chirilă E., Gudea N., Lucăcel V., Pop C., *Castrul roman de la Buciumi,* Cluj.
Christescu 2004	Christescu V., *Viața economică a Daciei romane*, Bucureşti.
Čičikova 1974	Čičikova Maria, *"Firmalampen" du limes danubien en Bulgarie,* Actes du IX-e Congrès International d'etudes sur les frontières romaines, Mamaia, 6-13 septembrie 1972, Bucureşti- Kőln-Wien, p. 155-165.
Čičikova 1987	Čičikova Maria, *Poterry lamps from Novae, Recherches sur le culture en Mésie et Thracie, Bulgarie, I-er- IV-e siècle*, Bull. Inst. Arch. (Sofia), 37, p. 153-172.
Dautova- Ruševljan 1970	Dautova-Ruševljan Velika, *Rimske svjetiljke u zbirci pomorskog I povijesnov Muzeja u Rijeci*, Diadora, 5, Zadar, p. 147-160.
Deringer 1965	Deringer H., Römische *Lampen aus Lauriacum*, Linz.
Fényes 2002	Fényes Gabriella, *A Brigatioban elökerült bélyeges mécsesek*, Communicationes Archaeologicae Hungariae, p. 59-91.
Gheorghiță 1975	Gheorghiță Marieta, *Opaițele romane de la Micia*, Sargetia, XI-XII, 1974-1975, p. 51-56.
Gostar 1961	Gostar N., *Inscripțiile de pe lucernele din Dacia romană*, ArhMold, I, p. 149-203.
Gudea 1977	Gudea N., *Materiale arheologice din castrul de la Bologa,* Apulum, XV, p. 1169-215.
Gudea 1989	Gudea N., *Porolissum. Un complex arheologic daco-roman la marginea de nord a Imperiului Roman*, vol.I, ActaMP, XIII.

https://biblioteca-digitala.ro

Gudea, Cosma 2003 — Gudea N., Cosma C., *Opaițele din castrul roman de la Buciumi (Dacia Porolissensis)*, Studii în onoarea lui Marius Porumb, Cluj- Napoca, p. 21-38.

IDR II — *Inscripțiile Daciei Romane II. Oltenia şi Muntenia* (Gr. Florescu, C. C. Petolescu), Bucureşti, 1977.

Isac, Roman 2001 — Isac D., Roman C. A., *Lucernele din castrul de la Gilău*, Studia Archaeologica et Historica Nicolao Gudea Dicata, Zalău, p. 367-395.

Ivanišević, Nikolić-Dordević 1997 — Ivanišević V., Nikolić-Dordević Snežana, *Novi tragovi antičkih fortifikacija u Singidunumu-lokalitet Knez Mihailova* 30, Singidunum, Beograd, I, p. 65-150.

Iványi 1935 — Iványi Dora, *Die pannonischen Lampen. Eine typologisch-chronologische Übersicht*, DissPann, ser. II, nr. 2, Budapest.

Jovanovič 1985 — Jovanovič A., *Lampe iz radionițe Flaviusa*, Zbornik, 1, p. 45-52.

Kajanto 1965 — Kajanto I., *The latin cognomina*, Helsinki.

Leibundgut 1977 — Leibundgut A., *Die Römischen Lampen in der Schweiz.Eine kultur und handelsgeschichtliche Studie*, Bern.

Lipovan 1983 — Lipovan I. T., *Opaițe romane din Ampelum (I)*, Sargetia XVI-XVII, 1982-1983, p. 227-232.

Lipovan 1988 — Lipovan I. T., *Opaițe romane din Ampelum (II)*, Tibiscum. StComC, VII, p. 181-188.

Lipovan 1994 — Lipovan I. T., *Opaițe romane de la Ampelum (III)*, SCIVA, 45, 2, p. 179-184.

Loeschcke 1919 — Loeschcke S., *Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antike Beleuchtungswesens*, Zürich.

Man 2000 — Man Nicoleta, *Tipologia opaițelor romane descoperite în aşezarea romană de la Cristeşti (jud. Mureş)*, Marisia, XXVI, p. 47-84.

Matei *et alii* 2006 — Matei Al., V., Pop H., Musca Elena, Pripon E., Bejinariu I., *Instrumentele de iluminat din nord-vestul României*. Catalog de expoziție, Zalău

Menzel 1954 — Menzel H., *Antike Lampen im Römisch-Germanischen Zentralmuseum zu Mainz*, Mainz.

Mitrofan 1990 — Mitrofan I., *Les recherches archéologiques de l'établissement romain de Micăsasa*, Dacia, N. S., 34, p. 129-138.

Muşeţeanu *et alii* 1980 — Muşeţeanu C., Culică V., Elefterescu D., *Lampes à estampille de Durostorum*, Dacia, N. S., XXIV, p. 283-305.

Ota, Deleanu 2004 — Ota R., Deleanu V., *Piese arheologice inedite descoperite la Apulum*, Patrimonium Apulense, 4, p. 87-91.

Petru 1972 — Petru Sonija, *Emonske nekropole (obkrile med 1935-1960)*. Katalogi in monografije, Ljubljana.

https://biblioteca-digitala.ro

Plesničar-Gec 1972 — Plesničar-Gec L., *Severno Emonsko grobišče (The northern necropolis of Emona)*, Ljubljana.

Protase *et alii* 1997 — Protase D., Gaiu C., Marinescu G., *Castrul roman şi aşezarea civilă de la Ilişua (jud. Bistriţa-Năsăud)*, RevBistr, X-XI, p. 27-94.

Ravagnan 1983 — Ravagnan G. L., *Aquileia Nostra*, Aquileia.

Regep 2000 — Regep Simona, *Un nou officinator de lucerne descoperit în Dacia romană,* SIB, XXI-XXII, (1997-1998), p. 265-266.

Regep 2001 — Regep Simona, *Noi descoperiri de opaiţe de tip „Firmalampen" la Tibiscum*, Simpozionul „In memoriam Dumitru Tudor", Timişoara, p. 81-87.

Regep-Vlascici 2003 — Regep-Vlascici Simona, *Les lampes des Praetorium-Mehadia (dép. Caraş- Severin)*, Limes XIX, Proceedings of the XIXth International Congress of Roman Frontier Studies, Pécs, Hungary, september 2003, 2005, p. 999-1004.

Roman 2006 — Roman C. A., *Lamps from Dacia Porolissensis* (I), Zalău.

Russu 1962 — Russu I. I., N. Gostar, *Inscripţiile de pe lucernele din Dacia romană,* recenzie, SCIV, XIII, 2, p. 467-471.

Rusu-Bolindeţ *et alii* 2003 — Rusu-Bolindeţ Viorica, Roman C, Bota E., Isac Adriana, Paki Adela, Marcu F., Bodea Monica, *Forme de habitat în punctul Balea, Alburnus Maior (I)*, Bucureşti, p. 387-431.

Sapelli 1979 — Sapelli Marina, *Lucerne fittili delle civiche raccolte archeologiche, Rassegna di studi del civico Museo archeologico e del civico gabinetto numismatico di Milano*, supplemento II, Milano.

Stîngă 1998 — Stîngă I., *Viaţa economică la Drobeta în secolele II-VI p. Chr.,* Bucureşti.

Stîngă 2005 — Stîngă I., *Villa rustica de la Gârla Mare*, jud. Mehedinţi, Craiova.

Subič 1974 — Subič Zorka, *Rimska keramika u Sloveniji*, Ljubljana.

Tătulea 1994 — Tătulea C. M., *Romula- Malva*, Bucureşti.

Tudor 1962 — Tudor D., *Comunicări epigrafice I,* SCIV, XIII, 1, p. 115-123.

Tudor 1968 — Tudor Dumitru, *Oltenia romană*, ed. a III-a, Bucureşti.

Tudor 1978 — Tudor D., *Oltenia romană*, ed. a IV-a, Bucureşti.

Vikić- Belančić 1976 — Vikić-Belančić Branka, *Antičke Svjetiljke u Arheološkom Muzeju u Zagrebu*, Zagreb.

Waldhauer 1914 — Waldhauer O., *Die antiken Tonlampen. Kaiseliche Ermitage*, St. Petersburg.

Walters 1914 — Walters H. B., *Catalog of Greek and Romans Lamps in British Museum*, Oxford.

https://biblioteca-digitala.ro

Note

[1] Benea 1990, p.139-164; Regep 2000, p. 265-266; *Eadem* 2001, p. 81-84.
[2] Benea 1996, p. 59-62.
[3] Loeschcke 1919, p. 296; Gostar 1961, p. 176; Buchi 1975, p. 6.
[4] Băluță 2003, p. 7.
[5] Iványi 1935, nr. 1532, pl. LXXIX, 13; Subič 1974, p. 65, pl. 12-14; Buchi 1975, p. 6-7, nr. 14-17, pl. II; Vikić- Belančić 1976, nr. 482, fig. 1, 5; Ravagnan 1983, p. 52; Fényes 2002, p. 78, pl. 5.
[6] Buchi 1975, p. 6.
[7] Băluță 2003, p. 7.
[8] Băluță 1961, nr. V, 1, p. 193-194, pl. I, 6; Russu 1962, p. 469; Băluță 2003, nr. 1, 2, p. 7-8.
[9] Protase *et alii* 1997, pl. XXXVIII, 1.
[10] Gostar 1961, nr. 13, p. 157, p. 154.
[11] Băluță 2003, p. 7.
[12] Loeschcke 1919, p. 296; Gostar 1961, p. 178; Deringer 1965, p. 44.
[13] Loeschcke 1919, p. 296; Gostar 1961, p. 178; Băluță 1961, nr. XIV; Dautova-Ruševljan 1970, p. 159; Buchi 1975, p. 48; Alicu 1994, p. 20.
[14] Alram-Stern 1989, p. 69, nr. 114, nr. 167-169, nr. 411, pl. 7; Bailey 1980, p. 30, pl. 10 f, p. 94, 133, 286-288, fig. 104; Balil 1968 a, p. 167; Buchi 1975, p. 48- 50, nr. 332-350, pl. XVI; Deringer 1965, p. 29, 86, nr. 85, fig. 14, pl. II, p. 32, 91, nr. 127, fig. 14, p. 39, 100, nr. 194; Iványi 1935, p. 18, 30- 33, 161-164, nr. 1914-1963, p. 268, nr. 3765-3769, pl. LXXXV, 42, pl. LXXXVI, 12; Ivanišević, Nikolić-Dordević 1997, p. 122, pl. 47; Mușețeanu *et alii* 1980, p. 299, nr. 23, fig. 9; Petru 1972, p. 34, 153, m. 152, 2, p. 39, 154, m. 238, 3, p. 55-56, 157, m. 550, 2, p. 59, 158, m. 617, 2, p. 60, 158, m. 626, 1, p. 62, 158, m. 645, 2, p. 56, 159, m. 680, p. 66, 159, m. 690, 1, p. 74, 160, m. 814, 3, p. 84, 162, m. 900, 1, p. 89, 163, m. 848, 2, p. 99, 165, m. 1074, 1, p. 105, 166, m. 1138, 1, p. 129, 177, m. 14, p. 154, 167, m. 303; Sapelli 1979, p. 131, nr. 278-280; Vikič-Belančic 1976, nr. 593-595, pl. XXXIII, 4, 4a, nr. 601- 604, fig. 2/18 – 22; Walters 1914, p. 136, nr. 896.
[15] Iványi 1935, p. 18; Gostar 1961, p. 178; Buchi 1975, p. 48.
[16] Băluță 2003, p. 49.
[17] Bailly 1962, p. 87.
[18] Cătinaş 1996, p. 63-64; Cătinaş 2002, p. 53-54.
[19] Roman 2006, p. 253, nr. 153, fig. 67.
[20] Băluță 1996, nr. 17, p. 96, pl. VIII72.
[21] Băluță 2003, p. 49-57, nr. 1- 21.
[22] Alicu 1994, p. 19-20, nr. 495, pl. X, fig. 14/495, nr. 1112, pl. XXXI, fig. 14/1112.
[23] IDR II, 120; Tudor 1978, p. 90; Stîngă 1998, p. 135.
[24] Gostar 1961, p. 159, nr. 84; Bărbulescu 1994, p. 128, fig. 23/6; Cătinaş 1996, p. 63-64, 67, nr. 4- 9, fig.1 /4, 5, pl. 2/6- 8; Cătinaş 2002, p. 53- 54, nr. 154 -158.
[25] IDR II, 442; Tudor 1978, p. 90.
[26] IDR II, 293; Tudor 1978, p. 90.
[27] Gostar 1961, p. 155, 159, nr. 85; Băluță 1983, p. 61-63, p. LXIV, 10, a, b, pl. C, 23; Băluță 1996, p. 96, nr. 15, pl. III, 6.
[28] Băluță 1961, p. 199, nota 1; Băluță 1983, p. 61-63 , pl. LXVI, 5; pl. C 23; Băluță 1996, p. 96, nr. 21, pl. VIII, 1.
[29] Lipovan 1994, p. 179-181, nr. 1, fig. 1 /2.
[30] Gostar 1961, p. 155, 160, nr. 86; Băluță 1961, p. 199, nota 1; Băluță 1983, p. 61- 63, pl. LXV, 4, pl. C, 21; Man 2000, p. 50, nr. 51.
[31] Băluță 2003, p. 56, nota 13.
[32] Chirilă *et alii* 1972, p. 56, nr. 30, pl. XLIV, 11.
[33] Roman 2006, p. 127, nr. 136, pl. 21.
[34] Gostar 1961, p. 160, nr. 87; Băluță 1961, p. 199, nota 1; Băluță 1996, p. 96, nr. 22.
[35] Gostar 1961, p. 160, nr. 88; Băluță 1983, p. 63, pl. LXVI, 5, pl. C, 24; Băluță 1996, p. 96, pl. V, 1.
[36] Gostar 1961, p. 160, nr. 89.
[37] Cătinaş 2002, p. 54.

https://biblioteca-digitala.ro

[38] Băluță 2003, p. 49.
[39] Alicu 1994, p. 20.
[40] Benea 1990, p. 161, nr. 50, fig. 14.
[41] Loeschcke 1919, p. 296; Alram-Stern 1989, p. 71; Isac, Roman, 2001, p. 377.
[42] Kajanto 1965, p. 285; Buchi 1975, p. 55-56.
[43] Loeschcke 1919, p. 296; Buchi 1975, p. 55-56.
[44] Loeschcke 1919, p. 296; Gostar 1961, p. 180; Buchi 1975, p. 55.
[45] Buchi 1975, p. 55; Alicu 1994, p. 20; Isac, Roman 2001, p. 377.
[46] Alicu 1994, p. 20; Băluță 2003, p. 61-63, nr.1-10.
[47] Iványi 1935, p. 30-33, 164-166, nr. 1968-1977, 1980-1989, p. 268, nr. 3771, pl. LXXXVI, 23-32; Petru 1972, p. 36-37, nr. 206,1; Plesničar-Gec 1972, p. 20, 161, m. 35,7, pl. IX, 17, p. 90, 222, m. 504,5, pl. CXVI, 5, p.133, m. 663,8, pl. CLIII, 8; Buchi 1975, p. 55-57, nr. 366-371, pl. XIX; Čičikova 1974, p. 155, 158, pl. 33/1, p. 160, pl. 35/3; Vikič-Belančic 1976, p. 605, fig. II, 24; Leibundgut 1977, p. 47, 73, 286, nr. 874, p. 48, 73, 290, br. 914; Muşeţeanu *et alii* 1980, p. 299-300, nr. 26-29, fig. 10; Alram-Stern 1989, p. 70-71, nr. 207, 208, 435-437, pl. 8.
[48] Iványi 1935, p. 316, nr. 4598.
[49] Băluță 1961, p. 200-201, nr. XVII, 1-5, pl. IV, 4 şi XI, 10; Băluță 2003, p. 61-63, nr. 1-10; Ota, Deleanu 2004, p. 87-88, nr. 1, fig. 1.
[50] Alicu 1994, p. 20, nr. 1251.
[51] Gostar 1961, p. 161, nr. 113, 114; Băluță 1961, p. 200, nota 4; Bărbulescu 1994, p. 128; Cătinaş 1996, p. 63; Cătinaş 2002, p. 54.
[52] Gostar 1961, p. 161, nr. 112; Băluță 1961, p. 200, nota 4.
[53] Gostar 1961, p. 161, nr. 115, 116; Băluță 1961, p. 200, nota 4; Băluță 1983, p. 65-66, pl. CI, 17; Lipovan 1983, p. 229.
[54] Tătulea 1994, fig. 27, nr. 3.
[55] Chirilă *et alii* 1972, p. 54, nr. 4, pl. XLII, 2.
[56] Gostar 1961, p. 161, nr. 117, 118 (după Băluță 2003, p. 64, nota 12, fiind aceeaşi lampă); Băluță 1961, p. 200, nota 4; Băluță 1983, p. 65, pl. CI, 20.
[57] Gostar 1961, p. 161, nr. 119; Băluță 1983, p. 65, pl. LXVIII, 5, pl. CI, 23.
[58] Isac, Roman 2001, p. 373, nr. 25, pl. IV/25 a-b, VII/25 b.
[59] Roman 2006, p. 13, nr. 94, pl. 9, 13.
[60] Gostar 1961, p. 161, nr. 120; Băluță 1961, p. 200, nota 4; Băluță 1983, p. 65, pl. CI, 20.
[61] Băluță 1961, p. 200, nota 4.
[62] Alicu 1994, p. 20.
[63] Băluță 2003, p. 61.
[64] *Ibidem*, p. 62, nr. 6.
[65] Alicu 1994, p. 20; Isac, Roman 2001, p. 337.
[66] Christescu 2004, p. 67-69.
[67] Tudor 1978, p. 92.
[68] Gostar 1961, p. 189.
[69] Iványi 1935, *passim*; Russu 1962, p. 470.
[70] Benea 1990, p. 146.
[71] Stîngă 1998, p. 135.
[72] Čičikova 1974, p. 161-164.
[73] Muşeţeanu *et alii* 1980, p. 300.
[74] Jovanovič 1985, p. 46.
[75] Alicu 1994, p. 21-22.
[76] Iványi 1935, p. 17-18, 30, 32, 167, nr. 2013, 2014, pl. LXXXVI, 73, 74.
[77] *Eadem*, p. 167.
[78] Čičikova 1974, p. 161-164; Čičikova 1987, p. 170, nr. 166, pl. XIX, 166; Muşeţeanu *et alii* 1980, p. 300-301, nr. 32- 44, fig. 10-11.
[79] Jovanovič 1985, p. 45-48.
[80] Bichir 1980, p. 171-172, fig. 6/2.
[81] Băluță 1999, p. 230, nr. 9; IDR III/6, nr. 449, fig. 444; Băluță 2003, p. 73, nr. 1, 2.
[82] Alicu 1994, p. 172, nr. 499, fig. 14.

https://biblioteca-digitala.ro

[83] Gostar 1961, p. 161, nr. 133; Tudor 1968, SE p. 493, nr. 69; IDR II, p. 73, nr. 121; Tudor 1978, p. 90-91; Stîngă 1998, p. 135.
[84] Gostar 1961, p. 161, nr. 134, 135; Tudor 1968, SE p. 502, nr. 135; IDR II, p. 184, nr. 445; Tudor 1978, p. 90-91; Tătulea 1994, p. 95, fig. 26, 5.
[85] Regep-Vlascici 2003, p. 999-1004.
[86] Tudor 1968, SE p. 528, nr. 392; IDR II, p. 86, nr. 154; Tudor 1978, p. 90-91.
[87] Alicu 1994, p. 21.
[88] Tudor 1968, SE p. 540, nr. 468; IDR II, p. 141, nr. 320; Tudor 1978, p. 90-91.
[89] Tudor 1968, SE p. 545, nr. 510; IDR II, p. 222, nr. 574; Tudor 1978, p. 90-91.
[90] Tudor 1962, p. 116.
[91] Băluță 2003, p. 73.
[92] Alicu 1994, p. 22.
[93] Benea 1990, p. 161, nr. 53, fig. 15.
[94] Loeschcke 1919, p. 297; Gostar 1961, p. 185, 191-192; Čičikova 1974, p. 156-159; Buchi 1975, p. 126-128; Muşeţeanu *et alii* 1980, p. 303; Benea 1990, p. 149; Alicu 1994, p. 30; Alicu 2006, p. 26.
[95] Iványi 1935, p. 317, nr. 4565, pl. XCIV, 14.
[96] Loeschcke 1919, p. 297; Iványi 1935, p. 31-33, 202-206, nr. 2607-2661, p. 275-276, nr. 3883-3894, pl. XCIII-XCIV; Menzel 1954, p. 64, nr. 388, fig. 53/3; Russu 1962, p. 470; Balil 1968, p. 483; Petru 1972, p. 26, 151, m. 33,1, p. 27, 154, m. 212,3, p. 43, 155, m. 6, p. 62, 158, m. 652,4, p. 81, 161, m. 873,2, p. 90, 163, m. 958,1; Čičikova 1974, p. 158, pl. 34/2, p. 160; Buchi 1975, p. 106-131, nr. 903-938, pl. XLV-XLVI; Vikić-Belančić 1976, p. 777-786, pl. XXXV, fig. IV, 1-6; Leibundgut 1977, p. 73, 288, nr. 890; Muşeţeanu et alii 1980, p. 203, nr. 96-113, fig. 15; Čičikova 1987, p. 168, nr. 147-151, pl. XVII; Alram-Stern 1989, p. 78, nr. 268-273, 401, 493-498, pl. 11.
[97] Băluță 1961, nr. XXXI, 10, p. 212; Buchi 1975, p. 126-128; Alram- Stern 1989, p. 78.
[98] CIL III, 3215, 11 C. OCTAVI; V, 8114, 10 C/OCTAVI; XIII, 10001, 232 C. OCTAVI.
[99] Alicu 1994, p. 30, nr. 545-550, 1173, 1174, 1248; Alicu 2006, p. 26, nr. 545-550, 1173, 1174, 1248.
[100] Gostar 1961, p. 168, nr. 327-330; Băluță 1961, p. 211-212, nr. XXXI, 1, 3-7, 9- 11, pl. VIII, 5; Băluță 1983, p. 90, pl. LXXXIX, 1-14; CXI, 6-15; Băluță 1999, nr. 400, fig. 397; Băluță 2003, p. 137-142, nr. 1- 14.
[101] Russu 1962, p. 470; Băluță 1983, p. 90-91, pl. CXI, 10; Bărbulescu 1994, p. 127; Cătinaş 1996, p. 63.
[102] Băluță 1961, p. 211, nota 3; Băluță 1977, p. 220, nr. 33; Gheorghiță 1975, p. 52-53, nr. 1, pl. I, 1.
[103] Lipovan 1983, p. 307, pl. X, 6; Lipovan 1988, nr. IV, 1-3, pl. II, 3-5; Lipovan 1994, p. 181, nr. 1-3, fig. 1/6 a-b, 1/4, 1/5.
[104] Rusu-Bolindeț et alii 2003, nr. 33, p. 396, fig. 20/33.
[105] Tudor 1978, p. 91; Băluță 1986, p. 444, fig. 5/7.
[106] Gostar 1961, p. 168, nr. 338; IDR II, 1977, nr. 447, p. 185; Tudor 1978, p. 91; Tătulea 1994, fig. 26, 6.
[107] Gostar 1961, p. 168, nr. 339; Băluță 1961, p. 211, nota 3; Tudor 1978, p. 91; Băluță 1983, p. 91, nota 14.
[108] Roman 2006, p. 135, nr. 161, 162, pl. 14, 22; Matei et alii 2006, p. 71-73, nr. 88-91, 93.
[109] Băluță 1961, p. 211, nota 3; Chirilă et alii 1972, p. 56, nr. 42, pl. XLVI; Gudea, Cosma 2003, p. 24-25, nr. 10, pl. II, 10; Roman 2006, nr. 108, nr. 80, pl. 9, 14; Matei et alii 2006, p. 72, nr. 92.
[110] Isac, Roman 2001, p. 373, pl. IV/28, VII/28; Roman 2006, p. 134-135, nr. 160, pl. 14, 22.
[111] Gostar 1961, p. 168, nr. 340, 341; Băluță 1961, p. 211, nota 3; Băluță 1983, p. 91, pl. CXI, 24.
[112] Mitrofan 1996, p. 52, pl. 65/3 apud Băluță 2003, p. 141, nota 15.
[113] Gostar 1961, p. 168, nr. 344; Băluță 1961, p. 211, nota 3; Băluță 1999, p. 213.
[114] Gostar 1961, p. 168, nr. 342; Băluță 1961, p. 211, nota 3; Man 2000, p. 52-53, nr. 50, p. 62-63, pl. XV/50.
[115] Stîngă 2005, p. 44, pl. XLIX/2.

https://biblioteca-digitala.ro

[116] Gostar 1961, p. 168, nr. 343; Băluță 1961, p. 211, nota 3; Tudor 1978, p. 91.
[117] Gostar 1961, p. 162, nr. 347; Băluță 1961, p. 211, nota 3.
[118] Băluță 2003, p. 138-139, nr. 5-8.
[119] Alicu 1994, p. 30; Alicu 2006, p. 26.
[120] Isac, Roman 2001, p. 373; Roman 2006, p. 134-135.
[121] Băluță 2003, p. 138.
[122] Benea 1990, p. 164-165, nr. 79-80A, fig. 16.
[123] Loeschcke 1919, p. 267; Čičikova 1974, p. 158; Buchi 1975, p. 144-145.
[124] Waldhauer 1914, p. 60, nr. 455; Iványi 1935 p. 210-211, nr. 2729-2749, pl. XCV, 40, p. 278, nr. 2920-2972; Petru 1972, p. 62-63, p. 158, m. 653, 5, p. 86, p. 162, m. 917, 4, p. 100, p. 165, m. 1082, 1; Plesničar-Gec 1972, p. 28, p. 168, m. 85, 3, pl. XX, 14, p. 139, p. 267, m. 940, 1, pl. CLXXXV, 1; Buchi 1975, p. 144-146, nr. 977-988, pl. L-LI; Vikič-Belančić 1976, nr. 808-814, pl. XXXVI, fig. 4/24-27; Sapelli 1979, p. 135-136, nr. 301; Muşeţeanu et alii 1980, p. 304, nr. 116-120, fig. 15, 16; Ravagnan 1983, p. 60; Čičikova 1987, p. 169, nr. 154, pl. XVIII; Alram-Stern 1989, p. 79, nr. 284, 504, 505; Ivanišević, Nikolić-Dordević 1997, p. 122, pl. 47.
[125] Iványi 1935, p. 297, nr. 3927, p. 317, nr. 4572-4575; Fényes 2002, p. 66.
[126] Iványi 1935, p. 31-32, p. 210-22, nr. 2729-2749, pl. XCV, 40, p. 278, nr. 2920-2972; Plesničar-Gec 1972, p. 28, p. 168, m. 85, 3, pl. XX, 14, p. 139, p. 267, m. 940, 1, pl. CLXXXV, 1; Muşeţeanu et alii 1980, p. 304, nr. 116-120, fig. 15-16; Alram-Stern 1989, p. 79, nr. 284, 504- 505
[127] Alicu 1994, p. 31, nr. 1178; Alicu 2006, p. 27, nr. 1178.
[128] Gostar 1961, p. 169-170, nr. 377-378, 381, 383, 385; Băluță 1961, p. 213-214, nr. XXXIV, 1-8, pl. VIII, 9, IX, 1; Băluță 2003, p. 158-161, nr. 1-12.
[129] Gostar 1961, p. 170, nr. 388; Băluță 1961, p. 213, nota 2; Bărbulescu 1994, p. 127, fig. 23/3; Cătinaş 1996, p. 66, nr. 19, fig. 5.
[130] Gostar 1961, p. 170, nr. 389, 390; Băluță 1961, p. 213, nota 2; Lipovan 1983, p. 230; Băluță 1996, p. 162-163, nr. 2, fig. 2.
[131] Gostar 1961, p. 170, nr. 386-387; Băluță 1961, p. 213, nota 2; IDR II, p. 185, nr. 450-451; Tudor 1978, p. 92, fig. 23/7.
[132] Gostar 1961, p. 170, nr. 391; Băluță 1961, p. 213, nota 2; Tudor 1978, p. 92, fig. 23/7; Băluță 1986, p.
444, fig. 4/6.
[133] Gostar 1961, p. 170, nr. 392-393; Băluță 1961, p. 213, nota 2; IDR II, p. 136, nr. 297.
[134] Gudea 1989, p. 859, pl. IX, nr. 4; Băluță 2003, p. 158; Matei et alii 2006, p. 73-74, nr. 95-97.
[135] Băluță 1961, p. 213, nota 2; Băluță 2003, p. 158.
[136] Gostar 1961, p. 170, nr. 394; Băluță 1961, p. 213, nota 2; Man 2000, p. 53, nr. 13, pl. IV/3.
[137] Mitrofan 1990, p. 136.
[138] Băluță 1961, p. 213, nota 2.
[139] Băluță 1961, p. 213, nota 2; Băluță 1996, p. 106, nr. 80, pl. V, 5.
[140] Chirilă et alii 1972, pl. XLIII/5; Matei et alii 2006, p. 73, nr. 94.
[141] Gudea 1977, nr. II, 2, p. 185, fig. 17/2.
[142] Băluță 2003, p. 158.
[143] Alicu 1994, p.31.
[144] Băluță 2003, p.158.
[145] Benea 1990, p. 165, nr. 81, fig. 17.
[146] 1. denumirea piesei, materialul din care a fost lucrată şi modalitatea de producere a ei; 2 – grupa ceramică; 3 – starea de conservare; 4 – dimensiuni: lungime = L, diametrul = D, lăţime = l, înălţime = h; 5 – descrierea piesei; 6 – analogii; 7 – datarea cronologică a piesei; 8 – locul de descoperire; 9 – locul de păstrare al piesei şi numărul de inventar: Universitatea de Vest din Timişoara = UVT; 10 – bibliografie, dacă piesa a mai fost publicată.

https://biblioteca-digitala.ro

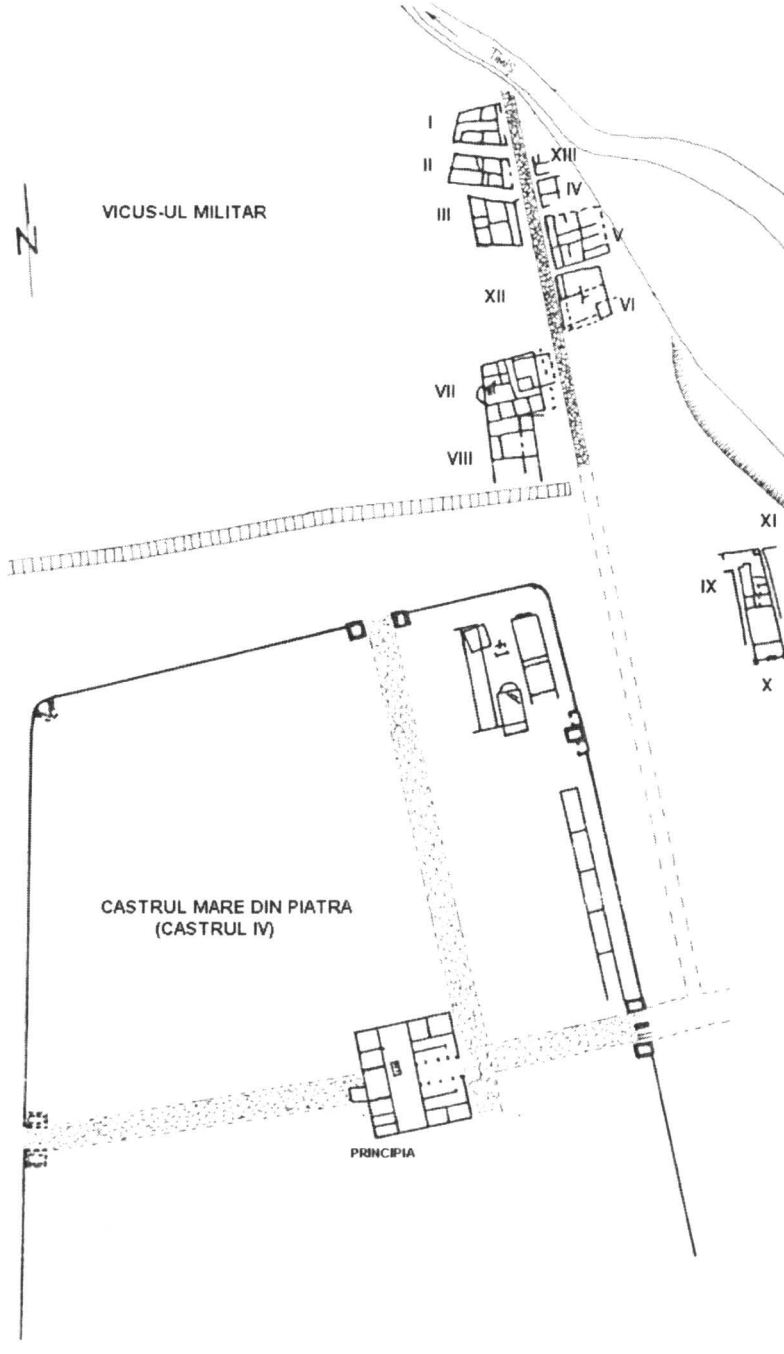

Fig. 1- Harta castrului şi *vicus*-ului militar de la *Tibiscum* (după Benea 2003)

https://biblioteca-digitala.ro

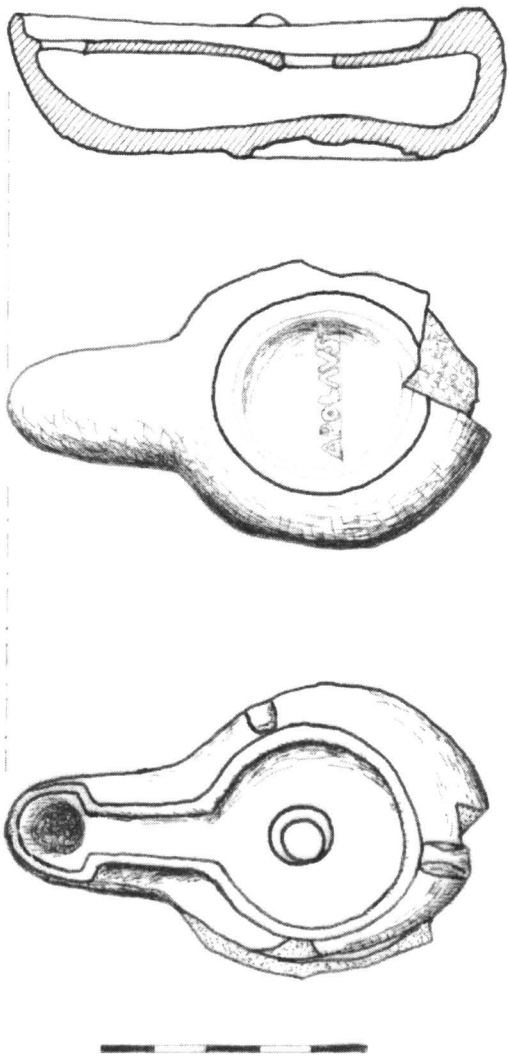

Fig.2 Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila APOLAVST, descoperit în clădirea XII.

https://biblioteca-digitala.ro

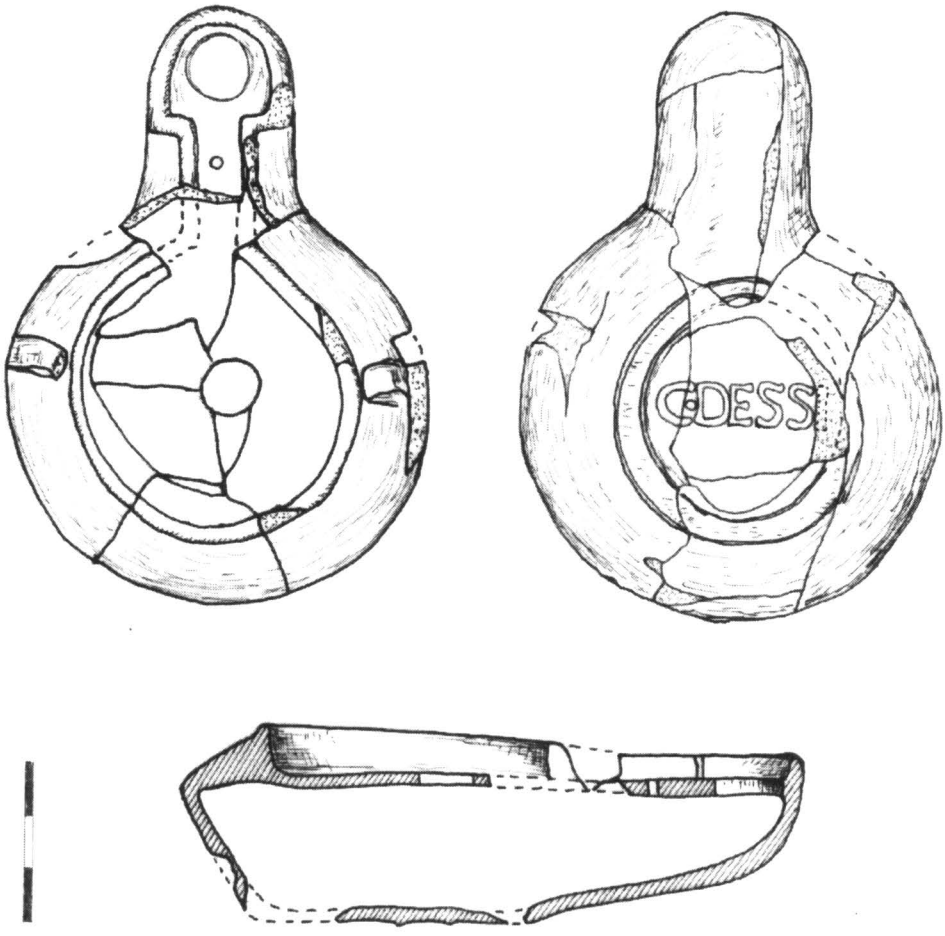

Fig. 3- Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila C. DESSI, descoperit în clădirea XI.

https://biblioteca-digitala.ro

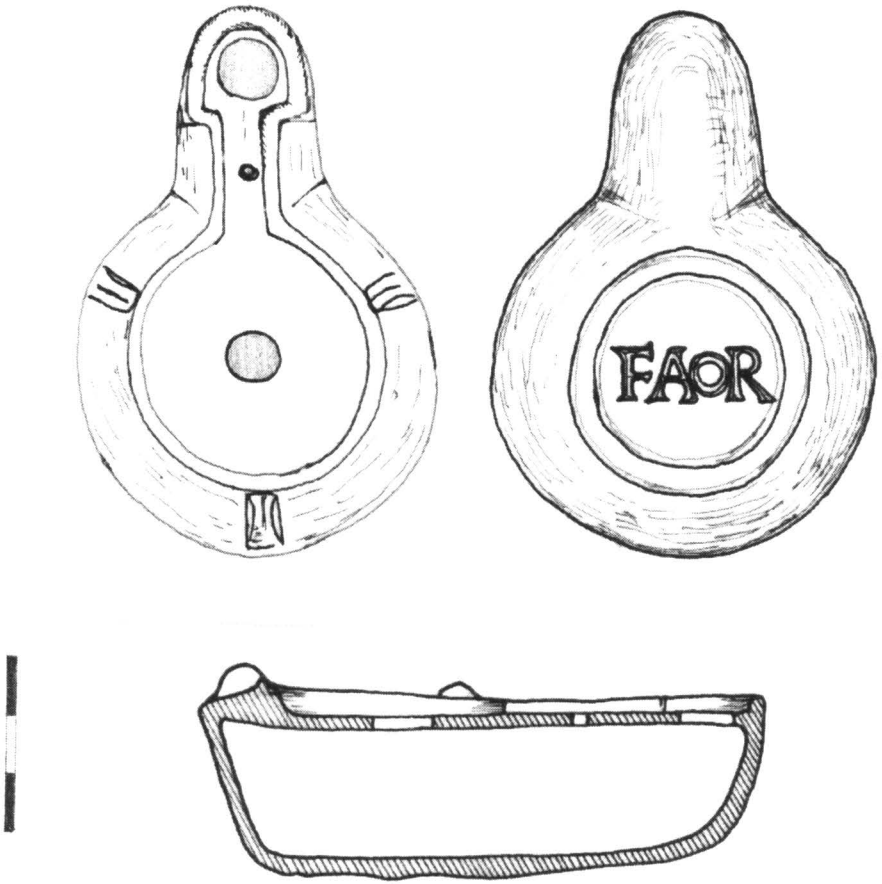

Fig. 4- Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila FAOR, descoperit în clădirea XI.

https://biblioteca-digitala.ro

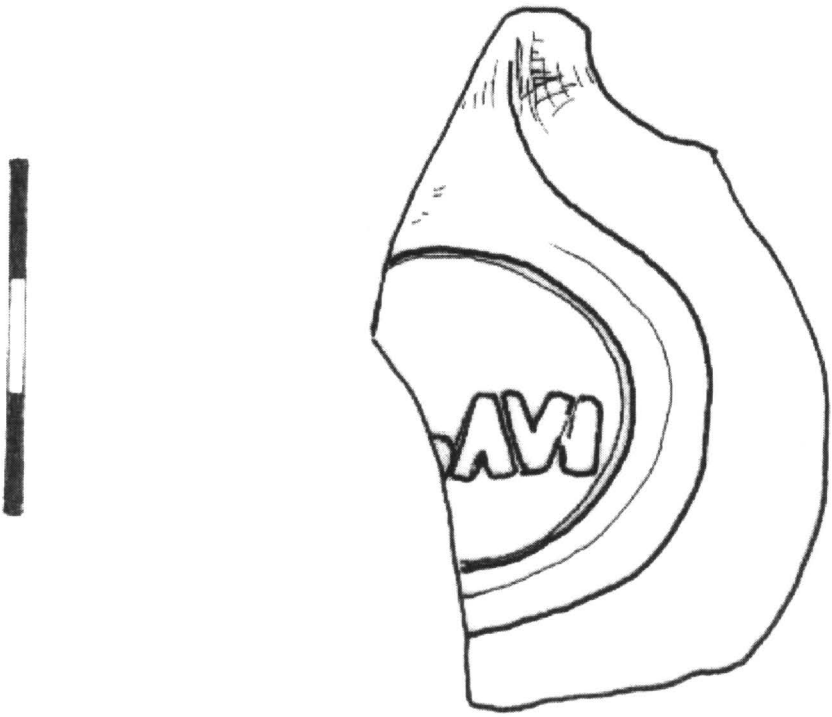
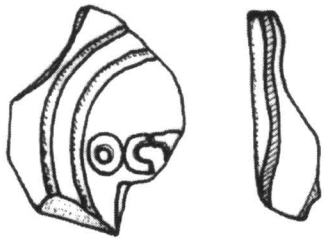

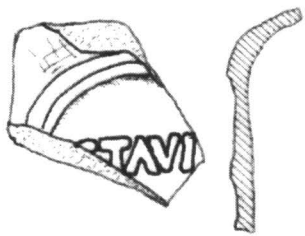
Fig. 5- Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila FLAVI, descoperit în clădirea XII.

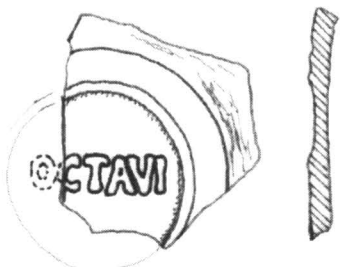
https://biblioteca-digitala.ro

a

b

c

Fig. 6a Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila OCTAVI, descoperit în clădirea XII.
Fig. 6b Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila OCTAVI, descoperit în clădirea XI.
Fig. 6c Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila OCTAVI, descoperit în clădirea XI.

https://biblioteca-digitala.ro

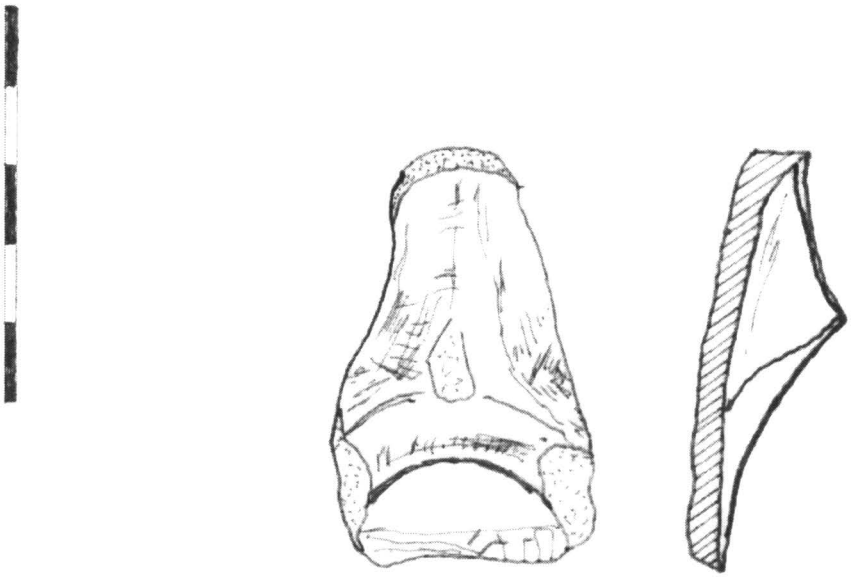

Fig. 7- Opaiț de tipul *Firmalampen* cu ştampila SEXTI, descoperit în clădirea XI.

https://biblioteca-digitala.ro

REPREZENTĂRILE *AS CIEI* PE MONUMENTELE FUNERARE DIN DACIA ROMANĂ

Mariana Crînguş Balaci

L'image d'*ascia* sur les monuments funéraires de la Dacie romaine

Cette image, nous pouvons la voir seulement sur les monuments funéraires. Le symbolisme de l'*ascia* est très discuté. Dans la Dacie cette représentation se trouve sur six monument qui proviennent de Tibiscum (3 exemplaires), Alburnus Maior (un exemplaire), Potaissa (un exemplaire) et Porolissum (un exemplaire).

Ascia face parte din categoria reprezentărilor simbolice cu o importantă încărcătură simbolică legată de lumea de dincolo şi de atitudinea pe care o au cei rămaşi în viaţă faţă de ceea ce înseamnă necunoscut şi nemurire. Astfel de elemente şi-au păstrat semnificaţia simbolică mai mult decât alte elemente care au devenit mai mult decorative prin pierderea încărcăturii simbolice pe care au avut-o iniţial.

Legat de semnificaţia reprezentării *asciei*, deci a uneltei pe care o foloseau lapidarii, dar şi cei ce prelucrau lemnul, s-au emis mai multe ipoteze. În cele mai multe din cazuri nu putem spune că reprezentarea *asciei* s-ar lega de profesia decedatului. Sunt puţine cazurile în care inscripţia face completarea în acest sens[1]. La nivelul Imperiului Roman reprezentari ale *asciei* le întâlnim pe monumente funerare ridicate pentru artizani de diferite etnii, pentru magistraţi, funcţionari, preoţi.[2] Una dintre ipotezele ar fi aceea că monumentul a fost terminat, astfel mormântul se înscrie în rândul *res religiosae*[3]. O altă părere ar fi cea conform căreia *ascia* servea la săparea gropii sepulcrale şi astfel s-ar explica prezenţa sa pe monumental funerar[4]. Poate fi văzută în reprezentarea *asciei* o emblemă apotropaică destinată a îndepărta răul[5].

O altă opinie care le completează pe cele exprimate deja, este cea a lui L. A. Muratori care vede în *ascia* o recomandare adresată celor rămaşi în viaţă de către defunct de a menţine în bună stare mormântul, să nu ajungă să fie acoperit de mărăcini şi de buruieni[6]. Pe de altă parte L. Renier este de

---

[1] D. A., I, s.v. *Ascia*, p. 464-465.

[2] F. de Visscher, *Le droit des tombeaux romains*, Milano, 1963, p. 278.

[3] M.R. Vasić, *La représentation de l'ascia sur les monuments funéraires de la province romaine de Dalmatie*, în Starinar, XXVII, 1976, p. 43-52.

[4] Ibidem.

[5] F. Cumont, *Recherches sur le symbolisme funeraire des Romains*, Paris, 1942, reed. 1966, p. 298.

[6] L. A. Muratori, *Novus thesaurus veterum inscriptionum*, 4 vol., Milan, 1739-1742 apud. J. Murray, *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, Londra, 1875, sv. ascia; vezi şi H. Daicoviciu, *O stelă funerară de la Alburnus Maior*, Potaissa, 3, 1982, p. 106-111 referitor la alte supoziţii legate de reprezentarea asciei şi de ridicarea monumentului *sub ascia*.

https://biblioteca-digitala.ro

părere că a pune un monument funerar sub semnul *asciei* înseamnă a dedica un monument care nu a fost încă utilizat, adică este un monument nou care abia a ieşit din mâinile meşterului şi care se mai află încă într-o oarecare măsură sub auspiciile uneltei care a fost folosită la realizarea monumentului[7]. În general se consideră *ascia* ca element apotropaic care alungă soarta rea[8], probabil prin aceasta mormântul şi monumentul treceau astfel sub protecţia divină. Prezenţa uneori ocazională (cel puţin pentru noi) pe unele monumente funerare, a *asciei,* nu ne permite să ne pronunţăm cu siguranţă asupra simbolisticii *asciei*, doar poate că este evocată moartea[9].

Pe unele monumente din Imperiul roman apare formula *sub ascia dedicavit*. Aceasta poate însemna că la baza monumentului, imediat ce a fost dat spre folosire au fost depuse acolo osemintele sau cenuşa celui decedat. Astfel atât reprezentarea *asciei*, cât şi formula *sub ascia* conţin îndemnul şi rugăminţile către posterioritate de a păstra locul unde se afla mormântul şi să nu permită buruienilor, mărăcinilor şi ierburilor să crească şi să năpădească acel loc.

În Imperiu *ascia* apare reprezentată pe monumente funerare din Gallia Cisalpină (mai ales pe monumentele de la Lyon), Africa, Illyricum sau Roma[10]. Exista părerea că simbolul *asciei* s-ar lega de spaţial oriental al Imperiului Roman, însă astfel de reprezentări în lumea orientală sunt destul de rare[11].

În Dacia reprezentarea *asciei* poate fi observată pe un număr mic de monumente funerare. Cele mai numeroase astfel de monumente provin de la *Tibiscum*[12], iar câte un exemplar de la *Alburnus Maior*[13], *Porolissum*[14] şi *Potaissa*[15].

De la *Tibiscum* se cunosc trei monumente cu reprezentarea *asciei*[16]. Primul monument este un altar pus pentru amintirea Valeriei Crescentilla de către soţul său, Caius Caecilius Felix, augustal al coloniei *Ulpia Traiana Sarmizegetusa*[17] (Fig. 2). *Ascia* apare redată pe capitel şi este de fapt singurul element prezent pe întreg altarul. Un alt monument este de fapt o stelă funerară pusă de părinţi pentru cele două fiice gemene, Publia Aelia Ingenua şi Publia Ingenuvia Florentia, decedate la o vârstă fragedă (doi ani).

---

[7] L. Renier, apud. D.A.C.L., sv. ascia.
[8] F. Cumont, *op.cit.*, p. 298.
[9] F. de Visscher, *Le droit des tombeaux romains,* Milano, 1963, p. 279.
[10] D. A. C. L., sv. *ascia*.
[11] F . de Visscher, *op.cit.*, p. 279.
[12] IDR, III/2, 159, 171 şi D. Benea, P. Bona, *Tibiscum,* Bucureşti, foto 41.
[13] H. Daicoviciu, *O stelă funerară de la Alburnus Maior*, Potaissa, 3, 1982, p. 106-111.
[14] Gudea, Lucăcel, *Inscripţiile şi monumentele sculpturale din Muzeul de istorie şi artă Zalău*, Zalău, 1975, nr. 107, p. 36.
[15] O. Floca, W. Wolski, *Aedicula funerară în Dacia romană*, BMI, XLII, 1973, p. 18, nr. 49, fig. 6. 4
[16] Despre reprezentările *asciei* la *Tibiscum* vezi Mariana Crînguş, *Elemente ornamental-simbolice pe monumentele din sud-vestul Daciei (I)*, Analele Banatului, X/XI, (2002-2003), 2004, p. 147-156.
[17] IDR, III/1, 171.

https://biblioteca-digitala.ro

Această stelă are registrul superior, unde probabil se aflau busturile defunctelor distrus, iar reprezentarea *asciei* apare sub textul incizat[18] (Fig.1). Al treilea monument cu reprezentarea *asciei* ne-a rămas în stare fragmentară şi nu se mai păstrează decât acest simbol, fără a ne putea pronunța ce fel de monument a fost inițial[19] (Fig. 3).

Prezența *asciei* pe monumentele funerare din Dacia poate fi legată de prezența unor colonişti veniți din spațiul Dalmației[20], asta cu atât mai mult cu cât în Dalmația se cunosc foarte multe monumente funerare care sunt puse în legătură cu reprezentarea asciei, dar şi a aşezării monumentului *sub ascia*[21].

În ansamblu putem spune că reprezentarea *asciei* o întâlnim pe stele funerare iconice sau aniconice, pe altare funerare sau pe alte monumente sculpturale cu rol clar funerar. De asemenea nu putem spune că s-a preferat reprezentarea *asciei* deasupra sau sub registrul inscripției. Acest lucru este evident şi la *Tibiscum*, căci în comun cele două monumente la care ne referim nu au decât reprezentarea *asciei* şi faptul că sunt ambele monumente funerare.

De la *Alburnus Maior* provine o stelă funerară fragmentară, iconică pseudoarhitectonică (Fig. 4). În registrul superior destinat reliefului se păstrează într-o nişă semicirculară busturile a cinci personaje, în planul din spate avem busturile părinților şi al unui adolescent, iar în planul din față busturile a doi copii. Interesante sunt trăsăturile tuturor personajelor prezente, cu trăsături se pare specifice ilirilor[22]. În exteriorul nişei cu imaginile celor cinci personaje, în cele două colțuri se remarcă câte o rozetă cu vița de vie. În partea superioară a stelei, deasupra nişei se poate vedea un fronton în interiorul căruia este sculptată *ascia*. Motivul rozetei şi al frunzelor se repetă.

De la *Potaissa* provine un perete posterior de *aedicula* unde sunt reprezentate mai multe personaje, cinci la număr, dispuse pe două planuri. În spate busturile a trei persoane adulte, doi bărbați, iar la mijloc o femeie. În fața acestora se disting doi copii. Ne atrage atenția bărbatul aflat în dreapta femeii. Acesta este îmbrăcat cu o tunica şi o mantie prinsă pe umărul său drept cu o fibulă. În mâna stângă ține *volumen*-ul, iar în cea dreaptă, adusă pe piept ține *ascia*.

Ultimul monument la care ne referim în lucrarea de față provine de la *Porolissum* şi iese din categoria monumentelor epigrafice. Este vorba de un fronton de construcție funerară (Fig. 5). De remarcat încă de la început faptul că imaginea *asciei* nu este singulară, din contră apare realizată în colțul drept al frontonului. Figura centrală a acestuia este capul Medusei. În dreapta Medusei avem o reprezentare masculină ca şi protomă a vânturilor, iar în partea stângă se pare că a existat tot o reprezentare masculină, dar

---

[18] IDR, III/1, 159.
[19] Doina Benea, P. Bona, *Tibiscum*, Bucureşti, 1994, foto 41.
[20] H. Daicoviciu, *op.cit.*, p. 110.
[21] M. R. Vasić, *op.cit.*, p. 44.
[22] H. Daicoviciu, *O stelă funerară de la Alburnus Maior*, Potaissa, 3, 1982, p. 107

https://biblioteca-digitala.ro

starea de conservare a monumentului nu ne ajută mai mult în identificare, probabil tot o repezentare a Vântului sub formă umană. Lângă protoma vânturilor în colțul drept cum spuneam apare ascia, iar în colțul stâng al frontonului apare un echer (?). Ar fi singura imagine din Dacia unde alături de *ascia* apare redat şi un alt obiect ca şi în reprezentarea de la *Brigetio* unde alături de ascia întâlneam compasul.

În provincia vecină Pannonia se cunosc câteva reprezentări ale *asciei* alături de alte unelte pe care le putem lega de domeniul prelucrării pietrei, deşi textul incizat nu face nici o aluzie în acest sens. Astfel stela funerară păstrată fragmentar de la *Ulcisia Castra* pusă pentru Titus Flavius Felicio şi familia sa păstrează în partea superioară a reprezentării unui personaj în picioare dintr-o scenă mitologică o *ascia,* un compas şi un ciocan[23]. Pe o altă stelă descoperită la *Brigetio* şi păstrată şi ea în stare fragmentară întâlnim reprezentarea compasului alături de cea a *asciei.* De remarcat faptul că aici avem menționate numele unor copii care au decedat la vârste fragede[24]. De evidențiat faptul că în ambele cazuri din Pannonia se observă reprezentarea *asciei* pe stele funerare, iar ca şi compoziție, aceasta apare realizată alături de alte elemente precum compasul, iar dispunerea *asciei* este tot sub registrul inscripției.

Din totalul monumentelor funerare din Dacia publicate am reuşit să identifică şase astfel de monumente cu reprezentarea *asciei.* În literatura de specialitate mai apare menționată, dar fără nicio altă descriere un monument ce provine de la Romita, fără a-l putea identifica.

Referindu-ne la monumentele pe care le-am descris pe scurt putem spune că în general, mai puțin la *Porolisssum ascia* apare reprezentată cu lama spre dreapta în poziție puțin înclinată. Ceva mai schematic, dar respectând această direcție, este imaginea de pe altarul funerar al Valeriei Crescentilla de la *Tibiscum*, în rest în trei dintre cazuri imaginea şi maniera de reprezentare este foarte asemănătoare. Neavând întotdeauna textul păstrat pe monument, nu ne putem pronunța dacă această reprezentare se leagă de vreun grup etnic, lucru ce nu a putut susținut nici la nivelul Imperiului. De remarcat că în primele patru exemple imaginea *asciei* este realizată individual, chiar şi în cazul stelei de la *Alburnus*, *ascia* apare în interiorul unui fronton detaşată de reprezentările defuncților. Alta este situația în cazul frontonului de construcție funerară de la *Porolissum* unde

---

[23] Éva Maróti, *Die römischen steindenkmäler von Szentendre- Ulcisia Castra*, Szentendre, 2003, p. 41, nr. 35. Textul stelei funerare este urmatorul: D(is) M(anibus)/ T(itus) Fl(avius) Felicio Aug(ustalis) col(oniae) Aq(uinci) vi/vos sibi et Flaviae Secun/dinae quond(am) conlibertae/et uxori vixit an(nos) LV et/T(ito) Fl(avio) Felicissimo quond(am)/filio naturali qui vixi(t)/ann(os) XXIII et T(ito) Fl(avio) Ingenuo/fil(io) legitimo et T(ito) Fl(avio) Felici/fil(io) naturali et Flaviae/Feliculae filiae naturali/et flaviae Felicissimae nepti/vivis T(itus) Fl(avius) Felicio s(upra) S(criptis) et sibi f(aciendum) c(uravit).

[24] J. Češka, R. Hošek, *Inscriptiones Pannoniae Superioris in Slovacia Transdanubiana,* Brno, 1967, nr. 36. Textul insciptiei este:....L. firmin(o) an(norum) VI/L(ucio) Val(erio) Longin(o) an(norum) III/con(iugi) et fil(iis) piis/L(ucius) Val(erius) Longinus/vet(eranus) L(egionis) I A(diutricis) P(iae) F(idelis) viv(us) s(ibi) et s(uis).

https://biblioteca-digitala.ro

întâlnim reprezentate o serie de simboluri funerare. Suntem de părere că încărcătura simbolică a acestei repezentări era încă vie în memoria unui grup destul de restrâns de persoane din provincia de la nordul Dunării, însă până în momentul de față nu putem da un răspuns clar şi precis cu privire la interpretarea acestui simbol.

Prin descoperirea acestor piese Dacia stă alături de alte provincii ale Imperiului, unde astfel de repezentări sunt destul de frecvente. Astfel de repezentări nu credem că au pătruns în Dacia prin filieră moesică, căci în cele două Moesii nu avem monumente epigrafice cu imaginea asciei. Probabil filiera de pătrundere a acestui tip de reprezentare este cea norico-pannonică.

Lista ilustrațiilor

Fig. 1-3- Monumente funerare de la Tibiscum (după IDR, III/1 şi D. Benea, P. Bona).
Fig. 4- Stelă funerară de la Alburnus Maior (după H. Daicoviciu).
Fig. 5- Fronton de la Porolissum (foto. Al. I. Matei, căruia îi mulțumim).

https://biblioteca-digitala.ro

Fig.1

Fig.2

https://biblioteca-digitala.ro

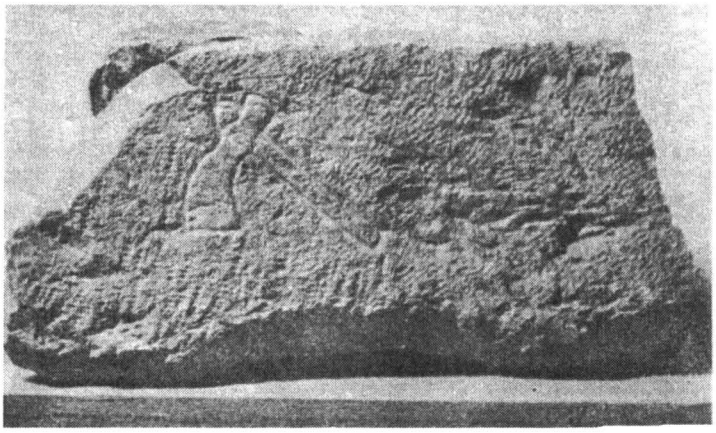

Fig.3

Fig.4

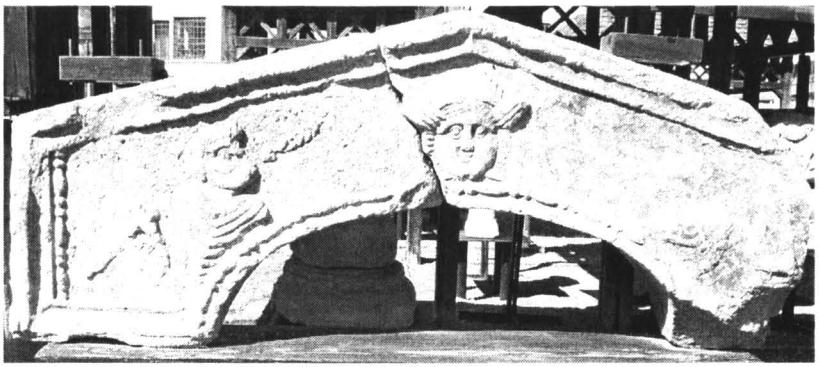

Fig.5

https://biblioteca-digitala.ro

O BAZILICĂ PALEOCREŞTINĂ LA IZVOARELE (JUDEŢUL MEHEDINŢI). CONSIDERAŢII PRELIMINARE

Ion Stîngă

Satul Izvoarele, comuna Gruia, este situat pe fruntea primei terase a Dunării, astăzi la o distanţă de aproximativ 3000 m de albia fluviului, la o distanţă de 50 km aval faţă de oraşul Drobeta. În sat, la intrarea dinspre Balta Verde, în dreapta şoselei, a fost cercetată o fortificaţie romană târzie (Tudor 1978, 279; Davidescu 1980,117,120) acum dispărută în întregime. În colecţiile Muzeului Regiunii Porţilor de Fier se află mai multe monede din sec. IV p. Ch. provenind din satul Izvoarele, locul numit Câmpul cu Oase (Stîngă 1998, 189).

Situl arheologic cercetat de noi se află chiar pe malul Dunării şi ne-a fost semnalat de agentul Poliţiei de frontieră Iulian Surdea. În iunie 2006, în urma puternicelor inundaţii din primăvară, apele Dunării au erodat malul scoţând la iveală multe situri arheologice. Situl nostru, aflat la punctul kilometrului fluvial 860, 500 m s-a evidenţiat prin marea cantitate de fragmente de ţigle şi cărămizi prăbuşite din mal. Alături de ele foarte multă piatră de carieră, nefasonată, cu urme de mortar şi bolovani de râu în cantitate mult mai mică. Urmele zidăriei prăbuşite se vedeau în mal, pe o lungime de circa 25-30 m (Fig.1) . Secţiunea nr.1 orientată Nord-Sud cu dimensiunile de 12 x 2m a fost trasată pe urmele unei zidării rămase in situ în malul înalt al Dunării. Sterilul arheologic, gros de 1,60 m, este format de depuneri de nisip aluvionar, legat şi ţinut în picioare numai de rădăcinile unei vegetaţii abundente.

Deci, la o adâncime de 1,60 m apare zidăria unei construcţii semicirculare lucrată din gresie calcaroasă legată cu un mortar de bună calitate, gros de 0,60 – 0,62 m. De la nivelul coamei în adâncime apare nivelul de călcare al construcţiei, semnalat prin cantitatea mare de fragmente de ţigle şi olane foarte fărâmiţate (fig.2).

În acest moment am deschis spre vest secţiunea SII, cu dimensiunile de 8 x 2m, păstrând între secţiuni un mortar de 0,50 m. În aceleaşi condiţii stratigrafice, la adâncimea de 1,60 m, apare continuarea zidăriei construcţiei semicirculare ce ia forma unui altar de bazilică.

Odată cu zidăria şi numai în interiorul zidăriei, apare nivelul de cultură, cuprins între 1,60 şi 2,10 m, format numai din fragmente de ţigle şi olane, foarte puţine fragmente de cărămizi. Nivelul de dărâmătură este uniform şi compact, atât în interiorul altarului, cât şi între pereţii navei, (atât cât a fost descoperit din ea). Materialele arheologice descoperite în nivelul de cultură se întind pe toată grosimea lui şi sunt până în prezent, sărace şi ca număr şi ca varietate.

Monede Au fost descoperite un număr de 15 monede destul de prost păstrate. Cea mai timpurie dintre ele a fost emisă de LICINIUS I, urmează un lot mai numeros tip Gloria Exercitus, alte monede de tipul URBS ROMA,

https://biblioteca-digitala.ro

Constantin cel Mare (postume) monede tip Gloria ROMANORUM şi câteva monede ce par a fi datate către sfârşitul secolului al IV-lea şi începutul secolului al V-lea.

Ceramica Este săracă cantitativ dar reprezentativă pentru perioada secolelor IV-V p. Ch. Este o ceramică de culoare gălbuie, zgrunţuroasă, ornamentată cu caneluri mai pronunţate sau mai fine (fig.3/ -1-6). Pe un singur fragment de castronel cu buza lată se păstrează urmele unei glazuri verde-oliv (fig. 3/7). Aceeaşi glazură este păstrată şi pe un fragment de opaiţ de tipul cu un singur arzător.(fig.4/1). Pe malul rămas în apropiere, ceramica glazurată a fost descoperită în fortificaţia romană-târzie de la Hinova (Davidescu 1980, 51-59), ca şi la Dierna (inedită).

Podoabe În săpătură, la adâncimea de 2,10 m a fost descoperită o fibulă de tipul cu balama şi resort (fig.4/2), iar lângă ea o monedă de tip Fel Temp Reparatio.

Date tehnice despre construcţie (fig.8 / 1-2) Peste tot zidăria are o grosime uniformă cuprinsă între 0,60 – 0,62 m. Ea este lucrată îngrijit iar pietrele sunt legate cu un mortar de bună calitate.

Capetele absidei se termină organic cu doi pinteni interiori ce delimitează spaţiul altarului de vară. Pintenul sudic este de 0,50 m, cel nordic de 0,60 m, deschiderea dintre ei (intrarea în altar) fiind de 3,55 m. Cei doi pinteni se deschid spre exterior cu câte o ureche laterală de 0,65 m. De pe acestea, tot organic, pornesc pereţii navei. Din toată zidăria apărută până acum, numai ceea ce am numit noi, pinteni şi urechi sunt lucraţi din rânduri de cărămizi alternând cu pietre de mici dimensiuni legat cu mortar.

Pe feţele zidăriei sunt aşezate numai cărămizi întregi, în zidărie fragmente de cărămizi, uneori destul de dezordonat aranjate.

Pintenii şi urechile sunt singurele care păstrează urme de tencuială cu mortar de culoare albă (fig. 5).

Între zidurile navei este o distanţă de 6,50 m. Zidul sudic este însă în cea mai mare parte distrus de apele Dunării (fig.2/2). Diametrul maxim al absidei altarului este de 4,70 m, adâncimea lui de 2,70 m. Nu am putut preciza urmele unui altar . Poate fi sub martorul păstrat de noi.

După înlăturarea stratului de dărâmătură nu am constatat existenţa unei podele amenajate. În afara unor sărace resturi de cărbune , nu am constatat existenţa unor urme de incendiu.

De aici putem trage câteva concluzii preliminare privind construcţia:

- Zidăria a fost construită în întregime din piatră;
- Acoperişul a fost construit din ţiglă şi olane
- Construcţia nu a fost distrusă violent. A fost părăsită în mod paşnic, ca mai târziu, timpul şi mai ales oamenii, să o distrugă. Numai aşa ne putem explica următoarele constatări:
- Faptul că stratul de dărâmătură din ţigle şi olane se găseşte masat numai în interiorul construcţiei, ne dovedeşte că acoperişul s-a prăbuşit vertical.

https://biblioteca-digitala.ro

- Faptul că nu am găsit în dărâmătură nici o țiglă sau olan întregi, ne arată că ele au fost adunate într-un moment ulterior părăsirii paşnice, moment neprecizat încă de noi.

Cercetări de suprafață în preajma construcției

Cercetările de suprafață întreprinse pe plaja Dunării între malul surpat şi oglinda apei au dus la descoperirea unui bogat material arheologic.

- În amonte de construcția noastră, la circa 200 m, au fost descoperite fragmente ceramice datate de noi în secolele II – III (Fig. 6), un inel-cheie din bronz lucrat prin turnare ce are inclus semnul crucii (Fig. 4/3) şi numeroase monede datate de noi în secolele II – IV p. Ch.

În amonte de construcție tot la circa 200 m am găsit mai multe monede datate de noi în secolul al IV- lea şi un fragment de ținută digitată (fig. 4/4).

Contextul arheologico-istoric al zonei (fig. 7)

Cum am mai amintit, în satul Izvoarele a existat o fortificație romană târzie, iar în colecția muzeului severinean, mai multe monede romane târzii.

Pe botul din aval al insulei Ostrovul Mare a fost descoperită o cărămidă romană cu ştampila DIANA, aflată acum în colecțiile Muzeului Regiunii Porților de Fier (descoperitor C. Para).

Tot pe insulă, la circa 1500 m de construcția noastră, a fost cercetată o fortificație romană târzie pare–se neterminată (Davidescu 1980, 113-116).

În dreptul actualului baraj al hidrocentralei Porțile de Fier, în timpul lucrărilor, a fost descoperită în albia Dunării o schelă portuară din lemn (Davidescu 1980, 110-111). În alte două puncte din capul aval al insulei, au fost descoperite locuiri rurale (Stîngă 1986, 13-15).

Peste Dunăre, la Prahovo (Aquae) şi Kusiak, există importante aşezări şi instalații portuare solide în secolele IV – V (Petrovic 1990, 207-216).

După cum vedem contextul arheologic al zonei este destul de convingător în a ne arăta că zona este destul de importantă strategic şi economic în secolele IV-V.

Avem o bazilică paleocreştină la Izvoarele?

Se pare că da, şi aducem următoarele argumente:

- Forma, datele tehnice precum şi orientarea exact spre est a altarului

Încadrarea cronologică a construcției în secolul al IV-lea şi poate începutul secolului al V-lea este clar asigurată de materialul arheologic numismatic şi ceramic descoperit în săpătură.

În jurul ei, prin cercetări de suprafață se întrezăreşte existența unei puternice comunități locale, ca şi altele din apropiere.

Desigur, amplasarea ei în acest loc, dar mai ales momentul cronologic, ridică şi câteva probleme.

Cât de intensă putea fi locuirea romană (în afara binecunoscutelor fortificații la nordul Dunării după retragerea aureliană?)

De ce locuitorii creştini nu şi-au ridicat o bazilică pe insula unde aveau un grad mai mare de siguranță?

Nu cumva recucerirea constantiniană este mult mai consistentă şi mai concretă decât o vedem noi acum?

https://biblioteca-digitala.ro

Bazilica de la Izvoare nu este cuprinsă într-o fortificație, aşa cum sunt cea de la Sucidava (Tudor 1978, 456-459) ca şi cele de la Sudul Dunării , dar toate încadrate cronologic mai târziu.

Cercetarea integrală a edificiului ar putea să răspundă poate acestor întrebări.

Oricum, datele pe care le avem până în prezent ne fac să credem că la Izvoarele, Mehedinți, avem cea mai veche Bazilică paleocreştină din fosta provincie Dacia.

Bibliografie

Davidescu	1980	M. Davidescu, *Drobeta în secolele I-VII p.Ch.*, Craiova, 1980
Davidescu	1989	M. Davidescu, *Cetatea Romană de la Hinova*, Bucureşti, 1989
Petrovic	1990	P. Petrovic, *Classis Flavia Moesica na Dunavy y Gornioj Meziji,* in STARINAR, 40-41, Beograd, 1989/1990, p.207-216
Stîngă	1986	I. Stîngă , *Un tumul hallsttattian suprapus de o locuință daco-romană la Ostrovul Mare (jud. Mehedinți),* in, MCA, 16, Tulcea, 1986, p.13-15
Stîngă	1998	I. Stîngă, *Viața economică la Drobeta în secolele II-VI p.Ch.,* Bucureşti, 1998
Tudor	1978	D. Tudor, *Oltenia Romană* (4), Bucureşti 1978

https://biblioteca-digitala.ro

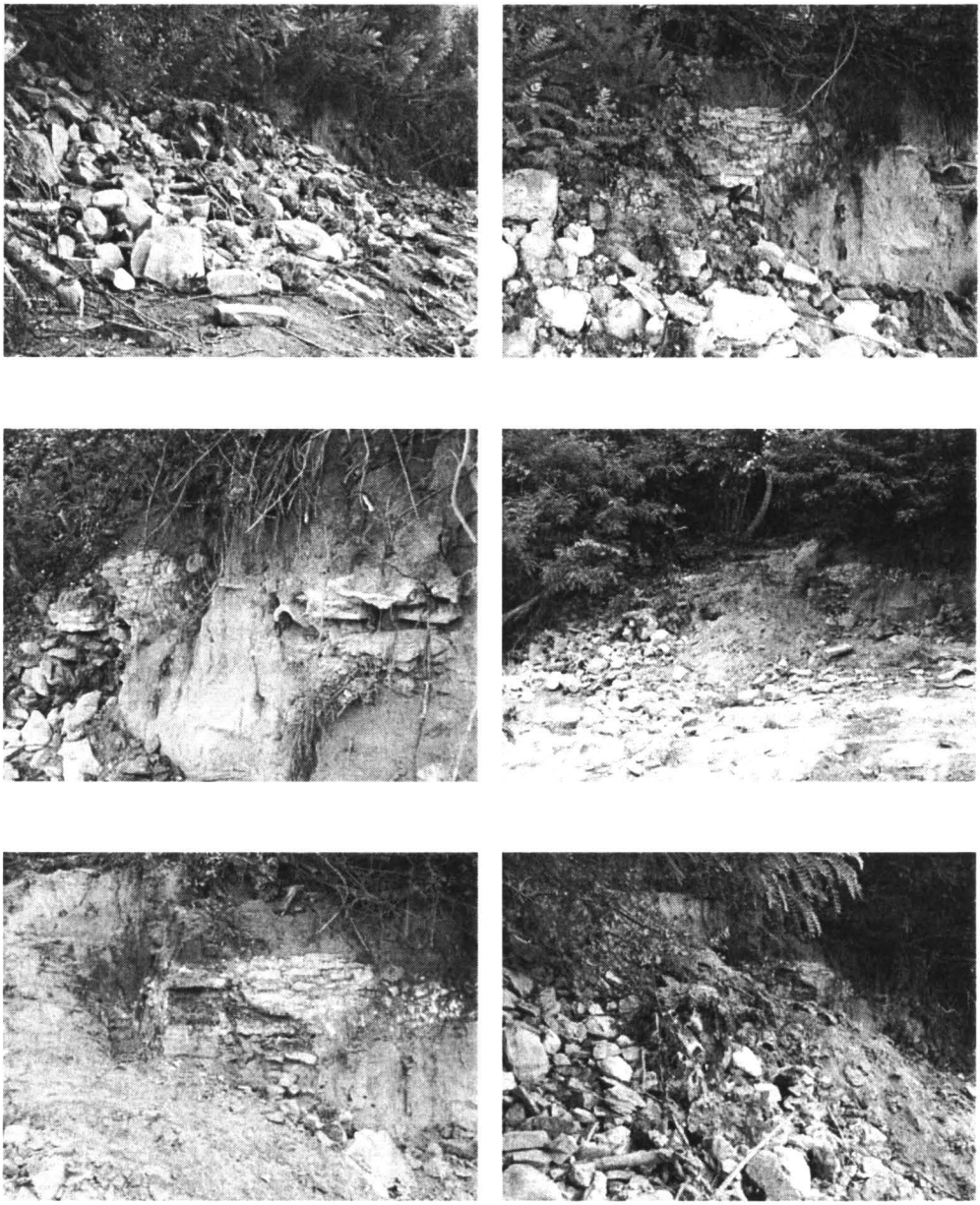

Fig.1

https://biblioteca-digitala.ro

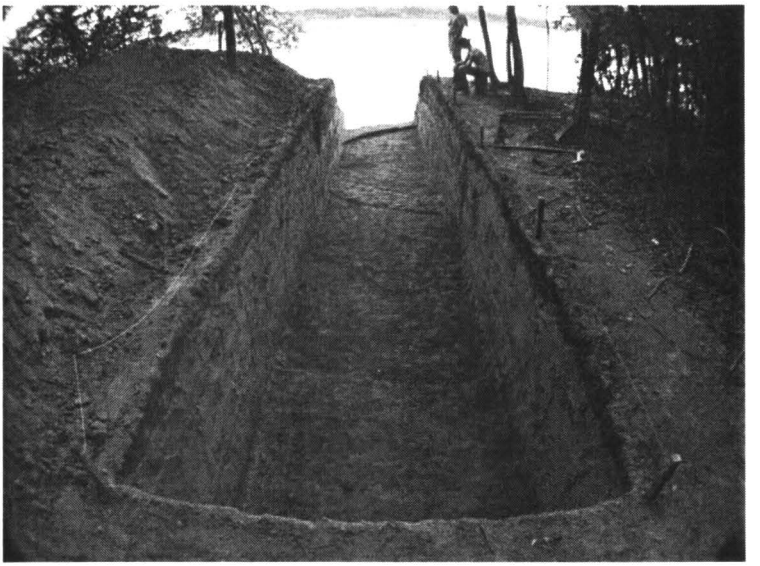

Fig.2/1

Fig.2/2

https://biblioteca-digitala.ro

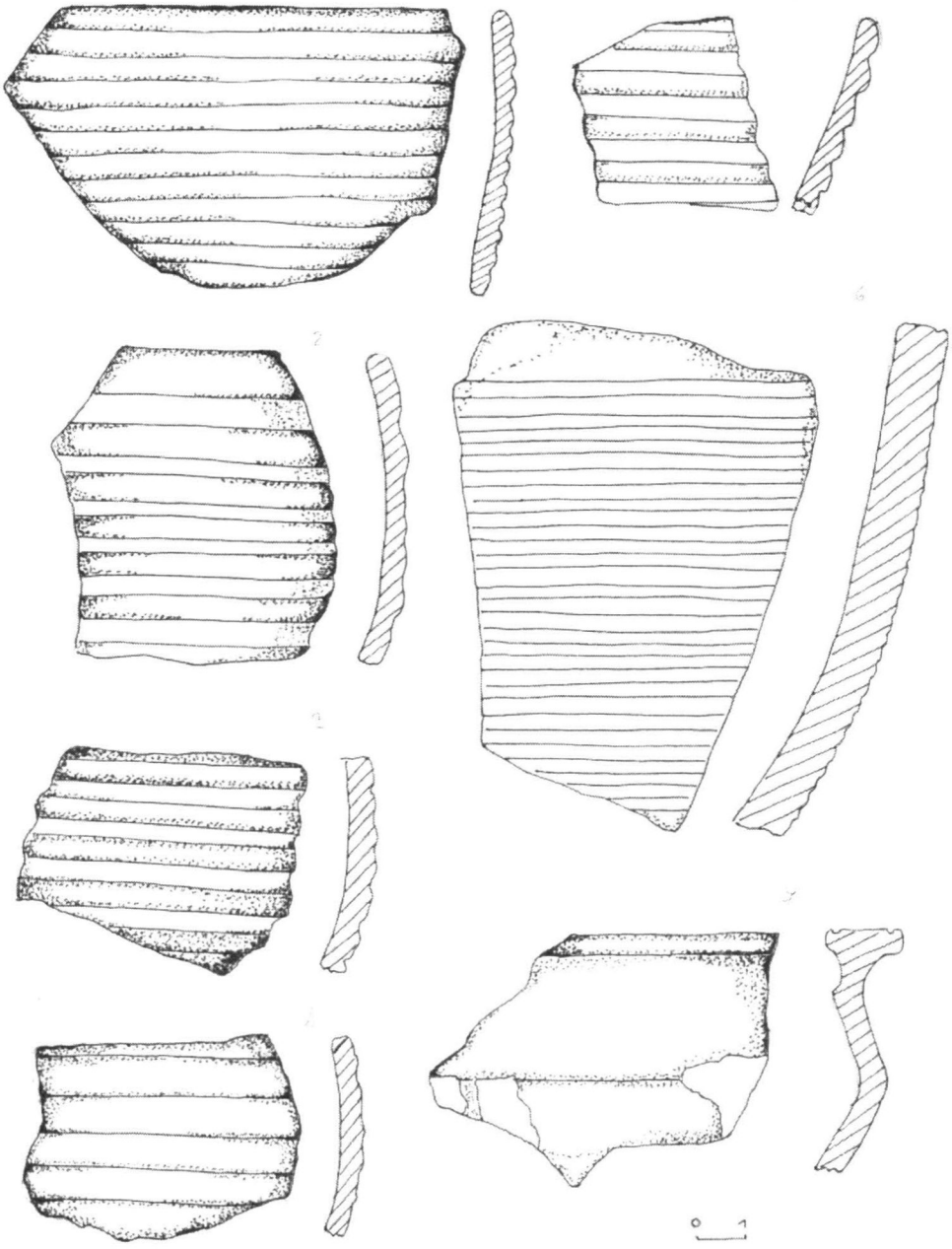
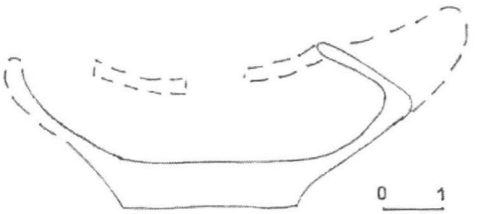
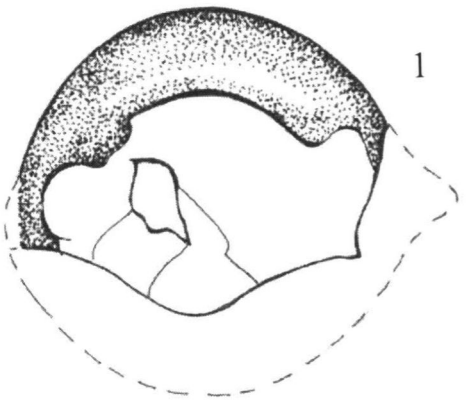

Fig.3

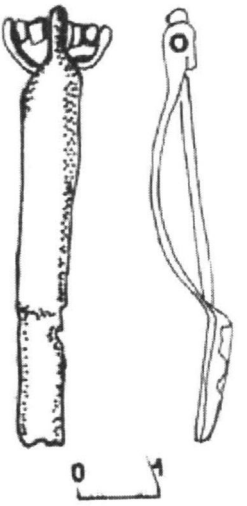

https://biblioteca-digitala.ro

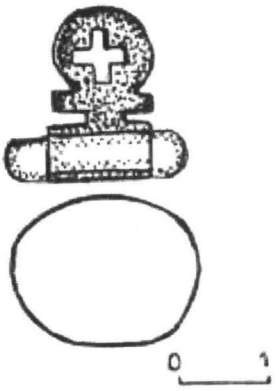

1

2

3

4

Fig. 4

https://biblioteca-digitala.ro

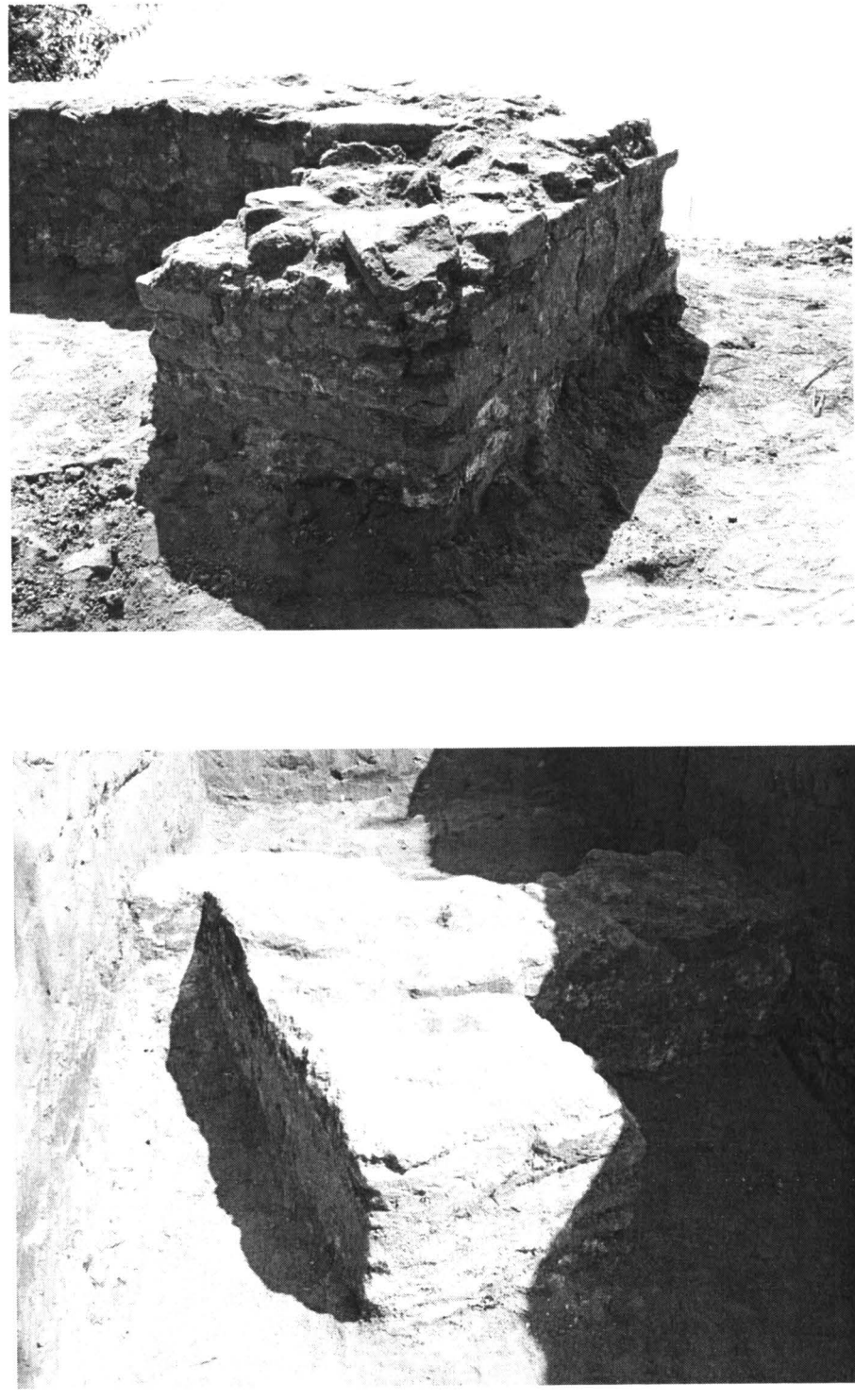

Fig. 5

https://biblioteca-digitala.ro

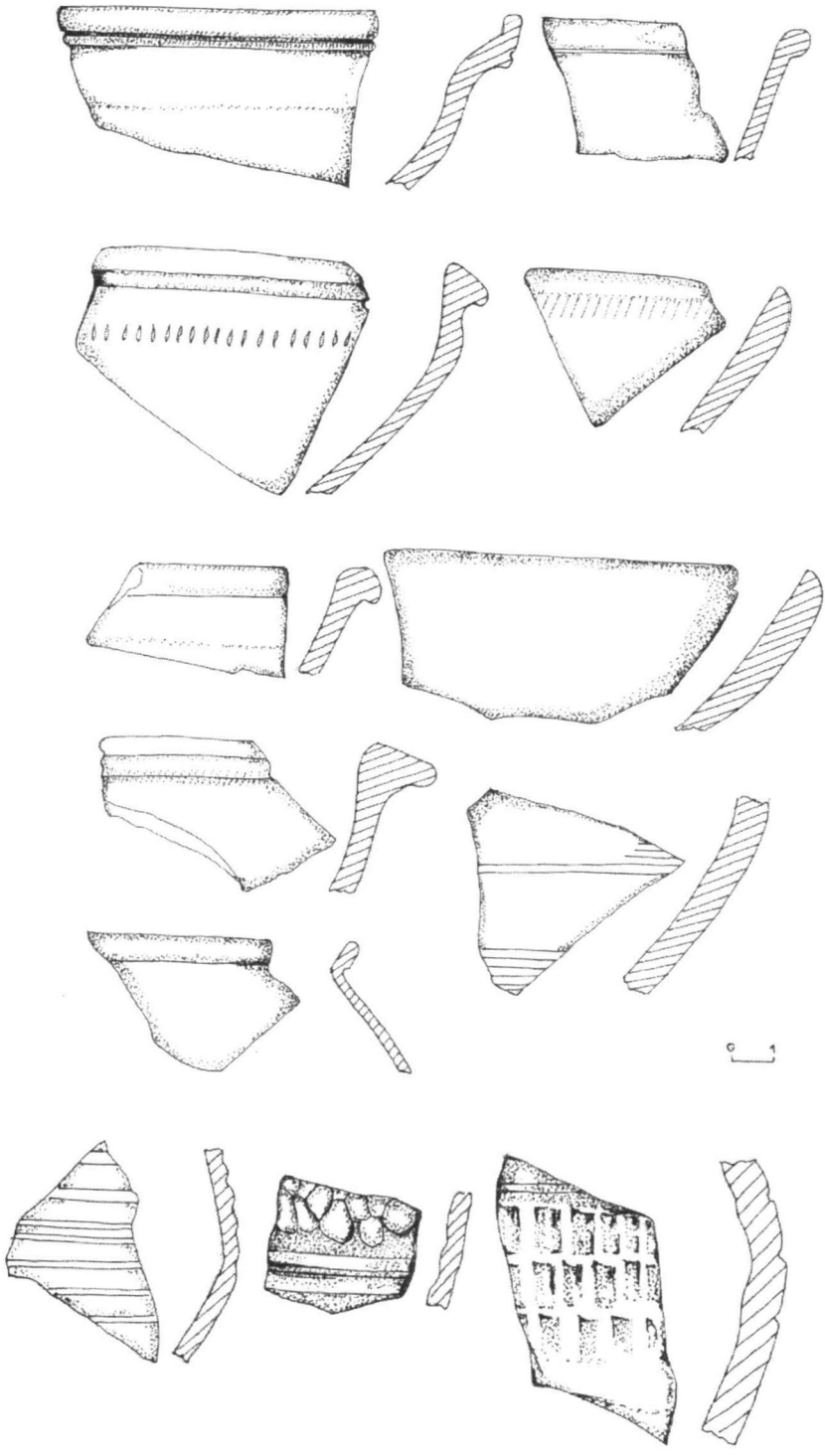

Fig.6

https://biblioteca-digitala.ro

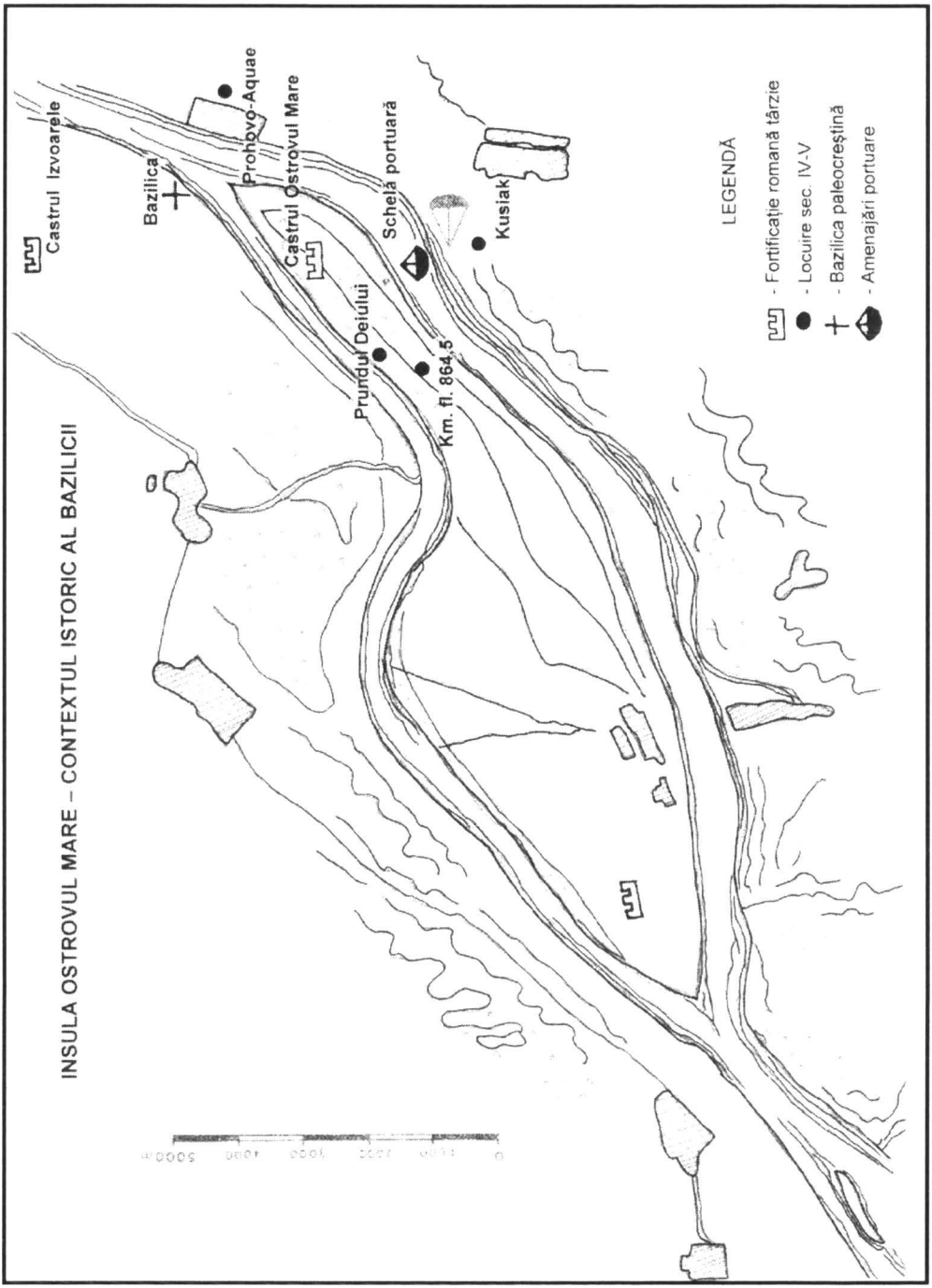
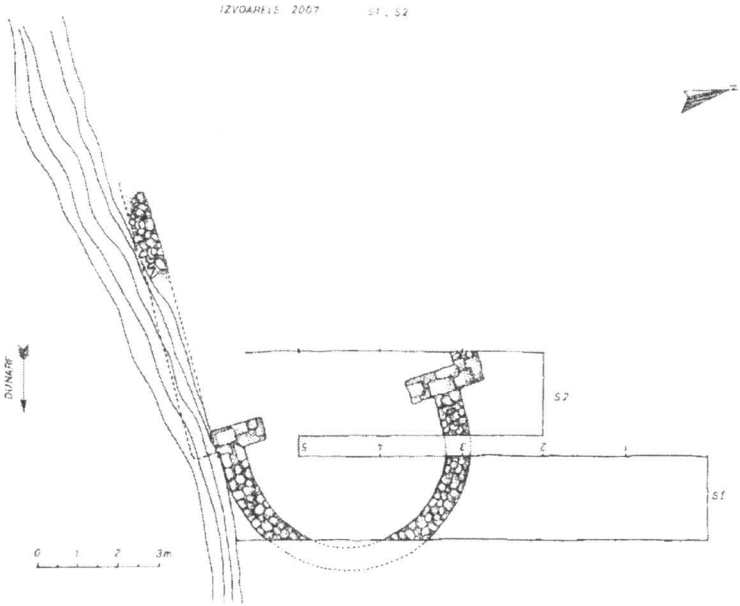

Fig.7

https://biblioteca-digitala.ro

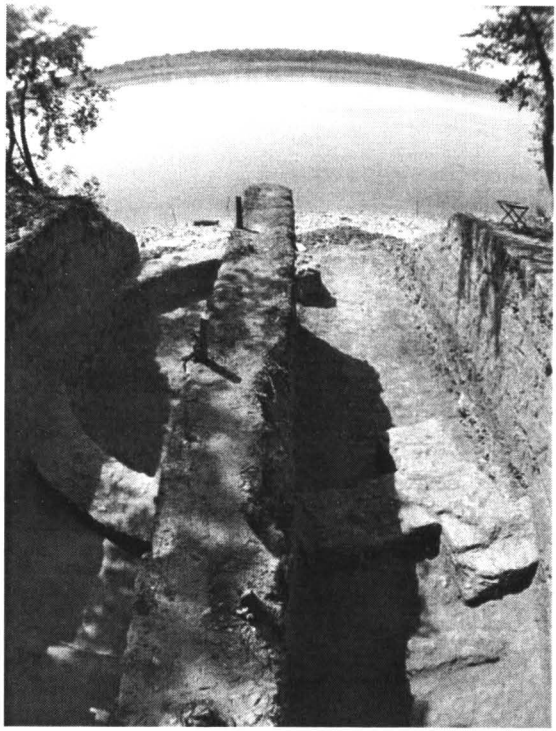

Fig.8

https://biblioteca-digitala.ro

CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND CARACTERUL DESCOPERIRILOR ARHEOLOGICE DE LA DESA, PUNCTELE „CASTRAVIȚA" ŞI „LA RUPTURĂ", JUD. DOLJ

Petre Gherghe, Florin Ridiche

Cercetările sistematice în zona localității Desa au debutat în anul 2001 prin deschiderea unor sondaje de informare atât în punctul „Castravița" cât şi în punctul „La Ruptură" (Planşele I-III), şi aceasta, în baza informațiilor pe care le aveam, din literatura de specialitate[1].

Materialele arheologice apărute în perioada 2001-2007 aparțin mai multor epoci şi culturi: Verbicioara, Basarabi şi epoca romană[2].

În punctul „La Ruptură" a fost identificată o aşezare romană, la 600 m est de fostul Pichet de Grăniceri din Desa. În suprafața S I/2005 au fost identificate trei niveluri de locuire începând cu cel roman de sec. II-III, în partea inferioară, următorul, de sec. IV, şi ultimul - medieval de sec. X-XIV, în partea superioară, sub un strat de nisip eolian (Planşa IV). În pofida faptului că nivelurile de cultură romane sunt vizibile, materialele arheologice sunt deranjate stratigrafic, în anumite locuri, şi aceasta datorită faptului că nu am surprins decât panta nordică a grindului de nisip pe care se afla situl, distrus de Dunăre în proporție de aproximativ 90 %, încă din vechime[3]. La 200 m vest de această aşezare a fost descoperit cimitirul aferent în care au apărut, din anul 2005 până în prezent, şapte morminte de incinerație şi un depozit de arme (CPL 1), format din două spade, un vârf de lance, unul de suliță, un pumnal, toate din fier, şi un prinzător de teacă din bronz de tipul *Schwertscheidenbügel zum Einstecken* (Planşele II, V). Presupunem, după

---

[1] H. Dessan, *Inscriptiones Latinae Selectae*, I-III, 1892-1916, nr. 9113; D. Tudor, Anuarul Institutului de Studii Clasice 2, Cluj-Sibiu, 1933-1935, p. 187, nr. 10; Idem, în Revista Istorică Română, 10, 1941, p. 5; Idem, în Buletinul Societății Numismatice Române, 38-41, 1944-1947, 92-95, p. 46, 48; Idem, în SCIV 9, 2, 1960, p. 345, nr. 36; Idem, *Oltenia romană*, Bucureşti, 1968, p. 102 în *Suplementum Epigraphicum* nr. 437, p. 277; Idem, *Oraşe, târguri şi sate în Dacia romană*, Bucureşti, 1968, p. 322; D. Popescu, în Dacia, 9-10, 1945, p. 505, nr. 121 (pentru locul descoperirii, conform C. S. Nicolăescu-Plopşor) şi în Dacia, 11-12, 1948, p. 310-311; O. Toropu şi O. Stoica, *Comunicări, Seria Numismatică*, 4, Centrul din Craiova al Academiei de Ştiințe Sociale şi Politice a RSR, 1969, p. 6; O. Toropu, în Materiale şi Cercetări Arheologice, 9, 1970, p. 492 şi nota 3; Idem, *Oltenia în secolele IV-X în lumina arheologiei şi numismaticii* (Rezumatul tezei de doctorat), 1974, p. 22 şi urm.; Idem, *Romanitatea târzie şi strămoșii din Dacia Traiană sud-carpatică*, Craiova, 1976, pp. 22-23, 34-35 şi notele aferente.

[2] P. Gherghe, M. Nica, F. Ridiche, raport în Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2001), Bucureşti 2002, p. 122; P. Gherghe, F. Ridiche, raport în Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2006), Bucureşti 2007, p. 143-144; Idem, *Cercetările arheologice sistematice din punctele „Castravița" şi „La Ruptură", localitatea Desa, jud. Desa (campania 2001)*, în Oltenia Studii şi Comunicări, Arheologie-Istorie, vol. XV, Craiova 2004, p. 13-22; Idem, *A small deposition of roman weapons discovered at Desa, Dolj County, Romania,* în Roman Military Equipment Conference, Xanten 2007, p. 10-11.

[3] P. Gherghe, F. Ridiche, raport în Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2005), Bucureşti 2006, p. 121-123.

https://biblioteca-digitala.ro

poziția pieselor care constituie depozitul, că acestea au fost depuse, strâns înfășurate, într-o textilă. Depunerea, aici în discuție, se datează în sec. IV şi are legătură probabilă cu migrațiile germanice din epocă. Ceramica din necropolă se încadrează cronologic în sec. II-III. Dintre mormintele cercetate atrage atenția mormântul nr. 4 (Planşa II) format dintr-un urcior, depus orizontal, cu gura către nord-est, şi oase incinerate umane grupate lângă gura urciorului. Groapa mormântului, surprinsă la răzuială, este de formă dreptunghiulară, iar pe marginile ei, în interior, au fost depuse bucăți din lemnele carbonizate, recuperate de pe rugul funerar. În interiorul gropii au mai apărut resturi ale cremației şi câteva fragmente ceramice reîntregibile. Mormântul a fost găsit la adâncimea de 1,35 m. Cimitirul roman a fost distrus de apele Dunării aproximativ în aceeaşi proporție ca şi aşezarea şi aceasta deoarece ambele situri se aflau pe acelaşi grind de nisip. Stratigrafic, cimitirul suprapune o necropolă de incinerație din epoca bronzului, cultura Gârla Mare.

În punctul "Castravița" au fost identificate două zone de interes arheologic aflate la aproximativ 150 m una de cealaltă, în extremitățile grindului (Planşa III). Astfel, în partea vestică, s-au cercetat din anul 2002 până în prezent, trei movile funerare din prima epocă a fierului, cultura Basarabi, cu numeroase morminte de înhumație[4] (Planşa III). Cercetarea acestor tumuli aduce noutăți în ceea ce priveşte ritualul funerar. Din acest punct de vedere se pot constata câteva practici rituale respectate la momentul înmormântării. De pildă, la tumulul T 1/2002, s-a constatat că la majoritatea mormintelor au fost depuse vase de ofrandă în zona gleznelor, lângă genunchi[5] şi într-un singur caz, lângă bazin (Planşa VI). Analogii apropiate acestor obiceiuri găsim în necropolele tumulare contemporane de la Balta Verde, Gogoşu şi Basarabi. Excepție face mormântul M 9 care are scheletul aproape întreg, cu mâna stângă adusă pe bazin şi capul orientat spre est (Planşa VI). În majoritatea cazurilor, acolo unde s-a putut identifica acest lucru, scheletele au fost depuse pe spate, în poziție întinsă, cu mâinile pe lângă corp. Orientarea scheletelor diferă, singurul lucru observat aici fiind acela că în mormintele din partea nordică a tumulului, scheletele sunt orientate est-vest, iar cele din partea sudică sunt orientate preponderent vest-est (Planşa VI). De asemenea, s-a observat că mormintele M 1, M 10, M 5 şi M 9 din acest tumul, delimitează spațiul funerar (Planşa VI). În ceea ce priveşte inventarul metalic, s-a constatat că toate vârfurile de lance şi fibulele de tip Vače au fost depuse în zona capului. Cuțitele din fier, fragmentare sau întregi, au fost găsite în dreptul bazinului ca şi nasturii

[4] P. Gherghe, M. Nica, F. Ridiche, raport în Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2002), Bucureşti 2003, p. 115-117; P. Gherghe, F. Ridiche, raport în Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2003), Bucureşti 2004, p. 112-115; Idem, raport în Cronica Cercetărilor Arheologice din România (campania 2004), Bucureşti 2005, p. 137-141; Idem, *Raport preliminar privind cercetările arheologice sistematice din punctul „Castravița", localitatea Desa, jud. Dolj (campania 2003)*, în Oltenia Studii şi Comunicări, Arheologie-Istorie, vol. XIV, Craiova 2002-2003, p. 16-33.

[5] P. Gherghe, M. Nica, F. Ridiche, *op. cit.*, Bucureşti 2003, p. 115-117.

https://biblioteca-digitala.ro

(butonii) din bronz. Referitor la practica funerară folosită în înmormântările din tumulul T 1/2002 de la Desa există câteva elemente care par să indice o regulă. Astfel, lipsa maxilarelor la craniile din mormintele M 5, 8, 9, 10, lipsa totală sau parțială a cutiei toracice la majoritatea scheletelor, faptul că la mormântul dublu M 5, la scheletul superior, şi la scheletul din mormântul M 9, apar cinci respectiv patru coaste pe partea stângă, că la mormântul M 10, din schelet se păstrează doar craniul şi un fragment de humerus, ne sugerează o posibilă descompletare intenționată a scheletelor. Această concluzie este întărită şi de faptul că restul oaselor descoperite au fost găsite în conexiune anatomică.

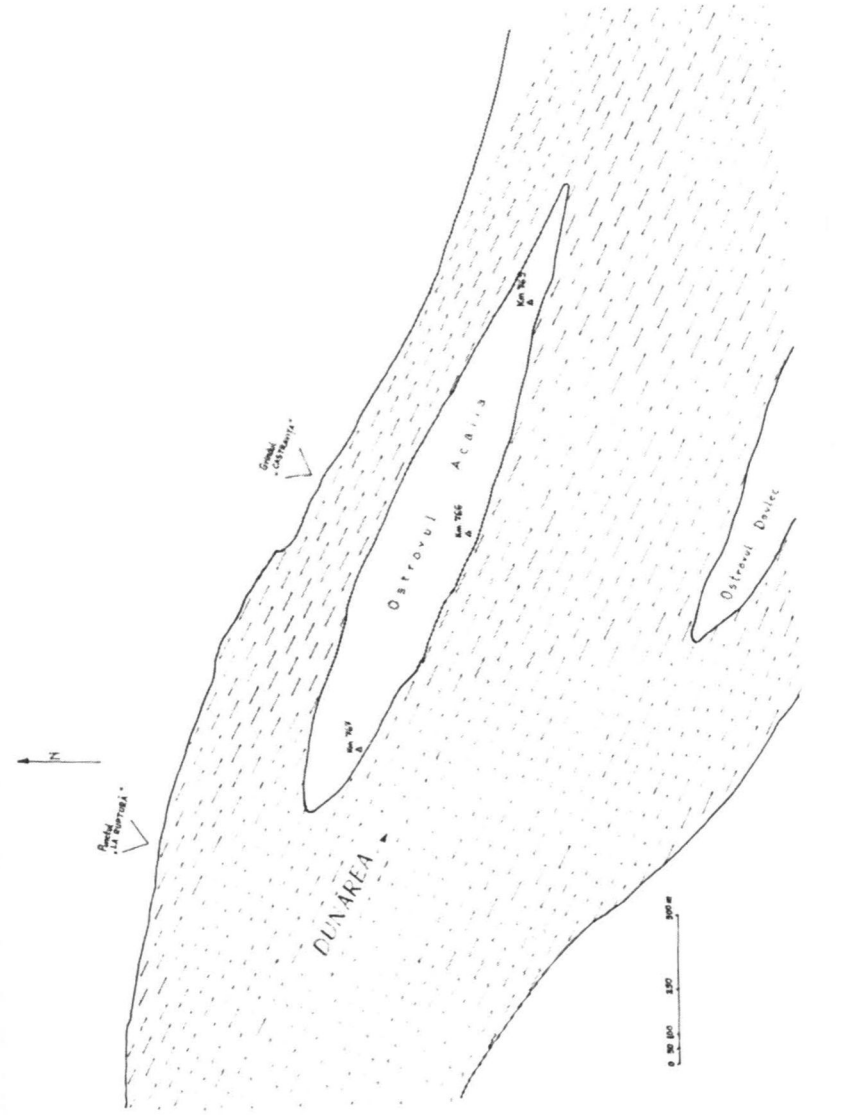
În sectorul estic al grindului au fost identificate, în mai multe secțiuni (S III/2001, S V/2002 şi S XVI/2006), temeliile unor construcții romane (Planşa III, VII). Spre deosebire de situația stratigrafică din punctul „La Ruptură", aici nu am găsit decât un singur nivel de cultură (roman) care apare la 0,50 m adâncime. S-a constatat, în acest sector, că lipseşte aproape în totalitate ceramica, în schimb, materialele de construcție cum ar fi țiglele, olanele şi bolovanii de calcar cu urme de mortar, abundă (Planşa VII).

Tot în această zonă au fost descoperite două morminte de incinerație din epoca bronzului, cultura Verbicioara, în secțiunile S I/2001 şi S XV/2004 (Planşa III). Dacă în sectorul estic al grindului apar morminte de incinerație ale acestei culturi, în partea vestică au fost găsite, sub nivelul de înhumare din tumulii hallstattieni, câteva complexe formate din *platforme* de lut, puternic arse pe care se aflau vase sparte pe loc, ritual, şi oase incinerate umane, atribuite tot culturii Verbicioara. Materialele arheologice de tip Basarabi au fost găsite sub nivelul roman dar în poziție secundară, dovadă că şi aici au existat complexe funerare, distruse însă în epoca romană.

Cercetările trebuiesc continuate în cele două puncte pentru a afla mai precis caracterul locuirii romane dar şi pentru a înțelege mai bine ritualurile funerare folosite în epoca mijlocie a bronzului. De asemenea, depozitul de arme găsit în punctul „La Ruptură", alături de altele mai vechi cunoscute din literatura de specialitate[6], măreşte considerabil numărul descoperirilor de sorginte germanică la Dunărea de Jos, asemenea celor de la Bistreț, Sucidava, Coşoveni.

[6] De la Desa mai provine o fibulă digitată cu cinci capete ca să nu uităm de pomenirea, în izvoarele antice, a episcopului arian Paladie de Ratiaria, la sfârşitul sec. IV

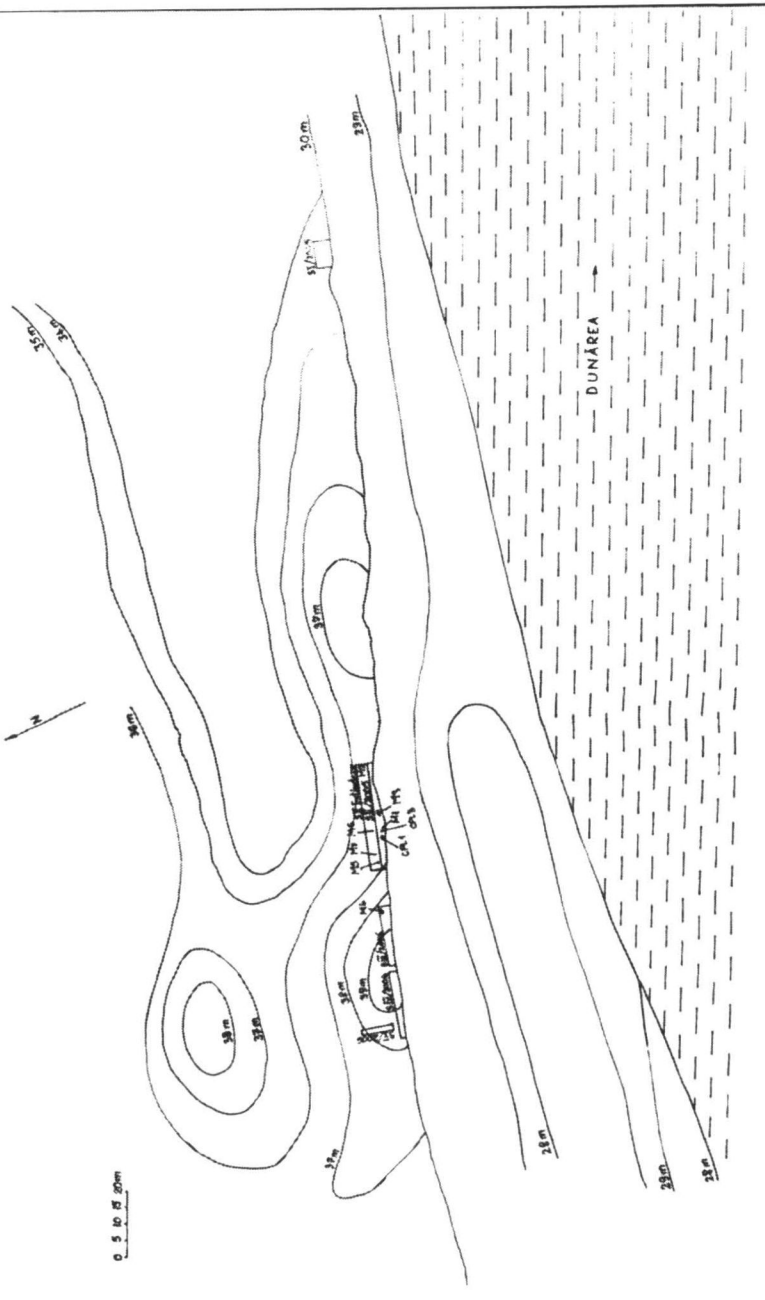

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa I

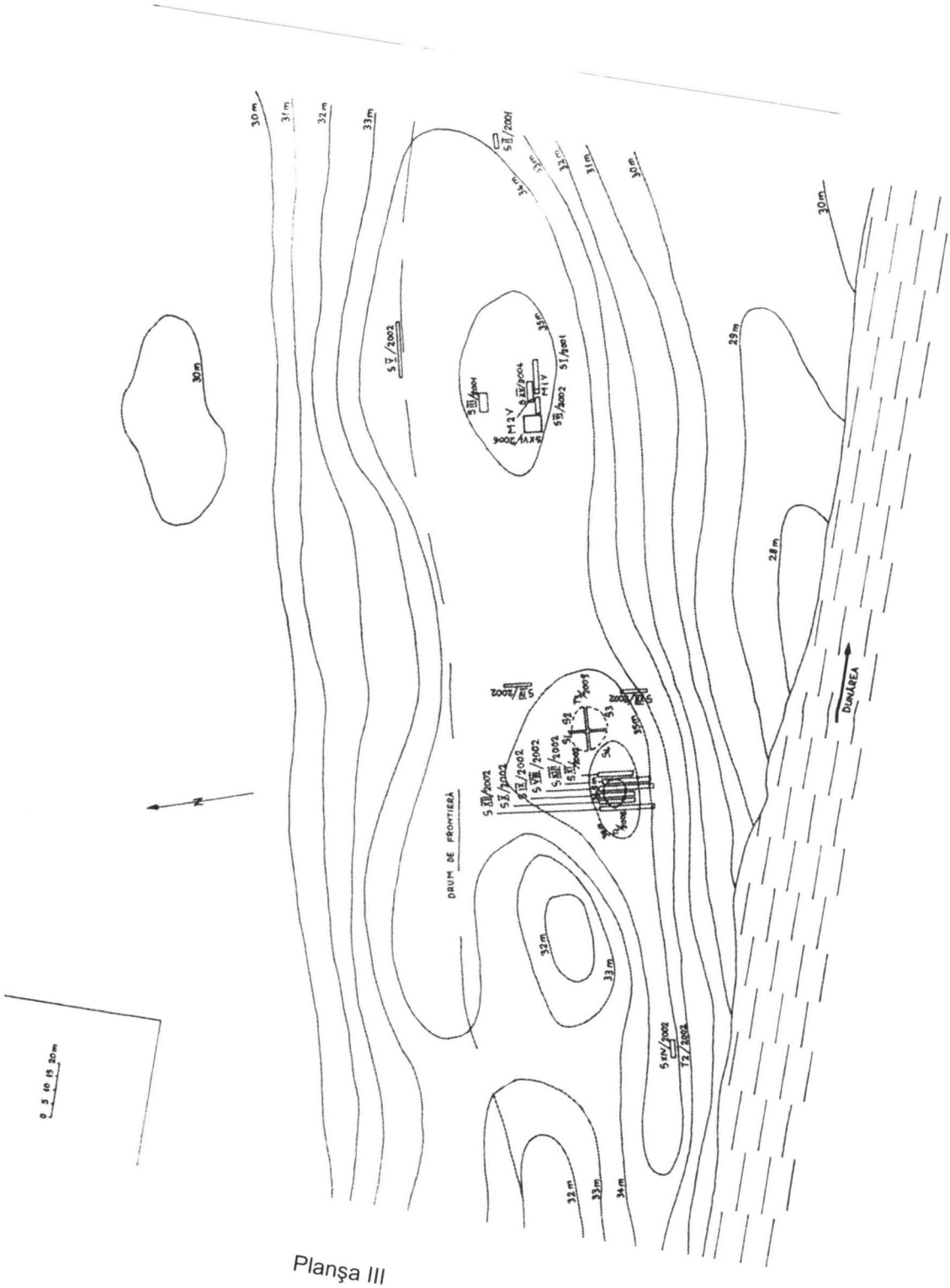

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa II

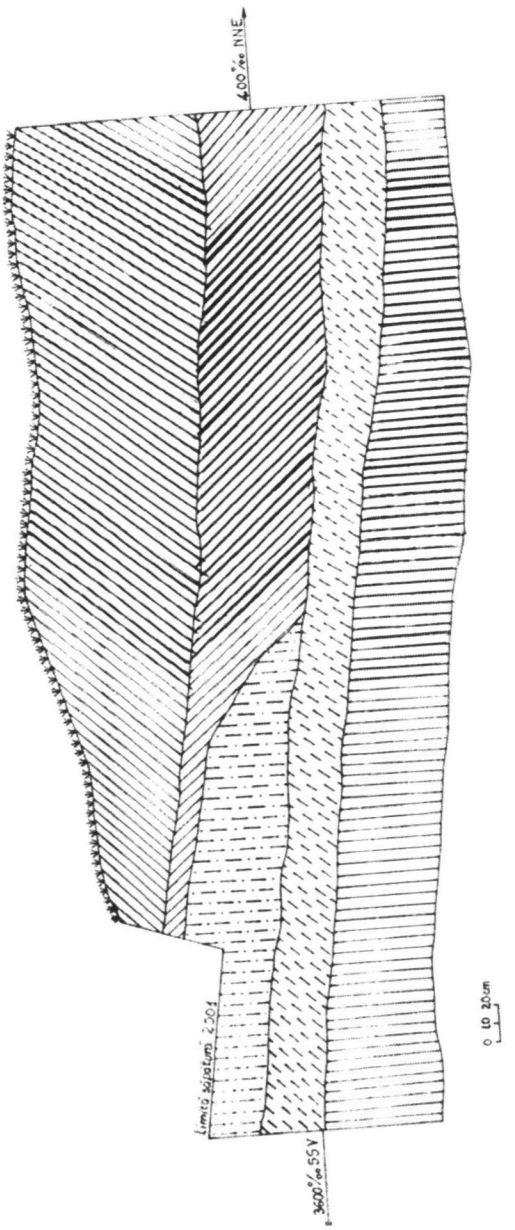

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa III

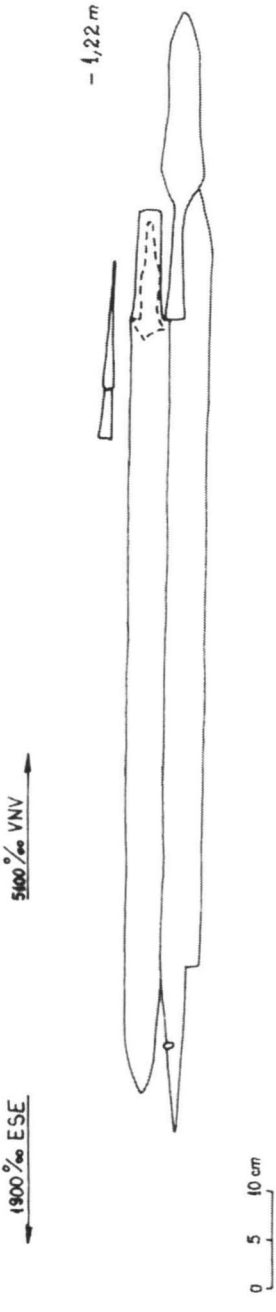
https://biblioteca-digitala.ro

Planşa IV

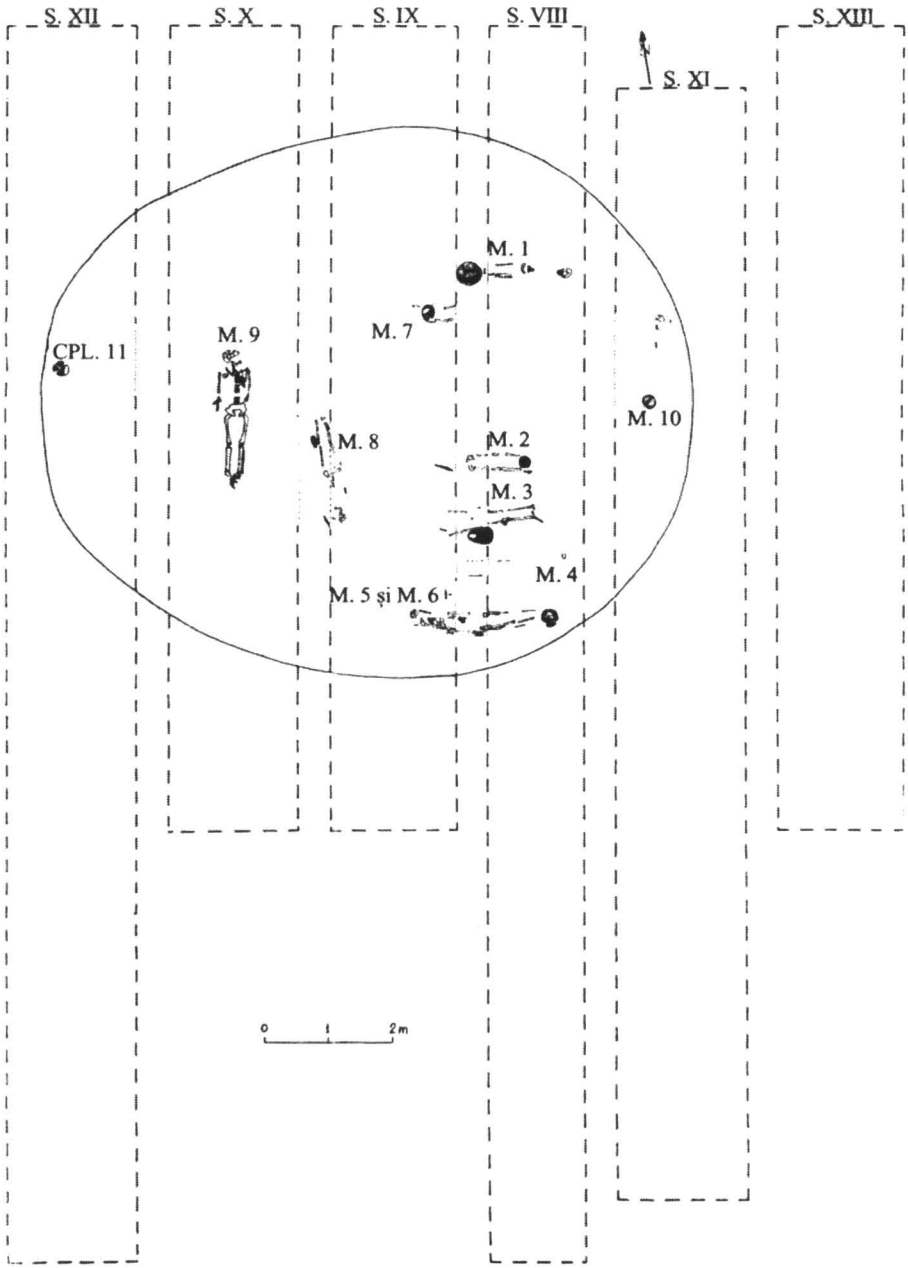
https://biblioteca-digitala.ro

Planşa V

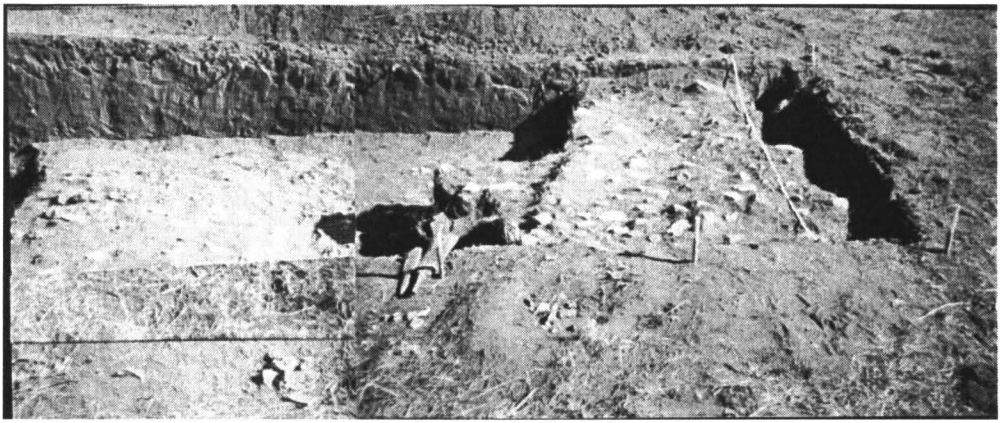
https://biblioteca-digitala.ro

Planşa VI

https://biblioteca-digitala.ro

Planşa VII

https://biblioteca-digitala.ro

SUD-VESTUL ȚĂRII ROMÂNEȘTI LA SFÂRȘITUL SECOLULUI AL XIV-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XV-LEA. NOI CONTRIBUȚII PRIVIND IMPORTANȚA EUROPEANĂ, STRATEGICĂ ȘI ECONOMICĂ A ZONEI

Ion Stîngă, Mihai Stîngă

1.Despre geografia şi demografia zonei

Din punct de vedere geografic, pentru această perioadă ne gândim la un spațiu românesc bine conturat cu trăsături fizico-geografice, economice şi strategice dar şi culturale, bine precizate. Spre vest, limitele sale ar fi cuprinse între Cazane (La Luțeli, cum este numită zona în documente), iar spre est cu apa Motrului. Acest teritoriu pare a corespunde cu zona de jurisdicție a banului de Severin (Filitti 1932, 16), sau în mare cu limitele teritoriale ale actualului județ Mehedinți.

Este destul de greu de prevăzut cât s-ar fi putut întinde spre nord jurisdicția banului severinean, sau teritoriul controlat militar de către Cetatea Severinului. Sigur, spre vest de Cetatea Severinului se întindea domeniul Vodiței, domeniu mănăstiresc, controlat economic de mănăstire, estimat a se fi întins pe aproximativ 25000 ha. Spre est de cetatea Severinului se întindea un alt domeniu, ce se va numi mai târziu Câmpul Severinului (Donat 1967, 226) controlat şi strategic şi economic, zicem noi, de banul Severinului.

Este un spațiu destul de dens populat, în jurul Cetății Severinului gravitând 15-20 sate (Cilieni 1944, 153-159; Giurescu 1973, 28-29). De altfel, Mircea însuşi duce o adevărată politică de colonizare (Ştefănescu 1974, 75), vizibilă concret în regiunile sudice ale țării. În timpul domniei lui Mircea, domeniul princiar capătă cea mai mare extindere, extindere mai ales în regiunile dunărene, domeniu din care domnul face consistente danii credincioşilor săi, atunci când este nevoie (Donat 1967, 226). Populația Țării Româneşti în această perioadă este estimată la aproximativ 5.000.000 locuitori. Din punct de vedere al întinderii Țării Româneşti, domnia lui Mircea asigură un spațiu strategic şi economic generos, ce se întinde de la Cazanele Dunării până la Marea Neagră.

O sumară inventariere a punctelor arheologice datate în secolele XIV-XV cunoscute în actualul județ Mehedinți (fie documentar, fie arheologic) evidențiază un număr de 33 aşezări (fig. 1). Desigur ele sunt mai multe. Luându-le numai pe cele cunoscute la nivelul actual al informației noastre, observăm că 18 dintre ele sunt aşezate pe malul Dunării, 4 pe pârâul Drincea şi 4 pe apa Motrului şi a afluenților lui. De departe, Valea Dunării pare a fi cea mai intens populată.

2.Despre importanța strategică a zonei

Sud-vestul Țării Româneşti, ca teritoriu bine definit strategic, economic şi spiritual, pare a fi în acest moment (sec. XIV-XV) cea mai aprig disputată regiune a sud-estului european. La rândul său, sud-estul european luat ca un întreg este spațiul european cel mai viu disputat al momentului.

https://biblioteca-digitala.ro

Situația se complică atunci când în zonă avem deja structuri politice şi etnice bine precizate (români, bulgari, sârbi, greci, albanezi şi turci) peste care se suprapun interese economice şi strategice europene. Este limpede că sud-vestul Țării Româneşti implică un amalgam de interese de tot felul ce creează în zonă o stare de contradicție generală (Condurachi, Theodorescu 1981, 6).

Interesele strategice, cu avantajele lor economice scontate, fac din sud-estul european teatrul principal al luptei dintre marile puteri ale momentului. Vorbim aici despre Imperiul Bizantin care, cu mare greutate reuşeşte să-şi păstreze măcar o autoritate morală asupra micilor state sud-est europene, de Ungaria, un perpetuu pretendent la supremație asupra teritoriilor dunărene şi, mai departe, până la mare, de Polonia, care împreună, sunt gata oricând să sacrifice cele două țări româneşti, ca şi Imperiul Otoman care, metodic şi perseverent se înstăpâneşte pe statele balcanice şi-şi enunță intențiile de a ajunge spre centrul Europei (Gemil 1987, 359; Isopescu 1980, 151-172; Papacostea 1976, 421-422; Papacostea 1981, 899-918). La toate acestea se adaugă eterna rivalitate dintre Veneția şi Genova, de aici şi politica lor de ambiguitate în peninsula Balcanică (Brătianu 1944, 64-65; Iorga 1914, 1076). Acesta ar fi, pe scurt, contextul strategic general în care Țara Românească încearcă să-şi promoveze o politică internă şi externă proprie.

Corespunzător acestor interese strategico-militare, cavaleri occidentali au ridicat spre sfârşitul secolului al XIII-lea, până spre primele decenii ale secolului al XV-lea, şi Cetatea Severinului (Cantacuzino 2001, 126-127; Stîngă 1996, 152; Stîngă 2002, 21-22). Se pare că înainte de bătălia de la Posada (1330), ce pare a fi o campanie de pedepsire din partea lui Ludovic de Anjou, cetatea să fi aparținut lui Basarab I. Din acest moment, cu mici întreruperi, până la 1419, Cetatea Severinului a aparținut domnilor Țării Româneşti (Cantacuzino 2001, 117; Ştefănescu 1965, 40). În această calitate domnii Țării Româneşti numesc bani ai Severinului, iar datorită importanței militare a acestei funcții, banii sunt numiți în sfatul domnesc.

Dacă funcția de ban al Severinului nu este ocupată de domn însuşi, aceasta este încredințată unei rude de sânge, fiu sau frate (Sacerdoțeanu 1968, 14; Stîngă 2002, 107). Indiferent cine este ban, acesta ocupă al II-lea loc ca importanță după domn, în sfatul domnesc.

Când evenimentele se precipită în sud-estul Europei, situație creată de amenințarea otomană ce supusese într-un fel sau altul toată peninsula Balcanică, când turcii îşi manifestă clar direcția de înaintare spre centrul Europei, marile puteri europene încearcă să se organizeze. Aşa numita ***Conferință Internațională*** de la Buda ca şi Conciliul de la Constanța din anul 1412, nu au reuşit să pună la punct mecanismul unei coaliții antiotomane (Gemil 1987, 359). În această situație de totală ineficiență militară a puterilor europene, declarată după dezastrul de la Nicopole (1396), Mircea promovează o politică externă proprie menită să asigure securitatea şi integritatea țării. Aliatul său de încredere este domnul Moldovei, Alexandru cel Bun, împreună cu care promovează aceeaşi politică

https://biblioteca-digitala.ro

externă (Ciobanu 1985, 21). Cu acelaşi scop Mircea refortifică Cetatea Severinului şi probabil o dotează şi cu armament de ultimă generaţie, fie de foc, archebuze sau bombarde aduse de la negustorii sibieni (König 1978, 173-174). Dimensiunile relativ mici ale unor ţevi de tun descoperite întâmplător sub zidurile Cetăţii Severinului, în comparaţie cu cele occidentale, ar putea fi un indiciu al acestei dotări ca şi numeroasele proiectile din piatră descoperite.

După 1400 în zonă se ajunge la un fel de echilibru de putere, când Ţara Românească, în schimbul plăţii tributului, îşi asigură liniştea şi securitatea graniţelor (Matei 1972, 71), iar sultanul Mehmed I are el însuşi nevoie de linişte pentru a-şi rezolva propriile probleme interne generate de dezastrul de la Ankara (1402) (Gemil 1987, 364). Totuşi, ultimii trei ani ai domniei se derulează sub ameninţarea unui iminent atac din partea turcilor, lucru care se şi va întâmpla. Poate în aceste condiţii de incertitudine externă Mircea îl asociază la domnie pe fratele său Stan, dându-i şi importanta funcţie de ban al Severinului. Aşa ne explicăm şi faptul că Mircea îl are coemitent pe monedele sale bătute la Cetatea Severinului după anul 1415 (Stîngă 2002, 108-109).

Acesta ar fi, pe scurt, contextul în care Ţara Românească încearcă să-şi deruleze o politică internă şi externă proprie, ambele menite să păstreze integritatea şi independenţa ţării.

3.Despre importanţa economică a zonei

Din punct de vedere economic, sud-vestul Ţării Româneşti cu ceea ce numim Banatul de Severin, ocupă o poziţie cheie în controlul comercial şi de tranzit spre şi dinspre peninsula Balcanică ca şi spre gurile Dunării şi Marea Neagră. Interesul deosebit al zonei este concretizat de privilegiul economic acordat de Vladislav Vlaicu negustorilor braşoveni (1368), privilegiu reînnoit obligatoriu de domnii următori (Papacostea 2000, 45-46).

Desigur agricultura în toate componentele sale, constituie activitatea economică de bază, surplusul de produse fiind destinat atât schimbului intern cât şi cel extern (Drăghicescu, Ciobotea 1987, 56-57). Documente ale cancelarie domneşti amintesc numeroase mori, livezi, iazuri sau pescării (DIRB, Ţ.R. passim; Donat 1933, 177).

Veniturile exploatărilor de aramă de la Bratilov (Baia de Aramă, Mehedinţi) sunt cedate mănăstirii Tismana (DIRB, Ţ.R., nr.29, 31).

Comerţul ca importantă sursă de venituri era practicat de domn, de mari boieri şi târgoveţi, dar şi de mănăstiri sau înalţi clerici. Erau fie implicaţi concret în comerţ, fie prin perceperea vămilor din punctele de trecere (Drăghicescu, Dinică 1987, 67-68).

Domnul însuşi sprijină comerţul prin protejarea lui, a negustorilor români sau prin măsuri protecţioniste cum ar fi interzicerea exportului de argint (Panaitescu 1944, 353). În condiţiile intensificării schimburilor comerciale prin sud-vestul Ţării Româneşti, deprecierea accelerată a monedei ungureşti, Mircea bate o monedă de bună calitate chiar în Cetatea Severinului (Stîngă 2002, 110 şi bibliografia). Moneda lui Mircea este găsită izolat sau în tezaure, din Moldova la sudul Dunării ca şi în Ungaria şi Cehia

https://biblioteca-digitala.ro

(Drăghicescu, Ciobotea 1987, 78-79 şi nota 151). Tezaurul de la Dudaşul Schelei (Stîngă 2002) reflectă caracterul internaţional al schimbului comercial de lângă Cetatea Severinului. Monedele moldoveneşti emise de Alexandru cel Bun, unele chiar mărunte (jumătăţi de groşi) sunt cunoscute în aşezarea de lângă Cetatea Severinului (Stîngă 2004, 88-93).

Mai mult decât toate celelalte descoperiri monetare din zonă, Tezaurul de la Dudaşul Schelei reflectă caracterul *„internaţional"* al schimbului comercial de la Cetatea Severinului.

Numai în câteva fraze, evaluând şi potenţialul spiritual al zonei, putem spune că sud-vestul Ţării Româneşti cu Cetatea Severinului şi împrejurimile sale, este primul teritoriu românesc ce receptează şi preia creativ întreg potenţialul cultural-artistic al lumii bizantine, venit fie direct, fie intermediat de meşterii şi atelierele balcanice (Condurachi, Theodorescu 1981, 195).

În acest context general, strategic, economic şi spiritual, Cetatea Severinului a jucat un rol bine conturat, scopul acestui preambul fiind tocmai cel de a nuanţa câteva din aspectele concrete prin care Cetatea Severinului şi împrejurimile sale au excelat.

Din păcate, pentru perioada medievală a Severinului, în afară de cetatea propriu-zisă, nu putem vorbi de o cercetare arheologică specială privind natura şi întinderea aşezării civile din apropiere. Descoperirile privind viaţa medievală a locului sunt mai ales întâmplătoare (monede izolate, tezaure monetare şi de podoabe) sau adiacente cercetărilor arheologice ce vizau epoca romană. Prin urmare, despre întinderea şi calitatea aşezării de lângă Cetatea Severinului, putem face numai supoziţii bazându-ne, mai ales, pe întinderea mare şi bogăţia inventarului descoperit în necropola Severinului (Bărcăcilă 1959, 775-787; Ţeicu 2002, 174-183) ca şi pe monedele aflate în colecţia muzeului descoperite în timp în apropierea Cetăţii Severinului.

Circulaţia monetară la Cetatea Severinului şi în jurul ei, pentru secolele XIII-XIV şi începutul secolului al XV-lea este una de excepţie. Monedele bizantine, foarte numeroase şi variate datate în secolele XII-XIII (Oberländer-Târnoveanu 2002) ca şi podoabele din necropola Severinului (Ţeicu 2002) denotă existenţa în apropiere a unei aşezări cu caracter urban.

De altfel, oraşele româneşti apar în jurul centrelor fortificate şi al târgurilor de pe marile drumuri comerciale şi puncte vamale (Cantacuzino 1996, 113).

Cetatea Severinului, un adevărat cap de pod bizantin a favorizat apariţia poate a celei mai vechi aşezări urbane din teritoriul românesc extracarpatic, iar Oltenia poate fi considerată nucleul de unde a pornit evul mediu românesc (Oberländer-Târnoveanu 2002).

Calitatea şi stilul podoabelor descoperite în necropola Cetăţii Severinului (inele sigilare, cercei de tâmplă, plăcuţe de diademă) denotă înalt simţ artistic şi rafinament. Se vede influenţa majoră a unor ateliere bizantine sud-dunărene (Macedonia, Serbia) dar şi a unor ateliere

https://biblioteca-digitala.ro

occidentale (Ţeicu 2002).Ca şi circulaţia monetară, de altfel, şi podoabele reflectă respiraţia europeană a aşezării de lângă Cetatea Severinului.

Undeva, în apropierea Cetăţii Severinului, dacă nu ruinele din parcul arheologic, undeva tot în apropiere, a existat a doua Mitropolie a Ţării Româneşti, aşa cum se vede dintr-un act datat 8 ianuarie 1407, semnat şi de Antim, mitropolitul Severinului (DIRB, I, doc. nr. 38).

În altă ordine de idei, Cetatea Severinului, însumează în jurul său cea mai mare concentrare de tezaure monetare şi de podoabe, eşalonate cronologic pe un interval de 50-60 de ani.

Tezaure îngropate în două momente de conflicte majore la Severin, unele între 1396-1400, altele între 1415-1420 (Stîngă 2002), structura acestor tezaure, formate numai din monede, sau monede şi podoabe, sau monede şi veselă preţioasă, ne arată calitatea şi rafinamentul vieţii (Tezaurele de la Şuşiţa, Jiana 1981; Schela Cladovei sau Jidoştiţa). Locul de descoperire a acestor tezaure poate sugera existenţa unei curţi boiereşti.

De departe, tezaurul de la Dudaşul Schelei este cel mai valoros dintre toate. Pe lângă monedele europene ale vremii (româneşti, ungureşti, sârbeşti, bulgăreşti, turceşti, germane, franţuzeşti, veneţiene) conţine şi podoabe şi lingou din aur. Prezenţa a două inele sigilare domneşti, ca şi emisiunile monetare de la Cetatea Severinului – ale lui Mircea şi un frate al său, Stan (Stîngă 2002, 109), ban al Severinului între 1416-1418, ne fac să credem că acest valoros tezaur aparţinea familiei domneşti.

Tezaurul de la Jidoştiţa (monede şi podoabe din argint şi argint aurit) localitate aflată la circa 15 km nord de Cetatea Severinului, precizează locul unei alte curţi domneşti, ce-şi are începuturile în timpul lui Dan I (Stîngă 2002, 38).

Altă curte boierească poate fi la Jiana Mare (Mehedinţi) – unde două tezaure monetare şi de podoabe, se continuă unul pe celălalt. Mai mult, o inscripţie pe mânerul unui bol din argint îl aminteşte pe proprietar, Drăgoi, amintit în acelaşi timp în documente şi ca ban al Severinului, cândva prin anul 1413 (Stîngă 2002, 107).

Aceeaşi situaţie poate fi şi la Gogoşu (Berciu, Comşa 1956, 461-465), tot pe malul Dunării, la 40 km aval de Cetatea Severinului.

Prezenţa a numeroase tezaure, deci a unor posibile conace boiereşti pe linia Dunării, confirmă într-un fel politica intensă de danii făcută de domni unor boieri credincioşi. Desigur, urmăreau interese strategice prin capacitarea acestora la apărarea zonei, dar şi la exploatarea economică, eficientă a bogăţiilor (lemn, cereale, animale, albinărit, pescuit). Toate aceste reşedinţe locale gravitează şi economic şi militar în jurul Cetăţii Severinului, lângă care desigur funcţiona şi un important târg comercial şi punct vamal (DIRB, I, nr.55, 106, 128, 275 şi altele). Desigur Cetatea Severinului adăpostea şi cele mai importante produse ajunse aici din Europa, aşa cum ne demonstrează cele 6 sigilii de postav descoperite. Alt sigiliu a fost descoperit recent în zona castrului Drobeta.

https://biblioteca-digitala.ro

Adunând la un loc tezaurele monetare, podoabele, sigiliile de postav, armele descoperite în Cetatea Severinului, apare limpede caracterul european al zonei.

Monedele ajung aici din toată Europa, odată cu postavurile din Țările de Jos, Ungaria sau Polonia, podoabele fie bizantine, fie prin filiera unor consacrate ateliere macedonene, la fel ca şi armele de factură occidentală.

Lucrarea noastră s-a dorit mai ales o reevaluare şi o reinterpretare a unor valoroase informații documentare, numismatice şi arheologice, toate subliniind rolul deosebit jucat de Cetatea Severinului în contextul sud-est european al secolelor XIV-XV.

Bibliografie

Bărcăcilă	1959	Alex. Bărcăcilă, *Monede, podoabe de metal şi fragmente ceramice de la termele Drobetei şi din cimitirul medieval suprapus,* în MCA, 5, 1959, p.769-794
Berciu-Comşa	1956	D.Berciu, E.Comşa, *Săpăturile arheologice de la Balta Verde şi Gogoşu (1949-1950)*, în, MCA, 2, 1956, p. 460-4653
Brătianu	1944	Gh. I. Brătianu, *La Mer Noir, plaque tournante du trafic international à la fin du Moyen Age*, în, RHSEE, 21, Bucureşti, 1944, p.36-69
Cantacuzino	1996	Gh. I. Cantacuzino, *Cetăți dunărene şi dezvoltarea unor centre urbane din Țara Românească*, în HISTORIA URBANA, 1-2, IV, 1996, p.113-122
Cantacuzino	2001	Gh. I. Cantacuzino, *Cetăți medievale din Țara Românească în secolele XIII-XIV*, Bucureşti, 2001
Cilieni	1944	Ion Popescu-Cilieni, *Miclăuşevăț, Curilo şi Grădanovăț*, în, OLTENIA, IV, Craiova, 1944, p.153-159
Ciobanu	1985	Veniamin Ciobanu, *Țările române şi Polonia, secolele XIV-XVI*, Bucureşti, 1985
Condurachi, Theodorescu	1981	C. Condurachi, R. Theodorescu, *Europa de est, arie de convergență a civilizațiilor (II)*, în, STUDII. REVISTĂ DE ISTORIE, Tom 34, nr.2, 1981, p.183-219
Donat	1933	Ion Donat, *Pescăriile vechi ale Olteniei*, în, AO, 12, 67-68, Craiova, 1933, p.173-179
Donat	1967	I. Donat, *Le domaine princière en Valachie (XIVe-XVIe siecles)*, în, RRA, VI, 1967, 2, p.201-231
Drăghicescu, Ciobotea	1987	A.Berciu-Drăghicescu, Dinică Ciobotea, *Viața, economică a Țării Româneşti în epoca lui Mircea cel Mare*, în, Marele Mircea Voievod, Bucureşti, 1987, p.53-96
Filitti	1932	I. C. Filitti, *Banatul Olteniei şi Craioveştii*, în, AO, XI, 59-60, Craiova, 1932, p.1-36
Gemil	1987	Tahsin Gemil, *Raporturile româno-otomane în vremea lui Mircea cel Mare*, în, Marele Mircea Voievod, Bucureşti, 1987, p.330-364
Giurescu	1973	D. C. Giurescu, *Țara Românească în secolele XIV şi XV,* Bucureşti, 1973
Iorga	1914	N. Iorga, *Veneția în Marea Neagră (II)*, în, Analele

https://biblioteca-digitala.ro

Academiei Române, T. XXXVI, 31, 1914, p.1071-1117
Iosipescu 1980 S. Iosipescu, *Invazii otomane în ținuturile carpato-dunăreano-pontice (sec.XIV-XV)*, în, SMIMM, 13, Bucureşti, 1980, p.151-172
Matei 1972 Ion Matei, *Quelques problèmes concernant le régime de la domination ottomane dans les pays roumains (concernant particulierement la Valachie)*, în, RESEE, X, 1972, 1, p.65-81
Oberländer-Târnoveanu 2002 E. Oberländer-Târnoveanu, *Comunicare la simpozionul „Cetatea Severinului"*, Drobeta Turnu Severin, 2002
Panaitescu 1944 P. P. Panaitescu, *Mircea cel Bătrân*, Bucureşti, 1944
Papacostea 1976 Şerban Papacostea, *Kilia et la politique de Sigismond de Luxembourg*, RRH, 3, 1976, p.421-436
Papacostea 1981 Şerban Papacostea, *Relațiile internaționale în răsăritul şi sud-estul Europei în secolele XIV-XV*, în, STUDII. REVISTĂ DE ISTORIE, T. 34, 5, Bucureşti, 1981, p. 899-918
Papacostea 2000 Şerban Papacostea, *Drumurile comerciale internaționale şi geneza statelor româneşti în viziunea lui Nicolae Iorga şi istoriografia zilelor noastre* în SMIM, XVIII, 2000, p.45-56
Sacerdoțeanu 1968 A. Sacerdoțeanu, *Stema lui Dan al II-lea în legătură cu familiile lui Huniade şi Olah*, în, REVISTA MUZEELOR, V, 1, 1968, p.5-16
Stîngă 1996 I. Stîngă, *Circulația monetară la Cetatea Severinului (secolele XII-XVI)*, în, CN, 7, Bucureşti, 1996, .149-154
Stîngă 2002 I. Stîngă, *Cetatea Severinului şi tezaurele sale (secolele XIV-XV). Tezaurul de la Dudaşul Schelei, Mehedinți*, Reşița, 2002
Stîngă 2004 I. Stîngă, *Contribuții privind cunoaşterea circulației monedei moldoveneşti la Cetatea Severinului , în a II-a jumătate a secolului al XIV-lea şi prima jumătate a secolului al XV-lea*, în, DROBETA, 14, Drobeta Turnu Severin, 2004, p.88-93
Ştefănescu 1965 Şt. Ştefănescu, *Bănia în Țara Românescp*, Bucureşti, 1965
Ştefănescu 1974 Şt. Ştefănescu, *Demografia, dimensiune a istoriei*, Bucureşti, 1974
Țeicu 2002 D. Țeicu, *Observații privind necropola medievală de la Turnu Severin*, în, DROBETA, 11-12, Drobeta Turnu Severin, 2002, p.137-174

https://biblioteca-digitala.ro

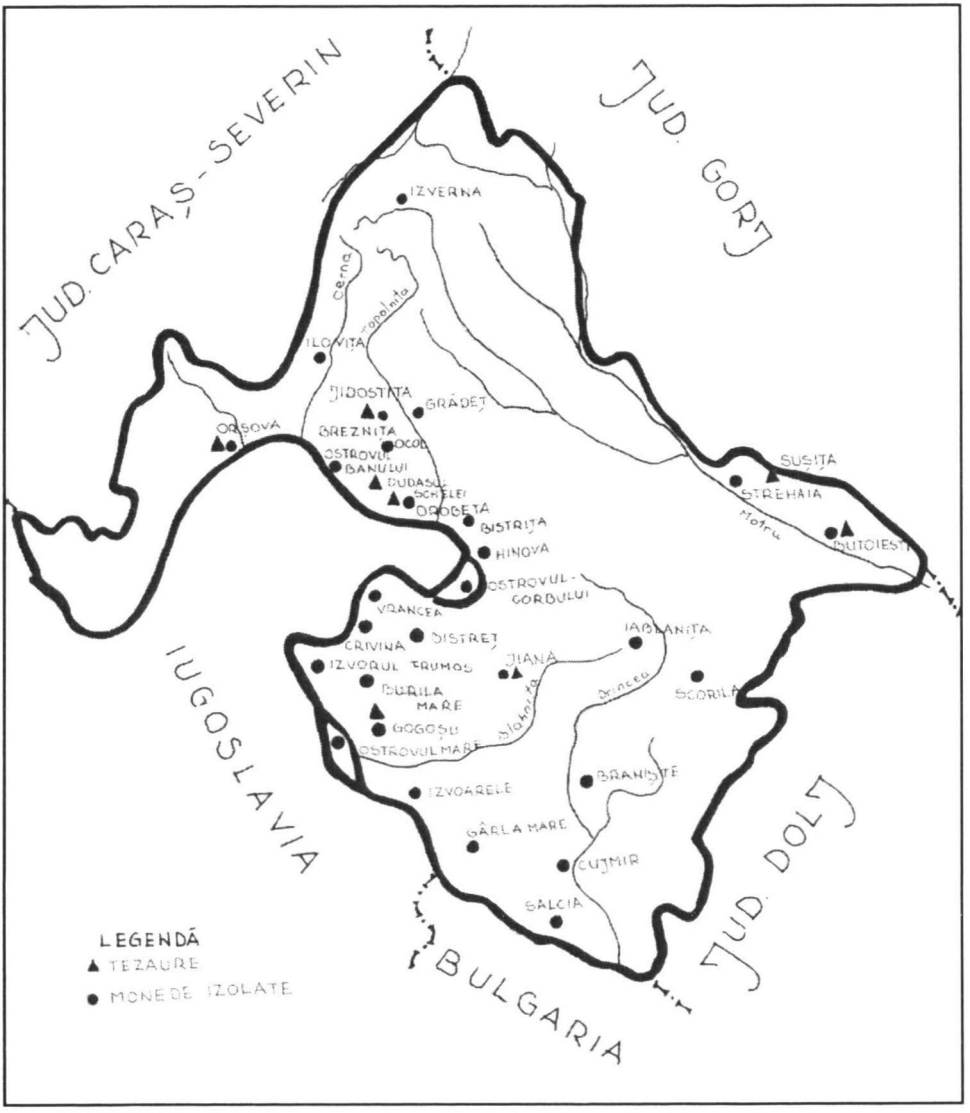

Fig.1

https://biblioteca-digitala.ro

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA PATRIMONIULUI DE CARTE ROMÂNEASCĂ AL BISERICILOR CERNEȚIULUI, AFLAT ÎN CUSTODIA MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER

Cornelia Balaci, Ecaterina Bosoancă, Vasile Şişu

1. Bisericile Cunoscut, vreme de peste două secole, până în primăvara anului 1885, drept cel mai mic oraş al Țării Româneşti, Cernețiul nu a reuşit niciodată să devină o aşezare urbană cu adevărat, situat fiind într-o zonă periclitată, lipsit de ziduri sau cetate de apărare, mai mereu în calea jafurilor şi ocupației armatelor străine ori a inundațiilor periodice ale râului Topolnița[1]. În zilele noastre doar culele Sălişteanu şi Gărdăreanu, cele patru biserici şi cimitirele din Cernețiul, devenit între timp suburbie a oraşului Drobeta Turnu Severin, păstrează câte ceva din amintirea vremurilor de odinioară.

Sfânta Treime se distinge de celelalte biserici ale Cernețiului prin masivitatea construcției, vechime, dublul statut de ctitorie domnească şi biserică de mănăstire, altminteri este singura construcție ce a supraviețuit veacurilor din vechiul ansamblu monahal de la Cerneți. Construcția începută în timpul domnitorului Gheorghe Ghica (1659-1660) va fi terminată sub Grigore Ghica în 1662 şi închinată mănăstirii Tismana în 1663. În 1730 mănăstirea Sfânta Treime era desființată, în 1819 eclesiarhul Ghenadie de la Tismana devine slujitor al altarului şi purtător de grijă al aşezământului.

Tabloul votiv datând din 1827 îi înfățişează pe Gheorghe Ghica Voevod împreună cu doamna purtând coroane imperiale, pe Grigore Ghica şi Dimitrie Ghica Voevod, pe Neofit, egumenul de la Tismana şi pe Neofit, episcopul Râmnicului. Sfânta Treime din Cerneți nu este singura ctitorie a familiei. Grigore Ghica Voevod va fi ctitorit şi biserica din Dragoslave - Muscel şi schitul Fedeleşoiu. Grigore Matei Ghica Voevod va fi zidit biserică în Pantelimon, o alta la Mănăstirea Frumoasa lângă Iaşi, şi restaurat biserica Mărcuța. La rândul său, Scarlat Ghica Voevod va fi ridicat Sfântu Spiridon Nou din Bucureşti[2]. Cinstind amintirea tuturor peste veacuri, pomelnicul din proscomidia de la Cerneți menționează atât pe cei trecuți în lumea umbrelor din neamul Ghiculeştilor la data construcției, voevozii Grigore, Ioan, Scarlat, Alexandru, banul Dimitrie Ghica, Maria Doamna şi tot neamul, cât şi pe oamenii locului care stăruiseră la vremea respectivă pentru zidirea lăcaşului: Smaranda, Grigorie, Ştefan, Maria, Nicolae, Tarița, Calinic Arhiereu, Gruia, Nestor, Țeca Drăghiceanu, Călina. Pe peretele exterior al bisericii se află portretul egumenului Ghenadie, purtând inscripția „Ghenadie 1819 eclesiarhu". Alte inscripții pun în lumină stăruința lui gospodărească pentru întreținerea sfântului lăcaş. Una, aflată la uşile altarului, îl arată preocupat

[1] N. Chipurici, *Cerneți-oraş care a fost,* DROBETA, Buletin, an I, nr. 2/1994, p.6,7

[2] N. Ghika-Budeşti, *Evoluția arhitecturii în Muntenia şi Oltenia,* BCMI, XXIX ,(1936), p. 105-106

https://biblioteca-digitala.ro

de buna întreținere a tâmplei - „Ghenadie, eclisiarh şi duhovnic"- o alta, de buna iluminare a lăcaşului. Pe un policandru dăruit de Dumitru Nicola se adaugă însemnarea „săpat la 1837 de Ghenadie eclesiarhul".

Biserica mănăstirii Sfânta Treime s-a bucurat în timp de generozitatea donatorilor locali. Astfel amvonul s-a zugrăvit „ cu toată cheltuiala boierilor orăşeni i neguțători" Ştefan Miculescu, Stanciu Fratoştițeanu, Ion Gărdăreanu, Nocă Popovici, Ion Viişoreanu, Ştefan Burileanu, Dumitru Pleniceanu, Mihai Ciupagea, Stancu Puroicea, Ion Burileanu, Alecsa Petrescu, Ion Ciupagea, Nicu Lupulescu Calin cu cizmarii lui.

Spațiul exterior al bisericii păstrează amintirea altor locuitori de odinioară ai Cernețului. „Maria Oprenoae ce au fost în vârstă de 13 ani când s-au măritat în anul 1814", spune o inscripție de pe o cruce încastrată în zidul de nord al bisericii. În curte se află mormântul lui Mihai Ciocazan îngropat alături de cele două soții ale sale.[3]

Biserica Sfântul Nicolae şi Sfântul Spiridon Singura biserică din Cerneți cu hram dublu de la începutul zidirii sale era sfințită la 30 septembrie 1794. A fost realizată în două etape. Într-o primă etapă Radu Pleşoianu împreună cu Stoian şi Dumitru Pleşoianu ridică construcția până la nivelul ferestrelor, „ şi nedându-le mâna a mai lucra la biserică, au rămas pustie" timp de zece ani. Lucrările sunt continuate de biv-vel logofăt Ioan Glogoveanu, „de au zidit şi au înfrumusețat după cum se vede, în zilele prea înălțatului Io Alexandru Costandin Moruzi Voievod, cu blagoslovenia prea sfinției sale iubitorului de Dumnezeu kiru Nectarie Episcopul Râmnicului."

Tabloul votiv redă atât chipurile ctitorilor care au început construcția, cât şi pe ale celor care au finalizat-o. Pan Ioan Glogoveanu, biv vel logofăt are alături pe soția sa, panița Maria Glogoveanca, şi pe copiii lor, Teodor, jupânița Stanca şi Nicolae. Alte personaje întregesc tabloul ctitorilor principali: Radu Pleşoianu, soția sa Panița Bălaşa, fiul lor, Ghiță, Dimitrie Pleşoianu, panița Maria, panița Ancuța, pan Stoian, panița Păuna, pan Ştefan, panița Ilinca panița Maria Calafeteanca. Pe zidul de sud apar pan Pârvu prim staroste, epitrop, soția panița Petrea, episcopul Nectarie şi voevodul Alexandru Costantin Moruzi.

Biserica a fost împrejmuită cu zid, în incinta ei funcționând prima şcoală din Cerneți. Printre dascălii ei se număra şi Grigore Pleşoianu, din neamul primilor ctitori, unul dintre primii autori români de manuale şcolare şi de traduceri din literatura franceză.[4]

Biserica Sfântul Ioan Botezătorul A treia ca vechime între bisericile Cernețiului, datează din anul 1820, 15 octombrie fiind ziua sfințirii.

Din pisanie aflăm că biserica s-a ridicat sub domnia lui Alexandru Nicolae Suțu, cu blagoslovenia episcopului Galaction al Râmnicului, prin

---

[3] T.G.Bulat, *Inscripții din bisericile Olteniei-Cerneți,* Arhivele Olteniei, an III, no.13/1924, p.251-252; D. Buzatu, *Cernețul cu bisericile sale,* Mitropolia Olteniei, an XVI, nr. 7-8/1964, p. 580-581

[4] V. Brătulescu, *Biserica Sfinții Nicolae şi Spiridon din Cerneți,* Mitropolia Olteniei, an XIX, nr.3-4/1967, p.196-198

https://biblioteca-digitala.ro

strădania şi cu cheltuiala lui „ Jipan Ion Grecescu biv vel polcovnic şi cu a dumnealui Jipan Ştefan Miculescu biv vel clucer za arie i cu a d-lui Jipanu Kir Jivăniță Armeanu..". Pisania îi menționează pe autorii picturii, Popa Mihai, „cliricu ot Tg. Jiu" şi „Ioan sin Popa Dobre", calfă. Dacă pisania aminteşte numele ctitorilor, tabloul votiv întregeşte informația cu portretele membrilor familiilor acestora. În centrul imaginii se află Ştefan Miculescu cu soția Rosanda şi Ioan Grecescu cu soția Rădița, fiul Constandin şi fiica Marina Oprescu. Pe zidul dinspre nord apar „jipan Dumitru Armeanu, Stoie Cuhnat, Marina Iancu Armeanu, Ioana G. Popovici, Sava Ginail, C-tin Strogonov, Masinca Sandu Bucşenescu, Caterina Smaranda Grigoriţiu, Tudor Udriş Catinca". Pronaosul adăposteşte mormintele lui Ioan Grecescu, decedat, potrivit inscripției, la Ruşava (Orşova) la 6 august 1833, la vârste de 62 de ani. În curte se află mormântul lui Ştefan Miculescu. Ales deputat de Mehedinți şi trimis la Bucureşti „ pentru întocmirea reformei legilor țării, unde în 17 ghenarie, anul 1832 şi-a dat obştescul sfârşit. Şi slujindu-se de trei arhierei s-au trimis spre îngropare aici, în vederea familiei. Au petrecut întru această lume 42 ani." Biserica va fi renovată în 1869, când va fi dăruită cu patru icoane comandate de Apostol Ghiculescu şi pictate de Simion Ionescu, zugrav din Severin. Anul 1926 va aduce refacerea totală a picturii şi resfințirea bisericii.[5]

Biserica cu hramul Adormirii Maicii Domnului din Piatra Albă, Cerneți se ridica în condițiile vitrege ale începutului de secol XIX., când zona era periodic devastată de incursiunile turcilor din sudul Dunării, sau de frământările generate de evenimentele premergătoarte anului 1821. Este şi motivul pentru care biserica se ridică în două etape. Într-o primă etapă Kir Pan Ioani, polcovnicul Gheorghe Bădescu şi logofeții Ioan Ciocazan şi Pătraşcu reuşesc să susțină zidirea până la nivelul ferestrelor. Lucrările sunt întrerupte de răscoala cârjaliilor din 1812. Reluate atunci când liniştea se va restabili, ctitorilor inițiali li se alătură Kir Gheorghe Coşerin, polcovnicul Istrate Sălişteanu şi „coconul Dimitrie Ghica". Biserica va fi sfințită la 1814, episcop al Râmnicului fiind Galaction. Anul 1866 consemnează primele reparații ale clădirii. Se începe cu pictura, sub îndrumarea episcopului Calinic şi cu sprijinul epitropului Grigore Marinescu şi al preotului Armăşescu, care se va ocupa de procurarea materialelor de construcție şi a fondurilor necesare. Izbucnirea primului război mondial pricinuieşte întreruperea lucrărilor care vor fi reluate în 1928 prin grija preotului Leon Săvulescu şi a reprezentantului enoriaşilor, Ghiță Simion.

2. Fondul Cerneți La existența şi evoluția în timp a patrimoniului de carte al bisericilor din Cerneți s-au referit A. Sacerdoțeanu, publicând un inventar de bunuri ale bisericii Sfânta Treime de la 1765 incluzând şi 12 cărți liturgice, în majoritate româneşti [6], T.G. Bulat, care în 1924 găsea la aceeaşi biserică „.. un Octoih de la Mitrofan, un Antologhion al lui Macarie, un Octoih

[5] D. Buzatu, op. cit., p.584-585
[6] A. Sacerdoțeanu, *Satul şi Mănăstirea Cerneți,* Mitropolia Olteniei, an XIII, nr. 1-4/1961, p.69

https://biblioteca-digitala.ro

de la Buda şi un Minei" [7], şi D. Buzatu, care în 1931 afla la Sfânta Troiță „însemnări păstrate în dosăraşul preotului Buracu" şi cerceta un dulap din sfântul altar plin cu cărți de ritual, în stare precară , unele aduse de la Sfântu Niculae şi Sfântu Ion şi care fuseseră îngropate în vremea războiului.[8] Într-o lucrare recentă, înfățişând istoria Cernețiului, printre bunurile bisericii Sfânta Treime preluate de epitropi în anul 1879 figurează „..una Evanghelie îmbrăcată în argint şi un Apostol îmblănit".[9] Greu de identificat vreunul dintre aceste volume printre cele aflate actualmente în custodia Muzeului Regiunii Porților de Fier.

Fondul de carte liturgică, numărând 81 de unități, transferat în anii 80 de la biserica Sfânta Treime, dar potrivit însemnărilor având o circulație în toate cele patru biserici din Cerneți, a fost inventariat şi se păstrează în biblioteca muzeului sub genericul „Fond Cerneți". Cele 16 tipărituri greceşti, mai toate produse ale tipografiilor elene din Veneția secolului al XVIII-lea, au fost prezentate[10], în privința celor româneşti, câteva dintre ele, valoroase sub aspect bibliofil, figurează în catalogul cărții vechi româneşti alcătuit în urmă cu câțiva ani[11].

Cercetarea fondului de carte românească datată în intervalul 1731-1894, pune în lumină aspecte interesante, care contribuie la studiul patrimoniului aşezămintelor bisericeşti mehedințene, al relațiilor cu principalele centre monahale oltene, dar şi la cunoaşterea şi evaluarea (comportând o contribuție mehedințeană apreciabilă) a schimbului de valori culturale efectuat în trecut între românii din interiorul şi din afara provinciilor româneşti. În acest context însemnările de pe filele acestor cărți, coroborate cu rezultate ale cercetărilor anterior publicate, livrează bunăoară o serie de amănunte demne de luat în seamă, legate de circulația, comerțul şi prețul cărților care ajung în Cerneți în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Un Ioan Zăgujanu, negutător din Cerneți, aflându-se în Țara Ungurească la 1820 cumpăra cărți imprimate la Buda[12]. În târgurile din județele Olteniei, la Râureni, Strehaia, Tg. Jiu[13], Peşteana, Tg. Cărbuneşti[14], Baia de Aramă (Cat.2), cărțile erau o marfă căutată, purtată cu grijă în bagajele negustorilor, ale preoților, ale călugărilor ambulanți, ca acel Pahomie de la Râmnic[15]. Făceau deopotrivă obiectul comerțului din prăvălii, precum la 1837 prăvălia

---

[7] T.G.Bulat, op. cit., p.252
[8] Pr. D. Buzatu, op. cit., p.580
[9] V. Bobleanță, M. Olteanu, *Cerneți. Oraşul Severinului,* Timişoara, 2004, p.112
[10] P. Scalcău, *Tipărituri greceşti în biblioteca Muzeului Regiunii Porților de Fier,* DROBETA X, Drobeta Tr. Severin, 2000, p. 228
[11] O. Bololoi, *Câteva considerații asupra cărții vechi româneşti din colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier,* DROBETA XV, Arh. Ist., Drobeta Tr. Severin, 2005
[12] A. Florescu, *Tezaur. Carte veche românească. 1557-1830,* Aius, Craiova, 2000, p. 39
[13] O. Bololoi, op. cit., p.245
[14] E. Bosoancă, *Carte didactică în biblioteca Muzeului Regiunii Porților de Fier (1806-1947),* DROBETA XV, Arh. Ist., Drobeta Tr. Severin, 2005
[15] O. Bololoi, op. cit., p. 246

https://biblioteca-digitala.ro

lui Ioniță Manițeca Coşeriu din Cerneți [16]sau a lui Ştefan Popov Braşoveanu din Craiova la 1850 (Cat.8).

Pe de altă parte, la fel de prețioase se arată însemnările contribuind la descrierea unui tablou cât mai veridic al comunității culturale şi confesionale a micii aşezări traversând evenimentele secolului al XIX-lea. Transpare modul în care se raportează la valoarea cărților comunitatea eparhială, atitudinea diferitelor categorii sociale sau profesionale, preoți, monahi, boiernaşi, negustori, meşteşugari, față de un patrimoniu comun care se cere ocrotit şi transmis urmaşilor, ecoul lecturii individuale, tăcută şi pilduitoare, a textelor liturgice.

Sunt schițate în câteva trăsături portrete de donatori, darul de carte ca gest creştin înscriindu-se într-o veche şi nobilă tradiție. Însemnările amintesc uneori numele comanditarilor individuali, pe Raia Cizmariul, pe jupân Pârvu Petrulesc Boețiu, pe Dinu Pătru Sârbu, sau în liste menționând valoarea bănească a donației, alteori pe câte un membru al familiilor de ctitori ai bisericilor din Cerneți, precum logofătul Ion Ciocazan şi polcovnicul Istrate de la biserica Piatra Albă ori serdarul Dimitrie Pleniceanu de la Sfânta Treime.

Pe un *Minei* de Râmnic al Sfintei Troițe întâlnim transcrierea unui pasaj din *Evanghelii*, versetele 1-15, cap.I din Evanghelia lui Ioan. Nu lipsesc însemnările despre fenomene sau evenimente de excepție, cu ecou în viața locuitorilor precum înghețul, cutremurul şi eclipsele anului 1893, amintite pe filele *Bibliei*, ori, pe un exemplar din *Viețile Sfinților*, incendiul din 1847 când, „în ziua de Sfintele Paşti a ars capitala Bucuresci, partea cea mai mare, fiind vânt foarte mare.."

Centru tipografic	sec.XVIII	sec. XIX
	titlu, nr. exemplare	titlu, nr. exemplare
Râmnic	Triod, 1731 (1)	Octoih, 1811 (1)
	Antologhion, 1766(1)	Tipic, 1851 (1)
	Molitvenic, 1768 (1)	
	Minei martie, 1779(1)	
	Minei dec., 1779(1)	
	Minei apr., 1780 (1)	
	Minei iulie, 1780 (1)	
	Minei sept., 1780 (1)	
Bucureşti	Evanghelie, 1760 (1)	Molitvenic, 1819 (1)
		Viețile sfinților ian.,1835 (1)
		Viețile sfinților apr., 1836 (1)
		Viețile sfinților mai, 1836 (1)
		Viețile sfinților iunie, 1836 (1)
		Minei ian., 1852 (1)

[16] ibidem, p.264, p.249

https://biblioteca-digitala.ro

		Minei febr., 1852 (3)
		Minei mart., 1852 (1)
		Minei apr., 1852 (1)
		Minei mai, 1852 (2)
		Minei iunie, 1852 (1)
		Minei iulie, 1852 (2)
		Minei august, 1852 (3)
		Minei sept., 1852 (2)
		Minei oct., 1852 (3)
		Minei nov., 1852 (1)
		Minei dec., 1852 (1)
		Octoih, 1854 (2)
		Evhologhiu, 1854 (1)
		Liturghii, 1855 (1)
		Evanghelie, 1856 (3)
		Apostol, 1856 (1)
		Penticostar, 1856 (1)
		Triod, 1856 (1)
		Chiriacodromiu, 1857 (1)
		Minei nov., 1892 (1)
		Minei ian., 1893 (1)
		Minei iunie, 1894 (1)
Blaj	Biblia, 1795 (1)	Penticostar, 1808 (1)
		Triod, 1813 ? (1)
		Apostol, 1814 (1)
		Strastnic, 1817 (1)
Braşov		Orologhion, 1835 (2)
Sibiu		Penticostar, 1841 (1)
		Cazanie, 1850 (1)
Buda		Minei oct., 1804 (1)
		Minei nov., 1804 (1)
		Minei iunie, 1805 (1)
		Minei iulie, 1805 (1)
		Octoih, 1846 (1)

Din cele 65 de volume 11 sunt tipărite în secolul al XVIII -lea, în intervalul 1731-1795, 17 în intervalul 1804- 1836, restul de 37 în intervalul 1841-1894.

Sub aspect cronologic cele mai vechi tipărituri provin din tiparnița de la Râmnic (8 volume), sub aspect cantitativ cele mai numeroase sunt ediţiile de Bucureşti. Nu lipsesc, în număr redus, după 1830, cărţile de Braşov şi Sibiu, iar pentru intervalul 1795-1846 cele de Blaj şi Buda.

https://biblioteca-digitala.ro

Cărțile de la Râmnic amintesc truda de aleasă şi nobilă cinstire a episcopilor de Râmnic, de numele cărora se leagă contribuții la înflorirea vieții religioase româneşti, dar şi contribuții remarcabile la dezvoltarea limbii literare româneşti. Damaschin Voinescu, continuator al modelului de cărturar întrupat de mitropolitul Antim Ivireanu, a fost nu numai diplomat într-o configurație politică dificilă, încercând să apere în timpul ocupației austriece a Olteniei interesele cultului ortodox, vremelnic scos de sub jurisdicția Mitropoliei Ungrovlahei şi pus sub ascultarea canonică a Mitropoliei sârbe de Belgrad, ci a fost mai cu seamă un traducător neobosit. Între 1715 şi 1725 avea să traducă în limba română cea mai mare parte a cărților liturgice [17] care vor fi editate de succesorii săi, Inochentie, episcop în timpul căruia cărțile de Râmnic se răspândesc în Ardeal şi Banat, Partenie, dar mai ales Chesarie, autorul celebrelor prefețe ale *Mineielor*, traducător într-o limbă considerată de contemporani ca exemplară, imitată de scriitorii religioşi din Ardeal şi urmaşul său Filaret.

Printre cărțile de Râmnic editate sub oblăduirea episcopului Inochentie se remarcă *Triodul* din 1731, după traducerea lui Damaschin, ediție reprezentativă, prima ediție în limba română, împodobită cu numeroase ilustrații, opera tipografului Ieremia Atanasievici. Însemnarea preotului Gheorghe Slătineanu de la 1850 pune în evidență episoade dintr-o veritabilă istorie personală a cărții, amintind rând pe rând, atitudini şi gesturi umane față de trupul şi soarta cărții. Ne-o imaginăm trecând prin mâinile grijulii ale tipografului, care-şi cere iertare pentru eventualele greşeli, ale turcilor, care incendiază biserica şi „robesc" cărțile, este atinsă de gestul pios al obştii, al „iubitorilor podoabelor" care o răscumpără şi o dăruiesc, al legătorului de la mănăstirea Piatra Albă, „călugăraşul Pantelimon", şi în cele din urmă ale preotului însuşi care face însemnarea.

O altă operă importantă este *Antologhionul* apărut în 1766 cu blagoslovirea şi osârdia fostului egumen de la Tismana, episcopul Partenie, prima apariție în cei 7 ani ai episcopului, purtând gravurile diaconului Constandin, unul dintre cei mai faimoşi tipografi râmniceni. Însemnările de la 1845, aparținând de această dată legătorului, „smeritul monah Pantilimon" , dau din nou repere ale istoriei personale a cărții, amintind contribuția polcovnicul Istrate, fiul căpitanului Istrate, care cumpără cartea în târgul de la Baia, în vara anului 1811 şi o dăruieşte bisericii Piatra Albă, a sponsorului ulterior, „jupânul Raia Cizmariul ot oraşu Cerneți" şi a legătorului însuşi, care adresează posterității rugămintea de pomenire spre vecinică odihnă.

La fel de prețioase sunt *Molitvenicul* de la 1768 (ediția a doua a celui apărut în 1758), una din cele două cărți apărute în anul 1768 din mâinile tipografilor Gheorghe Atanasievici şi popa Constantin Mihailovici, *Mineele* lunilor decembrie şi martie din 1779, în tălmăcirea lui Chesarie şi ale lunilor aprilie, iulie, septembrie în aceea a lui Filaret din 1780 care, traduse din

[17] I. Țighiliu, *Între diavol şi bunul Dumnezeu. Cler şi cultură în Principatele dunărene,* Paideia, Bucureşti, 2002, p. 135

https://biblioteca-digitala.ro

greceşte, toate " se razimă pe manuscrisele lui Damaschin"[18], ca şi *Octoihul* din 1811, ediţia a doua după cel din 1810, constituind ultima mare realizare tipografică a episcopului Nectarie, la iniţiativa şi cu cheltuiala episcopului Iosif al Argeşului.

Tipăriturile de Râmnic sunt înobilate prin truda familiei de tipografi sârbi Atanasievici, care, între anii 1730 -1827, avea să lucreze în Ţara Românească în trei generaţii. Astfel fraţii Ieremia (*Triod*), Constandin *(Antologhion)* şi Gheorghe (*Molitvenic*) din prima generaţie, Constantin şi Dinu Mihailovici, fiii celui de-al patrulea, Mihail, (*Minee*), Gheorghe şi Nicolae Dimitrievici din a treia generaţie.[19]

În cuprinsul Fondului Cerneţi cele mai numeroase sunt cărţile provenind din tiparniţa Mitropoliei din Bucureşti.

Evanghelia de la 1760, prima tipăritură bucureşteană a lui Iordaki Stoicovici, cu gravurile lui Vasile Dobromirski, apărută sub oblăduirea mitropolitului Grigore al II-lea, datează din perioada ulterioară anului 1749, când zestrea tiparniţei Sfintei Mitropolii se îmbogăţeşte, prin hrisovul lui Grigore Ghica, cu aceea a tipografiei domneşti din Bucureşti.[20] Însemnările de pe această *Evanghelie* trimit din nou la soarta cărţii care, străbătând vremuri de pace şi război, se împleteşte cu istoria locului. Iniţial cumpărată de obştea satului Corbovo din Serbia, prin popa Preda, „cu zisa satului", ulterior ajunsă la biserica Piatra Albă, „ aducându-mi-o preotul bisericii sfărâmată, am dat-o eu la părintele popa Dumitraşco de au prelegat-o şi au făcut-o în starea în care acum se află". Cea mai veche însemnare pe această carte face o referire succintă la un episod de istorie locală, atacul şi incendierea Cerneţilor în iarna anului 1815 de către turcii din Ada Kaleh. Relatarea, printre alte surse, o aflăm, plină de sevă, şi în *Hronograful* lui Dionisie Eclisiarhul . „..Când s-au făcut mare turburare de către turcii din cetatea Ostrovului, pricinuind că nu li se dă şi cetăţii lor zaherele şi sare precum se dă cetăţii Diului..ostrovenii au prădat lăcuitorii dintr-aceale doauă judeţe (Mehedinţi şi Gorj) de au luat grâu, orz, miere, unt şi vite destule şi le-au băgat în cetate" [21]

Vieţile Sfinţilor din lunile ianuarie, aprilie, mai, iunie, au apărut în anii 1835-1836 în Tipografia Sfintei Mitropolii de la Căldăruşani, după dorinţa mitropolitrului Grigore Dascălul, ierarh învăţat, care a înzestrat-o cu cele necesare, „aducând şi slove de la Râmnic".[22] Iniţial biserica Sfânta Troiţă fusese dăruită cu seria întreagă de 12 cărţi, încredinţate preotului Gheorghe Slătineanu la 1844 de către serdarul Filişanu, epitrop fiind serdarul Dumitrache Pleniceanu, iar celnic Ilie Sacheleu.

---

[18] D. Teodorescu, *Cartea veche românească de Râmnic. 1701-1830,* Slatina, 2005, p.63

[19] D. Coravu, *Meşteri tipografi de la Râmnic din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi primul pătrar al secolului al XIX-lea,* Mitropolia Olteniei, an XIX, nr. 3-4/1967, p. 248-257

[20] N. Şerbănescu, *Trei sute de ani de la înfiinţarea tipografiei Mitropoliei Ţării Româneşti,* Biserica Ortodoxă Română, an XCVI, nr. 9-10/1978, p. 983

[21] Dionisie Eclesiarhul, *Hronograf (1764-1815),* Ed. Academiei RSR, Bucureşti, 1987, p.122-123

[22] N. Şerbănescu, op. cit., p.986

https://biblioteca-digitala.ro

O categorie compactă de tipărituri, *Mineele* din 1852, *Molitvenicul* şi *Octoihul* din 1854, *Liturghierul* din 1855, *Penticostarul*, *Triodul, Apostolul*, *Evanghelia* din 1856, *Chiriacodromiu* din 1857, amintesc de anii mitropolitului Nifon (1850-1875) şi de perioada de rodnică activitate (anii 1852-1859) în care, urmare a importului de mijloace tehnice moderne, din Apus, s-au tipărit aproape toate cărţile de slujbă bisericească în tipografia care îi va purta mai apoi numele.[23] Din seria *Mineelor,* apărute în anii 1892-1894 (în ulterior, după 1882, cu numele schimbat în Tipografia cărţilor bisericeşti),[24] s-a păstrat câte un exemplar din lunile ianuarie, iunie, noiembrie.

Cartea din tiparniţele Blajului este reprezentată de cinci tipărituri apărute în intervalul 1795-1817: cea mai impunătoare, *Biblia* (1795), editată sub îngrijirea lui Samuil Micu, şi în traducerea acestuia după originalul grec şi latin, *Apostolul* (1814), cu gravurile lui Sandu Tipograf, *Penticostarul* (1808), purtând interesante însemnări despre şcoala dascălului Vasile, „nepotul părintelui popa Mihăilă" de pe lângă biserica Piatra Albă, deschisă la 1818 şi *Triodul* din 1813 coligat cu *Strastnic* 1817. Amintim în context un studiu aplicat circulaţiei cărţilor de la Blaj în bisericile judeţului Dolj care menţionează 32 exemplare din *Penticostar*, 23 din *Apostol*, 17 coligate *Triod +Strastnic.* [25]

Dovezi ale circulaţiei cărţii ardelene în Oltenia sunt şi cele două exemplare din ediţia braşoveană a *Orologhionului* din 1835, ca şi *Penticostarul* (1841) şi *Cazania* (1850), apărute la Sibiu .

Tipografia românească de pe lângă Universitatea din Buda este reprezentată de un *Octoih* din 1846, dar mai ales de patru *Mineie,* pe lunile octombrie, noiembrie 1804 şi iunie, iulie 1805. Frecvente de asemenea, potrivit studiului mai sus citat, în satele din Dolj[26], *Mineiele* de la Buda s-au bucurat de preţuirea deosebită a lui Nicolae Iorga, care scria: „Îndreptate după ale lui Chesarie, înlăturându-se Vieţile de sfinţi luate de la Ruşi şi aducându-se alcătuirea lor în potrivire cu originalele greceşti...marile volume pe hârtie albă, tare, cu frumoasa literă maşcată şi titlul înflorit cu chinovar sunt poate cea mai frumoasă lucrare tipografică pe care în desfăşurarea ei, a avut-o biserica noastră."[27]

3. Catalogul Ordonarea cărţilor este alfabetică după titlu şi cronologică după anul tipăririi. Descrierea conţine numărul de pagini, starea de conservare, legătura, însemnările, referinţa bibliografică, numărul de inventar. Însemnările manuscrise cu caractere chirilice au fost transliterate în caractere latine, cifrele scrise cu chirilice au fost transcrise în cifre arabe. Au fost selectate însemnările cu valoare documentară, evitându-se exerciţiile de scriere, cuvintele izolate, ininteligibile. Scrisul ilizibil, lipsurile

---

[23] ibidem, p. 989
[24] ibidem, p.995
[25] A. Florescu, op. cit., p.31
[26] ibidem, p. 36
[27] N. Iorga, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor,* vol. II, Vălenii de Munte, 1909, p. 229

https://biblioteca-digitala.ro

din hârtia pe care au fost făcute, s-au marcat prin trei puncte Acolo unde lipseşte pagina de titlu datele editoriale au fost redate între paranteze drepte. Sunt redate cotele conform cu inventarul Fondului Cerneți, prin sigla FC.

Abrevieri

BRM- *Bibliografia românească modernă* (1831-1918), volumele I-IV, Bucureşti, Ed. Ştiinţifică, 1984, 1986, 1989
BRV - Bianu, I., Hodoş, N., *Bibliografia românească veche*, (1508-1830) tomurile I -IV, Bucureşti, Socec, 1903, 1910, 1936, 1944
cop.-coperta
f.-fila/e
f.g.- fila de gardă
f.t.- fila de titlu
FC - Fond Cerneți
forz.- forzaț
nen. - nenumerotat
p.- pagina/i
r °.- recto
v.°- verso

CATALOG

1. *ANTOLOGHION*, Râmnic, 1766
partea I : 4f.+277 f.; legătură piele ştanţată pe tăblii de lemn
însemnări: *Scriu eu, Popescu Vasile, dascălu bisericii Adurmirea Maicii Domnului, precum să să ştie că m-am tocmit la această biserică.* (cop.1 v°)

Fraților prelați, dascăli, cine veți fi după vremi, dacă veți binevoi a ne pomeni (..) că veți afla mare mila de la atotpărintele Dumnezeu, iar să nu ne ocărâți, căci vă veți munci în munca de veci. Iată cu pomelnicu bisericii: Nicolae preotu, Mihail dascălu, Mihai paracliseru. (forz.2 r°)

Scriu eu, Iovan, cîntărețu, dascălu bisericii Adurmirea Maicii Preciştii, precum să să ştie că m-am tocmit la această biserică la leatu 1846, octomvrie în 26. Dascălul Iovan.. (forz.2 v°)
Acest Minei s-au prelegat de mine, smeritul monah Pantelimon, cu toată cheltuiala dumnealui jupânului Raia, cizmariul ot Cerneți, în numele Adurmirii Maicii Domnului, la biserica Petrii Albe, unde şi tot acel hram să prăznuiaşte. În zilele prealuminatului nostru domn, Gheorghe Dimitrie Voievod, episcop şi mitropolit fiind (Prea sfinția sa părintele Neofit), la leat (7353), 1845 iară de la HS nainte. Şi am scris eu, Pantelimon monah, mâna va putrezi, iar slova în vea(c) să va pomeni, şi vă rugați toți pentru vecinică odihnă. Care amândouă bucățile tot de dumnealui sunt plătite, spre vecinică pomenire. (f .9 -39)
BRV II, 345; FC 54

2. [*ANTOLOGHION*, Râmnic, 1766]
partea a II -a : f. 278 -572; legătură identică cu a volumului precedent, încercări de consolidare a filelor deteriorate
însemnări*: M-au tocmit coconu Mihalache Ciocazan la biserica Maicii Domnului cu lei nouăzeci şi patruzăci baniți. Barbu, leat 1850, aprilie 23. (forz.2 v°)*

Acest sfânt minei s-au cumpărat de mine, robul lui Dumnezeu, Istrate Polc(ovnic) sin Istrate Căpitan ... de la leat 1811, iulie 16, la târgu Baia de Aramă de la Ion .. popa Ioan ... cu taleri una sută şi treizeci, tocmai....bani treizeci i-am dăruit pentru sufletele noastre...cu taleri una sută la socotul din bani vechi, temei moşia ot Piatra Albă ce au fost asupra mea, şi rămâne această sfântă carte a sfintei biserici, în sfârşit, orice preot va veni la această sfântă mânăstire Piatra Albă să slujască, să mă pomenească în veacî". (f.281 r°- 285 v°)

Acest antologhion ce să zice minei s-au prelegat a doua oară, care s-au împărțit în două de mine, zmeritul monah Pantilimon, cu toată osteneala şi cheltuiala dumnealui jupânului Raia, cizmari ot oraşu Cernețu, în zilele prea luminatului nostru domn Gheorghe Dimitrie Bibescu

https://biblioteca-digitala.ro

Voevod, episcop şi mitropolit fiind Prea sfinţia sa părintele Neofit, la leat 1845, ghenare, 4. (filă ataşată între filele 518 şi 519)
Mihai Popescu, paracliser, 1862. (filă ataşată între filele 518 şi 519)
BRV II, 345; FC 64

3. *APOSTOL*, Blaj, 1814, ed. III

1 f.+ 264 p.; legătura deteriorată, se păstrează închizătoarele, f.t. desprinsă
însemnări: listă cu numele şi contribuţia enoriaşilor *Luca, Brucă, Iliescu, Pigulescu, Dinu, Simion, Flueraşu, Cristea, Iordan, Dumitrescu, Gârbovan, Zamfir, Garomfir, Buricia, Lari, Domnica, M.Zeronu, Giurconu, V.Zeronu, Militaru, Il.Enculescu, I.A.Catană, Iordan, Gr.Vătui* (cop.1 v°)
Anul 1866, dechemvrie în 6. Aceastaşi iscalitură este a mea, Anghel Brătulescu, pre când am fost dascăl la Sfântul Ion din cetatea Cernetului, fiind în etate de optzeci şi şase ani. Anghel Brătulescu. Iubiţii mei, şi întru Christos fraţi, care veţi fi dupe vremi, dascăli şi cântăreţi, vă rog ca pe neşte fraţi întru Christos, să mă pomeniţi şi pe mine, păcătosul, că şi voi veţi afla dar de la Dumnezeu, al D-voastră frate întru Christos, Ioan Bărbulescu din Cerneţi. (forz.2 r°)
Suvenir. Astăzi 16 Aprilie, anu 1928, slujit în ziua luminată lunea Sf. Paşti la Biserica Sf.Treime din Cerneţi. Spre ţinere de minte, cântăreţ V. Brucă. (forz.2 v°)
BRV III, 845; FC 24

***4. .APOSTOLUL*, Bucureşti, 1856**

bloc incomplet, conţine p.1-2; 5-372; filele numerotate 5-8, desprinse, pătate, provin probabil de la un alt exemplar; legătură piele, carton; ex libris ştanţat *Biserica Piatra Albă* (cop.1)
însemnări: *I.V.Zeroniu, paracliser, 1932, Ianuarie 25.* (p.21)
BRM I, 2837; FC 71

***5.* [*BIBLIA*, Blaj, 1795]**

acefal, 894 p.; legătură piele pe tăblie lemn, urme închizători; file parţial distruse sau deteriorate, hârtia rigidizată, pete de apă şi mucegai
însemnări: *Turnu Severinu. La anul 1893, ianuarie 12 zile, a îngheţat Dunărea, în care trecea oamenii cu săniile peste ea. La anul 1893 aprilie 11, în sâmbăta Paştilor, la ora 4 ¾ au fost cutremur mare de pământ de 7 ori. Până la Sfânta Mariea Mare, 15 August, şi soarele s-a întunecat de două ori. Mihail C. Constantinu, Anna M.C. Constantinu, Ghiorghe C. Constantin, Iulea C. Constantinu.* (cop.2 v°)
Sfinţiei Sale Părintelui şi al meu Stăpân. Ştie cine...Loco. .Sărut mâna Stăpâne, Eu rugai pe Dumnezeu astă dimineaţă, ca să vă dea bani cu traista, cu puterea lui, ca să aveţi şi pentru mine un franc, ca făcându-l soţ cu cel care-l am, să-i sudui deseară de tot. Voi fi în stare a restitui acest bine către Sf. voastră, şi în cele din urmă, vă sărut mâna supus. M. Popescu. (scrisoare păstrată în interiorul volumului)
BRV, II, 595; FC 65

***6. CAZANIE*, Sibiu, 1850**

bloc incomplet, dislocat, toate filele desprinse, conţine 2f.+p. 1-2, 19-22, 25-30, 33-62, 71-94, 97-106, 137-160, 169-200, 227-230, 235-236, 239-244, 265-268, 275-284, 287-338, 341-348, 351-352, 357-358, 361-372, 401-404; legătură piele pe tăblii lemn, resturi închizători, coperţile desprinse
însemnări: *Această sfântă şi dumnezeească carte ce să numeaşte Cazanie s-au cumpărat cu toată cheltuiala şi osteneala suptiscăliţilor, şi s-au dăruit bisericii din oraşul Cernetu cu hramu a Sfânt Ioan Bot(ezătorul). Spre vecinica pomenire din lumea trăitoare, I(ea)t 185(..). D(umnea)lui Grigore, D" Mihai, D" Dimitrie, D"Vasile, D" Nistor, D"" Truşcă şi d(umnea)lui Gh(eor)g(he). Cântăreţu bisericii Sf. Ioan, Filip sin Gheorghe Giurescu, sat Dudaş. (forz.2 r°)*
Această Cazanie este a Bis.Parohiale Sf. Treime Cerneţi. (f.t r°)
Ştefan Marinchescu, cântăreţ I, Biserica Sfânta Treime Cerneţi, 1912 noembr. 25. (p.152)
BRM I, 11165; FC 56

***7. KIRIACODROMIU SAU TÂLCUIREA EVANGHELIILOR*, Bucureşti, 1857**

VIII+876p.; legătura piele, carton, hârtie marmorată, coperta uzată, blocul prezintă atac de rozătoare
însemnări: *Garonfil Romulus, 18 noiembrie, 1962* (forzaţ 3 v°)
FC 49

https://biblioteca-digitala.ro

***8. OROLOGHION ADECĂ CEASOSLOV*, Braşov, 1835**

bloc incomplet, conţine VIII+248p.; legătura, din care lipsesc tăbliile de lemn, a aparţinut altui volum, de dimensiuni apropiate

însemnări*: Acest sfânt ceaslov s-au cumpărat de suptiscălitu, de la dumnealu(i) Ştefan Popov Braşoveanu din Craiova, în lei treizăci şi unu, parale douăzăci, 1850... 16. preotu Ilie Sachelău Celare(a)nu* (forz.2 v°)

BRM III, 42944; FC 48

9. DUBLET

acefal, conţine p.1-2, 7-568; cotorul deteriorat, coperta 2 fragmentară

însemnări*: 1861, 0ctomvre 1, Dumineca am venit la biserica cu hramul Sântu Ion, eu Dumitru.* (p.22)

1856 iulie în 4, în ziua de Rusale am slujit la Sf. Ioan leturghie, preotu Rada..(p.23)

Pană, Ana, Ioan, Nicolae, Gheorghe, Costandin, Dumitru, Maria, Elisabeta, Ecaterina, Constanţa, Gligorie, Gheorghe, Gligorie (forz.3 r°)

Pomenirea preotului Filip Giurescu. (forz.3 v°)

La leat 1861 am venit la slujbă, şi spre şciinţă m-am iscălit, Dumitru. (forz.3 v°)

La leatu 1865 am venit la slujbă şi spre înştiinţare m-am subscris S. Ionescu (forz.3 v°)

La leatu 1848, dechemvrie 3 au murit taica al meu Gheorghe, sâmbătă dimineaţa în ziua de Sf(ân)t proroc Sofr(o)nie. 1850 aprilie s-au născut fiica mea Elena, duminică dimineaţa, în ziua de Sânt. Sfiţitu cuviosul părintele nostru Tit. (cop.2 v°)

FC 72

***10.* [*EVANGHELIE*, Bucureşti, 1760]**

acefal, conţine 3f.+180f.; file pătate, consolidate pe alocuri; legătură piele ştanţată pe tăblii de lemn, resturi încuietori

însemnări*: Dumnezeu să ne ajute! General C. Petrovicescu, Comand Divizia 19. 29. VIII 1935* (forz.2 v°)

Această sfântă ivanghelie să să ştie că au cumpărat-o satul Corbova, să fie la besearică, iar cine să va îndrăzni ca să o fure, să o ducă la altă parte, să fie afurisit, piatra, cărbune(le) să putrezească, iar trup(ul) aceluia să nu putrezească acesta, şi eu am fost cu satu martori, (am) cumpărat-o cu zisa satului cu 9 lei, de pe aici am scris eu, popa Preda ot Corbova, cu zisa satului acesta. (f.2 r°-14 r°)

La acest leat, luni, au aprins turcii ostrov Cerneţi. 1815, fevruarie 15. (f.180 r°)

Această sfântă ivanghelie de la biserica ot Piatra Albă, la care să prăznuieşte hramul Prea Sfintei de Dumnezeu Născătoarei şi pururea Fecioarei Marii, şi al Sfântului mucenic Dimitrie, aducându-mi-o preotu bisericii sfărâmată, am dat-o eu, cel mai jos iscălit, robul lui Dumnezeu, la părintele popa Dumitraşco, de au prelegat-o şi au făcut-o (în) starea în care acum să află, şi spre ştiinţă am scris. Anul 1835, iunie 8. Mihalache Ciocăzanu. (cop.2 v°)

BRV, II 319; FC 15

***11.DUMNEZEEASCA EVANGHELIE*, Bucureşti, 1856**

bloc dislocat; 2f.+36p.+1f+p.37-98+1f.+p.99-176+1f.+p.177-340; legătura originară, piele ştanţată pe tăblii de lemn, resturi de încuietori, coperţile desprinse; file pătate de murdărie şi ceară

însemnări*: În anul 1884, dechembrie 24 m-am transferat(?) ca preot al acestor biserici din Cerneţ şi spre memorie am semnat. Paroh Pr .M. Cârstea 1897 Apr.24* (forz.2 r°)

BRM, II, 20668; FC 12

12. DUBLET

însemnare*: Însemnare de numele persoanelor celor ce au binevoit de au ajutat fiecare cu ce se vede suptscris, la prelegarea acestei sfinte evanghelii, însoţită de mai multe cărţi înscrise la început ca şi acesta numele, pronumele, şi ce a dat fiecare ale bisericii Sântu Nicolae din Cerneţi, prin stăruinţa preotului Vasile şi cântăreţu(lui) Răducan Iovanovici. 1868 dechemvrie 11. lei veichi 4, parale 20, Preotu Vasilie, lei veichi 4, parale 20, Răducan Iovanovici, lei veichi 9 Lăpădat Cojocar, lei veichi 4, parale 20, Teoharie Costea, lei veichi 1, parale 5, Florica Gârleanca, lei veichi 1, parale 5, Ioana Drăgoteasca, lei veichi 1 Maria Ţenoica, lei veichi 2, parale 10 Băluţă Brehui Ciovârneanu, lei veichi 2, parale 10 Rada Mischionea, lei veichi 3, parale 15 [..], lei veichi 11, parale 10 Nicolae V. Stoica, lei veichi 1, parale 5, Hristea Cojocaru, lei veichi 6, parale 30 Apostol Giurescu, lei veichi 2, parale Pătru Iovanovici, lei*

https://biblioteca-digitala.ro

veichi 4, parale 20 Ioniță Tudorovici,lei veichi 2, parale 10 Daia Boboiceanu, lei veichi 2, parale 10 A. Merişanu, lei veichi 4, parale20, N.G.Iordăchescu, lei veichi 9 N. Iliescu, lei veichi 4, parale 20 Ioană Lăpădat. (forz.2 r°)
Suma din față nefiind suficientă, s-au îndeplinit de mine Pr. C. Pavnutescu. (forz.2 v°)
FC 13

13. DUBLET
FC 14

***14. SFINTELE ŞI DUMNEZEEŞCILE LITURGHII,* Bucureşti, 1855**
XII+320p.(p.finală eronat numerotată 290) +2f.; legătură carton pânzat
însemnare: *Preotul Vasile Mirodotis hirotonit din anul 1853, însemnând aici, acum, 1862.* (p.215)
BRM III, 32933; FC 16

***15.* [*MINEIUL. LUNA LUI MARTIE,* Râmnic, 1779]**
acefal, 151 f.+3f.; file uzate, pătate, şifonate
însemnare: *..păcătosul popa Ioan Protopop..* (f. predoslovie, v°)
BRV II, 422; FC 44

***16. MINEIUL. LUNA LUI DECHEMVRIE,* Râmnic, 1779**
3f.+231f.; file uzate, pătate, şifonate pe alocuri, coperta desprinsă
însemnări: *Acest minei al Sfintei Troițe din Cerneți, unde să citeşte şi să prăznuieşte hramu(l) Pogorârii Duhului Sfânt.* (f.9-12 v°)

"La început era cuvântul, şi cuvântul era Dumnezeu. Şi Dumnezeu era cuvântul.. acesta era la început la Dumnezeu. Toate printr-însul, şi fără de dânsul nimica nu s-au făcut. Întru dânsul viața era, şi viața era lumina oamenilor, şi lumina întru întunerec luminează, şi întunerecul nu o au cuprins. Fost-au om trimis di la Dumnezeu, numele lui , Ioan. Acesta au venit întru mântuire, ca să mărturisească de lumină. Ca toți să crează prin el. Nu era el lumina, ci ca să mărturisească de lumină. Era lumina cea adevărată care luminează pre tot omul ce vine în lume. În lume era, şi lumea printr-însul s-au făcut, şi lumea pre el nu l-au cunoscut. Întru ale sale au venit, şi ai săi pre el nu l-au primit. Iar câți l-au primit pre dânsul, le-au dat lor putere, ca să fie fiii lui Dumnezeu celor ce cred întru numele lui. Cari nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci di la Dumnezeu s-au născut. Şi cuvântul trup s-au făcut, şi s-au sălăşluit întru noi. Şi am văzut slava lui, slava ca unul născut di la tatăl plin de dar şi de adevăr. (Şi el) mărturisea de dânsul şi striga grăind." (Evanghelia Sf. Ioan, I, 1-15; f.31 v°)

Anul 1860 octo(m)vre 17. Această psaltire s-au cumpăratu la această sântă biserică şi au fostu bună până la o vreme, iar acuma s-au deslegat de tot. Dar bine ar fi să se păstreze până să o prelegăm al 3 le(a) de la facerea ei tipărire. Şi s-au cumpărat de Dinu Pătru Sârb cu şapte sfanți... s-au prelegat al doilea de mine, preotu Gheorghe, 1866, februarie. (filă din întăritura cop. 2)
BRV II, 419; FC 26

***17.* [MINEIUL. LUNA LUI APRILIE, *Râmnic, 1780*]**
acefal, 143f., file uzate, pătate, încercări de consolidare; legătură veche din piele pe tăblii de lemn
însemnare: *S-au botezat copilu lui Radu Bueţiu şi mama sa Anica, şi numele i l-a(u dat) naşu lui, Pănăit Muşat, noemvrie, 29.* (forz.3 v°)
BRV II, 433; FC 57

***18. MINEIUL. LUNA LUI IULIE,* Râmnic, 1780**
3f.+185f., file pătate; legătura originară, carton, piele ştanțată
însemnări: *Amintire , anul 1950 iulie, 30, Petrică Dumitrescu, epitrop, Cerneți. (forz.2 v°)*
Sfânta Treime (cop.2 v°)
BRV II, 436; FC 73

***19.* [*MINEIUL. LUNA LUI SEPTEMVRIE*, Râmnic, 1780]**
acefal, 240 f., file uzate, pătate; legătura originară, carton, piele ştanțată
însemnare: *P.Gh. Durak, cantor , Biserica Ad. M.D-lui, 1927, sept.18, T.Severin.* (forz. 3 r°)
BRV II, 438; FC 74

***20.* [MINEIUL *LUNII LUI OCTOMVRIE* , Buda, 1804]**
acefal, 1f.+174f.; legătura originară, carton, piele, coperțile detaşate

https://biblioteca-digitala.ro

însemnări: *Scriu eu, dascălu Filip, ca să mă pomenească. (f.1 r°)*

Scriu eu, dascălu Filip cu mâna de pământ, ca să fiu pomenit, că eu m-am iscălit la leatu (1)827 şi am învăţat carte împreună cu dascălu Dimitrică, ce erea cântăreţ la Sfânta Troiţă din Cerneţi, şi pe urmă m-au luat popa Ghenadie ce sluja iar la Sfânta Troiţă, şi m-au învăţat psaltichie, şi la leatu (1)841 am fost eu cântăreţ la Sfântu Ioan din Cerneţi, şi vă rog ca după moartea mea, cine va rămânea, să mă pomeniţi şi pre mine, dar vă rog, vă rog, când scriam aicea eream de ani 17, şi Dumnezeu să ne miluiască şi pre mine şi pre tine, acum şi pururea şi în vecii vecilor amin. (1)844, octomvrie, 26. Eu, dascălu Filip, sin Gh(eor)ghe ... vă las sănătoşi, şi când m-au dat părinţii mei la carte erea(m) de ani 10. (f.125, v°-135, v°)

BRV II, 66834; FC 81

***21. MINEIUL LUNII LUI NOEMVRIE*, Buda, 1804**

3f.+191f.; legătura originară (dublura forzaţului conţine un fragment dintr-o filă de registru cu text în grafie cursivă gotică), carton, piele, coperţile desprinse, deteriorate

însemnări: *Acest minei este al bisericii Sf(ântu) Ioan, oraş Cernetu, dascălu Filip. (f.1-2 r°)*

1930/XII/13 Vântul bate rece şi în sborul său să-ţi aduci aminte de numele meu. Ion V. Zeroniu, Cântăreţ Sf. Treime. Dacă eu n-aş spune, al meu nume şi pronume. Cine oare îţi vor spune al meu nume şi pronume. Că ţi-am fost prieten pe lume. Cu dor, Ion V.Zeroniu, Paracliser Cerneţi, Sf. Treime. (f.191 v°)

BRV II, 66835; FC 42

***22. MINEIUL LUNII LUI IUNIE*, Buda, 1805**

3f.+105f. +1f. (troparele); legătura originară, carton, piele, coperţile detaşate

însemnare: *Eu, Gheorghe Gramaticu ot Peştenuţa, am scris, cine va ceti, mă va pomeni şi Dumnezeu să-l pomenească, şi mă scriu eu la acel. cu leatul 1802, luna lui iunie 14* (forz.3 r°)

BRV II, 68118; FC 70

***23. MINEIUL LUNII LUI IULIE*, Buda, 1805**

3f.+150f.; legătura originară, carton, piele, coperţile detaşate

însemnare: *Fraţilor preoţi, dup(ă) vreme care veţi rămânea, vă rog ca să mă pomeniţi. Filip dascălu ce au slujit astăzi Sfântul Paşti la bi(se)rica Sfântul Ioan de la mijlocul oraşului. Filip, Dascăl Gheorghe* (f.t. v°)

BRV II, 68119; FC 66

***24. MINEIUL PE IANUARIE*, Bucureşti, 1852**

VI+1f.+372p.+IX; legătură pânză, carton, piele

însemnări: *Nicolae C. Brucă, cântăreţ Cerneţi, 1940, Ianuarie 14. În 1939 a isbucnit mare răsboi între Rusia şi Finlanda şi până azi tot se bat....acoperit cu...mare şi se omoară foarte mulţi...N.C.Brucă, Cântăreţ, 1940, Ian. 14.* (forz.2 v°)

Dascălu Mihai Popescu din comuna Piatra Albă (p.187)

În anul 1866 am slujit la biserica cu hramul Adurmirei Maicii Domnului. Am slujit deg(e)aba, pentru slavă şi evlavia mea, că mi-au părut rău astă biserică închisă din pricina slujbaşilor comunali şi eu m-am milostivit de am slujit la sfânta biserică cântăreţ. Mih(ai). (f. IX v°)

BRM III, 37134 ? ; FC 34

***25. MINEIUL PE FEVRUARIE*, Bucureşti, 1852**

V+205p.+1f.+IX; legătura pânză, carton, piele

BRM III, 37134 ? ; FC 60

26. DUBLET

FC 61

27. DUBLET

bloc incomplet, lipsă f.t. şi f.III -V

însemnări: *Ion Floricică* (forz.1)

Bojin B. Ion, m-am iscălit în acest Minei pe când eram în şcoala de cântăreţi, anul 1895 N.bre 1., T.Severin. (f.IX v°)

S-au trecut pentru naşterea lui Barbu. (f.IX v°)

FC 63

***28. MINEIUL PE MARTIE*, Bucureşti, 1852**

bloc incomplet, VII+187p.; legătura pânză, carton, piele, coperta 2 lipsă

BRM III, 37134 ? ; FC 62

https://biblioteca-digitala.ro

***29. MINEIUL PE APRILIE*, Bucureşti, 1852**
bloc incomplet, VI+1f.+VI (troparele de la sfârşit)+192p.+V-IX (restul troparelor)+3f stighere dintr-un minei de Râmnic; legătura ulterioară, pânză, piele, încercare stângace de reparare a legăturii cu aţă şi sârmă
BRM III, 37135 ; FC 27
***30. MINEIUL PE MAI*, Bucureşti, 1852**
V+198p.+1f.+IX, legătura piele, pânză, carton, coperta 2 lipsă
însemnări*: Cărţile bisericeşti. 231 lei nelegate. 120 legate. 351 total.* (cop.1 v°)
Anul 1896 iunie 9. (forz.2 r°)
BRM III, 37134 ? ; FC 58
31. DUBLET
însemnare: *Dumitru Nişulescu* (forz.2 r°, forz.4)
FC 59
32 [*MINEIUL PE IUNIE*, Bucureşti, 1852]
III+230p.+1f.+IX; legătura carton, pânză, piele; volumul poartă, eronat, fila de titlu a *Mineiului pe martie*
însemnare*: Domnu Dumnezău tatăl atotţiitorul, făcătorul cerului şi al pământului văzutelor, 1867 iulie 20.* (forz.3 v°)
BRM III, 37134 ? ; FC 69
***33. MINEIUL PE IULIE*, Bucureşti, 1852**
V+268p.+1f.+IX; legătura carton, pânză
însemnări: *Pasmangiu. P.Dicu, P.Dimitrescu, Economu, P. Gârbovan, Gr. Zanfir, C. Luca* (forz.2 r°)
*Dascălu Gheorghe Stănescu a fost la biserica cu hramul Sfântul Ion Botezătoru în Cerneţi, anul 1860, iulie 21. (*p.IX v°)
BRM III, 37134 ? ; FC 67
34. DUBLET
FC 33
***35. MINEIUL PE AVGUST*, Bucureşti, 1852**
V+283p.+1f.+IX; legătura carton şi piele ştanţată
însemnare: *D.Pasăre,cantor la Parohia Şimian, jud. Mehedinţi plasa Ocolu, jud. Mehedinţi, numit cantor la anul mântuirii 1928, luna febroare 1928, ziua 1, în zilele prea înălţatului nostru şi de Hristos iubitorul nostru Episcop, D.D.Vartolomei şi ale prea înălţatului nostru rege Mihai I rege al României.* (forz.3 v°)
BRM III, 37134 ? ; FC 32
36. DUBLET
volumul poartă, eronat, fila de titlu a *Mineiului pe martie*
însemnări*:* semnătura cântăreţului *N.C.Brucă* în anii 1932 (p. 129), 1935 (p. 126), 1937 (p.127)
FC 31
37. DUBLET
bloc incomplet (V+262p.), păstrat între coperţile altui volum
FC 47
***38. MINEIUL PE SEPTEMVRIE*, Bucureşti, 1852**
VI+1f.+300p.+IX; legătura pânză, carton, piele
BRM III, 37134 ? ; FC 35
39.DUBLET
FC 29
***40.MINEIUL PE OCTOMVRIE*, Bucureşti, 1852**
II+1f.nen.+323p.+IX; legătura pânză, carton, piele
BRM III, 37134 ? ; FC 39
41. DUBLET
însemnări*: Ion I. Floricică.Cântăreţ de la anul 1899 Noembrie 1 până în prezent.(forz.2 v°)*
I.I.Floricică, D -tru D.Floricică. (p.144)
FC 28

https://biblioteca-digitala.ro

42. DUBLET
legătura, identică cu a mineielor de Râmnic, este detaşată de blocul cărţii
însemnare: *Vasile Tabacu, cântăreţ Peştişani, 14 V 935, Subchi(ru)rg sanitar, Şimian.* (cop.2 v°)
FC 40
***43.*[*MINEIUL PE NOEMVRIE,* **Bucureşti, 1852]**
II+1f nen.+335+2f.nen.+VIII, bloc incomplet, lipsă f.t., legătură carton, pânză, hârtie
însemnare: *"Din anul una mie opt sute şasăzăci şi optu, şi până la anul una mie optu sute şaptăzăci şi 3 domnu Mihai Popescu"* (f.1 nen.)
BRM III, 37134 ? ; FC 30
***44. MINEIUL PE DECHEMVRIE,* Bucureşti, 1852**
II+1f.+390+1f.+IX+f.colofoniu, legătura piele, carton şi hârtie deteriorată, coperţile desprinse
BRM III, 37136 ; FC 38
***45. MINEIUL LUNEI LUI IANUARIE,* Bucureşti, 1893**
501 p.; legătura piele, pânză, carton
însemnare*: I.N.Iliescu. Paracliser. Suvenire. Vântul suflă rece şi în sborul său, să-ţi aduci aminte de numele meu. I.T.Iliescu, Paracliser bis. Sf. Treime, Cerneţ. Numit la 15 martie 1927. I.D.Semenescu, cânt.II. C.T.Luca cânt.I.* (f.g.1 r°)
BRM III, 37137 ; FC 37
***46. MINEIUL LUNEI LUI IUNIE,* Bucureşti, 1894**
323 p.; legătura piele, pânză, carton
însemnări: *I.V.Zeroniu Paracliser Parohia Comunei Cerneţi, Biserica Cerneţi. În anul Mântuirii 1926 Mai 10. Dacă eu n-aş spune al meu nume şi pronume, cine oare îţi vor spune al meu nume şi pronume? Această suvenire am scris-o cu lacrimi în ochi. Cu stimă, I.V.Zeroniu.* (forz.2 r°)
I.I.Goganu, cântăreţ I Parohiei Cerneţi scris 24 iunie 1907. Spre aducere aminte. (p.323)
BRM III, 37142 ; FC 68
***47. MINEIUL LUNEI LUI NOEMVRIE,* Bucureşti, 1892**
bloc incomplet, cu filele desprinse; conţine p. 1-16, 19-284, 287-404, 413-465, 469-477; legătura distrusă
însemnare: *1943 Nov.8 Războiul cu Ruşii.* (p.108)
BRM III, 37147 ; FC 41
***48.* [*MOLITVENIC* , Râmnic, 1768]**
acefal, conţine 3f.+f.1-2, 5-76, 78-107, 113-120, 122-309, 311-343; file pătate de murdărie, ceară, mucegai; încercări de consolidare; legătura piele pe tăblii de lemn (cop.1 fragmentată), coperţile desprinse lasă la vedere 2 file din predoslovia unei psaltiri aplicate anterior pe fiecare tăblie; resturi de copci
însemnări: *Vieaţa conjugală cum să stânge. Iubi-te(voi) mai oare.Icoană plânsă pentru eternitate.* (f.167v°-168r°)
Acest sfânt molitvenic ..pop(a) Ioan Cusuveanu.. sin Costandin ... Stana, să să ştie că am dat tal(eri) opt, adecă 8, când m-am hirotonit.. (a ve)nit(?) păstor episcopu Chesarie, în luna lui iunie, în văleat 7287. (cu creion, scris ulterior 7287=5508=1779). Cine să va ispiti a-l fura, blăstămat de sfinţi patruzăci mucenici şi de toţi apostoli(i).. (f.173v°-181v°)
Anul leat 1867(f.248 v°)
Omul, aşa-i fala zilel(or) lui, ca floarea câmpului. (f.342 v°)
BRV, II 358; FC 77
***49. MOLITVENIC BOGAT,* Bucureşti, 1819**
4f.+356f.; file pătate de murdărie, ceară, mucegai, insecte; legătura din piele pe tăblii de lemn, cu resturi de copci deteriorată
însemnări: *Luţa: pentru păcatele noastre, Gheorghe, Maria, Maria, Ana, Mihai, Andrei, Iţa..*(cop.1 v°)
Eu, Pătru, sin Dumitru Rădeaci, Micu Ion, sin Popa de la Grueşti. (?) (f.t.)
BRV III, 1041; FC 76
***50.* EVHOLOGHIU SAU MOLITFELNIC, Bucureşti, 1854**
3f.+p.1-122, 127/128, 145-160, 175- 518; file pătate, fragmentare, desprinse din cotor; legătura piele ştanţată, carton, coperţile desprinse, deteriorate

https://biblioteca-digitala.ro

însemnări: *Petre Orzescu, cântăreț al bisericilor din Cerneț. 1906, iulie 27. (cop.1 v°)*

*Acest molitvelnic este al bisericii cu hramul sfântul erarh Nicolae din oraşul Cerneți, şi spre ştire am scris eu, suptiscălitu aici. Preot Vasile (*indescifrabil*) 1857, dechemvrie 1 Cerneți* (f.3 r°)

K. Negoițescu, am găsit şi eu pă părintele Vasile... iscălit aici, şi m-am iscălit şi eu ... până să mă erte; (alt scris în creion) *M. Paponiu* (f.3 r°)

Ilie Popescu 1872 (p.299)

M. Breazu, secretar Cerneți (p.350)

Ştefănescu Ion, 1878 ianuarie (p 487)

Nicolau Pavnutescu, nepotul preotul Petre ce serveşte la Sf. Nicolae în Cernețu, 1865. (p.513)

Preutul Constantin Pavnutescu 1866, iulie 27, Sf. Pantelimon; Souvenire, Las o mică suvenire pentru pomenire în această carte spre eternitate. Petre Gh. Orzescu din comuna Orzeşti, Plasa Baia de Aramă, jud. Mehedinți, cântăreț al parohiei bisericilor din suburbia Cerneț. 1906 iulie 17 (p.514)

Iliescu N. Ion, paracliser (p.514)

Cei ce au ajutat la legatu acestei cărți, 1867, martie, 11: domnu Vasilaiche Strâmbu lei 90, parale 10, domnu Trăilă Ionovici lei 9, parale 10, domnu Ioniță Stăiceanu lei 1, parale 15, Panaiotul Cântărețul lei 4, parale 30, domnu Mihai Argintaru lei 1, parale 0, domnu Paul Stamatescu lei 1, parale 5, Dumitru Cojocariu, lei 1, parale 5, Vasile Istodor Geamăn parale 22, P. Buştinaru lei 1, parale 5, Gheorghe Nicolescu lei 1, parale 5, Ştefanul Ioan lei 1, Ioniță Păzmăngiu lei1, parale 5, Costandin Macsim lei 1, parale 15, Nicolae Marincovici lei 1, parale 5, Vasile Stocea ne-a ajutat la legarea acestui molitfealnic. 1867, martie, 12. (forz 3 v°)

BRM II, 20729; FC 51

***51. OCTOIH*, Râmnic, 1811, ed. II**

4.f. nen.+426 f., legătura piele ştanțată pe tăblii de lemn, atac carii, urme copcii, file consolidate, atac biologic

însemnări: *Iubiților şi întru Christos frați, care veți fi dupe mine următori întru această sfântă biserică, vă rog ca pe neşte frați întru Christos să mă pomeniți şi pe mine, păcătosul Ioniță Bărbulescu din suburbia Cerneți. 1896, septembre 28 zile, sâmbătă seara la dumineca a 20 dupe Rusale, la glasul al 3 lea . Iscălitor, Ioniță Bărbulescu, 1896 7mbre 28.* (cop.1 v°)

Cesar Plăviţu, 1907, August 29. (f. ataşată între f.414 şi f.415)

Pt. Bis. Sf. Treime; Acest sfânt şi dumnezeesc Octoih s-au prelegat al doileaD:D: cu toată cheltuiala şi osteneala D: jupân Pârvu Petrulesc Boeţiu din Cerneți, şi mă rog după vreme să mă pomeniți. 1846 octomvrie, 30. Pârvu Petrulesc Boițiu din Cerneți. Vii: Pârvu, Ioana, Ion, Iovan, Iana, Lepădat, şi cu tot neamu lor; Morți: Iovan, Pătru, Iona, Iovan, Floarea, Nicola. (f.2 r°-f.4 v°)

Eu, Filip Dascălu. 1844, octomvrie, în ziua de Sfânta Paraschiva.. (f.133 r°)

Ghenadie, protosinghel,1836. (f.142 r°)

*Ghenadie protosinghel, Filip Dascălu (*f.145 v°)

Filip Dascălu au fost la Biserica Sfântului Ioan din Cerneți de la leatu 1841. Şi vă rog, preoți, dupe vremi care veți rămânea, să mă pomeniți. Filip Dascălu. Morți trei. Ioan, tată meu, Gheorghe, Stanca. Şi am scris eu, Filip Dascălu, cu mână de țărână şi cu condeiul de gâscă, mâna va putrezi, dar numele de câți vrea să va pomeni. Vii.. Filip, Gheorghe, Stanca, D(u)mitr(e)?, Nicola. Morți. Ioan, Petru, Dumitrana. Şi cu tot neamul lor, Filip. (f.195 v°)

Scriu eu, dascălu Filip, ca să să ştie că eu am fost aici la biserică la Sf(ântul) Ioan dascăl la strană, dreapt şi la strană stând şi am venit la biserică de la leat 1840, ghenarie.... Dascălu Filip. (cu creion) *Scriu eu dascălu Filip.* (cu cerneală) (f. 248 v°)

Cătând iarba fir cu fir, vei găsi un trandafir. Trandafiru se numea, te iubesc, nu mă uita. Cu dor şi dragoste, Istrate Popescu, cântăreț Banoviţa. (forz. 3 v°)

Suvenire/ Vântu suflă rece/ şi în zboru său să vă aduceți/ aminte de numele/ meu. Cesar D. Plăviţu, Paracliser, 1908, Aprilie 27 (forz. 3 v°)

BRV II, 797; FC 55

***52. OCTOIH*, Buda, 1846, ed. II**

6.f.+328 f.; legătura din piele ştanțată pe tăblii de lemn cu resturi de închizători

https://biblioteca-digitala.ro

însemnări: *La 12 Iulie 1942 am avut comferința la Cerneți și eu eram primar al comunei Cerneți. Cantor C.P.Luca.* (p.207 r°)
BRM III, 42304; FC 21
***53. OCTOIH*, Bucureşti, 1854**
IV+1f.+554p.; legătura piele, carton; ex libris ştanțat Biserica Piatra Albă (cop.1)
însemnări*: Luca, cântăreț I iu* (f.g.1 r°)
BRM III, 42306; FC 20
54. DUBLET
FC 22
***55. PENTICOSTAR*, Blaj, 1808, ed. II**
1f+212f.; legătura originară, lemn, piele, fragmente de închizători metalice; atac violent de insecte, hârtia pătată, murdară, încercări de consolidare
însemnări*: Precum să să ştie că la anul 1843, martie 16, am venit aici la Piatra Albă, hramu Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu şi al Sfânt Dimitrie şi Gheorghe. Această carte iaste a lui Dumnezeu, şi am scris eu ... de la mănăstirea Petrii Albe şi al Maichii Precestă.* (1)*814 iulie 29.* (cop.1 v°)
Scris-am eu, robul lui Dumnezeu...Gheorghe (forz.2 r°)
Scris-am eu, robul lui Dumnezeu, Vasilie „ Dascălu 1818" (forz.2 r°)
Scris-am eu, dascălu Ioan sin Ştefan, de m-am tocmit la Maica Precesta, să să ştie leatu 1832 noe(mvrie) 26. (forz.2 v°)
..mai jos m-am iscălit, popa Mihai Dascălu (forz.2 v°)
Aici însemnează ca pentru să ştie de când şi-au strâns şicola dascălu Vasile, nepotu părintelui popa Mihăilă, s-au adunat în luna lui aprilie 27 de zile, la leat 1814 şi s-au însemnat ca să s(ă) crează, iară dascălu au venit în cârnelegi în săptămâna X a duminicii cea Albă, şi iar s-au însemnat ca să să ştie aceasta. (forz.2 v°)
Ca pentru să (să) ştie de când s-au strâns şico(a)la la mine, la dascălu Vasile, în luna lui aprilie, 27 de zile, la leat 1814. Ca jos să (să) ştie de când s-au adunat copiii la şicoala bisăricii Precesta, leat 1818. Popa Vasile şi dascăl (.desen măgăruş, cu cernează diluată) .(forz. 3 v°)
Ro(..)sescu Vasile; Precum să să ştie că la leat 1843 am venit aici la (mănăstire), septemvrie, 16. (forz. 3 v°)
Biserica Adurmirea Maicii Domnului Precesti ; Ca pentru să (să) ştie, eu Nicolae, calfa şcolii de la mănăstirea Maichii Precestii, la leat 1820, martie, 6.(forz. 4)
Şi am scris eu, robul lui Dumnezeu, precum să să ştie, şi m-am iscălit la leat 1832, mai 12. (forz.4)
BRV II, 746; FC 52
***56.* [*PENTICOSTAR*, Sibiu, 1841, ed. II]**
acefal, bloc incomplet, conține p.1-360 şi un fascicul (p.297-312) detaşat de la un exemplar identic; coperțile, detaşate, lipsite de tăblii şi forzaț, au aparținut anterior unui minei
BRM III, 44756; FC 23
***57. PENTICOSTAR*, Bucureşti, 1856**
2f.+530p.; legătura originară, carton, piele
însemnări: *Nicolae C. Brucă, cântăreț, Cerneți, azi 10 aprilie 1960, când am împlinit 40 ani de slujbă, adică din 1920.* (p.6)
Azi 22 aprilie Sf. Paşti, anul 1957. N. Brucă, cânt. Cerneți. (p.7)
Vântul suflă rece şi în sborul său să-ți aduci aminte de numele meu. I.Zeroniu, paracliser, Cerneți. P. Albă 1931. Aprilie 29. 1962 Paştele tot pe 29 Aprilie. (p.17)
Astăzi 14 Aprilie 1963 am făcut slujba Învierii în bis. Peatra Albă. N.C .Brucă cu dragul meu coleg. (p.19)
N.C.Brucă cânt. pensionar anul 1965, 25 Aprilie . (p.20)
1961 Aprilie 10, N.C.Brucă numit la 1 Ianuarie 1920 cântăreț în Cerneți, azi am 40 ani de slujbă . La 6 iulie 1961 împlinesc 60 ani când es la pensie. (p.21)
1937/2/V/ N.C.Brucă, cântăreț Parohia Sf. Treime din Cerneți. 25 Aprilie 1965 a căzut Sf Gheorghe în Vinerea Patimilor şi s-a serbat a II-a zi de Paşti.. N.C.Brucă. (p.22)
Plăcut să citesc slova veche, N.C.Brucă, 1957. 1957 Aprilie 21 a III a zi de Paşti. (p.23)
BRM III, 44763; FC 53

https://biblioteca-digitala.ro

***58. TIPIC BISERICESC*, Râmnicu Vâlcii, 1851**
280p.; file pătate, legătura reparată ulterior, cu sfoară şi piele
însemnare*: Iubite frate, după a mea şciinţă, dupre a mea fiinţă, te rog cu înfocarea inimei qua să-ţi adduci aminte şi de mine în timpul vagaţiunei.. Ioan Armăşescu seminarist, absolvent al Seminarului de Râmnicu Vâlcea.* (forz.2 r°)
FC 75
***59*. [*TRIOD*, Râmnic, 1731]**
acefal, conţine 3f.+f.1-229, 232-419; bloc incomplet, file pătate, atac biologic; legătura din piele rigidizată, deteriorată; se păstrează doar tăblia din lemn a cop.1, cotorul desprins, resturi închizători
însemnări*: Dumnealui dascălu au fost slujitori la această sfântă biserică la leatu 1834, septemvrie 1.* (cop.1 v°)
George Nişulescu *(forz.2 r°)*
... Ne-au vrednicit şi pă mine, ticălosul, şi smerit (?) lui Dumnezeu, ziditorului meu, de am citit la acest sfânt triod . 1843, 16 martie, G. Cadapleachi. (forz.2 v°)
Acest sfânt triod este al Cernetului, dar cine (îl va) .zăticni în altă parte, să fie afurisit de sfântul Nicolae, ... batâr că nu îl va hărăni... vă leat 7261(?4) (f.18 r°-f.24. r°)
„Slavă, cinste şi închinăciune, celui în Troică unul Dumnezeu, care ne-au ajutat după început de am ajuns sfârşitul. Iar zice pe vecie în tâmple aceşti , bucuraţi-vă în Domnul, şi vă rugaţi pentru noi, şi ce greşală veţi afla veri în cuvinte, veri în slove, îndreptaţi cu duhul blândeţelor, nepuindu-ne în ponos, că precum este cu neputinţă ceriul a să vedea fără de nori, aşa şi tiparul fără de greşală. De Ierimia Atanasiovici.." Trasu-s-au aceste rânduri de sus după alt triod, robit de turci de la biserica satului Bala de Jos, iscălit de un popa Marin (eu pă vremi), şi ars fiind la colţuri şi margini, acela s-au răscumpărat de iubitorii podoabelor sfintei biserici, şi s-au dăruit mânăstirii de la Şaina din Serbia, de unde trimiţându-se aici în Cerneţi să se lege de călugăraşul Pantelimon, s-au îndreptat după aceasta scrierea de mine. Şi apoi după acela s-au îndreptat şi acesta pe la locurile stricate. Spre pomenire, preot Gheorghie C. Slătineanu, preot. paroh al bisericii Sfintei Troiţe din Cerneţi. 1850, octomvrie 17.(forz.3 v°)
În anul o mie opt sute treizăci şi cinci am cetit şi eu la acest triod, şi spre a şti m-am iscălit. 1835, maiu, Dumitru Severinu. (cop.2 v°)
În anul 1840, fevruarie 20, am cetit şi eu, nevrednicul şi păcătosul, cel mai mic între toţi dascălii, pă această sfântă şi dumnezeiască carte ce să numeşte triod, şi spre vejnica pomenire am iscălit aici încă şi cu mâna mea, Gheorghe Dascăl, satu Piatra Albă. (cop.2 v°)
BRV II, 204; FC 25
***60*. [*TRIOD*, Blaj, 1813] (?)**
acefal, 1+630p., pete ceară, murdărie, atac de carii, legătura piele, tăblii lemn, pielea desprinsă, cutată, găurită, cu atac de carii, resturi încuietori
însemnări: *Scriu eu dascălu Filip, că am slujit aicea pe Triod, şi vă rog fraţilor parohi, fraţilor dascăli, ertaţi-mă fraţilor, vă rugaţi lui Dumnezeu şi pentru mine, şi vă las, şi semnez eu, dascălu Filip vă leat ..(p.1)*
Scriu eu, dascălu Filip Giurescu, precum să să ştie că am scris cu condei de gâscă şi vă rog, preot cât şi dascăl , ca să mă pomeniţi după moartea mea de vrerea fraţilor, vă rog: pomeniţi-mă fraţilor, după vrerea mea,/dar mai pe urmă ertaţi-mă, că eu mă duc cu Dumnezeu. 1844, fevr.3, eu, dascălu Filip..Giurescu (p.570)
Eu, dascălu Filip am scris aicea ca să mă pomenească... în Bucureşti eu, dascălu Filip, 1844, martie, 13. (p. 630)
Ştefan N. Marinchescu, cântăreţ I, Bis. Sf. Treime, Cerneţi (p.630)
FC 36
coligat cu ***[STRASTNIC*, Blaj, 1817*]***
acefal, 217p.
BRV III, 947
***61. TRIOD*, Bucureşti, 1856**
IV+706p.; legătura piele, carton; ex libris ştanţat Biserica Piatra Albă (cop.1 r°)
însemnări*: Iubiţi şi întru Cristos fraţi care veţi veni după mine cântăreţi, să mă pomeniţă şi pe mine. C.Luca cântăreţ I, Cerneţi.* (forz. 2 r°)
N.C. Brucă, cântăreţ Cerneţi, 1938, februarie 27, I. Zaroniu, paracliser, aceeaşi dată. (p.33)

https://biblioteca-digitala.ro

N.C.Brucă, cântăreț, 1938, februarie 27 când fata mia Grigorița a împlinit 1 an şi o lună.(p.41*)*

elev Giurconiu Vasile cl.IV C.B. 7 III, 948. (p.49)

Suvenire. Tristă este pasărea/Care zboară lung şi rar/ Dar mai tristă este viața / Care o duce un şcolar. Tudor. (p.50)

Anul 1863, Martie în 30. Mihai Tânjală. (pp.104-105*)*

1869, Aprilie în 18, M.C.Tânjală (p.614)

BRM, IV 69172 ; FC 19

***62. VIEȚILE SFINȚILOR DIN LUNA LUI IANUARIE* , Bucureşti, 1835**

2f.+481p.+1f.; legătura originară carton, piele ştanțată

însemnări: *Această carte, împreună şi cu alte unsprezece ce coprind întrânsele viețile sfinților, după mijlocirea preotului Gheorghe de la biserica Domnească, oraşul Cerneți, sud Mehedinți, s-au dat în dar pă sama aceştii biserici în trup întreg, însă numai ca să petreacă cei ce să vor afla acolo cu dânsele întru citire spre sufletelor folos, şi să rămâie zestre ace(le)i biserici, iar nu şi ca să (să) înstrăineze de acolo în vreun chip, căci atunci acela nu va avea blago(slo)vire. 1844, noemvrie, serdar Filişeanu. Aceşte douăsprezăce cărți, adecă viețile Sfinților pe douăsprezăce luni, s-au adus bisericii Sfintei Troițe de aici, oraşul Cernețului, de mine suptiscălitul, fiind epitrop d(umnea)lui sărdaru Dumitrache Pleniceanu, celnic dumnealui Ilie Sacheleu. 1846, iunie 5.;* sub text pecetea subocârmuirii (f.II)

Aceste douăsprezece cărți cu viețile sfinților de peste an, după reclamația ce am dat la anul hirotoniei, în anu 1844, av(gus)t, preasfinții sale părintelui Mitropolit Domnu Domn Neofit, s-au dat în dar zestre bisericii Sfintei Troițe, precum prea Sfinția sa descrie la începutul aceştii cărți, şi spre pomenirea fiilor acestui veac, ca o budiană trecătoare mă suptiscălesc cu mâna mea, preot Gheorghie K. Slătineanu. 1846, iunie 21. Cerneții S(ud) Mehedinți. (f.481 r°)

În anul 1847 în ziua de Sfintele Paşti a ars capitala Bucuresci, partea cea mai mare, fiind vânt foarte mare. (f.481 r°)

Am citit această carte de suflet folositoare, patimile sfinților din luna lui ianuarie. Petre Ghe. Orzescu, cântăreț, 1906 ianuarie 30. (forz.3 r°)

BRM IV, 71508; FC 50

***63. VIEȚILE SFINȚILOR DIN LUNA LUI APRILIE*, Bucureşti, 1836**

2f.+269p.+1f.; lipsă coperți

BRM IV,71511; FC 43

***64. VIEȚILE SFINȚILOR DIN LUNA LUI MAI*, Bucureşti, 1836**

2f.+380 p.+1f.; bloc incomplet, lipsă coperți, file pătate, atac de cari

BRM IV,71512; FC 46

***65. VIEȚILE SFINȚILOR DIN LUNA LUI IUNIE*, Bucureşti, 1836**

2f.+414p.; bloc incomplet, afectat de mucegai; lipsă coperți, file pătate, fragmentare

BRM IV,71513; FC 45

https://biblioteca-digitala.ro

ALBINĂRITUL TRADIȚIONAL ÎN PARTEA DE VEST A OLTENIEI

Varvara Magdalena Măneanu

Din timpuri îndepărtate albinăritul s-a bucurat de mare prețuire pe întreg spațiul românesc.

Albina ca făptură reală face parte din civilizația dacilor, a daco-romanilor şi a românilor (...), din economia domestică şi de stat. Istoriografii antici, greci şi romani denumeau Dacia, Țara minunată a melifagilor[1]. În multe cazuri este cunoscut faptul că în Evul mediu albinele erau folosite ca paznici ai casei[2].

Deşi s-au făcut multe studii generale în ceea ce priveşte vechimea, istoricul, practicile utilizate (prinderea roiurilor, confecționatul stupilor primitivi, iernatul, recoltarea mierii, obținerea cerii)[3], cât şi studii cu un caracter local[4] credem că unele noi precizări sunt binevenite.

Cercetarea bibliografiei arată că, în general, albinăritul tradițional necesita investiții mici, aducând venituri importante şi că până la introducerea stupilor

---

[1] Romulus Vulcănescu, *Mitologia Română*, Editura Academiei, Bucureşti, 1987, p. 534

[2] Gospodarii puneau pe polițele de lemn pe care erau păstrați stupii lângă casă, sub streaşină un blid cu usturoi pisat. Albinele agitate de mirosul neplăcut, amenințau cu înțepăturile lor pe oricine se apropia de locuință . Ştefan Enache, *Zona etnografică Dolj,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1982, p.37-38

[3] Gheorghe Iordache, *Albinăritul în* Ocupații tradiționale pe teritoriul României, col II , Scrisul Românesc, Craiova, 1986 p.180-207; Valeriu Butură, *Albinăritul* în Etnografia poporului român, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1978, p. 242-253 (vezi şi notele)

[4] Marcela Bratiloveanu Popilian, *Albinăritul,* în Zona etnografică Plaiul Cloşani, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1990, p.51-53. Ştefan Enache, Teodor Pleşa, *Zona etnografică Dolj,* Bucureşti Editura Sport Turisn, 1982, p. 37-38. Mite Măneanu, *Vechea stemă a Mehedințiului,* în Porțile de Fier. Revistă de istorie şi cultură, an I, nr. 3/ 1996, p. 1-3; Mite Măneanu, *Agricultura şi comerțul românesc în secolele XVIII-XIX* , Drobeta Tr Severin, 1997; Tereza Mozeş, *Zona etnografică Crişul Repede,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1984. p. 62-64; Ioan Augustin Goia, *Zona etnografică Meseş,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1982, p. 53-57; Dorinel Ichim, *Zona etnografică Bacău,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1987, p. 34-35; Ioan Ciută, *Îndeletniciri apicole în Moldova feudală, cu privire specială asupra Bacăului* (sec XIV-XVIII), în Carpica , VIII, 1976, p. 229 şi nota 16; Ioan Godea, *Zona etnografică Beiuş,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1981, p. 1981 p 34 Georgeta Stoica, Mihai Pop, *Zona etnografică* Lăpuş, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1984, p. 32 ; Maria Cioară, *Zona etnografică Rădăuți,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1979 p. 57; Georgeta Stoica, Rada Ilie *Zona etnografică, Câmpia Boianului,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1990, p. 26-27; Spânu, Gh. Bratiloveanu, *Zona etnografică Suceava,* Suceava, 1987, p. 41- 43; Georgeta Stoica, Rada Ilie, *Zona etnografică Olt,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1986, p. 32-33; Maria Cioară Bâtcă, Vlad Bâtcă, *Zona etnografică Teleorman,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1985 p. 50-52; Angela Paveliuc –Olariu, *Zona etnografică Botoşani,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1983. p. 38; Dorinel Ichim, *Zona etnografică Trotuş,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1983, p. 51; Ştefan Enache, *Zona etnografică Dolj,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1982, p.37; Olga Horşia, *Zona etnografică Buzău,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1981, p. 27; Gheorghe Bartoş, *Vechimea albinăritului la români,* în Terra Nostra, Bucureşti, vol 1, 1969; Mite Măneanu, *Aspecte ale practicării albinăritului în partea de vest a Olteniei,* în Ialomița. Materiale de istorie agrară a României, Slobozia, 1983, p. 296-299.

https://biblioteca-digitala.ro

sistematici se foloseau mijloace rudimentare, începând cu stupii propriu zis. Aducând familiile de albine acasă, omul le-a procurat locuințe asemănătoare celor naturale, dându-le la început scorburi de copaci, cum de altfel sunt şi acum majoritatea stupilor țăranilor noştri şi a multor altor țări mai înaintate în civilizație[5].

Apoi au împletit *coşnițele*[6] şi au cioplit *buduroaiele*[7], *uleele (ştiubeele, ulcelele*. La albinărit mai erau necesare *cornul de bărcuit*, *roinița*, *cosorul* pentru retezatul fagurilor, o cutie de lemn -lăcruță pentru păstratul fagurilor, anumite plante aromatice cu care atrăgeau roiurile (mătăcină, iarbă creață, mentă) sau îndepărtau albinele când tăiau fagurii (burete uscat de gorun) şi nu în ultimul rând *teascurile* de stors mierea şi ceara.

Forma cea mai veche a stupăritului a fost aceea de a prinde roiuri din pădure, **bărcuitul,** şi a le pune în stupi şi a alcătui astfel stupini[8].

Bărcuitul era cunoscut în întreg spațiul românesc. În spațiul european antic mai era denumit şi *prinsul albinelor* şi se practica în două moduri: dacă se dorea capturarea roiului pentru a-l pune în stupină acesta se prindea în luna mai - iunie[9], iar dacă se dorea doar mierea acestuia, care putea ajunge la o cantitate între 5 şi 20 de kilograme, aceasta se realiza toamna în lunile septembrie - octombrie, prin omorârea albinelor, iar operațiunea se numea tăierea stupului (pentru această operație se utilizau cosoare lungi pentru tăiatul fagurilor care urmai să fie storşi)[10]. Ioan Godea arată că bărcuitul era bine cunoscut şi beiuşenilor, care prindeau roiurile ca să le pună în stupi, în prisăci, umblând cu un vas cu miere prin păduri, albinele venind presărau făină pe aripile lor (pentru a le îngreuna zborul, pentru a le urmări mai uşor) şi le urmăreau încotro zboară , şi le găseau stupul pe care îl luau[11]. Sursele bibliografice arată că bărcuitul s-a practicat şi în Bacău[12] , şi în alte zone.

De asemenea albinăritul s-a practicat şi în zona Buzăului, dar de un număr mic de oameni. În satele buzoiene a fost practicată metoda de a prinde roiurile sălbatice *cu cofița* şi a le băga în buduroaie făcute din scorburi de copaci[13].

În ceea ce priveşte albinăritul tradițional în Plaiul Cloşani Mehedinți, Marcela Bratiloveanu Popilian arată că acesta *a cunoscut aceleaşi practici arhaice prezentând asemănări cu zone mai îndepărtate sau apropiate, cum ar fi bărcuitul, operație ce constă din culegerea mierii ori prinderea roiurilor aflate în pădure. Se urmăreşte zborul albinelor atrase de o sursă de apă sau*

---

[5] Petre A Popescu, *Cultura albinelor*, Tipografia Bejan, Turnu Severin , 1923, p. 79.
[6] Gh Iordache, *Ocupații tradiționale pe teritoriul României*, Scrisul românesc, Craiova, 1986, p.190
[7] Ibidem, p. 190
[8] Georgeta Stoica , Rada Ilie *Zona etnografică, Câmpia Boianului,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1990, p. 26-27.
[9] Ioan Augustin Goia , *Zona etnografică Meseş,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1982, p. 54
[10] Ioan Augustin Goia , *Zona etnografică Meseş,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1982, p. 53-57
[11] Ioan Godea , *Zona etnografică Beiuş,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1981, p. 1981 p 34
[12] Dorinel Ichim, *Zona etnografică Bacău,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1987, p. 34-35
[13] Olga Horşia , *Zona etnografică Buzău,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1981, p. 27

https://biblioteca-digitala.ro

de un vas cu miere anume adus . Înainte de recoltat, albinele sunt omorâte cu fum , astupându-se toate orificiile scorburii. Fagurii se desprindeau cu un cosor cuțitoaie, piesă prevăzută cu o lamă de fier îndoită la un capăt. Uneori, roiul este capturat şi strămutat în stupi artificiali. Operația se desfăşura seara, când albinele sunt strânse în scorbură. Sunt astupate bine toate ieşirile, lăsându-se în partea superioară o deschidere deasupra căreia se aşează roinița frecată cu mătăcină sau unsă cu miere. Roiul afumat cu bureți de pădure urcă în roiniță. Apoi roinița bine învelită este adusă în gospodărie unde albinele sunt strămutate în stupi, ulee sau coşnițe. Dacă scorbura este astfel plasată încât nu poate fi scos stupul şi mutat în roiniță, se ia trunchiul cu totul din pădure[14].

Practicarea albinăritului în partea de vest a Olteniei este atestată în Mehedinți încă din primele documente de cancelarie ale Țării Româneşti, care menționează danii în miere şi ceară. Vladislav I, spre exemplu, da în 1374 mânăstirii Vodița câte o majă de ceară anual, iar într-un document din 5 august 1451, vorbindu-se de stupii răspândiți în toată Tara Românească, sunt menționați cei dinspre munte, de la Ohaba, din partea de vest a Olteniei[15].

Permanența acestei ocupații rezultă tot din cercetarea documentelor care confirmă că spre sfârşitul *secolului al XVII lea şi începutul secolului al XVIII* (domnia lui Constantin Brâncoveanu) *locuitorii județului Mehedinți* spre exemplu *plăteau birul numit* ***rânduiala****, sau* ***dajdia mierii şi cerii****.* În unele zone locul de prisacă se lăsa zestre[16].

Mierea şi ceara românească se bucura de apreciere pe piața externă, deşi datele de care dispunem în ceea ce priveşte exportul produselor apicole nu sunt complete. Cu toate acestea se poate totuşi concluziona că în secolele XVII-XVIII **albinăritul era una din ramurile principale ale economiei acestei zone, urmând ca importanță , în al doilea sau în al treilea rând după cea a creşterii animalelor**, stupul şi albina apărând chiar ca însemn heraldic pe stemele mai vechi ale județului Mehedinți cât şi pe stema actuală[17] .

Popularitatea albinăritului în județul nostru l-a determinat pe mehedințeanul Petre A. Popescu, profesor de cântări bisericeşti şi cântăreț al Catedralei Severinului, să scrie şi să tipărească în 1923 un îndreptar intitulat *Cultura Albinelor,* explicându-şi demersul astfel: *Şi pentru că, mulți dintre actualii crescători de albine, din cauza războiului, au pierdut rostul vechilor stupine, iar acum trebuind a şi le reface, cred de datoria mea ca vechi apicultor al Mehedințiului, să-i îndrume pe o nouă cale de orientare spre a-i feri de greşelile trecutului în privința răului aranjament şi a multor*

---

[14] Marcela Bratiloveanu Popilian, *Zona etnografică Plaiul Cloşani Mehedinți* , Editura Sport Turism, Bucureşti, 1990, p.51

[15] Mite Măneanu, *Agricultura şi comerțul românesc în secolele XVIII-XIX* , Drobeta Tr Severin, 1997 p. 206

[16] Spânu, Gh. Bratiloveanu , *Zona etnografică Suceava*, 1987, p. 41- 43

[17] Mite Măneanu, *Vechea stemă a Mehedințiului*, în Porțile de Fier. Revistă de istorie şi cultură, an I , nr. 3/ 1996, p. 1-3

https://biblioteca-digitala.ro

feluri de ulee, *punându-le la dispoziție prin această broşură planul cel mai estetic şi avantajos în arta albinăritului*[18]. Autorul, experimentat apicultor transmite cititorilor săi decalogul stuparului[19], făcând vorbire şi de ***stupul vertical mehedințean*** *lesne de cărmuit şi care fără a fi deschis definitiv, putem constata prin oblonul de sticlă, dintr-o simplă privire dacă albinele lucrează sau nu şi dacă au început să aducă miere, sau dacă lucrul a stagnat*[20].

În ciuda recesiunii lente a acestei ramuri, survenită, ca de altfel în toată țara, din aceleaşi motive[21], în prima parte a secolului al XIX-lea, în perioada 1830-1848 albinăritul mai continua să fie o ramură economică însemnată. Mierea şi ceara erau folosite în alimentație, pentru iluminat, în farmacopeea populară, servind în acelaşi timp, prin comercializare, pentru obținerea unor venituri importante. De asemenea au fost folosite şi ca mijloc de plată a unor dări şi obligații[22].

Dintr-o statistică a Ocârmuirii județului Mehedinți, din anul 1833 aflăm că producția de miere a județului se ridica la circa 40 000 oca(50 000 kg) 150 kg în medie de fiecare sat. Aceasta într-un an nu tocmai propice pentru albinărit. În anii buni media putea fi şi de 270 kg de sat. În acelaşi an de la cei 10 000 de stupi producția de ceară a fost de 6 200 oca (7750 kg)[23]. Documentele vremii arată că *cea mai mare producție de miere şi ceară o dădeau plăşile Dumbrava, Motru şi Ocolu situate în partea centrală a județului amintit, precum şi Blahnița şi Câmpul din cea sudică. În partea nordică se obțineau producții mai mici, dar suficiente totuşi pentru asigurarea consumului şi chiar pentru comerț*[24].

---

[18] Petre A Popescu, *Cultura albinelor*, Tipografia Bejan, Turnu Severin , 1923, p. 22.

[19] . Petre A Popescu, *Cultura albinelor*, Tipografia Bejan, Turnu Severin , 1923, p. 22 Petre A. Popescu, *Cultura albinelor*, Tipografia I Bejan, Tr Severin, 1923.

Decalogul său în ceea ce priveşte creşterea albinelor:

1. Începeți cu doi stupi

2. Lucrați cu răbdare, lucrați cu curaj, cu nădejde

3. Fiți miloşi cu albinele, fiți prevăzători în perioadele de criză nu ridicați toată mierea de la albine

4. Fiți sârguitori , lucrați cu mâinile dumneavoastră personal nu vă lăsați în încrederea altor persoane

5 Îngrijiți întâi albinele dumneavoastră apoi ale altora

6. Nu ascundeți talentul încredințat vouă de Mântuitoru,l ci împrumutați-l şi altora.

7 Observați semnele timpului, nu umblați prea des la albine

8. Semănați pomi fructiferi şi plante melifere (melisa) împrejurul stupinei.

9. Nu lăsați albinele fără adăpători, umbriți stupii în timpurile prea călduroase.

10.Lucrați cu mare acuratețe, nu serviți publicul cu miere de calitate proastă. Fiți în armonie cu vecinii. Nu vă arătați avari mai ales când produsul stupinei va fi îmbelşugat, întindeți-le cu profundă dragoste câte un fagure de miere şi fiți siguri de sentimentele lor bune.

[20] Petre A Popescu, *op. cit*, p. 22.

[21] Mite Măneanu, *Agricultura şi comerțul românesc în secolele XVIII-XIX* , op. cit. p. 208

[22] Ibidem, p. 208.

[23] Ibidem, p. 208

[24] Ibidem, p. 208

https://biblioteca-digitala.ro

Printre satele cu un număr mai mare de stupi trebuie menționate Cleanovu, Cernăteşti, Bălăciţa , Bâcleşu , Greceşti, Gogoşi, Căciulaţi[25].

Producția de miere şi ceară obținută în partea de vest a Olteniei în perioada 1831-1848, poate fi considerată ca fiind la un nivel ridicat față de consumul locuitorilor, de aceea excedentul era destinat comerțului intern sau extern, aspect ce asigura încă un indice ridicat al acestui sector economic. La această situație contribuie desigur existența, încă în prima jumătate a secolului al XIX-lea, a unei largi baze melifere de unde şi preocuparea mai susținută a locuitorilor pentru albinărit. O catagrafie a județului Mehedinți din anul 1831 indică *8 păduri de tei (Rogova, Devesel, Cireşu, Topolnița,) trei trupuri de pădure de peri la Rudina, Bologeşti, 785 dumbrăvi, la care se adaugă 20 000 de pogoane ocupate cu livezi, mari suprafețe de păşuni naturale*[26] .

Cu toate aceste condiții favorabile, în anumiți ani, din cauza secetei şi bolilor, se întâmplau şi mari pierderi, ca în 1833 când, de exemplu, în cele 64 de sate din plasa Dumbrava-Mehedinți au pierit aproape toți cei 1784 de stupi înregistrați cu un an înainte[27].

În a doua jumătate a secolului al XIX lea, ca urmare a scăderii ponderii sectorului creşterii animalelor şi pomiculturii, în economia acestei zone în favoarea agriculturii, baza meliferă s-a diminuat mult. Ion Ionescu de la Brad deplânge situația arătând că aceasta a dus în asemenea proporție la regresul albinăritului, încât era nevoie să se aducă miere şi ceară din import[28]. Tot el constata că în această perioadă cele mai mari producții de miere în vestul Olteniei se obțineau de la coşnițe, (cuşnițe), în timp ce ştiubeele zise şi ulcele produceau mai puțin[29].

În prima jumătate a secolului XX când procesul de restrângere a albinăritului se accentuează, **Mehedințiul continuă să se situeze pe primul loc în țară în ceea ce priveşte numărul de stupi**, dar *apicultura este totuşi printre ramurile cu o pondere scăzută în economia județului*[30].

În deceniile 3-4 ale secolului XX se introduc mai mulți stupi sistematici (**Vânjuleț**). *În 1935 existau 5.035 stupi de acest tip, iar în total în acest an au fost înregistrați 16.000, ceea ce se estima că reprezenta un număr mic față de posibilitățile şi potențialul melifer al zonei, numărul populației şi tradiția albinăritului pe aceste meleaguri.*

Procesul se va accentua în perioada ultimului război mondial când numărul stupilor se redusese la 13 720 bucăți[31].

Pentru începutul secolului XX ca reprezentativitate, este consemnată prezența lui Ionescu C. de la **Bucura**, la Expoziția Generală Română,

---

[25] Ibidem, p. 209
[26] Ibidem, p. 210
[27] Ibidem, p. 210
[28] Ibidem, p. 210
[29] Ibidem, p. 210
[30] Ibidem, p 210
[31] Ibidem, p 211

https://biblioteca-digitala.ro

Bucureşti, 1906 cu produse apicole – ceară[32], de asemenea, tot cu ceară, apicultori de la **Şişeştii de Jos.**

Valea Anilor, comună cunoscută pentru albinărit din 1866 continuă să ocupe un loc de frunte[33] alături de **Almăjel, Bistriţa, Bucura, Căzăneşti, Ciovârnăşani, Colibaşi, Degerați, Fântâna Domnească, Izverna, Jiana Mare, Mileni, Nadanova, Ohaba, Rocşoreni, Slivileşti, Stignița, Sişeştii de Jos, Şovarna, Valea Anilor, Valea Boierească, Vânători, Vânjuleț[34].**

De asemenea pentru prima jumătate a secolului XX comuna **Vânători** era considerată pe primul loc în ceea ce priveşte producția şi calitatea mierii, alături de **Căzăneşti[35].**

Aceste aprecieri au fost formulate pe bază de documente şi statistici.

Cu toate că după cum s-a arătat apicultura tradițională se realiza cu minim de investiții, deci cu un inventar simplu (şi cu o abilitate uneori înnăscută, alteori cultivată în ceea ce priveşte prinderea roiurilor, înmulțirea şi iernarea stupilor, prevenirea furtişagului etc.), în muzee s-au păstrat şi dovezi materiale ale albinăritului tradițional.

Astfel şi la Muzeul Regiunii Porților de Fier se conservă o serie de obiecte ce privesc inventarul legat de acest meşteşug . Prin prezența lor aceste piese completează datele legate de albinărit, mai ales pentru sfârşitul secolului al XIX lea şi prima parte a secolului XX.

În fondul Muzeului Regiunii Porților de Fier găsim ulee şi coşnițe provenite în special din zona de munte şi podiş, unde credem că practicarea albinăritului tradițional s-a prelungit mai mult decât în partea de sud, unde s-au introdus mai repede stupii sistematici. De asemenea prezența stupilor primitivi în fondul muzeal atestă şi unele localități unde s-a practicat albinăritul, altele decât cele indicate de mărturiile documentare, precum: **Prejna** şi **Dubova,** de unde s-a păstrat câte o coşniță, **Cireşu, Izverna, Balta,** de la care s-au păstrat coşnițe şi ulee şi numai ulee la **Gornenți, Podeni, Obârşia Cloşani, Cănicea (Izverna), Bala, Cerveniţa(Degerați), Cremenea, Colibaşi, Tr. Severin**. De remarcat este faptul că **Izverna** şi **Colibaşul** sunt menționate ca producătoare de miere în anul 1947[36], iar la alte localități albinăritul este alături de producerea de fân (creşterea animalelor), creşterea pomilor fructiferi, (**Bala, Balta, Cireşu, Cremenea, Gornenți, Prejna,** (vezi anexa).

Locul preferat pentru instalarea prisăcii era marginea pădurilor sau în poiene, pe păşuni, sau fânețe, lângă surse de apă[37]. Petre A Popescu, apicultor şi profesor de cântări bisericeşti, menționează în îndreptarul său: .... *apa aceea argintie de şerpuia printre firicelele de iarbă şi la ale căror unde adăpau, miile de albine ale stupinei noastre, compusă din mai multe sute de stupi primitivi, lucrați cu multă, măiestrie de oamenii pricepuți ai*

---

[32] *Expoziția Generală Română*, Bucureşti, 1906, p.493, poz.79
[33] C. Pajură, *Dicționarul județului Mehedinți*, Datina, 1947, p. 165
[34] Ibidem. p. 170
[35] Ibidem. p.33
[36] Ibidem. p. 86,43
[37] Spânu, Gh. Bratiloveanu , *Zona etnografică Suceava*, Suceava 1987, p. 41- 43

https://biblioteca-digitala.ro

timpului (pe la 1878), deci şi pe meleagurile noastre locul, prielnic pentru amplasarea stupinelor erau acelea cu fânețe sau păduri care erau în preajma apelor[38].

Prisăcile se instalau pe terenuri obținute din defrişări, pe suprafețe măsurate, după metode tradiționale pentru acest caz, cum ar fi aruncarea toporului sau a unei greutăți. (această operație avea loc de jur împrejurul unui punct, locul fiind de formă rotunjită, stupii fiind amplasați roată, dispunere ce favorizează zborul albinelor)[39]. Şi în această zonă stabilirea locului de prisacă se făcea prin aruncarea greutății sau a toporului[40].

Stupii erau lucrați din bucăți de copac şi de salcie, care se găseau în abundență în pădurile seculare de atunci[41]. De fapt erau mai multe modalități de a scobi trunchiurile. Cercetătorul Gheorghe Iordache menționează modalitatea prin care mijlocul trunchiului era carbonizat prin ardere, după care se scobea, iar trunchiul rămânea întreg (în colecțiile muzeului sunt ulee realizate prin ambele modalități).

La rândul său Tereza Mozeş precizează că în zona etnografică Crişul Repede, mai la început s-au utilizat stupi din coajă de cireş, apoi cei împletiți din nuiele şi lipiți cu lut, numiți şi *coşere.* De asemenea, în zonele mlăştinoase se obişnuia să se confecționeze stupi din papură, strâns împletită, care nu era nevoie să fie lipiți cu lut. Statisticile arată că în Bihor, la 1900, albinăritul, în cea mai mare proporție, se practica utilizând coşurile împletite sau uleele[42]. În Teleorman s-au folosit stupi împletiți dar de formă cilindrică numiți *târne*[43].

La început ştiubeele erau făcute de săteni sau de meşterii care se ocupau cu prelucratul lemnului. Mai târziu în unele locuri s-au folosit stupii împletiți lucrați de țiganii din unele sate, care le vindeau la târguri[44]. În unele locuri ştiubeele se făceau din trunchi de lemn de tei, salcie, etc. În interior se puneau nişte beţişoare cruciş numite *privițele*[45].

Între stupii păstrați la Muzeul Regiunii Porților de Fier (vezi anexele 1 şi 2, cu tot inventarul legat de albinărit aflat în fondul Muzeului Regiunii Porților de Fier), atrage atenția unul tip ulei profilat, cioplit în formă de cap de pandur, dar care la interior se prezintă ca un stup sistematic având locaş pentru sprijinitul ramelor cu fagure artificial (nr.inv. OC 681). Acesta se pare că provine de la o familie de stupari din Tr. Severin, (Fota) el fiind confecționat pentru a participa probabil la Expoziția regională a județului

---

[38] Petre A Popescu, *Cultura albinelor*, Tipografia Bejan, Turnu Severin , 1923, p. 22.
[39] Mihai Spânu, Gh. Bratiloveanu , *Zona etnografică Suceava,* Suceava, 1987, p. 41-
[40] Dorinel Ichim, *Zona etnografică Trotuş*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1983, p. 51
[41] 41. Petre A Popescu, *Cultura albinelor*, Tipografia Bejan, Turnu Severin , 1923, p p. 48.
[42] Tereza Mozeş, *Zona etnografică Crişul Repede*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1984. p. 62-64
[43] Maria Cioară Bâtcă , Vlad Bâtcă , *Zona etnografică Teleorman* , Editura Sport Turism, Bucureşti, 1985 p. 50-52.
[44] Georgeta Stoica, Mihai Pop, *Zona etnografică Lăpuş*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1984, p. 32
[45] Georgeta Stoica , Rada Ilie, *Zona etnografică Olt* , Editura Sport Turism, Bucureşti,1986, p. 32-33

https://biblioteca-digitala.ro

Mehedinți din 1924 de la Tr. Severin[46] pentru a reprezenta albinăritul ca ocupație specială pentru județul Mehedinți. Nu întâmplător s-a ales ca profil şi chipul unui pandur, personaj legat de personalitatea lui Tudor Vladimirescu, simbol pentru mehedinteni.

Primăvara (lunile martie-aprilie) ştiubeele se scoteau din *zămnice* (gropile pentru iernat), unde erau păstrate peste iarnă şi se aşezau prin livezi poieni, vii, unde stăteau până toamna[47].

Momentul culminat în calendarul apicultorului era *retezatul stupilor.* Aceasta era operațiunea de recoltare a mierii de albine fixată, în raport de altitudinea geografică, la Sânilie, 20 iulie, Macavei,1 august sau Probrejenie, 6 august, de persoane calificate şi în deplină sănătate neuropsihică şi curățenie trupească şi sufletească, sinonimă cu *tunsul stupilor.* După retezatul stupilor rudele, vecinii şi prietenii gustau mierea din noua recoltă şi se cinsteau cu țuică îndulcită cu miere. Masa festivă, însoțită de practicile rito- magice menite să aducă prosperitate prisăcii şi să preîntâmpine furtişagul dintre stupi, se transforma într-o frumoasă petrecere, cu cântec şi joc, care dura până seara târziu sau până a doua zi .Pentru retezatul stupilor se alegea de obicei, ziua de joi din preajma sărbătorilor apicole, iar pentru obținerea mierii de leac, ziua de Mucenici[48]. (Moldova, Bucovina).

Mierea, după ce se separa de ceară, era păstrată pentru perioadele mai îndepărtate în burdufuri de animale (de unde şi expresia populară *a da cuiva miere din tobă* - a da cuiva ceva foarte bun de mâncat cu valoare terapeutică), iar pentru perioade mai recente, în ulcele mici de lut, sau vase mai mari de pământ smălțuite pe dinafară şi pe dinăuntru cu capac (nr.inv.C 1232, C 512, C 852). Despre o modalitate de a separa mierea de ceară, practicată de tatăl său, aflăm de la Petre A. Popescu, care se autointitulează *experimentat apicultor*, (Butoieşti): *Dânsa (mama mea) lua parte la îngrijirea albinelor, cu toate că nu avea acest rol, totuşi când era chemată la împrejurări şi mai ales la recoltarea stupilor, lăsa orice lucru şi ne da ajutor. Dânsa pregătea din vreme albiile postăvile în care se depozitau fagurii şi borcanele pentru păstrarea mierii .*

Tatăl meu începea recoltarea la timp hotărât, şi proceda astfel :

---

[46] *....în partea nordică a Severimului, spre şoseaua Târgu Jiului , s-a organizat din inițiativa Prefecturei de Mehedinți o expoziție regională , deschisă la 28 Septembrie , în prezența D. Lor Miniştri I.G. duca , Moşoiu şi Franasovici.Terenul din câmpia Severinului, folosit expoziției, a fost transformat într-un modest parc împodobit de următoarele pavilioane: Şantierul Naval, Primăria Oraşului, Industria, Cultura şi arta casnică, Agricultura. Au mai fost reprezentate produse de țiglă, cărămidă, şi industrie ceramică, animale de soi cultivate în diferite regiuni ale județului, produsele Adakaleh- ce în timpul de față aparține Mehedințiului, precum şi cultura albinelor - a căror marcă o poartă județul - şi care a fost reprezentat prin numeroşi stupi sistematici.* G. Hâncu, *Expoziția regională a județului Mehedinți*, în **Arhivele Olteniei**, an III, nr. 16, noi- dec. ,1924, p. 547.

[47] Angela Paveliuc –Olariu, *Zona etnografică Botoşani,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1983. p. 38

[48] Ion Ghinoiu, *Obiceiurile populare de peste an . Dicționar*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 1997, p. 163.

https://biblioteca-digitala.ro

Lua pe rând câte un stup, întorcea stupul cu gura în sus, apoi cu un cuțit lung reteza fagurii mărginaşi care conțineau miere căpăcită, cum şi pe cei negri învechiți. Fagurii îi ținea într-o cămară anume feriți de albine. Acolo avea o putinică de lemn prevăzută cu un cep în care punea fagurii zdrobindu-i cu un fel de ştircă. După zece zile mierea scursă trecea în borcane, resturile de faguri se fierbeau într-o căldare de aramă, care nu decolorează ceara .În luna mai se umbla odată la stupi, apoi pe la 1 august se mai umbla pentru a se mai recolta câte o margine de fagure .... Apoi se lăsau stupii în pace până la 1 noiembrie când urca de regulă stupii în podul casei, unde era o temperatură potrivită, o linişte profundă însoțită de întunericul necesar unor viețuitoare plăpânde[49].

Se mai menționează (în Ulieul de Criş şi împrejurimi) existența unui dispozitiv din lemn de separat ceara de miere prin centrifugare, deşi în general mierea se storcea cu mâna sau prin presate între două scândurele perforate[50].

Fagurii plini de miere se sfărâmau şi se aşezau la căldură într-o strecurătoare de lut sub care se plasa o covată în care se scurgea mierea[51].

Fagurii scoşi din stup se presau între două scânduri perforate[52]. Se mai menționează (în Ulieul de Criş şi împrejurimi) existența unui dispozitiv din lemn de separat ceara de miere prin centrifugare, deşi în general mierea se storcea cu mâna sau prin presate între două scândurele perforate[53], iar uneori folosindu-se teascul de stors ulei[54].

În Fondul Muzeului Regiunii Porților de Fier se mai păstrează şi două tipuri de teascuri, unul cu pârghie (nr.inv.OC 430) celelalte două cu pană (nr.inv.OC 427, OC 951). Nici unul din acestea însă nu sunt identice ca cele publicate de Gh. Iordache[55] şi V. Butură,[56] ci sunt variante concepute pe plan local după alte modele tradiționale de stors. De asemenea se mai păstrează un teasc (nr.inv.OC 682) care nu se ştie exact din ce aşezare provine. În evidențe figurează ca fiind din fondul vechi[57]. Cu toate acestea piesa este interesantă prin faptul că după modul de confecționare (dintr-un ulei căruia i s-au pus trei picioare, iar fundul a fost înlocuit cu unul perforat) şi utilizare arată creativitatea şi imaginația oamenilor de pe meleagurile noastre

---

[49] Petre A Popescu, *op.* cit. p.54

[50] Tereza Mozes, *Zona etnografică Crişul Repede*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1984. p. 62-64

[51] Mihai Spânu, Gh. Bratiloveanu, *Zona etnografică Suceava*, 1987, p. 41- 43, p. 56

[52] Georgeta Stoica, Rada Ilie *Zona etnografică, Câmpia Boianului,* Editura Sport Turism, Bucureşti, 1990, p. 26-28

[53] Tereza Mozeş, *Zona etnografică Crişul Repede*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1984. p. 62-64

[54] Mihai Spânu, Gh. Bratiloveanu , *Zona etnografică Suceava,* 1987, p. 41- 4

[55] Gheorghe Iordache, op. cit. p. 180-207

[56] Valeriu Butură, op. cit. p. 242-253

[57] Detalii despre constituirea fondurilor Muzeului Regiunii Porților de Fier (Fondul vechi- fondul pe care a început să-l constituie Al. Bărcăcilă) vezi Varvara M. Măneanu, *Muzeele Severinului de a lungul timpului,* în Revista Porțile de Fier, an IV, nr. 1 / 2000, p. 3

https://biblioteca-digitala.ro

Pentru operația de stors mierea din faguri un teasc cu pârghie asemănător cu cel de la Muzeul Regiunii Porților de Fier este descris de către Augustin Goia în *Zona etnografică Meseş*[58].

Despre perioada când se extrăgea mierea, apicultorul Petre A. Popescu face următoarele precizări: *Pe 9 Martie dacă timpul era frumos scoteam stupii de la iernat. Marele cules era în mai-iunie*[59].

În timpul iernii tatăl meu repara uleele vechi şi construia altele noi. Avea anumiți meşteri care construiau ulee primitive. Retezau tulpini de copac de tei sau de salcie în lungime de circa 60 de centimetri, apoi le spinteca în două şi le scobea mijlocul cu un instrument (teslă) şi se lăsau numai mărginile ca de 2-3 centimetri, apoi ambele părți le împreunau la un loc prinzându-le cu scoabe de fier, sau cu cercuri. Le astupa la un capăt cu un capac de blană, croit după lărgimea uleiului care se putea ridica la trebuința când voia să se cerceteze partea de sus (la creeri). După aceasta străbătea corpul uleiului cu burghiul cam pe la mijloc, unde se introduceau două bețe lucrate din lemn de corn în grosime de 1 cm aşezate în cruciş care serveau la sprijinitul fagurilor, apoi cu un sfredel mai mare se făcea vrana sau urdinişul în lărgime de 3 cm în diametru şi la 10 cm distanță de gura uleiului. Acesta era tot meşteşugul construirii uleielor[60].

Pentru importanța pe care o au în cadrul economiei de tip tradițional, în credința poporului român stupii se bucură de mare atenție. Astfel, la fel ca orice membru al familiei ei pot fi deocheați, mai ales când aceştia se ştie că dau multă miere. De aceea se recomandă ca stupii să fie legați cu un brâu roşu[61].

Albina, această goangă făcătoare de miere, e considerată, la români, ca şi la multe popoare ale lumii, ființa sfântă şi un fel de totem sau de divinitate zoomorfă, solară şi pirică. Posedă o vastă gamă de valori simbolice, printre care figurează hărnicia, truda, viața comunitară exemplară, înțelepciunea, elocința, poezia, justiția, nemurirea şi regalitatea. În foarte multe tradiții culturale, inclusiv la români, e încarnarea celor drepți. *Albine când visezi - sunt suflete, cer de pomană*[62].

Textele mitologice româneşti vorbesc despre rolul demiurgic al albinei, care participă împreună cu Dumnezeu şi cu ariciul, la zidirea lumii, evidențiind, totodată, rolul ei de mediator între lumea de aici şi lumea de dincolo (cf. Mihai Coman, *Cosmogonii ascunse. Albina şi miracolul mierii*, Vatra, nr. 1, 1984, p. 11). Se spune că *dracul prin puterea lui magică malefică se poate preface în orice făptură, numai în oaie, albină şi arici Necuratul nu se poate preface în oaie pentru că ea este blagoslovită, pentru*

---

[58] p. 56 Ioan Augustin Goia, *Zona etnografică Meseş*, Editura Sport Turism, Bucureşti, 1982, p. 53-57

[59] Petre A Popescu, op. cit. 56

[60] 60. Petre A Popescu, op. cit. p. 54

[61] I Aurel - Candrea, *Folclorul medical român comparat, privire generală, medicină magică*. Editura Polirom, Iaşi, 1999.p. 215

[62] E.N.Voronca *Datinile*, 1976.

https://biblioteca-digitala.ro

că atunci când se culcă îşi face cruce cu piciorul, ariciul este sfetnicul lui Dumnezeu, şi nici în albină pentru că este sluga lui Dumnezeu[63].

Prezența acestei gâze cu un simbolism preponderent benefic într-un bestiar magic, ea fiind în centrul unor legende sau ziceri folclorice[64], este motivată mai cu seamă prin însuşirile ei oraculare, precum şi prin actele magice pe care le implică stupăritul tradițional, menite să apere roiurile de albine şi să sporească productivitatea lor. Coşnițele sau ştiubeele erau scoase de la iernat numai în anumite zile, puternic marcate cum erau datele în calendarul popular: **Mucenici-9 martie, Alexii-17 martie,** sau **Bunavestire-25 martie.** Când erau scoşi de la iernat se făcea purificarea stupilor prin stropirea cu apă sfințită cu aghiazmă, iar pentru a-i feri de orice influență a spiritelor rele, de luare a manei sau de alt tip de furtişag drăcesc, se afumau cu tămâie şi se ungeau cu fierturi din florile cele mai căutate de medicina populară.

Pregătirea stupilor pentru iernat începea la **14 septembrie-Ziua Crucii**, dată de hotar între iarnă şi vară, când se credea că pământul se închide pentru insecte şi reptile. Astfel se poate vorbi despre un calendar apicol în folclorul românesc.

În ceea ce priveşte zona de vest a Olteniei, privită din perspectivă istorică, se poate concluziona că această ocupație tradițională a românilor, moştenită din vremea dacilor, a constituit în evul mediu (până în primele decenii ale secolului XIX) o ramură de bază a economiei, pentru ca după aceea, în secolele XIX–XX, mutațiile economice să ducă la scăderea ponderii acestui sector în favoarea altor ramuri. Însăşi adoptarea la începutul secolului al XVIII-lea, pentru stema județului Mehedinți (cel mai mare până în epoca lui Cuza), a stupului şi albinei, simbol păstrat până azi pe stema acestui județ[65], este de asemenea o dovadă concludentă.

Astăzi un complex de factori (schimbarea climei, defrişările masive în toată țara, poluarea agresivă, o anume comoditate de a înfrunta dificultățile) face ca această ocupație străveche, al cărei rezultat sunt minunatele produse cu o deosebită calitate terapeutică şi nutritivă (mierea, ceara, ceara verde propolisul), din păcate să fie practicată de un număr tot mai restrâns de amatori de apicultură.

---

[63] Romulus Vulcănescu, *Mitologie Românească*, Editura Academiei, Bucureşti, p. 312.

[64] Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie şi mitologie românească*, Editura Amarcord, Timişoara, 1998, p. 17; Lidia Agrigoroaiei, Sorin Boldea, Eugen Agrigoroaiei, *Legende şi povestiri cu albine*, Editura Apimondia, Bucureşti, 1987, 95p.

[65] Mite Măneanu, op. cit. p. 210

https://biblioteca-digitala.ro

Anexa1

Inventarul obiectelor legate de apicultură aflate în Colecția Etnografie a Muzeului Regiunii Porților de Fier (M-metal; C-ceramică; OC-ocupații; FV-fond vechi; doc-document; bib.-bibliografie; P-C.Pajură, *Dicționarul județului Mehedinți*, Datina, 1947; MDG – *Marele Dicționar Geografic*, vol I-V, la îndrumarea lui G.I. Lahovary; 1906 – *Catalogul expoziției Generale Române*, Bucureşti, 1906)

M	236	cosor	FV	
C	1232	recipient	T.Severin	
C	512	recipient	Magheru	
C	852	recipient	T.Severin	
C	869	strecurătoare	FV	reţineri vamale
C	722	strecurătoare	FV	Suceava
OC	681	stup	Tr Severin	
OC	430	teasc ceară	Mărăşeşti	
OC	427	teasc ceară	Ob Cloşani	
OC	951	teasc ceară	Ilov	
OC	268	ulei	Cireşu	coşniţă
OC	270	ulei	Prejna	coşniţă
OC	271	ulei	Balta	coşniţă
OC	272	ulei	Prejna	coşniţă
OC	351	ulei	Cerveniţa	
OC	352	ulei	Cerveniţa	
OC	353	ulei	Gornenţi	
OC	354	ulei	Cireşu	
OC	354	ulei	Cireşu	
OC	355	ulei	Cireşu	
OC	356	ulei	Balta	
OC	360	ulei	Podeni	
OC	361	ulei	Balta	
OC	362	ulei	Izverna	
OC	363	ulei	Cerveniţa	
OC	364	ulei	FV	
OC	367	ulei	Cremenea	
OC	424	ulei	Balta	
OC	647	ulei	Izverna	
OC	648	ulei	Bala	
OC	649	ulei	Bala	
OC	650	ulei	Bala	
OC	651	ulei	Bala	
OC	652	ulei	Bala	
OC	653	ulei	Bala	
OC	654	ulei	Bala	
OC	655	ulei	Bala	
OC	656	ulei	Bala	
OC	657	ulei	Bala	
OC	658	ulei	Bala	
OC	659	ulei	Bala	
OC	666	ulei	Cănicea	
OC	682	ulei	FV	
OC	683	ulei	FV	
OC	684	ulei	Podeni	
OC	685	ulei	FV	

https://biblioteca-digitala.ro

OC	686	ulei	Balta	
OC	687	ulei	Podeni	
OC	688	ulei	Ob Cloşani	
OC	888	ulei	Tr Severin	
OC	901	ulei	T. Vladimirescu	
OC	956	ulei	Colibaşi	
OC	997	ulei	Dubova	coşniţă
OC	269	ulei	Izverna	coşniţă

Anexa2

Localităţi unde apicultura este atestată documentar şi prin prezenţa obiectelor legate de acest meşteşug, aflate în fondul Muzeului Regiunii Porţilor de Fier

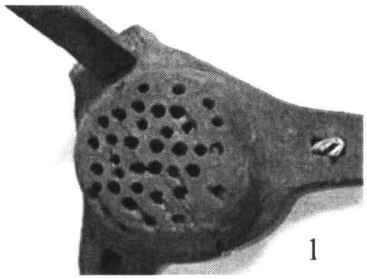
		doc	Almăjel	MDG,v1	p.68
OC	648	ulei	Bala		
OC	649	ulei	Bala		
OC	650	ulei	Bala		
OC	651	ulei	Bala		
OC	652	ulei	Bala		
OC	653	ulei	Bala		
OC	654	ulei	Bala		
OC	655	ulei	Bala		
OC	656	ulei	Bala		
OC	657	ulei	Bala		
OC	658	ulei	Bala		
OC	659	ulei	Bala		
OC	271	ulei	Balta	coşniţă	
OC	356	ulei	Balta		
OC	361	ulei	Balta		
OC	424	ulei	Balta		
OC	686	ulei	Balta		
		doc	Bistriţa	P.	p.19
		doc	Bucura	1906	
OC	666	ulei	Cănicea		
		doc	Căzăneşti	P.	p.33
OC	351	ulei	Cerveniţa		
OC	352	ulei	Cerveniţa		
OC	363	ulei	Cerveniţa		
		doc	Ciovârnăşani	P.	p.38
OC	268	ulei	Cireşu	coşniţă	
OC	354	ulei	Cireşu		
OC	355	ulei	Cireşu		
OC	354	ulei	Cireşu		
OC	956	ulei	Colibaşi		

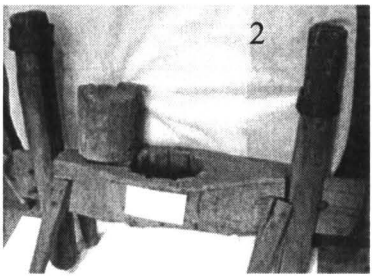

https://biblioteca-digitala.ro

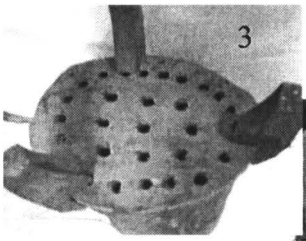
		doc	Colibaşi	P.	p. 43
OC	367	ulei	Cremenea		
		doc	Degerați	MDG,v1	p.43
OC	997	ulei	Dubova	coşniță	
		doc	Fântâna Domnească	P.	p. 66
OC	364	ulei	FV		
OC	682	ulei	FV		
OC	683	ulei	FV		
OC	685	ulei	FV		
OC	682	teasc cea	FV		
M	236	cosor	FV		
OC	353	ulei	Gornenți		
OC	951	teasc ceară	Ilov		
OC	362	ulei	Izverna	obod	
OC	647	ulei	Izverna		
		doc	Izverna	P.	p. 86
OC	269	ulei	Izverna		
		doc	Jiana Mare	P.	p. 134
C	512	chiup	Magheru		
OC	430	teasc ceară	Mărăşeşti		
		doc	Mileni	P.	p. 107
		doc	Nadanova	P.	p. 109
OC	427	teasc ceară	Ob Cloşani		
OC	688	ulei	Ob Cloşani		
		doc	Ohaba	P.	p. 113
OC	360	ulei	Podeni		
OC	684	ulei	Podeni		
OC	687	ulei	Podeni		
OC	270	ulei	Prejna	coşniță	
OC	272	ulei	Prejna	coşniță	
		doc	Rocşoreni	P.	p. 134
		doc	Slivileşti	P.	p. 145
		doc	Stigniţa	P.	p. 148
		doc	Şişeşti de Jos	1906	
		doc	Şovarna	P.	p. 146
OC	901	ulei	T. Vladimirescu		
OC	888	ulei	Tr Severin		
OC	681	ulei	Tr Severin		
C	1232	chiup	Tr Severin		

https://biblioteca-digitala.ro

C	852	vas	Tr Severin		
		doc	V. Boierească	P.	p. 166
		doc	Valea Ani	P.	p. 165
		doc	Vânători	P.	p. 170
		doc	Vânjuleț	P.	p.170
		doc	Ciovârnăşani	Arh.1906	f.334
		bib	Butoieşti	P.A.P.	f. 62

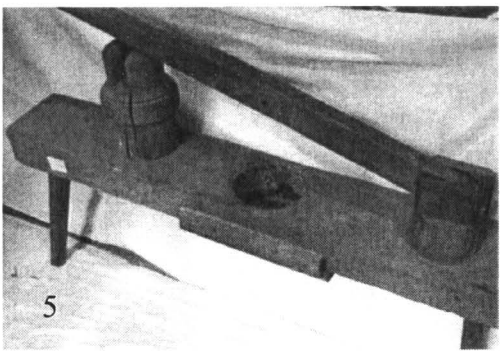

1

2

3

6

4

5

1-5 teascuri pentru ceară
6 – stup primitiv (ulei)

https://biblioteca-digitala.ro

PROIECTUL TEHNIC DE FONDARE A ORAŞULUI MODERN SEVERINUL ŞI ARHITECTUL CATALAN XAVIER VILLACROSSE

Nicolae Chipurici

În perioada cuprinsă între Războiul pentru independența Greciei din 1821 şi Revoluția de la 1848 a început să se contureze România modernă. Toate laturile vieții publice şi particulare ale elitei şi a celor care aspirau să facă parte din ea purtau pecetea „Europei", contactele cu Occidentul lărgindu-se continuu.[1]

În privința oraşelor mai mari şi însemnate din Țara Românească, acestea au început a se „înstrăina", urmând „modelele noi"[2], aduse din afară, occidentale. Inginerii şi arhitecții veniți ori aduşi în țară au reprezentat categoria purtătorilor şi realizatorilor nemijlociți şi definitorii pentru alcătuirea de proiecte şi executarea de construcții în stil occidental în Țara Românească. Între aceştia, în secolul al XIX-lea s-au aflat Iosif Weltz, Heinrich Freiser, Iosif Harti, Balsano, A. Hefft, Iacob Melic, Moritz von Ott, Xavier Villacrosse, sculptorul Karl Schmutzer, pictorul Giacometti, dar şi ingineri români formați în străinătate: Alexandru Hristea Orăscu, Alexandru Popovici şi alții.

Procesul de occidentalizare a vechilor oraşe româneşti a fost însă unul anevoios şi de durată. Astfel, la finele secolului al XIX-lea chiar şi în Bucureşti acest proces continua. În locul cocioabelor cu garduri de lemn care stau prăvălite, se construiseră case noi, cum au fost casele tip vagon din cartierele Dudeşti şi Vitan. Şi totuşi caracterul rural era încă vizibil în capitală şi la 1915. Spre exemplu, în partea de sud-est a Bucureştilor se mai păstrau mahalale vechi, cu înfățişare de sat sau chiar târg românesc, pe jumătate transformate prin pătrunderea noului tip de locuințe occidentalizate.[3]

Pe lângă acest proces de prefaceri şi înnoiri ce aveau loc în cartierele urbane vechi existente, în perioada Regulamentară s-a remarcat şi apariția unor oraşe noi. Brăila, fostă raia otomană, a ocupat primul loc, chemată fiind să joace principalul rol în comerțul țării. I-a urmat reconstrucția oraşului Giurgiu şi fondarea oraşelor Alexandria (1834) şi Severinul (1836).

Pentru proiectarea şi executarea acestor noi oraşe româneşti, un rol important l-au avut inginerul Moritz von Ott, iar pentru noul „oraş de negoț Severinul"- mai ales arhitectul Xavier Villacrosse.[4]

---

[1] Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Şerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria României,* Ediție revăzută şi adăugită, Corint, Bucureşti, 2004, p.287

[2] N. Ghika-Budeşti, *Evoluția arhitecturii în Muntenia şi Oltenia. Partea a patra,* Bucureşti, 1936, p.128 şi 142

[3] Apud Vintilă Mihăilescu, *Bucureştii diin punct de vedere antropologic şi etnografic,* în Magazin istoric, an XLI, seria nouă, no.6 (483), iunie, 2007, p.74. „Mai erau case cu pridvor, parmalâc, ici-acolo intrate în stradă şi cu scară pentru a te sui pe ele, alte case acoperite cu olane, curți mari şi uliți strâmte."(Ibidem)

[4] *Istoria României,* III, Ed. Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964, p.984-985

https://biblioteca-digitala.ro

Urmare poruncii conducerii Țării Româneşti din anii de ocupație rusească, în primăvara anului 1833 a fost întocmit,- de către inginerul Moritz von Ott, ajutat de boierul Ioan Gărdăreanu, ambii deputați-, un plan de amplasament pentru noul oraş Severinul. Din moşia boierească Severinul, cumpărată cu banii visteriei Țării Româneşti, pentru fondarea noului oraş, a fost măsurat un amplasament care însuma 396000 stânjeni cvadrați, din care 320000 destinați pentru construirea de case şi alte clădiri şi 76000 pentru străzile şi piețele oraşului.[5]

Întrucât amplasamentul ales de inginerul Moritz von Ott pentru întemeierea oraşului Severinul a provocat nemulțumiri, controverse şi ascunse interese, iar partea lui estică urma să se suprapună peste vestigiile fostului oraş şi castru roman Drobeta, în anul 1834, după retragerea ocupației ruse, din porunca Domniei şi a instituțiilor legislative şi executive centrale ale Țării Româneşti, a fost abandonat.

În anul 1835 misiunea elaborării documentației tehnice, în vederea aprobării şi executării lucrărilor de fondare a noului oraş de negoț Severinul, a fost încredințată inginerului Țării Româneşti, Xavier Villacrosse „pă temeiurile descoperite acum prin destoinică cercetare ce s-au făcut la fața locului de dumnealui inginer[ul]".[6]

Potrivit informațiilor care se cunosc, fiind publicate,[7] Xavier Villacrosse era spaniol, născut în Catalonia, în jurul anului 1800. A făcut studiile de arhitectură la Paris şi, la scurt timp după absolvența lor, în împrejurări încă necunoscute, a venit în Țara Românească unde, începând din anul 1822 şi până în 1855 (când s-a stins din viață) a devenit tot mai cunoscut şi căutat, a proiectat şi executat lucrări importante şi reprezentative, a fost prețuit şi numit arhitect al țării, în anii 1840-1848 arhitect al oraşului Bucureşti, adjunct fiindu-i Alexandru Hristea Orăscu.[8] Xavier Villacrosse a fost singurul arhitect al capitalei care a reuşit să proiecteze şi să supravegheze personal un sediu al primăriei Bucureşti. Începută în septembrie 1842, a fost inaugurată, cu deosebit ceremonial, la 28 octombrie 1843. În anul 1882 construcția a fost demolată ca urmare a lucrărilor de canalizare şi rectificare a cursului Dâmboviței.[9] De asemenea, după planurile sale şi ale arhitecților Balsano şi Iacob Melik, în anii 1846-

---

[5] *Documente ale municipalității severinene (1833-1874)* vol. I, alcătuit de Nicolae Chipurici şi Tudor Rățoi, Ed. M.J.M., Craiova, 2005, p.8

[6] Ibidem, p.66, documentul nr.5

[7] Cea mai recentă lucrare în referire aparține lui Radu Olteanu, *Bucureştii în date şi întâmplări*, Ed. Paideia, Bucureşti, 2002

[8] Noul palat al domnitorului Gr. Ghica, construit pe terenurile acestuia din apropierea lacului Tei, a fost edificat în stil clasic italian, după planurile lui Xavier Villacrosse şi decorat de pictorul italian Giacometti (Ibidem). În anul 1837 casa defunctului Dinicu Golescu a fost transformată în palat domnesc. Lucrările au fost executate de Villacrosse care a păstrat arhitectura şi ornamentațiile exterioare cu basoreliefurile, frizele şi capitelurile realizate de Karl Schmutzer în 1820. (Ibidem) Mănăstirea Radu Vodă, ruinată de cutremurul din 1638, în anul 1839 a fost reparată după planurile lui Villacrosse şi H. Feiser, iar pentru refacerea bisericii lui Mihai Cantacuzino a fost consultat. (Ibidem)

[9] Ibidem

https://biblioteca-digitala.ro

1852, a fost construit Teatrul cel Mare din Bucureşti.[10] După eliberarea sa din funcţia de arhitect şef al capitalei (1848) şi-a continuat activitatea de arhitect, remarcându-se prin lucrările de refacere a bisericilor din Bucureşti: Sfântul Gheorghe Nou (1851-1855), Sfântul Spiridon Nou (1852-1858)[11] şi altele.

În Bucureşti, Xavier Villacrosse a locuit pe strada (ulița) Cişmigiului. Începând cu 1856, la un an de la decesul său, în semn de prețuire şi neuitare, timp de multe decenii, această stradă a purtat denumirea Xavier Villacrosse. (În prezent poartă denumirea Spiru Haret.). În oraşele Brăila, Giurgiu, Alexandria, şi mai ales în Severin, nimic nu a amintit şi nu aminteşte de meritoriul arhitect fondator, Xavier Villacrosse.

Până la 19 octombrie 1835, din însărcinarea secției „inginerească" din Departamentul Trebilor din Lăuntru, Xavier Villacrosse, inginer al Țării Româneşti, întocmise un proiect „ce au închipuit pentru clădirea noului oraş Severin"[12]. La 19 octombrie 1835, cu ordinul nr.1003 al menționatului Departament, semnat de marele vornic Mihail Ghica, inginerul statului, Xavier Villacrosse era trimis la Severin „ca să-şi facă cuvenitele băgări de seamă asupra poziției locului, în urma cărora are de a întocmi dumnealui planul cel desăvârşit, pă care să-l trimită aici, pentru a se cerceta şi a se întări de către Măria Sa Vodă (sublinierea noastră, N.C.) Şi trimițându-să înapoi să facă urmare cu însemnarea locurilor de starea întâiu, al doilea şi al treilea, cum şi cu însemnarea ulițelor coprinse în plan şi a clădirilor publice".[13] Aşadar, ca să întocmească planul de amplasament al oraşului Severin, precum şi planul parcelar „ după care această lucrare are a să întocmi şi statornici oraşul Severin".[14]

Comisia instituită pentru statornicirea noului oraş Severin, către care era trimis ordinul nr. 1003, avea obligația ca „potrivit cu desluşirile arătate mai sus, va îngriji a da mâna de ajutor domnului inginer la trebuințele ce spre aceasta va întâmpina, cum şi loc pentru a sa locuință, cu toată odihna"[15], sarcini de care Comisia nu s-a prea achitat.[16]

Cu această împuternicire arhitectul catalan a venit şi lucrat la Severin până în primele zile ale lui februarie 1836, adică aproximativ o sută de zile, pentru proiectul definitiv al noului oraş din câmpia Severinului. A lucrat temeinic, cu înalt profesionalism şi răspundere, îndrăgostit chiar de înălțarea acestui oraş într-un loc atât de fermecător.[17]

---

[10] Ibidem

[11] Ibidem

[12] *Documente ale municipalității severinene* (...), p.65, doc.4

[13] Ibidem

[14] Ibidem

[15] Ibidem

[16] Vezi documentul anexă, ultima pagină.

[17] Ibidem.Pe toată perioada cât a studiat şi creat proiectul a locuit cu chirie într-o modestă căsuță dinspre devastatul şi pârjolitul oraş (târg) Cerneți, după cum raporta la 5. febr. 1836. (Ibidem)

https://biblioteca-digitala.ro

Documentația tehnică întocmită a fost prezentată de arhitect Marii Vornicii din Lăuntru, cu raportul explicativ nr.21 din 5 februarie 1836, reprodus integral în anexă.

În şedința Sfatului Administrativ Extraordinar (Consiliul de Miniştri) din 11 februarie 1836, Xavier Villacrosse şi-a prezentat şi susținut planul definitiv al edificării noului oraş de la Severin „pă temeiurile descoperite acum prin destoinică cercetare ce au făcut la fața locului".[18]

Sfatul administrativ al Țării Româneşti a constatat că: planul oraşului este alcătuit pentru 500 de familii „ce se socotesc îndestule spre împreună lucrare la clădirea acestui oraş"[19], că este bine întocmit, iar Departamentul din Lăuntru trebuie să-l prezinte, spre „întărire", Mării Sale lui Vodă, cu un raport explicativ de susținere a întemeierii oraşului şi de vânzare a platurilor în folosul Comisiei de înființare a noului oraş, diferențiat totuşi, adică: 2 lei stânjenul patrat pentru platurile situate în fața străzii dinspre Dunăre şi ale piețelor cele mari; câte un leu şi 20 de parale stânjenul patrat pentru platurile situate în partea centrală a viitorului oraş şi un leu pentru un stânjen patrat de plat situat în „foburgurile" oraşului.[20]

Răspunderea pentru „cele cerute întru îndeplinirea celor spre desăvârşita statornicire a acestui nou oraş Severin" era stabilită să fie a Departamentului din Lăuntru (Ministerul de Interne).[21]

Aprobat de Vodă la 6 martie 1836, planul Xavier Villacrosse a fost trimis Comisiei de înființare a noului oraş Severin, „spre a să da inginerului orânduit întru acesta, dumnealui Moritz von Ott, ca să croiască, după dânsul, oraşul, împărțindu-l în văpselile arătate în plan."[22]

Ministrul de Interne, marele Vornic Mihail Ghica, -cunoscând că inginerul von Ott era autorul unui plan general întocmit în timpul ocupației ruseşti (1833), plan dezaprobat de Alexandru Dimitrie Ghica, dar la care inginerul nu catadicsea să renunțe- ținea să-l „povățuiască" pe von Ott să amplaseze oraşul după cel de-al doilea plan, întocmit de Xavier Villacrosse, „adăugându-să acelei Comisii că la întâmplarea de a întâmpina domnul Ott vreo nedumerire asupra aşezării planului, prin raport, pe dată să o facă cunoscută Departamentului, spre a se da cuvenitele întru acele desluşiri".[23]

Până ,în toamna lui 1836 inginerul Moritz von Ott a tergiversat aplicarea planului Villacrosse de fondare a oraşului, după care s-a retras de la Severin, inginerul Alexandru Popovici luându-i locul. Acesta, la 2 octombrie 1836, raporta Departamentului (Dvorniciei) din Lăuntru despre neregulile şi greutățile lăsate de Moritz von Ott la punerea în executare a planului Villacrosse, primit spre aplicare.

---

[18] *Documente ale municipalității severinene* (...), p.66, doc.5

[19] Ibidem. Proiectul Moritz von Ott din 1833 prevăzuse 404 platuri pentru case, prăvălii şi alte construcții. (Ibidem, p.8)

[20] Ibidem

[21] Ibidem. Planul „s-a găsit bun întru toată a sa întindere şi s-au întărit de către Înălțimea Sa Vodă prin ofisul no.136 din 28 februarie 1836.

[22] Ibidem, p.67, doc.6

[23] Ibidem

https://biblioteca-digitala.ro

Aşadar, creatorul fondator al oraşului de negoţ Severinul a fost arhitectul de origine spaniolă Xavier Villacrosse care, în 1835-1836 a întocmit planul definitiv al întemeierii oraşului, la 5 februarie 1836 prezentându-l, spre aprobare, Marii Dvornicii din Lăuntru, cu raportul explicativ nr.21.

Acest raport Villacrosse, reprodus în anexă, conţine informaţii inedite ale proiectantului despre: poziţia locului (cadrul natural), alegerea amplasamentului şi a poziţiei pentru înălţarea oraşului Severin, cerinţele şi soluţiile adoptate de arhitectul Villacrosse la proiectarea acestui oraş modern, „potrivit cu poziţia locului", etc.

Venit la faţa locului (câmpia depresionară a Severinului) în ultima decadă a lunii octombrie 1835 şi cazându-se , pe cheltuiala sa, într-o căsuţă modestă dinspre Banoviţa-Cerneţi, Xavier Villacrosse a cercetat, metru cu metru, toată câmpia Severinului cu împrejurimile; de la Cerneţi şi Şimian în est până în Schela Cladovei în vest, şi de la Dunărea din sud până la Bresniţa şi Trestinic în nord, însemnându-şi amănunţit toate denivelările de teren (eroziunile, gropile, şanţurile, ridicăturile, etc.), „care se puteau împotrivi la deplina regularitate a planului". Şi astfel a găsit „îndestulă întindere pă cel mai înalt punct al locului care coboară nesmintit spre Dunăre". Această întindere este „partea cea mai frumoasă" a unui amplu amfiteatru la care „ numai mâna naturii a aşezat o largă şi lungă câmpie înconjurată de munţi acoperiţi de păduri seculare (...), cu multe feluri de vânat"; crânguri, movile cu pământ roditor şi dealuri cu viţă-de-vie sub ale căror poale „curg apele repezi ale Dunării printre maluri umbrite de pomi", spre a saluta, reverenţios, splendorile locale ale istoriei de altă dată: ruinele cetăţii Severinului, vestigiile castrului şi oraşului Roman Drobeta şi ruinele vestitului pod al lui Traian. Fascinat de această poziţie a viitorului oraş, aici, Xavier Villacrosse a ales amplasament pentru oraşul închipuit de el şi pus pe planul definitiv întocmit.

Perspectivele de dezvoltare economică şi edilitară ale oraşului amplificau sentimentele de admiraţie şi încântare ale arhitectului proiectant. În acest sens el se exprima: „ Pământul cel mai bogat vălurit dă producturi şi înlesnirea unei neprețuite plutiri. Toate acestea deşteaptă o imaginaţie şi să văd că asigurează oamenilor rodirile unei adevărate fericiri." Apoi continua: pe această „parte de loc este a să clădi oraşul cel nou al Severinului şi va avea acea frumoasă vedere ca şi când e aşezat pe vârful munţilor. Hotarele sale pe o lungime de 3000 (?) stânjeni va fi pă de o parte văile prin care curg, în Dunăre, apele izvoarelor şi, pă de altă [parte], munţii cei văluriţi şi săditurile". Înspre Cerneţi, oraşul s-ar putea întinde pe o lungime ca de 2000 stânjeni, adică până la Topolniţa.

Pentru ca oraşul să se dezvolte economic, în folosul şi pentru prosperitatea locuitorilor lui, trebuiau respectate o serie de cerinţe care, din punctul de vedere al arhitectului Villacrosse, au constat în: un oraş modern şi nu un sat fără sfârşit; numărul şi mărimea plaţurilor iniţiale să fie 800 sau 500, toate egale între ele ca suprafaţă; străzi la linie, paralele sau perpendiculare, chibzuite cu simplitate, după modelul oraşelor italiene

https://biblioteca-digitala.ro

Torino, Bolonia ş.a.; respectarea unui plan parcelar al oraşului şi al alinierii lui, geometria străzilor permiţând reînnoirea permanentă a aerului oraşului; oraşul să fie în consonanţă cu gradul de învăţătură şi de înclinaţie ale locuitorilor, cu averea lor, cu nevoia de a avea locuri de târg, de a face comerţ, şi, desigur, cu numărul de locuitori ce vor conviețui împreună; casele particulare să fie de mărimi deosebite, după starea proprietarilor, şi să aibă, la străzi, galerii de protecţie în caz de vreme rea (ploaie, vânt, ninsoare) ori însorită, asemenea oraşelor antice Alexandria (Egipt) şi Amphipoli (Epir) etc.; plaţuri mai mari decât „cere trebuinţa într-un oraş" să nu fie; oraşul să asigure „trebuinţele prezente şi viitoare ale orăşenilor şi ale comunităţii; clădirile portului şi carantinei erau indispensabile oraşului şi locuitorilor lui.

Aceste cerinţe şi reguli urbane, din păcate, numai în parte au fost respectate, încă de la fondarea oraşului. Altele au fost aplicate sau corectate cu timpul, iar altele sunt şi astăzi deziderate. Geometria străzilor este principala caracteristică a oraşului, şi poate fi, pe bună dreptate, considerată adevărata pecete a lui Xavier Villacrosse.

ANEXA

1836, februarie 5, Bucureşti. Raportul prezentat Departamentului Interior (Marii Dvornicii din Lăuntru), în limbile franceză şi română, de către inginerul Ţării Româneşti, Xavier Villacrosse, cu privire la planul întocmit de el pentru amplasarea şi fondarea oraşului „de negoţ" Severinul.

No.73. Primit în şapte februarie [1836]

CINSTITEI MARI DVORNICII DIN LĂUNTRU

Subiscălitul, însărcinat cu lucrarea de arhitectură pe lângă cinstita Mare Dvornicie, potrivit cu coprinderea poruncii ce mi s-au trasat supt no.1001 pentru alcătuirea unui plan al oraşului ce este a se clădi pă locul Severinului, am alcătuit un proiect potrivit cu poziţia locului. După ce am cunoscut întinderea sa, trăgând o linie de temeiu cu o lungime de 1500 stânjeni, după care linie am însemnat, cu amăruntul, toate săpăturile râului (?) şi poziţia a multor gropi şi şanţuri care putea[u] să să împotrivească la deplina regularitate a planului ce s-au voit închipuit mai dinainte.

Pentru că am găsit o îndestulă întindere pă cel mai nalt punct a locului care să coboară nesimţit spre Dunăre, pă aceste temeiuri am alcătuit planul meu, cu desluşirile următoare:

POZIŢIA LOCULUI

Poziţiia ace[le]i părţi de loc este cea mai frumoasă. Să-şi închipuiască cineva un amfiteatru foarte mare (*immense*, Ib.fr.) în care numai mâna naturaei (sic!) a putut înfiinţa o largă şi lungă câmpie, înconjurată de munţi a căror întindere este acoperită cu antice păduri ce coprind multe feluri de vânat. În partea a doilea (sic!) să văd crânguri ce să întind pă văile muntelui. Între care aceste crânguri să află şi multe movile a[l] căror pământ gras este întru toate asemenea cu al câmpiilor celor roditoare.

Pe acei munţi, şi mai departe, să descopere dealuri cu vii supt poalele cărora curge, cu repeziciune, părâul (sic!) Dunării [pe] care cineva întâi vede, din depărtare în depărtare, între despărţirile ce încăpuseră acei munţi, malurile râului cele vesele, umbrite prin feluri de pomi, rămăşiţele cetăţii ce[le]i vechi a Severinului, care mai întâi să arată la vedere, urmele oraşului Severin clădit de romani şi, însfârşit, dărămăturile vestitului pod a lui Traiian, ce se vede până în ziua de astăzi pă malul râului (sic!).

Pământul cel bogat vălurit dă producturi şi înlesnirea unei nepreţuite plutiri. Toate acestea deşteaptă o imaginaţie şi să văd că asigurează oamenilor rodirile unei adevărate fericiri.

https://biblioteca-digitala.ro

Împreunata vedere a ace[le]i părți de loc de la punctul acestui oraş va avea toate îndestulările, dacă numărul şi mărimea părților platurilor (?), dacă forma, starea şi orânduința lor vor fi potrivite întocmai cu sfârşitul pentru care s-au hotărât.

Subiscălitul, cunoscând foarte bine această orânduință, le-am potrivit cu învățătura şi înclinarea locuitorilor, cu comerțul, averea şi trebuința de [a] avea locuri de târg. În sfârşit şi cu numărul locuitorilor ce pot fi în dânsul spre împreună lucrare la clădirea acestui oraş.

De aceia propun două proiecturi: cel dintâi, care coprinde 800 proprietăți, să poate reduce la 600 [platuri]. Şi aşa, fieştecare proprietate să va mări cu două (2) părți. Cel de-al doilea proiect coprinde 500 proprietăți tot pă o asemenea întindere. Aceste proprietăți vor fi mai mari cu trei părți.

Aceste desluşiri vor dovedi dreptatea ce am avut asupra observațiilor ce mi s-au fost făcute pentru mica întindere de locuri ce am socotit pentru fieştecare proprietate.

Un plan bine întocmit totdeauna multe schimbări prevăzute la părțile cele mici poate să schimbe totul. Pentru că în cel dintâi proiect, locul însemnat prin 3 să împarte în 18 proprietăți, numai de nu se opreşte a se schimba în 10 sau 12 pe o parte din vechime.

Tot cu asemenea orânduială sunt închipuite şi până acum ulițele Torinului, a[le] Bolognei şi la multe oraşe din Italia, ceeace nu este nimănui de mirare.

Aici însă, [la Severin] nu vom păzi cu scumpătate aceste pilde, ci numai vom urma după principurile cele de obşte, care, totdeauna trbuie să să folosească la lucrările chiar de cea mai mică trebuință. Căci fără a mai îngrădi porți regularității clădirilor, cel dintâi lucru este chibzuirea aşezării ulițlor cu simplitate. Vom urma însă şi după un plan care să să poată potrivi cu poziția locului şi cu trebuințele orăşenilor cele de acum şi cele ce pot avea în viitorime; după locuri, după persoane şi după cheltuială.

Luând drept temeiu aceste prințipuri, vor lipsi atunci chibzuirile cele nefolositoare şi pricinuitoare de mode care umblă, care să ivesc numai din obiceiurile unei ființe schimbătoare.

Schimbosul cel adevărat trebuie să fie folositor obştii şi cel împărțit pază şi fericirea oamenilor, familiei şi a societății. Însă dacă cineva aduce schimbarea puncturilor de vedere şi felurimea poziții lor spre orice parte, să va întoarce, socoteşti că nu vede lucruri[le] fireşti, ci o închipuire care împreunează toate întradins spre plăcerea profitorilor.

Pă acea parte de loc este a să clădi oraşul cel nou a[l] Severinului şi va avea acea frumoasă vedere, ca [şi] când ar fi aşezat pe vârful munților.

Hotarele sale pe o lungime de 3000 (?)[1] stânjeni vor fi, pe deoparte, şanțurile prin care curg în Dunăre apele izvoarelor[2] şi, pă de altă [parte], munții cei văluriți şi săditurile.

Aceste toate să pot complecturisi cu clădirea unui port şi cu clădirea carantinii, ce se clădeşte acum acolo.

Din port, cineva poate veni în oraş urmându-să nesimțit pă cotiturile locului cele fireşti şi atât de bine încât să poate afla sus fără a fi văzut de mai departe, decât numai de la o distanță de 10 stânjeni.

Pă partea cea din dos despre Cerneți, oraşul să poate întinde pă o lungime ca de 2000 [de] stânjeni.

ÎNTOCMIREA PLANULUI

Dacă spre înscurtarea drumului spre depărtarea împiedicărilor şi întâmplărilor care adesea ori urmează şi spre înlesnirea reînnoirii aerului să vor pune ulițele la linie, încrucişându-să în colțuri drepte.

Dacă, spre depărtarea, supără ce să pricinuieşte trecătorilor din ploi, noroaie şi soare, vor avea aceste ulițe galerii pă deoparte şi pă dealta. Şi acele galerii, tot pentru o trebuință, în tot coprinsul oraşului, se vor clădi deopotrivă.

În sfârşit, dacă casele cele particulare, ce vor avea dinaintea lor asemenea galerii, să vor clădi după starea şi averea fieştecăruia lăcuitor. Din care urmează ca toate casele să aibă o mărime deosebită şi după clasuri. Atunci un asemenea oraş va avea vederea cea mai minunată şi teatrală.

---

[1] Cifra fiind întinată, nu este certă.

[2] Izvoarele din partea de est erau cele din Valea Fântânilor, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea Valea Sacalelor, în estul imediat al Liceului Traian Inspectoratului Județean de Poliție.

https://biblioteca-digitala.ro

Că [după o] asemenea orânduială erau închipuite ulițele Alecsandrii, ale Amphipolei, ce s-au clădit de Adrian[3] şi ale altor multor oraşe cetăți. Asemenea şi celelalte. Deaceea, pentru micşorarea întinderii proprietăților, ce de multe ori sunt mai mari decât le cere trebuința într-un oraş, am socotit că trebuie să poprim dorințelor proprietarilor care sunt fără băgare de seamă.

Cred că scopul nu este a face un sat fără sfârşit, folositor precum sunt cele mai multe ce am avut prilejul a vedea în Valahia cea Mică.

Care acest suptiscălit cu cinste cer de la acea cinstită Mare Dvornicie a mi să răspunde lei 300 pentru cheltuielile exterioare, ce am fost silit a face din pricină că, cu anevoie, m-am putut învoi cu cei de la poşte şi, când aveam trebuință, mi s-au dat prea târziu. Şi alți 150 lei pentru închirierea unei căsuțe, că n-am avut vreme a găsi mai potrivită.

No.21. Bucureşti, la 5 februarie 1836

(ss) Xv, Villacrosse

Arh. Naț. Ist. Centrale Bucureşti, fond Dvornicia din Lăuntru, ds.7901/1835, f.23-26, orig.

3 Alexandria (El Iskandarâia) a fost întemeiată de Alexandru Macedon în 332-331 î. Chr. Amphipoli, oraş în Epir, fondat de împăratul Hadrianus

https://biblioteca-digitala.ro

EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ A ORAȘULUI TURNU SEVERIN ORGANIZATĂ CU PRILEJUL CENTENARULUI ACESTUIA

Tudor Rățoi

Anul 1933 a fost unul special pentru orașul Turnu Severin. Se împlineau 100 de ani de la înființarea lui, iar autoritățile municipale și județene s-au gândit să dea centenarului o ținută pe măsura însemnătății sale. Între altele, cu acest prilej a fost publicată a doua monografie a istoriei orașului, semnată de C. Papacostea-Pajură și Dimitrie Giurescu[1], lucrare și astăzi demnă de respect pentru felul în care a fost concepută, chiar pentru rigoare și pentru informația factologică ce poate fi aflată în paginile sale, parte din ea bazată pe documente care, din păcate, între timp, s-au pierdut. Tot în perspectiva jubileului, autoritățile s-au străduit să obțină terminarea lucrărilor la Monumentul Eroilor Mehedinteni din Parcul Rozelor, pe care plănuiau să-l dezvelească în prezența regelui. Dat fiind că șeful statului n-a onorat evenimentul în primăvara anului, cum ar fi fost firesc, ținând seama de data decretului de înființare a orașului, 22 aprilie 1833, serbările au fost amânate până în toamnă. Acum s-a inaugurat și monumentul, a fost finalizată Cartea lui de Aur, conținând numele celor 12632 de soldați și 93 de ofițeri, toți eroi mehedinteni ai Războiului Reîntregirii și, pe lângă celelalte acțiuni aflate pe agenda autorităților, a fost organizată și *Expoziția retrospectivă a orașului Turnu Severin 1833-1933.*

Despre titlul și conținutul său, depune mărturie inventarul expoziției, aflat astăzi în păstrarea Direcției Județene Mehedinți a Arhivelor Naționale, în Colecția Dr. Constantin I. Istrati[2]. Documentul conține 6 file de format A3, fiecare scrisă pe ambele fețe, pe ultima pagină fiind inserat un proces-verbal, datat la 20 noiembrie 1933, cu următorul cuprins: *„Subsemnații Marius Vorvoreanu, avocat din T. Severin, ca donator al Expoziției retrospective al* (sic!) *orașului T. Severin 1833-933* (sic!) *și Liviu Popa Radu, deoparte, și Teatrul orașului reprezentat prin directorul său Pompiliu Costescu, primii am predat și secundul a primit obiectele stipulate în acest inventar. Predat, ss. Liviu Popa Radu[3]. Primit -[4].*

---

[1] C. Pajură, D.T. Giurescu, *Istoricul orașului Turnu Severin (1833-1933), lucrare tipărită cu prilejul centenarului,* Bucureşti, 1933, 206 p.

[2] Inventarul este luat în evidență sub cota XII/126. Apartenența sa la Colecția „Istrati" se explică nu prin faptul că documentul ar fi fost integrat, de la început, organic, în aceasta, ci prin împrejurarea că, după desființarea expoziției, așa cum se deduce din procesul-verbal de predare-preluare, piesele au fost preluate de Pompiliu Costescu, directorul Muzeului „Istrati", care funcționa în clădirea Teatrului. În această situație, mai mult ca sigur, inventarul a fost inclus în arhiva istorică a muzeului și de aici, mai departe, în rândul documentelor Colecției „Istrati".

[3] N-am putut stabili cine era și ce rol a avut Liviu Popa Radu în organizarea expoziției. Probabil, el s-a ocupat de aspectele muzeologice. De asemenea, semnalăm că, din motive nici ele cunoscute - în orice caz, nu de natură a afecta valabilitatea actului -, Marius Vorvoreanu n-a semnat procesul-verbal.

https://biblioteca-digitala.ro

Din procesul-verbal rezultă cu claritate că inițiativa organizării expoziției a aparținut lui Marius Vorvoreanu, fruntaş politic liberal, fost primar al oraşului şi viitor prefect de Mehedinți[5], care, foarte probabil, urmare a unei prețuiri lăudabile pentru istoria locurilor natale, încă din tinerețe, a strâns, în particular şi ca administrator de oraş şi județ, piese de toate felurile referitoare la istoria acestora.

Marius Vorvoreanu nu era la primul gest de acest fel, o expoziție similară dar de dimensiuni mai mici fiind organizată din inițiativa sa în anul 1924.

E de semnalat că cei doi predători ai expoziției şi-au intitulat documentul încheiat la 20 octombrie 1933 *inventar.* În realitate, este vorba despre mai mult decât un inventar, ci despre un adevărat *catalog* al expoziției, care oferă o imagine a dimensiunilor şi organizării sale, sub aspect tematic, linii de bază urmărite, piese incluse, valoarea lor istorică şi muzeistică etc.

Examinând documentul şi ținând cont de caracteristicile scrisului, sugerând cuprinsul şi mijloacele de expunere folosite[6], foarte probabil, expoziția a fost organizată pe următoarele capitole: *Acte de fondație şi clădiri vechi; Evoluția planurilor oraşului; Demografie; Averea comunală, Buget, Împrumuturi; Iluminatul public; Apa; Pompierii; Lucrări edilitare; Construcțiile comunale; Acte şi vizite domneşti şi regale; Personalități române şi străine în Severin; Armata; Clădiri publice; Donații şi fondații; Politică; Funcționari; Severinul de ieri şi de azi; Sanitare; Şcoale; Biserici şi cimitire; Monumentele eroilor; Diverse; Gazetăria; Cărți şi broşuri, Diverse* (din nou!)[7], *Anuare şi diverse şcolare şi comerciale; Decrete şi documente; Ruine şi monumente.*

Înaintea oricăror aprecieri privind locul expoziției în contextul manifestărilor prilejuite de centenarul oraşului, să vedem ce a fost expus mai semnificativ la fiecare temă în parte.

Astfel, la capitolul *Acte de fondație şi clădiri vechi,* în primul rând, au fost expuse *fotografii* înfățişând, între altele, Hotelul „Central" (fost hanul Roşu), casa de pe str. Unirii nr. 57 (construită în 1857), casele Aurel de pe str. Romulus (construite în 1859), casele de pe str. Antonini nr. 9 şi 12 (construite în 1865), casele C. Cârjeu (foste restaurantul „La Bolta de Bere", din str. Decebal nr. 30), clădirea din str. căpitan Alexandrescu (fostă restaurantul „La Balon"), vechea Carantină, bulevardul Carol I şi fosta prefectură (ocârmuirea) în 1859, vedere a oraşului de pe malul drept al Dunării, din 1867 şi diverse alte construcții vechi de pe străzile Smârdan, Aurelian, Unirii şi Antonini. La acelaşi capitol un loc aparte a fost rezervat *actelor,* sub formă de copii, printre care figurau: predlojenia lui Pavel Kiseleff

---

[4] Aceeaşi situație şi în privința primitorului, Pompiliu Costescu

[5] Pentru datele esențiale ale biografiei şi activității acestuia, vezi *Dicționarul enciclopedic al județului Mehedinți,* Editura Prier, 2003, p. 475-476

[6] Din păcate, până în prezent n-am putut identifica imagini fotografice înfățişând expoziția

[7] Este unul din argumentele care sugerează că inventarul-catalog a fost alcătuit în funcție de organizarea şi locul rezervat pieselor în expoziție

https://biblioteca-digitala.ro

din 22 aprilie 1833, porunci ale Vorniciei şi Departamentului din Lăuntru din acelaşi an către I. Gărdăreanu şi Gh. Opran, actul de cumpărare a moşiei Severinului din 19 mai 1833, petiţii ale cernăţenilor şi corespondenţă cu aceştia şi cu sfatul oraşului Cerneţi, corespondenţă cu privire la terenul cerut de Agenţia Vapoarelor şi contractele cu aceasta din 26 ianuarie 1851 şi 13 iulie 1856, corespondenţă cu D.D.S.G. din 1844, corespondenţă privind Carantina, contracte cu un coşar şi cu dulgherul Johann Rahn din 1835 etc. În total, la această secţiune a expoziţiei erau expuse 44 de piese.

De un interes remarcabil, au fost, cu siguranţă, şi piesele de la capitolul *Evoluţia planurilor oraşului,* unde au putut fi văzute planul Vilacross din 1841, planul Popovici din 1867, planul de nivelment întocmit de ing. Cucu în 1893, planul noului cartier şi planul general al oraşului din anul 1933.

Cu privire la *Iluminatul public* şi *Apa,* în expoziţie au fost figurat fotografii reprezentând eclerajul cu felinare cu petrol şi lămpi Washington, uzinele electrică şi de apă în diverse ipostaze, bugetele acestora, fântânile din Parcul Rozelor, din Grădina Publică (construită în 1859), fântânile „ale Mari", cu sacagii, de la Biserica „Maioreasa" (reconstruite în 1883), fântâna Călăraşilor (construită în 1853), „Sfârleaza" (construită în 1894), punerea pietrei fundamentale la uzina de apă în prezenţa lui I.I. Brătianu şi Al. Constantinescu (în 1910), bazinul de apă etc. În total, la aceste secţiuni au fost prevăzute 29 de piese.

Deosebit de interesante trebuie să fi fost pentru publicul vizitator şi fotografiile redând *Vizitele domneşti şi regale* la Turnu Severin, printre care s-au numărat vizita lui Al.I. Cuza (în 1859), plecarea lui Carol I spre Bucureşti la 8 mai 1866, vizita familiei regale în 1904 (3 tablouri), vizita regelui Carol I şi a principelui Carol al II-lea (2 tablouri, 1908), vizita principelui Carol al II-lea în 1915 (cu prilejul depunerii jurământului cercetaşilor), vizita Marelui Voievod Mihai şi principesei Elena în 1928 (3 tablouri), vizita regelui Carol al II-lea la 25 octombrie 1933 (chiar la sărbătorirea centenarului, 2 tablouri), colaje cu vizitele regale şi cele ale reprezentanţilor unor case domnitoare străine în perioada 1833-1933 ş.a.

În acelaşi registru, s-au înscris şi fotografiile înfăţişând vizitele la Turnu Severin ale unor *personalităţi române şi străine,* cum au fost cele făcute de: I.I.C. Brătianu (în 1910), generalul Dragalina (în 1916), mareşalul Joffre şi generalul d'Espépéy (în 1920), I.G. Duca şi generalul Moşoiu (în 1924), dr. C. Angelescu (în 1925), Vintilă Brătianu (în 1927), abatele Zavoral (în 1928), Ion Inculeţ (în 1928), Nicolae Titulescu (în 1930), elevii Liceului Carol şi Gimnaziului militar din Craiova (în 1909), medicii Ligii Naţiunilor (în 1925), Presa Latină (în 1927), participanţii la Congresul matematicienilor (în 1932), participanţii la procesul Corneliu Zelea Codreanu (în 1924) şi alţii.

Cel mai bogat stand pare să fi fost cel consacrat *Gazetăriei,* unde au fost expuse numere din aproape toate publicaţiile apărute la Turnu Severin, de la sfârşitul secolului al XIX-lea până la zi, ca de pildă: „Topolniţa" (1883), „Dreptatea" (1895, 1901, 1907), „Mehedinţiul" (1903, 1907-1910), „Motru" (1895), „Voinţa Mehedinţiului" (1885, 1895), „Actualitatea" (5

https://biblioteca-digitala.ro

exemplare din anii de apariție III-V), „Candela" (5 exemplare din anii de apariție I şi III), „Libertatea" (2 numere din anii I-II); „Voința Țării" (un număr din anul I), „"Monitorul Oficial" (1859), „Monitorul Județului Mehedinți" (1896, 1905,1926), „Lupta Cetățenească" (1914), „Îndreptarea" (6 numere din anii I-II), „Drapelul Severinului" (un număr din anul I), „Severinul" (1921), „Ideia Țărănească" (1925-1926), „Lupta" (1912), „Vocea Severinului" (1908), „Măseaua" (1894), „Etuva" (1931), „Tribuna" (1925-1933), „Tribuna Conservatoare" (1910), „Glasul Cercurilor" (1911), „Înainte" (1911), „Unirea" (1920), „Plaiul Nostru" (1926), „Carpații" (1927), „Îndreptarea Mehedințiului" (1922), „Steaua Dimineții" (1912-1913), „Datina Mehedinților" (1928), „Cuvântul Nostru" (1932), „17 Iunie 1901" (număr unic) şi „Cerna" (1923).

Apropiat sectorului gazetăresc a fost şi cel de *Cărți şi broşuri,* la care organizatorii au găsit loc pentru cele mai semnificative tipărituri ale primăriei având ca obiect: gospodăria comunală pe anul 1924, programul edilitar al oraşului întocmit în anul 1930 de cercul de studii al P.N.L., situația județului Mehedinți în anul 1901, lucrările de edilitate desfăşurate în 1907-1910 sub mandatul lui Sabin Popescu, convenția cu societatea Stroussberg privind construcția liniei ferate, condițiile pentru darea în folosință a poştelor în 1862, administrația vămilor în 1859, cultul județului Mehedinți (lucrare semnată de P. Gârboviceanu), cuvântările din 1902 ale preotului V. Durac (protoiereul județului), monografia Bisericii „Maioreasa (semnată de acelaşi preot V. Durac), revista Asociației Învățătorilor din Mehedinți (1932), broşura *Pe Dunăre* (de Carmen Sylva), sistematizarea oraşului Severin (lucrare a ing. Cucu), dezideratele înfloririi aceluiaşi oraş (de Ştefan Cernătescu, 1896), regulamentul comunal (1870), descrierea oraşului Severin (de C.D. Scăueru), Mehedințiul şi Cetatea Severinului (de Al. Slătineanu-Sever, 1912), amintirea lui Tudor Vladimirescu (1914), problematica abordată de revista „Datina" şi alte apariții publicistice referitoare la istoria, administrația şi perspectivele oraşului.

Nu poate fi omisă, de asemenea, valoarea iconografică a fotografiilor incluse la secțiunea *Construcții comunale,* din rândul cărora nu au lipsit cele făcute unora dintre clădirile interesante aflate în proprietatea unor instituții publice ale Severinului, cum au fost casa grădinarului, bufetul şi restaurantul de la nuci (toate trei din Grădina Publică), hala „Radu Negru" şi cea din Piața Radu cel Mare, hala de peşte, abatorul (construit în 1905), băile comunale şi, nu în ultimul rând, vechea clădire a primăriei şi clădirea cea nouă, ridicată în 1889.

Secțiunea dedicată *Şcoalelor* era deschisă de două „tablouri" cuprinzând şcolile primare, secundare şi profesionale din oraş, cu datele de înființare şi foştii directori, la care se adăugau fotografii înfățişând localurile şcolilor: nr. 1 de Băieți (construit în 1884), nr. 2 de Băieți (1884), nr. 3 de Băieți (1906), nr. 4 de Băieți (1919), nr. 1 de Fete (1903), nr. 2 de Fete (1904), nr. 3 de Fete (1906), Normală de Fete (1924), Normală de Băieți (1924), Liceului „Traian" (1892), Internatului acestui liceu (1933), Liceului de fete (1933), Comercială Elementară (1933), Profesională de Fete (1933), de Arte şi Meserii, Evanghelică, Catolică, Israelită, Institutului de Fete Sf. Maria,

https://biblioteca-digitala.ro

Sârbo-Slavă (donată Bibliotecii „Bibicescu"), casele Deşliu, Bălteanu, Costescu, Cartianu, Bogdan (foste localuri ale unor şcoli severinene) etc.

Acestor documente cu caracter preponderent iconografic li s-au alăturat *Anuarele şi div<ersele> şcolare şi comerciale,* unde au putut fi văzute: un tablou de învățători din 1846, trei diplome eliberate în 1845 de Şcoala Normală din Cerneți, o cerere din 1859 a severinenilor pentru înființarea unei şcoli de fete, o cerere semnată de Ioan Maiorescu, o programă şcolară din 1860, programe de examene, statute şi dări de seamă de la Societatea „Comerțul" (1920-1921), Casa de Credit a Agricultorilor (1931), Societatea de Viticultură „Mehedințiul" (1909), Cooperativa „Severinul" (1900), Comitetul Şcolar (1922-1923), anuare ale şcolilor Comercială Elementară, Profesională de Fete, Secundară de Fete, Liceului „Traian","tabloul" măcelarilor severineni din 1894, diverse instrucțiuni şi dispoziții ministeriale etc.

În pofida titlului comun, *Decrete şi documente,* piesele de la această secțiune trebuie să fi fost de un interes aparte, întrucât aici îşi găsiseră locul cinci liste de toți boierii din oraş şi județ în 1842 şi 1857, un „tablou" al deputaților din 1866, diverse decrete şi circulare ajunse la autoritățile locale în timpul domniilor lui Al.I. Cuza şi Carol I, bilete de liberă trecere şi de drum din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, o listă de doamnele invitate în 1863 de Elena Doamna, soția lui Al. I. Cuza, ferpare ale lui I.C. Brătianu şi Vintilă Brătianu (din 1891 şi 1931), statutele societății „Teatrul", cele ale societății de construcție a liniei ferate Severin-Baia de Aramă, liste, publicații şi fotografii din timpul ocupației germane din primul război mondial, fotografii înfățişând misiunea franceză cu maiorul Cacaletzeanu, expoziția județeană din 1924, atelierele Blosel şi Kaveski, Atelierul mecanic „Dunăreanca", 49 de programe şi afişe privind sărbători şi spectacole organizate în oraş şi încă alte numeroase piese expuse în grupaj.

Secțiunea *Severinul de ieri şi de azi* expunea numai fotografii reprezentând vederi ale străzilor Decebal (din anii 1867 şi 1933), Traian (1933), maior Strehăianu (actuala str. Bibicescu, de la nord la sud), bulevardului Carol I (de la casa dr. Toma spre vest), bulevardului Elisabeta (actual Tudor Vladimirescu) şi parțial a Noului Cartier (în 1933), Parcului Tudor Vladimirescu (la 1900 şi 1933), Parcului Rozelor (văzut de pe Teatru, în 1933), Grădinii Publice (la 1867, 1900 şi 1933), parcului Liceului „Traian" (grădina Maioresii), casei Ioanid (fostă Borbovescu, demolată în 1927 pentru a se construi sediul Băncii Naționale, actuala Episcopie a Severinului şi Strehaiei) sau a Pieței „Radu Negru" (la 1907).

Imaginile puse la îndemână de aceste fotografii erau întregite de cele de la capitolele *Monumentele eroilor* (cu fotografii reprezentând Monumentul Eroilor din primul război mondial, monumentul eroilor din războiul balcanic, monumentul eroilor italieni şi cel al soldaților germani) şi *Ruine şi Monumente* (unde au fost plasate fotografiile ruinelor Drobetei, vechii Episcopii, monumentului comemorativ Carol I şi statuii lui Carol I din parcul Liceului „Traian", statuii împăratului Traian din Parcul Tudor

https://biblioteca-digitala.ro

Vladimirescu, ruinelor „Turnului lui Sever", bazilicii din Grădina Publică, podului lui Traian, pilonilor acestui pod, Morii Sabetay, Fabricii de Bere „Traian", Fabricii de Spirt „Banovița" şi ale lui Pavel Kiseleff şi Barbu Ştirbei).

Cele de mai sus sunt suficiente, sperăm, pentru a sugera o imagine mentală a expoziției organizate cu prilejul centenarului oraşului Turnu Severin. Se vede cu limpezime că aceasta a avut o certă coeziune şi că a cuprins piese documentare de o varietate indiscutabilă, ca să nu mai vorbim de valoarea lor istorică în temeiul căreia ar putea şi astăzi să stea într-o expoziție de această factură.

Din acest punct de vedere, este regretabil că de-a lungul timpului suma de valori adunate şi expuse în 1933 şi-a pierdut logica şi unitatea relativă dată de organizatori, piesele respective „pierzându-se" în colecțiile fostului Muzeu „Istrati", iar mai apoi în cele ale Muzeului Regiunii Porților de Fier, nemaivorbind de documentele pierdute definitiv din motive mai mult sau mai puțin subiective.

https://biblioteca-digitala.ro

PREZENȚA COMUNITĂȚII TURCO TĂTARE LA EXPOZIȚIA GENERALĂ, BUCUREŞTI 1906 ELEMENTE DE CIVILIZAȚIE TURCO TĂTARĂ LA MUZEUL REGIUNII PORȚILOR DE FIER DIN DROBETA TR SEVERIN

Varvara Magdalena Măneanu

Pentru tema noastră este important să reamintim că în Turnu Severin, între 1924-1950, a funcționat în paralel şi de sine stătător *Muzeul Dr. C.I.Istrati.*[1]

Acesta a avut un bogat patrimoniu, care în viziunea savantului Dr.C.I.Istrati trebuia să devină *Muzeul Trecutul Nostru*, al cărui nucleul a fost *Colecția* Maria Istrati Capşa. Aceasta s-a îmbogățit în diverse condiții, între care şi cu nenumărate obiecte şi diverse din punct de vedere tematic, multe donate de către români sau alte etnii în 1906, cu ocazia Expoziției Generale Române. După închiderea expoziției, Dr. C.I.Istrati, comisarul expoziției, intenționa constituirea unui muzeu intitulat *Muzeul Trecutului Nostru*, unde să fie expuse obiecte care proveneau de la diferite secțiuni ale Expoziției de la 1906, precum Trecutul, Cultul, Secțiunea a-V-a, a-VI-a, a VII-a – Colaboratori. Astfel se explică faptul că, alături de români, au fost prezenți colaboratori membri ai comunității turco tătare din Dobrogea şi alții, ca expozanți individuali la diferite secțiuni[2].

Ne impresionează astăzi poate mai mult ca în trecut o întâmplare prin care a trecut C N Mihăilescu, Delegatul Comisariatului General al Expoziției, 1906, care nota într-un raport al său: (Buletinul oficial al Expoziținei Generale Române, Bucureşti, 1906, p. 558. *.....misiunea mea de colector îmi impunea să colectez orice obiect ..... procedând astfel de a nu refuza pe bunul sătean, care de bună voie dăruieşte ce are.....bunătatea țăranului nostru e cunoscută..... Ca să termin cu acest şir de idei, voi nara şi proveniența unor monede ce le-am adus de rândul acesta pentru muzeul Trecutul Nostru, ca să constatați şi Dumneavoastră că bunătatea de a dărui, nu e întrupată numai în săteanul român, ci şi în alte naționalități ce locuiesc în țara noastră. Eram cu şeful contabilității prefecturii Tulcea şi văd că se apropie de noi un turc având un coş cu alune prăjite. Îmi face semn, mă abat puțin spre el şi văd că-mi întinde un pumn plin cu monede (constantinate, vechi, de aramă), spuindu-mi să le duc la Bucureşti la Expoziție. Aflase poate că sosisem în acel oraş pentru aşa ceva. M-a prins mirarea de bunătatea lui şi văzându-l că-i om sărman i-am dat în schimb şi eu cam tot atâția bani la număr. Puteam oare să-l refuz ?*[3]

---

[1] Muzeul a funcționat în aripa de NV a palatului Cultural, mai pe larg vezi Varvara M. Măneanu, *Muzeele Severinului de-a lungul timpului*, în Porțile de Fier, revistă de istorie şi cultură, an IV , nr. 1, 2000, p. 9.

[2] *Buletinul oficial al Expoziținei Generale Române*, Bucureşti, 1906, p. 451, 490, 494, 497, 498, 499, 500, 502, 504, 506, 512, 451, 490, 528

[3] *Buletinul oficial al Expoziținei Generale Române*, Bucureşti, 1906, p. 558

https://biblioteca-digitala.ro

Aşadar la secţiunea Cultul *cultul musulman a fost reprezentat separat,* şi a fost distins cu medalie de argint cu diplomă specială, medalie de bronz cu diplomă specială[4].

Din *Buletinul oficial al Expoziţiunei Generale Române*, Bucureşti, 1906, aflăm că au mai fost colaboratori expozanţi din localităţile: Azaplar, Carabaca, Caramurat, Caraomer, Caratoi, Carol I, Chiriagi, Cobadin, Enisenlia, Gheringec, Hasancea, Mangalia Medgidia, Murfatlar, Musurat, Omurcea, Regep Cuius, Sarighiol, Serai, Taşpunar, Tatlagec, Techirghiol, Tortuman, Tuzla ce ţineau de Constanţa şi Babadag, Balabancea, Caramasuf, Isacea, Mahmudia, Măcin, Sarinasuf, Tulcea de ţineau ce Tulcea.

Au fost astfel prezenţi la celebrul eveniment de la 1906, din partea comunităţii turco-tătare din Dobrogea, în jur de 260 de colaboratori expozanţi, dintre care 4 persoane la secţiunea Cultul, 2 la secţiunea Producătorilor agricoli, 50 la secţiunea Lucru manual, iar restul 200 la secţiunea Colaboratori, de la această secţiune aflând noi astăzi, şi ce au expus: aproximativ 260 diferite obiecte, în special textile de port şi de interior precum reiese din anexă*.

Pe primele locuri în ceea ce priveşte ponderea participanţilor se află localităţile: Caraomer, Medgidia, Techirghiol, Regep Cuius, Sarighiol, Isaccea care au expus lucru manual.

O bună parte din toate obiectele care au rămas după închiderea expoziţiei, inclusiv cele care au reprezentat comunitatea turco-tătară din Dobrogea, ce urmau a face parte din Muzeul Trecutului nostru, au trecut însă printr-o perioadă vitregă, rămânând depozitate într-un pavilion rămas de la Expoziţie[5].

Ocupaţia germană, moartea Dr. C.I.Istrati, au făcut ca tot acest valoros patrimoniu să fie pe punctul de a se risipi, iar munca familiilor Istrati - Capşa, efortul delegaţilor comisarului de a strânge toate aceste valori, bunăvoinţa miilor de donatori să fie zadarnice.

Salvarea acestui inestimabil patrimoniu, a venit din partea lui Teodor Costescu fostul elev al marelui savant. Acesta a întreprins toate demersurile pentru a aduce piesele la Tr. Severin şi a le organiza într-un muzeu cu

---

[4] Secţiunea XI dedicată cultului, grupa 65 (p. 451) a fost rezervată Cultului musulman.
Aici găsim prezenţi Hors Concurs ca expozanţi :
1. Muschin Hafuz Regep; 2. Abdul Haman H. Mustafa
Aflăm în continuare că au primit medalie de argint cu diplomă specială următoarele expozante:
1. Doamna Zehra Mushin Hafuz Regep, pentru o învelitoare de covor cu inscripţie, brodată cu mătase , lucrat de mână, scris cu o rugăciune turcească.
2. Doamna Sucrie H. Husen, Tulcea, 2 inscripţii de cult, numele lui Mohamet brodat cu fir de argint pe mătase verde.
De asemenea au mai primit medalie de bronz cu diplomă specială expozanţii :
1. Demergian Efendi Muftiu, pentru un obiect de cult mahomedan, un tablou cu inscripţie, pe sticlă, utilizau în geamie.
2. Bechir Zandali Oglu Cherestegiu, un obiect din argint sculptat, pentru tămâiat.

[5] După închiderea expoziţiei piesele au rămas depozitate într-un loc şi condiţii improprii, multe obiecte deteriorându-se sau au dispărut

https://biblioteca-digitala.ro

caracter național[6], pe care în amintirea profesorului său, l-a numit *Muzeul Dr. C.I.Istrati.*

După desființarea acestuia, prin anii 1950, patrimoniul său a fost înglobat în fondurile diferitelor secții ale Muzeului Regiunii Porților de Fier[7]. Astfel se explică de ce găsim azi la Secția de Etnografie şi Artă Populară o parte din obiectele provenite de la membri comunității turco-tătare din Dobrogea, sau legate de cultul musulman[8].

Din cauza lipsei bibliografiei referitoare la istoricul formării colecțiilor la Secția Etnografie a muzeului, am introdus şi noi prin anul 1987 în Fondul Ada Kaleh, un costum de femeie (Rochie ES 962, vestă albă ES 961** şal ES 963), a cărui proveniență atunci nu se cunoştea, dar care se pare că face parte din obiectele care au reprezentat comunitatea tuco-tătară din Dobrogea. La timpul acela ne-am consultat în privința stabilirii identității costumului şi cu Ali Sali, şeful comunității turco-musulmane de pe fosta insulă Ada Kaleh, care ne-a asigurat cu toată hotărârea că acesta este un costum de cadână şi că acesta nu este de pe insulă, întrucât pe insulă nu a existat harem. Totuşi, deoarece costumul, după ornamente-bogate arabescuri brodate cu mătase şi fir pe borangic, aparținea în mod evident unei comunități musulmane, el a fost alăturat Fondului Ada Kaleh, pentru a putea fi luat în evidență şi valorificat muzeistic.

Extinzând cercetările noastre în ceea ce priveşte istoricul fondurilor şi colecțiilor de la Secția Etnografie a muzeului, între care şi lotul de exponate de la 1906 ajuns prin Muzeul Dr. C.I.Istrati, şi coroborându-le cu informațiile primite de la Ali Sali, suntem în măsură azi să afirmăm că ansamblul vestimentar femeiesc (Rochie ES 962, vestă albă ES 961, şal ES 963), definit de insularul Ali Sali drept costum de cadână, este cel mai probabil costumul de cadână donat *de* Memet Arsan de la Regep Cuius. În aceeaşi situație este foarte probabil, după similitudinile pe care le prezintă cu rochia (materialul din care sunt confecționate, țesătură fină de borangic, tipul de broderie-arabescuri cu mătase şi fir), să fie şi piesele ES 964, ES 965 față de masă, acoperitoare, ce pot face parte din cele 4 bucăți de broderie donate de Mensedt Ali Otiu, de la Tuzla (vezi Anexa 1), sau din cele 3 bucăți donate de Musladin Abduraim de asemenea de la Tuzla (vezi Anexa 1).

Ne facem astfel datoria de a semnala prezența a o parte din piesele ce au fost exponate la marele eveniment de la 1906 din partea comunității

---

[6] Pompiliu Costescu, *Boabe de grâu*, 1933, p.727-745.

[7] Ajungând la Muzeul Regiunii Porților de Fier obiectele aparținând acestei comunități au fost integrate la diferite colecții; astfel unele obiecte de metal au fost trecute în evidență la Colecția de metal(M) a secției de Etnografie, la Fondul Ada Kaleh (ES), de-a lungul timpului fiind valorificate expozițional şi publicistic (vezi obiecte aparținând comunității turco tătare la Varvara M.Măneanu, *Colecția Maria Istrati Capşa. Alămuri şi arămuri. Catalog* în Drobeta, vol. VIII, Drobeta Tr Severin, 1998, p. 211).

[8] Varvara M. Măneanu, *Muzeele Severinului de-a lungul timpului* în Revista Porțile de Fier, an IV, nr.1, 2000, p.9 ; idem *Colecția istorico etnografică Maria Istrati Capşa la Turnu Severin* în Revista Porțile de Fier, an I, nr.4, 1996, p.11

** ES 961-ilik similară este publicat ca aparținând etniei tătare în Elena Secoşan, Paul Petrescu, *Portul popular de sărbătoare din România*, Editura Meridiane, Bucureşti, fig. 208.

https://biblioteca-digitala.ro

turco-tătare din Dobrogea, care azi se mai păstrează la Muzeul Regiunii Porților de Fier din Drobeta Tr. Severin, alături de cele aparținând comunității turco-musulmane de pe fosta insulă Ada Kaleh. Toate acestea, atât separat cât şi în ansamblu, reprezintă documentele unei civilizații care, pe lângă strălucirea ei, a lăsat urme considerabile în diferitele straturi ale civilizației şi culturii româneşti.

Abrevieri: Ct. – Constanța; Tc.-Tulcea; Bib.-bibliografie (*Buletinul oficial al Expoziției Generale Române*, Bucureşti, 1906)

Anexa 1

Nr.exempl.	Denumirea obiectului	Jud.	localitatea	Numele şi prenumele participanților	Bib.*
1	prod.agr	Ct.	Osmancea	Abloi Ali Memet	p. 494
1	prod.agr	Ct.	Osmancea	Azmahale L.	p. 494
1	scurteică	Ct.	Caramurat	Achif Denir Ali	p. 494
1	ciucure	Ct.	Hasancea	Abdula G.	p. 494
1	per. papuci	Ct.	Tatlagec	Abdurahim S.	p. 494
1	pungută ceas	Ct.	Azaplar	Abduram Pazal Agi	p. 494
1	caftan	Ct.	Caraomer	Abduraman Agi Apati	p. 494
1	tacâm brodat	Ct.	Tuzla	Agreraman Ablai	p. 494
1	per. mânuşi	Ct.	Ghiurec	Ali Ismen	p. 494
1	per. mânuşi	Tc.	Frecăței	Ali Ibrahim	p. 494
1	ciucure	Ct.	Siriu	Alim Ablazadt	p. 494
1	jachet	Ct.	Tartachioi	Amet Mefa	p. 494
1	tacâm brodat	Ct.	Tuzla	Abdurac Suliman Agi	p. 494
6	buc.broderie	Ct.	Gheringec	Asan Abdir Hair	p. 494
3	chisele	Ct.	Caratoi	Abdurazac G.	p. 494
2	chisele	Ct.	Murfatlar	Abil Septar	p. 494
1	chisea	Ct.	Medgidia	Amet Memet	p. 494
1	pungă	Ct.	Musurat	Amid Cherim Ali	p. 494
1	chisea	Ct.	Omurcea	Anafi S.	p. 494
1	chisea	Ct.	Omurcea	Apti ibrahim	p. 494
1	tacâm tătărăsc.	Ct.	Musurat	Abibula Omer	p. 494
1	chisea	Ct.	Carabaca	Ablachim Cogea	p. 494
1	ceainic	Ct.	Azaplar	Agi Abdurazac	p. 494
2	ceşti	Ct.	Azaplar	Agi Abdurazac	p. 494
1	tacâm	Ct.	Musurat	Agi Gheldi Mahomet	p. 494
1	tacâm	Ct.	Medgidia	Ali Istan Gh.	p. 494
1	tacâm	Ct.	Medgidia	Amotsa Ali	p. 494
1	geantă	Ct.	Sarighiol	Emir Sonie C.S.	p. 494
1	jachetă	Ct.	Regep Cui	Iusein Ali Berbea	p. 497
1	capot	Ct.	Techirghiol	Ismail Mustafa	p. 497

https://biblioteca-digitala.ro

3	buc. broderie	Ct.	Mangalia	Ismail H. Mehmet Enih	p. 497
1	jachet	Ct.	Tortuman	Ismail Osman	p. 497
1	capot	Ct.	Musurat	Iup Abibula	p. 497
1	jachet	Ct.	Cobadin	Iusein Ismail	p. 497
1	capot	Tc.	Tulcea	Iuseim H.S.	p. 497
2	per. ciorapi	Ct.	Regep Cui	Kemel Iusaim	p. 497
1	chesea	Ct.	Cobadin	Murtaza Atmanbet	p. 497
2	chisele	Ct.	Murfatlar	Mustafa K.A.	p. 497
1	capot tătărăsc	Ct.	Carol I	Marioara H.M.	p. 497
1	mintan	Tc.	Sarinasuf	Mambet Emin Vali	p. 497
1	cost. turcesc	Ct.	Enisala	MamutMustafa	p. 497
1	halat	Ct.	Regep Cui	Hagi Osman	p. 496
2	jachete	Tc.	Măcin	Hogea Hasan Hapur	p. 496
1	per. mânuşi	Ct.	Dobromir	Hoge Bistin Amet	p. 496
1	chesea	Ct.	Caratai	Hagi Geafor A.	p. 496
1	chesea	Ct.	Caratai	Hagi Ablamit I.	p. 496
1	chesea	Ct.	Omurcea	Hamit A.A.	p. 496
1	călimară	Tc .	Isaccea	Hurşit Osman	p. 496
1	chesea	Ct.	Omurcea	Izet Abd T.	p. 496
1	palton	Ct.	Medgidia	Ibrahim O.	p. 496
1	şalvari	Tc.	Balabancea	Memet Lebile	p. 497
1	capot. tătărăsc	Ct.	Tuzla	Magid Agi Benbriat	p. 497
1	capot	Ct.	Gimgu	Memet Suliman	p. 497
1	jachet	Ct.	Gimgu	Memet Suliman	p. 497
1	cost. Turcesc	Ct.	Serai	Memet Ibrahim	p. 497
1	roche	Ct.	Serai	Memet Mustafa Hafur	p. 497
1	centură	Ct.	Serai	Memet Mustafa Hafur	p. 497
1	cevrea	Ct.	Serai	Memet Mustafa Hafur	p. 497
1	prosop	Ct.	Serai	Memet Mustafa Hafur	p. 497
1	ilic	Tc .	Babadag	Memet Abdurain	p. 497
1	Costum cadână	Ct.	Regep Cui	Memet Arsan	p. 497
4	buc. Broderie	Ct.	Tuzla	Mensedt Ali Otiu	p. 497
3	buc. Broderie	Ct.	Tuzla	Muslafin Abduraim	p.498
1	per.ciorapi	Ct.	Mangalia	Mustafa Amet Zehra	p.498
1	saltea	Ct.	Regep Cui	Osman Memet	p.498
1	per.jartiere	Ct.	Medgidia	Osman Fair	p.498
1	ob.de aramă	Ct.	Regep Cui	Osman Mamut	p.498
1	jachetă	Tc .	Babadag	Omer Iuseim Şeibile	p.498
1	şalvari	Tc .	Babadag	Omer Iuseim Şeibile	p.498
1	pungă	Ct.	Medgidia	Omer Abdul Malec	p.498
1	ciucure	Ct.	Medgidia	Omer Abdul Malec	p.498

https://biblioteca-digitala.ro

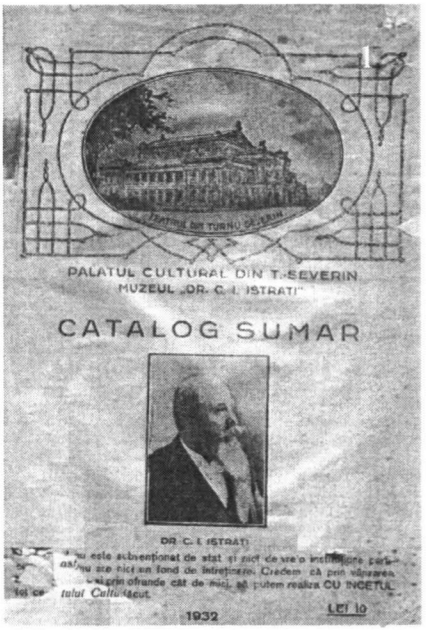
1	pungă	Ct.	Medgidia	Omer Curt Acai	p.498
3	buc. Brod	Ct.	Medgidia	Omer Iahia	p.498
1	haină tcurcească	Tc.	Isaccea	Osman Omer Nucadir	p.498
1	per.ciorapi	Tc .	Babadag	Osman Amet	p.498
7	1 tacâm	Ct.	Cărabacă	Resid Hagi S.	p.499
1	1 tacâm	Ct.	Enisala	Saip Memet	p.499
3	paltoane	Ct.	Cărabacă	Seit Mola Memet	p.499
1	scurteică	Ct.	Cărabacă	Seit Mola Memet	p.499
1	scurteică	Ct.	Musurat	Seit Ali Memet	p.499
3	buc. Broderie	Ct.	Tuzla	Seitan Regep	p.500
1	chisea	Ct.	Medgidia	Seia Amet Abdul	p.500
1	chisea	Ct.	Medgidia	Seia Amet Boctaşi	p.500
1	Chisea de catifea	Ct.	Enisala	Telesinzi S.	p.500
3	peşchire	Ct.	Caramurat	Abas Sali H. Asan	p. 502
2	cevrele	Ct.	Techirghiol	Abseleanu Ali	p. 502
4	peşchire	Ct.	Tuzla	Abdula Ali	p. 502
1	cevrea	Ct.	Medgidia	Abdula Veli H. M	p. 502
2	cevrele	Ct.	Hasancea	Abdula V.	p. 502
1	cevrea	Ct.	Hasancea	Abdula G.	p. 502
2	cevrele	Ct.	Azaplar	Abduraman Pazal Agi	p. 502
2	cevrele	Ct.	Omurcea	Abdula O.	p. 502
1	batistă	Ct.	Taşpunar	Abdula Ali Chenzi	p. 502
1	batistă	Ct.	Enisala	Abduraman A.	p. 502
1	batistă	Ct.	Medgidia	Abdula Cutarcai	p. 502
1	batistă	Ct.	Medgidia	Abdula Omer	p. 502
2	batiste	Ct.	Cobadin	Abdisi Ibrahim A.	p. 502
4	marame	Ct.	Hasancea	Abdurahim S.	p. 502
1	maramă	Ct.	Medgidia	Abfula Curt D.	p. 502
1	maramă	Ct.	Medgidia	Abduraman R.	p. 502
1	maramă	Ct.	Medgidia	Abduraman Hogea	p. 502
2	marame	Ct.	Techirghiol	Abdula Veli E.V.	p. 502
5	marame	Ct.	Sarighiol	Abdula Kerim Batav	p. 502
2	marame	Ct.	Hasancea	Abdulah G.	p. 502
2	marame	Ct.	Caratai	Abdurazac Gh.	p. 502
2	cevrele	Ct.	Caratai	Abdurazac Gh.	p. 502
1	prosop	Ct.	Sarighiol	Abdulah G.	p. 502
1	prosop	Ct.	Azaplar	Abduraim H.B.	p. 502
1	şervet	Ct.	Sarighiol	Abdulah Memet	p. 502
2	peşchire	Ct.	Techirghiol	Abdulah Geani	p. 502
2	peşchire	Tc.	Măcin	Abdulah Murah	p. 502
4	peşchire	Ct.	Tuzla	Abdulah Veli	p. 502
2	neicuri	Tc.	Sarinasuf	Abduraman Ali Aişe	p. 502

https://biblioteca-digitala.ro

2	marame	Ct.	Murfatlar	Abil Septar	p. 502
2	peşchire	Ct.	Musurat	Ablachim Arif	p. 502
1	mintan	Ct.	Medgidia	Ablai R.	p. 502
1	batistă	Ct.	Sarighiol	Ablachm S.	p. 502
2	marame	Ct.	Musurat	Ablachin C. Aptisa	p. 502
1	batistă	Ct.	Taşpunar	Bactoşa Osman	p.504
3	marame	Ct.	Musurat	Bagas Omar	p.504
9	cusături	Ct.	Hasancea	Bagas N.	p.504
1	batistă	Ct.	Bairamdede	Bagosi O.	p.504
1	îmb.hoge	Tc.	Caraorman	Baiburi Ali	p.504
2	peşchire	Tc.	Murghiol	Baicai Anim	p.504
2	peşchire	Ct.	Techirghiol	Cadâr Abdul Hogea	p.506
5	marame	Ct.	Omurcea	Cadâr Ali S.	p.506
1	batistă	Tc.	Măcin	Cadâr Emân	p.506
2	cămăşi	Ct.	Hârşova	Cagali Amet	p.506
1	şalvari	Ct.	Hârşova	Cagali Amet	p.506
1	Batistă cu fir	Tc.	Măcin	Caici Mamut Uacub	p.506
1	maramă	Ct.	Medgidia	Hafuz Refat	p.512
1	brâu	Ct.	Azaplar	Hagi Sejtar H. Balat	p.512
2	peşchire	Ct.	Techirghiol	Hagi Memet I.	p.512
1	peşchir	Tc.	Sarinasuf	Hagi Beires Casuapei	p.512
2	marame	Tc.	Tulcea	Fagi Ghenghi Mahmuduciu	p.512
2	Marame tătărăşti	Ct.	Caratai	Hagi Abtamit I.	p. 512
4	marame	Ct.	Caratai	Hagi Ghiafar A.R.	p. 512
1	maramă	Ct.	Omurcea	Hamit A.A.	p. 512
1	cevrea	Ct.	Omurcea	Hamit A.A.	p. 512
3	peşchire	Ct.	Techirghiol	Habil Resten	p. 512
1	maramă	Tc.	Babadag	Haşan Cadâr Ariş	p. 512
1	batistă	Ct.	Enisala	Hebreim Hoge S.	p. 512
1	peşchir	Ct.	Dobromir	Hoge Buştin Anet	p. 512
1	peşchir	Ct.	Ghinveg	Hoge Efenfi Iemer	p. 512
2	peşchire	Tc.	Isaccea	Hogea Amet Fotina	p. 512
4	peşchire	Ct.	Caramurat	Hogea Z.A.	p. 512
1	maramă	Ct.	Caratai	Hogea M.Hagi	p. 512
1	maramă	Ct.	Medgidia	Hogea I.	p. 512
1	peşchir	Tc .	Tulcea	Hogea S.	p. 512
2	batiste	Ct.	Azaplar	Hogea Velişa Vuap	p. 512
3	batiste	Ct.	Cavagel	Hogea Asan Abdul	p. 512
1	batistă	Ct.	Azaplar	Hogea Velişa Vuap	p. 512
1	batistă	Ct.	Enisala	Hogea A.A.	p. 512
1	maramă	Ct.	Siriu	Hogea Seit Isleam	p. 512
1	peşchir	Ct.	Musurat	Nusurla Gafar	p.517

https://biblioteca-digitala.ro

1	peşchir	Ct.	Musurat	Nazar Devletcea	p.517
2	peşchire	Ct.	Techirghiol	Nazif Amet	p.517
2	marame	Ct.	Techirghiol	Vani Ismail	p. 517
1	jachetă	Ct.	Regep Cui	Memet Osman	p. 528
251	total	obiecte			
2	prod.agr				
42	lucru manual				

1. Catalog sumar al Muzeului Istrati
a. Detaliu grupa de Etnografie
b. Detaliu grupa de Etnografie

a

GRUPA IV-A ETNOGRAFIE

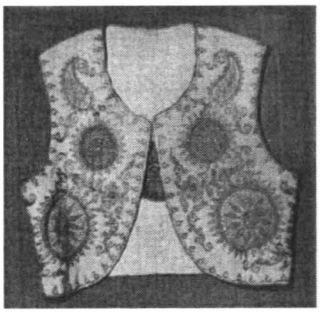
Vitrina No. 1

Conţine podoabe, ornamente, obiecte vechi, multe orientale, din bronz, argint, aur, sidef, pietre scumpe, camee. De remarcat colecţie de paftale din rândul de jos. In mijlocul lor se află un loc pentru buchetul de mireasă, lucrare din secolul al XIX-lea de aur fin şi sidef.

b

Pe laturile din afară ale aceleiaşi vitrine:

No. 59 Anexa a. Un obiect de cult, pe globul de sus cu inscripţii. Pare a fi Mahomedan.

a

2. Costum cadână
a-ilic: b-rochie

b

https://biblioteca-digitala.ro

MUZEUL REGIUNII PORȚILOR DE FIER ÎN CAPITALA CULTURALĂ EUROPEANĂ SIBIU 2007. EXPOZIȚIA *SFÂRȘITUL EPOCII BRONZULUI ÎN SUD-VESTUL ROMÂNIEI CULTURA GÂRLA MARE*

Gabriel Crăciunescu

Pentru anul 2007 Sibiul a fost desemnat drept capitală culturală europeană. Pe tot parcursul acestui an, Muzeul Brukenthal a găzduit expoziții organizate de muzeele din țară. În perioada 7-30 iunie 2007, Muzeul Regiunii Porților de Fier în colaborare cu Muzeul Regional al Olteniei, au organizat la Sibiu expoziția ***„Sfârșitul epocii bronzului în sud-vestul României. Cultura Gârla Mare"*** care a fost vizitată de un număr de 2488 persoane.

Organizatorii expoziției au dorit să prezinte publicului din zona de centru a României aspecte ale dezvoltării societății omenești în epoca bronzului de pe malurile Dunării. O mare parte a pieselor care fac parte din expoziție sunt rarități sau chiar unicate pentru această cultură, care ocupă malurile Dunării pe un segment situat între vărsarea Savei în Dunăre și până la gurile Oltului. Prin textele prezentate, catalogul expoziției și pliante, autorii expoziției, Gabriel Crăciunescu și Florin Ridiche, au oferit informații despre această cultură care s-a dezvoltat între anii 1600-1150 a. Chr. Cunoscută în special prin necropolele sale care cuprindeau zeci și sute de morminte, această cultură începe să fie mai bine cunoscută din ultimul sfert al sec. XX, când sunt descoperite și cercetate locuințe ale acestei populații. Cu acest prilej au putut fi cunoscute cu certitudine ocupațiile acestei populații precum: agricultura, creșterea animalelor, vânătoarea, pescuitul, țesutul, torsul, etc.

Principalul element de cultură materială care ne-a rămas de la această populație, este ceramica. Repertoriul formelor ceramice este destul de mare iar vasele sunt, în marea lor majoritate, decorate foarte frumos. Se poate spune că această cultură este, în acest sens, cea mai spectaculoasă din această perioadă, atât din România cât și din această parte a Europei. Un loc aparte în cadrul acestei culturi este reprezentat de plastica antropomorfă și zoomorfă. Sunt redate în special personaje feminine, dar am oferit publicului vizitator și o piesă inedită și singulară în aria întregii culturi. Este vorba de o statuetă reprezentând un taur, semn al virilității pentru populațiile vechi. Reprezentările zoomorfe sunt întâlnite și când este vorba de forma unor vase, sau de apucători sau torți care au forma unor bovide sau păsări de apă. Un alt obiect, o jucărie care are forma unei farfurii zburătoare, provine dintr-o locuință de la Ostrovul Mare și este unică în întreg arealul acestei culturi. În cadrul acestei culturi există și piese care își găsesc mai greu o explicație de noi, cei de astăzi. Astfel, există o categorie de piese numite convențional „Brotlaibidele" a căror utilitate a fost explicată în moduri diferite de-a lungul unui interval mare de ani. Noi am considerat că acestea ar putea fi un fel de „scrisori", adică semne mnemotice prin care se putea transmite la distanță o serie de informații.

Pe baza studiilor întreprinse pentru necropola de la Cârna, cunoaștem câteva date despre populația care a creat această cultură. Acești indivizi aveau înălțimea în jur de 1,50 m și aveau o medie de viață de 50 de ani. Mortalitatea infantilă era destul de ridicată, dar erau cazuri în care se atingeau și vârsta de 70 de ani. Morții erau incinerați iar cenușa era depusă în vase mari numite de noi urne. Fiecare mormânt mai conținea un număr destul de mare de alte vase, recordul fiind de 14 vase descoperite într-un mormânt de la Gruia, jud. Mehedinți. Mormintele aveau, probabil, semne distinctive la suprafață dar atunci când necropola

https://biblioteca-digitala.ro

funcționează multă vreme, acestea dispar iar arheologii întâlnesc cazuri de morminte care sunt deranjate de altele din aceeaşi perioadă.

După demontarea expoziției de la Sibiu, aceasta a fost solicitată de câteva muzee din țară. Organizatorii au itinerat această expoziție la Alba Iulia (2-28 iulie), Deva (31 iulie-31 august), Timişoara (4-16 septembrie), Arad (20 septembrie-14 octombrie), Reşița (16-31 octombrie) şi Drobeta Turnu Severin (3-30 noiembrie). În 2008 această expoziție urmează să fie găzduită de Muzeul Olteniei din Craiova şi de alte muzee din Oltenia.

https://biblioteca-digitala.ro

MARIA BĂLĂCEANU

AYAKO YAMADA De aproape doi ani în comunitatea plastică severineană a apărut un nou limbaj. Exotic, ca şi artista care vine din Extremul Orient, din Japonia. Un exotism măsurabil în valori ale unei civilizaţii pe cât de străveche pe atât de puţin şi târziu cunoscută de europeni. Aşa încât, vorbind despre creaţia artistei Ayako Yamada, trebuie să te raportezi la această lume. O lume a contrastelor în care tradiţia înseamnă şi conservarea vechilor culturii care au ca suport filozofia şintoistă, dar şi capacitatea de a transforma elementele de cultură străină în trăsături caracteristice proprii. O lume capabilă să se claustreze în propria stare insulară timp de aproape două secole şi jumătate (1603-1868), dar, în momentul descătuşării, însuşirea noului să se facă într-un ritm şi cu o intensitate fără egal în întreaga istorie umană.

Rezumând şi reducând proporţia, o lume în care înţelesurile lucrurilor, fenomenelor, trăirilor se pot descifra din denumiri. Numele Ayako s-ar traduce, pentru occidentali, *Copilul plin de culori*, o metaforă clarvăzătoare, care i-a predestinat drumul culorilor. Cum s-a dovedit ştiinţific, încă de la sfârşitul sec. al XVII-lea, că acestea sunt cuprinse în lumina soarelui, am putea amplifica conţinutul metaforei prin *Copilul luminii Soarelui răsare*. De aceea, Ayako, micuţa japoneză, în lucrările sale create în România, a adus cu sine, ca şi în suflet, întreaga atmosferă inundată de soare (simbol naţional) a acestui capăt de lume, frumuseţea luminoasă a limbajului său plastic.

Simple, nesofisticate ca elemente figurative, fiecare dintre lucrările sale justifică o viziune specifică asupra rolului artei plastice în viaţa oamenilor, aceea de a crea stări de spirit benefice, încărcate cu zâmbet de lumină. Ca artist sesizează repede lumina românească, o adoptă şi o transpune chiar dacă diferit de cea natală. În peisajul său poţi găsi, plutind prin transparenţa aerului, semne ale existenţei vieţii terestre româneşti, dar transpuse în viziuni proprii. Discrete, filiforme semne colorate la fel de discret, în game pastelate.

Ayako pictează stările de spirit din experienţa sa românească. Un peisaj topit sub lumina soarelui nu mai are nevoie de oi pentru a semăna a dealul transhumanţei noastre, bun psiholog intuind, într-un timp atât de scurt, drama noastră mioritică. În acelaşi timp, artista japoneză, iubitoare şi cunoscătoare de muzică bună nu poate vedea un peisaj fără sunetele unei muzici anume. Iar starea de spirit muzicală nu este sugerată doar prin titlu, ci chiar prin compoziţia şi cromatica lucrării. Tot în acelaşi mod în care surprinde starea de ploaie, nu ploaia însăşi, sugerată onomatopeic *Pic-pic*. Cu simţul diferenţei de cultură, dar şi cu cel al finei ironii pictează obiceiul şi năravul românesc al petrecerii timpului liber în *Mici şi bere la iarbă verde*. O pânză aproape incoloră, inodoră, opusă atmosferei dintr-un aşa subiect, tocmai pentru a sublinia micimea câştigului, efemeritatea, chiar ridicolul obişnuinţei. Într-o căutare romantică sau poate una iniţiatică, Ayako vede într-un anume fel *Căutarea stelei căzătoare*. Nu ca pe un peisaj nocturn, cu mistere lascive, ci ca pe o dispută întretăiată între lumină şi întuneric. Cele două elemente sunt nu numai distincte ca entităţi, ci şi separate. Întunericul este compact, dar nu greu ca stare de spirit pentru că este cer, materie fără greutate proprie. Această imponderabilitate este susţinută cromatic de registrele luminoase, o lumină pufoasă, imponderabilă şi ea.

Grafica sa o descoperă din nou în latura de fin observator al lumii din jur, cu oameni, obiceiuri, caractere, rafinată, dar acidă ironie cel mai adesea îndreptată asupra caracterului uman. *A vorbi singură, Cuvinte pentru un cuvânt, Unul râde, altul se închină* sunt doar câteva dintre titlurile desenelor sale. Aerate, silfidice semne care spun mai mult şi mai clar decât un noian de înnodări stilistice, întâlnite adesea în grafica de pe la noi.

De altfel şi în pictură Ayako surprinde prin modalităţile simple, dar eficiente, de a crea spaţiul necesar fiecărei compoziţii în parte. Pentru neiniţiaţi pot părea imprimeuri textile. În adevăr este o tehnică al cărei rafinament vine dintr-o moştenire artistică specifică doar acelei zone geografice. De aceea transparenţa sa nu are străluciri de gheaţă precum la europeni, ci lunecări blânde care inundă suprafeţele. Iar elementele descriptive sunt doar

https://biblioteca-digitala.ro

sugestii într-un elegant demers figurativ care impune tocmai prin simplitate, prin discreție. Discretă ea însăşi, ca om, Ayako luminează şi bucură cu arta sa simezele Muzeului de Artă severinean într-un eveniment artistic, chiar unul cultural complex.

LIDIA GEAMĂNU Muzeul de Artă găzduieşte expoziția personală a plasticienei Lidia Geamănu. Într-o îngemănare de destin, aceasta este, de un timp, muzeograf. N-a încetat însă nicicând să fie pictor, deşi exercițiul creației l-a mai părăsit temporar.

Lucrările expuse acum pe simeze sunt creații ale ultimilor ani - peisaje, naturi moarte, cu flori mai ales, portrete şi compoziții. Diversitatea genurilor abordate ne vorbeşte de un plastician cu multiple potențe.

Ca peisagist simte natura atât prin elementele sale senzoriale, cât şi vizuale. Muntele prin grandoare şi mai puțin prin masivitate, apa Dunării prin fluiditatea tactilă şi nu prin tulburătoarea-i nelinişte. Îi este la fel de familiar peisajul de la Mraconia ca şi cel citadin. Într-o viziune complexă, cadrul este când de largă perspectivă, când de mare intimitate, cea a primului plan, adoptând fiecare dintre modalități în funcție de subiectul propus, într-o selecție riguroasă. Pentru că nu-i este indiferent omul, plasează destul de des personaje în peisaj, lăsându-i totuşi naturii rolul principal. Cum nu-i lipseşte nici simțul observației, fixează bine culoarea locală, tablourile sale putând fi văzute ca imagini document. La fel şi interioarele. De regulă acestea sunt considerate diferit. Unii le văd ca nişte naturi moarte, pentru alții sunt concepute ca şi compoziții. Pentru Lidia Geamănu interiorul este un peisaj în interior, ceea ce contează fiind atmosfera, spațiul. E adevărat, sunt lucrări accidentale. Dar dacă ar aborda mai mult acest gen, ni s-ar defini mai bine viziunea sa.

Natura moartă este un joc pentru paleta sa. Florile sunt tratate cu duioşie şi de aceea sunt totdeauna din gama celor sentimentale. Calde, gingaşe, mereu surâzătoare. Poate o privire mai profundă asupra acestui gen i-ar releva posibilități diverse de a valorifica florile şi altfel decât ca decorative.

Cel mai bine o defineşte însă portretul. Dificil, în general, prin problematica complexă pe care o ridică, portretul îi este Lidiei Geamănu la îndemână. Creează fiziologii cu uşurătate. Ştie cum să privească personajul astfel încât să-i surprindă trăsăturile cele mai evidente. Când face parte din lumea sa, sondarea caracterului este mai complexă şi atunci portretul capătă şi profunzimi psihologice (Portretul tatălui, Portretul nepotului). Aplecarea mai cu stăruință asupra acestor aspecte ar însemna un bun câştig pentru portretista Ligia Geamănu, şi pentru portretistică în general. Ar fi necesară o mai susținută problematizare a personajelor, căutarea posturilor celor mai solicitante pentru a le determina evidențierea valorilor morale cele mai potente pe care fiecare le deține. Ştim că poate atinge aceste performanțe dacă va trece de stadiul contemplației. Pentru fizionomişti este suficient, pentru un portret psihologic căutările sunt mult mai adânci. Acumulările teoretice ca muzeograf îi sunt bune surse. Pot fi sipetele pline de comori, gata de valorificat.

Debutând cu aproape 10 ani în urmă, tânăra artistă şi-a format deja o rutină în a se folosi de mai toate tehnicile artelor vizuale. Trece uşor de la desen în creion sau peniță, la cărbune şi pastel pentru a ajunge la uleiuri. Cu un dezvoltat simț al culorilor se răsfață în toată paleta existentă sau posibil de obținut. Dar se poate lesne observa că îi sunt mai la îndemână culorile calde, mângâietoare. Şi când atinge tonalități mai dramatice ale roşului (chiar cel de granat) îl învăluie în moliciuni catifelate. Însă, atunci când apelează la culorile înalte, reci, le surdinizează până le curăță de culoare, ajungând la alb. Este o formă de a se mărturisi ca fire.

MARIN SORESCU, PICTOR În ansamblul ei, opera lui Marin Sorescu este multidirecțională. După literatură, unde excelează în mai multe genuri, artele plastice sunt a doua dimensiune artistică în care şi-a manifestat valențele. Se ştie că şi-a ilustrat destule volume cu grafica sa. Se ştie, de asemenea, că a expus târziu. Prima expoziție (şi singura în timpul vieții) s-a deschis la Muzeul de Artă din Braşov în 1986. Colecția sa de uleiuri şi desene, destul de numeroase, a impus de la sine nevoia de a le face publice, în posteritate. Legatarii testamentari, familia şi Fundația Marin Sorescu, au făcut un gest de dărnicie către iubitorii de arte, deopotrivă celor îndrăgostiți de Poezie ca şi de Pictură. Aşa se face că, din februarie 2007, când s-a deschis la Muzeul de Artă din Craiova, Marin Sorescu, Pictorul, călătoreşte prin Oltenia natală. Al doilea popas este cel de la Turnu Severin.

https://biblioteca-digitala.ro

Demersul său plastic are ca sursă acelaşi izvor care i-a adăpat poezia. Nici nu putea fi altfel, căci pictura nu este decât o nouă formă de exteriorizare a clocotului de energie dăruită prin destin. O energie care, metamorfozată prin linie şi culoare, vorbeşte, într-un limbaj propriu, fără constrângeri, despre lumea din jurul său, văzută şi nevăzută de alţii. Dar, mai ales, vorbeşte despre lumea din interiorul său. Nevoia de a se exprima plastic era nativă, deprinderea de a şi-o manifesta pe pânză şi-a format-o în atelierele pictorilor prieteni, imboldul de a persevera l-a strâns în multele muzee şi galerii vizitate în lume, dar formula plastică este una originală, pentru care plăteşte vamă doar propriului său crez.

Autoportrete şi portrete feminine, destul de numeroase şi realizate în diferite epoci, în diferite timbre, se întâlnesc într-un numitor comun – libertatea de expresie. Cuprinzătoare în mesaje, motivată cromatic, portretistica sa atinge şi valenţe plastice care nu pot fi trecute cu vederea, chiar dacă uneori poţi sesiza elemente vizionare cunoscute la alţii. Aceste preluări sunt, mai de grabă, trebuinţe de a valoriza într-un anume fel o stare, o trăire, tot în acelaşi mod cum folosea cuvântul iubire asemenea celorlalţi, dar într-o frazare diferită, proprie numai lui.

La fel de personală este compoziţia sa. Personaje sau doar obiecte mişcătoare în spaţiul terestru sau cosmic, spun poveşti în care maliţia însoţeşte mici, personale sau universale istorii. Discursul este coerent, lucid şi liber de canoane. Desenul, aparent naiv, dar în care se păstrează proporţiile, dă farmec şi originalitate micilor sale scene de gen sau imaginare.

Peisajul este şi el epurat de orice convenţional. Nimic pitoresc, decorativ nu împovărează cadrul. Poate doar încărcătura cromatică, mereu grea, sătioasă de brunuri, descătuşată adesea de un verde voluptuos care atrage după sine, într-o armonică paletă, culori alerte, astfel dinamizând spontan cel mai static spaţiu.

Cele mai numeroase sunt însă compoziţiile cu animale. În bestiarul său întră animale şi păsări de curte, comune – câine, cal, boi, pisici, cocoşi, curcani sau rasate - păuni. Sunt animale a căror simbolistică, magică sau religioasă, le sporeşte interesul şi importanţa. Nu lipsesc nici fiarele sălbatice, lupul şi şarpele, vietăţi predestinate în viaţa oamenilor şi foarte frecvente în creaţia lui artistică. În acelaşi timp, alege păsările damnate, cum este corbul, în compoziţii de o gravă expresivitate. Cu ajutorul lor artistul punctează vorbe cu adânci înţelesuri existenţiale sau presară, maliţios, satire la adresa oamenilor, năravurilor lor, ca un bun observator al vremurilor în care şi-a trăit zilele terestre. Nu s-a sfiit să satirizeze chiar societatea socialistă multilateral dezvoltată, grandomania conducătorilor, absurditatea posturilor în care se puneau uneori (*Târg de oale. Vizita de lucru).*

Într-o bogată tematică, folosind un limbaj, bogat şi el, dar şi de o individualitate cuceritoare, creaţia plastică a scriitorului Marin Sorescu poate fi privită, fără circumspecţie, ca integrabilă plasticii secolului XX. Un secol traversat de atâtea direcţii vizionare, cele mai multe divergente între ele, dar pe care fenomenul plastic românesc le-a cuprins într-o îmbrăţişare generoasă, echilibrând, până la urmă, câmpurile emoţionale şi intelectuale. În acest mănunchi multivalent poate intra şi creaţia plastică soresciana.

ELLA STONE În acest septembrie (2006), Muzeul de Artă din Drobeta Turnu Severin, a organizat expoziţia personală a artistei Ella Stone. Cea care îşi semnează pânzele cu acest nume este cunoscută în Statele Unite ale Americii, unde trăieşte de peste 15 ani. În oraşul nostru nu a mai expus din 1976, de aceea i-am intitulat expoziţia *Ella Stone după 30 de ani la Turnu Severin.* Portofoliul cu care s-a înscris în programul nostru expoziţional, o recomanda ca pe o portretistă înzestrată, abordând cu dezinvoltură mai cu seamă portretul compoziţional care îi permite să desfăşoare o gamă largă de elemente de expresie pentru a pune în lumină nu numai personajul ci şi conjunctura în care este surprins. Din motive obiective, nu a reuşit să transporte în România lucrări de mari dimensiuni aşa încât expoziţia sa cuprinde doar peisaje şi flori. Nimic mai îmbucurător, căci astfel ne dezvăluie o latură ascunsă a sensibilităţii artistei. Temperament vulcanic, exploziv, Ella Stone îşi topeşte întreaga energie în firave petale de flori, dându-le astfel forţa de a transmite nu numai gingăşia intrinsecă a fiecăreia ci şi cea a sentimentelor pe care le cuprind. Flori sunt purtătoare de mesaje a stărilor de spirit permanente sau pasagere. Ele sunt *Florile Fridei, Corneliei, Doinei, pentru Pica* şi alte numeroase prietene cărora artista le trimite tot dorul său. Un dor, se pare, greu de purtat acolo, departe. Mai sunt şi *Mici bucurii* sau *Tristeţile mele,* scăldate în lumini strălucitoare

https://biblioteca-digitala.ro

sau umbrite de mii de lacrimi, căci Ella Stone trăieşte la fel de profund oricare sentiment. Tuşa fermă, cu multă culoare, în straturi suprapuse vorbeşte de la sine de această forţă. Un suflet sensibil, dar clocotitor care degajă multă energie.

La fel vibrează şi în faţa peisajelor. Selectându-le totdeauna nu după pitorescul facil, ci mai degrabă după drama pe care trebuie să o trăiască fiecare petic de pământ, din ţara ca şi din America îndepărtată, pentru a-şi justifica locul pe pământ. Coline (*Deal-vale, deal-vale, După ploaie)* în plină vară sunt la fel aici ca şi acolo, numai lumina este alta. Câmpul de levănţică (*Plimbarea de dimineaţă)* are acelaşi tragism violet în America ca şi în Franţa cea înmiresmată de esenţe rafinate de parfumuri. *Livezile* sale sunt mai mult pretexte pentru întinderi presărate cu flori, limitate de pâlcuri de pomi fructiferi, în bune puneri în pagină. Sunt toate amintiri şi dor. De ţară, de soare, de câmpuri.

Când abordează peisajul arhitectural alege, de asemenea, locuri încărcate de amintiri, dar care prin importanţă sunt parte din istorie. Maiestoase (*Sighişoara, Sibiu, Castelul Bran, Castelul Peleş),* chiar şi când sunt în ruină (*Turnul Cetăţii Severinului),* îi reconstituie pagini întregi din istorie poporului din care face parte, de aceea filonul subiectiv este prezent, ca *O semnătură a istoriei..* Sunt locuri pe care nu le mai aseamănă cu nimic de nicăieri. La fel şi *Podul de la Herculane, Strada cu amintiri (Turnu Severin), Întâlnirea (Turnu Severin).*

Apa, cu majore expresivităţi plastice, nu este prea des întâlnită în peisajul său. Vulcanul interior al Ellei Stone nu simte nevoia apei. Mici curgeri stropesc, din când în când, peisaje neutre. Dar *Dunărea la Cazane* umple toate canalele vitale ale fiinţei sale, sentimentul de împlinire dominând aici printr-o cromatică blândă.

În general însă, temperamentala Ella Stone presară cu dărnicie toate culorile posibile, Intensităţi viguroase sunt domolite pe alocuri de griuri şi alb colorat. Aşa vezi şi simţi seva pământului sau parfumul florilor. Aşa simţi tristeţea florilor dramatic veştejite, creşterea ierbii sau mustul colorat al macului, cules dimineaţa devreme (*Plimbarea de dimineaţă).*

Una dintre trăsăturile importante ale creaţiei Ellei Stone este dinamica. Ritmul alert este susţinut printr-o mişcare rapidă a pensule. Tuşa viguroasă, insistentă prin suprapunere şi repetare, sapă adânc în pastă, dând materialitate culorii. Căci Ella Stone clocoteşte de energie vitală, împărţind-o cu dărnicie celor din jur printr-o creaţie plurivalentă, la fel de sincer precum împarte râsul sonor, ca o cascadă de râu de munte. Expoziţia aceasta de la Muzeul de Artă din Drobeta Turnu Severin este un dar al artiste către severineni, mulţi prieteni din copilărie şi tinereţe. Un dar primit cu reverenţă şi preţuire.

VICTOR GINGIU Expoziţia a fost organizată de Muzeul de Artă din Drobeta Turnu Severin în ianuarie- februarie 2006 şi la Muzeul de Artă din Braşov în iunie 2006.

Creaţia lui Victor Gingiu se poate citi prin descifrări de coduri, în forme arhetipale. Este o artă care nu descrie, ci reface. Reface lumi trecute, visează lumi viitoare. Unele dintre viziunile sale cosmogonice sunt vechi de când timpul. Nu au început şi sfârşit. Nu au spaţiu delimitat de îngrădiri convenţionale, nici timp desemnat pentru existenţă. Nici ierarhizări nu sunt necesare. Simbolurile (triunghi, pătrat, cerc) au o ardere care nu se va stinge niciodată, fiind mereu egale cu sine. Ele sunt străine efectului deformărilor relativităţii, cum sunt neatinse de păcat. Dar nu reprezintă o zonă statică deoarece mereu este variabilă starea de spirit a artistului. Sensibilităţile schimbătoare duc la consemnări variabile a acestor matrice eterne. Aşa încât, în compoziţiile lui Victor Gingiu se simte deseori un dinamism interior care fructifică mai totdeauna, pentru amplificarea înţelesurilor artistul statornicind ideea polivalenţei mecanismelor simbolice prin asocieri nelimitate între ele. Ceea ce întreţine vitalitatea artei sale este gândirea proiecţională. Serializarea este o necesitate a demersului artistic şi nu o limitare voită a tematicii. Este determinată de o forţă interioară concentrată asupra unei unice idei care explodează în lanţ, antrenând în mişcare diferenţieri de structură.

Iconografia sa din ultimul timp s-a îmbogăţit. Simbolurile au părăsit forma riguros geometrică. Metafora, pe care o stăpâneşte bine, relativizează înţelesurile. Spaţiul nu mai este imuabil, timpul capătă rost, chiar dacă îşi păstrează o mare doză de generalizare. Viziunea coboară şi ea din abstractizarea absolută spre uman, dar rămâne, totuşi, într-un registru suprareal. Bun tehnician, se foloseşte cu mare abilitate de linie şi culoare, instrumente mijlocitoare ale unei expresii autentice. Cunoscând diverse tehnici, se foloseşte

https://biblioteca-digitala.ro

şi de efectele colajului, dând astfel tridimensionalitate unora dintre elementele compoziţionale.

Pasiunea sa pentru arta este o mărturisire sinceră, imposibil de contrafăcut sau de ascuns, concentrată în gravitatea unor simboluri cu ajutorul cărora face incursiuni în istoria omenirii. Subiectele sunt alese cu grijă, au un tâlc, o taină pentru descifrarea cărora trebuie să ajungi la esenţa gândirii artistului. El lasă deschise porţile acestei gândiri, ne ajută chiar să întrezărim unele dintre elementele cheie iar efortul nostru de a-i atinge înţelesul este răsplătit de revelaţia unor luciditâţi pe care nu le găsim la tot pasul. *Izvorul lacrimilor* te poarta într-o autobiografie tranşanta, sincera. Este drumul parcurs de artist spre *izvorul cunoaşterii.* Aceasta capătă uneori conotaţii spirituale căci *Luminatorul,* coborât din timpuri străvechi, poate arata şi astăzi calea străluminării proprii. In *Întoarcerea fiului risipitor*, lucrare care face parte din ciclul *interioarelor* sale, recunoaştem elementele pildei biblice, însă compoziţia capătă accente ascuţit satirice prin modul în care ilustrează morala. Asemenea şi pentru subiectele alese din realitatea înconjurătoare *Marele refuz, Portretul doamnei Danciu* sau *Sub luminile reflectoarelor* şi destule altele.

Numeroasele lucrări de grafică ni-l reamintesc pe graficianul şi miniaturistul din expunerile anterioare. Temele sunt însă diferit tratate. Lumi aparent fantastice îţi pun numeroase întrebări care te invadează de pretutindeni, aducându-te într-o nedumerire permanenta. Răspunsurile vin în compoziţii care cuprind istoria întreaga a omenirii, privita prin prisma istoriei artei universale, cu toate experienţele, cu marile culmi, chiar cu eşecurile sale. Nici aici lumea înconjurătoare nu este neglijată. Ciclul *interiorului,* privit nu atât ca spaţiu de locuit cât ca un element de intimitate spirituală, este ilustrat cu nenumărate subiecte cotidiene. Componenta subliniat critică asupra societăţii contemporane este susţinută de elemente grafice şi cromatice sugestive, dovedindu-ne că pictorul Victor Gingiu are acum drumul deschis spre realizări notabile. Seriozitatea cu care deja şi-l urmează confirmă previziunile anterioare.

Trebuie subliniat un amănunt esenţial pentru înţelegerea clară a demersului său plastic. Suprarealismul său nu este unul de sorginte genetică. El descompune şi compune mintal lumi ciudate fără a le trăi ca stare de spirit. Gândirea sa raţionează la rece toate staţiile şi elementele de compoziţie prin care poate să-ţi exprime mai bine mesajul dorit. De altfel şi-a intitulat expoziţia *40 de ipostaze ale unei realităţi imaginare,* subtil selectate şi decantate pentru a convinge că imaginarul creează doar figurile de stil prin care poate să transmită ideile.

ŞCOALA DE PICTURĂ NAIVĂ DIN UZDIN. Când se vorbeşte despre pictura de la Uzdin se folosesc, foarte des, două sintagme: *şcoală* şi *miracol.* Ceea ce se petrece acolo în domeniul artei poate fii numit *şcoală,* ca fenomen plastic, cu o durată de timp îndelungat (anul acesta se împlinesc deja 45 de ani de activitate) şi care antrenează un mai mare număr de oameni. Dar *miracol,* nu. Este în puterea oamenilor să nască suprastructuri care să le satisfacă nevoile. Cele mai arzătoare sunt nevoile artistice. De aceea cele mai alese sunt satisfacţiile din acest registru pasional, totdeauna formele de manifestare a acestora fiind în concordanţă cu potenţele umane din colectivităţi. Ori la Uzdin, în colectivitatea de români, nevoile artistice se împleteau cu dorul de românism, de ţară. Vorbirea păstra limba maternă, cântecul şi jocul popular păstrau melosul tradiţional. Dar după al doilea război pe ambele maluri ale Dunării de jos, era pericolul dispariţie portului popular ţărănesc, în care erau cuprinse atâtea simboluri ancestrale, moştenite ca documente *scrise* ce trebuiau duse mai departe. Atunci s-a născut forma artistică prin care să se poată păstra – pictura. Cum în cadrul colectivităţii nu erau şi artişti *şcoliţi*, cei care şi-au asumat menirea sacră au fost ţăranii. Sensibil genetic, sensibilizaţi o dată în plus de condiţia lor de minoritari la nivel naţional, români din Uzdin, mai întâi femeile, au purces cu râvnă să-şi împlinească sorocul. Să picteze viaţa satului aşa cum este ea, cu toate treburile zilnice, dar şi cu toate sărbătorile tradiţionale, legare de viaţa lor terestră şi cea spirituală. În toate scenele două *personaje* au rolul principal – costumul popular şi biserica satului. Aşa încât nimic nu este miraculos, totul este firesc, natural. Nici chiar talentul artistic al pictoriţelor nu poate fi privit decât ca ceva normal, ştiut fiind că Marele Creator a dăruit, în toate timpurile, oameni cu har, căci suntem făcuţi după chipul şi asemănarea Lui, adică creatori. Poate este miraculos doar faptul că fenomenul încă dăinuie. Ar deveni nefirească încetarea sau deturnarea pe căi neprielnice.

https://biblioteca-digitala.ro

Pictura naivă de la Uzdin este un fenomen artistic important, în marea de manifestări vizuale din ultima jumătate de secol. *Dădica* Anuica Măran a fost cea care a deschis drumul. Greu, trudnic urcuş, dar care sigur trebuia suit. I s-a alăturat Maria Bălan, apoi din ce în ce mai multe – Mărioara Motorojescu, Sofia Doclean, Anuţa Dolamă. Dificultăţile erau doar de ordin tehnic. Materiale, culori, ustensile. Toate artistele duceau cu sine un clocot de sentimente ce aşteptau să fie aşternute pe pânză în imagini. Pentru astfel de trăiri transpunerea plastică nu putea să fie decât una firească, naturală, directă. Unei atari expresii i s-a zis *naivă,* ca o convenţie. Ea desemnează stări de spirit sincere, fără artificii, dar şi fără prejudecăţi. Pe cât este de simplă gândirea pe atât este de curată expresia. Desenul este ferm, fără modulaţii savante, dar convingător în exprimare. Stilizarea este echilibrată, caracteristicile riguros selectate, îndepărtând cu îndemânare detaliile nesemnificative. Culorile vii, vorbesc de la sine, povestind natural aspecte de viaţă normală. Compoziţiile sunt statice, ca o decupare a clipei din curgerea continuă a timpului, mişcarea fiind perceptibilă prin alte elemente – atitudini, dinamica spaţiului, decoraţiuni.

Începutul a fost acum 45 de ani, când prima expoziţie, care le-a semnalat prezenţa ca artiste şi genului lor de pictură, a fost deschisă în 1962 la Vârşeţ. Cele care au transformat pictura de la Uzdin în fenomen plastic sunt şi Flocica Cheţ, Maria Barbu, Ileana (Măran) Oalge, Sofia Ionaşcu, Florica Puia, Steluţa Ţăran, Ana Onciu, Sofia Bosica, precum şi Nicolae Coicheci, Viorel Bosica. Ion Rămianţu. Aceştia au dus din unul în altul, din casă în casă, dorinţa de a picta. Adam Doclean, dascălul de desen din sat, este cel care a dat un sens acestei dorinţe, schimbându-o în pricepere. Mai sunt şi alţi destui uzdineni *atinşi,* prin frumuseţea picturii, de dor românesc, împreună ducând faima ei pe toate meridianele globului.

Parte din ei figurează şi în expoziţia aflată acum pe simezele Muzeului de Artă din Drobeta Turnu Severin.

Ce este pictura naivă de la Uzdin de naşte atâta emoţie, atrăgând atenţia tuturor ? Prin ce este ea diferită de celelalte forme plastice? Am prilejul să răspund folosindu-mă de unele dintre cele mai alese lucrări – cele lucrate de *măiestrele* de la Uzdin.

Oricât ai avea ochiul profesionalizat cu imaginea plastică cultă, de certă, excepţională valoare, nu poţi să nu tresari uimit în faţa picturii Floricăi Puia. Are un ascuţit simţ al sintezei, dusă până la simbol – biserica este o arcadă, viaţa un drum ţesut între glastre de flori, cocoşul are rost bine definit în torsul firului vieţii Sinteza este deci, prima caracteristică a artei sale. Pentru a nu cădea în asceza acutei stilizări, artista împodobeşte totul cu mărgele multicolore. Astfel, tehnica pointilistă aplicat la arta naivă este un alt atu. Pentru a încheia cortegiul de virtuţi în triumf, mai adăugăm cromatica – la culorile vii, toate răzătoare, Florica Puia pune griurile, rafinat obţinute pe paletă, ca orice mare maestru colorist, aşa încât tablourile sale adună între laturile ramei tot atâta încărcătură valorică precum pictura icoanelor veneto-cretane, specifice zonei.

Florica Cheţ aduce în zestrea imagistică a satului românesc obiceiurile şi ritualurile, bucuria sărbătorilor ca şi durerea despărţirilor de cei dragi. Deşi schematice, scenele sale sunt animate de răurii din costumul tradiţional românesc, mici şi rafinate filigranuri argintate. Îi sunt străine racursiul sau perspectiva, dar compoziţiile sale nu suferă. Armonia este etalonul măsurii iar culorile sobre sau vii, sunt în funcţie de sentimentele dominante.

Cronicari ale vieţii satului, cu toate cele fireşti între viaţă şi moarte, sunt şi Ileana Oalge, nepoata primei pictoriţe (Anuica Măran), Sofia Ionaşcu sau Stela Giura, Anuţa Onciu. Deşi surprind cam aceleaşi aspecte cotidiene sau ceremoniale, fiecare creează compoziţii individualizate de elemente distincte, printr-un limbaj stilistic diferenţiat, personal. Ileana Oalge mângâie atmosfera cu galbenul din răuri, cel al caselor sau al florii soarelui (uneori unanizată), mai totdeauna prezentă în peisajele sale. La Sofia Ionaşcu personajele sunt pline de viaţă, rumene, mereu în mişcare. Artista cântă poema naturii, bucuriile vieţii într-un mod simplu şi eficient. Mulţimea culorilor vii este dominată de verdele voluptuos, semn al vitalităţii perene. Asemenea sunt şi Anuţa Onciu, Aurora Velici, Sofia Doclean sau Steluţa Giura. Doar că, aceasta din urmă, îşi individualizează mai mult personajele. De altfel scenele sale sunt mai mobile, dinamismul venind din naturaleţea mişcărilor, a atitudinilor personajelor. Ceea ce o deosebeşte de ceilalţi pictori naivi este modul în care paginează lucrările. Personajele sunt

https://biblioteca-digitala.ro

mai puține, atitudinea lor este firească, cu mișcări naturale. De asemenea, organizarea spațiului (neutru, părând mai amplu, fără aglomerări inutile), devine o calitate în plus.
Ion Rămiantu adaugă la celelalte elemente stilistice și hiperbola. Personajele principale din compoziții sunt supradimensionate nu numai pentru a le sublinia importanța ci și pentru a crea impresia de perspectivă în ordonarea grupului, figură de stil folosită și de Ofelia Spăriosu, cu aceleași rezultate spectaculoase.

Cei mai tineri, Adam Mezin și Daniel Susa aduc un limbaj nou. Cu studii în școli înalte, de arte plastice, ei tratează subiectul rural cu același sentiment încărcat de doruri, dar imaginea este alta. Adam Mezin transpune satul într-o lume de basm. Pentru susținerea atmosferei idilice artistul se folosește cu măiestrie de câteva elemente de limbaj – minimalizarea personajelor în raport cu natura, amplificarea aspectelor decorative prin introducerea unor motive ornamentale, cel mai frecvent fiind vrejul, o cromatică luxuriantă, intensă și, în același timp, matisată, cu aspect de catifea. La Daniel Susa, metamorfozarea imagini duce la adâncirea analizei sociale. Accentuând ironia, satira, schimbă sensul artei naive. În tematica sa apare și portretul, într-o nouă abordare, dinamică, senzuală. Tușa este spontană, culoarea savant grizată. Astfel realizările celor doi sunt notabile ca opere de artă, în general vorbind.

Expoziția găzduită de Muzeul de Artă din Drobeta Turnu Severin este un eveniment cultural ce se poate înscrie în palmaresul Școlii de pictură naivă de la Uzdin, dar și al muzeului în sine. Pentru severineni este un rar prilej de a cunoaște virtuțile și marea frumusețe a unui gen de pictură prea puțin promovată la noi, deși avem artiști de mare valoare.

GRUPUL ARHART Cei care expun astăzi aici, la Râmnicu Vâlcea, te transpun într-o atmosferă rar întâlnită într-o sală de expoziție de artă contemporană. Pentru că expozanții nu sunt doar plasticieni. Cei patru sunt angajați într-o misiune istorică. Vor, prin arta lor, să demonstreze că trecutul spațiului numit acum România este mai demn de respect în fața întregii lumi, că strămoșii noștri pot să fie enumerați alături de creatorii civilizațiilor hitită, mesopotamiană, egipteană.

Pentru aceasta au coborât la izvorul primordial al creației. Acolo unde se adăpau și cei mai îndepărtați strămoși ai noștri. Sau cei care au trăit scrierea de la Tărtăria, considerată a fi cea mai veche scriere, mai veche cu două milenii față de cea sumeriană. În drumul lor fac popasuri în paginile istoriei, într-o retrospectivă spre adâncurile vremii, culegând dovezi a ceea ce vor să arate. Așa încât prima oprire de răscruce este în momentul creștinării noastre. Îngerii lui Valentin Vasilescu zboară către toate zările pentru a duce vești bune despre împlinirea noastră spirituală. Îngerii lui zboară. Și plâng. Zboară și plâng, căci izbânda lor înseamnă și durere. Sau asudă. Izbânda lor înseamnă și osândă. Din lemn sau pământ și apă, purtători ai *înscrisurilor* codificate ale lumii, îngerii lui V.V. sunt spirit curat, cel ce ne îndreptățește, ca și creștini, să fim printre popoarele civilizate ale lumii. Subtil în forme, rafinat în culoare, complex în conținutul de idei, artistul cărturar convinge printr-o imagine plastică, cu un limbaj pe cât de simplificat, pe atât de matur.

Un alt mesaj propun Constantin Para și Gabriel Văcuță. Doi grăitori în lut, materia primă în care și-au imortalizat istoria și creatorii culturii Gârla Mare sau mai timpuria cultură Cucuteni. Două dintre civilizațiile care chiar vorbesc, la distanță de aproape două milenii, în semne arhetipale ce poartă amprenta și înțelesul unor scrieri, păstrate până acum în limbajul codificat al artei tradiționale românești. Sunt împletiri de forme și grafii, de tehnici de modelare și ardere care fac din creațiile celor doi artiști adevărate elemente de magie imagistică. Creatori, imprevizibili în a compune pornind de la un model știut pentru a ajunge la un unicat, sofisticați în decoruri înrâurite, *semne* codificate înțelese uneori doar de inițiați, artiștii sunt de o mare rigoare tehnică, intuind, precum străvechii, gesturi aproape ritualice care desăvârșesc forma. Prezent este și cultul fecundității, umanism în formă pură. Mai mari sau mai mici, în suite sau în reprezentări individuale, zeitățile lor masculine și feminine trimit la basmele acelor vremuri pentru care eroii principali erau cei ce asigurau perpetuarea. În modelări volumetrice speciale, dar echilibrate, cu rotunjimi în alternanță cu unghiuri simplificatoare, statuetele lor spun povestea fără de sfârșit a speciei umane. Când populează altare supraetajate au o expresivitate pe cât de variată pe atât de complexă iar vocea lor simți că urcă spre cer în incantații tulburătoare.

https://biblioteca-digitala.ro

Şi Constantin Plăviţu ne transpune într-o lume trecută, recreată. Pictor al florilor, al rotunjimilor de torsuri feminine, a ajuns acum la tematici pregnant istorice. Limbajul său plastic a evoluat, de asemenea, spre a fi concordant temelor arheologice propuse. Un iscoditor pătimaş care a aflat livresc câteva dintre miracolele devenirii noastre, ca neam, a ajuns la a-şi popula compoziţiile cu elemente grafice de pe tăbliţele de la Tărtăria, sau cu o mulţime de alte *însemne-matrice* ale umanităţii, cu înţelesuri universal valabile în timp, care în alăturarea culorilor reînvie, în imagini mozaic, trecutul îndepărtat al locurilor şi oamenilor din spaţiul cartato-danubiano-pontic. În lut narează, cu o bucurie de copil uimit de ceea ce poate face, aspecte cotidiene sau de ceremonial, posibil întâmplate în mileniile istoriei străvechi, dar şi în zilele noastre. Eroii sunt prototipuri, *semne* care poartă pe umeri întreaga zestre materială şi spirituală a naţiei noastre. Scene complexe, convingătoare în naraţiune, create în expresii plastice dorit naive, a căror stângăcie dau farmecul plin de neprevăzut al compoziţiilor.

Expoziţia grupului Arhart, o expoziţie sui-generis, aduce în plin plan vigoarea unui limbaj plastic inedit, determinat de registre tematice rar abordate. Un limbaj care ar putea fi tradus prin dictonul, şi el inedit, *Semnul este totul.*

https://biblioteca-digitala.ro

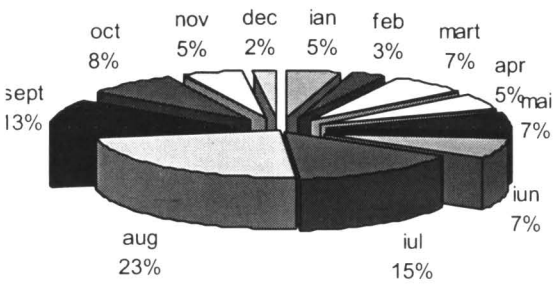
DINAMICA VIZITATORILOR MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER ÎN ANUL 2006

Magdalena Trăistaru

Biroul Relații Publice al muzeului efectuează anual un studiu privind dinamica vizitatorilor de muzeu, atât individuali, cât şi în grupuri, raportată la lunile anului, la anotimpuri, categorii de vârstă, proveniență (județ, țară).

ian	feb	mart	apr	mai	iun	iul	aug	sept	oct	nov	dec
199	126	293	227	280	295	632	993	533	350	222	79

Diag.1 Dinamica vizitatorilor individuali in anul 2006

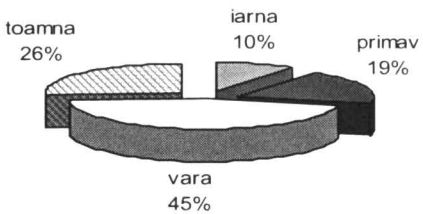

Analizând diagrama 1, în care este prezentată dinamica vizitatorilor individuali, raportată la lunile anului 2006 se poate face următoarea remarcă: cel mai mare număr de vizitatori individuali se înregistrează în luna august (993), iar cel mai scăzut număr de vizitatori se înregistrează în luna decembrie (79).

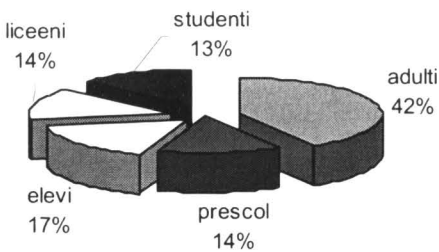
Analizând diagrama 2, în care este prezentată dinamica vizitatorilor individuali raportată la anotimpurile anului, se poate observa că în perioada de vară muzeul înregistrează cel mai mare număr de vizitatori individuali (1920). Cel mai mic număr de vizitatori se înregistrează în perioada de iarnă (404), fapt ce se datorează temperaturii scăzute din interiorul muzeului, şi programului de vizitare în intervalul orar 8^{00}-16^{00}.

iarna	primavara	vara	toamna
404	800	1920	1105

Diag.2 Dinamica vizitatorilor ind. pe anotimpuri

Diag.3 Dinamica vizitatorilor indiv. pe categorii de vârstă

https://biblioteca-digitala.ro

Analizând diagrama 3, în care este prezentată dinamica vizitatorilor individuali raportată la categoriile de vârstă, se poate observa că 42% din totalul vizitatorilor îl constituie adulții. În spațiile expoziționale ale muzeului nostru s-au întâlnit 554 preşcolari, 663 elevi, 566 liceeni şi 518 studenți.

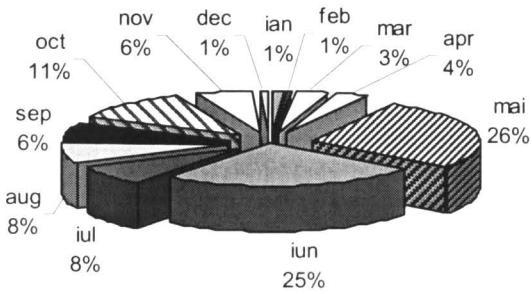
adulți	1631
preşcolari	554
elevi	663
liceeni	566
studenți	518

Analizând diagrama 4 în care este prezentată dinamica vizitatorilor care pătrund în cadrul muzeului în grupuri organizate în anul 2006, se pot emite următoarele considerații:

- numărul cel mai scăzut de vizitatori s-a înregistrat în lunile decembrie şi februarie

ian	feb	mar	apr	mai	iun	iul	aug	sep	oct	nov	dec
142	77	360	433	3353	3090	937	1016	755	1386	696	107

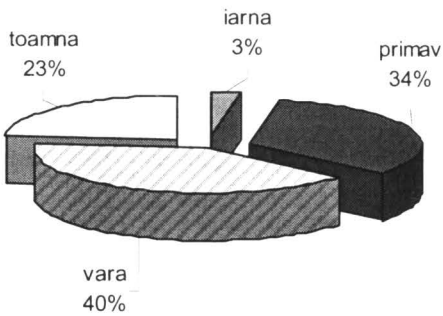
Diag.4 Dinamica grupurilor de vizitatori în anul 2006

- ca în fiecare an, înainte de vacanța de vară, muzeul este vizitat de grupuri de elevi atât din Turnu Severin, din județ, din județele limitrofe, cât şi din restul țării. Astfel 51% din totalul vizitatorilor în grup au fost înregistrați în lunile mai şi iunie.
- în lunile de vară (iulie, august) când elevii sunt în vacanță numărul vizitatorilor în grup scade atingând o cotă de 16%, ei provenind din tabere şcolare
- luna octombrie înregistrează un număr de 1386 vizitatori, iar luna noiembrie 696 vizitatori, scăzând simțitor in lunile de iarnă.

iarna	primavara	vara	toamna
326	4146	5043	2837

Diag.5 Dinamica grupurilor de vizitatori pe anotimpuri

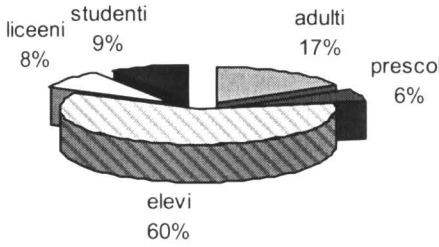

Din diagrama 5, în care este prezentată dinamica vizitatorilor în grup, raportată la anotimpurile anului 2006, se poate observa că 40% din totalul vizitatorilor în grup s-a înregistrat în perioada de vară. Primăvara au pătruns în spațiul expozițional mai mulți vizitatori decât în perioada de toamnă. Ca şi în cazul vizitatorilor individuali, grupurile de vizitatori au pătruns în spațiul muzeal în număr mic în timpul iernii (3%).

Analizând diagrama 6 se observă că 60% din totalul vizitatorilor care pătrund în grupuri organizate în muzeul nostru fac parte din categoria elevilor din ciclul primar şi gimnazial. Studenții ca şi liceeni ating o cotă de vizitare de 9%, respectiv 8%.

https://biblioteca-digitala.ro

Diag.6 Dinamica grup. de vizitatori pe anotimpuri

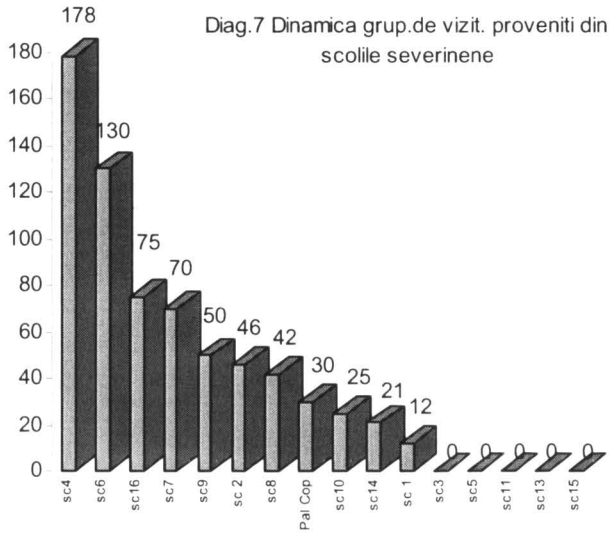

Cea mai scăzută prezență o constituie grupurile de preşcolari (6%), iar grupurile de adulții ating cota de 17%.

adulți	1689
preşcolari	572
elevi	6174
liceeni	846
studenți	930

Observând că 60% din grupurile de vizitatori sunt elevii de şcoală generală, le-am acordat o atenție deosebită, realizând un studiu mai amplu la nivelul acestei categorii de public

Sc.4	178
Sc.6	130
Sc.16	75
Sc.7	70
Sc.9	50
Sc. 2	46
Sc.8	42
P.Cop.	30
Sc.10	25
Sc.14	21
Sc.1	12
Sc.3	0
Sc.5	0
Sc.11	0
Sc.13	0
Sc.15	0

Diag.7 Dinamica grup.de vizit. proveniti din scolile severinene

Din diagrama 7 se poate observa că cele mai mari efective de elevi prezente în cadrul muzeului nostru provin din şcolile generale nr.4 (Petre Sergescu) şi nr. 6.

Analizând situația elevilor severineni prezenți în spațiul muzeal, comparativ cu anii precedenți*, se poate remarca:

- Şcoala generală nr.6 în anul 2005 nu a fost prezentă cu nici un efectiv de elevii, în timp ce în anul 2006 130 de copii proveniți din această şcoală au vizitat muzeul

- Aceeaşi problemă s-a întâlnit şi la Şcoala generală nr.10, care în anul 2005 nu a fost prezentă cu nici un elev în incinta muzeului, în anul 2006 26 de elevi au vizitat pavilioanele expoziționale ale muzeului nostru

- Şcoala generală nr.3 a fost prezentă în muzeu în anul 2005 cu un efectiv de 74 de elevi, iar în anul 2006 nu s-a înregistrat nici un elev al acestei şcoli

* vezi articolul nostru din DROBETA XVI, 2006, p.292

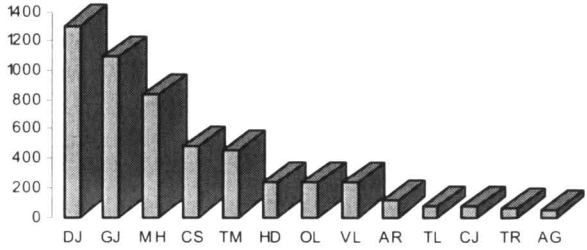

https://biblioteca-digitala.ro

- Aceeaşi situaţie s-a înregistrat şi la nivelul şcolilor generale nr.15 şi nr. 11 când în anul 2005 au fost prezente în muzeu cu un efectiv de 56, respectiv 26 elevi iar în anul 2006 cele două şcoli nu au avut nici un elev înregistrat în statistica noastră.

Un alt studiu realizat la nivelul elevilor de şcoală generală are în vedere proveniența pe județe a acestora.

DJ	1305
GJ	1091
MH	833
CS	484
TM	452
HD	237
OL	234
VL	232
AR	115
TL	71
CJ	69
TR	60
AG	50

Diag.8 Dinamica grup. de vizit. proveniți din județele țării

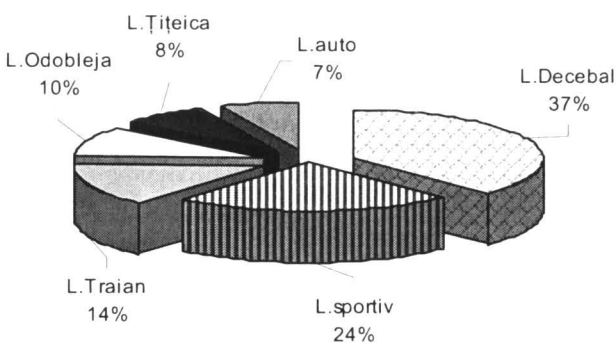

Analizând diagrama 8 se observă că cei mai mulți elevi provin din şcolile doljene (1305) şi gorjene (1091), urmate de cele severinene şi mehedințene (833). Astfel 26% din totalul elevilor care au pătruns în cadrul muzeului în grupuri organizate în anul 2006 provin din județul Dolj.. La mică distanță sunt elevii proveniți din județul Gorj (21%) urmați de elevii din Mehedinți (16%), Caraş-Severin şi Timiş (9%), Hunedoara (5%), Olt şi Vâlcea (4%), şi Arad (2%).

Se poate observa că în acest an Muzeul Regiunii Porților de Fier a fost vizitat de grupuri de elevi proveniți şi din județe mai îndepărtate ale țării cum ar fi: Tulcea (71), Cluj (69), Teleorman (60), Argeş (50), Bacău (40) etc...

Din diagrama 9 în care este prezentată dinamica vizitatorilor proveniți din liceele severinene se poate observa că cei mai mulți vizitatori provin din liceele Decebal (79), Sportiv (50), Traian (30) şi Odobleja (21).

L.Decebal	79
L.sportiv	50
L.Traian	30
L.Odobleja	21
L.Țițeica	16
L.auto	14

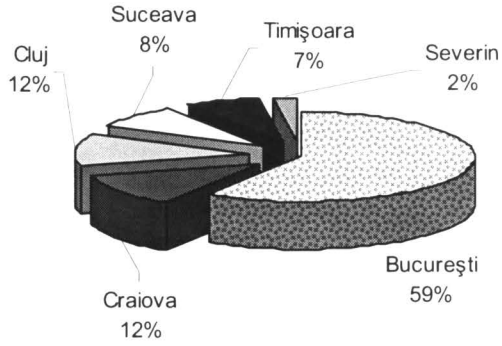
Diagr.9 Dinamica gr.de vizitatori proveniți din liceele severinene

https://biblioteca-digitala.ro

Diag.10 Dinamica gr de vizitatori proveniți din categ studenților

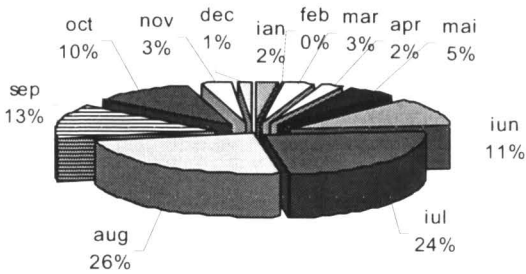

Bucureşti	423
Craiova	86
Cluj	84
Suceava	60
Timişoara	49
Severin	16

O altă categorie de vizitatori sunt studenții. Analizând Diag.10 se poate observa că majoritatea studenților care au vizitat muzeul provin din centrele universitare Bucureşti (423), Craiova (86), Cluj (84), Suceava (60), Timişoara (49), Drobeta Turnu Severin (16).

O altă categorie de vizitatori pe care am luat-o în calcul în statisticile noastre este aceea a publicului străin.

ian	feb	mar	apr	mai	iun	iul	aug	sep	oct	nov	dec
7	0	9	6	15	33	71	73	39	31	9	4

Diag.11 Dinamica vizitatorilor individuali străini în lunile anului 2006

Din categoria vizitatorilor străini individuali fac parte cetățeni ai altor țări aflați în vizită la rudele din oraş, familii aflate în concediu în țara noastră şi care tranzitează municipiul Drobeta Turnu Severin. Aceştia se înregistrează pe întreg parcursul anului, dar marea majoritate vizitează muzeul în perioada de vară. Analizând Diag.11 se poate observa că în lunile de vară se înregistrează 61% din totalul vizitatorilor individuali străini.

Datorită faptului că oraşul Drobeta Turnu Severin se află la 50 km distanță de stațiunea balneoclimaterică Băile Herculane, o mare parte de turişti străini vin în grupuri organizate din această stațiune.

Agenții de turism din Bucureşti organizează excursii în țară, pentru cetățeni străini, având ca punct de vizitare muzeul nostru. O altă categorie de public străin provine din grupurile de turişti aflați în croazieră pe Dunăre şi din delegațiile străine ce se află în județul Mehedinți în scopuri administrative, economice sau culturale.

https://biblioteca-digitala.ro

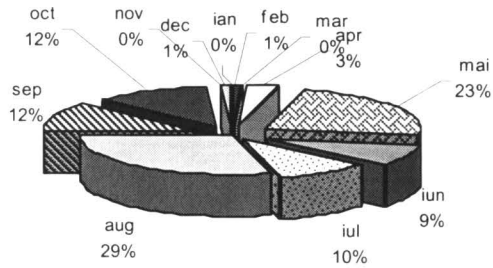
ian	feb	mar	apr	mai	iun	iul	aug	sep	oct	nov	dec
0	20	0	71	496	189	212	612	258	261	0	22

Analizând diagrama 12, în care este prezentată dinamica grupurilor de vizitatori străini în lunile anului 2004, se observă că lunile de vară au înregistrat cel mai mare flux de vizitatori.

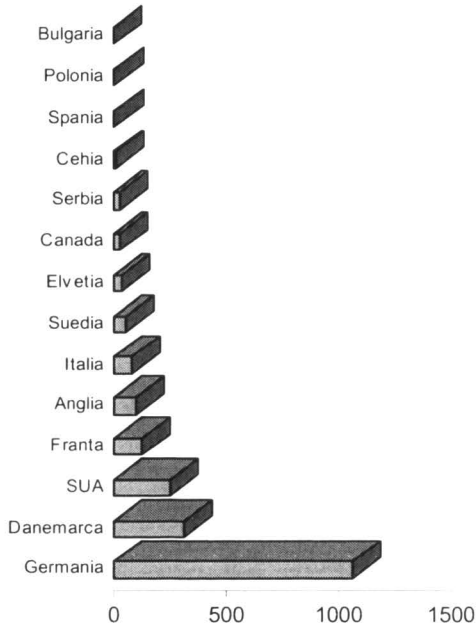
Astfel:

- luna în care se înregistrează cei mai mulți vizitatori străini este luna august (612)
-în lunile ianuarie martie şi noiembrie nu s-a înregistrat nici-un vizitator

Diag.12 Dinamca gr. de vizitatori străini în anul 2006

Diag.13 Dinamica gr. de vizitatori străini după țara e proveniență

Germania	1064
Danemarca	312
SUA	254
Franta	128
Anglia	103
Italia	84
Suedia	60
Elvetia	40
Canada	33
Serbia	28
Cehia	15
Spania	7
Polonia	7
Bulgaria	6

Analizând diagrama 13 se poate observa că cei mai mulți vizitatori străini provin din Germania (1064), Danemarca (312), Anglia (263), SUA (254), Franța (128) etc.

https://biblioteca-digitala.ro

UNELE ASPECTE REFERITOARE LA MINERITUL ŞI METALURGIA BĂNĂŢEANĂ ÎNTRE ANII 1718-1726, ANALIZATE PRIN PRISMA UNOR DOCUMENTE AFLATE LA ARHIVELE CURŢII IMPERIALE DIN VIENA

Ovidiu Marinel Koch-Tufiş

Einige Aspekte des banatischen Berg- und Hüttenwesens in der Zeit von 1718 bis 1726, analysiert anhand von Dokumenten aus dem Hofkammerarchiv in Wien.

Nach der Besetzung des Banats durch das Habsburgische Reich im Jahr 1718, durch den Friedensvertrag von Passarowitz anerkannt, wird dieses zu einer Domäne der Kammer und Krone organisiert und in wirtschaftlicher Hinsicht gemäß den Voraussetzungen der merkantilistischen Denkensweise geführt.

Die für die wirtschaftlichen und finanziellen Angelegenheiten des Reiches verantwortliche zentrale habsburgische Behörde der Hofkammer und die Banater Landesadministration als örtliche Behörde schenken dem Banater Bergbau- und Hüttenwesen eine besondere Aufmerksamkeit. Deren Organisation beginnt mit dem Dekret der Hofkammer vom 17. Dezember 1717 und wird durch spätere Dekrete derselben Behörde sowie der Banater Landesadministration fortgesetzt.

Die erwähnten Behörden ergreifen strenge Maßnahmen zur Wiederinbetriebnahme der Bergwerke und Hüttenanlagen aus der Zeit der türkischen Besetzung im Banat und errichten neue Bergwerke und Hüttenanlagen nach einer viel fortgeschritteneren Technik, die in anderen Bergregionen des Habsburgischen Reiches entwickelt wurde. Gleichzeitig betreiben die habsburgischen Behörden eine systematische Ansiedelungspolitk, durch welche Arbeitskräfte und besonders ausgebildete Personen - abstammend aus den Gegenden der Monarchie mit Tradition im Bergbau und Hüttenwerk - in die Banater Bergregion kommen.

Als Grundlage für meinen Artikel dienten folgende Dokumente aus dem Hofkammerarchiv in Wien über das Berg- und Metallwesen im Banat aus der Zeit von 1718-1726:

Eine Beschreibung der durchgeführten Arbeiten im Kupferbergwerk, datiert mit 19. August 1718; Resultate über die Laborproben von den Kupfererzen aus Oraviza, datiert mit 22. August 1718, unterzeichnet vom Banatischen Oberbergmeister Johann Schubert; Resultate über die Laborproben von den Kupfererzen aus Oraviza und Maydanpek , durchgeführt vom kaiserlichen Münzamt in Wien, adressiert an die Hofkammer im Jahr 1719; ein von einem ehemaligen Banater Bergwerksbuchhalter in Wien verfasstes Dokument vom 27. Jänner 1725, adressiert an den Banater Gouverneur General Mercy, in dem Bauprojekte, wie z. B. eine Messingschmelzerei in Oraviza und mehrere Industrieanlagen im Banat, welche der Verwertung verschiedener natürlicher Reichtümer der Provinz dienen sollen, vorgestellt werden; ein Bericht von Gouverneur Mercy, datiert mit 25. September 1725 und an den Kriegsrat in Wien adressiert, in dem die Notwendigkeit der Entwicklung der Blei- und Silberbergwerke in Dognatschka und die daraus resultierenden finanziellen Vorteile vorgestellt werden. Als Grundlage des Berichtes von General Mercy diente eine an ihn gerichtete Dokumentation: ein Bericht von Oberbergmeister Johann Schubert vom 24. September 1725, in dem die Vorteile der zukünftigen Entwicklung der Bergwerke in Dognatschka präsentiert werden , ein Entwicklungsprojekt der Bergwerke in Dognatschka, wahrscheinlich zusammengefasst vom oben genannten Oberbergmeister am 24. September 1725 und die Ergebnisse einer Laborprobe von Blei- und Silbererzen aus Dognatschka; ein

https://biblioteca-digitala.ro

in Temeswar im März 1726 gefasster Beschluss über das Budget und geplante Investionen in den Kupferbergwerken und Hüttenanlagen in Oraviza und Maydenpek, in den Blei- und Silberbergwerken in Dognatschka, in den Eisenhütten in Bogschan und in den Glasschmelzereien in Kalina im Jahr 1726.

Die oben genannten Dokumente geben einen guten Einblick in die Situation der Banater Berg- und Hüttenwerke, zu denen im angeführten Zeitraum die Kupferbergwerke neben Orawitza, die Blei- und Silbergruben bei Dognatschka, die Eisenbergwerke bei Doman und Tilfa in der Nähe von Bogschan und die Hüttenanlagen bestehend aus den Kupferschmelzereien bei Orawitza, die Kupferschmiede bei Tschiklowa, die Blei- und Silberschmelzereien bei Dognatschka, der Hochofen, die Eisenschmelzerei und die Eisenschmieden bei Bogschan sowie die Glasschmelzerei bei Calina gehören.

Sie enthalten auch Informationen über das Kupferbergwerk und die – schmelzereien bei Maydanpek in Nordserbien, das damals ebenso zum Habsburgischen Reich gehört hat und der Banater Landesadministration untergeordnet war.

Victoriile obținute pe câmpurile de luptă de armatele austriece, în războiul desfăşurat între anii 1716–1718 împotriva otomanilor, vor fi consfințite la masa tratativelor în anul 1718 la Passarowitz, prin anexarea de către Imperiul habsburgic a Banatului, Olteniei şi a nordului Serbiei. Ținând cont de interese politico-strategice şi economico-financiare majore ale Imperiului habsburgic, Banatul va fi organizat într-un domeniu al Coroanei şi Camerei imperiale, acesta fiind administrat de la Viena de forurile aulice, respectiv Camera Aulică şi Consiliul Aulic de război, prin intermediul Administrației Țării Banatului („Banater Landes – Administration"), înființată la Timişoara în noiembrie 1717.[1]

Statutul dobândit de Banat în cadrul monarhiei habsburgice, respectiv acela de domeniu al Coroanei şi Camerei imperiale, conferea împăratului, pe lângă calitatea de suveran al țării şi pe aceea de stăpân feudal, fapt ce va permite guvernanților de la Viena să aplice în practică idei politice şi administrative şi să realizeze proiecte economice inspirate din gândirea mercantilistă.

Mercantilismul reprezintă politica economică a statului absolutist, având ca țel creşterea puterii acestuia prin sporirea avuției naționale. Acest deziderat putea fi atins în primul rând prin creşterea producției industriale în manufacturile de stat şi realizarea unei balanțe comerciale active în care exporturile, în special de produse industriale, depăşeau importurile, permițând rămânerea şi atragerea în țară a unor sume mari de bani ce sporeau rezerva monetară a țării.

Mineritul şi metalurgia se numărau printre ramurile economice favorizate de politica economică mercantilistă. [2]

Producând metalele necesare realizării unor bunuri de consum folositoare societății, bunuri ce în parte erau exportate, participând astfel la realizarea unei balanțe comerciale active, contribuind la sporirea masei monetare prin producția de metale nobile – aurul şi argintul -, creând locuri de muncă şi implicit surse de venituri populației, oferind posibilități pentru desfăşurarea unor afaceri economice pentru întreprinzătorii (investitorii n.n.) particulari, mineritul este considerat ca fiind „copilul

[1] Costin Feneşan, *Administrație şi fiscalitate în Banatul imperial 1716 – 1778*, Ed. de Vest, Timişoara 1997, p. 49, în continuare Costin Feneşan, „*Administrație şi fiscalitate* 1716-1778".
[2] Zollner Erich, *Istoria Austriei*, vol. I, Bucureşti 1997, p. 348.

https://biblioteca-digitala.ro

preferat al mercantilismului", fiind şi „cel mai nevinovat mijloc de a îmbogăți *erariul*" (*fiscul imperial* n.n.) [3].

Pe plan central, mineritul şi metalurgia bănățeană s-au aflat între anii 1718–1745 sub conducerea Camerei Aulice din Viena, secondată de Comisia Neoaquistică,[4] iar pe plan local au fost subordonate Administrației Banatului.

În continuare, ca o prefață la articolul nostru, dorim să prezentăm pe scurt cadrul legislativ, pe baza căruia s-a desfăşurat activitatea minieră şi metalurgică din Banat în intervalul de timp pe care îl analizăm, respectiv anii 1718-1726, acesta fiind conturat prin diferite acte normative, emise de Camera Aulică - în calitatea sa de for central răspunzător de problemele economice şi financiare ale Imperiului habsburgic – şi respectiv de către Administrația Banatului, care răspundea de problemele civile şi militare ale provinciei.

Pentru cunoaşterea situației mineritului şi a metalurgiei bănățene, precum şi a măsurilor luate de autoritățile habsburgice pentru revigorarea acestor activități economice, imediat după cucerirea Banatului, o importanță deosebită o prezintă colecția de documente cuprinzând legi miniere ale monarhiei habsburgice provenind din Arhivele Curții imperiale din Viena [5] - colecție publicată în anul 1834 - şi documente nepublicate, provenind din fondurile aceleiaşi arhive [6].

Sesizând importanța mineritului şi metalurgiei, Comisia de organizare a Țării Banatului şi guvernatorul provinciei, generalul Mercy [7] solicită Camerei Aulice la 7 octombrie 1717 luarea unor măsuri pentru reluarea activității la minele şi instalațiile industriale exploatate de turci în Banat, precum şi construirea altora noi [8].

Camera Aulică decide prin decretul din 7 decembrie 1717 să încredințeze organizarea mineritului şi metalurgiei bănățene, Comisiei bănățene de organizare minieră („Banater Bergwerks Einrichtungs Comission"), în fruntea acesteia fiind numiți consilierul aulic, von Kalanek, în calitate de „Principal Commissarium" şi Ignatium Hahn, în calitate de „Con-Commissarium" [9], documentul, amintit mai sus,

---

[3] Kallbrunner J., *Das Kaiserliche Banat*, I. Einrichtung und Entwicklung bis 1738, München 1958, p. 50-51.

[4] Pentru evoluția ulterioară, vezi Costin Feneşan, Rudolf Gräf, M. Zaberca, I. Popa, *Din istoria cărbunelui, Anina 200,* Reşița 1991, p. 7; Costin Feneşan, *„Administrație şi fiscalitate* 1716-1778, p. 64-66 şi Gräf Rudolf, *Domeniul bănățean al STEG 1855–1920,* Reşița 1997, p. 44.

[5] Anton Schmidt, *Chronologisch, Sistematische Sammlung der Berggesetze der Österreichische Monarchie*, Wien 1834, zweite Abtheilung (partea a doua), vol. VI.

[6] Hof Kammer Archiv – Wien, Fond 16, Anhang Vermischer Ungarische Gegenstände (16 bis 18 Jahrhundert), fascicolul 19, „Banater Bergwerke Berichte des Temesvare Administration und ihr untergeordneter Stellen in Montansachen an die Hofkammer und Hofkommission in Münz und Bergwesen (1718-1762)", p. 54, în continuare „HKA – Wien - Banater Bergwerke Berichte".

[7] Despre organizarea administrației Banatului imediat după cucerirea sa de către habsburgi, vezi, Costin Feneşan, *„Administrație şi fiscalitate* 1716-1778", p. 43-67.

[8] Sonia Jordan, Die Kaiserliche Wirtschaftspolitik *in Banat* in 18 Jahrhundert, München 1967, p. 39 şi Costin Feneşan, „Administrație şi fiscalitate 1716-1778", p. 64.

[9] Anton Schmidt, op. cit. vol. VI (partea a doua), p. 81; referitor la sarcinile Comisiei bănățene de organizare minieră, vezi studiul nostru, Dispozițiile Camerei Aulice adresate la 7 decembrie 1717 Comisiei Bănățene de organizare a mineritului, cuprinzând măsurile de organizare economică a Banatului şi referiri la împărțirea teritorial-administrativă a provinciei şi la organizarea regiunii de graniță militară, în Analele Banatului, Serie Nouă, Arheologie-Istorie, vol. XII -XIII, 2004 –2005, Timişoara, 2005, pag.343 –369, în continuare, „Dispozițiile

https://biblioteca-digitala.ro

fiind primul act normativ referitor la organizarea mineritului şi metalurgiei bănăţene, pe care îl cunoaştem din documentele studiate până în prezent.

Din decretul menţionat rezultă că, după informaţiile pe care le deţine Camera Aulică, în Munţii Banatului se află minereu de cupru la „Versecz", pe apa „Versava" şi minereu de fier la „Carassava", pe apa „Carass" [10].

În realitate, analizând documente din anii imediat următori, respectiv 1718 şi 1726, reiese că în Banat se aflau mine de cupru în apropiere de Oraviţa [11] şi mine de fier la Doman, situate lângă Caraşova şi respectiv „Tilfa", lângă Bocşa [12].

O importanţă deosebită o prezintă instrucţiunile prin care se cere Comisiei bănăţene de organizare minieră să organizeze o cercetare amănunţită a munţilor Banatului în vederea descoperirii de noi minereuri, să preia şi să organizeze activitatea la minele bănăţene aflate în funcţiune sau părăsite, în numele împăratului, care ia sub protecţia sa deosebită şi pe lucrătorii mineri aflaţi aici, acestora garantându-li-se în continuare toate libertăţile şi privilegiile avute.

Fiind conştientă că exploatarea minereurilor de către erariu nu se poate face fără riscul unor pierderi financiare, Camera Aulică recomandă comisiei bănăţene să atragă la exploatarea minereurilor asociaţiile de particulari („Gewerken"), cărora li se garantează câştigurile realizate. Împăratul, în calitate de suveran şi stăpân feudal al Banatului îşi rezervă dreptul încasării unei părţi din producţia de metal obţinută, sub forma unei taxe numită urbariu („die Urbaren") şi dreptul de „die praeemptio", respectiv de achiziţionare a metalelor obţinute la un preţ anumit [13].

Acţiunea de organizare a mineritului şi a metalurgiei bănăţene, începută de Camera Aulică prin decretul amintit mai sus, este continuată la 12 decembrie 1718 de către Administraţia Banatului care alcătuieşte în acest sens o serie de dispoziţii, pe care le trimite maistrului minier de la Oraviţa [14].

Printre alte măsuri importante dintre care amintim, stabilirea cadrului juridic necesar desfăşurării activităţii miniere şi metalurgice bănăţene, documentul menţionat mai sus confirmă numirea lui Johann Schubert în funcţia de maistru minier la Oraviţa -acesta fiind răspunzător de desfăşurarea activităţii miniere şi metalurgice în Banat - în funcţia de inspector al mineritului şi metalurgiei bănăţene fiind numit Joseph Antony Mayrhouer [15].

La 7 septembrie 1720 Camera Aulică emite o ordonanţă („Resolution"), pe care o trimite Administraţiei Banatului, în aceasta făcându-se şi unele referiri la mineritul şi metalurgia bănăţeană. Acest act normativ nu am reuşit să îl identificăm până în prezent, existenţa sa şi câteva scurte referiri la acesta fiindu-ne semnalate

---

Camerei Aulice, adresate Comisiei bănăţene montanistice 1717" şi Costin Feneşan, „Administraţie şi fiscalitate 1716-1778", p. 64.

[10] Anton Schmidt, op. cit. vol. VI (partea a doua), p. 100.

[11] Ibidem, p. 105.

[12] „HKA – Wien - Banater Bergwerke Berichte", p. 54

[13] Anton Schmidt, *op. cit.* vol. VI (partea a doua), p. 100-101.

[14] Ibidem pag. 105 –115, documentul este intitulat, „Instrukzion für dem Bergmeister zu Oraviza"(Instrucţiuni pentru maistrul minier de la Oraviţa), în continuare documentul va fi citat: „Instrukzion1718". Acest document a fost analizat în studiul nostru: Un document referitor la organizarea mineritului şi metalurgiei în Banat la începutul stăpânirii habsburgice; instrucţiunile Administraţiei Banatului adresate la 12 decembrie 1718 maistrului minier de la Oraviţa, în Tibiscum (Studii şi comunicării de etnografie-istorie), vol. XI, Caransebeş, 2003, p. 341-351, în continuare „Instrucţiunile Administraţiei Banatului...1718."

[15] „Instrukzion 1718" p.105 şi 115, vezi în acest sens şi studiul nostru „Instrucţiunile Administraţiei Banatului...1718", p. 343-344.

https://biblioteca-digitala.ro

într-un nou decret al Camerei Aulice, referitor la mineritul şi metalurgia bănăţeană [16], document pe care îl vom prezenta în cele ce urmează.

Documentul a fost emis la Viena în data de 4 ianuarie 1721, acesta conţinând noi dispoziţii şi instrucţiuni, referitoare la organizarea mineritului şi metalurgiei bănăţene, pe care Camera Aulică le trimite Administraţiei Banatului. Acest act normativ este alcătuit în urma informaţiilor oferite Camerei Aulice de raportul de inspecţie, întocmit la 11 decembrie 1720 de către comisia care a vizitat regiunea minieră din Banat şi cea din nordul Serbiei [17].

În decretul menţionat mai sus, Camera Aulică specifică măsurile pe care Administraţia Banatului trebuie să le întreprindă în vederea dezvoltării activităţii miniere şi metalurgice în regiunile montanistice din Banat şi nordul Serbiei[18]. Documentul ne oferă importante informaţii referitoare la organizarea şi structura de conducere a mineritului şi a metalurgiei din cele două regiuni amintite mai sus, şi la situaţia exploatărilor miniere şi a instalaţiilor metalurgice aflate aici, respectiv minele de cupru aflate lângă Oraviţa şi la cele situate la Maydanpek în nordul Serbiei, precum şi la instalaţiile metalurgice de prelucrare a minereului de cupru aflate la Oraviţa şi Maydanpek şi cele de prelucrare a minereului de fier situate la Bocşa.

În încheierea prezentării pe scurt a principalelor acte normative referitoare la organizarea mineritului şi metalurgiei bănăţene, documente emise de către Camera Aulică şi Administraţia Banatului în perioada 1717- 1727, dorim să menţionăm faptul că la data de 15 decembrie 1727, Camera Aulică alcătuieşte un nou decret prin care dispune luarea unor noi măsuri de către Administraţia Banatului în vederea dezvoltării activităţii miniere şi metalurgice în Banat şi nordul Serbiei [19]. Decretul a fost alcătuit, după ce Camera Aulică a luat la cunoştinţă de situaţia din regiunile montanistice, amintite mai sus, din rapoartele de inspecţie ale unor funţionari minieri, care la ordinele sale au efectuat vizite în regiunile montanistice din Banat şi nordul Serbiei, în anii 1726[20] şi respectiv 1727 [21].

---

[16] Anton Schmidt, op. cit. vol. VI (partea a doua), p. 142 şi 148.

[17] Ibidem, p.141-156; Documentul este intitulat: „Verordnungen über den Untersuchungsbericht der banat'schen Bergwerke zu Oraviza, Poschan und des Kupferbergwerkes zu Maidanbeck in Servien"(Decret alcătuit în urma analizării raportului de inspecţie referitor la minele bănăţene de la Oraviţa şi Bocşa şi a minelor de cupru de la Maidanbeck din Serbia); în continuare documentul va fi citat: „Verordnungen 1721, über banatische Bergwerke....."; acest decret a fost analizat în studiul nostru, Măsurile de organizare a mineritului şi metalurgiei bănăţene la începutul stăpânirii habsburgice, cuprinse în decretul Camerei Aulice adresat la 4 ianuarie 1721 Administraţiei Banatului, în Banatica, vol XVII / II, Reşiţa, 2005, pag. 367-396, în continuare, „Măsurile de organizare a mineritului şi metalurgiei bănăţene....1721".

[18] Între anii 1718 – 1739, când teritoriile din nordul Serbiei au aparţinut Imperiului habsburgic, acestea au fost din punct de vedere administrativ subordonate Administraţiei Banatului. Activitatea minieră şi metalurgică din zona Maydanpek, aflată în nordul Serbiei, a fost în această perioadă subordonată administrativ Direcţiei miniere de la Oraviţa, această din urmă situaţie fiind confirmată de altfel şi în decretul Camerei Aulice, din 4 ianuarie 1721, vezi în acest sens şi studiul nostru, „Măsurile de organizare a mineritului şi metalurgiei bănăţene....1721", pag. 372.

[19] Anton Schmidt, op. cit. vol. VI (partea a doua), p. 300-326, în continuare documentul va fi citat, „Organisirung des banatischen Bergwesens, 1727".

[20] „HKA – Wien - Banater Bergwerke Berichte", p.27-58, documentul este intitulat; „Ducsfuhrlicher Unterthaniger aufstand und visitations Bericht.In welchem Stand ich Bey der Vorgenohmenen Visitation derer uber die Donau auch der Temeswarer seithen gelegenen Berg Hütten=Puch=Wasch=und hamerer ich diese Werke befunden nebst denen debey gefundene Mangel....." (Raport despre situaţia şi lipsurile pe care le-am constatat la

https://biblioteca-digitala.ro

Desigur corespondența dintre Camera Aulică şi Administrația Banatului cuprinzând: decrete, ordonanțe, hotărâri, rapoarte, proiecte de dezvoltare etc, referitoare la mineritul şi metalurgia din Banat şi nordul Serbiei, în perioada istorică pe care o analizăm, este mult mai vastă, multe dintre aceste documente aflate în fondurile diferitelor arhive aşteptând să fie identificate şi studiate de către cercetători.

În articolul nostru vom analiza, aşa cum rezultă din titlul său, unele documente aflate în fondurile Arhivei Curții imperiale din Viena, acestea prezentând diferite aspecte referitoare la mineritul şi metalurgia din regiunile montanistice aflate în Banat şi nordul Serbiei, în intervalul de timp 1718-1726 [22].

Documentele constau în: o situație a lucrărilor de la exploatările miniere de cupru de la Oravița, alcătuită la data de 19 august 1718 [23]; rezultatul probelor efectuate din minereurile de cupru de la Oravița, documentul fiind datat 22 august 1718, acesta purtând semnătura maistrul minier superior bănățean, Johann Schubert [24] ; rezultatul probelor de minereu („ Proben Zettel") efectuate în cursul anului 1719 din minereurile de cupru exploatate la Oravița şi Maydanpek, documentul fiind adresat Camerei Aulice de către Direcția imperială de Monetărie („Kays Münz Ambt") din Viena [25]; un document alcătuit la Viena şi înaintat la data de 27 ianuarie 1725, guvernatorului Banatului generalul Mercy, de către fostul contabil al minelor din Banat („gewesenen Kays. Berg wercks Buchhalter in Bannath"), conținând proiectul de construire la Oravița a unei topitorii de producere a alamei şi a altor instalații industriale, care urmează să valorifice diferite materii prime aflate în Banat: lemnul, salpetrul, vitriolul, amplasamentul acestor instalații industriale nefiind localizat, [26]; un memoriu adresat de guvernatorului Banatului generalul Mercy, la 25 septembrie 1725, Consiliului Aulic de Război, acesta prezentând necesitatea şi avantajele financiare ale dezvoltării în viitor a exploatărilor miniere de plumb,

---

minele,şteampurile,spălătoriile şi forjele situate peste Dunăre în Banatul de Timişoara.....), în continuare documentul va fi citat; „HKA-Wien, Unterthaniger Visitations Bericht 1726"; documentul a fost analizat în studiul nostru, Situația mineritului şi metalurgiei bănățene la începutul stăpânirii habsburgice, analizată prin prisma a două rapoarte de inspecție, datând din anii 1726 şi 1727, în Analele Banatului, Arheologie - Istorie, vol. X - XI, 2002-2003 / 2, Timişoara, 2004, p.335-382, în continuare „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727".

[21] „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte", p.154-195; documentul este intitulat; „Unterthanig Gehorsambste Relation über die auf Hochgnädige Verordnung Hoch Lobs.Käys.Hoff.Cr. durch mich Johann Baptista Erlacher verrichten Visitation der Bergwercken in dem Temeswarer Bannat und Königreich Servien" (Raport alcătuit de mine, Johann Baptista Erlacher în urma inspecției efectuate la ordinul Camerei Aulice la exploatările miniere situate în Banatul de Timişoara şi în regatul Serbiei), în continuare documentul va fi citat; „HKA-Wien,Unterthanig Relation 1727"; documentul a fost analizat în studiul nostru „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727". p. 335-382.

[22] „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte", p. 3-26 şi 59-70.

[23] Ibidem, p. 4-5, în continuare documentul va fi citat, „ Orawizer Bergwerke.... 1718".

[24] „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte", p. 6-8, în continuare documentul va fi citat, „Orawizer Bergwerke, Proben Zettel.....1718".

[25] „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte", p. 10-11;; în continuare documentul va fi citat, „Orawizer und Maydanpek Bergwerke, Proben Zettel.....1719", acestui document considerăm că îi aparține şi pagina 3 din fondul documentar „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte".

[26] „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte", p. 12-16; în continuare documentul va fi citat, „Orawitzer Hütten Kurtzer Entwurff...1725".

https://biblioteca-digitala.ro

conținând şi argint, aflate la Dognecea. Memoriul a fost alcătuit de Mercy, după ce acesta a fost informat de situația minelor de la Dognecea, în urma parcurgerii unei documentații trimise în acest sens, Administrației Banatului, documentație constând în: un raport alcătuit de maistrul minier superior Schubert, la 24 septembrie 1725 prezentând avantajele dezvoltării în viitor a exploatărilor miniere de la Dognecea, un proiect de dezvoltare (studiu de fezabilitate, n.n.) al exploatărilor miniere de la Dognecea, alcătuit desigur tot de către maistrul minier superior Schubert, după cum rezultă din parcurgerea documentului întocmit de el la 24 septembrie 1725 şi în sfârşit un tabel întocmit la 24 septembrie de către maistrul minier superior Schubert, acesta conținând rezultatele topirii la 18 septembrie 1725 a unei probe de minereu exploatat de la minele aflate la Dognecea [27]. Ultimul document pe care îl analizăm în prezentul articol este alcătuit la Timişoara la sfârşitul lunii martie 1726, acesta prezentând proiectul de buget pentru anul 1726 şi lucrările de investiți ce urmează să fie efectuate în acelaşi an, în regiunea montanistică din Banat şi nordul Serbiei, respectiv la exploatările miniere de cupru şi instalațiile metalurgice de la Oravița şi Maydanpek, minele de plumb şi argint de la Dognecea, uzina de fier de la Bocşa şi topitoria de sticlă de la Calina, proiectul fiind alcătuit într-o comisie de specialitate a Administrației Banatului („Comihsione"), la care au participat şi importanți funcționari cu funcții de conducere în regiunea montanistică bănățeană [28].

Dorim să menționăm faptul că activitatea economică desfăşurată în spiritul ideilor mercantiliste în spațiul Imperiului habsburgic se caracterizează printr-o puternică centralizare a deciziilor, din care cauză mercantilismul de tip austriac mai poartă şi numele de cameralism(„Kameralismus") [29], acest lucru rezultând şi din prezentarea pe care am făcut-o mai sus, a documentelor, care fac obiectul de studiu al prezentului articol. Deciziile porneau de la Camera Aulică, ca for central răspunzător de problemele economice şi financiare ale imperiului, mergând în cazul de față, pe filiera Administrației Banatului, inspectorul minier, pentru a ajunge la Oravița, unde maistrul minier asigura punerea lor în practică.

Între forurile răspunzătoare de activitatea minieră şi metalurgică din Banat şi nordul Serbiei, amintite mai sus, se purta o intensă corespondență, aceasta constând în diverse informări scrise, proiecte şi propuneri de dezvoltare a exploatărilor miniere şi a instalațiilor metalurgice aflate aici, etc. adresate de către forurile inferioare celor superioare, acestea din urmă, la rândul lor, şi în mod special Camera Aulică, hotărau direcțiile şi liniile de dezvoltare în viitor ale celor două regiuni montanistice, alcătuind în acest sens diferite acte normative: decrete, rezoluții, decizii, hotărâri, etc., pe care le trimeteau forurilor inferioare cu atribuțiuni în acest sens, acestea urmând să transpună în practică dispozițiile primite.

Un rol important în dezvoltarea mineritului şi metalurgiei din Banat şi nordul Serbiei revine activității de conducere şi organizare, desfăşurate de către funcționarii minieri („Officianten"). Aşa cum am amintit deja, în anul 1718, a fost numit în funcția

---

[27] „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte", p. 18-26, în continuare documentul va fi citat, „Dognazker Bericht... 1725"

[28] „HKA –Wien - Banater Bergwerke Berichte", p. 59-70; în continuare documentul va fi citat, „Banater Bergwerke....1726"; Calina, este astăzi un sat aparținător comunei Dognecea; menționăm că în această perioadă, topitoriile pentru producerea sticlei sunt considerate că aparțin industriei montanistice, conform Rolf Jürgen Gleitsmann, Der Einfluß der Montanwirtschaft auf die Waldentwicklung Mitteleuropas, în Der Anschnitt ‚Zeitschrift für Kunst und Kultur in Bergbau, Beiheft 2, Nr 30, Bochum, 1984, p. 28.

[29] Karl Vocelka – Geschichte Österreichs Kultur – Gesellschaft – Politik, Wilhelm Heyns Verlag, München,2002, p.151.

https://biblioteca-digitala.ro

de maistru minier superior la Oravița, Johann Schubert - acesta fiind răspunzător de desfăşurarea activităţii miniere şi metalurgice în Banat -, în timp ce în acelaşi an în funcţia de inspector al mineritului şi metalurgiei bănăţene a fost desemnat Joseph Antony Mayrhouer. Datorită decesului inspectorului minier în anul 1720, Camera Aulică cere Administraţiei Banatului, prin decretul din 4 ianuarie 1721 să numească o altă persoană în locul său, deoarece celălalt consilier al administraţiei civile(camerale) bănăţene şi inspector cameral superior, Rebentisch - ce îndeplineşte provizoriu şi această funcţie -, cu toată străduinţa sa, nu poate face faţă şi acestei noi sarcini [30].

Din documentele studiate până în prezent nu cunoaştem dacă în perioada 1721-1726, Administraţia Banatului va numi o nouă persoană în funcţia de inspector minier, sau dacă aceasta, aşa cum am amintit mai sus, va fi îndeplinită în continuare de către Rebentisch. Informaţii preţioase în această privinţă considerăm că ne oferă documentul din martie 1726, în acesta fiind menţionaţi importanţi funcţionari cu atribuţiuni în mineritul şi metalurgia bănăţeană, care au participat la şedinţa în care s-a stabilit proiectul de buget pentru anul 1726 şi lucrările de investiţi ce urmează să fie efectuate în acelaşi an, în regiunea montanistică din Banat şi nordul Serbiei. Aceşti împortanţi funcţionari sunt: Fulda, acesta fiind menţionat cu titulatura de funcţionar superior principal al mineritului („ Berghaubts"), Schubert, având calitatea de conducător al mineritului („ Oberberg") şi Althausen, administratorul forjei de fier („ Eysen Hamer Verwalters") [31], (de la Bocşa, n.n.). Având în vedere faptul că în decretul Administraţiei Banatului din 12 decembrie 1718, Mayrhouer, este menţionat în calitatea sa de inspector minier sub titulatura de „Oberhaupt" al mineritului bănăţean [32], şi ţinând cont de faptul că în raportul de inspecţie din anul 1726, Schubert este amintit că a participat la şedinţa de lucru din martie 1726, în calitate de maistru minier superior [33], considerăm că funcţia de inspector minier o îndeplinea în acel moment Fulda.

Importanţa şi rolul funcţionarilor montanistici pentru dezvoltarea mineritului şi metalurgiei bănăţene rezultă şi din raportul înaintat la 24 septembrie 1725, Administraţiei Banatului, de către maistrul minier superior Schubert, acesta considerând că în vederea dezvoltării în viitor a exploatărilor miniere de la Dognecea şi a topitoriei care va fi construită aici, este necesar să fie angajaţi diferiţi funcţionari minieri, metalurgi şi forestieri: un maistru minier(„Bergmeister"), care să răspundă de activitatea montanistică de la Dognecea, un contabil („ Rechnungs Fuhrer"), la topitorie sunt necesari un conducător al acesteia („ Ober Huttman"), un maistru topitor („ Hutten meister") şi un magazionier („Hutten und Zeug Schreiber"), în timp ce pentru administrarea pădurilor aparţinătoare este necesară angajarea unui pădurar („Waldforster") [34].

---

[30] „Verordnungen 1721, über banatische Bergwerke....." p.156.; vezi şi studiul nostru, „Măsurile de organizare a mineritului şi metalurgiei bănăţene....1721".

[31] „Banater Bergwerke....1726"; Althausen, este administratorul uzinei de fier de la Bocşa, vezi în acest sens, „HKA-Wien, Unterthaniger Visitations Bericht 1726", p. 54, „HKA-Wien, Unterthanig Relation 1727", p.180 şi studiul nostru „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727", p.351 şi 363.

[32] „Instrukzion1718", p. 115; vezi în acest sens şi studiul nostru „Instrucţiunile Administraţiei Banatului...1718", p. 343.

[33] „HKA-Wien, Unterthaniger Visitations Bericht 1726", p. 51; vezi şi studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727", p. 343-344.

[34] „Dognazker Bericht... 1725", p. 19-20 şi 24-25.

https://biblioteca-digitala.ro

La Oravița, exploatarea minereurilor de cupru a fost reluată desigur la scurt timp după ce Camera Aulică, prin decretul său din 7 decembrie 1717, dă dispoziții în acest sens Administrației Banatului, acest lucru fiind dovedit de stadiul de execuție al unor lucrări miniere, care au fost efectuate după această dată, după cum rezultă din documentul care descrie la data de 19 august 1718, situația exploatărilor miniere existente la Oravița [35]. Conform aceluiași document, minele existente aici se află în munții numiți Oraviței („Orawizer Geburg") și respectiv Ciclovei („Csiklowaer Geburg"). În munții numiți Oraviței sunt menționate exploatările miniere: Tilva („ Tylwa"), Cornu Tilva („Cornu Tylva"), Tilva Mică („Tylva Mik"), „Sub Tylva", „Liusehovitza" și Prisaca („Brisacken"), aceasta din urmă aflându-se în spatele topitoriei de cupru. În munții Ciclovei se află exploatările miniere: „Vodarn", două puțuri, numite inferior („Csiklowaer unter Schacht") și superior („Csiklowaer ober Schacht") și mina „Temeseber" [36]. În documentul din anul 1719, sunt amintite exploatările miniere de la Oravița, de unde Direcția imperială de Monetărie a efectuat probe de minereu de cupru, acestea fiind: galeria Heilige Dreifaltigkeit („ 3 Faltigkeit Stollen") din cadrul exploatării miniere Cornu Tilva, și lucrările miniere Wallis și Mercy din munții Ciclovei [37].

Minereurile de cupru de la Oravița au conținuturi diferite de metal, după cum rezultă din probele de minereu efectuate în anul 1718 de către maistrul minier superior Schubert. Conform acestor probe, la exploatările miniere din munții Oraviței un centenar de minereu de cupru conține 30 de funți (16,8 Kg) de cupru la mina Sub Tilva, 12 funți (aprox. 6,7 Kg) la exploatarea Cornu Tilva, și numai 4 funți (aprox. 2,2 Kg) de cupru la mina Tilva, unde minereul este amestecat cu fier, în timp ce la exploatările miniere din munții Ciclovei, un centenar de minereu de cupru conține 20 de funți (11,2 Kg) de cupru la mina Temeser și numai de 17 funți (aprox.9,5 Kg) la Puțul inferior [38].

În anul 1719 Direcția imperială de Monetărie din Viena efectuează la dispoziția Camerei Aulice probe de minereuri provenind de la exploatărire miniere de la Oravița și Maydanpek. La Oravița în urma probelor efectuate din eșantioanele de minereuri trimise la Viena, a rezultat că un centenar de minereu conține aproximativ 23 de funți (aprox.12,9 Kg) de cupru la galeria Heilige Dreifaltigket din cadrul exploatării miniere Cornu Tilva, circa 1 funt (0,560 Kg) la mina Tilva, minereul de aici conținând și argint, aproximativ 19 funți (aprox.10,6 Kg) la lucrarea minieră Wallis și respectiv circa 14 funți (aprox.7,8 Kg) de cupru la exploatarea minieră Mercy [39]. Dorim să menționăm faptul că într-un document din anul 1725, se apreciază că minereurile de cupru de la exploatarea Vodarn din munții Ciclovei, conțin arsenic, acest lucru influențând negativ calitatea cuprului produs la Oravița[40].

La minele de la Oravița aflate la începutul exploatării lor de către habsburgi, maistrul minier superior Schubert semnalează în anul 1718 dificultăți în ceea ce

---

[35] „ Orawizer Bergwerke.... 1718", p. 4-5.

[36] Idem.

[37] „Orawizer und Maydanpek Bergwerke, Proben Zettel.....1719", p. 10-11; referitor la exploatările miniere de la Oravița în perioada 1718 -1727, vezi studiile noastre, „Instrucțiunile Administrației Banatului...1718", p. 344, „Măsurile de organizare a mineritului și metalurgiei bănățene....1721" și „Situația mineritul și metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727", p. 341- 343.

[38] „Orawizer Bergwerke, Proben Zettel.....1718", p. 6; Un centenar = 56,006 kg conform Rudolf Gräf, op. cit., p. 351

[39] „Orawizer und Maydanpek Bergwerke, Proben Zettel.....1719", p. 10.

[40] „Orawitzer Hütten Kurtzer Entwurff...1725", p. 14.

https://biblioteca-digitala.ro

priveşte efectuarea cu precizie a măsurătorilor topografice, necesare pentru stabilirea direcţiei corecte a lucrărilor miniere, acest lucru datorându-se în primul rând lipsei unor instrumente precum busola („Compass") şi a defectării teodolitul („Schientzeug"), pentru remedierea situaţiei, funcţionarul minier superior, menţionat mai sus, solicită ca aceste instrumente să fie procurate şi trimise cu următorul transport de materiale [41].

Referitor la vechimea exploatărilor miniere de la Oraviţa, Schubert menţionează în documentul care prezintă la data de 19 august 1718 situaţia lucrărilor la exploatările miniere aflate aici, că exploatarea minereurilor în această zonă s-a practicat încă din timpul stăpânirii maghiare în Banat, urme ale acestor vechi exploatări fiind consemnate la exploatările miniere Tilva Mică şi Prisaca. Documentul ne oferă informaţii şi despre existenţa la minele CornuTilva şi Liusehovitza a unor vechi lucrări miniere datând din timpul ocupaţiei turceşti în Banat, acestea fiind exploatate de către un întreprinzător grec, care a locuit la Maydan, acesta construind pentru prelucrarea minereurilor şi o topitorie. Amploarea acestor din urmă exploatări miniere, consemnează acelaşi document, ne este dovedită de relatarea unui bătrân din satul Maydan (astăzi Brădişorul de Jos, n.n.), care a lucrat aici în perioada în care a fost asediată Viena (se referă desigur la asediul Vienei de către turci din anul 1683 n.n.); conform acesteia, într-o vară de la aceste mine se exploata o cantitate de minereu ce putea fi încărcată în aproximativ 500 de care [42].

La Dognecea austriecii vor începe exploatarea minereului de plumb care conţine şi argint în anul 1723 [43].

Noi informatii referitoare la această exploatare minieră ne oferă, aşa cum am menţionat deja, memoriul trimis Consiliului Aulic de Război, la data de 26 septembrie 1725, de către guvernatorul Banatului generalul Mercy. În acest document, se solicită aprobarea respectivului for superior al monarhiei habsburgice pentru efectuarea unor importante lucrări de investiţii, necesare dezvoltării exploatărilor miniere de la Dognecea, în memoriul său, Mercy considerând că rezultatele probelor efectuate din minereurile de plumb şi argint exploatate aici oferă certitudinea ca în viitor costurile solicitate de lucrările de investiţii să poată fi amortizate din veniturile realizate din exploatarea şi prelucrarea minereurilor de la Dognecea. Rezervele de minereu aflate aici permit, se apreciază în acelaşi document, o exploatare a acestora care se poate întinde pe o perioadă de aproximativ 200 de ani, minele de la Dognecea putând oferi locuri de muncă unui număr de până la 1000 de lucrători mineri. În cazul în care acest memoriu va fi avizat favorabil, se solicită forurilor superioare să trimită o dispoziţie în acest sens, astfel ca încă din iarna anului 1725-1726, să poată fi procurat un număr suficient de mineri şi diferiţi alţi lucrători, să fie exploatat în pădure lemnul şi să fie aduse diferite

---

[41] „Orawizer Bergwerke, Proben Zettel.....1718", p. 8.

[42] „ Orawizer Bergwerke.... 1718", p. 5; pentru existenţa la Oraviţa a unor exploatări miniere datând din timpul stăpânirii turceşti, vezi studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727, p. 342-343; un vechi document, datând din anul 1437, menţionează minele de la Ciclova, atestând faptul că exploatarea minereurilor s-a făcut aici şi în timpul stăpânirii maghiare în Banat, vezi în acest sens, Dumitru Ţeicu, Banatul montan în evul mediu, Timişoara, 1998, p. 312 şi studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727, p.343.

[43] „HKA-Wien,Unterthanig Relation 1727", p. 175; referitor la exploatările miniere de la Dognecea în perioada 1723-1727, vezi studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727", p. 343-345.

https://biblioteca-digitala.ro

materiale necesare, acestea urmând să fie transportate folosindu-se şi munca de robotă pe care locuitorii sunt obligaţi să o presteze [44]; în acest fel va fi posibil ca noile lucrări de investiţii să fie începute încă din primăvara anului 1726.

Memoriul generalului Mercy se bazază pe documentaţia înaintată Administraţiei Banatului de către maistrul minier superior Schubert, la 24 septembrie 1725, acesta cuprinzând un raport, în care se descrie situaţia exploatărilor miniere de la Dognecea, pledându-se în favoarea dezvoltării acestora, un proiect de dezvoltare a zonei miniere de aici şi rezultatele unei probe efectuate din minereurile exploatate la Dognecea [45].

Conform documentaţiei înaintate de Schubert, rezultă că în zona Dognecea se află numeroase urme ale unor vechi lucrări miniere din care s-au extras cantităţi importante de minereu, precum şi ruinele unor clădiri, pe care acesta le consideră că au aparţinut unor exploatări miniere datând din timpul stăpânirii maghiare şi chiar romane în Banat.[46]

La Dognecea se află un filon metalifer principal conţinând plumb şi argint, care se întinde spre nord până aproape de exploatările de minereu de fier de la „Großer Tilva". La exploatările miniere de la Dognecea există 12 fronturi de lucru, la fiecare dintre acestea lucrând câte o echipă, alcătuită din 6 mineri. Dintre lucrările miniere actuale, care sunt amintite în document, patru la număr, se dă numele uneia dintre ele, respectiv galeria Heilige Dreyfaltigkeiten Erb Stolen [47]. Proiectul de dezvoltare alcătuit pentru exploatările miniere de la Dognecea prevede obţinerea unei producţii anuale de 13312 centenari (aprox. 745 t) de concentrat de minereu („Schlich"), din care, ţinându-se cont de faptul că dintr-un centenar de concentrat de minereu se obţin 3 Mărci (aprox. 0,702 Kg) de argint şi 35 de Funţi (19,6 Kg) de plumb, se vor obţine anual 2496 Mărci (aprox. 584 Kg) de argint şi 4659 centenari şi 20 funţi (aprox. 272 t) de plumb. Având în vedere faptul că o marcă de argint se vinde cu preţul de 22 florini şi un centenar de plumb cu 15 florini, valoarea producţiei de metale obţinută anual la Dognecea se va ridică la suma de 124797 de florini. În acelaşi timp, cheltuielile sunt extimate la suma de 55273 florini şi 32 de creiţari, dintre acestea cele destinate efectuării plăţii forţei de muncă se ridică la suma de 30632 florini şi 20 creiţari, cheltuielile de transport şi cele solicitate de exploatarea lemnului se cifrează la suma de 12000 de florinţi, pentru producerea unei cantităţi de 1600 „Maß" (aprox. 90 t) de mangal (cărbunele de lemn n.n.), care se estimează

---

[44] „Dognazker Bericht... 1725", p.18; faptul că generalul Mercy se adresează într-o problemă de interes economic, care este normal de competenţa Camerei Aulice, Consiliului Aulic de Război, se explică, considerăm noi, în primul rând prin faptul că guvernatorul Banatului era un colaborator apropiat al generalului Eugeniu de Savoia, acesta fiind preşedintele Consiliului Aulic de Război şi sfetnic al împăratului Carol al VI-lea, conform, Costin Feneşan, *„Administraţie şi fiscalitate* 1716-1778", p. 15 –16.

[45] „Dognazker Bericht... 1725", p. 19-25.

[46] Ibidem,p. 21-23; Exploatările miniere din zona Dognecea-Ocna de Fier-Bocşa, sunt menţionate în documente încă din secolul al XIV-lea, vezi în acest sens Achim Viorel, Mutaţii în statutul unor sate cneziale din Banat în epoca angevină. Cazul de la Biniş, în Banatica, vol. XII, Reşiţa 1993, pag. 59; Ţeicu, Dumitru, Banatul montan în Evul Mediu, Ed. Banatica, Timişoara 1998, pag. 261 şi studiul nostru, Exploatările miniere din zona Dognecea – Ocna de Fier – Bocşa în sec. al XVIII-lea şi începutul sec. al XIX-lea în Banatica, vol. 16/2, Reşiţa, 2003, p. 49; în continuare „Exploatările miniere din zona Dognecea- Ocna de Fier – Bocşa"; referitor la unele informaţii despre exploatările miniere din zona Dognecea în timpul stăpânirii maghiare şi turceşti în Banat, vezi studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727, p.343.

[47] „Dognazker Bericht... 1725", p. 21-25;

https://biblioteca-digitala.ro

că va fi livrat la preţul de 20 de creiţari un Maß, este necesară suma de 6370 forini, în timp ce pentru porţiile de pâine acordate lucrătorilor, este necesară suma de 4068 florini. Scăzând din valoarea producţiei de metale, care se extimează că va fi obţinută anual la Dognecea, suma destinată cheltuielilor amintite mai sus, rămâne pentru fiscul imperial un venit anual de 69523 florini şi 28 creiţari, din acesta trebuind scăzute costul noilor lucrări de investiţii necesare, respectiv o topitorie cu două cuptoare, câteva şteampuri şi spălătoriile de minereu aferente, etc. Proiectul prevede şi numărul de funcţionari, mineri, lucrători metalurgi, meşteşugari, etc., necesari în viitor la exploatările miniere de la Dognecea [48], acest aspect urmând să îl analizăm la forţa de muncă.

Menţionăm faptul că acest proiect de dezvoltare, care prevede obţinerea unei cantităţi anuale de 13312 centenari (aprox. 745 t) de concentrat de minereu, este grandios, dacă ţinem cont de faptul că în anul 1725 la minele de la Dognecea s-a exploatat o cantitate de numai 5887 Pahre (aprox. 1154 t) de minereu, în stoc, desigur din anul precedent aflându-se 4112 Pahre (aprox. 806 t) de minereu, în timp ce pentru producerea unui centenar de concentrat de minereu, sunt necesare în medie 15 centenari de minereu [49].

Aşa cum am amintit deja, la nord de exploatările miniere de la Dognecea se află mina de fier numită „Großer Tilva", minereul de fier exploatat aici împreună cu cel de la Doman, după cum se menţionează într-un document din anul 1726, aprovizionând furnalul de la Bocşa [50].

În nordul Serbiei, se află exploatările miniere de cupru de la Maydanpek, care aşa cum am amintit, în această perioadă au fost subordonate administrativ Direcţiei miniere de la Oravita. În anul 1719, Direcţia imperială de Monetărie din Viena a efectuat la dispoziţia Camerei Aulice, probe din minereurile de cupru, provenind de la exploatărire miniere de la Oravita şi Maydanpek. Din tabelul întocmit cu acest prilej, rezultă că minereurile de cupru de la Maydanpek au conţinuturi de metal cuprinse între aproximativ 31 de funţi (aprox. 17,4 Kg) şi 16 funţi (aprox. 9 kg)

---

[48] „Dognazker Bericht... 1725", p. 19-20 şi 24; suma anuală necesitată de cheltuielile efectuate cu plata forţei de muncă, lemn, mangal, transporturi şi porţiile de pâine acordate lucrătorilor, am dedus-o din sumele destinate lunar pentru respectivele cheltuieli, acestea din urmă fiind menţionate în document; unitatea de măsură denumită Maß(Maas) se precizează că este încărcată în 2 saci, conform, „HKA – WIEN, Unterthanig Relation 1727" p. 185, noi am efectuat calculele considerând 1 Maß= 1 centenar = 56,006 kg., vezi în acest sens studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727", p.356 şi 379 (nota 105); o marcă de aur sau de argint (Mark) = 233,947 g, conform, Rudolf Gräf, op. cit., p. 351; o porţie de pâine cântăreşte 0,7 Kg, conform Aurel Ţintă, Colonizările habsburgice în Banat, 1716-1740, Timişoara, 1972, p. 49.

[49] „Banater Bergwerke....1726", p. 64-65; 1 pahren este o unitate de măsură, cântărind între 3,5 – 4 Centenari, vezi în acest sens studiul nostru, „Instrucţiunile Administraţiei Banatului...1718", p. 349, nota, 25; la şedinţa din martie 1726, contabilul Papst a raportat că în medie la exploatările de minereu de la Dognecea un centenar de concentrat de minereu se obţine din 15 centenari de minereu, conform, „HKA-Wien, Unterthaniger Visitations Bericht 1726", p.51, vezi în acest sens şi studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727", 343-344.

[50] „HKA-Wien, Unterthaniger Visitations Bericht 1726", p. 54 ; în sursa documentară menţionată, exploatarea minieră situată în apropiere de Bocşa, este amintită sub numele de Tilfa, aceasta am identificat-o în regiunea muntoasă aflată între Dognecea şi Ocna de Fier, vezi în acest sens studiul nostru, „Exploatările miniere din zona Dognecea- Ocna de Fier – Bocşa", p. 53 şi 56 – 58.

https://biblioteca-digitala.ro

de cupru la un centenar de minereu [51], o parte a probelor fiind luată de pe haldele existente aici, fapt ce atestă vechimea acestor exploatări miniere. Dorim să menționăm faptul că în urma acestor probe, minereurile de cupru de la Maydanpek s-au dovedit a fi mai bogate în conținutul de metal în comparație cu minereurile de la Oravița. Tot în tabelul menționat mai sus, este consemnată şi o probă de minereu, luată de pe haldele de minereuri de la „Kuzschaina", aceasta conținând plumb şi argint [52]. Dat fiind faptul că această veche exploatare minieră, după cum o dovedesc haldele existente acolo, este trecută în tabel sub acest nume printre minele de la Maydanpek, considerăm că avem de a face cu o exploatare minieră situată în nordul Serbiei.

În momentul cuceririi Banatului de către austrieci, la Oravița se afla o topitorie de cupru[53], aceasta fiind menționată într-un document din 19 august 1718, în legătură, aşa cum am amintit, cu localizarea exploatării miniere Prisaca. Topitoria a suferit desigur distrugeri, în timpul luptelor purtate de către armatele habsburgice pentru eliberarea Banatului, lucrările de reparații fiind începute în cursul anului 1718, după cum rezultă din dispozițiile Administrația Banatului, adresate la 12 decembrie 1718, maistrului minier de la Oravița. Alături de lucrările de reparații ale unor vechi instalații metalurgice [54], autoritățile habsburgice demarează un program ambițios de investiții, menit să revigoreze activitatea minieră şi metalurgică din Banat şi să o aducă la nivelul tehnologic caracteristic provinciilor imperiului cu tradiție în aceste domenii de activitate. În acest sens, după cum aflăm din documentul citat mai sus, un antreprenor pe nume Freyberg, sosit de curând în Banat (raportat la data decretului din 12 decembrie 1718, n.n.) împreună cu un grup de mineri, va construi o serie de obiective economice, printre care şi unele instalații industriale, respectiv, două forje pentru prelucrarea cuprului la Ciclova şi o uzină pentru prelucrarea minereului de fier la Bocşa, aceasta constând dintr-o topitorie şi o forjă[55]. Lucrările de investiții, amintite mai sus, au fost începute desigur cu adevărat în primăvara anului 1719, după ce anotimpul rece a fost folosit aşa cum se obişnuia, pentru organizarea lucrului şi procurarea materialelor necesare. În anul 1724, se construieşte la Calina o topitorie pentru producerea sticlei[56]. În nordul Serbiei, la Maydanpek în momentul cuceririi acestei provincii de către habsburgi, se afla o topitorie de cupru [57].

După ce am prezentat pe scurt instalațiile industriale metalurgice, aflate în Banat în perioada de început a stăpânirii habsburgice [58], în cele ce urmează vom

---

[51] „Orawizer und Maydanpek Bergwerke, Proben Zettel.....1719", p. 10; referitor la vechimea exploatărilor miniere de la Maydanpek, vezi, „HKA-Wien,Unterthanig Relation 1727", p.192 şi studiul nostru, „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727", p. 346.

[52] „Orawizer und Maydanpek Bergwerke, Proben Zettel.....1719", p. 10.

[53] „HKA – WIEN, Unterthanig Relation 1727" p. 167; vezi şi studiul nostru, „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727", p. 349.

[54] „Instrukzion1718" p. 111-112 şi 114; vezi şi studiul nostru, „Instrucțiunile Administrației Banatului...1718", p. 345-346.

[55] Idem, ambele.

[56] Aurel Țintă, op.cit, p. 189.

[57] „HKA – WIEN, Unterthanig Relation 1727" p.171 ; vezi şi studiul nostru, „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727", p. 354.

[58] Referitor la instalațiile industriale metalurgice din Banat în perioada 1718-1727, vezi studiile noastre, „Instrucțiunile Administrației Banatului...1718", p. 345-346, „Măsurile de organizare a mineritului şi metalurgiei bănățene....1721" şi „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727",p. 348-354.

https://biblioteca-digitala.ro

prezenta unele aspecte referitoare la acestea, întâlnite în documentele care constituie obiectul de studiu al prezentului nostru articol.

În anul 1725, politica de investiții a autorităților habsburgice referitoare la construirea unor obiective, care să conducă la dezvoltarea industriei montanistice în Banat şi nordul Serbiei este continuată. La topitoria de cupru de la Oravița sunt terminate lucrările de construcție ale unui nou cuptor pentru topirea minereurile („Schmeltzer"), la un cuptor în care se extrage cuprul („Spleis Ofen"), la un ciocan de forjă („Hamer") şi respectiv la două magazii pentru depozitarea mangalului. Ca urmare a politicii de investiții efectuate până în prezent, la Oravița se apreciază că nu mai sunt necesare noi lucrări de investiții importante, aici fiind necesare doar unele lucrări de reparații în următorii ani. Producția de cupru negru („Schwartz Kupfer"), din acesta în cuptoarele de tip Spleis Ofen şi Gahr Herden obținându-se cuprul, a fost în anul 1725 de 3058 de centenari (aprox. 171 t), cheltuielile pentru producerea unui centenar de cupru negru ridicându-se la suma de 23 de florini. În anul 1726 cantitatea de cupru negru produs la Oravița va trebui să fie redusă la aproximativ 2550 de centenari (aprox.143 t) [59], motivele care au determinat această hotărâre luată în şedința comisiei de specialitate din martie 1726, urmează să le prezentăm atunci când vom analiza bugetul alocat exploatărilor miniere şi instalațiilor metalurgice din Banat şi nordul Serbiei. Cuprul produs la Oravița este prelucrat cu ajutorul ciocanelor forjei, fiind transformat în plăci şi în diferite vase de cupru, forja de cupru nefiind localizată în documentele pe care le analizăm în prezentul articol, aceasta aflându-se însă, aşa cum am amintit, la Ciclova.

Pentru valorificarea superioară a cuprului produs la Oravița, şi a unor resurse naturale ale Banatului, precum: lemnul, salpetrul, vitriolul, arsenic, etc, guvernatorului Banatului generalul Mercy, îi este prezentat la 27 ianuarie 1725 un proiect în acest sens, acesta fiind alcătuit la Viena de către fostul contabil al exploatărilor miniere din Banat [60]. Conform proiectului, amintit mai sus, se prevede construirea la Oravița a unei topitorii de alamă, aceasta constând din: două cuptoare în care se produce alama prin topirea cuprului şi zincului, o turnătorie în care alama este turnată în lingouri, o forjă cu 8 ciocane şi un cuptor în care lingourile de alamă sunt încălzite, spre a fi prelucrate în plăci şi o instalație în care alama este prelucrată în sârmă. Producția anuală de alamă este estimată la 1955 centenari (aprox. 110 t), pentru aceasta fiind necesar să se topească 1500 de centenari (84 t) de cupru produs la Oravița şi aproximativ 1200 centenari (aprox. 67 t) de zinc. Zincul necesar poate fi procurat din Silezia superioară („ Oberschlesien") şi Polonia, la un preț de 2 florini şi 30 creițari centenarul, acesta ridicându-se cu cheltuielile de transport în Banat la 3 florini şi 30 creițari, sau din Tirol şi Elveția, zincul produs aici vânzându-se la Viena la un preț de 10 florini un centenar. Pentru reducerea cheltuielilor necesitate de procurarea zincului, autorul proiectului recomandă şi începerea unor lucrări de prospecțiuni miniere în Banat, în vederea descoperirii unor minereuri de zinc.

Cheltuielile necesitate pentru realizarea acestei topitorii de alamă sunt estimate la suma de 13000 de florini. Alama prelucrată în plăci („Tafel Mesing"), este vândută negustorilor la Viena la un preț de 47 florini centenarul - preț la care este

---

[59] „Banater Bergwerke....1726", p. 62-64; lucrările de investiții pe care le-am amintit că au fost efectuate în anul 1725 la instalațiile metalurgice de la Oravița, considerăm că aparțin lucrărilor de construire a noii topitorii de cupru de aici, informații despre aceasta, vezi în „HKA – WIEN, Unterthanig Relation 1727" p.163-167; considerăm că ciocanul de forjă a fost construit la Ciclova, unde exista deja o forjă de cupru.

[60] „Orawitzer Hütten Kurtzer Entwurff...1725", p. 12-16.

https://biblioteca-digitala.ro

comercializat şi un centenar de cupru – aceiaşi negustori pentru un centenar de sârmă de alamă de diferite sortimente („ unterschiedene Gattung Trats") plătesc 60 de florini, în timp ce meşterilor turnători de alamă din Viena, un centenar de alamă turnată în lingouri („Stuckh Mesing"), le este vândut cu 48 de florini şi 45 de creiţari. Se estimează că proiectata topitorie de alamă de la Oravița va aduce anual un venit erariului care se ridică la suma de 26220 de florini, în cazul în care se va folosi zincul mai ieftin din Silezia superioară şi Polonia [61].

Tot la Oravița este prevăzută construirea unei instalaţii industriale, care să producă arsenic, folosindu-se ca materie primă minereurile de cupru exploatate la mina Vodarna din munţii Ciclovei, care conţin arsenic, preţul de cost al acestei instalaţii fiind estimat la suma de 400 de florini. Conţinutul de arseniu din aceste minereuri are o influenţă negativă, în concepţia autorului acestui proiect, asupra calităţii cuprului produs la Oravița, acesta informând în acest sens Administraţia Banatului printr-un raport trimis acesteia încă de la data de 3 septembrie 1723. Folosindu-se minereurile de cupru amintite, se poate produce anual o cantitate de 300 centenari (aprox. 17 t), de arseniu care se poate vinde la Viena cu preţul de 14 florini un centenar, acesta fiind întrebuinţat la manufacturile de producere a sticlei şi la vopsirea ţesăturilor. Pe lângă faptul că extragerea arseniului din minereurile de cupru va conduce la îmbunătăţirea calităţii cuprului produs la Oravița, anual fiscul imperial poate obţine din vânzarea cantităţii de arseniu amintită mai sus un venit anual, după ce se scad cheltuielile de producţie, de 2284 florini [62].

În Banat se află şi materia primă necesară producerii vitriolului (materia primă este pirita cupriferă, care se extrage din minele consemnate în document sub denumirea de „in kies grube", n.n.), acesta fiind folosit la manufacturile de postav („Tuch Manufactur"). Cheltuielile necesitate pentru construirea unei astfel de instalaţii se ridică la suma de 400 de florini, aici putându-se produce anual o cantitate de aproximativ 265 centenari(15 t) de vitriol, acesta urmând să fie vândut la un preţ de 12 florini centenarul. Veniturile anuale obţinute în acest fel de fiscul imperial se pot ridica anual la suma de 2574 florini, după ce se scad cheltuielile de producţie. În munţii Banatului, după informaţiile autorului acestui proiect, se găseşte şi „Alaun", care poate fi prelucrat de asemenea în cadrul instalaţiei de producere a vitriolului[63].

În Banat se află de asemenea şi salpetru, acesta putând fi exploatat şi prelucrat, preţul acestui produs fiind în Viena de 26 de florini centenarul [64].

În sfârşit, autorul acestui proiect propune valorificarea lemnului rezultat în urma doborârii arborilor de către vânt, în pădurile situate în zonele puţin accesibile. În aceste locuri pot fi instalate cazane („Kesel"), în care se va produce din lemnul, amintit mai sus, potasa, aceasta putând fi vândută în Viena la un preţ de 9 florini centenarul [65].

La Dognecea, printre lucrările de investiţii realizate în anul 1725, sunt menţionate mai multe construcţii („Gebau"), prin acestea trebuind să înţelegem desigur diferite noi lucrări miniere, dar şi unele instalaţii industriale, de asemenea printre noile lucrări de investiţii din acest an este amintit un canal de aducţiune al apei şi un drum [66]. Canalul de aducţiune al apei, punea desigur în mişcare

---

[61] Ibidem, p. 12-14.
[62] Ibidem, p. 14-15.
[63] Ibidem, p. 15.
[64] Idem.
[65] Idem.
[66] „Banater Bergwerke....1726", p. 64.

https://biblioteca-digitala.ro

instalațiile şteampului, care este amintit la 24 septembrie 1725, în raportul maistrului minier superior Schubert, adresat Administrației Banatului, această instalație, în care se zdrobea minereul cu ajutorul a 24 de ciocane („Stampf") acționate de forța apei, numărându-se desigur printre lucrările de investiții efectuate în cursul anului 1725. În documentul amintit mai sus şi în proiectul de dezvoltare al exploatărilor miniere de la Dognecea, care îl însoțeşte, Schubert consideră că este necesar să se construiască la Dognecea trei noi şteampuri („Puch Werck"), asemănătoare celui deja existent, o topitorie („Schmölz Hütten") cu două cuptoare („Ofen") în care să fie prelucrate minereurile de plumb şi argint, o instalație de separare a argintului de plumb („Silber treib Herd") şi alte diferite construcții necesare [67]. Dorim să menționăm faptul că în şedința din martie 1726, comisia bănățeană, care a aprobat bugetul şi lucrările de investiții care urmează să fie realizate în anul 1726 în regiunea minieră din Banat şi nordul Serbiei, a alocat suma de 3732 de florini pentru construirea la Dognecea a trei şteampuri, în valoare de 2332 florini, a unei topitorii, care va costa 800 de florini şi a mai multor locuințe pentru lucrători, totalizând suma de 600 florini [68]. Considerăm că un rol important în hotărârea luată de comisia, amintită mai sus, l-a avut implicarea guvernatorului Mercy, care aşa cum am menționat deja, a sprijinit proiectul de dezvoltare al exploatărilor miniere de la Dognecea, înaintându-l şi forurilor superioare ale monarhiei habsburgice, care desigur i-au şi dat aprobarea în acest sens. În aceeaşi şedință din martie 1726, s-a stabilit ca în acest an să se producă la Dognecea o cantitate de 2250 de mărci(aprox. 526 kg), de argint [69], aceasta desigur după ce vor fi realizate instalațiile industriale, menționate mai sus.

În anul 1725, au fost efectuate la uzina de fier din Bocşa mai multe lucrări de investiții, acestea constând în începerea lucrărilor de construcție la o nouă forjă şi a unui stăvilar, săparea canalului de aducțiune al apei necesară punerii în mişcare a ciocanelor de la forja, amintită mai sus, realizarea unor locuințe pentru lucrători şi începerea lucrărilor de construcție la clădirea destinată cârciumei. În anul anul 1726, s-a alocat suma de 1000 de florini pentru terminarea lucrărilor la forja, aflată în construcție, 400 de florini pentru construirea clădirii unde sunt construite formele necesare turnătoriei („formb hauss"), 100 de florini pentru realizarea unui magazii necesară depozitării mangalului, în timp ce pentru terminarea lucrărilor de construcție la clădirea cârciumei s-a alocat suma de 150 de florini. Furnalul de la Bocşa a produs în anul 1725, o cantitate de 5400 centenari (aprox. 302 t) de lupe de fier, perioada sa de funcționare, însumând în acest an 8 luni. În anul 1726 se preconizează să se producă la uzina de fier de la Bocşa o cantitate de 3200 de centenari (aprox. 179 t) de fier forjat în bare („Staabeysen") şi diferite produse obținute din acestea prin forjare („Zeugeysen"), în stoc neprelucrate, urmând să rămână o cantitate de 1400 de centenari (aprox. 78 t) de lupe de fier. Datorită inundațiilor frecvente ale râului Bârzava, alături de pagubele materiale produse instalațiilor industriale, se creează în zonă şi un microclimat nesănătos, fapt ce determină îmbolnăvirea lucrătorilor, acest lucru având, se consideră, o influență semnificativă în bilanțul financiar negativ al uzinei [70].

La topitoria de sticlă de la Calina în anul 1725 s-au efectuat diferite lucrări de investiții în valoare de 1576 de florini [71].

---

[67] „Dognazker Bericht... 1725", p. 19 şi 24.
[68] „Banater Bergwerke....1726", p. 65.
[69] Ibidem, p. 68.
[70] Ibidem, p. 66-68.
[71] Ibidem, p. 65.

https://biblioteca-digitala.ro

Topitoria de cupru de la Maydanpek a produs în anul 1725 o cantitate de 3304 centenari (aprox.185 t) de cupru negru, cheltuielile pentru producerea unui centenar ridicându-se la suma de 18 1/3 florini, acestea fiind astfel mai mici decât cele înregistrate la topitoria de la Oravița. Dintre lucrările de investiții efectuate în acest an se numără lucrările de reconstruire a cuptorului de tip „Gahr Herden", în care se obține cuprul. Din aceleași motive ca și la Oravița, comisia de specialitate bănățeană a hotărât ca în anul 1726, producția de cupru negru să fie redusă, aceasta urmând să depășească cu puțin cantitatea de 2000 de centenari(aprox. 112 t). Pentru anul 1726, la Maydanpek, se consideră că în afară de construirea unui baraj de acumulare, care să asigure apa în cantități suficiente pentru acționarea instalațiilor topitoriei, și construirea unui magazin, nu mai sunt necesare noi lucrări de investiții [72].

Fiscul imperial alocă anual, pentru exploatările miniere și instalațiile metalurgice din Banat și nordul Serbiei sume importante de bani, acestea fiind destinate în primul rând pentru asigurarea desfășurării procesului de producție, efectuarea de noi lucrări de investiții și colonizarea forței de muncă. În anul 1725, a fost alocată în acest sens suma de 177604 florini [73], aceasta fiind repartizată astfel: 80583 de florini pentru exploatările miniere și instalațiile metalurgice de la Oravița și forja de la Ciclova, din această sumă cea mai mare parte, respectiv 72619 florini, revenind obiectivelor miniere și metalurgice de la Oravița [74], suma de 7243 florini a fost cheltuită pentru exploatările miniere de la Dognecea [75], 18670 florini au fost alocați uzinelor de fier de la Bocșa [76] și 6339 florini pentru topitoria de sticlă de la Calina [77], în timp ce pentru exploatările miniere și instalațiile metalurgice aflate în nordul Serbiei, la Maydanpek, a fost cheltuită suma de 64769 florini [78].

În ședința din martie 1726 a comisiei de specialitate bănățene se hotărăște ca suma alocată pentru anul 1726 exploatările miniere și instalațiile metalurgice din Banat și nordul Serbiei, să fie redusă în comparație cu anul precedent, aceasta fiind stabilită la 130000 de florini, suma fiind defalcată după cum urmează: 50000 de florini pentru exploatările miniere și instalațiile metalurgice de la Oravița, 16000 de florini pentru exploatările miniere și instalațiile industriale care se vor construi la Dognecea, 12000 de florini pentru uzina de fier de la Bocșa și 4000 de florini pentru topitoria de sticlă de la Calina , în timp ce exploatărilor miniere și instalațiilor metalurgice de la Maydanpek, le va fi alocată suma de 48000 florini [79]. Considerăm că hotărârea de reducere a sumelor de bani, alocate în anul 1726 exploatărilor miniere și instalațiilor metalurgice aflate în regiunea montanistică din Banat și nordul Serbiei, are la bază raționamente care țin de politica bugetară a Banatului în respectivul an financiar, la care se adaugă desigur și faptul că în general, așa cum am menționat în prezentul articol, nu mai este necesar să mai fie efectuate importante lucrări de investiții, în comparație cu anii precedenți. În ceea ce privește repartizarea sumei alocate, se constată modificări esențiale, în sensul că toate

---

[72] Ibidem, p. 60-61.

[73] Suma de 177604 florini, alocată în anul 1725 exploatărilor miniere și instalațiilor metalurgice din Banat și nordul Serbiei , am calculat-o însumând sumele repartizate pentru fiecare exploatare minieră și instalație metalurgică în parte.

[74] Banater Bergwerke....1726", p. 62.

[75] Ibidem, p. 64.

[76] Ibidem, p. 66.

[77] Ibidem, p. 65.

[78] Ibidem, p. 60.

[79] Idem.

https://biblioteca-digitala.ro

obiectivele miniere şi metalurgice sunt afectate mai mult sau mai puţin de reducerea sumelor alocate lor în comparaţie cu anul 1725, cu excepţia exploatărilor miniere de la Dognecea. Considerăm că un rol important în acest sens, aşa cum am menţionat deja, l-a avut implicarea guvernatorului Mercy în sprijinirea proiectului de dezvoltare al exploatărilor miniere de la Dognecea, acesta obţinând desigur şi aprobarea, în acest sens, a forurilor superioare ale monarhiei habsburgice. Atitudinea lui Mercy în această problemă a fost determinată în primul rând de raţionamente economico – financiare; argintul fiind un metal preţios, exploatarea sa la Dognecea poate contribui la sporirea masei monetare aflată în circulaţie în Banat şi implicit în Imperiul habsburgic, acesta fiind de altfel unul din dezideratele de bază ale politicii economice mercantiliste. Tot referitor la motivul care a determinat hotărârea de repartizare a sumelor bugetare pe anul 1726, menţionăm faptul că în proiectul de dezvoltare pe anul 1726 al exploatărilor miniere şi instalaţiilor metalurgice din Banat şi nordul Serbiei, se precizează că vor fi reduse sumele de bani alocate şi implicit şi producţia de cupru de la exploatările miniere şi topitoriile de la Oraviţa şi Maydanpek, pentru a putea fi sporite sumele de bani necesare noilor lucrări de investiţii de la Dognecea. Considerăm că această hotărâre a fost determinată, pe lângă raţionamentele prezentate mai sus, şi de unele dificultăţi de moment referitoare la comercializarea cuprului produs la Oraviţa şi Maydanpek şi aducem ca argument faptul că în aceeaşi şedinţă din martie 1726, se recomandă comercializarea unei părţi a cuprului produs aici, în statele italiene şi a unei cantităţi de 2000 de centenari (aprox. 112 t) de cupru în Imperiul otoman, vânzarea pe această din urmă piaţă fiind posibilă numai în condiţiile în care preţul de cost al acestuia va scădea [80]. Menţionăm faptul că această din urmă cantitate de cupru este destul de mare în raport cu producţia obţinută la Oraviţa şi Maydanpek, şi considerăm că nu ar fi comercializată în Imperiul otoman, în această privinţă existând restricţii legislative[81], dacă ar există posibilităţi reale de desfacere a acesteia pe alte pieţe.

Exploatările miniere şi instalaţiile metalurgice din Banat şi nordul Serbiei lucrează în general cu pierderi financiare, această situaţie fiind însă acceptată de către Camera Aulică din următoarele raţiuni: asigurarea necesarului de metale şi de produse obţinute din acestea pentru cele două provincii din producţia internă, evitându-se astfel importurile care conduc la scoaterea de bani din ţară; crearea unui surplus de astfel de produse destinate exportului, atrăgându-se în acest mod bani în ţară; exploatarea metalelor preţioase, în cazul de faţă argintul şi cea a cuprului – acesta din urmă folosit pentru moneda mărunţă – conduce la sporirea masei monetare aflată în circulaţie în ţară şi în acelaşi timp sunt oferite locuri de muncă, acestea constituind surse de existenţă şi venituri pentru locuitorii care lucrează la exploatările miniere şi instalaţiile metalurgice. Menţionăm faptul că nu în ultimul rând, prin investiţiile efectuate, organizarea procesului de producţie şi colonizarea forţei de muncă, pentru a aminti numai măsurile cele mai importante, se creează bazele pentru obţinerea în viitor a unor profituri de la exploatările miniere şi instalaţiile metalurgice amintite, arendarea acestora putând deveni interesantă pentru investitorii particulari, aceasta fiind de altfel şi un obiectiv important al Camerei Aulice [82]. Referitor la pierderile financiare înregistrate de fiscul imperial la

---

[80] „Banater Bergwerke....1726", p. 68.

[81] Despre restricţiile referitoare la comercializarea în Imperiul otoman, a cuprului produs în Banat, vezi Sonia Jordan, op. cit. p. 42.

[82] Pentru politica economică a fiscului imperial, referitoare la exploatările miniere şi instalaţiile metalurgice din Banat şi nordul Serbiei la începutul stăpânirii habsburgice în aceste provincii,

https://biblioteca-digitala.ro

exploatările miniere şi instalaţiile metalurgice din Banat şi nordul Serbiei, în documentele pe care le analizăm în prezentul articol, se menţionează faptul că în anul 1725, la topitoria de sticlă de la Calina, s-au înregistrat pierderi financiare în sumă de 2074 florini [83].

Metalele şi produsele obţinute din acestea în regiunea montanistică din Banat şi nordul Serbiei, conform strategiei economice a Camerei Aulice, strategie inspirată din gândirea economică mercantilistă, trebuiau să acopere într-o primă etapă necesităţile celor două provincii, pentru a se evita astfel importurile care conduc la scoaterea unor sume de bani din ţară, urmând ca într-o a doua etapă, producţia să depăşească nevoile interne, realizându-se astfel disponibilităţi pentru exportul unor astfel de produse, prin aceasta urmând ca în ţară să fie atrase sume importante de bani.

Un rol important în comerţul Banatului l-au avut companiile comerciale, care au fost încurajate de fiscul imperial pentru a contracara concurenţa negustorilor evrei, sârbi şi greci, aceştia din urmă supuşi turci, beneficiind de unele avantaje comerciale, oferite de prevederile tratatului de pace de la Passarowitz. În anul 1723, comercianţi germani în special înfiinţează la Timişoara Compania comercială germană („Deutsche Kommerziensozietät"), ca filială a Companiei comerciale Orientale („ Orientalischen Handelkompanie"), din Viena, aceasta fiind întemeiată în anul 1719 la Triest, cu scopul de a monopoliza comerţul Imperiului habsburgic cu sud-estul Europei („Levantehandels"). Această din urmă companie, prin filiala sa bănăţeană, va reuşi să controleze o mare parte a comerţului Banatului, printre principalele produse comercializate numărându-se şi metalele şi produsele obţinute din acestea în Banat şi nordul Serbiei [84].

În documentele pe care le analizăm în prezentul articol, se fac unele propuneri referitoare la comercializarea metalelor şi a produselor obţinute din acestea în instalaţiile metalurgice din Banat şi nordul Serbiei. Astfel, în şedinţa din martie 1726, aşa cum am amintit, se recomandă comercializarea cuprului produs la Oraviţa şi Maydanpek în statele italiene, acesta urmând să fie transportat cu ajutorul flotei imperiale (desigur cu ajutorul flotei imperiale staţionate în Marea Adriatică n.n.) precum şi a unei cantităţi de 2000 de centenari (aprox. 112 t) de cupru în Imperiul otoman, vânzarea pe această piaţă fiind posibilă numai în condiţiile în care preţul de cost al acestuia va scădea[85]. În proiectul din anul 1725, care prevede construirea la Oraviţa a unei topitorii de producere a alamei şi a altor instalaţii industriale care să valorifice unele materii prime existente în Banat, autorul proiectului face mai multe propuneri referitoare la comercializarea produselor obţinute. Astfel, din cantitatea de 1995 de centenari (aprox. 110 t), de alamă ce urmează să fie produsă anual la Oraviţa, 600 de centenari(aprox. 33,6 t) vor fi comercializaţi de Compania comercială Orientală, 600 de centenari(aprox. 33,6 t) vor fi preluaţi spre a fi comercializaţi de către negustorii de alamă din Viena, 50 de centenari aprox. 2,8 t) vor fi vânduţi meşteşugarilor topitori de alamă din Viena şi 100 de centenari (aprox. 5,6 t) vor fi livraţi meşteşugarilor din Banat şi Transilvania care prelucrează alama, urmând ca restul de 645 de centenari (aprox. 36,1 t) să fie păstraţi în stoc. Acelaşi document propune comercializarea arsenicului, care este folosit în manufacturile de sticlă şi textile, pe piaţa venetiană (aici se află manufacturi

---

vezi Sonia Jordan, op. cit. p. 44, şi studiul nostru, „Situaţia mineritul şi metalurgiei bănăţene, conform rapoartelor de inspecţie din anii 1726-1727", p.371-373.

[83] „Banater Bergwerke....1726", p. 65.

[84] Sonia Jordan, op. cit. p. 63-70.

[85] „Banater Bergwerke....1726", p. 68-70.

https://biblioteca-digitala.ro

renumite de sticlă n.n.) şi prin intermediul Companiei comerciale Orientale în Anglia, o parte din cantitatea produsă urmând să fie folosită în ţară la manufacturile amintite mai sus [86].

Forţa de muncă aflată în regiunea minieră bănăţeană în perioada de început a organizării mineritului şi metalurgiei de către autorităţile habsburgice este alcătuită din lucrătorii care, după locul de proveniență, aparţin a două componente. Prima dintre acestea este reprezentată de lucrătorii aflaţi aici din timpul stăpânirii turceşti, pe care împăratul îi ia sub protecţia sa deosebită, garantându-le drepturile şi libertăţile avute. Considerăm că cel puţin o parte dintre aceşti lucrători au fost români şi aducem ca argument faptul că în documentul din 19 august 1718 sunt menţionaţi lucrătorii mineri români („Walachischen Bergleuthe"), care au lucrat la exploatarea minieră Tilva din munţii Oraviţei înainte de instaurarea stăpânirii habsburgice, aceştia oferind informaţii despre filonul metalifer, cu ocazia redeschiderii unor vechi lucrări miniere, şi a începerii lucrului la noile lucrări, aceşti mineri fiind desigur angajaţi şi de către noile autorităţi. Tot documentul respectiv aminteşte de un bătrân din satul Maydan, pe nume Demian Petro, acesta fiind desigur român, care a lucrat în timpul asedierii Vienei de către turci la exploatarea minieră Liusehovitza din munţii Oraviţei[87].

A doua componentă este alcătuită din lucrători provenind din regiunile Imperiului habsburgic cu tradiţie în activitate minieră şi metalurgică, aceştia fiind aduşi în regiunea montanistică din Banat în cadrul unei ample acţiuni de colonizare, aceasta având ca scop refacerea exploatărilor miniere şi a instalaţiilor metalurgice existente încă din timpul stăpânirii turceşti şi în primul rând construirea altora noi, după o tehnică mult mai avansată, caracteristică provinciilor Imperiului habsburgic cu tradiţie în minerit şi metalurgie. Pentru atragerea unor astfel de lucrători în Banat, fiscul imperial va cheltui sume importante de bani care vor fi folosite pentru acordarea unor ajutoare băneşti la sosirea acestora în regiunea minieră, o parte a acestor sume fiind alocate ulterior pentru plata unor salarii mai mari lucrătorilor colonizaţi, pentru a-i determina în acest fel să rămână în Banat.

Printre lucrătorii colonizaţi deja de către autorităţile habsburgice, menţionăm minerii germani care în anul 1718 sunt plătiţi după numărul schimburilor efectuate, şi grupul de mineri condus de un oarecare Freyberg, care a sosit în Banat în acelaşi an, venind de la Administraţia minieră din Zips (regiune minieră numită şi Ungaria Superioară, situată în centrul şi estul Slovaciei de astăzi n.n.), aceştia aducând cu ei şi diferite unelte specifice [88].

În documentele pe care le analizăm în prezentul articol, se acordă o atenţie deosebită asigurării forţei de muncă, în special calificată. În acest sens amintim faptul că în memoriul său înaintat la data de 25 septembrie 1725 Consiliului Aulic de Război, generalul Mercy susţine necesitatea procurării încă din iarna anilor 1725-1726, a unui număr suficient de mineri şi alţi diferiţi lucrători, pentru ca astfel, lucrările de investiţii la exploatările miniere de la Dognecea să poată fi începute în primăvara anului 1726. Pentru efectuarea transportului lemnului şi a altor materiale necesare, Mercy recomandă folosirea muncii de robotă, pe care supuşii bănăţeni sunt obligaţi să o presteze[89].

---

[86] „Orawitzer Hütten Kurtzer Entwurff...1725", 12-13 şi 15.
[87] „ Orawizer Bergwerke.... 1718", p. 4-5.
[88] „Instrukzion1718" p.108 şi 114; vezi şi studiul nostru, „Instrucţiunile Administraţiei Banatului...1718", p. 345-346.
[89] „Dognazker Bericht... 1725", p. 18.

https://biblioteca-digitala.ro

La rândul său, maistrul minier superior Schubert, în raportul înaintat la 24 septembrie 1725 Administrației Banatului, solicită, în vederea începerii unor importante lucrări de investiții la exploatările miniere de la Dognecea, angajarea unor funcționari minieri, metalurgi şi forestieri, precum şi procurarea unui număr suficient de mineri, lucrători pentru instalațiile de preparare a minereului şi metalurgice, şi a unui număr de 4 argați necesari parcului de atelaje existent. În vederea efectuării acestor lucrări de investiții, se consideră că este necesar să se acorde prioritate în special procurării unui număr suficient de meseriaşi şi de ajutoare [90]. Din acelaşi document rezultă şi numărul aproximativ de mineri care lucrau în anul 1725 la exploatările miniere de la Dognecea, menționându-se că la cele 12 fronturi de lucru principale, lucrează câte o echipă, alcătuită din 6 lucrători [91], deci un total de 72 de mineri.

O imagine sugestivă referitoare la numărul de lucrători, pe categorii profesionale, necesari în special după efectuarea noilor lucrări de investiții, precum şi informații despre salarizarea propusă pentru aceştia, ne oferă proiectul de dezvoltare a exploatărilor miniere de la Dognecea, alcătuit de maistrul minier superior Schubert, acest proiect însoțind raportul său adresat în acest sens Administrației Banatului [92].

Pentru organizarea, dirijarea şi supravegerea muncii, este necesar să fie angajați mai mulți funcționari minieri, metalurgi şi forestieri. Conducătorul exploatărilor miniere şi instalațiilor metalurgice, care se vor construi la Dognecea, va fi un maistru minier („Bergmeyster"), acesta urmând să fie ajutat în munca sa de conducere de un contabil („Rechnungs fuhrer"), de conducătorul topitoriei („Ober Huttman") şi magazionierul acesteia („Hutten schreiber"), de un pădurar („Waldforster") şi de maistrului rotar responsabil cu întreținerea atelajele care efectuează transporturile („Wagenmeister"), tot în categoria funcționarilor fiind menționat şi un husar, acesta trebuind să asigure ordinea şi paza [93].

Pentru desfăşurarea lucrului la exploatările miniere, se prevede angajarea unui număr de 200 de mineri („Hauer") şi a 6 dulgheri („Zimmerleuth"), aceştia din urmă trebuind să efectueze diferite lucrări de dulgherie [94]. Menționăm faptul că în memoriul său adresat de 25 septembrie 1725 Consiliului Aulic de Război, generalul Mercy consideră că în viitor la exploatările miniere de la Dognecea vor putea să fie angajați un număr de până la 1000 de mineri[95].

La instalațile de preparare a minereului, şi amintim mai întâi şteampurile, vor fi angajați 2 lucrători şi 8 ajutoare, în timp ce spălătoriile de minereu vor fi deservite de 64 de lucrători şi 8 ajutoare, aceştia din urmă, fiind copii mai mari, care în acest mod sunt calificați la locul de muncă. Funcționarea prăjitorului de minereu va fi asigurată de cei 4 lucrători, care vor fi angajați aici.

Forța de muncă necesară topitoriei care va fi construită, va fi alcătuită din 15 angajați, dintre care doi maiştri topitori, 6 topitori, un lucrător care separă argintul de plumb şi două ajutoare.

În vederea efectuării diferitelor lucrări de reparații necesare la exploatările miniere şi instalațiile industriale de la Dognecea, vor fi angajați doi fierari[96]. Dorim să

---

[90] Ibidem, p. 24-25.
[91] Ibidem, p. 23.
[92] Ibidem, p. 19-20.
[93] Ibidem, p. 19.
[94] Ibidem, p. 20.
[95] Ibidem, p. 18.
[96] Ibidem, p. 19-20.

https://biblioteca-digitala.ro

menționăm faptul ca în memoriul său adresat la 24 septembrie 1725, Administrației Banatului, maistrul minier superior Schubert consideră că este necesar să fie angajați la Dognecea şi 4 argați („knechte"), aceştia urmând să deservească atelajele folosite la transport, existente aici, respectivi lucrători, nemairegăsindu-se în proiectul său referitor la dezvoltarea exploatărilor miniere de la Dognecea[97].

Procurarea forței de muncă se află şi în preocupările fostului contabil al exploatărilor miniere bănățene, care, aşa cum am menționat, înaintează la data de 27 ianuarie1725, guvernatorului Banatului generalul Mercy un proiect care prevede construirea la Oravița a unei topitorii de producere a alamei, precum şi a altor instalații industriale, acestea urmând să valorifice diferite materii prime aflate în Banat[98].

Considerăm interesant să prezentăm propunerile de salarizare ale funcționarilor şi lucrătorilor care vor fi angajați la exploatările şi instalațiile metalurgice de la Dognecea, propuneri prezentate de către maistrul minier superior Schubert, în proiectul său amintit mai sus. Maistrul minier urmează să primească un salariu lunar de 50 de florini[99], spre a face o comparație maistrul minier superior Schubert avea în anul 1721, un salariu anual de 600 de florini[100] (lunar revine un salariu tot de 50 de florini n.n.). Contabilul va primi un salariu lunar de 33 florini şi 50 creițari, în timp ce conducătorul topitoriei va avea pe aceeaşi perioadă de timp 18 florini, iar magazionierul topitoriei 25 florini. În continuare salariul lunar al pădurarului se va ridica la suma de 16 florini şi 40 creițari, cel al maistrului rotar la 12 florini şi în sfârşit husarul va primi lunar 8 florini [101].

Lucrătorii, în conformitate cu propunerea lui Schubert, vor fi plătiți după numărul schimburilor efectuate, excepție făcând lucrătorii de la spălătoriile de minereu, care urmează să fie plătiți după cantitatea de concentrat de minereu obținută. La exploatările miniere, lucrătorii mineri vor fi plătiți lunar cu un salariu de 7 florini, în timp ce dulgherii vor primi 10 florini. Lucrătorii de la instalațiile de preparare a minereurilor, respectiv de la şteampuri vor fi plătiți lunar cu 12 florini, iar ajutoarele lor cu câte 8 florini, în timp ce lucrătorii de la spălătoriile de minereu, vor fi plătiți, aşa cum am amintit, în funcție de cantitatea de concentrat de minereu obținută, respectiv cu câte 34 de creițari pentru fiecare centenar, ajutoarele de la spălătoriile de minereu, care sunt copii, vor primi doar 6 florini lunar. Lucrătorii de la prăjitoarele de minereu vor avea un salariu lunar de 8 florini, în timp ce lucrătorii de la topitorie, respectiv maistrul topitor va fi plătit lunar cu 15 florini, iar topitorii şi lucrătorul care separă argintul de plumb, vor primi câte 12 florini, în timp ce ajutoarele de la topitorie vor avea lunar 8 florini. Cei doi fierari, probabil meşterul fierar şi ajutorul său ținând cont de salariile diferite pe care le primesc, vor fi plătiți lunar cu 12 şi respectiv 8 florini [102].

---

[97] Ibidem, p. 25.

[98] „Orawitzer Hütten Kurtzer Entwurff...1725", p. 14.

[99] „Dognazker Bericht... 1725", p. 19; referitor la salarizarea funcționarilor şi lucrătorilor de la exploatările miniere şi instalațiile metalurgice din Banat şi nordul Serbiei între anii 1718-1727, vezi studiile noastre, „Instrucțiunile Administrației Banatului...1718", p. 345; „Măsurile de organizare a mineritului şi metalurgiei bănățene....1721" ; „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727", p. 366-370.

[100] „Verordnungen 1721, über banatische Bergwerke.....", p. 156 ; vezi şi studiul nostru, „Măsurile de organizare a mineritului şi metalurgiei bănățene....1721".

[101] „Dognazker Bericht... 1725", p. 19.

[102] Ibidem, p. 19-20.

https://biblioteca-digitala.ro

La sumele de bani acordate sub formă de salarii funcționarilor şi lucrătorilor din regiunea minieră bănățeană, se adaugă şi plata în natură, aceasta constând în acordare gratuită sau la prețuri avantajoase, a unor materiale şi produse diferite. În acest sens menționăm faptul că în proiectul amintit mai sus al maistrului minier superior Schubert, lucrătorii mineri vor trebui să primească gratuit praful de puşcă folosit la dislocarea rocilor - această informație dovedind folosirea unor metode moderne de lucru la exploatările miniere din Banat şi nordul Serbiei, încă de la începutul stăpânirii habsburgice - şi lumânările folosite la iluminat în lucrările miniere subterane. În continuare, aflăm din acelaşi document, plata în natură, care va fi acordată funcționarilor şi lucrătorilor de la exploatările miniere şi instalațiile industriale de la Dognecea, va consta şi în acordarea zilnică în mod gratuit a porției de pâine. Valoarea zilnică a unei porții de pâine care va fi acordată unui angajat este de 2 creițari, suma care va fi cheltuită lunar pentru porția de pâine a fiecărui angajat fiind de un florin, în total la Dognecea se prevede să fie acordate zilnic 339 porții de pâine [103].

Menționăm faptul că numărul însumat de funcționari, lucrători şi ajutoare ale acestora, propus de Schubert, în proiectul său de dezvoltare a exploatărilor miniere de la Dognecea, este de 316 persoane. Diferența dintre acest număr şi cel al porțiilor de pâine, amintite mai sus este de 23, acesta putând constitui numărul de meseriaşi şi ajutoare ale acestora, care vor fi folosiți la noile lucrări de investii, precum şi argații care deservesc atelajele folosite la transporturi, etc. şi care nu sunt amintiți în acest proiect, sau pur şi simplu, rezultă că anumite persoane cu funcții de conducere, respectiv funcționarii, primesc mai multe porții de pâine zilnic.

În încheierea articolului nostru, dorim să prezentăm două aspecte nu mai puțin importante, aspecte care sunt prezentate în documentele care fac obiectul prezentului studiu, acestea întregind un tablou al mineritului şi metalurgiei bănățene la începutul stăpânirii habsburgice.

Primul aspect, este de ordin social, şi ne prezintă măsurile luate de autoritățile habsburgice, care în conformitate cu principiile mercantiliste ale epocii, se preocupă şi de crearea condițiilor necesare asigurării bunăstării locuitorilor imperiului, aceştia în calitate de contribuabili(plătitori de impozite, n.n.) şi producători, contribuind la sporirea avuției nationale. Pentru rezolvarea problemelor sociale ale lucrătorilor din regiunea minieră a Banatului şi din nordul Serbiei, fiscul imperial alocă sume importante de bani, în vederea construirii unor locuințe, asigurării asistenței medicale în regiunea minieră şi aprovizionării regiunii miniere cu cele necesare asigurării traiului lucrătorilor.

Primele locuințe pentru lucrătorii de la Oravița, au început să fie construite încă din anul 1718 [104], în anul 1725 în cadrul lucrărilor de investiții din acest an, au fost construite locuințe la Oravița şi Bocşa, în timp ce în proiectul de dezvoltare a exploatărilor miniere de la Dognecea, în cadrul lucrărilor de investiții care se vor realiza în anul 1726, este prevăzută şi construirea de locuințe pentru lucrători în valoare de 600 de florini [105]. Pentru aprovizionarea lucrătorilor cu diferite produse

---

[103] Ibidem, p. 20; referitor la plata în natură a funcționarilor şi a lucrătorilor din regiunea minieră bănățeană, la începutul stăpânirii habsburgice, vezi studiul nostru, „Situația mineritul şi metalurgiei bănățene, conform rapoartelor de inspecție din anii 1726-1727", p.369.

[104] „Instrukzion1718" p. 112; vezi şi studiul nostru, „Instrucțiunile Administrației Banatului...1718", p. 347.

[105] „Banater Bergwerke....1726", p. 62 şi 65.

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ISSN 1841- 7264

https://biblioteca-digitala.ro